6
39-e
23

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
19 D
36

C. 2
S. H
O. 6
N. 5

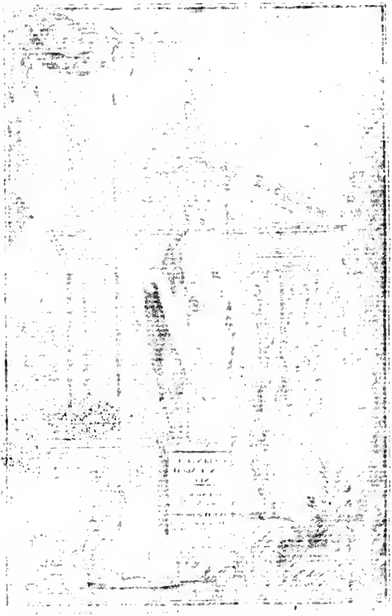
6-39.e.23

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

chter Conduct. del. — *Catharina Sperlingin Sculpsit Aug. Vindel.*

C. PLINII
CAECILII SECVNDI
EPISTOLARVM
LIBRI DECEM
EIVSDEM
GRATIARVM ACTIO
SIVE
PANEGYRICVS
CVM ADNOTATIONIBVS PERPETVIS
IO. MATTHIAE GESNERI
QVI ETIAM
VITAM PLINII ET INDICES AVCTIORES
EMENDATIORESQVE DEDIT.

CVM PRIVIL. POT. POL. REG. ET EL. SAX.

BIBLIOTECA N. ROMA VITTORIO EMANUELE

LIPSIAE
VMTIBVS CASPARI FRITSCHII
M D C C X X X I X.

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

AD

ILLVSTRISSIMVM COMITEM
AC DOMINVM
DOMINVM
HENRICVM XI
RVTHENVM
S. R. I. COMITEM AC
DOMINVM PLAVIAE, DYNASTAM
DE GRAIZ, CRANNICHFELD, GERA,
SCHLAIZ ET LOBENSTEIN,
GENTIS SENIORIS,
OBERN-GRAIZENSIS FAMILIAE
AC DITIONIS COLVMEN
VNICVM
EPISTOLA.

Digitized by Google

ILLVSTRISSIME COMES

DOMINE INDVLGENTISSIME

BIBLIOTECA ROM. VITTORIO EM.

Non quaeris, cum iſta tibi in manus traduntur, quod vehementer optabile eſt talem epiſtolam ſcribenti, *Quis eſt iſte Geſnerus? Quid ſibi vult iſta dedicatio? Quale eſt, quod mihi offertur?* Noſti, quae magna mea felicitas eſt, Geſnerum: noſti, quod tu in aliqua felicitatis parte ponis merito, Plinium; recordaris, quamquam obliuiſci ſoles tuorum benefactorum, quas ille cauſſas habeat ad te ablegandi exornatum praeſenti opera Plinium: recordaris, inquam, quam generoſa & liberali humanitate operam Plinio & mihi dederis, quantum legendo interpretandoque illius Panegyrico, quem Ciceronis epiſtolis & Taciti Agricolae ſubiiciebamus, & voluptatis & vtilitatis ceperis. Ita-

que non mirabere, meo quoque animo obuerſari horas, quas in iucundiſſimis vitae meae reponere ſoleo, in quibus tuam & diſcendi cupiditatem, & ingenium feliciſſimum, & vere generoſum pectus, & propriam magnis animis, atque vt ſummo loco natis, ita ad ſumma omnia contendentibus, humanitatem intueri ex proximo admirarique mihi licuit. Quid ergo pronius mihi fuit, quam de te cogitare, ILLVSTRISSIME COMES, *cum Plinium tractarem, aut quid videri iuſtius debuit, quam tuo nomini inſcribere monumentum ingenii illius, quod vehementer tibi probari, quod capi a te, quod amari, ſenſiſſem. Nemo enim capit Plinium, quin amet, vt* ILLVSTRISSIMVM HENRICVM XI RVTHENVM. *nemo nouit, quin amandum colendumque iudicet. Equidem ob id ipſum, quod te noſſe mihi contigit,* ILLVSTRISSIME COMES, *ea ad te fiducia accedere ſuſtineo, vt neque refugiam liberius aliquanto apud te ipſum de hoc noſtro munuſculo, quo te & literatos reliquos afficere viſum eſt, diſputare; quem norim, atque adeo*

exper-

expertus ſim, pro tuo in quidquid pulchrum eſt amore, huius etiam generis commentationibus delectari. Quem quidem amorem gentilitium tibi eſſe, vt ea modo commemorem, quae ex proximo & coram cognoſcere mihi licuit, non modo ILLVSTRISSIMVS *tutor tuus* HENRICVS XXIV *me docuit, cuius decora in Buddeana Ienae & Vinariae in Marſchalliana Gryphum domo mihi innotuere, ſed tres etiam illius Illuſtriſſimi filii, in quibus* HENRICVM VI *anno huius ſaeculi XXIX Ienae de ſuperiori cathedra diſputantem non ſine ſumma omnium admiratione, & eorum maxime, qui recte iudicare poterant, audiui;* HENRICOS IX *atque* X *vero in hac ipſa Academia nuper in laude atque amoribus omnium verſatos, quod ſic volebant, complexus ſum, quorum manibus ad me ſcripta excellentiſſimi ingenii & generoſiſſimae liberalitatis pignora ſeruo, quos hoc ipſo tempore e Gallia reduces, & veteris obſequii noſtri memores, veterem ipſos beneuolentiam erga me & indulgentiam ſeruare, non ſine maximae & honeſtiſſimae voluptatis ſenſu paucis*

ante hebdomadibus expertus ſum. Pateris itaque pro gentilicio illo tuo in bonas literas amore, me de epiſtolarum Plinianarum, quod tibi hic offertur, opere pauca apud te, veteri praefationum more, diſputare.

Ab ipſo ſcriptas Plinio, neque recentiori demum tempore a commenticia illa quae Io. Harduini ingenio debetur, ſocietate confictas, accuratus ille conſenſus cum praeſtantiſſimis aeui, quo vixit, indubiisque monumentis, oſtendit, demonſtratus praeſertim a Io. Maſſono; qui conſenſus non ſane a mendacium & vanorum aliquot hominum ingeniis profectus eſſe potuit. Scriptas ergo has epiſtolas editasque ab ipſo Plinio, plane mihi non eſt dubium. Vtrum autem miſſae omnes ſint ad eos, quorum praeſcripta ſunt nomina, ea vero alia quaeſtio eſt, non ita facile affirmanda. Primo diem adſcriptum nulla habet, quod in iis, quae re ipſa ad amicos mittuntur, epiſtolis intermitti vix ſolet. Et, ſi dicas, quod praefracte equidem non negauerim, diei mentionem detractam cum ederentur, illud tamen apparet, argumenta epiſtolarum pleraque eſſe quaſi ad ipſam ſcribendi exercitatio-

nem

nem quæſita ac delecta; itaque omnia polita & ornata, eam quaeſitam varietatem, vt hoc ipſum egiſſe illum appareat, vti relinqueret poſteris quam pulcherrimam amabiliſſimamque ſui ipſius imaginem. Cum enim gloriae bonis artibus parandae eſſet ſtudioſiſſimus, & in hac quoque re Tullium, perpetuum & vnicum ſuum ſibi exemplum proponeret, cuius in epiſtolis vel maxime tantus animus comprehenſus, & poſteritati commendatus eſt: quid poterat facere elegantius ad ſimulacrum mentis ſuae, & factorum vitaeque ſuae memoriam tradendam poſteris, quam ſi ſcriptas a ſe epiſtolas in vulgus ederet eas, quibus foras quaſi prodierat, & conſpiciendum ſe praebuerat ille cupitor & affectator immortalitatis animus; iisque adderet alias, eo ipſo conſilio ſcriptas, & forte miſſas priuatim ad neminem, ſed omni poſteritati dicatas, quibus ea commemoraret, quae de ſe, de ſuis ſtudiis, de toto vitae ſuae genere, de actionibus, de amicis ſuis, de rebus denique omnibus, quae ad ipſum vllo modo referrentur, ſcire & exiſtimare vellet poſteros. Illud de amicis quale ſit, ſic ſatis vel ex meo ſenſu

arbitrari mihi videor, qui hoc ipſo tempore non ſine ſuauitate quadam illud tempus cogitatione praecipiam, cum videbunt homines, qui poſt aliquot aetates hunc ipſum libellum in manus ſument, licuiſſe mihi tantum non familiariter cum HENRICO XI RVTHENO *agere, quem ſua nobilitas, virtus, felicitas, res geſtae ad ingens adeo faſtigium extulerint. De Plinio quidem rem ſe ita, vti dixi, habere, ipſe iudicabis, ſcio, ſi percurrere velis vitam illius, qualem ex his epiſtolis, aliunde enim pauciſſima conſtant, collegit Cellarius, cui a nobis tantumdem fere adiectum eſt. Sed illud quoque ipſis epiſtolis cognoſcendis intelliges, ſi attendere volueris, (& attendis, quae magna adoleſcentiae tuae laus eſt, quidquid agas) illud, inquam, pro magni illius & capacis ingenii tui vi agnoſces, quaeſitam eſſe ſtudio varietatem & amoenitatem, lectorum lenocinia; non coniunctas vnius temporis, vel ad vnum hominem, vel vnius argumenti epiſtolas, diſtracta potius ſtudio, quae ad vnum locum pertinent, ſuſpenſumque expectatione lectorem, vt plures peruoluat epiſtolas, dum ad eam veniat, quae*

coe-

coeptam cauſſae alicuius aut negotii enarrationem abſoluat. Illud quoque non ſine conſilio factum eſt, quod tot elogia hominum ſui aeui, & praedicationem virtutis illorum intexuit: eo plurium nempe & hominum & familiarum intererat, habere opus hoc, & ſuis poſteris, vt imaginem aliquam, vt titulum nobilitatis ſuae, commendare. Huic, puto, inter alia conſilio debetur, quod in tanta librorum eius aeui ſtrage, quae totam pene Traiani, optimi principis, hiſtoriam aboleuit, euaſit hoc volumen, & cum auctoris ſui, tum aliarum rerum, hominumque memoria noſtra digniſſimorum, conſeruauit memoriam. Succeſſit enim deinde Sidonii Apollinaris ſtudium, viri magni, qui cum Noſtrum vnice amaret, commendaret, in exemplum proponeret, quod ex ſubiectis teſtimoniis poteris intelligere, multiplicata huius operis exempla, ſequentem mox colluuiem eo ſuſtinere facilius potuerunt. Suauitate tecum, ILLVSTRISSIME COMES, *agendi prouectus modum epiſtolae iam egreſſus ſum. Sed neque intercedit tua humanitas, quo minus reliqua adiiciam, quae in fronte huius libri dicenda*

cenda

cenda habeo, quaeque eo lubentius cognoſcent lectores reliqui, ſi te vna praeſentem quaſi animo ſuo habuerint. Quid? quod poſſum etiam in quibusdam ad conſcientiam tuam prouocare, & teſtem te, maiorem exceptione exhibere: vt in eo, quam ſaepe optarim, Panegyricum, vt nunc vocamus, ſiue gratiarum actionem Plinii noſtri, pretioſum illud iſtius aeui monumentum, Celeberrimi Schwarzii ſtudio expolitum, ante prodire, quam denuo mihi, poſt paruam illam editionem, vna cum epiſtolis, ſine eo minus gratiae habituris, proferendus eſſet. Illa viri doctiſſimi cunctatio (ſed Cunctator fuit etiam Fabius) facit, vt de fatis Plinii, ab eo inde tempore, quo publicis typis committi coepit (coniuncta enim fere epiſtolarum & Panegyrici ſors fuit) deque Manuſcriptis, qui adhuc exſtant, ſuperſedeam dicere, cum facile praeuideam, pleniora omnia & certiora illum ſuis ex theſauris dare poſſe. Quae eadem cauſſa fuit, vt eo facilius bibliopolae conſilio obſequi in hac editione decreuerim. Eſt autem, vt obiter eum tibi, ILLVSTRISSIME COMES, *commendem,* Caſpar Fritſchius, *frater* Thomae, *(quem*

prin-

principem ſui generis hominem fuiſſe accepiſti) talis vir, quo nemo magis intelligit negotiationis iſtius librariae rationes, nemo generoſius illas liberaliusque tractat, indignus proinde iniuria, qua afficere illum nuper aliquis circa ſcriptores rei ruſticae, ipſius ſumtu, mea qualicunque opera, editos, conatus eſt: conatus eſt, inquam, non affecit. Per ipſum profecto & ipſius, dum viueret, fratrem non ſtetit, quo minus quidquid vsquam eſſet praeſidiorum compararetur ad exornandos illos ruſticos. Si qua latent (ex iis, quae data ſunt, (*) ſpeciminibus nondum intelligi ſatis potuit, quantum ea momentum habeant) non ipſius, iterum confirmo, & fide viri boni confirmo, culpa latent; proditura forte aliquando, nobis minime inuitis, ſed candide plaudentibus. Caſparis *igitur* Fritſchii, *huc enim redeo, rationibus & conſilio obſecutus ſum, qui deſiderari aiebat Plinium, & emendate, quantum eius fieri poſſet, editum, & adnotationibus inſtructum iis, quibus apertior fieret illius ſententia, non pueris quidem, & omnium rerum rudibus, ſed his, quorum rationes non ferunt, ſemper ad alios libros*

(*) *Miſcellan. Obſeruatt. Vol. VII pag.* 274 *ſeq.*

libros vt recurrant, hiſtorias, antiquitatemque in promtu habeant, difficiles Grammaticorum nodos longa meditatione reſoluant. Lectionis varietatem, eiuſque rei diſputationem, non totam ille quidem excludebat, ſed optabat moderationem ea in re adhiberi, quae non deterreret homines, quales deſcripſimus, ſed eadem, quae maxime neceſſaria videntur, non diſſimularet. Hoc, vt per ſe honeſtum eſt & vtile conſilium, ita opportune iam locum habebat, cum ante annos non ita multos prodierint epiſtolae, Cortiana & Longoliana induſtria magno apparatu critico inſtructae; de Panegyrico autem non laudati modo Schwarzii opera in maxima proximaque expectatione ſit, ſed egregia quoque omnia minetur Cl. Arntzenius: quorum proinde induſtria quaeſitis vti poterunt, qui toto, quod aiunt, ſacco fundi ſibi volent opes criticas. Nos ergo, quantum conſequi ſtudio atque intentione (quamquam ſaepe, vt ipſe non ignoras, ILLVSTRISSIME COMES, *interpellati) potuimus, talem damus Plinium, qui vtilis eſſe poſſit propius & accuratius ipſum, non librarios, cognoſcere volentibus: qua in re illa*

prae-

praeſertim habita ratio eſt, vt non eos modo locos interpretaremur, qui vehementer indigere ea opera viderentur; ſed illos etiam, in quibus adhaeſiſſe, quamquam facilibus & apertis noſtro iudicio, alios obſeruabamus. Contigit etiam hic, quod nuper in Quinctiliano, vt dicenda eſſent, pro inſtituti nimirum ratione, non ea, quae ipſe primus vidi; quae neſcio quam multa ſint; ſed quae neceſſaria, aut commoda certe lectoribus, licet dicta ab aliis quoque, arbitrabar. Morem equidem illum tenui, nihil vt ponerem, niſi quod ita ſe habere, meis oculis, meo animo, cognouiſſem; ſi quod inuentum commemoratu dignum videretur, auctori ſuo libenter adſcriberem, Cortium praeſertim Schwarziumque frequenter laudarem.

Hoc igitur quidquid eſt operae meae tibi, ILLVSTRISSIME COMES, *dicatum eſſe volo ea lege atque conditione, vti profitear, tua etiam humanitate, tua indulgentia excitatum libenter tractaſſe Plinium, quod cognoſcerem, eſſe apud te in honore haſce literas, teque ſapientiſſima ratione, ab optimis praeceptis & tuo ipſius excellentiſſimo ingenio profecta, arbitrari,*

trari, vix, vt res ſunt hodie, feliciter tractari caeteras doctrinae partes poſſe, niſi quis ab horum librorum vſu diligenti iudicium, & quaſi guſtum quendam veri, pulchri, & honeſti, quod tum in oratione tum in vita & conſuetudine hominum conſpicitur, retulerit.

Exſtant, & ſuo tempore commemorabuntur apud poſteros etiam, ſingularia plane excubantis pro te Prouidentiae diuinae munera, quae orbitatem tuam ita gubernauit, vt merito ſuſpicemur, praeparari te magnificum illius inſtrumentum ad ſalutem & felicitatem plurimorum hominum, tum qui in tua ditione ſunt, tum aliorum quoque, procurandam. Non puto errare me, ſi inter illa munera locum tribuam non poſtremum illi, quod comitem tibi & adoleſcentiae tuae rectorem adſignauit Conſultiſſimum iuris & omnis ſapientiae Riſenbeckium tuum, cuius cum prudentiam & fidem in ſuis pignoribus cognitam perſpectamque feliciter habuiſſet, Illuſtriſſimus tutor tuus HENRICVS XXIV, *quem ante laudaui, eum tibi adiunxit, cui aequam ſcilicet, quin, vt eſt religioſiſſimus, & officiorum omnium non peritiſſimus modo ſed etiam obſeruantiſſimus,*

maio-

maiorem ſolicitioremque curam ſe debere, quam ſuis filiis exiſtimaret, cum de his rationem reddendam praeter Deum & ſuam conſcientiam nemini, ſciret; de te autem etiam iudicia aliorum hominum reuereatur. Huic igitur Riſenbeckio tuo, veriſſimo Phoenici, cum credideris, a me etiam aliquid diſci poſſe profuturum; vehementer mihi elaborandum eſt, vt, bonum me virum eſſe, quod illi credidiſti, tuo ipſius iudicio intelligas. Gratum quidem & non immemorem tuae in me indulgentiae, hic ipſe libellus teſtis ſemper exſtabit. Vtinam etiam verum me vatem agnoſcas aliquando, cum praedicere tibi audeo, quod vehementiſſime opto, & e ſignis raro fallacibus colligere mihi videor, futurum, vt tui ciues longa plenaque ſub te felicitate beati gratias decernant iis omnibus, quorum cura, ſtudio, conſiliis, opera, generoſiſſimum illud pectus virtutibus omnibus impletum, & ſapienter feliciterque adminiſtrandae reipublicae praeparatum erit, quarum rerum quandam quaſi auroram iam videmus in tot rebus, quas in Plinio, iam tuo, adhuc amamus hodie, in tot pueris, vt hoc vtar, qui tua liberalitate cultu humanita-

 tis

tis & religionis imbuuntur, in tot miſeris, qui benignitate tua fouentur, in tot ſtudioſis iuuenibus, qui tibi ſe debere vitae & ſtudiorum praeſidia quaedam grati agnoſcunt, in familiae tuae diſciplina & tranquillitate, in honore eorum, quibus contigit, vt ad ingenii tui cultum aliquid conferant. Macte iſtis laudibus; ILLVSTRISSIME COMES, *& iſtas praeclariſſimas rectricis virtutis meditationes ad ipſum reipublicae actum & ciuium tuorum felicitatem reliquorumque admirationem ſuo tempore fauſtis auſpiciis transfer. Ita Deus aetatem tuam bonis omnibus cumulet. Dab. in Academia, quam ornas, Georgia Auguſta Kal. Octobr.* CIↃ IↃ CCXXXVIII.

ILLVSTRISSIMI NOMINIS
TVI

addictus cliens
IO. MATTHIAS GESNERVS.

VITA
C. PLINII CAECILII SECVNDI

AVCTORE

CHRISTOPHORO CELLARIO.

Caius Plinius Caecilius Secundus municipio Como, ad Larium lacum in Tranſpadana ſito, ortus fuit. Patria enim municipium erat IV, 13, 3, circa Larium lacum [a], quem idcirco *ſuum* appellat II, 8, 1 & VI, 24, 2, iuxta quem villas amoeniſſimas poſſidebat IX, 7, qui ſitus *Comum* abunde deſignat, quod *delicias ſuas* I, 3, 1 vocat, vt nihil de inſcriptionibus infra producendis [b] referam, in agro & oppido Comenſi repertis. Veronenſes quidem ipſe *ſuos* dixit VI, 34, 1, verum adoptionis lege, quia auunculus Plinius, adoptione pater, Veronenſis fuit, vt poſt Onuphrii probationes vel vnus lapis, in ripa Benaci inuentus, & ab Reineſio Inſcript. XI, 11 expreſſus, ſatis clare his verbis oſtendit:

C. PLINI - - - VERONENSIS

- - - - HISTORIARVM H. L--

Annum, quo natus fuit, non obſcure indica-

ADNOTATIONES IO. MAT. GESNERI.

a Apertus in primis locus eſt 4, 30, 1 vbi ex *patria ſua* quaeſtionem ſe attuliſſe ait, quae pertinet ad viciniam Lacus Larii.

b Subiicientur ſtatim huic vitae.

 uit,

uit, quum Veſuuio ardente duodeuiceſimum ſe habuiſſe tradit VI, 20, 5, qui Titi Caeſaris primus fuit, Dione Caſſio memorante. Si addis nouem annos Veſpaſiani, & vnum, ac quod excurrit, ſcenicorum principum; circiter ſexto Neronis [c] natum Plinium, & quum iſte interficeretur, fere octennem fuiſſe apparebit. Pater C. Caecilius [d] Comenſis erat, de quo nihil reperimus, niſi quod eius gentis fuit, ex qua Caecilium, poëtam tenerum, ſodalem ſuum, & ipſum quoque Nouocomenſem, Catullus laudat carmine XXXIII. Mater Plinia, C. Plinii Veronenſis, qui Naturalem Hiſtoriam reliquit, ſoror, quae, amiſſo marito, in domo fratris manſit VI, 16, 4 & ep. 20, a quo filius adoptatus fuerat, V, 8, 5, qui ideo in nomen *C. Plinii Secundi* ſucceſſit, quum antea Caecilius eſſet. [e] Patrem Caecilium mature amiſit, educatus cura matris & auunculi, nec non

c Aerae vulgaris 62., Vrbis Cond. Varron. 815 Maſſonus ad 17 & 25 (Nimirum ſic laudabimus ſemper viri doctiſſimi vitam Plinii, vt iterum edita eſt, adſcriptis annis aetatis, &, quoties opus eſt, paragraphis.)

d Quae gens plebeia, ſed nobilis eadem, Maſſo. 1, 2. De illius antiquitate ipſe noſter 8, 10, 3 cum *non ſubitas imagines* a ſuo etiam latere commemorat. An huc referri debeant ſtatuae principum in agris *per plures ſucceſſiones* traditae 10, 24, 1, forte diſputari poſſit.

e Ita tamen, vt *Caecilii* nomen non immutaret, aut produceret in *Caecilianum*, quod libera rep. fieri ſolebat. Etiam retinuit ſenatoriam patris dignitatem, cum intra equeſtrem ſubſtitiſſet auunculus. v. Maſſo. 1, 6. Caeterum huic ſuo patri adoptiuo immortalitatem adiuuit, libros & vitae illius rationem commemorando 3, 5; & mortis genus celebrando 6, 16.

non tutoris Verginii Rufi, II, 1, 8.[f] Studiis impenſe a puero addictus adeo, vt decimo quarto aetatis anno tragoediam Graecam ſcriberet VII, 4, 2, Liuium adoleſcentulus legeret VI, 20, 5, Ciceronem etiam adultus aemularetur IV, 8, 4, non contentus ſaeculi eloquentia I, 5, 12, in cuius ſtudio praeceptore Quinctiliano vſus eſt II, 14, 9, & Nicete Sacerdote VI, 6, 3,[g] ac in philoſophia, praeter alios, Euphrate Stoico, quem in Syria miles audiuit I, 10, 2.[h] Nec alienus a poëſi fuit VII, 4, 2, ingenium ſortitus hilare ac poëticum V, 3, 2,[i] cuius tum alia ſpecimina dedit, in epiſtolis reliqua VII, 4 & 9, tum maxime Hendecaſyllaborum librum IV, 14, 8.[k] Sic indole capa-

 ciſſi-

f Nec diu adoptiuo patre frui illi licuit, qui A. C. 79 cum XVIII aetatis annum ageret, incendio Veſuuii perierit. Quid ipſe interim Miſeni egerit, narrat 6, 20. Spem de ſe magnam conciſſe...

g De Quinctiliano nuper diſputauimus, in praef. §. 9 ſq. de Nicete vid. Maſſo. 14, 4. Quam iucunde illius temporis & ſcholae memoriam vſurpauerit noſter, ipſe docet 2, 18, 1. Condiſcipulos habuit Voconium Romanum 2, 13, 5 & Romanum Firmum, erga quem liberalis eſt 1, 19. Alios quoque memorat, qui adoleſcentiam ſuam formauerint, vt Corellium Rufum 1, 12, 12; Hiſpullam eius vxorem 4, 19, 7; Arulenum Ruſticum 1, 14, 1. Spem de ſe magnam conciaſſe noſtrum, inde quoque apparet, quod *oppidum praediis ipſius vicinum, Tifernum Tiberinum* (hod. *Città di Caſtello*) *pene adhuc puerum patronum cooptauit* 4, 1, 4.

h Etiam Artemidoro, de quo 3, 11.

i Solum forte crimen, quod adhaereſcere in viro laude omni cumulatiſſimo poſſe videtur, illud eſt, quod in hac ipſa epiſtola 5, 3 item 4, 14 & 4, 27 defendere ſtudet, verſus laſciui. Quam male ipſi defenſio ſucceſſerit ad 4, 27, 4 indicamus. Quin parum etiam poëtam fuiſſe puto. Vid. adſcripta ad 7, 4.

k De hiſtoriis etiam ſcribendis illum cogitaſſe apparet ex 5, 8. Edideritne aliquid, non liquet.

ciſſima omnium literarum, & inexhauſto labore, id tandem conſequutus fuit, vt omnes eruditi illum amarent I, 13, 6, eumque ac Tacitum pro doctiſſimis ſuorum temporum haberent VII, 20, 5 & IX, 23, 3. Recitationes in primis vrgebat propter multiplicem vſum V, 3, 8, nec ipſe ſolum aliis auditor frequens aderat I, 13, 6. VIII, 12, 1, ſed ſua quoque poëmata recitabat V, 3, 7. IX, 34, etiam actiones ſeu forenſes orationes II, 19, [l] & Panegyricum Traiano dictum III, 8, 4. Orator clariſſimus fuit, vt nemo facile illi praeferatur. Nam vndeuiceſimo anno dicere in foro coepit V, 8, 8, [m] & per omnem aetatem [n] cauſſas egit tam apud Centumuiros I, 18, 3, & IX, 23, 1; quorum iudicia *ſuam arenam* vocat VI, 12, 2,[o] etſi indigna ſaepe eius ingenio erant II, 14, 1; quam in ſenatu nobiliores, vt contra [p] Baebium Maſſam VII, vlt. Caecilium Claſſicum III, 4, & 9, & Marium Priſcum II, 11, ac pro Iulio Baſſo IV, 9, & Rufo Vareno V, 20, quas in ſummam collegit VI, 29, 8 ſeq. [q] Honores

l Quam diligentiam adhibuerit, vt etiam orationes ſuae quam emendatiſſimae in manus hominum venirent, docet ipſe 7, 17.

m Inter primas forte fuit cauſſa Iulii Paſtoris quam egit *adoleſcentulus* ille quidem, ſed qui vxorem tamen iam haberet 1, 18, 3: eandem cauſſam dum commemorat 4, 24, 1 *iuuenem* ſe ait fuiſſe.

n Etiam poſt Conſulatum geſtum. Vid. 4, 17, 3.

o Quanto plauſu auditus ſit, oſtendit 4, 16.

p Publicium Certum 9, 13. pro Clario 9, 28, 5.

q In cauſſis autem agendis non

res geſſit ampliſſimos. Fuit enim Quaeſtor Caeſaris VII, 16, 2, Tribunus militum III, 11, 5,[r] Tribunus plebis I, 23, 2 & P. 95, 1, Praetor III, 11, 2 & VII, 16, 2,[s] Praefectus aerarii Saturni V, 15, 5. P. 92, 1,[t] Praefectus aerarii militaris (de quo VII, 14, n.[u]) Inſcript. Conſul III, 13, 1 & ep. 18, 1, & P. 91.[x] Augur IV, 8,[y] Propraetor prouinciae Ponticae conſulari poteſtate X, 77, n. & Inſcript.[z] Curator aluei

non pactione modo, dono, & munere, ſed xeniis etiam abſtinuit 5, 14, 8.

r Add. 10, 19, 1. 1, 10, 2 vbi adoleſcentulum ſe in Syria ait militaſſe. Reditum e militia hac ſuum memorat 7, 4, 3. Conf. 8, 14, 7 & 8. Circa annum aetatis XXV, quae legitima aetas eſt, Quaeſtorem factum probabile eſt. Fuit autem Quaeſtor Caeſaris cum Caleſtrio Tirone vid. 7, 16, 2. Quaeſtor nempe Caeſaris, in quantum is Conſul: quaeſtor porro annuus, quae erudite demonſtrat Maſſo. 25, 2.

s Geſſit Praeturam anno ſuae aetatis 31 & 32, Chriſti 93, quod luculenter & ingenioſe demonſtratum dedit Maſſonus.

t Add. 10, 20, 1 & 24, 3 vbi plurium numero *indulgentia* VESTRA, & *delegati a* VOBIS *officii cura*, memoratur. Tamen Maſſonus 36, 7 poſt obitum Neruae a Traiano ſolo illud delegatum, e temporum rationibus oſtendit. Quid ſi in ſcriniis & commentariis Neruae inuentum Plinium honore auxit Traianus? vt ad ambos referri factum poſſet. De occupationibus huius officii conqueritur 1, 10, 9. Menſtruas tamen eius vices intelligimus ex 10, 24, 3.

u Nempe oſtendit Cellarius ad l. c. viceſimam hereditatum ad aerarium militare pertinuiſſe. *Aerario militari praefectum*, etiam inſcriptiones memorant. Plinius quidem nusquam, vt, diuerſi a praefectura aerarii Saturni, muneris meminit.

x In quo conſulatu, (bimeſtri pro conſuetudine illius temporis in priuatis, de qua ad Paneg. 92, 4) & quidem menſe Septembri, Gratiarum actionem, ſiue Panegyricum habuit, qui exſtat. Caeterum circa haec tempora etiam fuit Quinque vir ſumtibus publicis minuendis, Virginio Rufo illum eligente, per quem ipſe excuſaretur 2, 1, 9.

y Petierat Auguratum, vel aliud ſacerdotium a Traiano 10, 8. Factum id anno Plinii circiter 41 probat Maſſonus §. 2.

z Cur *Propraetor* Plinius, cum ante ipſum Bithyniam rexiſſent *Pro-*

Tiberis V, 15, 2 n. & Inſcription. Matrimonium bis contraxit: de priore nihil exſtat ante viduitatem IX, 13, 4; [a] alterum cum Calpurnia iniit, Calpurnii Fabati [b] ex filio nepte, IV, 1, 1, quae abortum fecit VIII, 10, nec alio partu maritum beaſſe legitur: ipſa vero docta & ſtudiis exculta IV, 19, 2 & VI, 7, 1 mariti, quam-

Proconſules: quam vim habeat *conſularis* illa, quae ipſi tribuitur in inſcriptione, *poteſtas*? eruditiſſime diſputat ad hunc annum, h. e. 41 & 42 Plinii, Chriſti 103, Maſſonus, qui etiam illud oſtendit, non integrum biennium in prouincia commoratum eſſe Plinium. Caeterum fabulam de Plinio ad Chriſtianiſmum conuerſo ad reditum ipſius e prouincia refert Pſeudo-Dexter in Chronico, & illius commentator Biuarius. Iuſſu enim Traiani appuliſſe ad Cretam, aedificationis cuiusdam cauſſa, ibique a S. Tito Epiſcopo conuerſum ad fidem. Addit Dexter, *Nec deſunt, qui putent, ſeptima Sextilis ad Nouocomum eſſe paſſum.* Sed puduit merito commenti illepidi (incruſtati licet in fictis Luitprandi aduerſariis n. 292 ſq. p. 512) viros doctiſſimos, qui Acta SS. menſis Auguſti Antuerpiae ediderunt, qui ne verbo quidem mentionem illius rei iniicere dignantur: neque opus nimirum erat, cum ipſam ſiniſtri illius Dextri fidem in vniuerſum iam damnaſſent. Neque vero erat, quod refutaret illud Boxhornius in iudicio de Plinio, quod epiſtolis a ſe editis praemiſit: multo minus refellendum erat ex 10, 97 vbi *exitiabilem* vocet *ſuperſtitionem* Chriſtianorum. Parum enim hoc ad fabulam, quae poſtea in reditu ex prouincia contigiſſe dicitur: nec appellat Plinius *exitiabilem ſuperſtitionem* (quae Taciti vox eſt An. 15, 44) ſed prauam & immodicam 10, 97, 8. Si omnino placeat refutare, illud eſt apertum, epiſtolas eius pertinere ad annum aetatis Plinii 55 tredecim nimium annos vltra reditum ex prouincia: vid. no. Potuitne autem de tanta immutatione tacere?

[a] Niſi quod ſocrus meminit 1, 18, 3 cum ipſe eſſet adoleſcentulus, Domitianus adhuc imperaret. Et ſtatim a morte Domitiani vxorem lugebat 9, 13, 4 cuius vitricus erat Vectius Proculus 9, 13, 13. Sic duo ſe matrimonia Domitiano imperante contraxiſſe ait 10, 2, 2. De quo loco Maſſo. 36, 3.

[b] Nouocomenſem & ipſum Fabatum fuiſſe ſatis apparet non tantum ex veteri inſcriptione in Comenſi agro reperta, quam poſt alios exhibet Grut. 382, 6 quamque ad noſtrum pertinere non improbabile eſt: ſed ex ipſo noſtro

uamquam aetate maioris, amantiſſima IV, 19, & 5 [c] ita ab amita Hiſpulla inſtituta, ibidem & 6. Pater enim pridem deceſſerat V, 12, 2, cuius memoriae porticum auus dedicauit V, 12, 1, ipſe vero auus, quum in Bithynia [d] Plinius cum vxore eſſet, mortem obiit X, 121, poſtquam ſenectutem in Transpadana exegerat VII, 16, 3. Frugalis & abſtinens Plinius fuit II, 4, 3 & ep. 6, 4, vt voluptates etiam ſtudiis condiret, IX, 36, 4 & inter venandum ſtuderet I, 6. V, 18, 2. IX, 36, 6, [e] nec vero minus diligens pater familiae, qui praedia ſua mirifice tum coluit, tum aedificauit, quod de Laurentino ipſe narrat II, 17; de Tuſcis V, 6; de Transpadanis ad Larium IX, 7, quam induſtriam & aliis praediis ſuis, V, 6, 45 enumeratis, adhibuiſſe non dubitandum eſt. [f] Mitis in ſeruos

b 5 I, 4, 4,

ſtro 5, 12, 2. 7, 16, 32, 1 coll. 7, 16, 4 & 7, 23, 1.

c Quae epiſtola non diu poſt initum matrimonium ſcripta. Amoris ſui vehementiam aliis quoque epiſtolis declarauit, vt 6, 4 & 7 it. 7, 5.

d Non ſatis certo hoc ex laudata epiſtola colligitur, vbi excuſat Plinius, quod iter vxoris diplomate iuuerit. Non eſt credibile, mulierem delicatam & infirmam tantum iter, ea celeritate, ſine marito confeciſſe. Potuit Plinius vt curator aluei Tiberis, vel alio quocunque nomine diplomatum poteſtatem habuiſſe. Haec etiam Maſſoni eſt ſententia ad 43, 8.

e Hac ipſa epiſtola 9, 36 rationem totam in praediis ſuis viuendi aeſtiuam percenſet, vt ep. 40 hibernam perſequitur.

f Fortis fuit, in cauſſis etiam illis ſuſcipiendis, quibus inuiſum ſe Domitiano & obnoxium delatoribus fieri, ſciebat. Vid. 1, 5, 5 ſq. Itaque etiam reus futurus erat, niſi interfectus eſſet Domitianus 7, 27, 14. Eo defuncto, Heluidii Priſci vltionem fortiter ſuſcepit. Totam rem enarrat 9, 13 add. 4, 21, 3. Quam non metuerit Artemidorum, phi-

I, 4, 4, adeo vt nullos *vinctos* haberet III, 19, 7, ſuisque domum permitteret inſtar ciuitatis eſſe, ac peculium morte ad familiares transmittere VIII, 16, 2. Iuſtitiam non tam ex legum rigore, quam aequitatis modulo perſequebatur II, 16 & IV, 10, redemtoribus remiſſiones ob ſterilitatem faciens VIII, 2 & X, 24, 5. Munificus in primis, quod variis operibus oſtendit. Templum enim Tifernatibus exſtruxit pecunia ſua IV, 1, 5. & aedem Cereris in praediis ſuis IX, 39. Patriae ſumtus partem in praeceptores publicos dedit IV, 13, 6, & ingenuis pueris alimenta annua conſtituit I, 8, 10. Etiam bibliothecam patriae publicam dedicauit, I, 8, 2. II, 5.[g] Praeterea in multos priuatos admodum liberalis, in Curianum Cratillae filium, cui legatum remiſit V, 1, 10, in Voconium Firmum, cui cenſum equeſtrem ſuppleuit I, 19, in Martialem, quem viatico iuuit III, 21, 2, in Artemidorum philoſophum, cui vrbe excedere iuſſo, quae Domitiani ſaeuitia fuit, pecuniam, qua opus erat, a locupletibus negatam, ipſe mutuatus, gratuitam dedit, III, 11, 2, in Quinctiliani praeceptoris filiam, cuius dotem auxit VI, 32, in Co-

philoſophiae nomine ab vrbe ſe motum, adiuuare, & quo ſuo cum periculo, refert 3, 11. Quo animo Corelliae cauſſam contra C. Caecilium COS. deſignatum ſuſceperit narrat 4, 17. Add. 6, 8, 3.

g De ſua in publicam rem liberalitate agit etiam 5, 7, vbi *vndecies* h. e. 55000 florenos Rhenanos ſe reip. contuliſſe, gloriatur. Sic proſocero, cuius heres futurus erat, publicam liberalitatem commendat 5, 12.

Corelliam, cui agrum minori pretio vendidit VII, 11 & 14, in Caluinam, cui patris debita remiſit II, 4, 2.[h] His moribus[i] omnium bonorum beneuolentiam conciliauit,[k] Traiani in primis, apud quem gratia valuit,[l] qua ad aliorum magis commoda, quam ad ſua vſus eſt.[m] Multa enim multis impetrauit, peregrinis ius ciuitatis X, 4 & 6: libertis ius Quiritium X, 4 & 105: Voconio Romano condiſcipulo ius trium liberorum II, 13, 8, & ſenatoriam dignitatem X, 3, 2. Accio Surae praeturam X, 7, & aliis alia. Amicitiam cum optimo quoque coluit,[n] etiam periculo ſuo III, 11, 2 ſeq.[o] maxime cum literatis & ſtudiorum ſociis, in quibus Tacitum primo loco, & prope vnum habuit, quem e viuis aemularetur, quod paullo maior aetate erat, VII, 20, 4, quem etiam ingenio, doctrina, honoribus eſt adſequutus,

isque

h In Metilium Criſpum, cui ordines impetrauerat, & quadraginta millia numûm (2000 flor. Rhen.) ad inſtruendum ſe ornandumque donauerat 6, 25, 2: in Modeſtum, cui libertatem dubie legatam vltro dedit 4, 10: in nutricem ſuam, cui agellum centum millium numûm (5000 flor. Rhen.) donauit 6, 3.

i Quos gloriae ſtudio incitatos fuiſſe, non diſſimulat 7, 33 (vbi Ciceronem ſuum imitatur fam. 5, 12) conf. 6, 29, 3. Quam tamen ea in re moderationem adhiberi velit, docet 1, 8, 13 ſq. Caeterum Imperatoris quoque gloriae ſe ſtudioſum oſtendit praeſertim 10, 50.

k Quanti illum Corellius fecerit, explicat 4, 17, 8: eſſe, qui ſe imitentur, gaudet 6, 11.

l Qui ipſum in conſilium non nunquam adhibuit in cognitionibus, v. g. 4, 22, 1 & in reſcriptis ſuis, libro decimo comprehenſis, tractat amantiſſime.

m Tamen etiam ad ſua: vt ad ius trium liberorum 10, 2; ad auguratum 10, 8 &c.

n Suum in laudandis amicis ſtudium ſuauiſſime excuſat 7, 28.

o Vid. ad proximam notam f.

isque viciſſim tanti Plinium fecit, vt libros ſuos emendandos ei crederet VII, 20, 1. Hi duumuiri principatum in literis tenuere, vt vna nominarentur, quum de ſtudiis ſermo eſſet VII, 20, 5, in hos coniectura ferretur, ſi de doctis non nominatis eſſet ferenda IX, 23, 3. Caeterorum amicitiae epiſtolis illuſtratae ſunt.[p] Corpore fuit imbecillo & minus robuſto, quod *corpuſculum* Traianus dixit X, 29, 1, & intentius cauſſam orantem per libertum admonuit, vt lateri conſuleret II, 11, 15. Aliquando lippitudine laborauit VII, 21, 1, honeſtiſſimis cauſſis, lucubrationibus contracta, quibus & caeterae imbecillitates maiorem forte partem imputandae ſunt.[q] De morte nihil certo conſtat: ſimile autem vero habetur, per plurimum imperii Traiani tempus, aut paullo vltra, vitam produxiſſe.[r]

p Vid. Index hominum, cui intexuimus catalogum eorum, quibus inſcriptae ſunt epiſtolae.

q Aegrotaſſe illum etiam circa Neruae mortis tempus, apparet ex 10, 24, 3 & grauiſſime quidem 10, 4. Forte idem fuit morbus, in quo abſtinentiam ſuam & moderationem probauit 7, 1, 4 ſq.

r Certe inter epiſtolas eius, vt nulla habet characterem temporis prioris anno Plinii 36 (vid. Maſſo. h. a. §. 10) ita nec vlla recentior anno aetatis illius 55 certis indiciis deprehendi a Maſſono potuit. Caeterum, quoniam hic ſumus, illud etiam adnotare iucundum eſt, quod nec anuli ſui ἀποσφράγισμα ſ. typum ignorare nos voluit, *quadrigas* 10, 16, 3. Tandem illud forte huc referendum ſupereſt, librum octauum editum videri poſt nonum Maſſono 44, 3: nonum autem ipſum aliquo poſt ſex priores interuallo editum, ad 45, 2 colligit ex 9, 19, 1 coll. 6, 10, 4. Caetera, quae ad literariam epiſtolarum hiſtoriam pertinent e Fabriciana Bibliotheca petenda ſunt, cui quod adiiciamus, in tanta praeſertim Schvvarziani operis expectatione, iam non habemus.

INSCRI-

INSCRIPTIONES ANTIQVAE DE PLINIO.

I.

COMI *in exteriori ſtructura templi maximi.*
(neſcio vnde acceptam dedere editores a ſaeculo inde plerique.)

C. PLINIO L. * F. O.** V. F. CAECILIO SECVNDO
COS. AVG. CVRAT. TIBER.

* *Lucii F.* quod probat Maſſo. prae aliorum C. ſ. *Caii.*

** Sic vitioſe dant pro OVF. quod eſt in aliis h. e. *Oufentina tribu.* Vid. Maſſo. 1, 9.

II.

In AGRO COMENSI ap. Gruter. p. 454, 5.

C. PLINIO L. F.
OVF. CAECILIO
SECVNDO. COS
AVGVR. CVR. ALV. TIB
ER. ET. CLOAC. VRB
PRAEF. AER. SAT. PRAEF
AER. MIL. Q. * IMP
SEVIR. ** EQ. ROM
***LEG. III.. GALL. XVIRO
STL. IVD. FL. ****DIVIT. AVG
- - - - - RCELIENS

* *Quaeſtori Imperatoris* ſ. Caeſaris.

** h. e. vni de ſex turmis equitum Ro. praefecto vid. Maſſo.22.

*** Supplendum TRIBVNO, volunt Fabrettus inſcr. c. 5 p. 411 & Maſſonus; quod Gudius voluiſſe dicitur LEGATO, forte non tam ita legi, quam ſuppleri voluit.

**** *Flamini Diui Titi Aug.* Maſſo, 19, 1.

III.

MEDIOLANI in Aede S. Ambroſii apud Grut. p. 454, 3 & plenius 1028, 5: nec ſine alia varietate, quae tamen fidei antiquitatis derogare non debet. Tabula lapidea in partes ſecta, & formata in ſarcophagum, a poſterioribus, lacunis & coniecturis occaſionem dedit. Fundus quaſi & ſubſtantia bona. Nempe priori loco ſic:

C. PLINIVS. C. * F. C. N.
CAECILIVS. SECVNDVS
COS. ** AVGVR. LEGAT. PRO *** PRAET
PROVINC. PONTI. CONSVLARI PO
TESTATE. IN. EAM. PROVINCIAM. AB
IMP. CAESARE. NERVA. TRAIANO
AVG. GERMANICO. MISSVS ****
CVRAT. ALVEI. TIBERIS. ET. RIPAR
PRAEF. AERARI. SATVRNI. PRAEF
AERARI. MILIT. LEG. LEG. VI. GALLIC
X. VIR STLIT. IVDICANDIS

poſte

poſteriore loco eadem fere, h. e. tenui modo, & quae deſcriptorum ingeniis tribui poſſit, varietate; ſed a verſu penultimo & voce MILIT. ſic pergitur:

QVAEST. IMP. SEVIR. EQVITVM - - - - - - - - - - -
TRIB. MILIT. LEG. III. GALLICAE - - - - - - - - -
X. VIR. STLITIB. IVDICANDIS. THER † - - - - - -
ADIECTIS. IN. ORNATVM. H-S. $\overline{CCC}$ - - - - - - -
AMPLIVS. IN. TVTELA. H-S. $\overline{CC}$. T. F. I.
ET. LIBERTORVM. SVORVM. NOMIN. H-S $|\overline{XVIII}|\overline{LXVI}$. DCLVI. REI
INCREMENT. POSTEA. AD. EPVLVM. PLEB. VRBAN. VOLVIT. PERTIN
AMPLIVS. DEDIT. IN. ALIMEN. PVEROR. ET. PVELLAR. PLEB. VRB. H-S - - - -
IN. TVTELAM. BYBLIOTHECAE. H-S. C - - - - - - -

* Vid. ad Inſcr. I no. 2. Et ſic quoque apud Gruterum poſteriore loco legitur, nempe L. F. OVF. CAECILIVS &c.

** om. COS. Grut. p. 1028.

*** PROC. PR. Grut. p. 1028 vitioſe.

**** om. Grut. p. 1028.

† Haec ita ſupplet Alciatus in hiſt. Mediol. L. 2 *Thermas adiectis in ornatum ſeſtertiis trecentis, & eo amplius in tutela* (f. tutelam) *ſeſtertiis ducentis teſtamento fieri iuſſit.* Reliquae viri interpretationes non ſunt magni momenti, quas videre licet etiam ap. Maſſonum. Et multum ſane paſſam eſſe vltimam inſcriptionis partem, apparet. Operae pretium fuerit, eam cum archetypo, ſi adhuc exſtas, iterum conferri.

TESTI-

TESTIMONIA ET IVDICIA ALIORVM SCRIPTORVM VETERVM.

MARTIALIS *lib. X. Epigram. XIX.*

Nec doctum ſatis, & parum ſeuerum,
Sed non ruſticulum nimis libellum
Facundo mea Plinio Thalia,
I, perfer.

Poſteriora Epigrammatis verba noſter epiſtola vltima libri III. repetiit.

Ponitur hic vulgo QVINCTIL. 12, 10, 11.

Hinc vim Caeſaris, indolem Caecilii, ſubtilitatem Callidii, grauitatem Bruti, acumen Sulpicii, acerbitatem Caſſii, diligentiam Pollionis, dignitatem Meſſallae, ſanctitatem Calui reperiemus. In his etiam, quos ipſi vidimus, (*ſic eſt, non* videmus, *vt quidam dedere*) copiam Senecae, vires Africani, maturitatem Afri, iucunditatem Criſpi, ſonum Tracchalli, elegantiam Secundi.

Sed obſeruauimus ad h. l. non *Plinium Secundum* hic laudari, ſed *Iulium Secundum*, de quo 10, 1, 120. Ibidem ſ. 122 ea dicit, quae ad Secundum noſtrum vel maxime pertinent:

Habebunt, qui poſt nos de oratoribus ſcribent, magnam eos, qui nunc vigent, materiam vere laudandi. Sunt enim ſumma hodie, quibus illuſtratur forum, ingenia. Namque & conſummati iam patroni veteribus aemulantur, & eos iuuenum ad optima tendentium imitatur ac ſequitur induſtria.

MACROBIVS *lib. V. Saturn. cap. I.*

Quatuor ſunt genera dicendi: copioſum, in quo Cicero dominatur; breue, in quo Salluſtius regnat; ſiccum, quod Frontoni adſcribitur; pingue & floridum, in quo Plinius Secundus quondam, & nunc nullo veterum minor Symmachus luxuriatur.

SIDO-

SIDONIVS APOLLINARIS *lib. I. ep. I.*

Epiſtolas omnes, retractatis exemplaribus enucleatiſque, vno volumine includam, Q. Symmachi rotunditatem, C. Plinii diſciplinam maturitatemque, veſtigiis praeſumtuoſis inſequuturus.

IDEM *lib. IV. epiſt. III. ad Claudianum, Mamerti, Viennenſis epiſcopi, fratrem, vt ex epiſt. XI. apparet.*

Si reare quemquam mortalium (cui tamen ſermocinari Latialiter cordi eſt) non pauere, quum in examen aurium tuarum, quippe ſcriptus, adducitur, tuarum, inquam, aurium, quarum peritiae, ſi me decurſorum ad hoc aeui temporum praerogatiua non obruat, nec Frontonianae grauitatis, aut ponderis Apuleiani fulmen aequiparem, cui Varrones, vel Atacinus, vel Terentius, Plinii vel auunculus vel Secundus, compoſiti impraeſentiarum ruſticabuntur.

Eodem libro, epiſt. XXII.

Ego Plinio, vt diſcipulus, adſurgo.

Perpetuus enim imitator Plinii eſt Sidonius, vt doctiſſimus interpres Io. Sauaro paſſim obſeruauit.

IDEM *lib. VIII. epiſt. X.*

C. Plinius pro Accia Variola plus gloriae de centumuirali ſuggeſtu domum retulit, quam quum Marco Vlpio, incomparabili principi, comparabilem panegyricum dixit.

AVRELIVS CASSIODORVS *in Chronico, ſub Traiano:*

CELSVS ET CRISPINVS. His conſulibus Plinius Secundus Nouocomenſis orator & hiſtoricus inſignis habetur, cuius ingenii plurima opera exſtant.

C. PLINII

C. PLINII CAECILII
SECVNDI
EPISTOLARVM.
LIBER PRIMVS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

I. C. PLINIVS SECVNDVS SEPTICIO SVO S.

Septicio Epiſtolarum opus, eiusdem hortatu collectum, dedicat.

Frequenter hortatus es, vt epiſtolas, ſi quas paullo accuratius ſcripſiſſem, colligerem publicaremque. Collegi, non ſeruato temporis ordine, (neque enim hiſtoriam componebam) ſed vt quaeque in manus venerat. Supereſt, vt nec te conſilii, 2
nec me poeniteat obſequii. Ita enim fiet, vt eas, quae adhuc neglectae iacent, requiram: & ſi quas addidero, non ſupprimam. Vale.

II. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Librum ſuum emendandum mittit.

Quia tardiorem aduentum tuum proſpicio, librum, quem prioribus epiſtolis promiſeram, exhibeo. Hunc, rogo, ex conſuetudine tua & legas & emendes: eo magis, quod nihil ante peraeque eodem

2, 1 *librum, quem promiſer.*) * Actionem pro Accia Variola Catanaeus intelligit, de qua 6, 33 int. ſed nullum in ea huius rei veſtigium; eſt etiam contra aliquid. Haec *tota prope in conten-*

2 eodem ζήλῳ ſcripſiſſe videor. Tentaui enim imitari
Demoſthenem, ſemper tuum, Caluum, nuper meum,
figuris duntaxat orationis. Nam vim tantorum vi-
rorum pauci, quos aequus amauit, adſequi poſſunt.
3 Nec materia ipſa huic (vereor ne improbe dicam)
aemulationi repugnauit. erat enim prope tota in con-
tentione dicendi, quod me longae deſidiae indor-
mientem excitauit, ſi modo is ſum ego, qui exci-
4 tari poſſim. Non tamen omnino Marci noſtri
ληκύθυς fugimus, quoties paullulum itinere decede-
re non intempeſtiuis amoenitatibus admonebamur.
5 Acres enim eſſe, non triſtes, volebamus. Nec eſt
quod putes, me ſub hac exceptione veniam poſtulare.
Immo, quo magis intendam limam tuam, confite-
bor & ipſum me & contubernales ab editione non ab-
horrere,

contentione dicendi; illic maior longe varietas. Compara vtramque epiſtolam.

eodem ζήλῳ) Ardore, ſtudio, contentione, vt ſolent nimirum, qui aemulari aliquem, & ſi poſſint, ſuperare conantur. * Altera lectio, *ſtilo*, non abſurda illa quidem, ſed auctoritate librorum deſtituta.

2 *Caluum, nuper meum*) Indicat, ſe non ita pridem imitari Caluum coepiſſe, laudatque Arrianum, perpetuum Demoſthenis aemulum. De vtroque in Indice agitur. * Caeterum fere eſt, vt praeferam lectionem a Cortio prolatam firmatamque e MSS. *Tentaui enim imitari Demoſthenem ſemper tuum, nuper meum, figuris duntaxat orationis. nam vim tantam verborum pauci, quos aequus amauit, ſequi poſſunt.* Sed quod non apparet, quomodo *Caluum*, ſi non fuerit in libris antiquis, intrudere aliquis potuerit; facile contra eſt vocem quamcunque excidere: nihil auſus ſum mutare.

pauci quos aequus) Prouerbii formam dat Virgiliano ex Aen. 6, 129 *Pauci quos aequus amauit Iuppiter, atque ardens, euexit ad aethera virtus.*

3 *ne improbe dicam*) Excuſat verbum *aemulationi*, quod arrogans videri poteſt & *improbum* h. e. impudens, nimis audax, quae frequens verbi notio.

4 *Marci noſtri*) Ipſo praenomine familiaritatem, quae ſibi cum Cicerone intercedat, ſignificat, vt ille, *O Tite, ſi quid ego adiuro* &c. *Gaudent praenomine molles Auriculae.*

ληκύθυς) Ab ipſo cum Tullio

horrere, ſi modo tu fortaſſe errori noſtro album calculum adieceris. Eſt enim plane aliquid edendum, 6
atque vtinam hoc potiſſimum, quod paratum eſt! (audis deſidiae votum,) edendum autem ex pluribus cauſſis: maxime quod libelli, quos emiſimus, dicuntur in manibus eſſe, quamuis iam gratiam nouitatis exuerint; niſi tamen auribus noſtris bibliopolae blandiuntur. Sed ſane blandiantur, dum per hoc mendacium nobis ſtudia noſtra commendent. Vale.

III. C. PLINIVS CANINIO RVFO SVO S.

Caninium occaſione amoenitatum patriae hortatur, vt omiſſa rei familiaris cura, ſtudiis ſe literarum a mortalitate vindicet.

Quid agit Comum, tuae meaeque deliciae? quid ſuburbanum amoeniſſimum? quid illa porticus, verna ſemper? quid πλατανὼν opaciſſimus? quid Euripus viridis & gemmeus? quid ſubiectus & ſeruiens

lio ſumſerit ληκύθυς noſter, non dubium eſt, illas ea qua Tullium ſignificatione poſuiſſe. Aperte autem ad pictores, qui pigmenta in hoc vaſis genere habent, ille refert ad Att. 1, 14 vbi de Craſſo, *Totum hunc locum, quem ego varie meis orationibus ſoleo* pingere, *de flamma, de ferro (noſti illas ληκύθυς) valde grauiter pertexuit.* Neſcio quam bene huc referat Creſollius dulcia illa vel eclegmata vel ſorbitiunculas, quibus laeuorem quendam & ſplendorem voci conciliarent Sophiſtae. Vid. illius Theatr. rhetor. 3, 18 & Vacatt. auctum. 3, 9, 2 p. 504.

3, 1 *Euripus viridis & gemmeus*) Non ipſius aquae per ambages & anfractus, deriuatae atque (inſtar Chalcidici illius *Euripi*) adfluentis refluentisque colores intelligo; ſed ripae, quam non arenoſam ſed herbis floribusque amoenam indicat: vt nempe *gemmea* alias *prata* dicit. vid. Ind. De *Euripis* illis aliquoties Seneca, & quos praeterea laudat Dauieſ. ad Cic. de nat. Deor. 2, 1, vbi cum *Nilis* coniunguntur.

ſubiectus & ſeruiens lacus) Prius ad viciniam & continentiam, ſi fas eſt ita vocari, refero; de quo quidem dubium nullum eſt: alterum vero ad vſum, quem quid praeſtat per id ipſum, quod

lacus? quid illa mollis, & tamen ſolida, geſtatio? quid balineum illud, quod plurimus ſol implet & circumit? quid triclinia illa popularia? quid illa paucorum? quid cubicula diurna nocturnaque? Poſſidentne te, &
2 per vices partiuntur? An, vt ſolebas, intentione rei familiaris obeundae, crebris excurſionibus auocaris? Si te poſſident, felix beatusque es: ſin minus, vnus
3 ex multis. Quin tu (tempus eſt enim) humiles & ſordidas curas aliis mandas; & ipſe te in alto iſto pinguique ſeceſſu ſtudiis adſeris. Hoc ſit negotium tuum, hoc otium; hic labor, haec quies: in his vigilia, in
4 his etiam ſomnus reponatur. Effinge aliquid & excude, quod ſit perpetuo tuum. Nam reliqua rerum tuarum poſt te alium atque alium dominum ſortientur: hoc numquam tuum deſinet eſſe, ſi ſemel coe-
5 perit. Scio quem animum, quod horter ingenium. tu modo enitere, vt tibi ipſe ſis tanti, quanti videberis aliis, ſi tibi fueris. Vale.

IV.

vicinum eſt: vt hic *ſeruit lacus Euripo*, vel implendo, vel, (ſi *ſubiacere* ad humiliorem neceſſario locum referendum putes) exonerando recipiendoque. Ita 5, 6, 23 *Piſcina feneſtris ſeruit* h. e. proſpectum illis amoeniorem praebet; cui ſimillimum illud Statii ſilu. 2, 2, 75 *Seruit ſua terra feneſtris*. Sic Quinctil. 9, 4, 63 *Non enim cohaerent aliis, neque praecedentibus ſeruiunt*, illuſtrandis nimirum, confirmandis &c Laudauit iſta Cortius, ſed ſimpliciter ad viciniam retulit. Vtrum attulerit aliquid Marklandus ad l. c. Statii, quod ab hac ſententia nos demouere poſſit, non licet iam arbitrari.

4 *excude*) *Exclude*, quod habent quidam Codices, ſi ideo praeferendum putant viri docti, quia ſit commoda & nitens translatio ab auium fetu ſumta; fugit eos ratio: cum *excudendi* verbum ea in re & ipſum ſatis frequenter vſurpari, ruſtici noſtri doceant. Deinde *excude* ad nobiliſſima etiam ſtatuariorum ex aere opera refertur; & creſcit oratio, cum alteri *effinge*, quod ad plaſtas & figulos, in cera & argilla occupatos, pertinet, *excude* ſubiicitur.

IV. C. PLINIUS POMPEIAE CELERINAE, SOCRVI, S.

Laudata rerum copia in villis ſocrus ſuae, & ſeruorum diligentia, illam ad ſua praedia inuitat.

Quantum copiarum in Ocriculano, in Narnienſi, in Carſulano, in Peruſino tuo, in Narnienſi vero etiam balineum, ex epiſtolis meis (nam iam tuis opus non eſt) vna illa breuis & vetus ſufficit. Non me her- 2
cule tam mea ſunt quae mea ſunt, quam quae tua: hoc tamen differunt, quod ſolicitius & intentius tui me, quam mei excipiunt. Idem fortaſſe eueniet tibi, ſi 3
quando in noſtra diuerteris. quod velim facias: primum vt perinde noſtris rebus, ac nos tuis, perfruaris: deinde, vt mei expergiſcantur aliquando, qui me ſecure ac prope negligenter exſpectant. Nam mi- 4
tium dominorum apud ſeruos ipſa conſuetudine metus exoleſcit: nouitatibus excitantur, probarique dominis per alios magis quam per ipſos laborant. Vale.

V. C. PLINIUS VOCONIO ROMANO SVO S.

Mores ſubdolos M. Reguli cauſſidici oſtendit.

Vidiſtine quemquam Marco Regulo timidiorem humilioremque poſt Domitiani mortem? ſub quo non minora flagitia commiſerat, quam ſub Nerone, ſed tectiora. Coepit vereri, ne ſibi iraſcerer:

4, 1 *ex epiſtolis meis*) Significatne alias a ſe epiſtolas editas? Certe prouocat ad eam, quam olim ſcripſerit ad ſocrum.

4 *per ipſos*) Sic optimi libri: intelligo autem *dominos*. *Per ſe ipſos* fecerunt, qui ad *ſeruos* referrent, quod etiam ſi ponas, tamen illud *ſe* minus neceſſarium eſt.

5, 2 *Vi-*

2 nec fallebatur; iraſcebar. Ruſtici Aruleni periculum
fouerat, exſultauerat morte: adeo vt librum recitaret
publicaretque, in quo Ruſticum inſectatur, atque etiam *Stoicorum ſimiam* appellat. Adiicit *Vitelliana*
3 *cicatrice ſtigmoſum*. Agnoſcis eloquentiam Reguli.
Lacerat Herennium Senecionem tam intemperanter
quidem, vt dixerit ei Metius Carus, *Quid tibi cum
meis mortuis? numquid ego aut Craſſo aut Camerino moleſtus ſum?* quos ille ſub Nerone accuſaue-
4 rat. Haec me Regulus dolenter tuliſſe credebat, ideoque etiam quum recitaret librum, non adhibuerat.
Praeterea reminiſcebatur, quam capitaliter ipſum me
5 apud centumuiros laceſſiſſet. Aderam Arionillae,
Timonis vxori, rogatu Aruleni Ruſtici. Regulus
contra. Nitebamur (nos) in parte cauſſae ſententia
Metii Modeſti, optimi viri: is tunc in exſilio erat,
a Domitiano relegatus. Ecce tibi Regulus, *Quaero*, inquit, *Secunde*, *quid de Modeſto ſentias?* Vides, quod periculum, ſi reſpondiſſem, *bene:* quod
flagitium, ſi, *male*. Non poſſum dicere aliud tunc
mihi, quam deos adfuiſſe. *Reſpondebo*, inquam,
quid ſentiam, *ſi de hoc centumuiri iudicaturi ſunt.*
6 Rurſus ille, *Quaero*, *quid de Modeſto ſentias?* Iterum ego, *Solebant teſtes in reos*, *non in damnatos*,
inter-

5, 2 *Vitelliana cicatrice*) Praetor cum eſſet Vitellii ad Veſpaſianum miſſus, vulneratus eſt Ruſticus. Vid. Tac. Hiſt. 3, 80. Hoc ignominiae imputat Regulus viro optimo, & officium functo; ac ſeruili ſtigmati comparat honeſtam cicatricem.

3 *Herennium Senecionem*) Quem Metio Caro accuſante interfecerat Domitianus. Vid. 7, 19. Contra Regulo delatore perierat Craſſus, de quo Tac. H. 1, 48, 2; & Camerinus, Tac. A. 13, 52, 1.

6 *Solebant*) Olim, apud maiores noſtros, quin paullo ante, quum nondum ea quae nunc regnat corruptio morum inualuiſſet. Ipſum igitur tempus

interrogari. Tertio ille, *Non iam quid de Mode-*
ſto, ſed quid de pietate Modeſti ſentias? Quaeris, 7
inquam, *quid ſentiam? At ego, ne interrogare qui-*
dem fas puto, de quo pronuntiatum eſt. Conticuit:
me laus & gratulatio ſequuta eſt; quod nec famam
meam aliquo reſponſo, vtili fortaſſe, inhoneſto tamen,
laeſeram; nec me laqueis tam inſidioſae interrogatio-
nis inuolueram. Nunc ergo conſcientia exterritus 8
apprehendit Caecilium Celerem; mox Fabium Iu-
ſtum rogat, vt me ſibi reconcilient. Nec contentus,
peruenit ad Spurinnam. Huic ſuppliciter (vt eſt,
quum timet, abiectiſſimus,) *Rogo*, inquit, *mane vi-*
deas Plinium domi: ſed plane mane; neque enim
diutius ferre ſolicitudinem poſſum; & quoquo modo
efficias, ne mihi iraſcatur. Euigilaueram. Nuntius a 9
Spurinna, *Venio ad te*, Immo *Ego ad te*. Coimus in
porticum Liuiae, quum alter ad alterum tenderemus.
Exponit Reguli mandata, addit preces ſuas, vt dece-
bat optimum virum pro diſſimillimo, parce. Cui 10
ego, *Diſpicies ipſe, quid renuntiandum Regulo pu-*
tes: te decipi a me non oportet. Exſpecto Mau-
ricum, (nondum enim ab exſilio venerat) *ideo ni-*
hil alterutram in partem reſpondere tibi poſſum,
facturus quidquid ille decreuerit. Illum enim eſſe
huius conſilii ducem, me comitem, decet. Paucos 11

pus imperfectum reprehenſionem acerbam continet.

9 immo ego ad te) Occupare vterque officium ſtudet, & honorem alteri exhibere. Talis concertatio etiam eſt apud Ciceronem in prooemio Academicorum.

parce) Mihi dubium non eſt, quin, vt monuit iam Caſaubonus, *parce* aduerbium ſit, πεφεισμένως, moderate, & ſuſpenſa quaſi manu. Imperatiuus *Parce* abrupte hic nimis & abſciſſe poneretur.

poſt dies ipſe me Regulus conuenit in praetoris offi-
cio: illuc me perſequutus ſecretum petit. Ait, *ti-*
mere ſe, ne animo meo penitus haereret, quod in
centumuirali iudicio aliquando dixiſſet, quum re-
ſponderet mihi & Satrio Rufo, *Satrius Rufus, & cui*
eſt cum Cicerone aemulatio, & contentus non eſt elo-
12 *quentia ſaeculi noſtri.* Reſpondi, *nunc me intelli-*
gere maligne dictum, quia ipſe confiteretur: cete-
rum potuiſſe honorificum exiſtimari. Eſt enim, in-
quam, *mihi cum Cicerone aemulatio, nec ſum conten-*
13 *tus eloquentia ſaeculi noſtri. Nam* STVLTISSIMVM
credo, ad imitandum non optima quaeque proponere.
Sed tu, qui huius iudicii meminiſti, cur illius oblitus
es, in quo me interrogaſti, quid de Metii Modeſti pie-
tate ſentirem? Expalluit notabiliter, quamuis pallèat
ſemper: & haeſitabundus inquit, *Interrogaui, non vt*
tibi nocerem, ſed vt Modeſto. Vide hominis crudelita-
14 tem, qui ſe non diſſimulet exſuli nocere voluiſſe. Sub-
iunxit egregiam cauſſam, *Scripſit*, inquit, *in epiſtola*
quadam, quae apud Domitianum recitata eſt, Re-
gulus omnium bipedum nequiſſimus, quod quidem
15 Modeſtus veriſſime ſcripſerat. Hic fere nobis ſer-
monis terminus. Neque enim volui progredi lon-
gius, vt mihi omnia libera ſeruarem, dum Mauricus
venit. Nec me praeterit eſſe Regulum δυσκαθαί-
ρετον. eſt enim locuples, factioſus; curatur a mul-
tis, timetur a pluribus, quod plerumque fortius amo-
re eſt. Poteſt tamen fieri, vt haec concuſſa labantur.
Nam GRATIA malorum tam infida eſt, quam ipſi.
Ve-

11 in praetoris officio) Cum nouo Praetori officii cauſa adeſſem, deducturus eum in publicum. *Sic nouorum Conſulum officium relinquunt* homines apud Sueton. Caeſ. 15.

16 ra-

Verum, vt idem ſaepius dicam, exſpecto Mauricum. 16
Vir eſt grauis, prudens, multis experimentis eruditus, & qui futura poſſit ex praeteritis prouidere. Mihi & tentandi aliquid & quieſcendi illo auctore ratio conſtabit. Haec tibi ſcripſi, quia aequum erat, te 17
pro amore mutuo non ſolum omnia mea facta dictaque, verum etiam conſilia cognoſcere. Vale.

VI. C. PLINIVS CORNELIO TACITO SVO S.

Tacitum monet, ipſum exemplo ſuo in ſiluis poſſe ſtudere & venari percommode.

Ridebis, & licet rideas. Ego ille, quem noſti, apros tres, & quidem pulcherrimos, cepi. Ipſe? inquis. Ipſe: non tamen vt omnino ab inertia mea & quiete diſcederem. Ad retia ſedebam. erant in proximo, non venabulum aut lancea, ſed ſtilus & pugillares. Meditabar aliquid enotabamque, vt ſi manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Non 2
eſt, quod contemnas hoc ſtudendi genus. Mirum eſt, vt animus agitatione motuque corporis excitetur. Iam vndique ſiluae & ſolitudo, ipſumque illud ſilentium, quod venationi datur, magna cogitationis incitamenta ſunt. Proinde quum venabere, licebit, 3
auctore me, vt panarium & lagunculam, ſic etiam pugillares feras. Experieris non Dianam magis montibus, quam Mineruam inerrare. Vale.

16 ratio conſtabit) Vt *ratio* pecuniaria *conſtet*, opus eſt aera ſingula, quae inducuntur, auctoritate, apocha, teſtimonio, probari. Mauricum igitur ſi auctorem habeat facti ſui Plinius, non metuit reprehenſorem.

VII. C. PLINIVS OCTAVIO RVFO SVO S.

Negat roganti Octauio, ſe poſſe Gallo contra Baeticos adeſſe, quos ſemper defenderit. Dein Octauii carmina deſiderat.

Vide, in quo me faſtigio collocaris, quum mihi idem poteſtatis idemque regni dederis, quod Homerus Ioui optimo maximo

Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν.

2 Nam ego quoque ſimili nutu ac renutu reſpondere voto tuo poſſum. Etenim ſicut fas eſt mihi, praeſertim te exigente, excuſare Baeticis contra vnum hominem aduocationem: ita nec fidei noſtrae, nec conſtantiae, quam diligis, conuenit adeſſe contra prouinciam, quam tot officiis, tot laboribus, tot etiam
3 periculis meis aliquando deuinxerim. Tenebo ergo hoc temperamentum, vt ex duobus, quorum alterum petis, eligam id potius, in quo non ſolum ſtudio tuo, verum etiam iudicio ſatisfaciam. Neque enim tanto opere mihi conſiderandum eſt, quid vir optimus in praeſentia velis, quam quid ſemper ſis
4 probaturus. Me circa idus Octobres ſpero Romae futurum, eademque haec praeſentem quoque tua meaque

que

7, 1 *Homerus*) Verſus eſt Il. π, 250. Imitatus eſt, & explicauit Virgilius 11, 794 *Audiit & voti Phoebus ſuccedere partem Mente dedit: partem volucres diſperſit in auras.* Nec omiſerunt hoc obſeruare Vrſinus atque Clarkius.

2 *excuſare - aduocationem*) Negare poſſum Baeticis, ne illis adſim contra vnum Gallum, cum alias tueri illos ſoleam contra quosuis: Sed non poſſum Gallo adeſſe contra Baeticos. Haec monere viſum, ne cui mira Schefferi adnotatio imponeret, quam in alias deriuatam editiones video.

tot officiis) V. g. in Claſſico accuſando, de quo 3, 9; item contra Maſſam Baebium 7, 33, 4.

4 *tua meaque fide*) Et ipſe fidem potes illi dare, & de mea etiam fide ſpondere.

* Quan-

que fide Gallo confirmaturum: cui tamen nunc iam licet ſpondeas de animo meo,

Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ᾽ ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

Cur enim non vsquequaque Homericis verſibus agam 5
tecum? quatenus tu me tuis agere non pateris: quorum tanta cupiditate ardeo, vt videar mihi hac ſola mercede poſſe corrumpi, vt vel contra Baeticos adſim.
Paene praeterii, quod minime praetereundum fuit, 6
accepiſſe me caryotas optimas, quae nunc ficis & boletis certandum habent. Vale.

VIII. C. PLINIVS POMPEIO SATVRNINO SVO S.

Petit emendationem orationis in patria habitae, quum bibliothecam dicaſſet, & alimenta ingenuis decreuiſſet: de cuius editione ſolicitus disquirit.

Peropportune mihi redditae ſunt litterae tuae, quibus flagitabas, vt tibi aliquid ex ſcriptis meis mitterem, quum ego id ipſum deſtinaſſem: Addidiſti ergo calcaria ſponte currenti, pariterque & tibi veniam recuſandi laboris, & mihi exigendi verecundiam
ſuſtuliſti. Nam nec me timide vti decet eo, quod 2
oblatum eſt: nec te grauari, quod depopoſciſti. Non eſt tamen, quod ab homine deſidioſo aliquid noui operis exſpectes. Petiturus ſum enim, vt rurſus vaces ſermoni, quem apud municipes meos habui,
bibliothecam dedicaturus. Memini quidem, te iam 3
quae-

* Quanquam conſiderata varietate lectionis a Cortio propoſita malim, *eademque haec praeſentem tuo meoque Gallo confirmaturum.*

6 *ficis & boletis*) * Sic recte edidit, & ſcribi, omiſſa *cum*, docuit Cortius. De formula *certandum habent*, vid. Ind. 8, 5 *paul-*

quaedam adnotaſſe, ſed generaliter: ideo nunc rogo,
vt non tantum vniuerſitati eius attendas, verum etiam
particulas, qua ſoles lima, perſequaris. erit enim &
poſt emendationem liberum nobis vel publicare vel
4 continere. Quin immo fortaſſe hanc ipſam cunctatio-
nem noſtram in alterutram ſententiam emendationis
ratio deducet, quae aut indignum editione, dum ſae-
pius retractat, inueniet: aut dignum, dum id ipſum
5 experitur, efficiet. Quanquam huius cunctationis
meae cauſſae non tam in ſcriptis, quam in ipſo ma-
teriae genere conſiſtunt. eſt enim paullo glorioſius
& elatius. Onerabit hoc modeſtiam noſtram, etiamſi
ſtilus ipſe fuerit preſſus demiſſusque, propterea quod
cogimur cum de munificentia parentum noſtrorum,
6 tum de noſtra diſputare. Anceps hic & lubricus lo-
cus eſt, etiam quum illi neceſſitas lenocinatur. Ete-
nim ſi alienae quoque LAVDES parum aequis auribus
accipi ſolent; quam difficile eſt obtinere, ne moleſta
videatur oratio de ſe aut de ſuis diſſerentis? Nam cum
ipſi honeſtati, tum aliquanto magis gloriae eius prae-
dicationique inuidemus: atque ea demum recte facta
minus detorquemus & carpimus, quae in obſcuritate
7 & ſilentio reponuntur. Qua ex cauſſa ſaepe ipſe me-
cum, nobisne tantum, quidquid illud eſt, compo-
ſuiſſe, an & aliis debeamus? Vt nobis, admonet iſtud,
quod

8, 5 paullo glorioſius) *Interiectam inter haec duo verba *quaſi* Cortio auctore omiſimus.

7 an & aliis debeamus?) Proponit dubitationem: deinde oſtendit, quae cauſſa impellat ſe ad priorem illius partem ſequendam. *Nimirum ingenioſam Barthii diſtinctionem recipere nihil dubitauimus & probabit, ſpero, factum, quisquis diligenter animum aduerterit. Vulgati, *an & aliis debeamus vt nobis? Admonet iſtud quoque.* Retinuit hanc lectionem Cortius: Sed idem Barthii emendationem laudauit, & vltimam *quoque* ab
optimo

quod pleraque, quae ſunt agendae rei neceſſaria, ea-
dem peracta nec vtilitatem parem nec gratiam reti-
nent. Ac, ne longius exempla repetamus, quid vti- 8
lius fuit quam munificentiae rationem etiam ſtilo
proſequi? Per hoc enim adſequebamur, primum vt
honeſtis cogitationibus immoraremur; deinde vt pul-
chritudinem illarum longiore tractatu peruideremus;
poſtremo, vt ſubitae largitionis comitem poeniten-
tiam caueremus. Naſcebatur ex his exercitatio quae-
dam contemnendae pecuniae. Nam quum homines 9
ad cuſtodiam eius natura reſtrinxerit; nos contra
multum ac diu penſitatus amor liberalitatis commu-
nibus auaritiae vinculis eximebat: tantoque laudabi-
lior munificentia noſtra fore videbatur, quod ad illam
non impetu quodam, ſed conſilio trahebamur. Ac- 10
cedebat his cauſſis, quod non ludos aut gladiatores,
ſed annuos ſumtus in alimenta ingenuorum pollice-
bamur. Oculorum porro & aurium voluptates ad-
eo non egent commendatione, vt non tam incitari
debeant oratione, quam reprimi: vt vero aliquis li- 11
benter educationis taedium laboremque ſuſcipiat, non
praemiis modo, verum etiam exquiſitis adhortationi-
bus impetrandum eſt. Nam ſi medici ſalubres, ſed 12
voluptate carentes cibos, blandioribus alloquiis pro-
ſequuntur; quanto magis decuit publice conſulen-
tem,

optimo Codice Mediceo abeſſe teſtatus eſt.

8 peruideremus) Habet in hoc verbo eam vim *ſ per*, quam in *perſpicio*; vbi accuratam diligentemque curam & continuatam inſpiciendi diligentiam notari, ſatis conſtat.

10 in alimenta ingenuor.) In veteri inſcript. apud Grut. p. 1028 n. 5. (de cuius diuerſis exemplis & lectionibus Io. Maſſonus in praef. vitae Plinii) IN ALIMENT. PVEROR. ET PVELLAR. PLEB VRB. H-S . . . IN TVTELAM BIBLIOTHECAE H-S. C. . . Add. infra 7, 18, 2.

12 in-

tem, vtiliſſimum munus, ſed non perinde populare,
comitate orationis inducere? praeſertim quum eni-
tendum haberemus, vt quod parentibus datur, & or-
bis probaretur; honoremque paucorum ceteri pa-
13 tienter & exſpectarent & mererentur. Sed vt tunc
communibus magis commodis quam priuatae iactan-
tiae ſtudebamus, quum intentionem adfectumque
muneris noſtri vellemus intelligi; ita nunc in ratione
edendi

12 inducere) Ex eo vocis vſu accipiendum, quo *inducunt* Medici pilulas auro vel argento; vt *inducuntur* cruſta vel tectorio parietes, vt pigmento tabulae: medicorum aperta hic mentio: de quibus Lucret. 1, 935 & 4, 13 *Nam veluti pueris abſinthia tetra medentes Cum dare conantur prius oras pocula circum Contingunt mellis dulci flauoque liquore* &c. Poterat etiam *inducunt.*

quod parentibus datur) Plinius alimenta promiſit pueris ingenuis: hoc munus proprie ad eorum parentes pertinet, qui alendorum liberorum ſuorum onere leuarentur: hoc *orbis* etiam, qui numquam ſuſcepiſſent liberos, vel amiſiſſent ſuſceptos, probari cupit, ad quos fructus illius liberalitatis non pertineret. * Talia adnotare ſuperfluum videri poterat, niſi vnus itemque alter eorum, qui hac prouincia ante nos functi ſunt, loco per ſe claro tenebras ſedulo offudiſſet; idquod ſemel monitum ad plures obſeruationes noſtras aequus lector transferet, & ſi qua in facili nimis re explicanda operam nos abuti videat, hanc eſſe cauſſam ſuſpicetur, quod aliquis male, noſtro quidem iudicio, eundem locum interpretatus ſit.

& exſpectarent & mererentur) Haec optimorum quorumque librorum lectio: Sed aliter, quam adhuc factum interpretanda. Beneficium Plinii primo non ad *orbos* liberis pertinet, ſed ad ſolos *parentes* ingenuorum, quibus alimenta deſtinauit. Porro plures erant in hac altera etiam claſſe, quam vt ad omnes peruenire eodem tempore liberalitas illa, quantumuis magna, poſſet. Enitendum igitur ſibi fuiſſe ait Secundus noſter, vt plures illi, qui non ſtatim frui poſſent beneficio ſuo, *paucorum honorem & exſpectarent patienter*, dum ad ipſos quoque voluentibus annis perueniret, & interim dignos ſe illo praeſtarent, eumque *mererentur.* * Haec puto plana, neque monenda adeo, niſi *de orbis*, qui liberos ſibi naſcituros ſperarent, ac de his, qui beneficio Principis ius liberorum conſequerentur, hic commentari alicui viſum eſſet.

14 glo-

edendi veremur, ne forte non aliorum vtilitatibus,
ſed propriae laudi ſeruiſſe videamur. Praeterea me- 14
minimus, quanto maiore animo honeſtatis fructus in
conſcientia, quam in fama, reponatur. Seqvi enim
gloria, non appeti, debet: nec, ſi caſu aliquo non
ſequatur, idcirco quod gloriam non meruit, minus
pulchrum eſt. Ii vero, qui benefacta ſua verbis ad- 15
ornant, non ideo praedicare, quia fecerint, ſed vt
praedicarent, feciſſe creduntur. Sic, quod magni-
ficum referente alio fuiſſet, ipſo qui geſſerat recen-
ſente, vaneſcit. Homines enim quum rem deſtruere
non poſſunt, iactationem eius inceſſunt. Ita ſi ſilen-
da feceris, factum ipſum; ſi laudanda, quod non
ſileas ipſe, culpatur. Me vero peculiaris quaedam 16
impedit ratio. etenim hunc ipſum ſermonem non
apud populum, ſed apud decuriones habui; nec in
propatulo, ſed in curia. Vereor ergo, vt ſit ſatis 17
congruens, quum in dicendo adſentationem vulgi ac-
clamationemque defugerim; nunc eadem illa editio-
ne ſectari: quumque plebem ipſam, cui conſuleba-
tur, limine curiae parietibusque diſcreuerim, ne quam
in ſpeciem ambitionis inciderem; nunc eos etiam, ad
quos ex munere noſtro nihil pertinet praeter exem-
plum, velut obuia oſtentatione conquirere. Habes 18
cun-

14 *gloriam non meruit*) Notabilis locus, de quo iam obſeruauit Caſaubonus, *mereri* hic non ad dignitatem & mercedem referri, ſed ſimpliciter eſſe *conſequi*, *τυγχάνειν*. Confirmat hanc notionem Cortius; ſed mauult tamen codicis Medicei fide negationem omittere, quo facto vis conſueta verbi meruit retinetur.

17 *obuia oſtentatione*) Quae vltro occurrit omnibus, iisque ſe iactat atque ingerit, quod ambitionis eſt. * Adeo nihili non videtur vox e bonis libris probata, vt potius alterum *adſentatione* a mala manu eſſe appareat. Cui enim *adſentaretur* editione, de qua hic ſermo eſt? Sed *oſtentator* conquirere & cogere ſtudet homines, qui ſe admirentur, ſibi plaudant.

9, 1 TA·

cunctationis meae cauſſas: obſequar tamen conſilio tuo, cuius mihi auctoritas pro ratione ſufficit. Vale.

IX. C. PLINIVS MINVTIO FVNDANO SVO S.

Hortatur ad ſeceſſum, propter ſtudia, & innocentiam ruris vrbanae vitae nugis praeferendum.

Mirum eſt, quam ſingulis diebus in vrbe ratio aut
conſtet aut conſtare videatur, pluribus cunctis-
2 que non conſtet. Nam, ſi quem interroges, *Hodie
quid egiſti?* reſpondeat, *Officio togae virilis inter-
fui; ſponſalia aut nuptias frequentaui; ille me ad
ſignandum teſtamentum, ille in aduocationem, ille
3 in conſilium rogauit.* Haec quo die feceris, neceſſa-
ria;

9, 1 ratio conſtet) Finge tempus eſſe primo in tabulis accepti; deinde negotia diei vnius cuiusque, in quantum ſuam ſibi temporis particulam vnum quodque poſcit, in expenſis induci: ſi igitur illa acceptorum & expenſorum aera aequales ſummas efficient; *conſtare* dicetur *ratio*. Atque hoc ita fit ſi ſingula vtriusque capitis aera inter ſe conferantur: Verum ſi *menſes* & *annos* & *vitam* cum quantumuis magno numero negotiorum eiusmodi compares, *ratio non* amplius *conſtat*, ſed expenſa videtur nimia.

cunctisque) * Et maioribus auctoritatibus nixa eſt haec lectio, & ſententiam parit meliorem. *Cunctis* eſt vniuerſis ſimul ſumtis. Eodem ſenſu legitur *cunctaque* in Mediceo libro, intell. *ratio*, quod probat Cortius. *iunctisque*, vulgatum, non ita commodum eſt.

2 officio togae virilis) Quam ſolenne fuerit illum diem, quo, poſita praetexta, virilem togam ſ. puram ſumerent, officio & celebritate amicorum obire, notum v. g. ex Sueto. Claud. 2 *Togae virilis die, circa mediam noctem, ſine ſollemni officio lectica in Capitolium latus eſt.* Idem auctor de Caligula vt peculiare notat c. 10 *Vno atque eodem die togam ſumſit, barbamque poſuit: ſine vllo honore, qualis contigerat tirocinio fratrum eius.* Verum Auguſtus ob id ipſum officium Conſulatum bis ſumſit, *vt Caium & Lucium filios, ampliſſimo praeditus magiſtratu, ſuo quemque tirocinio deduceret in forum.* Sueto. Aug. c. 26.

8 otio-

ria; eadem, ſi quotidie feciſſe te reputes, inania videntur, multo magis quum ſeceſſeris. Tunc enim
ſubit recordatio, *Quot dies quam frigidis rebus abſumſi?* Quod euenit mihi poſtquam in Laurentino 4
meo aut lego aliquid, aut ſcribo, aut etiam corpori
vaco, cuius fulturis animus ſuſtinetur. Nihil audio 5
quod audiſſe, nihil dico quod dixiſſe poeniteat: nemo apud me quemquam ſiniſtris ſermonibus carpit;
neminem ipſe reprehendo, niſi vnum me, quum
parum commode ſcribo: nulla ſpe, nullo timore ſollicitor, nullis rumoribus inquietor. Mecum tantum
& cum libellis loquor. Rectam ſinceramque vitam! 6
dulce otium, honeſtumque, ac paene omni negotio
pulchrius! o mare, o littus, verum ſecretumque
μουσεῖον! quam multa inuenitis, quam multa dictatis? Proinde tu quoque ſtrepitum iſtum inanemque 7
diſcurſum, & multum ineptos labores, vt primum
fuerit occaſio, relinque, teque ſtudiis vel otio trade.
Sativs eſt enim, vt Attilius noſter eruditiſſime ſimul 8
& facetiſſime dixit, otioſum eſſe, quam nihil agere.
Vale.

X. C. PLINIVS ATRIO CLEMENTI SVO S.

Euphratem philoſophum laudat, quem vt audiat Atrius hortatur, doletque non crebrius ſe per occupationes illum audire poſſe.

Si quando vrbs noſtra liberalibus ſtudiis floruit, nunc maxime floret. Multa claraque exempla ſunt. Suffe-

8 *otioſum eſſe*) Quieti animi & bonis literis vacare, nullis negotiis moleſtis impeditum, potius eſt, quam *nihil agere*, h. e. fruſtra & nequidquam occupari, mouere ſed nihil promouere

2 Suffecerit vnum, Euphrates philoſophus. Hunc
ego in Syria, quum adoleſcentulus militarem, peni-
tus & domi inſpexi, amarique ab eo laboraui, etſi
non erat laborandum. eſt enim obuius & expoſitus,
3 plenusque humanitate quam praecipit. Atque vti-
nam ſic ipſe, quam ſpem tunc ille de me concepit,
impleuerim, vt ille multum virtutibus ſuis addidit!
Aut ego nunc illas magis miror, quia magis intelligo:
4 quamquam ne nunc quidem ſatis intelligo. vt enim
de pictore, ſculptore, fictore, niſi artifex iudicare;
ita, niſi ſapiens, non poteſt perſpicere ſapientem.
5 Quantum mihi tamen cernere datur, multa in Euphra-
te ſic eminent & elucent, vt mediocriter quoque doctos
aduertant & adficiant. Diſputat ſubtiliter, grauiter,
ornate: frequenter etiam Platonicam illam ſublimi-
tatem & latitudinem effingit. Sermo eſt copioſus
& varius: dulcis in primis, & qui repugnantes quo-
6 que ducat & impellat. Ad hoc, proceritas corporis,
decora facies, demiſſus capillus, ingens & cana barba.
quae licet fortuita & inania putentur, illi tamen plu-
7 rimum venerationis adquirunt. Nullus horror in
cultu, nulla triſtitia, multum ſeueritatis: reuerearis
occurſum, non reformides. Vitae ſanctitas ſumma;
comitas par. Inſectatur vitia, non homines: nec
caſtigat

mouere &c. Iam laudarunt hic viri docti Scipionis vocem ex Cic. off. 3, 1 *Se nunquam minus otioſum eſſe, quam cum otioſus ſit.*

10, 3 Aut ego) * Sic legendum, non *At ego*. Dixerat, *Ille multum virtutibus ſuis addidit.* Hoc nunc retractat ex aliqua parte, & fieri ait poſſe, vt olim talis fuerit Euphrates, ſed tum non ita bene ſibi notus.

5 latitudinem). Catanaei obſeruatio eſt non inelegans, *latitudinem* tribui *Platoni* cum reſpectu ad etymon nominis illius. πλατος enim *latitudo* eſt. *Lata* porro oratio preſſae adſtrictaeque opponitur. Vid. mox 1, 20, 19.

7 nec

caſtigat errantes, ſed emendat. Sequaris monentem
attentus & pendens: & perſuadere tibi, etiam quum
perſuaſerit, cupias. Iam vero liberi tres, duo ma- 8
res, quos diligentiſſime inſtituit. Socer Pompeius
Iulianus, cum cetera vita, tum vel hoc vno magnus
& clarus, quod ipſae prouinciae princeps inter altiſſi-
mas conditiones generum, non honoribus principem,
ſed ſapientia, elegit. Quamquam quid ego plura de 9
viro, quo mihi frui non licet? An vt magis angar,
quod non licet? Nam diſtringor officio vt maximo,
ſic moleſtiſſimo. Sedeo pro tribunali, ſubnoto li-
bellos, conficio tabulas: ſcribo plurimas, ſed illitera-
tiſſimas literas. Soleo nonnunquam (nam id ipſum 10
quando contingit!) de his occupationibus apud Eu-
phratem queri. Ille me conſolatur; adfirmat etiam
eſſe hanc philoſophiae, & quidem pulcherrimam
partem, agere negotium publicum, cognoſcere, iu-
dicare, promere & exercere iuſtitiam; quaeque ipſi
doceant, in vſu habere. Mihi tamen hoc vnum non 11
perſuadet, ſatius eſſe iſta facere, quam cum illo dies
totos audiendo diſcendoque conſumere. Quo magis
te, cui vacat, hortor, quum in vrbem proxime ve-
neris (venias autem ob hoc maturius) illi te expo-
liendum limandumque permittas. Neque enim ego 12

7 *nec caſtigat errantes*) Non exprobrat errorem verbis aſperis, ſed rationibus reuincit, & per hoc ipſum emendat & eximit.

8 *inter altiſſimas condit.*) Imitaturne Nepotem Cornelium Att. 12, 1 de Agrippa, *Cum propter ſuam gratiam & Caeſaris potentiam nullius conditionis non haberet poteſtatem, potiſſimum eius delegit affinitatem* &c.

9 *officio vt maximo*) Praefectura aerarii, quam geſſit aetatis anno XXXVI & proximo ex Maſſoni rationibus, quem vide: praeſertim vero noſtrum 5, 15, 5 & 10, 20, 1 Paneg. 91, 1.

11 *hoc vnum non perſuad.*) Suauiſſime repetit, quae de vi per-

(vt multi) inuideo aliis bono, quo ipſe careo; ſed contra ſenſum quendam voluptatemque percipio, ſi ea, quae mihi denegantur, amicis video ſupereſſe. Vale.

XI. C. PLINIVS FABIO IVSTO SVO S.

De infrequentia epiſtolarum expoſtulat.

Olim nullas mihi epiſtolas mittis. *Nihil eſt*, inquis, *quod ſcribam.* At hoc ipſum ſcribe, nihil eſſe, quod ſcribas: vel ſolum illud, vnde incipere priores ſolebant, *ſi vales, bene eſt; ego valeo.* Hoc mihi ſufficit; eſt enim maximum. Ludere me pu-
2 tas? Serio peto. Fac ſciam quid agas: quod ſine ſolicitudine ſumma neſcire non poſſum. Vale.

XII. C. PLINIVS CALESTRIO TIRONI SVO S.

Deflet Corellii voluntariam mortem, qua rectorem vitae ſuae & optimum amicum amiſerit.

Iacturam grauiſſimam feci, ſi iactura dicenda eſt tanti viri amiſſio. Deceſſit Corellius Rufus, & quidem

perſuadendi & dulcedine viri dixerat ſ. 7.

12 inuideo aliis bono) Ita perpetuo conſtrui hoc verbum in bonis quidem codicibus a Plinio, oſtendit ad h. l. Cortius: & iam fecerat ad Quinctil. 9, 3 p. 799 Burmannus. Vid. Ind.

ſenſum voluptatemque) ἓν διὰ δυοῖν dicit, pro *ſenſum voluptatis.*

11, 1 at hoc ipſum ſcribe) Similis eſt epiſtola Ciceronis filii ad Tironem 16, 26 *Etiam ſi quod ſcribas non habebis, ſcribito tamen* cet.

priores) Laudauit hic Buchnerus Sen. ep. 15 pr. *Mos antiquis fuit vsque ad meam ſeruatus aetatem; primis epiſtolae verbis adiicere, ſi vales bene eſt.*

12, 1 ſi iactura dicenda eſt) Dubium, cur parum probet *iacturae* appellationem; nimisne lene putet, in amiſſione rei inaeſtimabilis; an ideo parum aptum,

quidem ſponte, quod dolorem meum exulcerat. eſt
enim luctuoſiſſimum genus mortis, quae non ex na-
tura, nec fatalis videtur. Nam vtcunque in illis, qui 2
morbo finiuntur, magnum ex ipſa neceſſitate ſola-
tium eſt; in iis vero, quos arceſſita mors aufert, hic
inſanabilis dolor eſt, quod creduntur potuiſſe diu vi-
uere. Corellium quidem ſumma RATIO, quae 3
ſapientibus pro neceſſitate eſt, ad hoc conſilium com-
pulit, quanquam plurimas viuendi cauſſas habentem,
optimam conſcientiam, optimam famam, maximam
auctoritatem; praeterea filiam, vxorem, nepotem,
ſorores, interque tot pignora, veros amicos. Sed 4
tam longa, tam iniqua valetudine conflictabatur, vt
haec tanta pretia viuendi mortis rationibus vinceren-
tur. Tertio & triceſimo anno (vt ipſum praedi-
cantem audiebam) pedum dolore correptus eſt. Pa-
trius hic illi: nam plerumque morbi quoque per ſuc-
ceſſiones quaſdam, vt alia, traduntur. Hunc abſti- 5
nentia, ſanctitate, quoad viridis aetas, vicit & fregit;
nouiſſime cum ſenectute ingraueſcentem viribus ani-

 mi

ptum, quod mortuorum memoria, exemplum, beneficia, adhuc ad nos pertinent?

fatalis) *Fatalis* mors hic non ſimpliciter, vt alias, naturalis eſt; ab hac enim diſtinguit: ſed ea, quam effugere, qui moritur, non potuiſſe videtur, licet voluerit, vt ſunt ruinae, caedes ab inſidiatoribus, naufragium &c. Scimus alioquin *fatum* ad naturalem praeſertim mortem referri: nec vehementer interceſſerim, ſi quis ſynonyma plane hic etiam eſſe velit mortem quae *ex natura* eſt, & *fatalem*. Certe ita ſumit Vell. 2, 4, 6.

2 *qui morbo finiuntur*) *Fati* nouam mentionem non facit: ſiue quod ſatius habuit vnum genus referre, cui plane ſimile ſit alterum: ſiue quod *fato* & *morbo finiri* pro iiſdem habuit.

4 *Patrius hic illi*) Videtur tacitae ſuſpicioni occurrere: cum podagra & ſimiles morbi intemperantiae ſaepe circa Venerem & Bacchum quaſi ſatellites ſint. Ne quid igitur de Corellio cogitemus eiusmodi, patrium morbum eſſe narrat.

8 *Cir-*

6 mi ſuſtinebat. Quum quidem incredibiles cruciatus
& indigniſſima tormenta pateretur, (iam enim do-
lor non pedibus ſolis, vt prius, inſidebat, ſed omnia
membra peruagabatur,) veni ad eum Domitiani
7 temporibus, in ſuburbano iacentem. Serui e cubi-
culo receſſerunt. habebat enim hoc moris, quoties
intraſſet fidelior amicus. quin etiam vxor (quamquam
8 omnis ſecreti capaciſſima) digrediebatur. Circum-
tulit oculos, &, *Cur*, inquit, *me putas hos tantos
dolores tamdiu ſuſtinere? vt, ſcilicet, iſti latroni
vel vno die ſuperſim.* Dediſſes huic animo par cor-
pus, feciſſet quod optabat. Adfuit tamen deus voto,
cuius ille compos, vt iam ſecurus liberque moriturus,
9 multa illa vitae, ſed minora, retinacula abrupit. In-
creuerat valetudo, quam temperantia mitigare ten-
tauit; perſeuerantem conſtantia fugit. Iam dies al-
ter, tertius, quartus: abſtinebat cibo. Miſit ad me
vxor eius Hiſpulla communem amicum C. Gemi-
nium cum triſtiſſimo nuntio, *deſtinaſſe Corellium
mori, nec aut ſuis aut filiae precibus flecti; ſolum
10 ſupereſſe me, a quo reuocari poſſet ad vitam.* Cu-
curri: perueneram in proximum, quum mihi ab ea-
dem Hiſpulla Iulius Atticus nuntiat, nihil iam ne me
quidem impetraturum: tam obſtinate magis ac magis
induruiſſe. Dixerat ſane medico admouenti cibum,

κέκρι-

8 Circumtulit oculos) Vt videret nimirum, omnesne remoti arbitri eſſent, ne quis legere ſermonem cum periculo dicentis audientisque poſſet.

Dediſſes huic animo) Iudicium Plinii de Corellio: pro *ſi dediſſes.* Illuſtrauit ellipſin hanc exemplis Cortius ad Sall. Iug. 64, 5.

9 perſeuerant. conſt. fugit) Corellius morbum, qui mitigare ſe non paſſus eſſet, morbum inquam & vitam adeo, conſtantia ſua id eſt conſtanti & immutabili moriendi deſtinatione, abſtinentiaque cibi effugit. Videtur acumen quaeſiiſſe Secundus cum *conſtantiae fugam* tribuit.

10 κέκρι-

κέκρικα, quae vox quantum admirationis in animo
meo, tantum deſiderii reliquit. Cogito, quo ami- 11
co, quo viro caream. Impleuit quidem annum ſe-
ptimum & ſexageſimum, quae aetas etiam robuſtiſſi-
mis ſatis longa eſt: ſcio. euaſit perpetuam valetudi-
nem: ſcio. deceſſit ſuperſtitibus ſuis, florente repu-
blica, quae illi omnibus ſuis carior erat: & hoc ſcio.
Ego tamen, tanquam & iuuenis, & fortiſſimi, morte 12
doleo: doleo autem (licet me imbecillum putes)
meo nomine. Amiſi enim, amiſi vitae meae teſtem,
rectorem, magiſtrum. In ſumma, dicam quod re-
centi dolore contubernali meo Caluiſio dixi; *Vereor
ne negligentius viuam.* Proinde adhibe ſolatia mi- 13
hi: non haec, *ſenex erat, infirmus erat* (haec enim
noui); ſed noua aliqua, ſed magna, quae audierim
nunquam, legerim nunquam. Nam quae audiui,
quae legi, ſponte ſuccurrunt, ſed tanto dolore ſupe-
rantur. Vale.

XIII. C. PLINIVS SOSIO SENECIONI SVO S.

Et ingeniorum ſuis temporibus prouentum laudat, & auditorum negligentiam vituperat.

Magnum prouentum poëtarum annus hic attulit. Toto menſe Aprili nullus fere dies, quo non reci-

10 κέκρικα) Vox iudicii, conſtantiae, conſilii, quam proinde admiratur Plinius & deſiderio ſe illa accenſum ſignificat. * Altera lectio *κέκμηκα*, nihil habet non humile potius & erubeſcendum.

12 meo nomine) Cum ipſi Corellio nihil deceſſerit, ſed finem potius ille cruciatus inuenerit: doleo non ipſius nomine, quae alioqui vis amicitiae eſt, ſed meo, quod mihi tantum bonum ereptum eſſe ſentio.

ne negligentius viuam) Erepto vitae meae teſte, rectore, magiſtro &c.

13, 2 in

recitaret aliquis. Iuuat me quod vigent ſtudia, pro-
ferunt ſe ingenia hominum & oſtentant: tametſi ad
2 audiendum pigre coitur. Plerique in ſtationibus ſe-
dent, tempusque audiendi fabulis conterunt, ac ſub-
inde ſibi nuntiari iubent, an iam recitator intrauerit,
an dixerit praefationem, an ex magna parte euolue-
rit librum: tum demum, ac tunc quoque lente cun-
ctanterque, veniunt: nec tamen permanent, ſed ante
finem recedunt, alii diſſimulanter & furtim, alii ſim-
3 pliciter & libere. At hercule memoria parentum
Claudium Caeſarem ferunt, quum in palatio ſpatia-
retur, audiſſetque clamorem, cauſſam requiſiſſe;
quumque dictum eſſet, recitare Nonianum, ſubitum
4 recitanti inopinatumque veniſſe. Nunc otioſiſſimus
quisque multo ante rogatus, & identidem admonitus,
aut non venit, aut, ſi venit, queritur ſe diem, quia
5 non perdiderit, perdidiſſe. Sed tanto magis laudan-
di probandique ſunt, quos a ſcribendi recitandique
ſtudio haec auditorum vel deſidia vel ſuperbia non
retar-

13, 2 in ſtationibus) Locis publicis, in quibus conuenire vel negotii vel otii cauſa, vel vniuerſis, vel certi generis hominibus ius ac ſolenne eſſet. Sic *Saluidieno Orfito* apud Sueto. Nero. c. 37 *obiectum eſt, quod tabernas tres de domo ſua circa forum ciuitatibus ad ſtationem locaſſet:* ad quem locum caeteros laudarunt Torrentius ac nuper Burmannus. Add. infra 2, 9, 5.

audiendi) Sic legendum puto. *Tempus audiendi*, h. e. quo audiendus erat recitator, *conſumunt fabulis*, h. e. ſermonibus variis, confabulationibus: qui *audiendis fabulis* legunt, non cogitant, vtrosque hic intelligi, & qui loquantur, & qui audiant: deinde ſi *audiendis fabulis* legamus, non id intelligi quod auctor hic vult, confabulationes & familiares ſermones in circulo ſedentium; ſed audientiam vni alicui narranti vel agenti fabulas praeſtitam.

euoluerit librum) *Volumen* cogitandum eſt nimirum, quod incipit ab ea parte membranae quae extima eſt, quae *euoluta* ſunt igitur, ea lectione percurſa intelligimus, inuolutis reliquis, quae legenda ſuperſunt.

14, 4 ru-

retardat. Equidem prope nemini defui. erant ſane 6 plerique amici. neque enim quisquam eſt fere qui ſtudia, vt non ſimul & nos amet. His ex cauſſis 7 longius, quam deſtinaueram, tempus in vrbe conſumſi. Poſſum iam repetere ſeceſſum, & ſcribere aliquid quod non recitem; ne videar, quorum recitationibus adfui, non auditor fuiſſe ſed creditor. Nam vt in ceteris rebus, ita in audiendi officio PERIT gratia, ſi repoſcatur. Vale.

XIV. C. PLINIVS IVNIO MAVRICO SVO S.

Maurico ſuadet, vt fratris filiam deſpondeat Aciliano, quem diligentiſſime commendat.

Petis, vt fratris tui filiae proſpiciam maritum: quod merito mihi potiſſimum iniungis. Scis enim quantopere ſummum illum virum ſuſpexerim dilexerimque: quibus ille adoleſcentiam meam exhortationibus fouerit, quibus etiam laudibus, vt laudandus viderer, effecerit. Nihil eſt quod a te mandari mihi 2 aut maius aut gratius, nihil quod honeſtius a me ſuſcipi poſſit, quam vt eligam iuuenem, ex quo naſci nepotes Aruleno Ruſtico deceat. Qui quidem diu 3 quaerendus fuiſſet, niſi paratus & quaſi prouiſus eſſet Minucius Acilianus: qui me vt iuuenis iuuenem (eſt enim minor paucūlis annis) familiariſſime diligit, reueretur vt ſenem. Nam ita a me formari & inſtitui cupit, vt ego a vobis ſolebam. Patria eſt ei Brixia, ex illa noſtra Italia, quae multum adhuc verecundiae, frugalitatis, atque etiam ruſticitatis antiquae

14, 4 *ruſticitatis*) Neſcio an vnicus hic locus ſit, vbi in laude ponitur *ruſticitas*, pro ſimplicitate illa cum pudore coniuncta,

5 retinet ac ſeruat. Pater Minucius Macrinus, eque-
ſtris ordinis princeps, quia nihil altius voluit: adle-
ctus a diuo Veſpaſiano inter Praetorios, honeſtam
quietem huic noſtrae, ambitioni dicam an dignitati?
6 conſtantiſſime praetulit. Habet auiam maternam
Serranam Proculam, e municipio Patauino. Noſti
loci mores. Serrana tamen Patauinis quoque ſeue-
ritatis exemplum eſt. Contigit & auunculus ei P.
Acilius, grauitate, prudentia, fide prope ſingulari.
In ſumma, nihil erit in domo tota, quod non tibi,
7 tanquam in tua, placeat. Aciliano vero ipſi pluri-
mum vigoris & induſtriae, quanquam in maxima ve-
recundia. Quaeſturam, Tribunatum, Praeturam
honeſtiſſime percucurrit, ac iam pro ſe tibi neceſſita-
8 tem ambiendi remiſit. Eſt illi facies liberalis, multo
ſanguine, multo rubore ſuffuſa: eſt ingenua totius
corporis pulchritudo, & quidam ſenatorius decor.
quae ego nequaquam arbitror negligenda. debet enim
9 hoc caſtitati puellarum quaſi praemium dari. Ne-
ſcio, an adiiciam, eſſe patri eius amplas facultates.
Nam quum imaginor vos, quibus quaerimus gene-
rum; ſilendum de facultatibus puto: quum publicos
mores atque etiam leges ciuitatis intueor, quae vel in
primis cenſus hominum ſpectandos arbitrantur; ne
id

iuncta, quae nusquam illa quidem ſe ingerit; ſed quae agenda ſunt aut dicenda, ſine fuco & fallacia, atque ſine affectatione adeo, perſequitur. Quin latius forte patet atque ea complectitur, quae ex Cicerone iam laudarunt viri docti, pro Roſc. Am. c. 27 *Vita ruſtica, quam tu agreſtem vocas, parſimoniae, diligentiae, iuſtitiae, magiſtra eſt.*

5 *adlectus inter Praetorios*) Veſpaſianus enim Suetonio teſte c. 9 *Ampliſſimos ordines exhauſtos caede varia ſuppleuit honeſtiſſimo quoque Italicorum ac prouincialium adlecto.* Eo igitur gradu honoris eſſe iuſſus eſt Minucius, ac ſi fuiſſet Praetor.

9 *leges ciuitatis*) In qua *dat cenſus honores:* vbi in primis cenſus

id quidem praetereundum videtur. Et ſane de poſteris, & his pluribus, cogitanti, hic quoque in conditionibus deligendis ponendus eſt calculus. Tu for- 10
taſſe me putes indulſiſſe amori meo, ſupraque iſta, quam res patitur, ſuſtuliſſe. at ego fide mea ſpondeo, futurum, vt omnia longe ampliora, quam a me praedicantur, inuenias. Diligo quidem adoleſcentem ardentiſſime, ſicut meretur: ſed hoc ipſum amantis eſt, non onerare eum laudibus. Vale.

XV. C. PLINIVS SEPTICIO CLARO SVO S.

Septicium, qui ad coenam vocatus non venerat, in ius damni dati iocabundus vocat.

Heus tu, promittis ad coenam, nec venis. dicitur ius, ad aſſem impendium reddes, nec id modicum. Paratae erant lactucae ſingulae, cochleae ter- 2
nae, oua bina, alica cum mulſo & niue. (nam hanc quoque computabis, immo hanc in primis, quae perit in ferculo) oliuae Baeticae, cucurbitae, bulbi, alia mille non minus lauta. Audiſſes comoedum, vel lectorem, vel lyriſten, vel, quae mea liberalitas, omnes. At tu apud neſcio quem, oſtrea, vuluas, 3
echi-

cenſus equeſtris, quo qui minus haberet, eques eſſe non poterat, quadringenta Seſtertia. Vid. mox ep. 19.

15, 2 lactucae ſingulae) Portiones deſcribit, quantum in vnumquemque hoſpitem paratum fuerit.

oliuae Baeticae) Colum. 5, 8, 5 de olea, *Modicos clinos amat, quales in Italia Sabinorum, vel tota prouincia Baetica videmus.* * Sed nec damnauerim *betacei*, quod ex MSS. reponit Cortius, qui citat Salmaſ. ad Soli. p. 583. ad quem prouocauit etiam Liſter. ad Apic. 3, 2 p. 76 vbi *faſces betaceorum*, & *betacei Varronis* laudantur.

3 vuluas) porcinas, praeſertim eiecticias, item virgines: res nota. Vid. Apic. 7, 1 & ibi Humelb.

echinos, Gaditanas, maluiſti. Dabis poenas, non
dico quas. Dure feciſti: inuidiſti, neſcio an tibi,
certe mihi, ſed tamen & tibi. Quantum nos luſiſ-
4 ſemus, riſiſſemus, ſtuduiſſemus! Potes apparatius
coenare apud multos: nusquam hilarius, ſimplicius,
incautius. In ſumma, experire: & niſi poſtea te
aliis potius excuſaueris, mihi ſemper excuſa. Vale.

XVI. C. PLINIVS ERVCIO SVO S.

Saturnini ſtilum, eiusque libros, vt legantur, commendat.

Amabam Pompeium Saturninum, hunc dico no-
ſtrum: laudabamque eius ingenium, etiam ante-
quam ſcirem, quam varium, quam flexibile, quam
multiplex eſſet: nunc vero totum me tenet, habet,
2 poſſidet. Audiui cauſſas agentem acriter & arden-
ter, nec minus polite & ornate: ſiue meditata ſiue
ſubita

Humelb. ac Liſterus. Apud eundem etiam de *echinis* plura ſunt, marinis intellige; hi enim in ciborum deliciis. Add. Lud. Nounius de re cibar. 3, 37.

Gaditanas) Puellas ſaltatrices cum cantu, paſſim celebratas an accuſatas antiquis. Pleraque habet Ramireſius ad Martial. 1, 42 p. 75 ſq. * Nimirum *Gaditanas* legendum eſt, vt perſonae opponantur perſonis, *comoedo*, *lectori*, *lyriſtae*: & delicatiſſimae voluptariaeque perſonae paullo ſeuerioribus. *Gaditana* alii, vbi cantica intelligi poterant.

4 *ſimplicius*, *incautius*) *Simplicius* excludit affectationem omnem, diſſimulationem, pudorem; *incautius*, dubitationem, cautionemque abeſſe iubet, vt libere nulloque cum metu dicere facereque poſſis, quidquid in mentem venerit.

niſi poſtea te aliis) Poſt vnum experimentum coenarum noſtrarum, ſponte tua noſtras aliorum epulis praeferes; neque cauſſam dicam, quin mihi te excuſes, niſi ipſe potiores noſtras iudicaueris.

16 inſcr. ERVCIO) * Sic ex MSS. legendum oſtendit Cortius.

1 tenet, habet, poſſidet) Ex formula ſtipulationis a Gallo Aquilio prodita & in l. 18 ff. de acceptilat. relata, *quodne tu meum habes, tenes, poſſides.*

5 ama-

ſubita proferret. Adſunt aptae crebraeque ſententiae,
grauis & decora conſtructio, ſonantia verba & anti-
qua. Omnia haec mire placent, cum impetu quo-
dam & flumine praeuehuntur: placent ſi retractentur.
tur. Senties quod ego, quum orationes eius in ma- 3
nus ſumſeris; quas facile cuilibet veterum, quorum
eſt aemulus, comparabis. Idem tamen in hiſtoria 4
magis ſatisfaciet vel breuitate, vel luce, vel ſuauitate,
vel ſplendore etiam & ſublimitate narrandi. Nam
in concionibus eadem, quae in orationibus, vis eſt:
preſſior tamen, & circumſcriptior, & adductior.
Praeterea facit verſus quales Catullus aut Caluus. quan- 5
tum illis leporis, dulcedinis, amaritudinis, amoris.
Inſerit ſane, ſed data opera, mollibus lenibusque du-
riuſcu-

5 amaritudinis) Quoties nimirum Satyricum quidquam ſcribit & mordax. Nec enim virtutes, quae hic laudantur omnes in eodem genere carminis locum habent.

mollibus lenibusque) * Ignoſcent, ſpero, viri eruditi libertati, quam in hunc locum nobis ſumſimus: quod ea lege poſtulamus, ſi nunc demum laudatum Pliniano more intelligent Pompeium, qui inter molles leneſque ac dulces verſiculos ſuos ſtudio immiſcuerit etiam duriuſculos aliquot, quo iucundius nimirum reliquorum ſuauitas ad aures animoſque accideret. Duplex adhuc circumferebatur lectio, altera Catanaei, & qui illum ſequuntur, *Quantum illis amoris -- inſerit! ſane, ſed data opera molliuſculos leniuſculoſque, duriuſculos quoſdam:* altera Aldi & ſequacium ſic, *mollius leniuſque, duriuſculos*: Gryphius *leniusque* dedit. Ac de *u* in *n* mutato vix dicenda cauſſa eſt, cum in ſcriptura codicum plerorumque ne diſtingui quidem poſſint haec elementa: inſertum autem *b* nobis condonabunt, qui norunt, quam leniter eam literam, & quam proxime ad ſpiritum illum, cui nunc Aeolicum digamma, nunc *v*, nunc *w* reſpondet, multi pronuncient: adeo vt dictante alio ante *u* excidere quam facillime potuerit. Porro quam ſolennis & prope perpetua ſit in omne genus libris τῶν *u* & *b* confuſio non ignorat, niſi qui MStum nullum, de arte critica nullum librum inſpexerit. Quam vero pronum fuit, cum ſemel aliquis ſcripſit *mollius lenius*, alteram *u* plane excidere. Denique qui *mollius* & *lenius* non intelligerent, illi *molliuſculos* & *leniuſculos* ad *duriuſculorum* formam procuderunt.

8 quod

riuſculos quosdam: & hoc, quaſi Catullus aut Cal-
6 uus. Legit mihi nuper epiſtolas, quas vxoris eſſe
dicebat. Plautum vel Terentium metro ſolutum
legi credidi; quae ſiue vxoris ſunt, vt affirmat, ſiue
ipſius, vt negat, pari gloria dignus eſt, qui aut illa
componat, aut vxorem, quam virginem accepit, tam
7 doctam politamque reddiderit. Eſt ergo mecum
per diem totum: eundem ante quam ſcribam, eun-
dem quum ſcripſi, eundem etiam quum remittor,
non tanquam eundem, lego. Quod te quoque vt
8 facias, & hortor & moneo. Neque enim debet
operibus eius obeſſe, quod viuit. An ſi inter eos,
quos nunquam vidimus floruiſſet, non ſolum libros
eius, verum etiam imagines conquireremus; eius-
dem nunc honor praeſentis & gratia, quaſi ſatietate,
9 langueſcet? At hoc prauum malignumque eſt, non
admirari hominem admiratione digniſſimum, quia
videre, alloqui, audire, complecti, nec laudare tan-
tum, verum etiam amare contingit. Vale.

XVII. C. PLINIVS CORN. TITIANO SVO S.

Capitonem commendat, quod mortuo amico ſtatuam po-ſuerit, & clarorum hominum imagines domi habeat.

Eſt adhuc curae hominibus fides & officium: ſunt qui defunctorum quoque amicos agant, Titinius

Capito

8 quod viuit) Paſſim conqueruntur poetae gloriam ſibi negari viuis. *Quatenus* (Horat. Od. 3, 24, 30) *Virtutem incolumem odimus: ſublatam ex oculis quaerimus inuidi.* Sed dedita opera hoc argumentum tractat idem Epiſt. 2, 1, 18 ſqq. Add. Mart. 5, 10.

imagines) ornamentum bibliothecis. Vid. epiſtola proxima.

17, 3 do-

Capito ab imperatore noſtro impetrauit, vt ſibi liceret ſtatuam L. Syllani in foro ponere. Pulchrum 2
& magna laude dignum, amicitia principis in hoc vti, quantumque gratia valeas, aliorum honoribus experiri. Eſt omnino Capitoni in vſu claros viros 3
colere. Mirum eſt, qua religione, quo ſtudio imagines Brutorum, Caſſiorum, Catonum, domi, vbi poteſt, habeat. Idem clariſſimi cuiusque vitam egregiis carminibus exornat. Scias ipſum plurimis 4
virtutibus abundare, qui alienas ſic amat. Redditus eſt L. Syllano debitus honor, cuius immortalitati Capito proſpexit pariter & ſuae. neque enim magis decorum & inſigne eſt, ſtatuam in foro populi Romani habere, quam ponere. Vale.

XVIII. C. PLINIVS SVETONIO TRANQVILLO SVO S.

Suetonio actionem ex ſomnii monitu diſſuadenti de ſomniorum etiam contrario euentu reſpondet: ſaltem ſtropham aliquam pollicetur.

Scribis te perterritum ſomnio vereri, ne quid aduerſi in actione patiaris: rogas vt dilationem petam, & pauculos dies, certe proximum excuſem. Difficile eſt: ſed experiar.

- - καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν.

Refert tamen, euentura ſoleas, an contraria ſomniare. 2
Mihi reputanti ſomnium meum, iſtud quod times tu, egre-

17, 3 domi, vbi poteſt) In publico enim non poteſt, quod maieſtatis crimen interpretaturi fuiſſent imperatores, Caeſarum inimicos & interfectores ira coli.

18, 1 καὶ γάρ τ' ὄναρ) Ex Iliad. α, 63.

3 in

3 egregiam actionem portendere videtur. Suſceperam cauſſam Iulii Paſtoris; quum mihi quieſcenti viſa eſt ſocrus mea aduoluta genibus, ne agerem, obſecrare. Et eram acturus, adoleſcentulus adhuc; eram in quadruplici iudicio; eram contra potentiſſimos ciuitatis, atque etiam Caeſaris amicos: quae ſingula excutere
4 mentem mihi poſt tam triſte ſomnium poterant. Egi tamen, λογισάμενος illud,

Εἷς οἰωνὸς ἄριςος ἀμύνασθαι περὶ πάτρης.

Nam mihi patria (& ſi quid carius patria) fides videbatur. Proſpere ceſſit: atque adeo illa actio mihi
5 aures hominum, illa ianuam famae patefecit. Proinde diſpice, an tu quoque ſub hoc exemplo ſomnium iſtud in bonum vertas: aut, ſi tutius putas, illud cautiſſimi cuiusque praeceptum, QVOD *dubitas, ne*
6 *feceris;* id ipſum reſcribe. Ego aliquam ſtropham inueniam: agamque cauſſam tuam, vt ipſam agere, quum tu voles, poſſis. Eſt enim ſane alia ratio tua, alia mea fuit. Nam iudicium centumuirale differri nullo modo; iſtud aegre quidem, ſed tamen poteſt. Vale.

XIX.

3 in quadruplici iudicio) In vna baſilica quatuor ſimul iudicia, quatuor tribunalia, vbi non aduerſarii modo, ſed vocaliores etiam patroni metuendi erant. Iam laudatus aliis Quinctiliani locus 12, 5, 6 de Trachallo, *Quum in baſilica Iulia diceret primo tribunali, quatuor autem iudicia, vti moris eſt, cogerentur, atque omnia clamoribus fremerent; & auditum eum & intellectum, & quod agentibus caeteris contumelioſum fuit, laudatum quoque ex quatuor tribunalibus memini.*

4 Εἷς οἰωνὸς) Il. μ, 243.

19, 2 eque-

XIX. C. PLINIVS ROMANO FIRMO SVO S.

Firmo, municipi ſuo, trecenta ſeſtertia offert ad cenſum equeſtrem explendum.

Municeps tu meus, & condiſcipulus, & ab ineunte aetate contubernalis: pater tuus & matri & auunculo meo, mihi etiam, quantum aetatis diuerſitas paſſa eſt, familiaris: magnae & graues cauſſae, cur ſuſcipere & augere dignitatem tuam debeam.
Eſſe autem tibi centum millium cenſum ſatis indicat, 2
quod apud nos decurio es. Igitur, vt te non decurione ſolum, verum etiam equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas equeſtres facultates
CCC millia nummum. Te memorem huius mu- 3
neris amicitiae noſtrae diuturnitas ſpondet. Ego ne illud quidem admoneo, quod admonere deberem, niſi te ſcirem ſponte facturum, vt dignitate a me data
quam modeſtiſſime vtare. Nam ſolicitius cuſtodien- 4
dus eſt honor, in quo etiam beneficium amici tuendum eſt. Vale.

XX. C. PLINIVS COR. TACITO SVO S.

Tacitum conſulit, amplum & copioſum dicendi genus, an breuius & circumſcriptius magis probet.

Frequens mihi diſputatio eſt cum quodam docto homine & perito, cui nihil aeque in cauſſis agen-
dis vt breuitas placet. Quam ego cuſtodiendam eſſe 2
confi-

19, 2 *equeſtres facultates)* Horat. Epiſt. 1, 1, 57 ex emendatione Bentleii: *Eſt animus tibi, ſunt mores, eſt lingua fidesque: Sed quadringentis ſex ſeptem millia deſint; Plebs eris.* Add. Mart. 4, 67.

3 *quam modeſtiſſ. vtare)* * Ante

confiteor, ſi cauſſa permittat. alioqui praeuaricatio
eſt, tranſire dicenda; praeuaricatio etiam, curſim &
breuiter attingere, quae ſint inculcanda, infigenda,
3 repetenda. Nam plerisque longiore tractu vis quae-
dam & pondus accedit: vtque corpori ferrum, ſic
oratio animo non ictu magis quam mora imprimi-
4 tur. Hic ille mecum auctoritatibus agit, ac mihi ex
Graecis orationes Lyſiae oſtentat, ex noſtris Grac-
chorum Catonisque, quorum ſane plurimae ſunt cir-
cumciſae & breues: ego Lyſiae Demoſthenem, Ae-
ſchinem, Hyperidem, multosque praeterea; Grac-
chis, & Catoni, Pollionem, Caeſarem, Caelium, in
primis Marcum Tullium, oppono, cuius oratio opti-
ma fertur eſſe quae maxima. Et, hercule, vt aliae
bonae res, ita BONVS liber melior eſt quisque quo
5 maior. Vides vt ſtatuas, ſigna, picturas, hominum
denique multorumque animalium formas, arborum
etiam, ſi modo ſint decorae, nihil magis quam am-
plitudo commendet. idem orationibus euenit: quin
etiam voluminibus ipſis auctoritatem quandam & pul-
6 chritudinem adiicit magnitudo. Haec ille multaque
alia, quae a me in eandem ſententiam ſolent dici, vt
eſt in diſputando incomprehenſibilis & lubricus, ita elu-
dit vt contendat, hos ipſos, quorum orationibus ni-
7 tar, pauciora dixiſſe quam ediderint. Ego contra
puto.

* Ante vltimam vocem interponunt quidam *vt a me data*, quod probat Cortius, qui contra ea verba *quam modeſtiſſime* pro gloſſa habet. Nobis Cellariana lectio probatur, quam nec damnat Cortius.

20, 5 voluminibus ipſis) Sic magnum heroa Eugenium in Bibliothecam ſplendidiſſimam collegiſſe audio maximi praeſertim voluminis libros & chartae auguſtae commiſſos.

6 pauciora dixiſſe quam ed.) Neque enim ſcribebat Cicero orationes ante quam illas haberet: ſed quae in agendo animaduertiſſet maxime probari auditori-

puto. Teſtes ſunt multae multorum orationes, &
Ciceronis pro Murena, pro Vareno: in quibus bre-
uis & nuda quaſi ſubſcriptio quorumdam criminum
ſolis titulis indicatur. Ex his apparet, illum permulta
dixiſſe; quum ederet, omiſiſſe. Idem pro Cluen- 8
tio ait, *ſe totam cauſſam veteri inſtituto ſolum pero-
raſſe*, & pro Cornelio *quatriduo egiſſe:* ne dubitare
poſſimus, quae per plures dies, vt neceſſe erat, latius
dixerit, poſtea reciſa ac purgata, in vnum librum,
grandem quidem, vnum tamen, coarctaſſe. At aliud 9
eſt actio bona, aliud oratio. Scio nonnullis ita vi-
deri, ſed ego (forſitan fallor) perſuaſum habeo, poſſe
fieri, vt ſit actio bona, quae non ſit bona oratio: non
poſſe non bonam actionem eſſe, quae ſit bona ora-
tio.

ditoribus, ea deinde literis mandauit. Tuſc. 4, 25 *Iam rebus transactis & praeteritis orationes ſcribimus.* Igitur quod maxime probata eſſet Hortenſii pro Meſſalla oratio, *totidem quot dixit verbis ſcripta eſt.* Cic. Bruto c. 96. Add. noſter 4, 9, 23.

7 *ſubſcriptio*) Qualis nimirum in libello accuſatoris, qui inde *ſubſcribere* dicitur, & *ſubſcriptor* vocatur, vt vel in Fabriano theſauro ſatis oſtenſum eſt. Vid. 5, 1, 6.

9 *vt ſit actio bona*) Haec ita intelligo. Poteſt fieri vt valeat in iudicio, & probetur ſapientibus iudicibus actio, quam vox, geſtus & aliae rationes animent ſcilicet & commendent, quae tamen in literas relata, & a frigidis lecta lectoribus parum laudis reportet: *Carent enim*, quod ait Cicero Orat. c. 37 *libri ſpiritu illo, propter quem maiora eadem illa cum aguntur, quam cum leguntur, videri ſolent.* Add Quinct. 11, 3, 5. Sed non poteſt fieri quin bona oratio, quae lectores prudentes delectet ac moueat, non mouerit, cum haberetur, iudices. Scilicet illam ſpeciem non cogitauit Secundus, neque ea huc valde pertinet, vbi abſurda ſupra modum vox atque geſtus, aut cauſſa quaecunque alia, obſtrepit etiam verbis optimis: quod apud nos ſaepius accidere poteſt, qui parum nimis actioni & pronuntiandi artificio tribuimus, etiam cum forte ſtilum ipſum non negligenter exerceamus; quam apud veteres, apud quos vox & hypocriſis non minus, quam ipſa ſcribendi facultas, diligenti meditatione coleretur:

tio. Eſt enim oratio actionis exemplar, & quaſi
10 ἀρχέτυπον. Ideo in optima quaque mille figuras ex-
temporales inuenimus: in his etiam, quas tantum editas
ſcimus, vt in Verrem, *artificem* QVEM? *quemnam?*
recte admones. Polycletum eſſe dicebant. Sequitur
ergo, vt actio ſit abſolutiſſima, quae maxime oratio-
nis ſimilitudinem expreſſerit, ſi modo iuſtum & de-
bitum tempus accipiat: quod ſi negetur, nulla ora-
11 toris, maxima iudicis culpa eſt. Adſunt huic opi-
nioni meae leges, quae longiſſima tempora largiun-
tur, nec breuitatem dicentibus, ſed copiam, hoc eſt,
diligentiam, ſuadent: quam praeſtare, niſi in angu-
12 ſtiſſimis cauſſis, non poteſt breuitas. Adiiciam, quod
me docuit vſus, magiſter egregius; frequenter egi,
frequenter iudicaui, frequenter in conſilio fui. Aliud
alios

quaſi ἀρχέτυπον) Ideo enim ſcribimus & commentamur, vt deinde ex tempore non multum deteriora poſſimus dicere. Et qui ſcribunt etiam poſt actionem, ita volunt egiſſe videri, vt ſcripſerunt. Add. Quinct. 12, 10, 53.

10 in Verrem) Actionem in Verrem libris quinque comprehenſam a Cicerone non eſſe in iudicio habitam, conſtat. Verba quae laudat Secundus ex 4, 3 etiam Quinctiliano placuere 11, 2, 61 p. 785 cum exemplum adferre vult *ſimplicis & non praeparatae orationis*, in qua illud praeterea, eodem monente Fabio, conſequitur, ne ipſe quoque ſtudioſus ſignorum atque tabularum videatur, quem morbum Verri obiicit. Igitur non nominat ſtatim artificem ſignorum καυηφόρων, quod proniſſimum illi fuerat, certe ſcribenti: ſed ſimulat ſibi excidiſſe, reponendum demum ab adſtantium aliquo. Mirificus eſt huius loci lepor, quem iuuat prius illud *quem?* quod exciderat ex libris, manente tamen in quibusdam lacuna: quo minus dubitauimus ex Fabio, ipſoque vt iam eſt Tullio (cui, Fabio, Rufiniano ac Donato auctoribus redditum eſt a viris doctis) illud reponere.

nulla oratoris) * Ita legendum iam ſuadebat oppoſitum *iudicis:* cumque Mediceus & alii Cortio laudati illud comprobent; alteri, *orationis*, praeferre auſus ſum. Si tempus negetur dicturo, nulla culpa eſt oratoris, ſi actio ipſius diuerſa ſit ab oratione, h. e. minus accurata, minus luminibus ingenii atque artis diſtincta.

12 ma-

alios mouet; ac plerumque paruae res maximas trahunt. Varia ſunt hominum iudicia, variae voluntates: inde qui eandem cauſſam ſimul audierunt, ſaepe diuerſum, interdum idem, ſed ex diuerſis animi
motibus ſentiunt. Praeterea ſuae quisquis inuentio- 13
ni fauet, & quaſi fortiſſimum complectitur, quum ab alio dictum eſt, quod ipſe praeuidit. Omnibus ergo dandum eſt aliquid quod teneant, quod agno-
ſcant. Dixit aliquando mihi Regulus, quum ſimul 14
adeſſemus, *Tu omnia, quae ſunt in cauſſa, putas exſequenda: ego iugulum ſtatim video, hunc premo.* (Premit ſane quod eligit, ſed in eligendo frequenter
errat.) Reſpondi, *poſſe fieri, vt genu eſſet, aut ti-* 15
bia, aut talus, vbi ille iugulum putaret. At ego, inquam, *qui iugulum perſpicere non poſſum, omnia pertento, omnia experior, πάντα denique λίθον*
κινῶ. Vtque in agricultura non vineas tantum, ve- 16
rum etiam arbuſta, nec arbuſta tantum, verum etiam campos curo & exerceo; vtique in ipſis campis non far aut ſiliginem ſolam, ſed ordeum, fabam, ceteraque legumina ſero: ſic in actione plura quaſi ſemina
latius ſpargo, vt, quae prouenerint, colligam. Ne- 17
que enim minus imperſpicua, incerta, fallaciaque ſunt iudicum ingenia, quam tempeſtatum terrarumque. Nec me praeterit, ſummum oratorem Periclem ſic a comico Eupolide laudari,

12 maximas trahunt) Intellige motus animorum, adſenſum, plauſus. Alii *maxime trahunt*, int. animos, quod nec ipſum damnauerim.

17 Periclem ſic - laudari) Seruauit illa Eupolidis verba etiam Scholiaſtes Ariſtoph. ad Acharn. 539 apud quem primus verſus ita legitur vt nos repraeſentauimus, conſentientibus libris a Cortio adhibitis. Praeceſſerat ταχὺς λέγειν μὲν, πρὸς

- - πρὸς δέ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει
Πειθώ τις ἐπεκάθητο τοῖσι χείλεσιν.
Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
Τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

18 Verum huic ipſi Pericli nec illa πειθὼ, nec illud ἐκή-
λει breuitate, vel velocitate, vel vtraque (differunt
enim) ſine facultate ſumma contigiſſet. Nam dele-
ctare, perſuadere, copiam dicendi ſpatiumque deſi-
derant: relinquere vero aculeum in audientium ani-
mis is demum poteſt, qui non pungit, ſed infigit.
19 Adde, quae aeque de eodem Pericle comicus alter,

Ἤστραπτ', ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα.

Non enim amputata oratio & abſciſſa, ſed lata, &
magnifica, & excelſa tonat, fulgurat, omnia denique
20 perturbat ac miſcet. Optimus tamen modus eſt:
quis negat? ſed non minus non ſeruat modum, qui
infra rem, quam qui ſupra; qui adſtrictius, quam
21 qui effuſius dicit. Itaque audis frequenter, vt illud
immodice & redundanter, ita hoc *ieiune & infirme*.
alius

δέ γ' κ. τ. λ. Interpretatus eſt verba Eupolidis Cicero in Bruto c. 9 *De Pericle ſcripſit Eupolis, cum delectatione etiam aculeos reliquiſſe in animis eorum, a quibus eſſet auditus.* Sed etiam reliqua reſpexit c. 15 Πειθώ, *quam vocant Graeci, cuius effector eſt orator, hanc Suadam appellat Ennius, quam Deam in Pericli labris ſcripſit Eupolis ſeſſitauiſſe.*

18 relinquere aculeum) Ab apibus & veſpis deſumta videtur metaphora, quarum relictus in vulnere aculeus inquietat & ſolicitos habet eos, quos pupugere.

19 comicus alter) Ariſtophanes loco, quem modo laudauimus, ad quem Kulterus docet, qui praeterea veteres eius elogii an reprehenſionis? mentionem fecerint. Dicimus & nos aliquid ad Quinctil. 2, 16, 19. Translationem Latinam ipſe tradit Secundus.

21 ille

aliuſ exceſſiſſe materiam, alius dicitur non impleſſe: aeque vterque; ſed ille imbecillitate, hic viribus peccat. quod certe etſi non limatioris, maioris tamen ingenii vitium eſt. Nec vero quum haec dico, illum 22
Homericum ἀμετροεπῆ probo, ſed hunc,

Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίοισιν:

non quia non & ille mihi validiſſime placeat, παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως. Si tamen detur electio, illam orationem ſimilem niuibus hibernis, id eſt, crebram, aſſiduam & largam, poſtremo diuinam & coeleſtem, volo. At eſt gratior multis actio breuis. 23
Eſt; ſed inertibus, quorum delicias deſidiamque, quaſi iudicium, reſpicere ridiculum eſt. Nam ſi hos in conſilio habeas, non ſolum ſatius eſt breuiter dicere, ſed omnino non dicere. Haec eſt adhuc ſententia 24
mea, quam mutabo, ſi diſſenſeris tu, ſed plane, cur diſſentias, explices rogo. Quamuis enim cedere auctoritati tuae debeam, rectius tamen arbitror, in tanta re ratione, quam auctoritate ſuperari. Proinde, ſi 25
non errare videor, id ipſum, quam voles breui epiſtola, ſed tamen ſcribe; confirmaueris enim iudicium meum: ſi errauero, longiſſimam para. Num corrupi te, qui tibi, ſi mihi accederes, breuis epiſtolae

 neceſ-

21 ille imbecillitate) *Ille* ad propinquius refertur, *hic* ad remotius · quod ſaepe fieri, paſſim a viris doctis adnotatum.

ἀμετροεπῆ) Therſiten, Ιλ. β, 212 *immoderatum verborum*. Alterum de Vlyſſe dixit poeta Ιλ. γ, 222: tertium de Menelao ibid. 214. Ad quem locum oſtendit Clarkius, vt paſſim triplicem charactera dicendi in Homericis perſonis deſcribi doceant veteres. Inſtar omnium eſt Quinctil. 12, 10, 64.

25 Num corrupi te) Num forte feci, vt praeter animi tui ſententiam ſecundum me des iudicium? Iſta enim lege, quam tibi tuli, males fortaſſe breui epiſtola ſecundum me pronuntiare,

neceſſitatem, ſi diſſentires, longiſſimae, impoſui? Vale.

XXI. C. PLINIVS PLINIO PATERNO SVO S.

Seruos conſilio Paterni emtos, decentes eſſe ſcribit: vt frugi ſint, optat.

Vt animi tui iudicio, ſic oculorum plurimum tribuo: non quia multum (ne tibi placeas) ſed quia tantum, quantum ego, ſapis: quanquam hoc
2 quoque multum eſt. Omiſſis iocis, credo decentes eſſe ſeruos, qui ſunt emti mihi ex conſilio tuo. ſupereſt, vt frugi ſint: quod de venalibus, melius auribus, quam oculis, iudicatur. Vale.

XXII. C. PLINIVS CATILIO SEVERO SVO S.

Ariſtonis, quem laudat, diuturna valetudine in vrbe ſe detineri ſcribit.

Diu iam in vrbe haereo, & quidem attonitus. Perturbat me longa & pertinax valetudo Titi Ariſtonis, quem ſingulariter & miror & diligo. Nihil eſt enim illo grauius, ſanctius, doctius: vt mihi non vnus homo, ſed literae ipſae omnesque bonae artes in vno homine ſummum periculum adire videantur.
2 Quam peritus ille & priuati iuris & publici? quantum rerum, quantum exemplorum, quantum antiquitatis

tatis

tiare, quam mihi contradicendo moleſtiam longae epiſtolae ſcribendae ſubire. Eſt autem hic dolus ſuauiſſimus & maxime amabilis, quo cogit Tacitum, quidquid ſentiat, longiſſima epiſtola reſcribere, ne accuſationi locum det, maluiſſe adſentari quam longam epiſtolam ſcribere.

22, 3 *preſſa*

tatis tenet? nihil eſt, quod diſcere velis, quod ille
docere non poſſit. mihi certe, quoties aliquid abdi-
tum quaero, ille theſaurus eſt. Iam quanta ſermo- 3
nibus eius fides? quanta auctoritas? quam preſſa &
decora cunctatio? quid eſt quod non ſtatim ſciat? &
tamen plerumque haeſitat, dubitat, diuerſitate ratio-
num: quas acri magnoque iudicio ab origine cauſ-
ſisque primis repetit, diſcernit, expendit. Ad haec 4
quam parcus in victu? quam modicus in cultu? So-
leo ipſum, cubiculum eius, ipſumque lectum, vt
imaginem quandam priſcae frugalitatis, adſpicere.
Ornat haec magnitudo animi, quae nihil ad oſtenta- 5
tionem, omnia ad conſcientiam refert: recteque fa-
cti, non ex populi ſermone mercedem, ſed ex facto
petit. In ſummam, non facile quemquam ex iſtis, 6
qui ſapientiae ſtudium habitu corporis praeferunt,
huic viro comparabis. Non quidem gymnaſia ſe-
ctatur aut porticus, nec diſputationibus longis alio-
rum otium ſuumque delectat: ſed in toga negotiis-
que verſatur: multos aduocatione, plures conſilio
iuuat. Nemini tamen iſtorum caſtitate, pietate, iu- 7
ſtitia, fortitudine, etiam primo loco ceſſerit. Mira-

 reris,

22, 3 *preſſa-cunctatio*) Quae premit, reprimit aliquamdiu ſententiam, nec ſtatim, vix dum cognita re, pronuntiat.

4 *ipſumque lectum*) in quo iam quidem *cubat*, vel decumbit potius aeger, ſed alias etiam, dum legit, dictat, ſtudet: ab hac enim re dicta *cubicula*, non dormitoria modo, ſed etiam diurna.

6 *habitu corporis*) Barba, ſeueritate ſupercilii, pera, pallio, baculo &c.

Gymnaſia aut porticus) Quae loca obire ſolebant profeſſione philoſophi ad captandam, quae confluere eo ſoleret, iuuenum & otioſorum turbam. Notum Gymnaſii nomen tandem plane ceſſiſſe literariis ludis; Porticum autem (στοὰν) Zenonis ſectae nomen dediſſe.

aduocatione) Praeſentia in foro

reris, ſi intereſſes, qua patientia hanc ipſam valetudinem toleret, vt dolori reſiſtat, vt ſitim differat, vt incredibilem febrium ardorem immotus opertusque
8 transmittat. Nuper me paucosque mecum, quos maxime diligit, aduocauit: rogauitque, vt medicos conſuleremus de ſumma valetudinis, vt ſi eſſet inſuperabilis, ſponte exiret e vita: ſin tantum difficilis &
9 longa, reſiſteret maneretque. Dandum enim precibus vxoris, dandum filiae lacrymis, dandum etiam nobis amicis, ne ſpes noſtras, ſi modo non eſſent inanes, voluntaria morte desereret. Id ego arduum
10 in primis, & praecipua laude dignum puto. Nam impetu quodam & inſtinctu procurrere ad mortem, commune cum multis: deliberare vero & cauſſas eius expendere, vtque ſuaſerit ratio, vitae mortisque conſilium ſuſcipere vel ponere, ingentis eſt animi.
11 Et medici quidem ſecunda nobis pollicentur: ſupereſt, vt promiſſis deus adnuat, tandemque me hac ſolicitudine exſoluat, qua liberatus, Laurentinum meum, hoc eſt libellos & pugillares, ſtudioſumque otium repetam. Nunc enim nihil legere, nihil ſcribere aut
12 adſidenti vacat, aut anxio libet. Habes quid timeam, quid optem, quid etiam in poſterum deſtinem: tu quid

foro ac patrocinio etiam: conſilia domi impertire licet.

7 *vt ſitim differat*) Quantum in febri tormentum ſit ſitis, heu nimis ſaepe plerique experiuntur. Nec Germanis tantum hoc obiicitur, ferre illos ſitim nequire: ſed Epictetus hoc maximum profectus experimentum commendat, Enchir. c. 70 *διψῶν ποτε σφοδρῶς ἐπίσπασαι ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἔκπτυσον*. Quantum etiam ſit in eo, vt *febrium ardorem* & ſudores, qui non minus extra corpus inquietant, quam intus iactatur aeſtuantis ſanguinis motibus, aliquis *immotus opertusque transmittat*, & quam parum ad eam rem vulgaris philoſophia proſit, nouerunt clinici.

23, 1 ina-

quid egeris, quid agas, quid velis agere, inuicem nobis, ſed laetioribus epiſtolis, ſcribe. Erit confuſioni meae non mediocre ſolatium, ſi tu nihil quereris. Vale.

XXIII. C. PLINIVS POMPEIO FALCONI SVO S.

Conſulenti, an tribunum pl. cauſſas agere deceat, reſpondet, ſe, quum tribunus eſſet, abſtinuiſſe propter certas, quas adfert, rationes.

Conſulis, an exiſtimem te in tribunatu cauſſas agere decere. Plurimum refert, quid eſſe tribunatum putes; inanem vmbram, & ſine honore nomen, an poteſtatem ſacroſanctam, & quam in ordinem cogi
vt a nullo, ita ne a ſe quidem deceat. Ipſe quum 2
tribunus eſſem, errauerim fortaſſe, qui me eſſe aliquid putaui, ſed tanquam eſſem, abſtinui cauſſis agendis: primum quod deforme arbitrabar, cui adſurgere, cui loco cedere omnes oporteret, hunc omnibus ſedentibus ſtare; & qui iubere poſſet tacere quemcunque,

23, 1 inanem vmbram) Vt ſane re ipſa tum erant Magiſtratuum omnium nomina, cum omnia imperatores ad ſe traxiſſent. Et incidit Tribunatus Plinii in Domitiani imperium, ciuilitatem poſtea reuocauit Traianus.

in ordinem cogi) Formula ſolemnis, qua ſaepe apud Liuium queruntur tribuni iniuriam ſibi illatam, vel parum reuerenter habitam vim ſuam. V. g. 25, 3 & 4. 43, 16 quo poſteriore loco illud in primis paret, non parendo etiam *in ordinem cogi* tribunos. Qui nempe *in ordinem cogit* aliquem, pro priuato eum tractat, nec poteſtatem illius agnoſcit: hoc ipſe noſter Secundus indicat deinde ſ. 3 Idem enim ſignificat *in ordinem ſe cogere*, & *eiurato quaſi magiſtratu priuatum ſe facere.*

2 omnibus ſedentibus ſtare) Dicentis ille nimirum habitus, quem ſibi tamen dedecori eſſe ne Tullius quidem putauit, qui in Conſulatu pro Murena aliisque diceret.

clepſy-

que, huic ſilentium clepſydra indici; & quem interfari nefas eſſet, hunc etiam conuicia audire; &, ſi inulta pateretur, inertem, ſi vlciſceretur, inſolentem
3 videri. Erat hic quoque aeſtus ante oculos, ſi forte me appellaſſet, vel ille cui adeſſem, vel ille quem contra; intercederem, auxilium ferrem? an quieſcerem ſileremque, & quaſi eiurato magiſtratu priuatum ipſe
4 me facerem? His rationibus motus, malui me tribunum omnibus exhibere, quam paucis aduocatum.
5 Sed tu (iterum dicam) plurimum intereſt, quid eſſe tribunatum putes: quam perſonam tibi imponas, quae ſapienti viro ita aptanda eſt, vt perferatur. Vale.

XXIV. C. PLINIVS BEBIO HISPANO SVO S.

Hiſpano Tranquillum commendat in emendo agello.

Tranquillus, contubernalis meus, vult emere agel-
2 lum, quem venditare amicus tuus dicitur. Rogo cures, quanti aequum eſt, emat. ita enim delectabit

clepſydra) Quoties nimirum illa ſignificaret, conſumtum eſſe tempus, quod ad dicendum ipſi attributum eſſet. Res nota. Vid. infra 4, 9, 9 it. 6, 2, 5 & 7.

conuicia audire) Haec nimirum fori antiqui licentia, qua liceret maledicere aduerſario. Vid. Quinctil. 12, 9, 8.

3 appellaſſet, intercederem, auxilium ferrem) Verba omnia ſolennia, explicata proinde & illuſtrata a Briſſonio lib. 2 p. 271.

5 vt perferatur) Ad finem vsque, etiam difficultatibus oblatis, feratur. Iam laudauit Cortius elegantem Ciceronis locum pro Roſc. Am. c. 4 *Id quod ſuſcepi, quoad potero perferam.* Et notum eſt, *perferre legem* dici eum, ſi quis obiectis difficultatibus tamen tulerit, & vt valeret effecerit.

ſtabit emiſſe. nam MALA emtio ſemper ingrata eſt, eo maxime, quod exprobrare ſtultitiam domino videtur. In hoc autem agello (ſi modo adriſerit 3
pretium) Tranquilli mei ſtomachum multa ſolicitant, vicinitas vrbis, opportunitas viae, mediocritas villae, modus ruris, qui auocet magis quam diſtringat. Scholaſticis porro dominis, vt hic eſt, ſufficit 4
abunde tantum ſoli, vt releuare caput, reficere oculos, reptare per limitem, vnamque ſemitam terere, omnesque viticulas ſuas noſſe & numerare arbuſculas poſſint. Haec tibi expoſui, quo magis ſcires, quantum ille eſſet mihi, quantum ego tibi debiturus, ſi praediolum iſtud, quod commendatur his dotibus, tam ſalubriter emerit, vt poenitentiae locum non relinquat. Vale.

LIBER

LIBER II.

I. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Verginii Rufi, V. Cl. funus praedicat, ipſumque laudibus pro merito ornat.

Poſt aliquot annos inſigne, atque etiam memora-
bile populi Romani oculis ſpectaculum exhibuit
publicum funus Verginii Rufi, maximi & clariſſimi
ciuis, perinde felicis. Triginta annis gloriae ſuae
2 ſuperuixit. Legit ſcripta de ſe carmina, legit hiſto-
rias, & poſteritati ſuae interfuit. Perfunctus eſt ter-
tio conſulatu, vt ſummum faſtigium priuati homi-
3 nis impleret, quum principis noluiſſet. Caeſares,
quibus ſuſpectus, atque etiam inuiſus virtutibus fue-
rat, euaſit. reliquit incolumem optimum atque ami-
ciſſimum, tanquam ad hunc ipſum honorem publi-
4 ci funeris reſeruatus. Annum tertium & octogeſi-
mum exceſſit in altiſſima tranquillitate, pari venera-
tione. Vſus eſt firma valetudine: niſi quod ſole-
bant ei manus tremere, citra dolorem tamen: adi-
tus tantum mortis durior longiorque, ſed hic ipſe
5 laudabilis. Nam quum vocem praepararet, acturus
in conſulatu principi gratias, liber, quem forte ac-
ceperat

1, 1 Perinde felicis) Non minus felicis, quam magni & clari. Quidam, & *proinde felicis*, vt hoc ſibi velit, ob id ipſum felicem eſſe, quod talis etiam mors & tale funus eum conſecutum ſit.

2 cum principis noluiſſet) Poſt Neronis interitum, Tac. H. 2, 8 iterum poſt Othonem, idem H. 2, 51. Add. noſter infra 9, 19, 1.

3 optimum) Neruam, quod ſeries vitae noſtri docet & Faſti. Eſt enim ſuffectus Verginio Tacitus. Alioqui Traianum *optimum* quaſi ſuo nomine dici conſtat: Verum hoc nomen etiam Neruae tribuit noſter Paneg. 89, 1.

5 acturus principi gratias) Solenne tum fuiſſe, vt gratias ageret Conſul Principi vel ex
Pli-

ceperat grandiorem, & ſeni & ſtanti ipſo pondere
elapſus eſt. Hunc dum conſequitur colligitque, per
laeue & lubricum pauimentum, fallente veſtigio,
cecidit, coxamque fregit, quae parum apte colloca-
ta, reluctante aetate, male coiit. Huius viri exſe- 6
quiae magnum ornamentum principi, magnum ſae-
culo, magnum etiam foro & roſtris attulerunt.
Laudatus eſt a Conſule Cornelio Tacito: nam hic
ſupremus felicitati eius cumulus acceſſit, laudator
eloquentiſſimus. Et ille quidem plenus annis abiit, 7
plenus honoribus, illis etiam quos recuſauit: nobis
tamen quaerendus ac deſiderandus eſt, vt exemplar
aeui prioris: mihi vero praecipue, qui illum non
ſolum publice, ſed etiam priuatim quantum admi-
rabar, tantum diligebam; primum quod vtrique 8
eadem regio, municipia finitima, agri etiam poſſeſ-
ſionesque coniunctae: praeterea quod ille tutor mihi
relictus, adfectum parentis exhibuit. Sic candidatum
me ſuffragio ornauit: ſic ad omnes honores meos
ex ſeceſſibus adcucurrit, quum iam pridem eiusmodi
officiis renuntiaſſet: ſic illo die, quo ſacerdotes ſolent
nominare, quos digniſſimos ſacerdotio iudicant, me
ſemper nominabat. Quin etiam in hac nouiſſima 9
vale-

Pliniani panegyrici principio conſtat. Add. 3, 18, 1.

7 *nobis tamen quaerendus*) *Sic omnes libri. Cum tamen *quaerere* vel *requirere* & *deſiderare* eandem plane vim habeant, vide an melius legi poſſit, *querendus*.

8 *ex ſeceſſibus adcucurrit*) Vt Atticus, qui vrbana officia amicis vt praeſtaret venticare Romam ſolebat.

illo die quo ſacerdotes) Augures intelligit. Vid. 4, 8, 3. Certum diem & ſolennem huic rei deſtinatum dicere non habeo, nam quod Ouidium & Tacitum hic laudant, de Kalendis Ianuariis, nihil ad hanc rem. Neque ita locutus eſſet Plinius, ſi has intellexiſſet.

9 per

valetudine veritus, ne forte inter quinqueuiros crea-
retur, qui minuendis publicis ſumtibus iudicio ſena-
tus conſtituebantur, quum illi tot amici ſenes conſu-
lareſque ſupereſſent, me huius aetatis, per quem ex-
cuſaretur, elegit, his quidem verbis, *etiamſi filium*
10 *haberem, tibi mandarem.* Quibus ex cauſſis neceſſe
eſt, tanquam immaturam mortem eius in ſinu tuo
defleam: ſi tamen fas eſt aut flere, aut omnino mor-
tem vocare, qua tanti viri mortalitas magis finita
11 quam vita eſt. Viuit enim viuetque ſemper, atque
etiam latius in memoria hominum & ſermone verſa-
12 bitur, poſtquam ab oculis receſſit. Volui tibi multa
alia ſcribere, ſed totus animus in hac vna contempla-
tione defixus eſt. Verginium cogito, Verginium
iam vanis imaginibus, recentibus tamen, audio, ad-
loquor, teneo: cui fortaſſe ciues aliquos virtutibus
pares & habemus & habebimus; gloria neminem.
Vale.

II. C. PLINIVS PAVLLINO SVO S.

Accuſat Paullinum negligentiae literarum.

Iraſcor: nec liquet mihi an debeam; ſed iraſcor. Scis, quam ſit amor iniquus interdum, impotens ſaepe, *μικραίτιος* ſemper. Haec tamen cauſſa magna eſt, neſcio an iuſta: ſed ego tanquam non minus iuſta quam magna ſit, grauiter iraſcor, quod a te tamdiu

9 per quem excuſaretur) Quem quaſi vicarium ſuae operae atque muneris daret, vt hodie, qui deprecantur militiam: & olim in Romana rep. ſenes grandaeui, qui magiſtratum ſuſcipere nollent: hoc enim eſſe *excuſari*, apud ICtos praeſertim, conſtat.

2, 1 μικραίτιος) Qui paruis rebus & cauſſis ad accuſandum & expoſtulandum moueatur.

3, 1 dicit

tamdiu literae nullae. Exorare me potes vno modo, ſi nunc ſaltem plurimas & longiſſimas miſeris. 2
Haec mihi ſola excuſatio vera, caeterae falſae videbuntur. Non ſum auditurus, *non eram Romae*, vel
occupatior eram. Illud enim nec dii ſinant, vt, *in-* 3
firmior. Ipſe ad villam partim ſtudiis, partim deſidia fruor: quorum vtrumque ex otio naſcitur. Vale.

III. C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Iſaeum rhetorem laudat, & Nepotem, vt audiat illum, adhortatur.

Magna Iſaeum fama praeceſſerat: maior inuentus eſt. Summa eſt facultas, copia, vbertas: dicit ſemper ex tempore, ſed tanquam diu ſcripſerit. ſermo Graecus, immo Atticus. praefationes terſae, graciles, dulces; graues interdum & erectae. Poſcit 2
controuerſias plures, electionem auditoribus permittit,

3, 1 dicit ſemper ex temp.) Quomodo conciliabimus Plinio Philoſtratum, qui de vitis Sophiſt. 1, 20, 2 negat ex tempore Iſaeum hunc dixiſſe. Haec enim ſententia erit ſine cum Oleario legas, τὰς δὲ μελέτας ὡς αὐτοσχεδίως ἐποιεῖτο, ἀλλ᾽ ἐπεσκεμμένας τὸν ἐξ ἕω ἐς μεσημβρίαν καιρόν. ſiue cum aliis τὰς δὲ μελέτας οὐκ αὐτοσχ. κ. τ. λ quae verior mihi lectio videbatur, & praeterea putabam legendum, ἐπεσκεμμένος. De extemporalitate viri forte fucus factus eſt Secundo a glorioſulo homine.

praefationes) illas puto, quibus ſub initia diſputationum vtebantur; in quo genere exſtat προλαλιὰ vna alteraque Luciani. Sic ponit etiam 4, 11, 14.

graues & erectae) Ad argumentum pertinent iſta maioris momenti de rep. praeſertim, ingenuamque quo tractatur libertatem. Sic noſter de auunculo ſuo 3, 5, 5 *Quum omne ſtudiorum genus paullo liberius & erectius periculoſum ſeruitus feciſſet.*

2 *Poſcit controuerſias*) Si *ponit* legas, quod vult, poſt alios, Giſb. Cuperus Obſ. 3, 20 iniri poſſit ratio conciliandi cum Philoſtrato Plinium. Qui enim toto antemeridiano commentatus eſt, ille optionem dare auditoribus poteſt ex pluribus.

tit, ſaepe etiam partes: ſurgit, amicitur, incipit. ſtatim omnia ac paene pariter, ad manum: ſenſus reconditi occurſant, verba; ſed qualia? quaeſita & exculta. multa lectio in ſubitis; multa ſcriptio elucet.
3 Prooemiatur apte, narrat aperte, pugnat acriter, colligit fortiter, ornat excelſe: poſtremo docet, delectat, adficit; quid maxime? dubites. crebra νοήματα, ſyllogiſmi circumſcripti & effecti: quod ſtilo quoque

quas poſuit controuerſiis, quibus nimirum omnibus ſe parauerit, vnam eligendi. Porro quae ſint *controuerſiae* omnium optime patet ex Senecae, quas habemus, controuerſiis, h. e. cauſſis fictis, quas deinde in vtramque partem agere tractareque, & illis quaſi velitationibus forenſi militiae praeparare iuuenes, ſolebant.

ſaepe etiam partes) Vel ea intelligenda eſt, quam *diſpoſitionem* vocamus hodie: vel hoc, vti dicant auditores, in quam partem velint tractari controuerſiam, accuſarine an defendi? *&c.*

ſurgit, amicitur) Non ita inepta eſt haec lectio, vt permutanda ſit contra alteram, *iam igitur* (in qua errandi occaſionem librario Mediceo dedit c ſolenniter in g muratum.) Potius ſeruanda lectio optimorum librorum, quae conueniat cum decoro illo oratorio, de quo Quinctil. 11, 3, 156 *Leniter conſurgendum, tum in componenda toga, vel ſi neceſſe ſit ex integro iniicienda, duntaxat in iudiciis (apud principem enim & magiſtratus ac tribunalia non licebit) paullum eſt commorandum, vt & amictus ſit decentior, & paullum ſpatii ad cogitandum.* Noſter 4, 11, 3 *Poſtquam ſe compoſuit, circumſpexitque habitum ſuum.* Confirmatur hoc vtroque loco obſeruatio virorum doctorum, Ferrarii Anal. de re veſt. c. 26 & Brouckh. ad Tib. 1, 9, 13. de *amictu* veſtem exteriorem, quale eſt pallium, toga, ſignificante.

verba; ſed qualia?) Abſciſſo dicendi genere occupat obiectionem. Non mirum eſt, dixerit aliquis, *verba occurſare:* φλυαρία ad hoc ſufficit & impudentia. Itaque ſubiicit, *ſed qualia?* reſpondet, *quaeſita* h. e. adeo elegantia, vt non ſponte veniſſe, ſed ſtudio exquiſita eſſe dicas. Haec optime conueniunt cum his, quae ex Philoſtrato obſeruata ſunt.

3 *crebra νοήματα*) Characterem Iſaei dixit Philoſtratus τὸ ἀπέριττον, τὸ βραχέως ἑρμηνεύειν καὶ πᾶσαν τὴν ὑπόθεσιν συνελεῖν ἐς βραχύ. Ex hoc fonte ſunt νοήματα, ſententiae ipſi orationi ita intextae, vt nihil exſtent vel emineant, ſed ad ipſam vel narrationem vel argumentationem

quoque adſequi magnum eſt. Incredibilis memo- 4
ria: repetit altius quae dixit ex tempore, ne verbo
quidem labitur. ad tantam ἕξιν ſtudio & exercitatio-
ne peruenit. nam diebus & noctibus nihil aliud agit,
nihil audit, nihil loquitur. Annum ſexageſimum 5
exceſſit, & adhuc ſcholaſticus tantum eſt. quo ge-
nere hominum nihil aut ſincerius, aut melius. nos
enim qui in foro verisque litibus terimur, multum
malitiae, quamuis nolimus, addiſcimus. Schola & 6
auditorium, vt ficta cauſſa, ita res inermis, innoxia
eſt: nec minus felix, ſenibus praeſertim. Nam quid
in ſenectute felicius, quam quod dulciſſimum eſt in
iuuenta? Quare ego Iſaeum non diſertiſſimum tan- 7
tum, verum etiam beatiſſimum iudico, quem tu niſi
cognoſcere concupiſcis, ſaxeus ferreusque es. Pro- 8
inde ſi non ob alia, nosque ipſos, at certe vt hunc
audias, veni. Nunquamne legiſti, Gaditanum quen-
dam Titi Liuii nomine gloriaque commotum ad vi-
ſendum eum ab vltimo terrarum orbe veniſſe, ſta-
timque, vt viderat, abiiſſe? ἀφιλόκαλον, illiteratum,
iners, ac paene etiam turpe eſt, non putare tanti co-

gnitio-

nem pertinere videantur. Huc pertinent etiam ἐνθυμήματα (quam vocem agnoſcunt etiam quidam libri) quos auctor noſter vocat *ſyllogiſmos circumſcriptos* h. e. in breuitatem contractos, & tamen *effectos* h. e. elaboratos, & argumentationem plenam claramque exhibentes. Hanc vtriusque verbi apud noſtrum vim eſſe, Index declarat.

5 *ſcholaſticus tantum*) Rhetor, qui in ſchola & vmbra tantum verſetur, forum nunquam attigerit, vt ille quondam Socrates.

8 *Gaditanum quendam*) Repetit Hieron. praefat. Biblior. ad Paulinum pr. ſed numero plurium, *de vltimis Hiſpaniae Galliarumque finibus quosdam veniſſe nobiles legimus* &c. Hanc epiſtolam prae manibus Hieronymo fuiſſe, apparet etiam inde, quod ea, quae de viua voce, itemque de Aeſchine mox habet Secundus, ipſe ſanctus Pater inde repetiit.

10 (τὰ

gnitionem, qua nulla eſt iucundior, nulla pulchrior,
9 nulla denique humanior. Dices, Habeo hic quos legam, non minus diſertos. Etiam: ſed legendi ſemper occaſio eſt, audiendi non ſemper. praeterea multo MAGIS, vt vulgo dicitur, *viua vox adficit*. Nam licet acriora ſint quae legas, altius tamen in animo ſedent quae pronuntiatio, vultus, habitus, geſtus
10 etiam dicentis adfigit. Niſi vero falſum putamus illud Aeſchinis: qui, quum legiſſet Rhodiis orationem Demoſthenis, admirantibus cunctis, adieciſſe fertur, Τί δὲ εἰ αὐτȣ̃ τȣ̃ θηρίȣ (τὰ αὐτȣ̃ ῥήματα βοῶντος) ἀκηκόειτε; & erat Aeſchines, ſi Demoſtheni credimus, μεγαλοφωνότατος. fatebatur tamen longe melius eadem illa pronuntiaſſe ipſum qui pepere-
1 rat. Quae omnia huc tendunt, vt audias Iſaeum: vel ideo tantum, vt audieris. Vale.

IV.

10 (τὰ αὐτȣ̃ ῥήματα βοῶντος) * Non auſim damnare haec verba, cum Hieronymus, qui noſtrum ante oculos habuit diſerte. *Quid ſi audiſſetis beſtiam ſua verba reſonantem?* Caeterum mirum eſt, quam vix vllus ſcriptorum, qui huius rei mentionem fecere, cum alio plane conueniat. Compara, qui diſcere fidem narrationum vulgatarum volueris, Cic. de Orat. 3, 56. Plutarchum in vitis X Sophiſtarum p. 1544 ſq. H. Steph. Val. Max. 8, 10. Plin. maior. 7, 30 ſ. 31. Philoſtr. de vitis Sophiſt. 1, 19, 5. Photium Bibl. n. 61 pag. 29 Hoeſch. Noſter iterum memorat 4, 5, 1.

ſi Demoſtheni) Qui paſſim, praeſertim in oratione, quam contra ipſum *pro corona* ſibi decreta a Timocrate habuit vocem illius variis epithetis commendat. * Difficile eſt ad arbitrandum, an potius λαμπροφωνότατον ſcripſerit Plinius, adeo corrupta ſolent eſſe Graeca: vtrumque in hoſte ſuo laudarat Demoſthenes, & *magnitudinem vocis*, & *ſplendorem*.

4, 1 et-

IV. C. PLINIVS CALVINAE S.

Hortatur, ne dubitet hereditatem adire: ſe enim ſoluiſſe creditoribus pro patre.

Si plures pater tuus, vel vnicuilibet alii, quam mihi,
debuiſſet, fuiſſet fortaſſe dubitandum, an adires
hereditatem etiam viro grauem: quum vero ego ad- 2
ductus adfinitatis officio, dimiſſis omnibus, qui, non
dico moleſtiores, ſed diligentiores erant, creditor ſo-
lus exſtiterim: quumque viuente eo nubenti tibi in
dotem centum millia contulerim, praeter eam ſum-
mam, quam pater tuus quaſi de meo dixit (erat enim
ſoluenda de meo) magnum habes facilitatis meae
pignus: cuius fiducia debes famam defuncti pudo-
remque ſuſcipere; ad quod ne te verbis magis quam
rebus horter, quidquid mihi pater tuus debuit, acce-
ptum tibi ferri iubeo. Nec eſt, quod verearis, ne ſit 3
mihi iſta oneroſa donatio. Sunt quidem omnino
nobis modicae facultates, dignitas ſumtuoſa, reditus
propter conditionem agellorum, neſcio minor an in-
certior: ſed quod ceſſat ex reditu, frugalitate ſup-
pletur:

4, 1 etiam viro grauem) Nedum feminae, cui negotiari, rem facere, nomina expedire difficilius.

2 dimiſſis omnibus) ſoluta nimirum pecunia. Sic *abſoluere* ponitur Terent. Adelph. 2, 4, 13 & 17.

acceptum tibi ferri iubeo) * *Fieri* habent libri optimi apud Cortium, qui etiam aliunde probat illam formulam. Sed neque *ferre acceptum* ab huius aetatis conſuetudine abhorrere, docuit Cellarius. Sententia eadem eſt: procurator Plinii expunget in rationibus nomen Caluini non minus quam ſi ſolutum eſſet: vel ſummam illam pecuniae quaſi acceptam a Caluino, expenſam feret ipſi Plinio. Caeterum *iubeo* praetulimus alteri *iubebo*, aequis forte librorum praeſidiis nixo: quod illud ſignificantius & expreſſius videretur, ſi non futurum quiddam promitteret, ſed hoc ipſum quaſi chirographon & inſtrumentum ſuae voluntatis mitteret.

5, 3 ſer-

pletur: ex qua velut e fonte, liberalitas noſtra decur-
4 rit. quae tamen ita temperanda eſt, ne nimia profu-
ſione inareſcat: ſed temperanda in aliis, in te vero
facile ratio conſtabit, etiamſi modum exceſſerit. Vale.

V. C. PLINIVS LVPERCO SVO S.

Partem orationis, qua bibliothecam patriae dedicauerat, perpoliendam mittit.

Actionem & a te frequenter efflagitatam, & a me
ſaepe promiſſam exhibui tibi, non tamen totam.
2 adhuc enim pars eius perpolitur. Interim quae ab-
ſolutiora mihi videbantur, non fuit alienum iudicio
tuo tradi. His tu, rogo, intentionem ſcribentis ac-
commodes. Nihil enim adhuc inter manus habui,
3 cui maiorem ſolicitudinem praeſtare deberem. Nam
in caeteris actionibus exiſtimationi hominum diligen-
tia tantum & fides noſtra; in hac etiam pietas ſubii-
cietur. Inde & liber creuit, dum ornare patriam &
amplificare gaudemus, pariterque & defenſioni eius
4 ſeruimus & gloriae. Tu tamen haec ipſa, quantum
ratio exegerit, reſeca. Quoties enim ad faſtidium
legentium deliciasque reſpicio, intelligo nobis com-
mendationem ex ipſa mediocritate libri petendam.
5 Idem tamen, qui a te hanc auſteritatem exigo, co-
gor id quod diuerſum eſt, poſtulare, vt in plerisque
frontem remittas. Sunt enim quaedam adoleſcen-
tium auribus danda, praeſertim ſi materia non refra-
getur. nam deſcriptiones locorum, quae in hoc li-
bro frequentiores erunt, non hiſtorice tantum, ſed
prope

5, 3 *ſeruimus & gloriae*) laudat Cortius, alteri *deſerui-*
* Auſteritate librorum, quos *mus* praetuli.

6 *lau-*

prope poëtice proſequi fas eſt. Quod tamen ſi quis 6
exſtiterit, qui putet nos lautius feciſſe, quam oratio-
nis ſeueritas exigat: huius (vt ita dixerim) triſtitiam
reliquae partes actionis exorare debebunt. Adnixi
certe ſumus, vt, quamlibet diuerſa genera lectorum,
per plures dicendi ſpecies teneremus. Ac ſicut ve- 7
remur, ne quibusdam pars aliqua ſecundum ſuam
cuiusque naturam non probetur: ita videmur poſſe
confidere, vt vniuerſitatem omnibus varietas ipſa
commendet. nam & in ratione conuiuiorum, quam- 8
uis a plerisque cibis ſinguli temperemus, totam tamen
coenam laudare omnes ſolemus: nec ea, quae ſto-
machus noſter recuſat, adimunt gratiam illis, a qui-
bus capitur. Atque haec ego ſic accipi volo, non 9
tanquam adſequutum me eſſe credam, ſed tanquam
adſequi laborauerim. fortaſſe non fruſtra, ſi modo
tu curam tuam admoueris, interim iſtis, mox iis

6 lautius feciſſe) * Eiecit Cortius verbum quod omnes credo editi adhuc ſeruarunt, repoſuitque *laetius*, cui in hac re locum eſſe, idque ad ſententiam Plinii optime conuenire, facile illi fuit probare. Sed ipſum tamen *lautius* ita nobis lautum atque facetum videbatur, vt illud expungere non poſſemus. Succurrebat Terentianus paraſitus, qui Eun. 3, 1, 37 de acute dicto, *Facete*, inquit, *lepide*, *laute*. Et ipſe Tullius de Orat. 1, 36 *In oratoris inſtrumento tam lautam ſupellectilem* (loquitur de philoſophia, hiſtoria, antiquitate &c.) non videram. Et quidni *lauta* ſit oratio, cum ſit apud eundem Ciceronem Bruto c. 20 *unctior quaedam ſplendidiorque conſuetudo loquendi.* Ad aedificiorum etiam totiusque adeo vitae ſplendorem referri, notius eſt, quam vt commemorari pluribus debeat.

7 confidere vt) Rariſſimum loquendi genus, & in bona aetate plane, puto, inauditum: quod libenter hic etiam tribuerem ſemibarbaro librario, qui verbum *fore* vel *futurum* omiſerit, niſi plura eſſent, in quibus Plinii aetas paullatim a ſuperioris ſaeculi cura receſſit. Et videtur conſtructio verbi *vereor*, quae praeceſſit, traxiſſe ſimilem, ad corrotundandam periodum.

9 interim iſtis) quae cum his literis mitto. vid. ſ. 1.

12 prin-

10 quae ſequuntur. Dices, te non poſſe ſatis diligenter
id facere, niſi prius totam actionem cognoueris. Fa-
teor: in praeſentia tamen & iſta tibi familiariora fient,
& quaedam ex his talia erunt, vt per partes emendari
11 poſſint. Etenim ſi auulſum ſtatuae caput aut mem-
brum aliquod inſpiceres, non tu quidem ex illo poſ-
ſes congruentiam aequalitatemque deprehendere,
poſſes tamen iudicare, an id ipſum ſatis elegans eſſet.
12 Nec alia ex cauſſa principia librorum circumferuntur,
quam quia exiſtimatur pars aliqua etiam ſine caeteris
13 eſſe perfecta. Longius me prouexit dulcedo quae-
dam tecum loquendi: ſed iam finem faciam, ne mo-
dum, quem etiam orationi adhibendum puto, in
epiſtola excedam. Vale.

VI. C. PLINIVS AVITO SVO S.

*Exemplo ſordidi ſimul & ſumtuoſi hominis Auitum mo-
net, vt ſordium & luxuriae ſocietatem fugiat.*

Longum eſt altius repetere, nec refert, quemad-
modum acciderit, vt homo minime familiaris
coenarem apud quendam, vt ſibi videbatur, lautum
& diligentem; vt mihi, ſordidum ſimul & ſumtuo-
2 ſum. nam ſibi & paucis optima quaedam; caeteris,
vilia & minuta ponebat. vinum etiam paruulis la-
gunculis in tria genera deſcripſerat, non vt poteſtas
eligendi, ſed ne ius eſſet recuſandi: & aliud ſibi &
nobis, aliud minoribus amicis (nam gradatim amicos
3 habet,) aliud ſuis noſtriſque libertis. Animaduertit,
qui

12 principia librorum) Tale eſt illud, quod incipit *Orbem Romanum* apud Petronium. Tale eſt principium carminis, quod fabellarum ſuarum 4, 6 Phaedrus intexuit, iam Scheffero hic laudatum.

6, 1 diligentem) Frugalem,

qui mihi proximus recumbebat, &, *An probarem?*
interrogauit. Negaui. *Tu ergo*, inquit, *quam*
conſuetudinem ſequeris? Eadem omnibus pono. Ad
coenam enim, non ad notam, inuito: cunctisque
rebus exaequo, quos menſa & toro aequaui, Et- 4
iamne libertos? Etiam. Conuictores enim tunc,
non libertos, puto. Et ille, *Magno tibi conſtat.*
Minime. Qui fieri poteſt? Poteſt. quia ſcilicet li-
berti mei non idem, quod ego, bibunt, ſed idem ego,
quod liberti. Et hercule, ſi gulae temperes, non 5
eſt oneroſum, quo vtaris ipſe, communicare cum
pluribus. Illa ergo reprimenda, illa quaſi in ordi-
nem redigenda eſt, ſi ſumtibus parcas, quibus ali-
quanto rectius tua continentia, quam aliena contu-
melia, conſulas. Quorſum haec? Ne tibi optimae 6
indolis iuueni quorundam in menſa luxuria ſpecie
frugalitatis imponat. Conuenit autem amori in te
meo, quoties tale aliquid inciderit, ſub exemplo prae-
mouere, quid debeas fugere. Igitur memento, ni- 7
hil magis eſſe vitandum, quam iſtam luxuriae & ſor-
dium nouam ſocietatem: quae cum ſint turpiſſima
diſcreta ac ſeparata, turpius iunguntur. Vale.

VII. C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Narrat, triumphalem ſtatuam Spurinnae ob res bene ge-ſtas: etiam filio eius defuncto aliam ſolatii cauſſa poſitam eſſe.

Heri a ſenatu Veſtricio Spurinnae, principe au-ctore, triumphalis ſtatua decreta eſt: non ita, vt multis,

lem, quem hodie *oeconomum* vocant. Saepe ita optimi quique. Vid. Cic. in Verr. 4, 25.

3 *Ad coenam*) Bene Cellarius alludi ait ad ἔτυμον. eſt enim *Coena* quaſi κοινὴ δαὶς *communis*

multis, qui nunquam in acie ſteterunt, nunquam caſtra viderunt, nunquam denique tubarum ſonum, niſi in ſpectaculis, audierunt: verum vt illis, qui decus iſtud ſudore & ſanguine & factis adſequebantur.
2 Nam Spurinna Bructerûm regem vi & armis induxit in regnum: oſtentatoque bello, ferociſſimam gentem (quod eſt pulcherrimum victoriae genus) terrore
3 perdomuit. Et hoc quidem virtutis praemium; illud ſolatium doloris accepit, quod filio eius Cottio, quem amiſit abſens, habitus eſt honor ſtatuae. Rarum id in iuuene: ſed pater hoc quoque merebatur, cuius grauiſſimo vulneri magno aliquo fomento me-
4 dendum fuit. Praeterea Cottius ipſe tam clarum ſpecimen indolis dederat, vt vita eius breuis & anguſta debuerit hac veluti immortalitate proferri. nam tanta ei ſanctitas, grauitas, auctoritas etiam, vt poſſet ſenes illos prouocare virtute, quibus nunc honore
5 adaequatus eſt. Quo quidem honore, quantum ego interpretor, non modo defuncti memoriae & dolori patris, verum etiam exemplo proſpectum eſt. acuent ad bonas artes iuuentutem adoleſcentibus quoque (digni ſint modo) tanta praemia conſtituta: acuent principes viros ad liberos ſuſcipiendos & gaudia ex ſuper-
6 ſtitibus, & ex amiſſis tam glorioſa ſolatia. His ex cauſſis ſtatua Cottii publice laetor, nec priuatim minus. Amaui conſummatiſſimum iuuenem tam ardenter, quam nunc impatienter requiro. Erit ergo pergratum mihi hanc effigiem eius ſubinde intueri, ſubinde reſpicere, ſub hac conſiſtere, praeter hanc com-

munis cibus, quem fere cum hoſpitibus capiunt lautiores: *nota* autem eſt, qua diſtinguuntur inter ſe alioquin ſimilia.

8, 1 ad

commeare. Etenim ſi defunctorum imagines domi 7
poſitae dolorem noſtrum leuant, quanto magis eae, quibus in celeberrimo loco non modo ſpecies & vultus illorum, ſed honor etiam & gloria refertur? Vale.

VIII. C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Ad Larium lacum ruſticari optat.

Studes? an piſcaris? an venaris? an ſimul omnia? poſſunt enim omnia ſimul fieri ad Larium noſtrum. nam lacus piſcem, feras ſiluae quibus lacus cingitur, ſtudia altiſſimus iſte ſeceſſus, affatim ſuggerunt.
Sed ſiue omnia ſimul, ſiue aliquid facias, non 2
poſſum dicere, *Inuideo:* angor tamen non & mihi licere, quae ſic concupiſco, vt aegri vinum, balinea, fontes. Nunquamne hos arctiſſimos laqueos, ſi ſoluere negatur, abrumpam?
Nunquam, puto. nam 3
veteribus negotiis noua accreſcunt, nec tamen priora peraguntur: tot nexibus, tot quaſi catenis maius in dies occupationum agmen extenditur. Vale.

IX. C. PLINIVS APOLLINARI SVO S.

Erucium candidatum Apollinari commendat.

Anxium me & inquietum habet petitio Sexti Erucii mei. adficior cura, & quam pro me ſolicitudinem non adii, quaſi pro me altero patior: & alioquin meus pudor, mea exiſtimatio, mea dignitas in

8, 1 *ad Larium noſtrum*) Comum patria Plinii noſtri Lario lacui adiacet.

9, 1 *Erucii*) Sic Cortius ex MSS. alii *Euricii.*

pro me altero) Nota amici περίφρασις, quam illuſtrat Cortius ad h. l. & ad Cic. fam. 2, 15, 5. Vnum ſufficiat Cic. fam. 7, 5 ad Caeſarem, *Vide, quam mihi*

2 in diſcrimen adducitur. Ego Sexto latum clauum a
Caeſare noſtro, ego quaeſturam impetraui: meo
ſuffragio peruenit ad ius tribunatus petendi, quem
niſi obtinet in ſenatu, vereor, ne decepiſſe Caeſarem
3 videar. Proinde adnitendum eſt mihi, vt talem eum
iudicent omnes, qualem eſſe princeps mihi credidit.
Quae cauſſa ſi ſtudium meum non incitaret, adiutum
tamen cuperem iuuenem probiſſimum, grauiſſimum,
eruditiſſimum, omni denique laude digniſſimum, &
4 quidem cum tota domo. Nam pater eius Erucius
Clarus, vir ſanctus, antiquus, diſertus, atque in agen-
dis cauſſis exercitatus, quas ſumma fide, pari con-
ſtantia, nec verecundia minore defendit. Habet
auunculum C. Septicium, quo nihil verius, nihil
5 ſimplicius, nihil candidius, nihil fidelius noui. Omnes
me certatim, & tamen aequaliter amant: omnibus
nunc ego in vno referre gratiam poſſum. Itaque
prenſo amicos, ſupplico, ambio domos, ſtationesque
circumeo: quantumque vel auctoritate vel gratia va-
6 leam, precibus experior. Te quoque obſecro, vt
aliquam oneris mei partem ſuſcipere tanti putes.
Reddam vicem, ſi repoſces: reddam & ſi non re-
poſces. Diligeris, coleris, frequentaris: oſtende
modo velle te, nec deerunt, qui, quod tu velis, cu-
piant. Vale.

X. C.

mihi perſuaſerim, te eſſe me alterum.

2 *decepiſſe Caeſarem*) commendando homine, quem Senatus indignum honoribus iudicet.

X. C. PLINIVS OCTAVIO SVO S.

Ad carminum editionem, ſaltem ad recitationem, adhortatur.

Hominem te patientem, vel potius durum ac pae-
ne crudelem! qui tam inſignes libros tamdiu
teneas! Quousque & tibi & nobis inuidebis: tibi, 2
maxima laude; nobis, voluptate? Sine per ora ho-
minum ferantur, iisdemque, quibus lingua Romana,
ſpatiis peruagentur. magna etiam longaque exſpecta-
tio eſt: quam fruſtrari adhuc & differre non debes.
Enotuerunt quidam tui verſus, & inuito te clauſtra 3
tua fregerunt: hos niſi retrahis in corpus, quando-
que, vt errones, aliquem, cuius dicantur, inuenient.
Habe ante oculos mortalitatem: a qua adſerere te 4
hoc vno monimento potes. nam cetera, fragilia &
caduca, non minus quam ipſi homines, occidunt de-
ſinuntque. Dices, vt ſoles, Amici mei viderint.
Opto equidem amicos tibi tam fideles, tam eruditos, 5
tam laborioſos, vt tantum curae intentionisque ſuſci-
pere & poſſint & velint: ſed diſpice, ne ſit parum
prouidum, ſperare ex aliis, quod tibi ipſe non prae-
ſtes. Et de editione quidem interim, vt voles: re- 6
cita ſaltem, quo magis libeat emittere: vtque tandem
percipias gaudium, quod ego olim pro te non te-
mere praeſumo. Imaginor enim, qui concurſus, 7
quae

10, 3 quandoque vt errones) Cum ſemel exierint *quandocunque*, ſerius ocius, inuenient, te quidem tacente, qui ſe auctorem ferat. Poteſt enim hic retinere vim antiquam & propriam hoc aduerbium, quam, monente primum Victorio ad Columell. 2, 4, 5, certatim deinde reſtitutam explicatamque videas. Interim negari non poteſt, *quandoque* eo intellectu, vt ſignificet *aliquando, olim*, poſitum etiam tum ab aliis, tum a noſtro, ſi minus hic & 4, 13, 6 certe Paneg. 10, 5 & 28, 5.
11, 2 iu-

quae admiratio te, qui clamor, quod etiam ſilentium
maneat. quo ego, quum dico vel recito, non minus
quam clamore delector; ſit modo ſilentium acre &
8 intentum & cupidum vlteriora audiendi. Hoc fru-
ctu tanto, tam parato, deſine ſtudia tua infinita iſta
cunctatione fraudare: quae quum modum excedit,
verendum eſt, ne inertiae & deſidiae, vel etiam ti-
miditatis nomen accipiat. Vale.

XI. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Narrat, ſe actore & Tacito, Africae proconſulem Marium, repetundarum reum, a ſenatu damnatum eſſe.

Solet eſſe gaudio tibi, ſi quid actum eſt in ſenatu
dignum ordine illo. Quamuis enim quietis amo-
re ſeceſſeris, inſidet tamen animo tuo maieſtatis pu-
blicae cura. Accipe ergo quod per hos dies actum
eſt, perſonae claritate famoſum, ſeueritate exempli
2 ſalubre, rei magnitudine aeternum. Marius Pri-
ſcus, accuſantibus Afris, quibus proconſul praefuit,
omiſſa defenſione, iudices petiit. Ego & Corne-
lius Tacitus adeſſe prouincialibus iuſſi, exiſtimaui-
mus fidei noſtrae conuenire, notum ſenatui facere,
exceſſiſſe Priſcum immanitate & ſaeuitia crimina,
quibus dari iudices poſſent: quum ob innocentes
condemnandos, interficiendos etiam, pecunias ac-
3 cepiſſet. Reſpondit Fronto Catius, deprecatusque
eſt, ne quid vltra repetundarum legem quaereretur,
omniaque actionis ſuae vela vir mouendarum lacry-
marum peritiſſimus, quodam velut vento miſeratio-
nis

11, 2 iudices petiit) Potius quam in Senatu cauſſam dicere apud iudices a Praetore datos, maluit.

4 lege

nis impleuit. Magna contentio, magni vtrinque 4
clamores: aliis cognitionem ſenatus lege concluſam,
aliis liberam ſolutamque dicentibus: quantumque
admiſiſſet reus, tantum vindicandum. Nouiſſime 5
conſul deſignatus Iulius Ferox, vir rectus & ſanctus,
Mario quidem iudices interim cenſuit dandos: euocandos autem, quibus diceretur innocentium poenas vendidiſſe. Quae ſententia non praeualuit mo- 6
do, ſed omnino poſt tantas diſſenſiones fuit ſola frequens: adnotatumque experimentis, quod fauor & miſericordia acres & vehementes primos impetus habent, paullatim conſilio & ratione, quaſi reſtincta, conſidunt. Vnde euenit, vt quod multi 7
clamore permixto tuentur, nemo tacentibus ceteris dicere velit. pateſcit enim, quum ſepararis a turba, contemplatio rerum, quae turba teguntur. Vene- 8
runt qui adeſſe erant iuſſi, Vitellius Honoratus, & Flauius Martianus, ex quibus Honoratus trecentis millibus exſilium equitis Romani, ſeptemque amicorum eius vltimam poenam; Martianus vnius equitis Romani ſeptingentis millibus plura ſupplicia arguebatur emiſſe. erat enim fuſtibus caeſus, damnatus in metallum, ſtrangulatus in carcere. Sed Honoratum 9
cognitioni ſenatus mors opportuna ſubtraxit: Martianus inductus eſt abſente Priſco. itaque Tuccius Cerea-

4 *lege concluſam*) Qua? viderint ICti: expectabam hoc a Cortio. Sed fruſtra. Catanaeus ad Repetundarum legem ait reſpici, qua multandum iam cenſuerit Senatus; vel ad eam legem, qua cautum eſſet, ne bis de eadem re ageretur. Neutrum vero probat.

6 *adnotatumque - quod*) Recentioris aetatis & ab aurea declinantis indicium, *τὴν quod* poni, vbi ſuperiores infinitum cum quarto caſu adhibebant: qua de re extat diſſertatio noſtra in theſauro Fabriano.

9 *Tuccius*) Ex omni varietate huius nominis a Cortio propo-

Cerealis conſularis iure ſenatorio poſtulauit, vt Priſcus certior fieret: ſiue quia miſerabiliorem, ſiue quia inuidioſiorem fore arbitrabatur, ſi praeſens fuiſſet: ſiue (quod maxime credo) quia aequiſſimum erat commune crimen ab vtroque defendi: & ſi di-
10 lui non potuiſſet, in vtroque puniri. Dilata res eſt in proximum ſenatum, cuius ipſe conſpectus auguſtiſſimus fuit. Princeps praeſidebat, erat enim conſul: ad hoc Ianuarius menſis cum caetera, tum praecipue ſenatorum frequentia celeberrimus: praeterea cauſſae amplitudo, auctaque dilatione exſpectatio & fama, inſitumque mortalibus ſtudium magna & in-
11 uſitata noſcendi, omnes vndique exciuerat. Imaginare quae ſolicitudo nobis, qui metus, quibus ſuper tanta re in illo coetu, praeſente Caeſare dicendum erat. Equidem in ſenatu non ſemel egi: quin immo nusquam audiri benignius ſoleo: tunc me ta-
12 men, vt noua omnia nouo metu permouebant. Obuerſabatur praeter illa, quae ſupra dixi, cauſſae difficultas: ſtabat modo Conſularis, modo Septemuir
13 Epulonum, iam neutrum. Erat igitur perquam onero-

propoſita (*Tutius, Tucius, Ductius, Titius*) illud videbatur praeferendum.

iure Senatorio) Quo poterat ante ſententiam dicere etiam de qua re veller, & quam diu veller. Iam laudarunt hic Gell. 4, 10.

10 Ianuarius - celeberr.) Noui hic magiſtrarus, quorum actionibus magis etiam probare diligentiam ſtudent, vt magiſtratus, ita caeteri.

12 Septemuir epulonum) Cic. de Orat. 3, 19 ſi. *Pontifices veteres propter ſacrificiorum multitudinem tres viros epulones eſſe voluerunt, cum eſſent ipſi a Numa, vt etiam illud ludorum epulare ſacrificium facerent, inſtituti.* Ita a Numa. Auctus deinde numerus vt in *duumuiris*, mox *Quinqueuiris*, porro *Decemuiris*, ac *Quindecimuiris* denique ſacrorum. *Septemuiri epulonum* eriam in vett. inſcriptionibus occurrunt.

14 duo-

Digitized by Google

onerosum, accuſare damnatum: quem vt premebat
atrocitas criminis, ita quaſi peractae damnationis
miſeratio tuebatur. Vtcunque tamen animum co- 14
gitationemque collegi. coepi dicere non minore au-
dientium adſenſu, quam ſolicitudine mea: dixi ho-
ris paene quinque. nam X clepſydris, quas ſpatio-
ſiſſimas acceperam, ſunt additae quatuor. adeo illa
ipſa quae dura & aduerſa dicturo videbantur, ſecun-
da dicenti fuerunt. Caeſar quidem mihi tantum 15
ſtudium, tantam etiam curam (nimium eſt enim
dicere ſolicitudinem) praeſtitit, vt libertum meum
poſt me ſtantem, ſaepius admoneret, *voci lateri-
que conſulerem:* quum me vehementius putaret in-
tendi, quam gracilitas mea perpeti poſſet. Reſpon-
dit mihi pro Martiano Claudius Marcellinus. Miſ- 16
ſus deinde ſenatus, & reuocatus in poſterum. ne-
que enim iam inchoari poterat actio, niſi vt noctis
interuentu ſcinderetur. Poſtero die dixit pro Ma- 17
rio Saluius Liberalis, vir ſubtilis, diſpoſitus, acer,
diſertus: in illa vero cauſſa omnes artes ſuas protu-
lit. Reſpondit Cornelius Tacitus eloquentiſſime, &,
quod eximium orationi eius ineſt, *σεμνῶς*. Dixit 18
pro Mario rurſus Fronto Catius inſigniter: vtque
iam locus ille poſcebat, plus in precibus temporis,
quam in defenſione conſumſit. Huius actionem
veſpera

14 duodecim clepſydris) Variatur in numeris. Catanaeus legit XX, quibus IV additae efficiunt XXIV: quibus cum horae pene quinque reſpondeant, conſequens eſt, vt V clepſydrae horam emetiantur. ſed ſi XII verius eſt, tribuendae erunt tres horae vni clepſydrae. Illud quidem ex ipſa varietate apparet, notis, non integris vocibus numerum, quicunque fuerit, in libris antiquis expreſſum fuiſſe. Quantum temporis datum ſit actoribus, quantum reis, intelligas ex 4, 9, 9.

veſpera incluſit: non tamen ſic, vt abrumperet. itaque in tertium diem probationes exierunt. Iam hoc ipſum pulchrum & antiquum, ſenatum nocte
19 dimitti, triduo vocari, triduo contineri. Cornutus Tertullus cos. deſignatus, vir egregius, & pro veritate firmiſſimus, cenſuit *ſeptingenta millia, quae acceperat Marius, aerario inferenda: Mario vrbe Italiaque interdicendum; Martiano hoc amplius, Africa.* In fine ſententiae adiecit, *Quod ego & Tacitus iniuncta aduocatione diligenter fortiterque functi eſſemus, arbitrari ſenatum, ita nos fe-*
20 *ciſſe, vt dignum mandatis partibus fuerit.* Adſenſerunt conſules deſignati, omnes etiam conſulares vsque ad Pompeium Collegam: ille & *ſeptingenta millia, quae acceperat Marius, aerario inferenda*, & *Martianum in quinquennium relegandum: Marium repetundarum poenae, quam iam*
21 *paſſus eſſet, cenſuit relinquendum.* Erant in vtraque ſententia multi, fortaſſe etiam plures in hac vel ſolutiore vel molliore. nam quidam ex illis quoque, qui Cornuto videbantur adſenſi, hunc qui poſt ipſos
22 cenſuerat, ſequebantur. Sed quum fieret diſceſſio, qui ſellis conſulum adſtiterant, in Cornuti ſententiam ire coeperunt. tum illi, qui ſe Collegae adnumerari patiebantur, in diuerſum tranſierunt: Collega cum paucis relictus. multum poſtea de impulſoribus ſuis, praeci-

19 *aduocatione*) Ne quis cum Catanaeo ſimpliciter *aduocationem* dici pro accuſatione exiſtimet, reſpiciendum ad ſ. 2 *Ego & Cornelius Tacitus* adeſſe *prouincialibus iuſſi: aduocatio* igitur refertur non ad eum, contra quem venimus, ſed ad eum, quem defendimus.

21 *ſolutiore vel molliore*) Dubitat, verbumne durius vehementiusque adhibendum ſit, an lenius? *ſolutus* enim nimis eſt mollis.

23 *Acc-*

praecipue de Regulo, queſtus eſt, qui ſe in ſententia, quam ipſe dictauerat, deſeruiſſet. Eſt alioqui Regulo tam mobile ingenium, vt plurimum audeat, plurimum timeat. Hic finis cognitionis ampliſſimae, ſupereſt tamen λειτέργιον non leue, Hoſtilius Firminus, 23
legatus Marii Priſci, qui permiſtus cauſſae, grauiter vehementerque vexatus eſt. Nam & rationibus Martiani, & ſermone, quem ille habuerat in ordine Leptitanorum, operam ſuam Priſco ad turpiſſimum miniſterium commodaſſe, ſtipulatusque de Martiano quinquaginta millia denarium probabatur: ipſe praeterea accepiſſe ſeſtertium decem millia, foediſſimo quidem titulo, nomine vnguentarii, qui titulus a vita hominis comti ſemper & pumicati non abhorrebat.

 Placuit,

23 λειτέργιον) Deminutiua ſignificatione vocem accipio cum charientismo quodam, quem etiam additum *non leue* indicat.

ſtipulatus de Martiano) Hic nimirum ſ. 8 *ſeptingentis millibus emerat a Mario Priſco plura ſupplicia vnius equitis*: intercesſor & proxeneta hu[illegible]s negotii fuit Hoſtilius Firmin[illegible]s, ſtipulatusque eſt Mario, *de Martiano* h. e. ex arca illius ſoluenda *quinquaginta millia denarium*. Caeterum *ſtipulari de aliquo* inſolentius dictum videri poteſt. Ita tamen etiam Africanus l. 37 π. de vſufr. & quemadmodum. *Si, cum in annos decem proximos vſum fructum de te dari ſtipulatus eſſem, per te ſteterit, quo minus dares.* Iterum eadem lege, *ſi Stichi decem annorum operas de te dari ſtipulatus ſim.*

vnguentarii) Pecuniae in vnguenta impendendae, foedus titulus in prouinciali praeſertim & milite, quos *allium obolere quam vnguentum*, non tantum barbati illi & capillati Quirites, ſed Veſpaſianus etiam malebat apud Sueto. c. 8: quo eodem loco etiam *calcearii* mentio, quod *vnguentarii* formam habet. *Clauarium*, *camelarium*, *vaſarium*, *veſtiarium*, *hordearium*, *cerarium*, *linguarium* (quo linguae temeritas redimitur Muret. V. L. 12, 5.) *vxorium*, *locarium*, ipſumque adeo *congiarium*, *honorarium*, *ſalarium*, eodem modo dici, a viris doctis oſtenſum eſt.

pumicati) Pumice enim vtebantur ad laeuigandas non membranas modo, quibus inſcriberent, ſed ad pellem etiam ſuam molles. Laudauit hic poſt Cella-

24 Placuit, cenſente Cornuto, referri de eo proximo ſe-
natu. tunc enim, caſu incertum, an conſcientia, ab-
25 fuerat. Habes res vrbanas: inuicem ruſticas ſcribe,
quid arbuſculae tuae, quid vineae, quid ſegetes agunt,
quid oues delicatiſſimae? In ſumma, niſi aeque lon-
gam epiſtolam reddes, non eſt quod poſtea, niſi bre-
uiſſimam, exſpectes. Vale.

XII. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Euentum cauſſae Firmini legati, quam ſuperiori epiſtola notauerat, perſcribit.

Λειτούργιον illud, quod ſupereſſe Marii Priſci cauſ-
ſae proxime ſcripſeram, neſcio an ſatis circum-
2 ciſum, tamen & adraſum eſt. Firminus inductus in
ſenatum reſpondit crimini noto. Sequutae ſunt di-
uerſae ſententiae conſulum deſignatorum. Cornutus
Tertullus cenſuit ordine mouendum: acutius Nerua,
in ſortitione prouinciae rationem eius non habendam.
quae ſententia, tanquam mitior, vicit, quum ſit alio-
3 qui durior triſtiorque. Quid enim miſerius, quam
exſectum & exemtum honoribus ſenatoriis, labore
&

Cellarium Cortius Sauaronem ad Sido. 1, 7 & 8, 3.

12, 1 Λειτούργιον) Vid. 2, 11, 23.

circumciſum - adraſum) Sic ſcripſiſſe putamus Plinium. Sic certe Aldus edidit, ſic ſententia poſtulat. *Circumcidere* plus eſſe quam *adradere*, dubium non eſt: ſi quis tamen dubiter, illum facile ſcriptorum rei ruſticae vſus in viam reducat. Firminus de Plinii ſententia & Cornuti *circumcidendus* erat, *amputandus* plane, corrupti membri aut praepurii inſtar, a ſenatu: ſed *adraſus* modo eſt, iure prouinciae adminiſtrandae priuatus. Ita λειτούργιον illud, munus illud reipublicae ſi non *circumciſione* & amputatione Firmini, tamen *adraſo* ipſo *quoque* non minus quam Priſco, perfectum eſt.

2 acutius Nerua) Primo Neruam imperatorem nemo hic cogitet. Rem ſub Traiano geſtam,

& moleſtia non carere? quid grauius, quam tanta ignominia adfectum, non in ſolitudine latere, ſed in hac altiſſima ſpecula conſpiciendum ſe monſtrandumque praebere? Praeterea, quid publice minus aut 4
congruens aut decorum? notatum a ſenatu in ſenatu ſedere? ipſisque illis, a quibus ſit notatus, aequari? ſubnotum a proconſulatu, quia ſe in legatione turpiter geſſerat, de proconſulibus iudicare? damnatumque ſordium, vel damnare alios vel abſoluere? Sed 5
hoc pluribus viſum eſt. NVMERANTVR enim ſententiae, non ponderantur: nec aliud in publico conſilio poteſt fieri. in quo nihil eſt tam inaequale, quam aequalitas ipſa. nam quum ſit impar prudentia, par omnium ius eſt. Impleui promiſſum, prioris- 6
que epiſtolae fidem exſolui, quam ex ſpatio temporis iam recepiſſe te colligo. nam & feſtinanti & diligenti tabellario dedi: niſi quid impedimenti in via paſſus eſt. Tuae nunc partes, vt primum illam, 7
deinde hanc remunereris literis, quales iſthinc redire vberrimae poſſunt. Vale.

XIII. C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Voconium Romanum commendat.

Et tu occaſiones obligandi me auidiſſime amplecteris, & ego nemini libentius debeo. Duabus er- 2
go de cauſſis a te potiſſimum petere conſtitui, quod impetratum maxime cupio. Regis exercitum ampliſſimum; hinc tibi beneficiorum larga materia, longum

ſtam, conſtat. Deinde illud *acutius* ironicum eſſe, clare monſtrant, quae mox dicuntur. Poteſtne enim *acutum* eſſe, quod *miſerum*, *minime congruens*, *minime decorum*?

13, 4 iu-

gum praeterea tempus, quo amicos tuos exornare
3 potuiſti. Conuertere ad noſtros, nec hos multos.
Malles tu quidem multos, ſed meae verecundiae ſuf-
4 ficit vnus aut alter, ac potius vnus. Is erit Voconius
Romanus. Pater ei in equeſtri gradu clarus, clarior
vitricus, immo pater alius. nam huic quoque nomi-
ni pietate ſucceſſit. Mater e primis citerioris Hiſpa-
niae. Scis quod iudicium prouinciae illius, quanta
5 ſit grauitas. Flamen proxime fuit. Hunc ego,
quum ſimul ſtuderemus, arcte familiariterque dilexi:
ille meus in vrbe, ille in ſeceſſu contubernalis: cum
6 hoc ſeria, cum hoc iocos miſcui. Quid enim aut
illo fidelius amico, aut ſodale iucundius? Mira in
ſermone, mira etiam in ore ipſo vultuque ſuauitas.
7 Ad hoc ingenium excelſum, ſubtile, dulce, facile,
eruditum in cauſſis agendis. Epiſtolas quidem ſcri-
8 bit, vt Muſas ipſas Latine loqui credas. Amatur a
me plurimum, nec tamen vincitur. Equidem iu-
uenis ſtatim iuueni, quantum potui per aetatem, aui-
diſſime contuli, & nuper ab optimo principe trium
liberorum ei ius impetraui. quod quanquam parce
& cum delectu daret, mihi tamen, tanquam eligeret,
9 indulſit. Haec beneficia mea tueri nullo modo me-
lius, quam vt augeam, poſſum, praeſertim quum ipſe
illa tam grate interpretetur, vt dum priora accipit,
10 poſteriora mereatur. Habes qualis, quam probatus
carusque ſit nobis. quem rogo, pro ingenio, pro for-
tuna tua exornes. In primis ama hominem. nam
licet tribuas ei quantum ampliſſimum potes, nihil ta-
men

13, 4 iudicium prouinciae) Quam recte & ſalubriter de honeſtate, felicitate, officio, iudicent illius prouinciae homines.

14, 2 *ad*

men amplius potes amicitia tua: cuius eſſe eum vsque in intimam familiaritatem capacem, quo magis ſcires, breuiter tibi ſtudia, mores, omnem denique vitam eius expreſſi. Extenderem preces, niſi & tu 11
rogari diu nolles, & ego tota hac epiſtola feciſſem. Rogat enim & quidem efficaciſſime, qui reddit cauſſas rogandi. Vale.

XIV. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Centumuirales cauſſas ab adoleſcentulis profanatas queritur.

Verum opinaris: diſtringor centumuiralibus cauſſis, quae me exercent magis, quam delectant. Sunt enim pleraeque paruae & exiles. raro incidit vel perſonarum claritate vel negotii magnitudine inſignis. Ad hoc, perpauci, cum quibus iuuet dicere: 2
ceteri audaces, atque etiam magna ex parte adoleſcentuli obſcuri ad declamandum huc tranſeunt, tam irreuerenter & temere, vt mihi Attilius noſter expreſſe dixiſſe videatur, ſic in foro pueros a centumuiralibus cauſſis auſpicari, vt ab Homero in ſcholis. Nam hic quoque, vt illic, primum coepit eſſe quod maximum eſt. At hercule ante memoriam meam, 3

14, 2 ad declamandum) * Perſuaſerat auctoritas I. F. Gronouii, ſummis viri meritis quaeſita, aliis vt *a declamando* mallent legere contra omnes Codices, quia ille eum putabat ſenſum, a declamationibus & ſchola ſtatim ad centumuirales cauſſas tranſire iuuenes, non ante in minoribus virium facere experimenta. Sed iam vidit Cortius, acumen ineſſe in Secundi verbis. Ante in ſcholis & vmbra declamabant adoleſcentes, nunc declamant, h. e. exercent ſe, & rudimenta dicendi ponunt in eo cauſſarum genere, ad quod non niſi exercitatos venire eos par fuerat.

expreſſe) ἐμφατικῶς, vt rem ipſam luculenter declararet. 4

(ita maiores natu ſolent dicere) ne nobiliſſimis qui-
dem adoleſcentibus locus erat, niſi aliquo conſulari
producente: tanta veneratione pulcherrimum opus
4 colebatur. Nunc, refractis pudoris & reuerentiae
clauſtris, omnia patent omnibus; nec inducuntur,
ſed irrumpunt. Sequuntur auditores actoribus ſimi-
les, conducti & redemti: manceps conuenitur in
media baſilica, vbi tam palam ſportulae, quam in
triclinio dantur. Ex iudicio in iudicium pari mer-
5 cede tranſitur. Inde iam non inurbane σοφοκλεῖς
vocantur: iisdem Latinum nomen impoſitum eſt
laudicoeni: & tamen creſcit in dies foeditas vtraque
6 lingua notata. Heri duo nomenclatores mei, (ha-
bent

3 (*ita maiores natu ſ. d.*) Hoc vult, Non diu eſt, vtor enim, vir iuuenis adhuc, ea formula, qua vti ſolent ſenes, cum tempus non diu praeteritum, & res nuper demum in deterius mutatas indicare volunt.

4 *manceps conuenitur*) Lectio Codicis Medicei a Cortio prolata. *Manceps* eſt, qui pretio accepto negotium ſibi imponi paſſus eſt ab oratore, vt nummis conducat ei laudatores & plauſores. Hic *manceps conuenitur in media Baſilica.* Cum enim IV fere iudicia eodem tempore haberi in Baſilica Iulia ſolerent (vid. ſupra 1, 18, 3); manceps in medio commodiſſime fungi poteſt munere ſuo, & tum ſuadere, vt huc vel illuc tranſeant homines ad ſuum locatorem ſcilicet, tum laudis plauſusque pretium illis repraeſentare. Quin ſi plurium forte idem manceps ſit, poteſt eos qui in vno iudicio operam ipſi dedere traducere ad alterum. Caeterum de illis laudationibus, quibus actio ſaepe ipſa interpellaretur, plura Quinctil. 11, 3. 121. 126. 131.

5 Σοφοκλεῖς) Ex hoc quidem loco non ſatis patet, quinam Σοφοκλεῖς, qui *Laudicoeni* dicti ſint, oratoresne, qui ad σοφῶς illud ſibi *acclamandum homines* per mancipes ſuos conducerent, & *laudes* ſuas *coenis* redimerent; an plauſores, qui σοφῶς clamarent *laudibusque* ferrent dicentes, vt *vocarentur* ad *coenam*. Poſteriores equidem intelligere mallem. Nimirum poſterior pars Σοφοκλέυς ἀπὸ τῦ καλεῖν hic deriuatur, (a quo etiam ipſum κλῖος eſt) *Laudicoeni* autem dicuntur ex alliteratione ad *Laodiceam*, quae *Laudicea* dicebatur, non minus *Lautumia* pro *Laotomia*. &c.

6 *nomenclatores*) Seruos fuiſſe, qui occurrentium nomina

bent ſane aetatem eorum, qui nuper togas ſumſerint) ternis denariis ad laudandum trahebantur. tanti conſtat, vt ſis diſertiſſimus. Hoc pretio quamlibet numeroſa ſubſellia implentur: hoc ingens corona colligitur: hoc infiniti clamores commouentur, quum μεσόχορος dedit ſignum. Opus eſt enim ſigno apud 7
non intelligentes, ne audientes quidem. nam plerique non audiunt, nec vlli magis laudant. Si quan- 8
do tranſibis per baſilicam, & voles ſcire, quomodo quisque dicat, nihil eſt, quod tribunal adſcendas, nihil, quod praebeas aurem: facilis diuinatio. Scito eum peſſime dicere, qui laudabitur maxime. Pri- 9
mus hunc audiendi morem induxit Largius Licinius: hactenus tamen, vt auditores corrogaret. Ita certe ex Quintiliano, praeceptore meo, audiſſe memini. narrabat ille, *Adſectabar Domitium Afrum, quum* 10
apud centumuiros diceret grauiter & lente, (hoc

 enim

na dominis ſubiicerent, permulgatum eſt. Humaniores & literatos fuiſſe, ex hoc ipſo illorum officio colligas. Ita fuiſſe veſtitos, vt etiam pro ciuibus haberi poſſent ab ignotis, vel ex hoc ipſo loco videtur intelligi. Quis enim ferret ſeruum hominem, quem omnes talem ſciunt, immiſcere ſe togatis &c. Quid ſi verba parentheſi incluſa ita intelligamus. *Habent* nomenclatores *aetatem eorum* oratorum ad quos laudandos inuitantur, vtpote *qui nuper togas ſumſerint?* vt ipſi ſerui nuper togam ſumſiſſe, h. e. quintum decimum annum aetatis ingreſſi intelligantur. De hoc tempore ſumendae togae Noriſium ad Cenot. Piſa. 2, 4 laudat Cortius.

μεσόχορος) Praecentor, qui medio in choro conſtitutus manu, nutu, voce, tempora & voces moderatur: Manceps nimirum in media baſilica intentus operis a ſe conductis.

8 *tribunal adſcendas*) Locum gradu vno alteroque eleuatiorem in quo ſella praetoris, ac ſubſellia iudicum, proſcenium quaſi forenſis illius theatri, in quo actores ipſi verſantur.

9 *Largius Licinius*) Ventoſum hominem, & famam pecunia emere conantem, intelligas ex 3, 5, 17 vbi Plinii maioris Electa emere cupit.

11 *hoc*

enim illi actionis genus erat) audiit ex proximo immodicum inſolitumque clamorem: admiratus reticuit: vbi ſilentium factum eſt, repetiit quod abruperat: iterum clamor, iterum reticuit: & poſt
11 *ſilentium, coepit idem tertio. Nouiſſime, quis diceret, quaeſiuit: reſponſum eſt, Licinius. Tum intermiſſa cauſſa*, Centumuiri, *inquit*, hoc artificium
12 periit. Quod alioqui perire incipiebat, quum periiſſe Afro videretur; nunc vero prope funditus exſtinctum & euerſum eſt. Pudet referre, quae, quam fracta pronuntiatione dicantur; quibus, quam tene-
13 ris clamoribus excipiantur. Plauſus tantum, ac potius ſola cymbala, & tympana illis canticis deſunt. Vlulatus quidem (neque enim alio vocabulo poteſt exprimi theatris quoque indecora laudatio) large fu-
14 perſunt. Nos tamen adhuc & vtilitas amicorum, & ratio aetatis moratur ac retinet. Veremur enim, ne forte

11 hoc artificium periit) Licinius efficere poteſt, vt ſibi plaudatur, fruſtra eſt vt aliquis bonis dicendi artibus ad gloriam & famam contendat. Eſt indignatio ſimilis illi Martialis 9, 75 *Scinde leues calamos, & frange Thalia libellos, Si dare ſutori calceus iſta poteſt.* Sic virorum fortitudinem periiſſe dicebat ille poſt inuentas bombardas.

12 fracta pronunt.) Molli & effeminata vel puerili: huc pertinent etiam *teneri* clamores, vt intelligamus plauſores pueros.

13 Plauſus tantum) Proprie dictus, qui fit complofis manibus. Sed ne hunc quidem plane abeſſe, indicat illud *ac potius*, quod in optimis libris inuenit Cortius, male ab aliis omiſſum.

illis canticis) Quinctil. 11, 3, 57 *Quodcunque vitium magis tulerim, quam quo nunc maxime laboratur in cauſſis omnibus ſcholisque, cantandi: quod inutilius ſit an foedius, neſcio. Quid enim minus oratori conuenit, quam modulatio ſcenica, & nonnunquam ebriorum aut comiſſantium licentiae ſimilis?*

14 ratio aetatis) quae nondum tribuit vacationem talium officiorum. vid. 3, 1, 10 ſqq.

16, 1 *prae*

ſorte non has indignitates reliquiſſe, ſed laborem refugiſſe videamur. Sumus tamen ſolito rariores: quod initium eſt gradatim deſinendi. Vale.

XV. C. PLINIVS VALERIANO SVO S.

Quomodo veteres, & noui coëmti agri placeant, interrogat.

Quo modo te veteres Marſi tui? quo modo emtio noua? placent agri, poſtquam tui facti ſunt? Rarum id quidem! NIHIL enim aeque gratum eſt adeptis, quam concupiſcentibus. Me praedia ma- 2
terna parum commode tractant: delectant tamen, vt materna: alioqui longa patientia obcallui. Habent hunc finem aſſiduae querelae, quod queri pudet. Vale.

XVI. C. PLINIVS ANNIANO SVO S.

Monenti, vt codicillos Aciliani irritos faciat, non confirmatos teſtamento; reſpondet, voluntatem legantis ſibi pro lege eſſe.

Tu quidem pro caetera tua diligentia admones me, codicillos Aciliani, qui me ex parte inſtituit heredem, pro non ſcriptis habendos, quia non ſint confirmati teſtamento: quod ius ne mihi quidem igno- 2
tum eſt, quum ſit iis etiam notum, qui nihil aliud ſciunt. Sed ego propriam quandam legem mihi dixi, vt defunctorum voluntates, etiamſi iure deficerent,

16, 1 prae caetera tua dilig.) Vt 3, 8, 1 *Facis pro caetera reuerentia.*

2 qui nihil aliud ſciunt) Qui plane alioqui iuris imperiti ſunt, ii non ignorant codicillos teſtamento quidem anteriores, teſtamento non confirmatos; pro non ſcriptis habendos.

3 dela-

rent, quaſi perfectas tuerer. Conſtat autem, codi-
3 cillos iſtos Aciliani manu ſcriptos. Licet ergo non ſint confirmati teſtamento, a me tamen, vt confirmati, obſeruabuntur; praeſertim quum delatori lo-
4 cus non ſit. Nam ſi verendum eſſet, ne, quod ego dediſſem, populus eriperet, cunctatior fortaſſe & cautior eſſe deberem: quum vero liceat heredi donare, quod in hereditate ſubſedit, nihil eſt, quod obſtet illi meae legi, cui publicae leges non repugnant. Vale.

XVII. C. PLINIVS GALLO SVO S.

Deſcriptio villae Laurentinae.

Miraris, cur me Laurentinum, vel, ſi ita mauis, Laurens meum tantopere delectet. Deſines mirari,

3 delatori) Qui cauſſari queat, legatum illud publico inferendum, tanquam caducum, vt adeo, tacente etiam Plinio & Codicillos non improbante, tamen legatum ad illos non perueniat, quibus teſtator deſtinarat.

4 *in hered. ſubſedit*) Recte iſta interpretatur ex noſtro 4, 12, 2 & l. 76 ff. §. 1 & ad Leg. Falcid. Nimirum *ſubſidit*, quidquid apud heredem remanet, cum ex teſtamento tribuendum alii fuiſſet.

17 Ad hanc epiſtolam, itemque ad alteram 5, 6 vbi Tuſcos ſuos deſcribit Plinius, in vniuerſum praefandum aliquid hic videtur, ne cui forte in magnae cuiusdam negligentiae ſuſpicionem veniamus, & parum vſi temporum felicitate ad declarandum ſcriptorem elegantiſſimum, videamur. Edidit I. F. Felibenius deſcriptionem vtriusque villae architectonicam, in qua verba Plinii Latine Gallicеque propoſita tum animaduerſionibus quibusdam, tum praeſertim formis aeri inciſis explicare ſtuderet. *Les Plans & les deſcriptions de deux des plus belles maiſons de campagne de Pline le Conſul*, tum alias, tum *Lond.* 1707. 12 apud *Dan. Mortier.*) Laudandum ſtudium viri, & elegantia ingenioſa; ſed cui non reſpondit euentus, qui antiquitatis amantes iuuare poſſit. Ille enim plerorumque gentis ſuae interpretum morem ſecutus, non hoc egiſſe videtur, vt, quales villae Secundi fuerint, ipſius opera intelligeremus; ſed vt oſtenderet, quomodo aliquis aedi-

mirari, quum cognoueris gratiam villae, opportunitatem loci, littoris ſpatium. Decem & ſeptem 2
milli-

aedificare villam poſſit, quae quidem hodiernis eruditisque Gallorum ingeniis placeat, in qua idem circiter numerus membrorum ſit, qui fuit in Laurentino, vel in Tuſcis. Quoties igitur commode potuit ſitus & connexio membrorum indicata Plinio ſeruari, id factum eſt: caeterum pluribus in locis aperte contradictum domino. Non multo, ad antiquitatis quidem lucem, felicior fuit longe ſplendidioris licet, & pro magnificentia & copiis Britanniae elaborati operis auctor Robertus Caſtellus, qui villas veterum dedit patrio ſermone illuſtratas (*the villa's of the Ancients illuſtrated Lond.* 1728. f. Alph. 1 pl. 12 ch. max. qualis ad Geographicas chartas adhiberi ſolet, cum XI eius modi imaginibus aeri inciſis). Huic facile fuit ſcilicet inuentis Felibenii addere quaedam, quibus vel propius ad Plinii mentem accederet, vel magnificentiam operum a ſe deſignatorum augeret. Quod ſi coecus antiquitatis amor me teneret, arriperem illud opus, & magnitudinem Romanam apud parum cautos inde augerem. Verum non eſt candoris noſtri diſſimulare, nimis multa & hic eſſe a mente Plinii ita aliena, vt ſi quis Deus illum ab inferis excitatum in talem villam immitteret, vel formam certe Caſtellianam oſtenderet, videatur ille quidem probaturus magno opere vel opus vel formam operis, forte etiam his quae vnquam vidiſſet in illo genere praelaturus: caeterum ſuum Laurens, ſuos Tuſcos minime ibi deprehenſurum exiſtimo, ſed admiraturum non minus, quam lecto Platonis dialogo admiratum ferunt Socratem, *eos referri ſermones ſuos, de quibus in mentem nunquam ſibi veniſſet:* (vid. Diog. Laert. 3, 35.) Non eſſet difficile per ſingula ire, & oſtendere quibus in locis Plinium relinquat nunc Felibenius nunc Caſtellus, plerumque vterque: poſſet etiam ſpeciminibus quibusdam declarari, quam parum vterque ſcriptor linguam ipſam & ſermonem Plinii intelligat: ſed cum hoc exiguam vtilitatem habeat, prioris autem generis cenſura niſi comparatis libris & tabulis auctorum intelligi commode non poſſit; id quod oppido paucorum eſſe ſentio: ſatis fuerit ad ea prouocare, quae de hoc genere tum in Actis Eruditorum Lipſ. A. 1731 p. 111, tum ad ornithonem Varronis, de re ruſt. 3, 5, 9 ſq. diſputata nobis ſunt.

Multo laetiora Secundo noſtro & antiquitatis amatoribus expectare iubebat (& forte nec dum plane ſpes illa decollauit) Io. Maria Lanciſius in phyſiologicis animaduerſionibus in Plinianam villam nuper in Laurentino detectam. editis primum Ro. 1714. f recuſis deinde To. II. opp. p. 335 ſqq. vbi cum de nouis a mari aggeſtionibus & plantis ibi ſuborientibus agat, haec etiam habet §. 6 p. 338 ſq. „Ne cui vero ſuſpicio forte oboriatur,

Digitized by Google

millibus paſſuum ab vrbe ſeceſſit: vt peractis, quae agenda fuerint, ſaluo iam & compoſito die, poſſis ibi manere. Aditur non vna via: nam & Laurentina & Oſtien-

„riatur, Villaene Plinianae, an „alterius ſint aedium reliquiae, „quas iſtic paullo ante detectas „& lapide quadrato f. reticula„to, vt aiunt, opere ſtructas „cernimus; ipſa certe loci di„ſtantia ab eodem Plinio indi„cata cum ab vrbe, tum ab O„ſtienſi colonia, atque a proxi„mo vico, quem *Piaſtra* hodie „appellant, ac praeſertim trium „atriorum, totidemque porti„cuum & arearum, nec non „duarum turrium ad propu„gnaculum villae; cubiculo„rum item numerus adſpectus„que, omnem plane dubitatio„nem abſtergunt. Tuum ita„que erit, vir Nobiliſſime, (* Alloquitur Marcellum Sacchettum Hieroſolymitani Ordinis apud Clementem XI P. M. Oratorem) „vt ad eius rei fidem, „(quippe qui Architecturae per „te ipſum peritiſſimus haberis). „Ichnographiam, & prae cun„ctis interiorem tam per longi„tudinem, quam per latitudi„nem eiusdem aedificii formam „cum pauimentis opere pleris„que locis muſiuo, & Numidi„co aut Alexandrino marmore „ſtratis; parietibusque vario „cruſtarum genere diſtinctis, „atque ornatis quam citiſſime „delineandam ſuſcipias, aeri„que inciſam publici iuris fa„cias. Ita enim quam villam e „tenebris, in quibus tam diu ſe„pulta iacuerat, eruiſti, in ſem„piternam hominum lucem tan„quam priſcae munditiae pari„ter ac frugalitatis imaginem, „editis tabulis proferes. Quid? „quod magni ad honorem no„ſtrum, qui Romani ſumus, in„tereſſe videtur, Plinium in vr„be Conſulem ab omni men„dacii nota vindicare; vt nimi„rum vera & facta, non ficta „& fabulis ſimilia literis man„daſſe putetur.

Hanc ſi deſcriptionem haberemus, facile carerent, Philologi quidem, Felibenii Caſtellique elegantiis, easque hodiernae architecturae ſtudioſis lubentes permitterent: vel potius tum Caſtelli opem implorarent, vt ex veris Laurentini veſtigiis aliquid excitet non dignum modo Conſule, ſed ad antiquitatis rationem accommodatum. Iſta dum ſcribo perfertur ad me titulus libri Gallici, *Delices de la maiſon de Toſcane, & de la maiſon de Laurentin par Parfait* 12. Pertinet ille haud dubie ad villas Plinii: ſed vtrum habeat aliquid a Felibenii Caſtellique inuentis diuerſum, arbitrari non licet.

2 *ſaluo iam - die*) Sicut *periit dies*, quo nihil actum eſt honeſti negotii, quo vel ipſi meliores facti ſumus vel alii: ita *ſaluus* eſt dies, quo functi ſumus officio &c. Idem *compoſitus* eſt, h. e. ordinatus, in ſua officia diſtributus, & rebus agendis adhibitus, vt quod ſupereſt curando corpori dare vir grauis nemine improbante poſſit.

iunctis

& Oſtienſis eodem ferunt, ſed Laurentina a quartodecimo lapide, Oſtienſis ab vndecimo relinquenda eſt. Vtrinque excipit iter aliqua ex parte arenoſum, iunctis paullo grauius & longius, equo breue & molle. Varia hinc atque inde facies. Nam modo occurren- 3
tibus ſiluis via coarctatur, modo latiſſimis pratis diffunditur & pateſcit. Multi greges ouium, multa ibi equorum boumque armenta: quae montibus hieme depulſa, herbis & tepore verno niteſcunt. Villa 4
vſibus capax, non ſumtuoſa tutela. cuius in prima parte atrium frugi, nec tamen ſordidum: deinde porticus in D literae ſimilitudine circumactae: quibus paruula, ſed feſtiua, area includitur. egregium hae

iunctis paullo grauius) Ita legendum pro *iumentis* auctoritate optimorum librorum. Nimirum *iuncta* ſunt animalia ad currum adiuncta, vid. Scheffer. de re vehic. 1, 12 p. 144 & 2, 17 p. 258. his propter rotarum attritum iter paullo procedit difficilius.

3 niteſcunt) Quod ſalubritatis indicium eſt. Vid. ad illud Cato. R. R. 1, 2 *Vicini quo pacto niteant: in bona regione bene nitere oportebit.*

4 non ſumtuoſa tutela) Nam eodem Catone iudice 1, 6 *idem ager quod homo quamuis quaeſtuoſus fiet, ſi ſumtuoſus erit, relinquitur non multum.* *Tutela* hic ſpeciatim ad *ſarta tecta* aedificii & villae pertinet. Alias latius patet. Sic Colum. 7, 1, 2 *Tutelae exiguae animal aſinus*, in quem ſcilicet non multum ſit curae vel cibi impendendum. *Tueri* eo, quo hic opus eſt, intellectu poſuit noſter Paneg. 51, 1.

in D literae ſimilitudine) Sic optimi libri apud Cortium. O, quam praeferunt editi, & ſequuntur Felibenius atque Caſtellus, ex ea etiam ratione, nec iniuria puto, reiicit Cortius, quod non opus habebat Plinius, ſi hanc voluit, ad literam confugere, ſed *circulum, orbemue* nominare potuit. Ex eadem etiam ratione Δ ſ. delta vocare opus non fuit, cum trianguli aequilateri appellatio ſit familiaris adeo. Forma D apta ad porticus quam quae maxime, quod vel theatra loquuntur, quorum eadem figura eſt. Aliam literam non habent Latini, quae huc conueniat; cum *aream includere porticus* dicantur.

ſpecu-

hae aduerſum tempeſtates receptaculum: nam ſpecularibus, ac multo magis imminentibus tectis muniuntur.
5 Eſt contra medias cauaedium hilare: mox triclinium ſatis pulchrum, quod in littus excurrit: ac ſi quando Africo mare impulſum eſt, fractis iam & nouiſſimis fluctibus leuiter adluitur. Vndique valuas, aut feneſtras non minores valuis habet: atque ita a lateribus & a fronte quaſi tria maria proſpectat. a tergo cauaedium, porticum, aream; porticum rurſus, mox atrium, ſiluas & longinquos reſpicit
6 montes. Huius a laeua retractius paullo cubiculum eſt amplum: deinde aliud minus, quod altera feneſtra admittit orientem, occidentem altera retinet. Haec & ſubiacens mare longius quidem, ſed ſecurius
7 intuetur. Huius cubiculi & triclinii illius obiectu includitur angulus, qui puriſſimum ſolem continet & accendit. Hoc hibernaculum, hoc etiam gymnaſium

ſpecularibus) Cruſtis ſ. laminis e ſpeculari lapide, de quo Plin. 36, 22 ſ. 45. Martial. 8, 14

Hibernis obiecta notis ſpecularia puros
Admittunt ſoles & ſine faece diem.

5 *feneſtras non min. valuis*) *Feneſtras* eſſe ipſa foramina & hiatum, quo continuus paries disiungitur, notum eſt: *valuas* autem ſuſpenſos e cardinibus aſſeres binos, qui intus voluti feneſtram aperiant, efficiantque adeo feneſtram valuatam. *Feneſtras non minores valuis* itaque interpreteris vel ſimpliciter foramina aeque magna atque ea ſunt, quae valuis alias muniri ſolent; vel foramina ſpeculari lapide munita. Etiam deinde ſ. 20 *valuae & feneſtrae* diſtinguuntur. *Feneſtrae* itaque videntur oppoſitae locis vnde neque ventus neque vapor metueretur; valuae his, vbi excludendi eſſent. Interim *feneſtras* etiam ſimpliciter dici, quae tamen aperiri vel claudi poſſunt, apparet ex ſ. 22.

a tergo cauaedium) Eodem ordine quaſi retrogreditur, quo ingreſſus fuerat, quod imaginandi facultatem iuuat.

6 *occidentem retinet*) Sol ex eo videri poteſt, donec plane occiderit.

longius quidem) magis e longinquo, quia retractius eſt quam contiguum triclinium.

7 *continet & accendit*) Speculi concaui inſtar excipit radios

ſium meorum eſt. Ibi omnes ſilent venti, exceptis
qui nubilum inducunt, & ſerenum ante, quam vſum
loci, eripiunt. Adnectitur angulo cubiculum in 8
apſida curuatum, quod ambitum ſolis feneſtris omni-
bus ſequitur. Parieti eius, in bibliothecae ſpeciem
armarium inſertum eſt, quod non legendos libros,
ſed lectitandos capit. Adhaeret dormitorium mem- 9
brum, tranſitu interiacente, qui, ſuſpenſus & tabula-
tus, conceptum vaporem ſalubri temperamento huc
illucque digerit & miniſtrat. Reliqua pars lateris
huius ſeruorum libertorumque vſibus detinetur, ple-
risque tam mundis, vt accipere hoſpites poſſint. Ex 10
alio latere cubiculum eſt politiſſimum, deinde vel
cubiculum grande, vel modica coenatio, quae plurimo
ſole,

dios ſolis & reflexione mutua diſſipari non patitur, ſed in vnum locum cogit.

8 *in apſida curuatum*) De fornice pro lacunari impoſito non ita locutus eſſet Plinius. Quin res ipſa loquitur parietem vnum cubiculi non recta linea procurriſſe, ſed ſegmentum circuli effeciſſe inſtar *apſidis* (*abſida* mauult Grououius) h. e. canthi in rota, vt eo pluribus coëli partibus ſuam cuique feneſtram eo commodius obuerteret. Media v. g. illius lateris feneſtra in ipſum meridem fuit directa, ſiniſtima orientem ſolem excepit, dextima occidentem. interiectas autem plagas ſiue horas intermediae.

9 *ſuſpenſus ac tabulatus*) *Suſpenſus* tranſitus, ab vno membro domus ad alterum pontis inſtar porrectus, vt ſolum, niſi columellis forte & pilis ſubiectis, non contingat. Hunc vocis eius intellectum tum ad Fabrum tum alias ſatis illuſtratum dedimus. *Tabulatus* porro fuit h. e. ligneus, qui proinde conciperet facile vaporem, quem deinde, prout facto opus eſſet, in alterutrum membrum admittere, vel excludere inde facile erat.

plerisque tam mundis) Syneſi conſueta intelliguntur ſub *reliqua parte* cubicula vel membra, quorum ita pleraque ſunt munda & libera ſordibus, vt nec pudor ſit hoſpitem in iis collocare.

10 *vel cubiculum grande*) Modus huius membri is eſt, vt vel pro cubiculo grandi haberi poſſit, vel pro modico triclinio.

ſole, plurimo mari lucet. poſt hanc cubiculum cum
procoetone, altitudine aeſtiuum, munimentis hiber-
num.eſt enim ſubductum omnibus ventis. huic cubicu-
lo aliud, & procoeton, communi pariete iunguntur.
11 Inde balinei cella frigidaria ſpatioſa & effuſa, cuius in
contrariis parietibus duo baptiſteria, velut eiecta,
ſinuantur, abunde capacia, ſi innare in proximo co-
gites. Adiacet vnctorium, hypocauſton, adiacet
propnigéon balinei: mox duae cellae, magis elegan-
tes, quam ſumtuoſae. cohaeret calida piſcina mirifi-
12 ce, ex qua natantes mare adſpiciunt. Nec procul
ſphaeriſterium, quod calidiſſimo ſoli, inclinato iam
die, occurrit. hinc turris erigitur, ſub qua diaetae
duae; totidem in ipſa. praeterea coenatio, quae la-
tiſſimum mare, longiſſimum littus, amoeniſſimas
13 villas proſpicit. Eſt & alia turris: in hac cubiculum,
in

mari lucet) Non puto a mari ſplendere; ſed ob id ipſum, quia mari oppoſita eſt, non interceptis radiis nec impedito proſpectu, illuſtrem eſſe hanc coenationem. Non ignoro tamen ἅλα μαρμαρέην, & ipſum *marmor* apud Poetas celebrari: nec abſorberi radios omnes, ſed multos, vt a ſpeculo, reflecti.

altitudine aeſtiuum) Verum hoc vult altum eſſe cubiculum ita vt inter lacunar atque pauimentum ſpatii multum pateret, quae res liberiorem reſpirandi facultatem praebet; an *altum* intelligit *profundum*, & cellae inſtar depreſſum, quae res & ipſa frigus conciliat?

11 velut eiecta) eminentia extra regulam parietis, quae *proiecta* alias vocantur vel *proiecturae*.

vnctorium, hypocauſtum) Sic incedere viſum eſt. Neque enim in ipſo *hypocauſto* ſ. *caldaria cella* vnxiſſe videntur, vt *vnctorium hypocauſtum* dici poſſit; ſed in *tepidaria*, quae ob id ipſum *vnctorium* vel, vt alii habent, *vnctuarium* vocatur. Vid. qui de balneis egerunt v. g. Salmaſ. ad Vopiſci Carinum c. 17, qui Luciani praeſertim Balneo vtitur, tum Fabricium ad Sexti Empir. Hyp. 1, 110 p. 30.

12 turris erigitur) Cum reliqua membra villae vna tantum vel contignatione vel fornicatione conſtent, hic eminet διςεγος aedificatio, inſtar *Papilionum*, quibus diſtinguuntur hodie humiliora membra. Haec *turris* videtur.

15 nu-

in quo ſol naſcitur conditurque: lata poſt apotheca
& horreum. ſub hoc triclinium, quod turbari maris
non niſi fragorem & ſonum patitur, eumque iam
languidum ac deſinentem; hortum & geſtationem
videt, qua hortus includitur. Geſtatio buxo, aut 14
rore marino, vbi deficit buxus, ambitur. nam buxus,
qua parte defenditur tectis, abunde viret; aperto
coelo apertoque vento, &, quanquam longinqua ad-
ſpergine maris, inareſcit. Adiacet geſtationi inte- 15
riore circuitu vinea tenera & vmbroſa, nudisque et-
iam pedibus mollis & cedens. Hortum morus &
ficus frequens veſtit: quarum arborum illa vel ma-
xime ferax eſt terra, malignior ceteris. Hac non
deteriore, quam maris facie, coenatio remota a mari
fruitur. Cingitur diaetis duabus a tergo, quarum fe-
neſtris ſubiacet veſtibulum villae, & hortus alius, pin-
guior & ruſticus. Hinc cryptoporticus, prope pu- 16
blici operis, extenditur. Vtrinque feneſtrae, a mari
plures, ab horto ſingulae, & alternis pauciores. Hae,

15 nudisque etiam pedibus) Terra ipſa non ſcruposa aut duris glebis aſpera ſed pura, putris, pulla (nam hoc etiam nomine teneram & quaſi puellam notari ad ruſticos obſeruauimus) facile etiam pedi nudo cedens: tum vinea ipſa iuuenis, quae nec nudas nodoſasque radices oſtendat, neque eminentibus & impedientibus viam duris ſarmentis pollicibusque antiquis tibias ac ſuras inambulantium ſtringat & vulneret. Sic *vinea* quorundam, quam *vineae* ſubſtituunt, nihil opus eſt.

16 & alternis pauciores) Verſus mare crebriores denſioresque ſunt feneſtrae; ſed verſus hortum binis reſpondent ſingulae, & alternis, omiſſa vna, reſpondet v. g. ſecundae feneſtrae mari oppoſitae prima in hortum patens, quartae ſecunda, tertia ſextae &c. * Scilicet *alternis* legendum eſt, non *altius*, quod ex illo quo modo corruptum ſit, patet iis, qui norunt perpetuo fere ſyllabam *ter* in MSS. exprimi apice ad *t* appoſito; qui cum eſſet tenuior, pro puncto ſequenti literae impoſito habitus eſt: porro *ius* & *nis*

quum ſerenus dies & immotus, omnes; quum hinc vel inde ventus inquietus, qua venti quieſcunt, ſine
17 iniuria patent. Ante cryptoporticum xyſtus violis odoratus. Teporem ſolis infuſi repercuſſu cryptoporticus auget, quae vt tenet ſolem, ſic aquilonem inhibet ſubmouetque: quantumque caloris ante, tantum retro frigoris. ſimiliter Africum ſiſtit, atque ita diuerſiſſimos ventos, alium alio a latere, frangit &
18 finit. Haec iucunditas eius hieme, maior aeſtate. Nam ante meridiem, xyſtum, poſt meridiem geſtationes hortique proximam partem vmbra ſua temperat: quae, vt dies creuit decreuitque, modo breuior,
19 modo longior hac vel illac cadit. Ipſa vero cryptoporticus tunc maxime caret ſole, quum ardentiſſimus culmini eius inſiſtit. Ad hoc patentibus feneſtris fauonios accipit transmittitque: nec vnquam aë-
20 re pigro & manente ingraueſcit. In capite xyſti deinceps cryptoporticus, horti diaeta eſt, amores mei; re vera amores: ipſe poſui. In hac heliocaminus quidem, alia xyſtum, alia mare, vtraque ſolem, cubiculum autem valuis, cryptoporticum feneſtra proſpicit.
21 Qua mare contra parietem medium, zotheca perquam eleganter recedit: quae ſpecularibus

nis in MSS. nulla nota diſtingui, tralaticium eſt.

20 deinceps cryptoportic) *Xyſtus* & *cryptoporticus* iuxta procurrunt h e. paralleli ſunt, quod colligo ex ſ. 17. igitur quod eſt in capite xyſti, etiam eſt in capite cryptoporticus deinceps poſitae.

valuis-feneſtra) Vid. ad ſ. 5.

21 Qua mare) Refertur ad ſuperiora *alia xyſtum*, *alia mare*. Plenum itaque fuerit, *qua parte mare proſpicit.*

zotheca) Eruditorum de hoc loco & hac voce diſputationes exhibet Cortius. Nobis illud ſatis eſt *zothecam* eſſe a libris optimis, & ſignificare nidum quendam amoeniorem, maiori cubiculo adiunctum, in quo quis incluſus legere, ſcribere,

bus & velis obductis reductisque modo adiicitur cu-
biculo, modo aufertur. Lectum & duas cathedras
capit: a pedibus mare, a tergo villae, a capite ſiluae:
tot facies locorum totidem feneſtris & diſtinguit &
miſcet. Iunctum eſt cubiculum noctis & ſomni. 22
non illud voces ſeruulorum, non maris murmur, non
tempeſtatum motus, non fulgurum lumen, ac ne
diem quidem ſentit, niſi feneſtris apertis. Tam alti
abditique ſecreti illa ratio, quod interiacens andron
parietem cubiculi hortique diſtinguit, atque ita omnem
ſonum media inanitate conſumit. Applicitum eſt 23
cubiculo hypocauſtum perexiguum, quod anguſta
feneſtra ſuppoſitum calorem, vt ratio exigit, aut ef-
fundit aut retinet. Procoeton inde & cubiculum
porrigitur in ſolem: quem orientem ſtatim exceptum
vltra meridiem, obliquum quidem, ſed tamen ſeruat.
In hanc ego diaetam quum me recipio, abeſſe mihi 24
etiam a villa mea videor, magnamque eius volupta-
tem, praecipue Saturnalibus, capio, quum reliqua
pars tecti, licentia dierum, feſtisque clamoribus per-
ſonat. Nam nec ipſe meorum luſibus, nec illi ſtu-
diis meis obſtrepunt. Haec vtilitas, haec amoenitas 25
deficitur aqua ſalienti, ſed puteos, ac potius fontes

 habet.

bere, commentari poſſit. *Cabinetum* hodiernae linguae vocant deflexumne a *cauena* de qua Voſſ. de vitiis ſerm. 3, 3 extr. certe vtrumque a *cauis* animalium, ſicut *zothecam* fuiſſe cellulam ſaginandis animalibus deſtinatam obſeruat Salmaſ. ad Soli. p. 850 ſq.

22 *Andron*) Iam adnotarunt Catanaeus & Cellarius ex Vitru. 6, 10 ἀνδρῶνα aliud Graecis ſignificare, aliud Latinis. Illis enim eſt conuiuium aut conuentus virorum; his interiectus inter duos parietes, inter aulas duas, tranſitus & iter, μεσαύλιον: & notat Caelius Rhodig. 27, 24 etiam a ciuibus ſuis *Andrones* vel *Andronellas* vocari angiportus tranſuerſos quibus commeatur inter duas pla-

habet. ſunt enim in ſummo. Et omnino littoris
illius mira natura: quocunque loco moueris humum,
obuius & paratus humor occurrit, isque ſincerus ac
26 ne leuiter quidem tanta maris vicinitate ſalſus. Sug-
gerunt affatim ligna proximae ſiluae: caeteras co-
pias Oſtienſis colonia miniſtrat. Frugi quidem ho-
mini ſufficit etiam vicus, quem vna villa diſcernit:
in hoc balinea meritoria tria: magna commoditas,
ſi forte balineum domi vel ſubitus aduentus, vel bre-
27 uior mora calefacere diſſuadeat. Littus ornant va-
rietate gratiſſima, nunc continua, nunc intermiſſa
tecta villarum, quae praeſtent multarum vrbium fa-
ciem, ſiue mari, ſiue ipſo littore vtare. quod non-
nunquam longa tranquillitas mollit; ſaepius frequens
28 & contrarius fluctus indurat. Mare non ſane pre-
tioſis piſcibus abundat: ſoleas tamen & ſquillas opti-
mas ſuggerit. Villa vero noſtra etiam mediterraneas
copias praeſtat, lac in primis. nam illuc e paſcuis pe-
cora conueniunt, ſi quando aquam vmbramque ſe-
29 ctantur. Iuſtisne de cauſſis eum tibi videor incole-
re, inhabitare, diligere ſeceſſum? quem tu, nimis
vrbanus es, niſi concupiſcis: atque vtinam concu-
piſcas! vt tot tantisque dotibus villulae noſtrae ma-
xima commendatio ex tuo contubernio accedat. Vale.

XVIII.

plateas maiores. Haec ſignificatio oppido huc conuenit.

25 *ſunt enim in ſummo*) Et ob id ipſum, quod non depreſſis demum foueis adfluunt, ſed in ſummo emicant, pro *fontibus* potius quam pro *puteis* habendi.

18, 2 *coram*

XVIII. C. PLINIVS MAVRICO SVO S.

Promittit, ſe fratris illius filiis praeceptorem electurum eſſe.

Quid a te iucundius mihi potuit iniungi, quam vt praeceptorem fratris tui liberis quaererem? Nam beneficio tuo in ſcholam redeo: illam dulciſſimam aetatem quaſi reſumo. Sedeo inter iuuenes, vt ſolebam: atque etiam experior, quantum apud illos auctoritatis ex ſtudiis habeam. Nam proxime fre- 2
quenti auditorio inter ſe coram multis ordinis noſtri clare loquebantur: intraui, conticuerunt. Quod non referrem, niſi ad illorum magis laudem, quam ad meam, pertineret: ac niſi ſperare te vellem, poſſe fratris tui filios probe diſcere. Quod ſupereſt, quum 3
omnes, qui profitentur, audiero, quid de quoque ſentiam, ſcribam: efficiamque, quantum tamen epiſtola conſequi potero, vt ipſe omnes audiſſe videaris. Debeo enim tibi, debeo memoriae fratris tui hanc 4
fidem, hoc ſtudium, praeſertim ſuper tanta re. Nam quid magis intereſt veſtra, quam vt liberi (dicerem tui, niſi nunc illos magis amares) digni illo patre, te patruo reperiantur? Quam curam mihi, etiam ſi non mandaſſes, vindicaſſem. Nec ignoro ſuſcipien- 5
das

18, 2 coram multis-loqueb.) Ita ex bonis libris Cortius. Honos Plinio ſilentio habitus a iuuenibus, qui cum maxime aliis Senatoriis praeſentibus nullo pudore *clare loquebantur: loquebantur*, inquam, non *iocabantur*, quod cum *clare* non bene conuenit: & maior honos clare loqui deſinere, quam iocari.

probe diſcere) vt in commilitio iuuenum proborum & pudoris eximii.

4 magis amares) Vix ſufficit illa tuorum appellatio exprimendo ſtudio quo nunc illos proſequeris, qui & tui fratres ſint, & ſuo patre deſtituti.

19, 2 vt

das offenſas in eligendo praeceptore: ſed oportet me non modo offenſas, verum etiam ſimultates pro fratris tui filiis tam aequo animo ſubire, quam parentes pro ſuis. Vale.

XIX. C. PLINIVS CEREALI SVO S.

Hortanti, vt actionem quandam recitet, productis dubitandi rationibus, rem curatius expendendam proponit.

Hortaris, vt orationem amicis pluribus recitem.
Faciam, quia hortaris: quamuis vehementer
2 addubitem. Neque enim me praeterit, actiones,
quae recitantur, impetum omnem caloremque ac
prope nomen ſuum perdere, vt quas ſoleant commendare
ſimul & accendere iudicum conſeſſus, celebritas
aduocatorum, exſpectatio euentus, fama non
vnius actoris, deductumque in partes audientium ſtudium:
ad hoc dicentis geſtus, inceſſus, diſcurſus etiam,
omnibusque motibus animi conſentaneus vigor
3 corporis. Vnde accidit, vt hi, qui ſedentes agunt,
quamuis illis maxima ex parte ſuperſint eadem illa,
quae

19, 2 vt quas ſoleant) Non inepte refertur ad ipſas actiones, & eſt in omnibus editis. Cortius praetulit ex Cod. Mediceo *quae* vt reſpiciat ad *impetum, calorem, nomen.*

diſcurſus) Hunc tamen & rariſſimum eſſe debere, & non niſi ſumma quadam opportunitate moderate adhiberi, ſuadent iſta Quinctiliani, magiſtri optimi 11, 3, 126 p. 1026 *Procurſio opportuna, breuis, moderata, rara. Conueniens etiam ambulatio quaedam, propter immodicas laudationum moras; quamquam Cicero (*Orat. c. 18*) rarum inceſſum neque ita longum probat. Diſcurſare vero, & quod Domitius Afer de Surio Manlio dixit*, ſatagere, *ineptiſſimum: vrbaneque Flauius Virginius interrogauit de quodam ſuo antiſophiſta*, Quot millia paſſuum declamaſſet?

4 oculi,

quae ſtantibus, tamen hoc quod ſedent, quaſi debili-
tentur & deprimantur. Recitantium vero praeci- 4
pua pronuntiationis adiumenta, oculi, manus prae-
pediuntur: quo minus mirum eſt, ſi auditorum in-
tentio langueſcit, nullis extrinſecus aut blandimentis
capta aut aculeis excitata. His accedit, quod oratio, 5
de qua loquor, pugnax & contentioſa eſt. Porro
ita natura comparatum eſt, vt ea quae ſcripſimus cum
labore, cum labore etiam audiri putemus. Et ſane 6
quotusquisque tam rectus auditor, quem non potius
dulcia haec & ſonantia, quam auſtera & preſſa, dele-
ctent? Eſt quidem omnino turpis iſta diſcordia: eſt
tamen; quod plerumque euenit, vt aliud auditores,
aliud iudices exigant: quum alioqui praecipue audi-
tor iis adfici debeat, quibus idem ſi foret iudex, ma-
xime permoueretur. Poteſt tamen fieri, vt quan- 7
quam in his difficultatibus libro iſti nouitas lenocine-
tur. nouitas apud noſtros: apud Graecos enim eſt
quiddam, quamuis ex diuerſo, non tamen omnino
diſſimile. Nam, vt illis erat moris, leges, quas vt 8
contrarias prioribus legibus arguebant, aliarum colla-
tione conuincere; ita nobis, ineſſe repetundarum
legi, quod poſtularemus, cum hac ipſa lege, tum aliis
colligendum fuit. quod nequaquam blandum auri-

4 *oculi, manus praeped.*) Illi ad librum reſpicientes, hae tenentes eum & euoluentes.

6 *auſtera & preſſa*) Vel ex ipſa oppoſitione intelligitur, *auſtera* eſſe, quae ſententiam aduerſario moleſtam, verbis rem ipſam ſignantibus ſimpliciter & ſine ambagibus explicent: *preſſa*, quae nihil quod non ad rem pertineat, nihil, quod mitiget aſperitatem, adiiciant.

8 *leges quas vt contrar.*) Hinc ſtatus apud illos *ἀντινομίας*, quem *contrariarum legum* vocat, & illuſtrat Fabius 7, 7.

bus imperitorum, tanto maiorem apud doctos habere
gratiam debet, quanto minorem apud indoctos ha-
9 bet. Nos autem, ſi placuerit recitare, adhibituri
ſumus eruditiſſimum quemque. Sed plane adhuc,
an ſit recitandum, examina tecum, omnesque, quos
ego moui, in vtraque parte calculos pone, idque eli-
ge, in quo vicerit ratio. a te enim ratio exigetur, nos
excuſabit obſequium. Vale.

XX. C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Regulum tribus iucundis exemplis, vt teſtamentorum inſidiatorem & iniuſtum heredem, deſcribit.

Aſſem para, & accipe auream fabulam: fabulas
immo. nam me priorum noua admonuit: nec
2 refert, a qua potiſſimum incipiam. Verania Piſo-
nis grauiter iacebat. (huius dico Piſonis, quem Galba
adoptauit) ad hanc Regulus venit. Primum impu-
dentiam hominis, qui venerit ad aegram, cuius ma-
3 rito inimiciſſimus, ipſi inuiſiſſimus fuerat. Eſto, ſi
venit tantum: at ille etiam proximus toro ſedit:
quo die, qua hora nata eſſet? interrogauit: vbi au-
diuit, componit vultum, intendit oculos, mouet la-
bra, agitat digitos, computat, nihil, niſi vt diu mi-
4 ſeram exſpectatione ſuſpendat. *Habes*, inquit, *cli-
macterieum tempus, ſed euades. quod vt tibi magis
liqueat,*

20, 4 *climactericum temp.*) Decantatae ſuperſtitionis rationes nemo accuratius pleniusque expoſuit Salmaſio, cuius ſententiae de *climactericis* i. e. periculoſis annis, menſibus, diebus, horis, ex horoſcopo ſ. themate genethliaco deriuandis, ex hac ipſa narratione confirmatur. Quid enim opus erat *intendere oculos, labra mouere, agitare digitos, computare, diu miſeram expectatione ſuſpendere, ſi climactericus* annus ſ. *ſcanſilis* eſt,

liqueat, *aruſpicem conſulam*, *quem ſum frequenter*
expertus. Nec mora: ſacrificium facit, adſirmat, 5
exta cum ſiderum ſignificatione congruere. Illa, vt
in periculo credula, poſcit codicillos: legatum Re-
gulo ſcribit, mox ingraueſcit: clamat moriens,
O hominem nequam, *perfidum*, *ac plus etiam quam*
periurum! qui ſibi per ſalutem filii peieraſſet. Fa- 6
cit hoc Regulus non minus ſcelerate quam frequen-
ter, quod iram deorum, quos ipſe quotidie fallit, in
caput infelicis pueri deteſtatur. Velleius Blaeſus, ille 7
locuples conſularis, nouiſſima valetudine conflictaba-
tur: cupiebat mutare teſtamentum. Regulus, qui
ſperaret aliquid ex nouis tabulis, quia nuper captare
eum coeperat, medicos hortari, rogare, *quoquo mo-*
do ſpiritum homini prorogarent. Poſtquam ſigna- 8
tum eſt teſtamentum, mutat perſonam, vertit allo-
quutionem, iisdemque medicis, *Quousque miſerum*
cruciatis? quid inuidetis bonam mortem, *cui dare*
vitam non poteſtis? Moritur Blaeſus: & tanquam
omnia audiſſet, Regulo ne tantulum quidem. Suf- 9
ficiunt duae fabulae. An ſcholaſtica lege tertiam
poſcis? Eſt vnde fiat. Aurelia, ornata femina, ſigna- 10
tura

eſt, quicumque ſeptenario vel nouenario vel vtrisque conſtat, & his numeris quaſi exhauriri poteſt vt XIV, XVIII, XXI, XXVII &c. Quin diſerte deinde *ſiderum ſignificationem* appellat.

6 in caput inf. pueri deteſt.) Oſtendit V. C. Chr. Gottlob Schvvartzius in Diſſert. de deteſtatione ſacrorum §. 12 *deteſtari* eſſe adhibitis teſtibus denuntiare. Nec video, quid commodius ſit ad hunc ipſum locum interpretandum illa ipſa ſignificatione. Publice & ſolenniter, certe multis praeſentibus, *deteſtatur* h. e. denuntiat & imprecatur Regulus *iram deorum in caput filii ſui*, dum in hanc fere formulam iurat, *Si ſciens fallo*, *filius meus genium ſuum iratum habeat.*

9 ſcholaſtica lege) Prouerbio

tura teſtamentum, ſumſerat pulcherrimas tunicas: Regulus quum veniſſet ad ſignandum, *Rogo*, inquit, *has mihi leges.* Aurelia ludere hominem putabat;
11 ille ſerio inſtabat. Nec multa: coëgit mulierem aperire tabulas, ac ſibi tunicas, quas erat induta, legare: obſeruauit ſcribentem, inſpexit an ſcripſiſſet. Et Aurelia quidem viuit, ille tamen iſtud tanquam morituram coëgit. & hic hereditates, hic legata, quaſi
12 mereatur, accepit! Ἀλλὰ τί διατείνομαι in ea ciuitate, in qua iampridem non minora praemia, immo maiora, nequitia & improbitas, quam pudor & vir-
13 tus habent? Adſpice Regulum, qui ex paupere & tenui ad tantas opes per flagitia proceſſit, vt ipſe mihi dixerit, quum conſuleret, quam cito ſeſtertium ſexcenties impleturus eſſet, inueniſſe ſeſe exta duplicia, quibus portendi, millies & ducenties habiturum.
14 Et habebit, ſi modo, vt coepit, aliena teſtamenta, quod

uerbio forte, cui ſimile illud noſtrum, *Aller guten Dinge muſſen drey ſeyn*, *Omne trinum perfectum* &c.

10 pulcherrimas tunicas) Fruſtra huc adferunt, qui hinc probant antiquum morem quo ſumerent morituri veſtimenta pulcherrima. Nullum hic veſtigium cogitaſſe mortis tanquam inſtantis proxime; ne morbi quidem. Aurelia apud amicos munda videri voluit atque hilaris.

12 τί διατείνομαι) *Quid intendor?* quid exclamatione vtor? tanquam in re inſolenti & graui, cum iſta ſint quotidiana.

13 exta duplicia) Vſus forte eſt Regulus tanquam praeiudicio auſpiciis illis, quae Auguſto contigiſſe narrat auunculus noſtri 11, 37 ſ. 73 *Diuo Auguſto Spoleti ſacrificanti primo poteſtatis ſuae die, ſex victimarum iecinora replicata intrinſecus ab ima fibra reperta ſunt: reſponſumque duplicaturum intra annum imperium.* Eadem ſed perturbatius Sueto. Aug. c. 95. quod copioſe oſtendit Burmannus. Sic *iecur operimento duplici tectum* Iuliano portendit imperium apud Andia. Marcell. 22, 1. vbi Lindebrogius tum reliqua, tum laudat Val. Max. 1, 6, 9. Add. Iul. Obſ. de prodig. 129.

14 ge-

quod eſt improbiſſimum genus falſi, ipſis, quorum ſunt illa, dictauerit. Vale.

14 genus falſi) Lege Cornelia de falſis tenetur v. g. qui ſibi in teſtamento alterius aliquid adſcripſit, quod multae Pandectarum leges h. t. docent: add. Tit. Cod. de his, qui ſibi adſcribunt in teſtam. Indignatur igitur Secundus, non eadem poena teneri, qui teſtatori dictauerit teſtamentum. Sed hunc abſoluit l. 22 C. de teſtamentis, *Dictantibus teſtamenta-legatum-teſtatorem poſſe relinquere, minime dubitandum eſt.*

LIBER

LIBER III.

I. C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Spurinnae vitam laudat, ſibique ſimile aliquando otium contingat, precatur.

Neſcio, an vllum iucundius tempus exegerim, quam
quo nuper apud Spurinnam fui; adeo quidem,
vt neminem magis in ſenectute (ſi modo ſeneſcere
datum eſt) aemulari velim: nihil eſt enim illo vitae
2 genere diſtinctius. Me autem vt certus ſiderum cur-
ſus, ita vita hominum diſpoſita delectat, ſenum prae-
ſertim. Nam iuuenes adhuc confuſa quaedam &
quaſi turbata non indecent: ſenibus placida omnia
& ordinata conueniunt, quibus induſtria ſera, turpis
3 ambitio eſt. Hanc regulam Spurinna conſtantiſſime
ſeruat; quin etiam parua haec, (parua, ſi non quo-
tidie fiant) ordine quodam & velut orbe circumagit.
4 Mane lectulo continetur: hora ſecunda calceos poſcit:
ambulat millia paſſuum tria: nec minus animum
quam corpus exercet. Si adſunt amici, honeſtiſſimi
ſermones explicantur: ſi non, liber legitur: inter-
dum etiam praeſentibus amicis, ſi tamen illi non gra-
5 uantur. Deinde conſidit, & liber rurſus, aut ſermo
libro potior: mox vehiculum adſcendit: adſumit
vxorem ſingularis exempli, vel aliquem amicorum,
6 vt me proxime. Quam pulchrum illud, quam dulce
ſecre-

1, 2 *induſtria ſera*) Nominat duas res, quae turbare illum ordinem atque diſtinctionem vitae, ac honeſte quidem poſſunt in aliis, induſtriam atque ambitionem; oſtenditque, eas in ſenibus locum non habere.

5 *conſidit*) * Sic ex Mediceo Cortius: qui alias etiam formas huius verbi paſſim exſtare obſeruat.

6 ſecre-

ſecretum! quantum ibi antiquitatis! quae facta, quos
viros audias, quibus praeceptis imbuare! quamuis ille
hoc temperamentum modeſtiae ſuae indixerit, ne
praecipere videatur. Peractis ſeptem millibus paſ- 7
ſuum, iterum ambulat mille, iterum reſidet, vel ſe
cubiculo ac ſtilo reddit. Scribit enim, & quidem
vtraque lingua, lyrica doctiſſime. Mira illis dulce-
do, mira ſuauitas, mira hilaritas: cuius gratiam cu-
mulat ſanctitas ſcribentis. Vbi hora balinei nuntiata 8
eſt, (eſt autem hieme nona, aeſtate octaua) in ſole,
ſi ca-

6 *ſecretum*) Quod cum vno comite vehitur.

7 *ſcribit lyrica*) Edidit Caſp. Barthius cum Venaticis & Bucolicis Latinis Hanouiae 1613. 8 odas quatuor VeſpricI Spurinnae e membranis Merſeburgi a ſe inuentis, quas ex diſperſis in ordinem a ſe redactas notis quibusdam illuſtrauit: ſecundas deinde curas iis impendit Adu. 14, 5: vbi huius Veſtricii Spurinnae eſſe contendit, quod antea in mentem non venerat. Ia. Vlitius in prolegom. poetarum venaticorum, ex hac ipſa Plinii epiſtola effecta (a Barthione, an ab antiquiore quodam?) contendit: quin Fabricius ὁ μακαρίτης candidiſſimus ille ingeniorum aeſtimator Bibl. Lat. 1, 16, 2 p. 284 *Conferenti*, inquit, *apparet, haec Spurinnae vniuerſa depromta eſſe ex Plinii iun lib. III Epiſtola 1.* Equidem verba ex Plinio depromta non animaduerto; ideam ipſam viri poſt negotioſam vitam ad otii portum ſe conferentis hinc hauſtam, ſcholaſticumque aliquem, aut, ſi placet, ipſum adeo Barthium, materiem luſui ſuo a Pliniano Spurinna ſumſiſſe, non negauerim. Diu eſt, cum ſcripſit mihi Theophilus Sigefr. Baierus V. C. ſe meditari aliquid de illis carminibus. Abiecit, puto, illud conſilium, poſtquam Seras & Indos Taraſosque manſuetioribus muſis praetulit, vel potius aliquid ſuae elegantiae & humanitatis illis impertiit.

8 *hieme nona*) Seriusne igitur hieme quam aeſtate? Quin contra. Nimirum attendendum eſt ad rationem horarum Romanarum. Hae καιρικαὶ erant, h. e. diem naturalem diuidebant in XII partes aequales ſiue is longus eſſet ſ. breuis. Horae igitur Romanae cum noſtris conueniunt modo in aequinoctiis, hieme ſunt breuiores, productiores aeſtate. Quare pone ſolſtitii tempore diem in dupla ratione diei brumalis, vt apud nos H. XVI & VIII, erit hora aeſtiua in eadem ratione ad horam brumalem. Cumque aequinoctialis hora minutas habeat

ſi caret vento, ambulat nudus. Deinde mouetur pila vehementer & diu. nam hoc quoque exercitationis genere pugnat cum ſenectute. Lotus accubat, & paulliſper cibum differt: interim audit legentem remiſſius aliquid & dulcius. Per hoc omne tempus liberum eſt amicis vel eadem agere, vel alia, ſi ma-
9 lint. Apponitur coena non minus nitida quam frugi, in argento puro & antiquo. Sunt in vſu & Corinthia, quibus delectatur, nec adficitur. Frequenter comoedis coena diſtinguitur, vt voluptates quoque ſtudiis condiantur. Sumit aliquid de nocte, & aeſtate. Nemini hoc longum eſt; tanta comitate
10 conuiuium trahitur. Inde illi poſt ſeptimum & ſeptuageſimum annum aurium oculorumque vigor integer; inde agile & viuidum corpus, ſolaque ex ſe-
11 nectute prudentia. Hanc ego vitam voto & cogitatione praeſumo, ingreſſurus auidiſſime, vt primum ratio aetatis receptui canere permiſerit. Interim mille laboribus conteror, quorum mihi & ſolatium & exemplum eſt idem Spurinna. Nam ille quoque, quoad honeſtum fuit, obiit officia, geſſit magiſtratus, prouincias rexit: multoque labore hoc otium
12 meruit. Igitur eundem mihi curſum, eundem terminum ſtatuo: idque iam nunc apud te ſubſigno: vt ſi me

beat 60, aeſtiuae cedent 80, hibernae non niſi 40. Itaque aeſtiua hora VIII conueniet noſtrae h. 2 m. 40; hiberna vero IX incider in ipſam noſtram h. 2. Si cui haec nimis breuia & abrupta videantur, ille legat Aldi Manutii ea de re libellum, qui praefationis inſtar Rei Ruſticae ſcriptoribus apponi ſolet, & in noſtra editione locum octauum obtinet.

pugnat cum ſenectute) Commode huc aduocant Cic. de Sen. 11 *Pugnandum tanquam contra morbum ſic contra ſenectutem. Habenda ratio valetudinis: vtendum exercitationibus modicis.*

9 *comoedis*) Vid. 1, 15, 2.

12 *incr.*

ſi me longius euehi videris, in ius voces ad hanc epiſtolam meam, & quieſcere iubeas, quum inertiae crimen effugero. Vale.

II. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Arrianum commendat.

Quod ipſe amicis tuis obtuliſſem, ſi mihi eadem materia ſuppeteret; id nunc iure videor a te meis petiturus. Arrianus Maturius Altinatium eſt 2
princeps. quum dico princeps, non de facultatibus loquor, quae illi large ſuperſunt: ſed de caſtitate, iuſtitia, grauitate, prudentia. Huius ego conſilio, in 3
negotiis; iudicio, in ſtudiis vtor. nam plurimum fide, plurimum veritate, plurimum intelligentia praeſtat. Amat me (nihil poſſum ardentius dicere) vt 4
tu. Caret ambitu: ideo ſe in equeſtri gradu tenuit, quum facile poſſet adſcendere altiſſimum. mihi tamen ornandus excolendusque eſt. Itaque magni 5
aeſtimo, dignitati eius aliqnid adſtruere, inopinantis, neſcientis, immo etiam fortaſſe nolentis: adſtruere autem, quod ſit ſplendidum, nec moleſtum. cuius 6
generis, quae prima occaſio tibi, conferas in eum, rogo; habebis me, habebis ipſum gratiſſimum debitorem. Quamuis enim iſta non appetat, tam grate tamen excipit, quam ſi concupiſcat. Vale.

III. C.

12 inertiae crimen) Vid. 4, 23, 4.

III. C. PLINIVS CORELLIAE HISPVLLAE S.

Corelliae conſulit de filii ſtudiis inſtituendis, ideam boni magiſtri in Iulio Genitore praeſcribens.

Quum patrem tuum, grauiſſimum & ſanctiſſi-
mum virum, ſuſpexerim magis an amauerim,
dubitem: teque in memoriam eius, & in honorem
tuum, vnice diligam; cupiam neceſſe eſt, atque et-
iam, quantum in me fuerit, enitar vt filius tuus auo
2 ſimilis exſiſtat: equidem malo, materno: quanquam
illi paternus etiam clarus ſpectatusque contigerit: pa-
ter quoque & patruus illuſtri laude conſpicui. qui-
bus omnibus ita demum ſimilis adoleſcet, ſi imbutus
honeſtis artibus fuerit, quas plurimum refert, a quo
3 potiſſimum accipiat. Adhuc illum pueritiae ratio
intra contubernium tuum tenuit, praeceptores domi
habuit, vbi eſt vel erroribus modica vel etiam nulla
materia. Iam ſtudia eius extra limen proferenda
ſunt, iam circumſpiciendus rhetor Latinus, cuius
ſcholae ſeueritas, pudor, in primis caſtitas, conſtet.
4 Adeſt enim adoleſcenti noſtro cum caeteris naturae
fortunaeque dotibus, eximia corporis pulchritudo:
cui

3, *1 malim materno*) Dat hoc tum ipſi Corelliae, cui ſic blanditur, tum amici memoriae.

3 vbi eſt vel erroribus) Ne quis temere iſta transponat, legatque, *vbi eſt erroribus vel modica, vel etiam nulla materia*, intercedit aliorum vſus oſtenſus a VVopkenio Lectr. Tull. 1, 7. Sed qui vſu didicit, quantum ſibi in mutando verborum ordine ſumſerint librarii, ille multum etiam hic licere Critico intelliget.

pudor, in primis caſtitas) Sic incidendum. *Pudor* enim latius patet, & omnem omnis turpitudinis metum ſignificat; praecipua pudoris pars eſt *caſtitas*, quae tanto magis hic ſpectanda, quanto frequentiores iuuenum corruptelae, quas innuit & deteſtatur magis, quam explicat Fabius 1, 2, 4. 1, 3, 16 &c.

5 vt

cui in hoc lubrico aetatis non praeceptor modo, ſed
cuſtos etiam rectorque quaerendus eſt. Video ego 5
demonſtrare tibi poſſe Iulium Genitorem. amatur a
me: iudicio tamen meo non obſtat caritas hominis,
quae ex iudicio nata eſt. Vir eſt emendatus & gra-
uis: paullo etiam horridior & durior, vt in hac li-
centia temporum. Quantum eloquentia valeat, plu- 6
ribus credere potes. nam dicendi facultas aperta &
expoſita ſtatim cernitur: VITA hominum altos
receſſus magnasque latebras habet; cuius pro Geni-
tore me ſponſorem accipe. Nihil ex hoc viro filius
tuus audiet, niſi profuturum: nihil diſcet, quod ne-
ſciſſe rectius fuerit. Nec minus ſaepe ab illo, quam 7
a te meque admonebitur, quibus imaginibus onere-
tur, quae nomina & quanta ſuſtineat. Proinde, fa-
uentibus diis, trade eum praeceptori, a quo mores
primum, mox eloquentiam diſcat, quae male ſine
moribus diſcitur. Vale.

IV. C. PLINIVS MACRINO SVO S.

*Cauſſas exponit, cur aduocationem pro Baeticis ſuſcepe-
rit: & conſulit, an recte fecerit.*

Quamuis & amici, quos praeſentes habebam, &
ſermones hominum factum meum compro-
baſſe

5 *vt in hac licentia*) Si alio & paullo ſeueriore ſaeculo vixiſſet, nemo duriuſculum diceret: ſed mollities & diſſolutio huius aetatis facit, vt horridior videatur. Eam vim τῆς *vt* ſatis illuſtramus ad Fabrum.

7 *quibus imaginibus oner.*) Magna omnia nempe expectantur ab eo, qui tam claris maioribus (quorum ſpectantur in atriis imagines) ortus ſit. Eſt haec ratio ſimilis Ciceronianae illi ſententiae ad Curionem, fam. 2, 4 *Eſt tibi grauis aduerſaria conſtituta & parata, incredibilis quaedam expectatio, quam tu vna re facillime vinces* &c.

4, 2 pu-

baſſe videantur, magni tamen aeſtimo ſcire, quid ſen-
2 tias tu. Nam cuius integra re conſilium exquirere optaſſem; huius etiam peracta iudicium noſſe, mire concupiſco. Quum publicum opus mea pecunia inchoaturus in Tuſcos excurriſſem, accepto, vt praefectus aerarii, commeatu; legati prouinciae Baeticae, queſturi de proconſulatu Caecilii Claſſici, aduocatum
3 me a ſenatu petierunt. Collegae optimi, meique amantiſſimi, de communis officii neceſſitatibus praeloquuti, excuſare me & eximere tentarunt. Factum eſt SC. perquam honorificum, *vt darer prouincialibus patronus, ſi ab ipſo me impetraſſent.* Legati
4 rurſus inducti, iterum me iam praeſentem poſtulauerunt aduocatum: implorantes fidem meam, quam eſſent contra Maſſam Baebium experti: adlegantes patrocinii foedus. Sequuta eſt clariſſima ſenatus adſenſio, quae ſolet decreta praecurrere. Tum ego; *Deſino*, inquam, *P. C. putare, me iuſtas excuſationis*
5 *cauſſas attuliſſe.* Placuit & modeſtia ſermonis & ratio. Compulit autem me ad hoc conſilium non ſolum conſenſus ſenatus, (quanquam hic maxime) verum etiam alii quidam minores, ſed tamen numeri. Veniebat in mentem, priores noſtros, etiam ſingu-

4, 2 *publicum opus*) Templum in Tiferno Tiberino de quo 4, 1, 4. *Tuſcos* autem ſuos deſcribit 5, 6.

Caecilii Claſſici) De quo, & de ſucceſſu cauſſae, quam hic a ſe ſuſceptam narrat, hoc libro ep. 9 exponit.

3 *Collegae optimi*) Reliqui Praefecti aerarii, de quo magiſtratu vid. Torrent. ad Sueto. Claud. c. 24. Quam laborioſum illud munus fuerit, quamque iuſtam adeo aliorum munerum excuſationem praebuerit, vid. apud noſtrum 1, 10, 9.

4 *contra Maſſam Baeb.*) De quo 7, 33.

5 *minores-numeri*) Nihil ſolennius, quam *rationes* vocare, vbi de conſilio capiendo ſermo eſt, hinc *calculorum* mentio, hinc *duci, putari* dicitur *ratio* &c. Huc etiam referendum quod *numeros*

ſingulorum hoſpitum iniurias accuſationibus voluntariis exſecutos, quo deformius arbitrabar publici
hoſpitii iura negligere. Praeterea, quum recorda- 6
rer, quanta pro iisdem Baeticis priore aduocatione
etiam pericula ſubiiſſem, conſeruandum veteris officii meritum nouo videbatur. Eſt enim ita comparatum, vt antiquiora beneficia ſubuertas, niſi illa poſterioribus cumules. nam QVAMLIBET ſaepe obligati, ſi quid vnum neges, hoc ſolum meminerunt, quod negatum eſt. Ducebar etiam, quod de- 7
ceſſerat Claſſicus, amotumque erat, quod in eiusmodi cauſſis ſolet eſſe triſtiſſimum, periculum ſenatoris. Videbam ergo, aduocationi meae non minorem gratiam, quam ſi viueret ille, propoſitam;
inuidiam nullam. In ſumma, computabam, ſi mu- 8
nere hoc, iam tertio fungerer, faciliorem mihi excuſationem fore, ſi quis incidiſſet, quem non deberem accuſare. Nam quum eſt omnium officiorum finis aliquis, tum OPTIME libertati venia obſe-
quio praeparatur. Audiſti conſilii mei motus, ſu- 9
pereſt alterutra ex parte iudicium tuum: in quo mihi aeque iucunda erit ſimplicitas diſſentientis, quam comprobantis auctoritas. Vale.

V. C. PLINIVS MACRO SVO S.

Plinii maioris libri, vitaeque & ſtudiorum ratio.

Pergratum eſt mihi, quod tam diligenter libros auunculi mei lectitas, vt habere omnes velis, quae-

numeros appellat cauſſas, quibus motum ſe dicit. Sic deinde ſ.8 *In ſumma, computabam* &c.

7 *inuidiam nullam*) Sed non inuidioſum erat, contra mortuum dicere? Neſcimus ſcilicet totam cauſſam.

5 Hanc epiſtolam, quam Plinio

2 quaeraſque, qui ſint omnes. Fungar indicis partibus, atque etiam quo ſint ordine ſcripti, notum tibi faciam. Eſt enim haec quoque ſtudioſis non iniu-
3 cunda cognitio. *De iaculatione equeſtri vnus.* hunc, quum praefectus alae militaret, pari ingenio curaque compoſuit. *De vita Pomponii Secundi duo*, a quo ſingulariter amatus, hoc memoriae amici, quaſi de-
4 bitum munus, exſoluit. *Bellorum Germaniae viginti*, quibus omnia, quae cum Germanis geſſimus bella, collegit. Inchoauit, quum in Germania militaret, ſomnio monitus. Adſtitit enim quieſcenti Druſi Neronis effigies, qui Germaniae latiſſime victor ibi periit: commendabat memoriam ſui, orabatque,
5 vt ſe ab iniuria obliuionis adſereret. *Studioſi tres*, in

nio ſuo praemiſit etiam Harduinus, copioſius interpretatus olim ſum in fronte Chreſtomathiae Plinianae, vnde potiora huc referentur.

3 *de iaculatione equeſtri*) Mentionem ipſe facit Auctor H. N. 8, 42 ſ. 65. Quae ſit *iaculatio equeſtris* non quaereret, qui viderit hodie ad caput Mauri, ad anulum &c. ex equo iaculantes.

alae militaris) Non eius, puto, quam etiam hodie ita vocamus, quae alias *cornu* eſt: ſed agminis minoris equeſtris, cui a CCC ad M vsque capita tribui videas, de quo praeſertim H. R. Schelius ad Hygi. Gromat. p. 66.

Pomponii Secundi) De quo libro ipſe Plin. 14, 4 ſ. 6. Poetam Conſularem vocat 7, 19 ſ. 18. Principatum Tragicorum Latinorum illi tribuit Quinctil. 10, 1, 98. Cum Domitio Afro comparatur in Dial. de corr. eloq. 13, 4.

4 *Bellorum Germaniae*) Eorum mentionem facit Tacitus A. 1, 69. Iam rariores ſua aetate fuiſſe indicat Symmachus 4, 18. *Enitar, ſi fors votum iuuat, etiam Plinii Secundi bella Germanica conquirere.*

latiſſime victor) vt Virg. Aen. 1, 25 *populum late regem.* Nihil igitur cauſſae erat, cur Harduinus ſcribi iuberet *latiſſimae.*

5 *Studioſi*) Iam tum *ſtudere* ſimpliciter de literis adhibebant, & *ſtudioſus* erat eloquentiae, quae apex tum ſtudiorum, cupidus. Noſter 8, 12, 1 *Colit ſtudia, ſtudioſos amat* &c. * Fecit igitur operi ſuo titulum Plinius Maior *Studioſus.* Eſt enim *Studioſi* hic caſus ſecundus, vt *Bellorum Germaniae*, *Dubii*

in ſex volumina propter amplitudinem diuiſi: qui-
bus oratorem ab incunabulis inſtituit & perficit. *Du-
bii ſermonis octo* ſcripſit, ſub Nerone nouiſſimis an-
nis, quum omne ſtudiorum genus paullo liberius &
erectius, periculoſum ſeruitus feciſſet. *A fine Aufi-* 6
dii Baſſi TRIGINTA VNVS. *Naturae hiſtoria-
rum* TRIGINTA SEPTEM, opus diffuſum, eru-
ditum, nec minus varium quam ipſa natura. Mi- 7
raris, quod tot volumina, multaque in his tam ſcru-
puloſa, homo occupatus abſoluerit? Magis mirabe-
ris, ſi ſcieris, illum aliquamdiu cauſſas actitaſſe; de-
ceſſiſſe anno ſexto & quinquageſimo: medium tem-
pus diſtentum impeditumque qua officiis maximis,
qua amicitia principum egiſſe. Sed erat acre inge- 8
nium, incredibile ſtudium, ſumma vigilantia. Lu-
cubrare Vulcanalibus incipiebat, non auſpicandi
cauſſa, ſed ſtudendi, ſtatim a nocte multa: hieme

***Dubii ſermonis*, *Naturae hiſtoriarum*.** Igitur apud Gellium 9, 16 vbi hujus operis mentio fit, non legendum videtur, vt eſt in plerisque libris, *Is libros reliquit, quos Studioſarum inſcripſit*. Sed *Studioſi*, quam coniecturam iuuat lectio MS. *ſtudioſe*.

dubii ſermonis) Saepe aduoçantur ab antiquis Grammaticis, quod Putſchianus index docet.

6 *a fine Aufidii*) Hiſtoriam ſuorum temporum, iuſtum opus ab iis temporibus vbi Aufidius Baſſus (Quinctiliano laudatus 10, 1, 104) deſierat. Vid. Plin. H. N. praef. it. 2, 83 ſ. 85 it. 2, 105 ſ. 106.

Naturae hiſtoriar.) Quod ſolum opus naufragium illud infelix euaſit, & vel ſolum bibliothecae inſtar eſt.

7 *medium tempus*) Inter cauſſas agendas & mortem interiectum.

8 *Vulcanalibus*) Quae incidunt, Kalendariis antiquis teſtibus in X Kal. Sept.

auſpicandi cauſſa) Initii bene ominati faciendi, quod Vulcani ſacrum moneret homines, nunc eius h. e. ignis beneficio opus eſſe incipere ad obeunda negotia: vt Ianuariis Kalendis (Ouidio teſte Faſt. 1, 169)

vero, hora ſeptima, vel quum tardiſſime, octaua,
ſaepe ſexta. Erat ſane ſomni paratiſſimi, nonnun-
9 quam etiam inter ſtudia inſtantis & deſerentis. Ante
lucem ibat ad Veſpaſianum imperatorem: nam ille
quoque noctibus vtebatur: inde ad delegatum ſibi
officium. Reuerſus domum, quod reliquum erat
10 temporis, ſtudiis reddebat. Poſt cibum ſaepe (quem
interdiu leuem & facilem, veterum more ſumebat)
aeſtate, ſi quid otii, iacebat in ſole: liber legebatur:
adnotabat excerpebatque. Nihil enim legit, quod
non excerperet. Dicere etiam ſolebat; NVLLVM
eſſe librum tam malum, vt non aliqua parte prodeſ-
11 *ſet.* Poſt ſolem plerumque frigida lauabatur. De-
inde guſtabat, dormiebatque minimum. Mox, quaſi
alio die, ſtudebat in coenae tempus. Super hanc
liber legebatur; adnotabatur, & quidem curſim.
Memi-

Quisque ſuas artes ob idem delibat agendo
Nec plus quam ſolitum teſtificatur opus.
Vid. Schoettg. ad Colum. 11, 2, 98. Nam etiam ruſtici *auſpicantur* Kal. Ian.

hora ſeptima) Si obſerues, quae ad 3, 1, 8 de ratione horarum dicta ſunt, patebit, circa brumam VItae Romanae conuenire ipſam noſtram h. 12; VIImae h. 1. m. 20. VIIIuae h. 2. m. 40.

paratiſſimi) Qui praeſto eſſet quocunque tempore opus eſſet, adeo vt ſomni cauſſa interrumpere laborem, nihil opus eſſet, cuius quocunque otio ſe offerente, parata eſſet facultas. Firmauit hanc lectionem Cortius, meritoque alteri *parciſſimi* praeferendam oſtendit.

10 *leuem & facilem*) *Poſt quem lauandae non ſunt manus* Sen. epiſt. 83. Laudat de hoc more Cortius Ioſ. VVaſſe ad Sall. de rep. ordin. 1, in Add. p. 313 ſq.

iacebat in ſole) Haec *apricatio*, ſ. *inſolatio* veterum, diaeteticae medicinae pars non parua: ad hanc bonus *heliocaminus* 2, 17, 20. Vid. P. Victor. V. L. 21, 13.

11 *guſtabat*) Haec guſtatio non coenae initium eſt, ſ. *promulſis* vt alias: ſed cibus ſiccus inter prandium & coenam ſumtus, Vid. Salmaſ. ad Vopiſci Tac. 2 p. 614 ſq.

14 *In*

Memini quendam ex amicis, quum lector quaedam 12
perperam pronuntiaſſet, reuocaſſe & repeti coëgiſſe:
huic auunculum meum dixiſſe, *Intellexeras nempe?*
quum ille adnuiſſet, *Cur ergo reuocabas? decem am-*
plius verſus hac tua interpellatione perdidimus.
Tanta erat parſimonia temporis. Surgebat aeſtate 13
a coena, luce; hieme, intra primam noctis: & tan-
quam aliqua lege cogente. Haec inter medios la-
bores vrbisque fremitum. In ſeceſſu ſolum balinei 14
tempus ſtudiis eximebatur. quum dico balinei, de
interioribus loquor. Nam dum deſtringitur tergi-
turque, audiebat aliquid aut dictabat. In itinere, 15
quaſi ſolutus caeteris curis, huic vni vacabat. Ad
latus notarius cum libro & pugillaribus, cuius manus
hieme manicis muniebantur, vt ne coeli quidem
aſperitas vllum ſtudiis tempus eriperet: qua ex cauſſa
Romae quoque ſella vehebatur. Repeto, me cor- 16

 reptum

14 *In ſeceſſu*) Quoties curandi corporis aut animi cauſſa in villam ſeceſſerat. Haec adnotare nihil attinebat, niſi mirifica quaedam hic alii traderent. Hoc etiam ad proximam obſeruationem pertinet.

de interioribus) *ſtudiis* intellige, h. e. altioribus, ad quae accuratiore meditatione opus eſſet. Vid. Cic. de N. D. 3, 16. It. fam. 3,10 poſt med. & 7, 33 med.

deſtringitur) Sic legendum, cum de auferendis ſtrigili ſordibus ſermo eſt, oſtendit poſt alios Cortius. De ipſo opere vid. Mercurial. de arte gymn. 1, 8 & Eſchenbach. de vnctr. gentil. Diſſ. Acad. p. 483.

15 *notarius*) Tachygraphus, qui adhibitis *notis*, h. e. vocum compendiis, celerrime quamuis loquentis voces excipere poſſet. *Scriptor velox* (Manil. 4, 160.) *cui litera verbum eſt*, *Quique* notis *linguam ſuperet*, *curſimque loquentis Excipiat longas noua per* compendia *voces*. Huius (Martial. 14, 208) *Currant verba licet*, *manus eſt velocior illis : Nondum lingua ſuum ; dextra peregit opus.*

ſella vehebatur) Clauſa, puto, ob interpellatores, & in qua *ſedendi* facultas; quod legenti commodius.

17 *Ele-*

reptum ab eo, cur ambularem, *Poteras*, inquit, ***has***
horas non perdere. Nam perire omne tempus ar-
17 bitrabatur, quod ſtudiis non impertiretur. Hac in-
tentione tot iſta volumina peregit, *Electorumque*
commentarios centum ſexaginta mihi reliquit, opiſtho-
graphos quidem & minutiſſime ſcriptos: qua ratione
multiplicatur hic numerus. Referebat ipſe, potuiſſe
ſe, quum procuraret in Hiſpania, vendere hos com-
mentarios Largio Licinio, quadringentis millibus
18 nummûm: & tunc aliquanto pauciores erant. Non-
ne videtur tibi, recordanti quantum legerit, quantum
ſcripſerit, nec in officiis vllis, nec in amicitia princi-
pum fuiſſe? rurſus, quum audis, quid ſtudiis laboris
impenderit, nec ſcripſiſſe ſatis nec legiſſe? Quid eſt
enim, quod non aut illae occupationes impedire, aut
19 haec inſtantia non poſſit efficere? Itaque ſoleo ride-
re, quum me quidam ſtudioſum vocant, qui, ſi com-
parer illi, ſum deſidioſiſſimus. Ego autem tantum,
quem partim publica, partim amicorum officia di-
ſtringunt? Quis ex iſtis, qui tota vita literis adſident,
collatus illi, non quaſi ſomno & inertiae deditus eru-
20 beſcat? Extendi epiſtolam quamuis hoc ſolum quod
requirebas, ſcribere deſtinaſſem, quos libros reliquiſ-
ſet. Confido tamen, haec quoque tibi non minus
grata,

17 *Electorum*) h. e. excerptorum, ſiluae cuiusdam obſeruationum, e qua materia libris futuris peteretur.

opiſthographos) etiam in auerſa pagina ſcriptos, cum volumina alias in aduerſa tantum ſcriberentur. Vid. Scalig. ad Guilandi. de papyro p. 45. Salm. ad Vopiſci Firmum c. 3 p. 701 ſq.

Largio Licinio) Ventoſo homini & falſae choragium gloriae vndique corroganti, vt apparet etiam ex 2, 14, 9.

quadringentis M. N.) Noſtrae pecuniae floreni Imperiales ſ. Rhenani 20000. Summa luculenta, pro qua Bibliothecam hodie emas minime contemnendam.

6, 1 in

grata, quam ipſos libros, futura: quae te non tantum ad legendos eos, verum etiam ad ſimile aliquid elaborandum, poſſunt aemulationis ſtimulis excitare. Vale.

VI. C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Statuam Corinthii aeris in templo patriae poſiturus, rogat, vt baſis ex marmore paretur.

Ex hereditate, quae mihi obuenit, emi proxime Corinthium ſignum, modicum quidem, ſed feſtiuum & expreſſum, quantum ego ſapio, qui fortaſſe in omni re, in hac certe perquam exiguum ſapio: hoc tamen ſignum ego quoque intelligo. Eſt 2 enim nudum, nec aut vitia, ſi qua ſunt, celat: aut laudes parum oſtentat. Effingit ſenem ſtantem: oſſa, muſculi, nerui, venae, rugae etiam vt ſpirantis apparent: rari & cedentes capilli, lata frons, contracta facies, exile collum: pendent lacerti, papillae iacent

6, 1 in hac certe perexig.) Imitaturne Ciceronem ſuum? qui in Verrina oratione de ſignis paſſim ac ſtudioſe ſubtiliorem intellectum harum rerum diſſimulat, vt eo magis iſto nobilium quorundam morbo carere videatur, qui intelligendi iſto ambitu ſe ſolos dignos haberi vellent, qui pretioſas tabulas, ſigna, vaſcula & reliquam luxuriei eruditae ſupellectilem poſſiderent. Vid. Verr. 4, 2 & 3.

2 Eſt enim nudum) Ita loquitur, quaſi difficilius putet de veſtito ſigno, quam de nudo iudicare; quo quidem ipſo forte probat, ſe non nimis multum hac in re intelligere. Quid enim? non aeque facile, quin facilius eſt videre, ſi quid in pallio vel toga ſtatuae peccatum ſit, quam ſi in ſurae muſculo, vel flexu digiti?

vt ſpirantis) Iam aduocata huc ſunt *ſpirantia molliter aera* ex Virg. Aen. 6, 848.

cedentes capilli) Interpretor defluentes, deficientes, propter quod iam rari ſunt.

exile collum) Vt larynx, tendines, venae, ob carnis & pinguedinis defectum, appareant.

pendent lacerti) Lacerti non

3 iacent, receſſit venter. A tergo quoque eadem
aetas, vt a tergo. aes ipſum, quantum verus color
indicat, vetus & antiquum. talia denique omnia, vt
poſſint artificum oculos tenere, delectare imperito-
4 rum. Quod me, quanquam tirunculum, ſolicitauit
ad emendum. Emi autem, non vt haberem domi,
(neque enim vllum adhuc Corinthium domi habeo)
verum vt in patria noſtra celebri loco ponerem; ac
5 potiſſimum in Iouis templo. Videtur enim dignum
templo, dignum deo donum. Tu ergo, vt ſoles
omnia, quae a me tibi iniunguntur, ſuſcipe hanc cu-
ram, & iam nunc iube baſim fieri, ex quo voles
marmore, quae nomen meum honoresque capiat, ſi
6 hos quoque putabis addendos. Ego ſignum ipſum,
vt primum inuenero aliquem, qui non grauetur,
mittam tibi: vel ipſe, quod mauis, adferam mecum.
Deſtino enim (ſi tamen officii ratio permiſerit) ex-
7 currere iſto. Gaudes, quod me venturum eſſe pol-
liceor: ſed contrahes frontem, quum adiecero, ad
paucos dies. Neque enim diutius abeſſe me ſinunt
eadem haec, quae nondum exire patiuntur. Vale.

VII.

non iam rotundi ſunt, ſubſtricti, toroſique; ſed penſiles & flaccidos muſculos, ab vna modo parte haerentes, habent.

3 vt a tergo) Quantum nimirum a tergo oſtendi poteſt, in quo non tot expreſſa aetatum veſtigia in oculos incurrunt ſcilicet.

5 dignum templo, dignum deo) Cic. Verr. 4, 28 de candelabro Antiochi, *dignam rem eſſe regno Syriae, dignam regio munere, dignam Capitolio.*

VII. C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Silium Italicum, quem deceſſiſſe nuntiat, meritis laudibus ornat.

Modo nuntiatus eſt Silius Italicus in Neapolitano
ſuo inedia vitam finiſſe. Cauſſa mortis, vale-
tudo. Erat illi natus inſanabilis clauus, cuius taedio 2
ad mortem irreuocabili conſtantia decucurrit: vsque
ad ſupremum diem beatus & felix, niſi quod mino-
rem e liberis duobus amiſit, ſed maiorem meliorem-
que, florentem, atque etiam conſularem reliquit.
Laeſerat famam ſuam ſub Nerone; credebatur ſpon- 3
te accuſaſſe: ſed in Vitellii amicitia ſapienter ſe &
comiter geſſerat: ex proconſulatu Aſiae gloriam re-
portauerat: maculam veteris induſtriae laudabili otio
abluerat. Fuit inter principes ciuitatis ſine potentia, 4
ſine inuidia. Salutabatur, colebatur, multumque
in lectulo iacens, cubiculo ſemper non ex fortuna
frequenti. Doctiſſimis ſermonibus dies tranſigebat, 5
quum

7, 3 *ſponte accuſaſſe*) Nemine deferente, vt a prouinciis deferebantur accuſationes contra magiſtratus ſuos viris eloquentiae & integritatis laude florentibus. Taceo quod ſub tyranno accuſare ſemper fere inuidioſum eſt.

4 *multumque in lectulo*) h. e. idque multum, vel, & multum quidem. Ita auunculus noſtri aliquoties *praeterque* ponit, pro *&* *praeter ea*.

non ex fortuna) Poterat etiam, *pro fortuna* dicere. Cubiculum Silii frequentius fuit, quam in homine, qui ad otium ſe contuliſſet, qui ſine potentia eſſet, praeterea aegroto, & mox morituro, filio herede, putares: talem enim plerumque alias deferunt. * Cortius legit, *non ex fortuna praeſenti*, ac totum hoc refert ad *ſalutabatur, colebatur*. Sed duriuſculum ſic videtur illud *cubiculo ſemper:* neque enim puto dici *colebatur ſemper cubiculo;* minus etiam iungi poteſt cum participio *iacens*, quod adiunctum ſibi ſuum iam habeat *lectulo*. Neque ſane eſt cur impeditum adeo ſermonis genus tribuamus Plinio, cum *frequenti* non minus magnas auctoritates habeat altero *praeſenti*.

6 *ſua-*

quum a ſcribendo vacaret, ſcribebat carmina maiore
cura quam ingenio, non nunquam iudicia hominum
6 recitationibus experiebatur. Nouiſſime, ita ſuaden-
tibus annis, ab vrbe feceſſit, ſeque in Campania te-
nuit: ac ne aduentu quidem noui principis inde com-
7 motus eſt. Magna Caeſaris laus, ſub quo hoc libe-
rum fuit: magna illius, qui hac libertate auſus vti.
Erat φιλόκαλος vsque ad emacitatis reprehenſio-
8 nem. Plures iisdem in locis villas poſſidebat, ada-
matisque nouis, priores negligebat. Multum vbi-
que librorum, multum ſtatuarum, multum imagi-
num, quas non habebat modo, verum etiam vene-
rabatur: Virgilii ante omnes, cuius natalem religio-
ſius, quam ſuum, celebrabat; Neapoli maxime, vbi
9 monimentum eius adire, vt templum, ſolebat. In
hac tranquillitate annum quintum & ſeptuageſimum
exceſſit, delicato magis corpore, quam infirmo. Vt-
que nouiſſimus a Nerone factus eſt conſul, ita poſtre-
mus ex omnibus, quos Nero conſules fecerat, deceſ-
ſit.

6 ſuadentibus annis) ob ſenectutem. Vid. ſupra 3, 1, 11 & 2, 14, 14.

noui principis) Traianum e Germanico bello defuncto Nerua redeuntem ſignari, apparet.

8 Virgilii natalem) Religio ea tempeſtate ſolennis. Martial. 12, 68 *Octobres Maro conſecrauit Idus. Idus ſaepe colas & has & illas, Qui magni celebras Maronis Idus.* Sic Epicuri natalem ſui celebrabant; ſic, vt in poetis maneamus, ſplendidiſſimo carmine (Silu. 2, 7) Lucani defuncti natalem celebrauit Papinius. Simili cauſſa ducti Chriſtiani *natales* martyrum ſuorum, h. e. dies quibus ad vitam meliorem per cruciatum tranſierant, colere inſtituerunt: quemadmodum etiam ad monumenta eorum & cineres adire non diſpari religione coeperunt. Vid. quos hic laudat Cortius.

Neapoli) Vbi repertum epitaphium ex Mabillonii Muſeo Ital. p. 112 memorat Cellarius: SISTITE VIATORES QVAESO PAVCA LEGITE HIC MARO SITVS EST.

9 vt templum) Sic Statius Silu. 4, 4, 54 *Maroneum templum*, eodem Cellario monente, dixit.

13 tan-

ſit. Illud etiam notabile, vltimus ex Neronianis con- 10
ſularibus obiit, quo conſule Nero periit. Quod me
recordantem, fragilitatis humanae miſeratio ſubit.
Quid enim tam circumciſum, tam breue, quam ho- 11
minis vita longiſſima? An non videtur tibi Nero
modo fuiſſe, quum interim ex iis, qui ſub illo geſſe-
rant conſulatum, nemo iam ſupereſt? Quanquam 12
quid hoc miror? nuper Lucius Piſo, pater Piſonis
illius, qui a Valerio Feſto per ſummum facinus in
Africa occiſus eſt, dicere ſolebat, *Neminem ſe videre
in ſenatu, quem conſul ipſe ſententiam rogauiſſet.*
Tam anguſtis terminis tantae multitudinis viuacitas 13
ipſa concluditur: vt mihi non venia ſolum dignae,
verum etiam laude videantur illae regiae lacrymae.
Nam ferunt, Xerxem, quum immenſum exercitum
oculis obiſſet; illacrymaſſe, quod tot millibus tam
breuis immineret occaſus. Sed tanto magis hoc, 14
quidquid eſt temporis, futilis & caduci, ſi non datur
factis, (nam horum materia in aliena manu) certe
ſtudiis

13 tantae multitudinis) Ante Sullam CCC Senatores: poſt Iulii Caeſaris necem Antonii nundinationibus ſupra mille: Auguſtus reuocauit ad DC. vid. viri docti ad Sueto. Aug. 35. Per tantas turbas, quae in haec tempora inciderunt, minus mirum fuit, L. Piſonem DC hominibus ſui ordinis ſuperuixiſſe.

Xerxem) *Xerxen* recte ſcribi oſtendit hic Cortius. Hiſtoria eſt apud Herodotum 7, 45 ſq. Cauſſam ipſe reddit lacrumarum ſuarum hanc: *ὡς βραχὺς εἴη ὁ πᾶς ἀνθρώπινος βίος, εἰ τουτέων γε ἐόντων τοσούτων, οὐδεὶς ἐς ἑκατοστὸν ἔτος περιέσται.* At, o bone, non opus erat centum annis. Egregia tua opera factum eſt, vt pauci decem aut duos adeo annos ſuperuixerint.

14 materia in aliena man.) Non poteſt, vt hoc vtar, vir magnus bellum gerere, cauſſas agere, prout ipſi viſum fuerit, ſed vti ſe res dant, & occaſiones rerum. Ita Clodium *materiam* gloriae Milonis vocat Tullius pro Milo. c. 13. vid. ad Quinctil. 2, 8, 12.

15 Ἀγα-

ſtudiis proferamus: & quatenus nobis denegatur diu
viuere, relinquamus aliquid, quo nos vixiſſe teſtemur.
15 Scio te ſtimulis non egere; me tamen tui caritas
euocat, vt currentem quoque inſtigem, ſicut tu ſo-
les me. Ἀγαθὴ δ᾽ ἔρις, quum inuicem ſe mutuis
exhortationibus amici ad amorem immortalitatis ex-
acuunt. Vale.

VIII. C. PLINIVS TRANQVILLO SVO S.

Tribunatum Suetonio impetratum, ipſo petente, in alium ſe translaturum, ſignificat.

Facis pro caetera reuerentia, quam mihi praeſtas,
quod tam ſolicite petis, vt tribunatum, quem
a Neratio Marcello, clariſſimo viro, impetraui ti-
bi, in Caeſennium Siluanum, propinquum tuum,
2 transferam. Mihi autem ſicut iucundiſſimum, ipſum
te tribunum; ita non minus gratum, alium per te
videre. Neque enim eſſe congruens arbitror, quem
augere [honoribus] cupias, huic pietatis titulos inui-
3 dere, qui ſunt omnibus honoribus pulchriores. Vi-
deo etiam, quum ſit egregium & mereri beneficia
& dare, vtrumque te laudem ſimul adſequuturum,
ſi, quod ipſe meruiſti, aliis tribuas. Praeterea in-
telligo, mihi quoque gloriae fore, ſi ex hoc tuo fa-
cto non fuerit ignotum, amicos meos non gerere
tantum

15 *Ἀγαθὴ δ᾽ ἔρις*) Heſiod. Oper. 24 de aemulatione artificum omnis generis, quae acuat illas & excitet, vincendi & optime omnia agendi ſtudio.

8, 1 *pro caetera reuer*) Vt 2, 16, 1 *Tu quidem pro caetera tua diligentia.*

2 *augere* [*honoribus*]) Abeſt poſterior vox in Mediceo codice, & commode poteſt abeſſe. *Augere* enim, vt *αὔξειν*, etiam cum ſolum eſt honoris & amplitudinis adiunctam notionem habet. Vid. Cortius hic & ad Sall. Iug. 86, 3. Ne tamen plane

tantum tribunatus poſſe, verum etiam dare. Qua- 4
re ego vero honeſtiſſimae voluntati tuae pareo. Ne-
que enim adhuc nomen in numeros relatum eſt:
ideoque liberum eſt nobis Siluanum in locum tuum
ſubdere: cui cupio tam gratum eſſe munus tuum,
quam tibi meum eſt. Vale.

IX. C. PLINIVS MINVCIANO SVO S.

Singulos actus & euentum accuſationis Claſſici enarrat.

Poſſum iam perſcribere tibi, quantum in publica
prouinciae Baeticae cauſſa laboris exhauſerim.
Nam fuit multiplex, actaque eſt ſaepius cum magna 2
varietate. Vnde varietas? vnde plures actiones?
Caecilius Claſſicus, homo foedus & aperte malus,
proconſulatum in ea non minus violenter quam ſor-
dide geſſerat, eodem anno, quo in Africa Marius
Priſcus. Erat autem Priſcus ex Baetica, ex Africa 3
Claſſicus. Inde dictum Baeticorum (vt plerumque
dolor etiam venuſtos facit) non illepidum ferebatur;

DEDI

plane eam vocem delerem, fecit, quod ſequitur, *Qui ſunt omnibus* honoribus *pulchriores.*

4 *Quare ego vero*) Offendit quosdam haec compoſitio. Sed ſimilis eſt illa 8, 8, 7 *Quamquam tu vero*: & plane eadem 4, 17, 11 *Quare ego vero Corelliae* &c.

9, 1 in publica - cauſſa) de qua ſupra 3, 4.

2 vnde plures actiones?) Ab hoc commate abeſſe debere interrogationis notam monuit Caſaubonus: ſed non indicauit cauſſam. Nobis videbatur retinenda, vt gemina interrogatione argumentum totius narrationis indicetur.

in Africa Marius) de quo ſupra 2, 11.

3 dolor etiam venuſt. facit) Plura ex hoc genere in Verrem Tullius, v. g. 4, 43 *Nunquam tam male eſt Siculis, quin aliquid facete & commode dicant* &c. *Venuſtatem* vero etiam in facetiis & iocis ſedem habere

H non

4 DEDI MALVM, ET ACCEPI. Sed Marium
vna ciuitas publice, multique priuati reum perege-
5 runt; in Claſſicum tota prouincia incubuit. Ille ac-
cuſationem vel fortuita vel voluntaria morte prae-
uertit. nam fuit mors eius infamis, ambigua tamen.
vt enim credibile videbatur, voluiſſe exire de vita,
quum defendi non poſſet; ita mirum, pudorem da-
mnationis morte fugiſſe, quem non puduiſſet da-
6 mnanda committere. Nihilominus Baetica etiam in
defuncti accuſatione perſtabat. Prouiſum hoc legi-
bus, intermiſſum tamen, & poſt longam intercape-
dinem tunc reductum. Addiderunt Baetici, quod
ſimul ſocios miniſtrosque Claſſici detulerunt: nomi-
7 natimque in eos inquiſitionem poſtulauerunt. Ad-
eram Baeticis, mecumque Luccius Albinus, vir in di-
cendo copioſus, ornatus: quem ego quum olim
mutuo diligerem, ex hac officii ſocietate amare ar-
8 dentius coepi. Habet quidem gloria, in ſtudiis prae-
ſertim, quiddam ἀκοινώνητον: nobis tamen nullum

certa-

non ex Seneca modo conſtat cuius loca hic laudauit Cellarius: Sed etiam ex Cicerone v. g. Fam. 15, 21 med. *Quod illa ſiue faceta ſunt, ſiue ſic fiunt narrante te* venuſtiſſima. *quin etiam ante quam ad me veniatur*, riſus *omnis pene conſumitur*. Sic de Orat. 1, 57 cum *de ſale & lepore & facetiis* Craſſi *illudentis* & aperte iocantis, *dicendi*, inquit, *vis egregia ſumma feſtiuitate &* venuſtate *coniuncta profuit*.

dedi malum & accepi) Reciprocum id eſt, & ob id ipſum venuſtum. *Dedi* ego Africa *malum* Claſſicum Baeticis, *& accepi malum* Priſcum ab iisdem: *Dedi* ego Baetica &c.

6 Prouiſum hoc legibus) V. g. l. 2 π. de Leg. Iul. repetund. Scaeuola, *Datur*, inquit, *ex hac lege & in heredes actio intra annum duntaxat a morte eius, qui arguebatur*.

Addiderunt Baetici) Hoc nouum & ſupra exempla ſuperiora inſtituerunt.

8 ἀκοινώνητον) Regnum enim vnusquisque adfectat nec ciuitatis modo, ſed rerum omnium: Regna autem ſocium non ferre tralaticium eſt. Eandem ſententiam Nepos Cornelius

certamen, nulla contentio: quum vterque pari iugo
non pro ſe, ſed pro cauſſa niteretur. Cuius & ma-
gnitudo & vtilitas viſa eſt poſtulare, ne tantum one-
ris ſingulis actionibus ſubiremus. Verebamur, ne 9
nos dies, ne vox, ne latera deficerent, ſi tot crimina,
tot reos vno velut faſce complecteremur: deinde ne
iudicum intentio multis nominibus multisque cauſſis
non laſſaretur modo, verum etiam confunderetur:
mox ne gratia ſingulorum collata atque permiſta,
pro ſingulis quoque vires omnium acciperet: po-
ſtremo, ne potentiſſimi, viliſſimo quoque quaſi pia-
culari dato, alienis poenis elaberentur. Etenim tum 10
maxime fauor & ambitio dominatur, quum ſub ali-
qua ſpecie ſeueritatis deliteſcere poteſt. Erat in con- 11
ſilio Sertorianum illud exemplum, qui robuſtiſſi-
mum & infirmiſſimum militem iuſſit caudam equi:
reliqua noſti. Nam nos quoque tam numeroſum
agmen reorum ita demum videbamus poſſe ſuperari,

lius ita extulit Att. 6, 4 *Id, quod erat difficillimum, efficiebat* Atticus; *vt inter quos tantae laudis eſſet aemulatio*, (de Hortenſio ac Cicerone loquitur) *nulla intercederet obtrectatio, eſſetque talium virorum copula.*

pari iugo) Translatum a iumentis iunctis, quae cum aequali vi nituntur, iugum manet aequale, & angulos pares ſ. rectos ad vtrumque latus temonis efficit.

ne tantum oneris) Duo Aduocati ſingulas actiones inſtituere, vnaque adeo actione totam vnusquisque cauſſam, totum crimen ita varium variorum complecti nolunt: ſed plures (tres, vid. ſ. 19) pro diuerſitate criminum & perſonarum, actiones vnusquisque eorum inſtituere. * Haec ſi perpendiſſent viri docti, non poſtulaſſent, contra librorum omnium fidem, ipſamque Mediceam religionem, (ὡς κριτικὸν ἔπος εἰπεῖν) coniunctionem *ne* in *vt* mutari.

11 Sertorianum illud) Quod narrant Valer. Max. 7, 3, 6 Fronti. 1, 10, 1 & Plutarchus in Sertorio p. 1051 ſq. H. Steph. ſimile illi, quod de Sciluro Scytha, ſagittarum faſciculum rumpendum praebente octoginta filiis, narrat idem Plutarchus de garrulit. p. 907.

12 pro-

12 ſi per ſingulos carperetur. Placuit in primis ipſum
Claſſicum oſtendere nocentem: hic aptiſſimus ad ſo-
cios eius & miniſtros tranſitus erat, quia ſocii mini-
ſtrique probari, niſi illo nocente, non poterant. Ex
quibus duos ſtatim Claſſico iunximus; Baebium Pro-
bum, & Fabium Hiſpanum: vtrumque gratia, Hi-
13 ſpanum etiam facundia, validum. Et circa Claſſicum
quidem breuis & expeditus labor. Sua manu reli-
querat ſcriptum, quid ex quaque re, quid ex quaque
cauſſa accepiſſet. Miſerat etiam epiſtolas Romam
ad amiculam quandam, iactantes & glorioſas, his qui-
dem verbis: *io io, liber ad te venio: iam ſeſtertium*
14 *quadragies redegi, parte vendita Baeticorum.* Cir-
ca Hiſpanum & Probum multum ſudoris. Horum
antequam crimina ingrederer, neceſſarium credidi
elaborare, vt conſtaret, miniſterium crimen eſſe.
quod niſi effeciſſem, fruſtra miniſtros probaſſem.
15 Neque enim ita defendebantur, vt negarent, ſed vt
neceſſitati veniam precarentur: eſſe enim ſe prouin-
ciales, & ad omne proconſulum imperium metu co-
16 gi. Solet dicere Claudius Reſtitutus, qui mihi re-
ſpondit, vir exercitatus & vigilans, & quamlibet ſubi-
tis paratus, *nunquam ſibi tantum caliginis, tantum*
perturbationis offuſum, quam quum ea praerepta &
extorta defenſioni ſuae cerneret, in quibus omnem
17 *fiduciam reponebat.* Conſilii noſtri exitus fuit: *Bo-*
na Claſſici, quae habuiſſet ante prouinciam, placuit ſe-
natui

12 *probari, niſi illo noc.*) Exaudiendum *nocentes* ex eo, quod ſequitur. Non poterat oſtendi, nocentes eſſe miniſtros, niſi ipſum Claſſicum nocentem eſſe, antea probatum eſſet. Plura id genus hic dedit Cortius.

13 *io io, liber ad te venio*) Aere alieno, quod ex praeda prouincialium facile diſſoluam.

Io, io

natui *a reliquis ſeparari; illa filiae, haec ſpoliatis relinqui.* Additum eſt, *vt pecuniae, quas créditoribus ſoluerat, reuocarentur.* Hiſpanus & Probus in quinquennium relegati. Adeo graue viſum eſt, quod initio dubitabatur, an omnino crimen eſſet.
Poſt paucos dies Clauium Fuſcum, Claſſici generum, 18
& Stillonium Priſcum, qui tribunus cohortis ſub Claſſico fuerat, accuſauimus, diſpari euentu. Priſco in biennium Italia interdictum: abſolutus eſt Fuſcus.
Actione tertia commodiſſimum putauimus plures 19
congregare, ne, ſi longius eſſet extracta cognitio, ſatietate & taedio quodam iuſtitia cognoſcentium ſeueritasque langueſceret: alioqui ſupererant minores rei, data opera hunc in locum reſeruati: excepta tamen Claſſici vxore, quae ſicut implicita ſuſpicionibus, ita non ſatis conuinci probationibus viſa eſt. Nam Claſ- 20
ſici filia, (quae & ipſa inter reos erat) ne ſuſpicionibus quidem haerebat. Itaque quum ad nomen eius in extrema actione veniſſem (neque enim, vt initio, ſic etiam in fine verendum erat, ne per hoc totius accuſationis auctoritas minueretur) honeſtiſſimum credidi, non premere immerentem: idque ipſum dixi & libere & varie. Nam modo legatos 21
interrogabam, *docuiſſentne me aliquid, quod re probari poſſe confiderent?* modo conſilium a ſenatu pe-

Io, io triumphum quaſi e prouincia reportantis vox eſt.

19 Claſſici vxore) De vxoribus Procoſſ. cautum l. 4 π. de offic. Procoſ. §. 2. ſed ita, vt, ſi verba legis conſideremus, res ambiguitatem habere videatur, ipſaene conueniri poſſint, an earum mariti? *Sciat, Senatum Cotta & Meſſala* COSS. *cenſuiſſe futurum, vt, ſi quid vxores eorum, qui ad officia proficiſcuntur deliquerint, ab ipſis ratio & vindicta exigatur.* Apud Tacitum A. 3, 33 ſq. diſputatur, vtrum permittendum vt vxoribus comitati in prouincias eant?

tebam, *putaretne debere me, ſi quam haberem in di-
cendo facultatem, in iugulum innocentis quaſi telum
aliquod, intendere?* poſtremo totum locum hoc fine
concluſi, *Dicet aliquis, Iudicas ergo? Ego vero non
iudico: memini tamen me aduocatum ex iudicibus*
22 *datum.* Hic numeroſiſſimae cauſſae terminus fuit,
quibusdam abſolutis, pluribus damnatis, atque etiam
23 relegatis, aliis in tempus, aliis in perpetuum. Eo-
dem SC. induſtria, fides, conſtantia noſtra pleniſſimo
teſtimonio comprobata eſt: dignum ſolumque par
24 pretium tanti laboris. Concipere animo potes, quam
ſimus fatigati, quibus toties agendum, toties alter-
candum, tam multi teſtes interrogandi, ſubleuandi,
25 refutandi. Iam illa quam ardua, quam moleſta, tot
reorum amicis ſecreto rogantibus negare, aduerſan-
tibus palam obſiſtere? Referam vnum aliquod ex iis,
quae dixi. Quum mihi quidam e iudicibus ipſis pro
reo gratioſiſſimo reclamarent, *Non minus*, inquam,
26 *hic innocens erit, ſi ego omnia dixero.* Coniecta-
bis ex hoc, quantas contentiones, quantas etiam of-
fenſas ſubierimus, duntaxat ad breue tempus. Nam
fides in praeſentia eos, quibus reſiſtit, offendit; de-
inde ab illis ipſis ſuſpicitur laudaturque. Non potui
27 magis te in rem praeſentem perducere. Dices, *Non
fuit tanti. quid enim mihi cum tam longa epiſtola?*
Nolito ergo identidem quaerere, *Quid Romae gera-
tur?* & tamen memento eſſe non epiſtolam lon-
gam, quae tot dies, tot cognitiones, tot denique reos
28 cauſſasque complexa ſit. Quae omnia videor mihi
non minus breuiter, quam diligenter, perſequutus.
Te-

25 *ſi omnia dixero*) Nolite ergo, volebat intelligi Plinius, interpellare me, & impedire quo minus dicam omnia.

28 Fa-

Temere dixi *diligenter:* ſuccurrit quod praeterie-
ram, & quidem ſero: ſed, quanquam praepoſtere,
reddetur. Facit hoc Homerus, multique illius ex-
emplo. Eſt alioqui perdecorum. a me tamen non
ideo fiet. Ex teſtibus quidam, ſiue iratus, quod 29
euocatus eſſet inuitus, ſiue ſubornatus ab aliquo reo-
rum, vt accuſationem exarmaret, Norbanum Lici-
nianum, legatum & inquiſitorem, reum poſtulauit,
tanquam in cauſſa Caſtae (vxor haec Claſſici) prae-
uaricaretur. Eſt lege cautum, vt reus ante peraga- 30
tur, tunc de praeuaricatore quaeratur, quia optime
ex accuſatione ipſa accuſatoris fides aeſtimatur. Nor- 31
bano tamen non ordo legis, non legati nomen, non
inquiſitionis officium praeſidio fuit: tanta conflagra-
uit inuidia homo alioqui flagitioſus, & Domitiani
temporibus vſus, vt multi: electusque tunc a pro-
uincia ad inquirendum, non tanquam bonus & fide-
lis, ſed tanquam Claſſici inimicus. Erat ab illo re-
legatus. Dari ſibi diem ad diluenda crimina poſtu- 32
lauit. Neutrum impetrauit; coactus eſt ſtatim re-
ſpondere: reſpondit: malum prauumque ingenium
hominis facit, vt dubitem, confidenter an conſtan-
ter, certe paratiſſime. Obiecta ſunt multa, quae 33
magis, quam praeuaricatio, nocuerunt. Quin et-

28 *Facit hoc Homerus*) Commode huc aduocauit Cellarius illud Cic. Att. 1, 16 pr. ὕστερον πρότερον, Ὁμηρικῶς. Nota illa Homeri & poetarum omnium conſuetudo, in medium actum ſtatim inducendi lectores ſuos, tum ſuperiora narrationibus interpoſitis reuocandi.

31 *Domitiani temp. vſus*) Opportunitate illa ex delatione quaerendi rem & honores.

32 *Confidenter an conſt.*) Illud enim etiam in ſceletati hominis improbitatem conuenit; hoc ſolius ſapientis eſt. Sic deinde ſ. 35 *eandem vel conſtantiam vel audaciam pertulit.*

iam duo conſulares, Pomponius Rufus & Libo Frugi,
laeſerunt eum teſtimonio, tanquam apud iudicem,
ſub Domitiano, Salui Liberalis accuſatoribus adfuiſ-
34 ſet. Damnatus & in inſulam relegatus eſt. Itaque
quum Caſtam accuſarem, nihil magis preſſi, quam
quod accuſator eius praeuaricationis crimine corruiſ-
ſet. Preſſi tamen fruſtra. accidit enim res contraria
& noua, vt, accuſatore praeuaricationis damnato;
35 rea abſolueretur. Quaeris, quid nos dum haec agun-
tur? Indicauimus ſenatui, ex Norbano didiciſſe nos
publicam cauſſam, rurſusque debere ex integro diſce-
re, ſi ille praeuaricator probaretur. Atque ita dum
ille peragitur reus, ſedimus: poſtea Norbanus omni-
bus diebus cognitionis interfuit: eandemque vsque
ad extremum vel conſtantiam vel audaciam pertulit.
36 Interrogo ipſe me, an aliquid omiſerim rurſus: &
rurſus paene omiſi. Summo die Saluius Liberalis
reliquos legatos grauiter increpuit, tanquam non
omnes, quos mandaſſet prouincia, reos peregiſſent,
atque vt eſt vehemens & diſertus, in diſcrimen ad-
duxit. Protexi viros optimos, eoſdemque gratiſſi-
mos: mihi certe debere ſe praedicant, quod illum
37 turbinem euaſerint. Hic erit epiſtolae finis, re vera
finis: literam non addam; etiamſi adhuc aliquid
praeteriſſe me ſenſero. Vale.

X. C. PLINIVS SPVRINNAE SVO ET COCCIAE S.

Quae de Spurinnae filio compoſuerat, parentibus mittit legenda & emendanda.

Compoſuiſſe me quaedam de filio veſtro, non dixi vobis, quum proxime apud vos fui: primum, quia

quia non ideo ſcripſeram, vt dicerem, ſed vt meo
amori, meo dolori ſatisfacerem; deinde, quia te,
Spurinna, quum audiſſes recitaſſe me, (vt mihi ipſe
dixiſti) quid recitaſſem, ſimul audiſſe credebam.
Praeterea veritus ſum, ne vos feſtis diebus confun- 2
derem, ſi in memoriam grauiſſimi luctus reduxiſ-
ſem. Nunc quoque paulliſper haeſitaui, id ſolum,
quod recitaui, mitterem exigentibus vobis, an adii-
cerem, quae in aliud volumen cogito reſeruare.
Neque enim adfectibus meis vno libello cariſſimam 3
mihi & ſanctiſſimam memoriam proſequi ſatis eſt:
cuius famae latius conſuletur, ſi diſpenſata & digeſta
fuerit. Verum haeſitanti mihi, omnia, quae iam 4
compoſui, vobis exhiberem, an adhuc aliqua differ-
rem; ſimplicius & amicius mihi viſum eſt, omnia,
praecipue quum adfirmetis, intra vos futura, donec
placeat emittere. Quod ſupereſt, rogo, vt pari ſim- 5
plicitate, ſi qua exiſtimatis addenda, commutanda,
omittenda, indicetis. Mihi difficile eſt hucusque in- 6
tendere animum in dolore; difficile & vobis. ſed
tamen vt ſculptorem, vt pictorem, qui filii veſtri
imaginem faceret, admoneretis, quid exprimere, quid
emendare deberet; ita me quoque formate, regite,
qui non fragilem & caducam, ſed immortalem, vt
vos putatis, effigiem conor efficere: quae hoc diutur-
nior erit, quo verior, melior, abſolutior, fuerit. Vale.

H 5 XI.

10, 3 diſpenſata & digeſt.) Per plures libellos diſtributa laus Spurinnae iuuenis facilius aetatem feret: cum ſpes ſit vnius exemplis pereuntibus, alterum tamen forte ſuperfuturum.

6 vt vos putatis) Modeſtiae cauſſa addit: Non ipſe immortalitatem pollicetur ſuis ſcriptis & per ea Spurinnae: ſed loqui ſe indicat de ſententia blanda amicorum.

11, 1 *Ar-*

XI. C. PLINIVS IVLIO GENITORI SVO S.

Gratus animus Artemidori, officium Plinii erga ſe praedicantis, vna cum aliis virtutibus laudatur.

Eſt omnino Artemidori noſtri tam benigna natura, vt officia amicorum in maius extollat: inde etiam meum meritum, vt vera, ita ſupra meritum
2 praedicatione circumfert. Equidem quum eſſent philoſophi ab vrbe ſubmoti, fui apud illum in ſuburbano: & quo notabilius hoc periculoſiusque eſſet, fui praetor. Pecuniam etiam, qua tunc illi ampliore opus erat, vt aes alienum exſolueret, contractum ex pulcherrimis cauſſis, muſſantibus magnis quibusdam & locupletibus amicis, mutuatus ipſe, gratuitam de-
3 di. Atque haec feci, quum ſeptem amicis meis aut occiſis aut relegatis, (occiſis, Senecione, Ruſtico, Heluidio; relegatis, Maurico, Gratilla, Arria, Fannia) tot circa me iactis fulminibus quaſi ambuſtus, mihi quoque impendere idem exitium, certis qui-
4 busdam notis augurarer. Non ideo tamen eximiam gloriam meruiſſe me, vt ille praedicat, credo: ſed
5 tantum effugiſſe flagitium. Nam & C. Muſonium, ſocerum eius, (quantum licitum eſt per aetatem) cum admiratione dilexi, & Artemidorum ipſum iam tum, quum in Syria tribunus militarem, arcta familiarita-

11, 1 Artemidori) Vix patiuntur temporum rationes, vt ὀνειροκριτικῶν ſcriptorem hic intelligamus, qui aliquantum iunior hoc noſtro fuit. Vid. Fabric.

2 philoſophi ab vrbe ſubm.) Domitiani edicto, de quo Sueto. c. 10.

3 quaſi ambuſtus) Sic Liu. 22, 35 *L. Aemilius Paullus* dicitur *damnatione collegae & ſua prope ambuſtus euaſiſſe.*

5 pro-

liaritate complexus ſum: idque primum non nullius
indolis dedi ſpecimen, quod virum aut ſapientem,
aut proximum ſimillimumque ſapienti, intelligere
ſum viſus. Nam ex omnibus, qui nunc ſe philoſo- 6
phos vocant, vix vnum aut alterum inuenies tanta
ſinceritate, tanta veritate. Mitto, qua patientia cor-
poris hiemes iuxta & aeſtates ferat, vt nullis labori-
bus cedat, vt nihil in cibo aut potu voluptatibus tri-
buat, vt oculos animumque contineat. Sunt haec 7
magna, ſed in alio: in hoc vero minima, ſi caeteris
virtutibus comparentur, quibus meruit, vt a C. Mu-
ſonio ex omnibus omnium ordinum adſectatoribus
gener adſumeretur. Quae mihi recordanti eſt qui- 8
dem iucundum, quod me cum apud alios, tum apud
te, tantis laudibus cumulet. vereor tamen, ne mo-
dum excedat, quem benignitas eius (illuc enim, vn-
de coepi, reuertor) non ſolet tenere. Nam in hoc 9
vno interdum, vir alioqui prudentiſſimus, honeſto
quidem, ſed tamen errore verſatur, quod pluris ami-
cos ſuos, quam ſunt, arbitratur. Vale.

XII. C. PLINIVS CATILIO SVO S.

Inuitatus ad coenam, qua conditione iturus ſit, reſpondet.

Veniam ad coenam: ſed iam nunc paciſcor, ſit
expedita, ſit parca: Socraticis tantum ſermoni-
bus abundet: in his quoque teneat modum. Erunt 2

5 proximum - ſapienti) Nemo enim perfecte ſapiens. Stoicus ille ſapiens idea eſt, nomen eſt.

intelligere ſum viſus) Id ipſum enim iam profectus non mediocris iudicium: Cum de ſapiente, vt de poeta, muſico, pictore non iudicare niſi ille queat, qui gradum aliquem eius virtutis adſecutus ſit.

officia antelucana, in quae incidere impune ne Catoni quidem licuit, quem tamen C. Caeſar ita repre-
3 hendit, vt laudet. Scribit enim, *eos, quibus obuius fuerat, quum caput ebrii retexiſſent, erubuiſſe:* deinde adiicit, *putares, non ab illis Catonem, ſed illos a Catone deprehenſos.* Potuitne plus auctoritatis tribui Catoni, quam ſi ebrius quoque tam venerabilis
4 erat? Noſtrae tamen coenae vt apparatus & impendii, ſic temporis modus conſtet. Neque enim ii ſummus, quos vituperare ne inimici quidem poſſint, niſi vt ſimul laudent. Vale.

XIII. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Panegyricum, Traiano dictum, emendandum mittit.

Librum, quo nuper optimo principi conſul gratias egi, miſi exigenti tibi: miſſurus, etſi non exe-
2 giſſes. In hoc conſideres velim, vt pulchritudinem materiae, ita difficultatem. in caeteris enim lectorem nouitas ipſa intentum habet: in hoc, nota, vulgata dicta ſunt omnia: quo ſit, vt quaſi otioſus ſecurusque lector tantum eloquutioni vacet, in qua ſatisfa-
3 cere difficilius eſt, quum ſola aeſtimatur. Atque vtinam ordo ſaltem, & tranſitus, & figurae ſimul ſpecta-

12, 2 C. Caeſar) Vt veriſimile eſt, in Anti-Catone ſuo, Ciceronis Catoni Vticenſi oppoſito, de quo vid. quos laudat Fabricius ad Auguſti fragm. p. 168. vbi de ſimili Auguſti opere, *Reſcriptis Bruto de Catone*, agit.

3 Scribit enim) Retinui emendationem Caſauboni, a Cellario adſumtam. Vulgatum illud *deſcribit* fruſtra defenditur ex Tac. An. 6, 24 *Deſcripta* enim ibi non pro ſimplici *ſcripta* ponitur, ſed diſpenſationem atque ordinationem ſignificat.

caput-retexiſſent) Quod toga adducta obuoluerat ſcilicet, ne noſceretur.

ſpectarentur! Nam inuenire praeclare, enuntiare magnifice, interdum etiam barbari ſolent: diſponere apte, figurare varie, niſi eruditis, negatum eſt. Nec 4
vero adfectanda ſunt ſemper elata & excelſa. Nam, vt in pictura lumen non alia res magis quam vmbra commendat, ita orationem tam ſubmittere, quam attollere decet. Sed quid ego haec doctiſſimo viro? 5
quin potius illud: adnota, quae putaueris corrigenda. Ita enim magis credam, caetera tibi placere, ſi quaedam diſplicuiſſe cognouero. Vale.

XIV. C. PLINIVS ACILIO SVO S.

Macedonem, ſaeuum dominum, a ſeruis ſuis in balneo oppreſſum narrat.

Rem atrocem, nec tantum epiſtola dignam, Largius Macedo, vir praetorius, a ſeruis ſuis paſſus eſt: ſuperbus alioqui dominus & ſaeuus, & qui, ſeruiſſe patrem ſuum, parum, immo minimum meminiſſet. Lauabatur in villa Formiana: repente 2
eum ſerui circumſiſtunt: alius fauces inuadit, alius os verberat, alius pectus, & ventrem, atque etiam (foedum dictu) verenda contundit: & quum exanimem putarent, abiiciunt in feruens pauimentum, vt experirentur, an viueret. Ille, ſiue quia non ſentiebat, ſiue quia non ſentire ſimulabat, immobilis & extentus ſidem peractae mortis impleuit. Tum demum, quaſi 3
aeſtu ſolutus effertur: excipiunt ſerui fideliores: concubinae cum vlulatu & clamore concurrunt. Ita & vocibus

14, 1 *non tantum epiſtola*) Sed hiſtoria, vel tragoedia adeo.

2 *quia non ſentire ſimul.*) Al. *quia ſe non ſ. ſ.* Sed illud *ſe* tum MSS. auctoritate, tum exemplis optimorum ſcriptorum, eiecit Cortius.

3 *con-*

cibus excitatus, & recreatus loci frigore, ſublatis o-
culis agitatoque corpore, viuere ſe (& iam tutum
4 erat) confitetur. Diffugiunt ſerui: quorum magna
pars comprehenſa eſt, caeteri requiruntur: ipſe pau-
cis diebus aegre refocillatus, non ſine vltionis ſolatio
5 deceſſit, ita viuus vindicatus, vt occiſi ſolent. Vi-
des, quot periculis, quot contumeliis, quot ludi-
briis, ſimus obnoxii. Nec eſt, quod quisquam poſ-
ſit eſſe ſecurus, quia ſit remiſſus & mitis. non enim
iudicio domini, ſed ſcelere perimuntur. Verum
6 haec hactenus. Quid praeterea noui? Quid? Ni-
hil: alioqui ſubiungerem. nam & charta adhuc ſu-
pereſt, & dies feriatus patitur plura contexi. Ad-
dam, quod opportune de eodem Macedone ſuccur-
rit. Quum in publico Romae lauaretur, notabilis
atque etiam, vt exitus docuit, ominoſa res accidit.
7 Eques Romanus a ſeruo eius, vt tranſitum daret,
manu leuiter admonitus, conuertit ſe, nec ſeruum a
quo erat tactus, ſed ipſum Macedonem tam grauiter
8 palma percuſſit, vt paene concideret. Ita balneum
illi, quaſi per gradus quosdam primum contumeliae
locus deinde exitii fuit. Vale.

XV.

3 *confitetur*) Non ideo modo hoc verbo vti puto Plinium, quia ante parum tutum erat Macedoni, & puniendum illico, ſi viuere ſe oſtendiſſet: ſed quod in vniuerſum *confitendi* verbo de iis quoque rebus, quae non voluntate modo ſed ſenſu etiam carent, ſic vtuntur. Palladius 1, 3 *His contraria* (loquutus erat autem de ſignis ſalubris caeli) *noxium caeli illius Spiritum confitentur*, & Iun. 7, 6. de examine apum *Si duo vel plura vbera ſuſpendens ſe populus imitatur, - - tot reges eſſe, quot velut vbera videris, confitentur.* Ita apud eundem Ian. 15, 12 *fatentur maturitatem amygdala*, & Oct. 11, 2 *fatetur vetuſtatem ſinapi.*

5 *non iudicio*) Serui in domini caput coniurant *non iudicio*, quod cauſſas ponderet, & prout aequum eſt decernat: Sed *ſcelere*, & ferino quodam impetu, qui in bonos etiam & mites dominos expetere poteſt.

15, 3 re-

XV. C. PLINIVS PROCVLO SVO S.

Roganti Proculo, vt verſus ſuos emendaret; reſpondet, id libenter ſe ſuſcepturum eſſe.

Petis, vt libellos tuos in ſeceſſu legam, examinemque, an editione ſint digni: adhibes preces: adlegas exemplum: rogas etiam, vt aliquid ſubſeciui temporis ſtudiis meis ſubtraham, impertiam tuis: adiicis, M. Tullium mira benignitate poëtarum ingenia fouiſſe. Sed ego nec rogandus ſum, nec hor- 2
tandus. Nam & poëticen ipſam religioſiſſime veneror, & te validiſſime diligo. Faciam ergo, quod deſideras, tam diligenter, quam libenter. Videor 3
autem iam nunc poſſe reſcribere, eſſe opus pulchrum, nec ſupprimendum, quantum aeſtimare licuit ex iis, quae me praeſente recitaſti: ſi modo mihi non impoſuit recitatio tua. legis enim ſuauiſſime & peritiſſime. Confido tamen, me non ſic auribus duci, vt omnes aculei iudicii mei illarum deliniimentis refringantur. Hebetentur fortaſſe, & paullulum re- 4
tundantur; euelli quidem extorquerique non poſſunt. Igitur non temere iam nunc de vniuerſitate 5
pronuntio: de partibus experiar legendo. Vale.

XVI.

15, 3 refringantur) Aptiſſimum ad *aculeos* verbum. Auunculus noſtri, a Cortio excitatus, 8, 15 extr. *Mirum pardos, pantheras, leones, & ſimilia, condito in corporis vaginas vnguium mucrone refringatur hebetetturue, ingredi.* * Itaque verbum hoc reponendum erat, etſi plerique libri haberent *reſtringantur*. Quanto magis, cum contra ſe res habeat. *Euelli* pro *reuelli* ex libris poſuit Cortius.

16, 6 *Paete*

XVI. C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Alia maiora, alia clariora eſſe, Arriae factis & exemplo probat.

Adnotaſſe videor, facta dictaque virorum feminarumque illuſtrium alia clariora eſſe, alia maiora.
2 ra. Confirmata eſt opinio mea heſterno Fanniae ſermone. Neptis haec Arriae illius, quae marito & ſolatium mortis & exemplum fuit. Multa referebat auiae ſuae non minora hoc, ſed obſcuriora: quae tibi exiſtimo tam mirabilia legenti fore, quam mihi
3 audienti fuerunt. Aegrotabat Caecina Paetus, maritus eius, aegrotabat & filius, vterque mortifere, vt videbatur: filius deceſſit, eximia pulchritudine, pari verecundia, & parentibus non minus ob alia carus,
4 quam quod filius erat. Huic illa ita funus parauit, ita duxit exſequias, vt ignoraret maritus. Quin immo, quoties cubiculum eius intraret, viuere filium, atque etiam commodiorem eſſe ſimulabat. Ac perſaepe interroganti, *quid ageret puer?* reſpondebat,
5 *Bene quieuit, libenter cibum ſumſit.* Deinde quum diu cohibitae lacrymae vincerent prorumperentque, egrediebatur. tum ſe dolori dabat. ſatiata, ſiccis oculis, compoſito vultu redibat, tanquam orbitatem fo-
6 ris reliquiſſet. Praeclarum quidem illud eiusdem, ferrum ſtringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, porrigere marito, addere vocem immortalem ac paene diuinam, PAETE, NON DOLET. Sed tamen

6 Paete non dolet) Martialis I, 14

Caſta ſuo gladium cum traderet Arria Paeto,
Quem de viſceribus traxerat ipſa ſuis,
Si qua fides, vulnus, quod feci non dolet, inquit,
Sed quod tu facies, hoc mihi, Paete, dolet.

7 *Scri-*

tamen iſta facienti dicentique gloria & aeternitas ante
oculos erant: quo maius eſt ſine praemio aeternitatis, ſine praemio gloriae abdere lacrymas, operire
luctum, amiſſoque filio, matrem adhuc agere. Scri- 7
bonianus arma in Illyrico contra Claudium mouerat:
fuerat Paetus in partibus, & occiſo Scriboniano, Romam trahebatur. Erat adſcenſurus nauem, Arria 8
milites orabat, vt ſimul imponeretur. *Nempe enim*,
inquit, *daturi eſtis conſulari viro ſeruulos aliquos*,
quorum e manu cibum capiat, *a quibus veſtiatur*, *a*
quibus calcietur: *omnia vel ſola praeſtabo.* Non 9
impetrauit. Conduxit piſcatoriam nauiculam, ingensque nauigium minimo ſequuta eſt. Eadem apud
Claudium vxori Scriboniani, quum illa profiteretur
indicium, *Ego*, inquit, *te audiam*, *cuius in gremio*
Scribonianus occiſus eſt, *& viuis?* Ex quo manifeſtum eſt, ei conſilium pulcherrimae mortis non ſubitum fuiſſe. Quin etiam quum Thraſea, gener eius, 10
deprecaretur, ne mori pergeret, interque alia dixiſſet, *Tu vis ergo filiam tuam*, *ſi mihi pereundum*
fuerit, *mori mecum?* reſpondit, *Si tam diu tantaque concordia vixerit tecum*, *quam ego cum Paeto*,
volo. Auxerat hoc reſponſo curam ſuorum: atten- 11
tius cuſtodiebatur: ſenſit, &, *Nihil agitis*, inquit:
poteſtis enim efficere, *vt male moriar*; *ne moriar*,
non poteſtis. Dum haec dicit, exſiluit cathedra, ad- 12
uerſoque parieti caput ingenti impetu impegit, &
cor-

7 *Scribonianus*) Rem narrat Sueto. Claud. c. 13.

9 *Ego te audiam*) & videam lucis vſura fruentem, & periculum amicis mariti tui creantem, vt ipſa impunitatem conſequaris. Illud enim fere praemium *indicii.* Formulam *profiteri indicium* illuſtrauit Cort. ad Sall. Iug. 35, 6.

 17, 1 Re-

corruit. Refocillata, *Dixeram*, inquit, *vobis*, *iuuenturam me*, *quamlibet duram*, *ad mortem viam*,
13 *ſi vos facilem negaſſetis.* Videnturne haec tibi maiora illo, *Paete*, *non dolet*, ad quod per haec peruentum eſt? quum interim illud quidem ingens fama, haec, nulla circumfert. Vnde colligitur, quod initio dixi, ALIA eſſe clariora, alia maiora. Vale.

XVII. C. PLINIVS SERVIANO SVO S.

Anxius de ſalute amici ob ſilentium eius, monet, vt propediem nuntiet, quid agat.

Rectene omnia? quod iampridem epiſtolae tuae ceſſant: An omnia recte; ſed occupatus es tu?
2 An tu non occupatus; ſed occaſio ſcribendi vel rara vel nulla? Exime hunc mihi ſcrupulum, cui par eſſe non poſſum. Exime autem vel data opera tabellario miſſo: ego viaticum, ego etiam praemium da-
3 bo: nuntiet mihi modo, quod opto. Ipſe valeo: ſi valere eſt, ſuſpenſum & anxium viuere, exſpectantem in horas, timentemque pro capite amiciſſimo, quidquid accidere homini poteſt. Vale.

XVIII.

17, 1 *Rectene omnia*) Interrogatio ſoliciti & metuentis aliquid ſiniſtrum, vt illud *ſatin' ſaluae?* apud Liuium 1, 58 & alias ſaepe. Quin. Ter. Andr. 4, 6, 9 *Quid vos quo pacto hic? ſati'ne recte?* Et noſter 6, 2, 10 *Ecquid omnia in tua* (domo) *recte?* Vid. omnino Briſſo. de form. 8, 65 pag. 724 nuperae edit. * Caeterum hunc locum repraeſentauimus ex coniecturis Caſauboni, quas firmant libri, qui Cortio patuere. Vulgata ſententiam non habet, niſi quid forte exſculpis, lector, ex iſtis: *Rectene omnia, quod iam pridem epiſtolae tuae ceſſant, an non omnia recte? Sed occupatus es tu. An tu occupatus? Sed occaſio ſcribendi vel rara, vel nulla.*

XVIII. C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Panegyrici, vberius, quam in ſenatu dixerat, elaborati, recitationem cum voluptate exceptam denarrat.

Officium conſulatus iniunxit mihi, vt reipub. nomine principi gratias agerem. quod ego in ſenatu quum ad rationem & loci & temporis ex more feciſſem; bono ciui conuenientiſſimum credidi, eadem illa ſpatioſius & vberius volumine amplecti. pri- 2
mum, vt imperatori noſtro virtutes ſuae veris laudibus commendarentur: deinde, vt futuri principes non quaſi a magiſtro, ſed tamen ſub exemplo praemonerentur, qua potiſſimum via poſſent ad eandem gloriam niti. Nam praecipere, qualis eſſe debeat 3
princeps, pulchrum quidem, ſed oneroſum, ac prope ſuperbum eſt: laudare vero optimum principem, ac per hoc poſteris, velut e ſpecula lumen, quod ſequantur, oſtendere; idem vtilitatis habet, arrogantiae nihil. Cepi autem non mediocrem voluptatem, 4
quod hunc librum, quum amicis recitare voluiſſem; non per codicillos, non per libellos, ſed *ſi commodum eſſet* & *ſi valde vacaret*, admoniti (numquam porro, aut valde raro, vacat Romae, aut commodum eſt, audire recitantem) foediſſimis inſuper tempeſtatibus per biduum conuenerunt: quumque modeſtia mea finem recitationi facere voluiſſet, vt adiicerem tertium diem, exegerunt. Mihi hunc hono- 5
rem habitum putem, an ſtudiis? Studiis malo, quo prope exſtincta refouentur. At cui materiae hanc 6
ſedulitatem praeſtiterunt? nempe quam in ſenatu quoque, vbi perpeti neceſſe erat, grauari tamen vel

puncto temporis ſolebamus; eandem nunc & qui
recitare, & qui audire triduo velint, inueniuntur:
non quia eloquentius, quam prius, ſed quia liberius,
7 ideoque etiam libentius ſcribitur. Accedet ergo hoc
quoque laudibus principis noſtri, quod res antea tam
inuiſa quam falſa; nunc vt vera, ita amabilis facta eſt.
8 Sed ego cum ſtudium audientium, tum iudicium
mire probaui. Animaduerti enim ſeueriſſima quae-
9 que vel maxime ſatisfacere. Memini quidem, me
non multis recitaſſe, quod omnibus ſcripſi: nihilo-
minus tamen, tanquam ſit eadem omnium futura
ſententia, hac ſeueritate aurium laetor. Ac ſicut
olim theatra male muſicos canere docuerunt, ita
nunc in ſpem adducor, poſſe fieri, vt eadem theatra
10 bene canere muſicos doceant. Omnes enim, qui
placendi cauſſa ſcribunt, qualia placere viderint, ſcri-
bent. Ac mihi quidem confido, in hoc genere ma-
teriae laetioris ſtili conſtare rationem, quum ea po-
tius, quae preſſius & adſtrictius, quam illa, quae hi-
larius & quaſi exſultantius ſcripſi, poſſint videri ar-
ceſſita & inducta: non ideo tamen ſegnius precor,
vt quandoque veniat dies (vtinamque iam venerit!)
quo auſteris iſtis ſeuerisque dulcia haec blandaque vel
11 iuſta poſſeſſione decedant. Habes acta mea tridui:
quibus cognitis volui tantum te voluptatis abſentem
& ſtudiorum nomine & meo capere, quantum prae-
ſens percipere potuiſſes. Vale.

XIX.

18, 9 theatra male muſicos) Corruptorum ab aula hominum iudicium ſecuti tum ſcriptores: nunc ſpes eſt meliora etiam ſcripturos homines, cum aulae vitia rectum de ſcriptis iudicium non amplius peruerrunt.

10 laetioris ſtili) * Sic in pari fere auctoritate malui quam *latioris*, quia ſynonymus videtur

detur

XIX. C. PLINIVS CALVISIO RVFO SVO S.

Conſulit, an emat praedia ſuis agris vicina, propoſitis in vtramque partem rationibus.

Adſumo te in conſilium rei familiaris, vt ſoleo.
Praedia agris meis vicina, atque etiam inſerta,
venalia ſunt. In his me multa ſollicitant; aliqua nec
minora deterrent. Solicitat primum ipſa pulchri- 2
tudo iungendi: deinde, quod non minus vtile quam
voluptuoſum, poſſe vtraque eadem opera, eodem
viatico inuiſere, ſub eodem procuratore, ac paene
iisdem actoribus habere, vnam villam colere & or-
nare, alteram tantum tueri. Ineſt huic computa- 3
tioni ſumtus ſupellectilis, ſumtus atrienſium, topia-
riorum, fabrorum, atque etiam venatorii inſtrumen-
ti: quae plurimum refert, vnum in locum conferas,
an in diuerſa diſpergas. Contra vereor, ne ſit in- 4
cautum, rem tam magnam iisdem tempeſtatibus, iis-
dem caſibus ſubdere. Tutius videtur, incerta for-
tunae poſſeſſionum varietatibus experiri. Habet et-
iam multum iucunditatis ſoli coelique mutatio, ipſa-
que illa peregrinatio interſita. Iam, quod delibera- 5
tionis noſtrae caput eſt, agri ſunt fertiles, pingues,
aquoſi: conſtant campis, vineis, ſiluis, quae mate-
riam & ex ea reditum ſicut modicum, ita ſtatum
praeſtant. Sed haec felicitas terrae imbecillis culto- 6
ribus fatigatur. Nam poſſeſſor prior ſaepius vendi-
dit pignora: & dum reliqua colonorum minuit ad

 tempus,

detur deinde dicere, *hilarius & exſultantius.*

19, 6 vendidit pignora) colonis ablata a duro domino, (Seruianae hypothecae nomine, qua obligantur coloni bona domino) ſi ii moroſi viderentur in ſoluendis reliquis. *Pignora* autem

tempus, vires in poſterum exhauſit, quarum defe-
7 ctione rurſus reliqua creuerunt. Sunt ergo inſtruendi complures frugi mancipes. Nam nec ipſe vsquam vinctos habeo, nec ibi quisquam. Supereſt, vt

autem cum nominat, comprehendit in primis inſtrumentum ruſticum, de quo poſtea lege Honorii & Theodoſii 8 C. quae res pignori, cautum eſt, *Pignorum gratia aliquid, quod ad culturam agri pertinet, auferri non conuenit.* His nimirum ablatis ipſe cultus agrorum impeditur, ac debilitantur coloni, auctis denuo reliquis. *Reliqua*, ἐλλείμματα, funeſtum nomen, vt hodie *die Reſte, der Ruckſtand,* apud ruſticos noſtros.

7 *inſtruendi - mancipes*) Exhauſtis veteribus colonis, vel iisdem ipſi, vel iis maiorem partem diſſipatis aut migrare iuſſis adeo, alii noui mancipes *inſtruendi ſunt*, & ornandi inſtrumento & rebus aliis neceſſariis, vt *frugi* & vtiles ſibi ac domino eſſe poſſint. De nouis quidem mancipibus (qui a colonis nomine ſolo differunt, quod latius patet & omne genus redemtoris complectitur) hic agi, ſatis illud indicat, quod negat Plinius *ſe vinctos habere*, quibus colere agrum poſſit. * Sic, puto, ſatis commode interpretari licet vulgatam lectionem. Eſt & alia a Gronouio prolata ex libris, & probata Cortio, *inſtruendi eo pluris, quod frugi, mancipes,* quae ad ſententiam parum a nobis diſcedit. Caeterum erat cum aliter caperemus hunc locum, & *pignora* intelligeremus natos colonorum, a ſaeuis dominis ablatos colonis cunctatoribus, venditosque; quorſum vtebamur aliquot legibus Codicis ex L. 11 tit. 47-52 e quibus apparet, fuiſſe tum colonos ſeruilis conditionis, eos certe, qui adſcripticii vocantur; & loco ex Euangelio Matth. 18, 24 vbi ad reliqua ſoluenda vendere iubetur ſiue procurator eſt, ſiue villicus, vxorem ac liberos; itemque illa Noodtiana ſententia de iure liberos vendendi ad Conſtantini vsque M. aetatem durante. Sed in viam me reduxit Conſultiſſimus idemque humaniſſimus Gebauerus noſter, qui me docuit, colonos ſeruilis conditionis & adſcripticios ad Conſtantini demum ſerius aeuum pertinere, & a barbaris & Germanis videri in Romanum imperium inuectos; ius autem illud vendendi liberos iam Plinii aetate ita fuiſſe reſtrictum, vt non niſi cum ad extrema ventum eſſet, vti illo liceret. Itaque manendum tandem putaui, in ea quam ſupra propoſui, probataque Gebauero, interpretatione.

nec ibi quisquam. Supereſt) Poſt *quisquam* intellige, *vinctos habet.* Non eſt diſciplina illius viciniae, habere vinctos in agris quorum conducere operas a dominis poſſis: ſed colonis vtuntur ſ. mancipibus. * Debetur haec diſtinctio ingenio Gruteri. Vulgo legebatur, *nec ibi quisquam*

vt ſcias, quanti videantur poſſe emi: ſeſtertio tricies: non quia non aliquando quinquagies fuerint, verum & hac penuria colonorum & communi temporis iniquitate, vt reditus agrorum, ſic etiam pretium retro abiit. Quaeris, an hoc ipſum tricies facile colligere 8
poſſimus? ſum quidem prope totus in praediis, aliquid tamen foenore, nec moleſtum erit mutuari. Accipiam a ſocru, cuius arca non ſecus ac mea vtor. Proinde hoc te non moueat, ſi caetera non refragan- 9
tur, quae velim quam diligentiſſime examines. Nam cum in omnibus rebus, tum in diſponendis facultatibus plurimum tibi & vſus & prouidentiae ſupereſt. Vale.

XX. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

In comitiis modum per tabellas ſuffragandi reſtitutum narrat, ex quo incommoda futura auguratur.

Meminiſtine, te ſaepe legiſſe, quantas contentiones excitarit lex tabellaria, quantumque ipſi latori vel gloriae vel reprehenſionis attulerit? At nunc 2
in ſenatu ſine vlla diſſenſione hoc quidem, vt optimum, placuit. Omnes comitiorum die tabellas poſtulauerunt. Exceſſeramus ſane manifeſtis illis aper- 3
tisque ſuffragiis licentiam concionum. Non tempus loquendi, non tacendi modeſtia, non denique ſeden-

quam ſupereſt. Nihil ſolennius Secundo illa formula, *Supereſt vt*, V. G. 10, 50, 3. 10, 93, 3 &c.

20, 1 *lex tabellaria*) De ſuffragiis, inuidiae vitandae cauſſa, non voce ſed tabella ferendis, de qua laudatus hic a viris doctis Cic. de LL. 3, 15 ſq. De ipſa ratione ſuffragia ferendi, fraudisque & nectendae & deprehendendae quaedam a nobis diſputata ſunt ad Varr. de R. R. 3, 5, 18 p. 335 ſq.

2 *in ſenatu*) Ad quem *comitia e campo translata* iam Tiberii aetate, teſte Tacito An. 1, 15, 1 vbi Lipſius peculiari excurſu, quibus illud gradibus initio a Iulio Caeſare facto contigerit, declarat.

4 di dignitas cuſtodiebatur. Magni vndique diſſonique clamores: procurrebant omnes cum ſuis candidatis: multa agmina in medio; multique circuli & indecora confuſio: adeo deſciueramus a conſuetudine parentum, apud quos omnia diſpoſita, moderata, tranquilla, maieſtatem loci pudoremque retinebant.
5 Superſunt ſenes, ex quibus audire ſoleo hunc ordinem comitiorum. Citato nomine candidati, ſilentium ſummum. Dicebat ipſe pro ſe, vitam ſuam explicabat, teſtes & laudatores dabat, vel eum, ſub quo militauerat, vel eum, cui quaeſtor fuerat, vel vtrumque, ſi poterat: addebat quosdam ex ſuffraga-
6 toribus; illi grauiter & paucis loquebantur. Plus hoc, quam preces, proderat. Non nunquam candidatus aut natales competitoris, aut annos, aut etiam mores arguebat. Audiebat ſenatus grauitate cenſoria.
7 Ita ſaepius digni, quam gratioſi, praeualebant. Quae nunc immodico fauore corrupta, ad tacita ſuffragia, quaſi ad remedium, decurrerunt. quod interim plane
8 remedium fuit: erat enim nouum & ſubitum. Sed vereor, ne procedente tempore ex ipſo remedio vitia naſcantur. Eſt enim periculum, ne tacitis ſuffragiis impudentia irrepat. Nam quotocuique eadem honeſtatis cura ſecreto, quae palam? Mvlti famam,
9 conſcientiam pauci verentur. Sed nimis cito de futuris: interim beneficio tabellarum habebimus magiſtratus, qui maxime fieri debuerunt. Nam vt in recupe-

7 *quae nunc - decurrerunt*) Ciceroniana figura adiuncta ponuntur pro ſubiectis. Sententia enim haec eſt, *quae cum corrupta ſunt, decurrerunt homines;* vel, *quibus corruptis decurſum eſt.* Ipſi profecto homines corrupti, animaduerſa leuitate ſua, cui aliter obſiſti non poſſet, decurrerunt ad illud remedium.

9 *re-*

recuperatoriis iudiciis, ſic nos in his comitiis, quaſi repente apprehenſi, ſinceri iudices fuimus. Haec tibi 10
ſcripſi, primum vt aliquid noui ſcriberem, deinde vt non nunquam de republica loquerer, cuius materiae nobis quanto rarior, quam veteribus, occaſio, tanto minus omittenda eſt. Et hercule quousque illa vul- 11
garia? *Eho, quid agis? Ecquid commode vales?* Habeant noſtrae quoque literae aliquid non humile, nec ſordidum, nec priuatis rebus incluſum. Sunt qui- 12
dem cuncta ſub vnius arbitrio, qui pro vtilitate communi ſolus omnium curas laboresque ſuſcepit: quidam tamen ſalubri quodam temperamento ad nos quoque, velut riui ex illo benigniſſimo fonte, decurrunt, quos & haurire ipſi, & abſentibus amicis quaſi miniſtrare epiſtolis poſſumus. Vale.

XXI. C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Mortem Martialis nuntiat, eiusque ingenium, ab ipſo laudatus, laudat.

Audio Valerium Martialem deceſſiſſe, & moleſte fero. Erat homo ingenioſus, acutus, acer, & qui plurimum in ſcribendo & ſalis haberet & fellis, nec candoris minus. Proſequutus eram viatico ſece- 2
dentem. Dederam hoc amicitiae, dederam etiam verſiculis, quos de me compoſuit. Fuit moris anti- 3
qui, eos, qui vel ſingulorum laudes, vel vrbium ſcripſerant, aut honoribus aut pecunia ornare: noſtris

9 *recuperatoriis iudiciis*) Recuperatores ex omni conuentu ciuium ſubito datos eſſe, ex Cic. Verr. 3, 59 ſq. & Liu. 26, 48 hic oſtendit Cortius. Caeterum *repente apprehenſi* eo *ſunt ſinceri iudices*, quod tempus non habent corruptorem audiendi, vel ſtruendi fraudem.

21, 2 *ſecedentem*) In patriam ſuam Bilbilim. Vid. de tempore huius ſeceſſus, mortisque

vero temporibus, vt alia ſpecioſa & egregia, ita hoc
in primis exoleuit. Nam poſtquam deſiimus facere
4 laudanda, laudari quoque ineptum putamus. Quae-
ris, qui ſint verſiculi quibus gratiam retulerim? Re-
mitterem te ad ipſum volumen, niſi quosdam tene-
rem: tu, ſi placuerint hi, caeteros in libro requires.
5 Adloquitur Muſam, mandat, vt domum meam Eſqui-
liis quaerat, adeat reuerenter:

Sed, ne tempore non tuo diſertam
Pulſes ebria ianuam, videto,
Totos dat tetricae dies Mineruae,
Dum centum *ſtudet auribus* virorum,
Hoc quod ſaecula poſterique poſſint
Arpinis quoque comparare chartis.
Seras tutior ibis ad lucernas.
Haec hora eſt tua, quum furit Lyaeus,
Quum regnat roſa, quum madent capilli,
Tunc me vel rigidi legant Catones.

6 Meritone eum, qui haec de me ſcripſit, & tunc di-
miſi amiciſſime, & nunc, vt amiciſſimum, defun-
ctum eſſe doleo? Dedit enim mihi, quantum maxime
potuit, daturus amplius, ſi potuiſſet. Tametſi quid
homini poteſt dari maius, quam gloria, & laus, &
7 aeternitas? At non erunt aeterna, quae ſcripſit. Non
erunt fortaſſe: ille tamen ſcripſit tanquam eſſent fu-
tura. Vale.

LIBER

que adeo poetae, Maſſonus in vita Plinii noſtri ad A. Chr. C. §. 12. Agit de hoc receſſu ſuo ipſe poeta in praefatione libri 12.

5 *Eſquiliis*) Sine praepoſitione & ſecunda litera *S* ex libris optimis poſuit Cortius. Caeterum totum carmen Martialis exſtat Epigr. 10, 19.

Arpinis chartis) Ciceronis Arpinatis aemulum ſe nusquam negat Plinius.

1, 1 *re-*

LIBER IV.

I. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Proſocero aduentum ſuum ſignificat, eodem itinere Tiferni templum dedicaturus.

Cupis poſt longum tempus neptem tuam meque
vna videre. Gratum eſt vtrique noſtrum,
quod cupis; mutuo mehercule. Nam inuicem 2
nos incredibili quodam deſiderio veſtri tenemur,
quod non vltra differemus. Atque adeo iam ſarci-
nulas adligamus, feſtinaturi, quantum itineris ra-
tio permiſerit. Erit vna, ſed breuis, mora: defle- 3
ctemus in Tuſcos, non vt agros remque familiarem
oculis ſubiiciamus (id enim poſtponi poteſt) ſed vt
fungamur neceſſario officio. Oppidum eſt praediis 4
noſtris vicinum; nomen Tifernum Tiberinum,
quod me paene adhuc puerum patronum coopta-
uit: tanto maiore ſtudio, quanto minore iudicio
aduentus meos celebrat, profectionibus angitur, ho-
noribus gaudet. In hoc ego vt referrem gratiam 5
(nam VINCI in amore turpiſſimum eſt) templum
pecunia mea exſtruxi: cuius dedicationem, quum
ſit paratum, differre longius, irreligioſum eſt. E- 6
rimus ergo ibi dedicationis die, quem epulo cele-
brare conſtitui. Subſiſtemus fortaſſe & ſequenti:
ſed

1, 1 neptem tuam) Calpurniam filii Fabati huius filiam, quam poſt obitum prioris vxoris duxerat.

4 minore iudicio) Modeſtiae vox, qua non mereri ſe tantum honoris fatetur.

6 epulo celebrare) In dedicatione omni epulas fuiſſe adhibitas ex Dione 57 p. 610 Grut. Inſcr. p. 414, 2. Sauaro. ad Sidò. 4, 15 pr. oſtendit Cortius. Et qui aliter? cum dedicatio ſine ſacrificio non fieret, nec ſine
epulis

7 ſed tanto magis viam ipſam corripiemus. Contingat modo te filiamque tuam fortes inuenire! nam hilares certum eſt, ſi nos incolumes receperitis. Vale.

II. C. PLINIVS CLEMENTI SVO S.

M. Regulum, morte filii dolorem ſimulantem, notabiliter perſtringit.

Regulus filium amiſit: hoc vno malo indignus, quod neſcio an malum putet. Erat puer acris ingenii, ſed ambigui: qui tamen poſſet recta ſecta-
2 ri, ſi patrem non referret. Hunc Regulus emancipauit, vt heres matris exſiſteret. Mancipatum (ita vulgo ex moribus hominis loquebantur) foeda & inſolita parentibus indulgentiae ſimulatione captabat. Incredibile eſt; ſed Regulum cogita.
3 Amiſſum tamen luget inſane. Habebat puer mannulos multos, & vinctos & ſolutos: habebat canes maiores minoresque: habebat luſcinias, pſittacos, merulas: omnes Regulus circa rogum trucidauit.

Nec

epulis ſacrificium, quemadmodum nec epulae ſolenniores ſine deorum honore ipſa Ebraeorum ſacrificia epulis bonam partem comitata &c.

2, 2 *emancipauit*) Filius in patris poteſtate ac manu dum eſt, nihil ſibi acquirit, omnia patri. Reguli filium mater mores mariti exoſa heredem non vult ſcribere, ſi in patris poteſtate eſſet; vel quod ne corrumpatur metuit, vel ne inſidias filio pater ſtruat. Emancipat igitur & poteſtate ſua ſoluit eum pater. Simillimam huic ſpeciem habes 8, 18, 4.

exiſteret) Non ſimpliciter *eſſet* ſignificat, vt faex Scholaſticorum poſtea vſurpauit: ſed *euaderet, prodiret, fieret.*

Mancipatum) Debebat dicere, ſi recta via rem enarrare voluiſſet, *emancipatum.* Sed iocum vna refert hominum, qui non tam ſolutum patria poteſtate Reguli filium iſta emancipatione dicere vellent, quam noua indulgentia, muneribus, corruptelis, *mancipatum* patri, & nexu nouo deuinctum. Regulus igitur vt eſt tota vita ſimulator & fallax, & e contrariis vitiis compoſitus, dum *emancipat* filium imaginaria venditione, re ipſa emit & *mancipat.*

6 vexat

Nec dolor erat ille, ſed oſtentatio doloris. Conue- 4
nitur ad eum mira celebritate. Cuncti deteſtantur, oderunt, &, quaſi probent, quaſi diligant, curſant, frequentant: vtque breuiter, quod ſentio, enuntiem, in Regulo demerendo, Regulum imitantur. Tenet ſe trans Tiberim in hortis, in qui- 5
bus latiſſimum ſolum porticibus immenſis, ripam ſtatuis ſuis occupauit, vt eſt in ſumma auaritia ſumtuoſus, in ſumma infamia glorioſus. Vexat ergo 6
ciuitatem inſaluberrimo tempore: & quod vexat, ſolatium putat. Dicit ſe velle ducere vxorem: hoc quoque, ſicut alia, peruerſe. Audies breui nuptias 7
lugentis, nuptias ſenis: quorum alterum, immaturum; alterum, ſerum eſt. Vnde hoc augurer, quae- 8
ris? non quia adfirmat ipſe (quo mendacius nihil eſt); ſed quia certum eſt, Regulum eſſe facturum, quidquid fieri non oportet. Vale.

III. C. PLINIVS ANTONINO SVO S.

Laus Antonini non tam ex honoribus, quos ampliſſimos geſſerat, quam ex ingenio & ſtilo Graeco.

Quod ſemel atque iterum conſul fuiſti, ſimilis antiquis, quod proconſul Aſiae, qualis ante te,

6 vexat ciuitatem) Dum ſeceſſu ſuo imponit neceſſitatem ſalutatoribus, & alloquendi conſolandique cauſſa ad eum venientibus, per aeſtum & vapores Romanos iter illud ſuſcipere.

7 *immaturum*) nondum maturum, nimis praecipitatum, vt qui in ipſo luctu quem grauiſſimum ſimulat nuptias & voluptatem cogitet.

3 Antonino) * Diſſenſus inter Codd. facit, vt dubium ſit, *Antoninone* legendum ſit, an *Hadriano*. Laudati iam ſunt a viris doctis Caſaubo. in Capitolini Anto. Pium c. 1. Reineſ. V. L. p. 277. Paullus Cigalinus de Plinii patria p. 1622.

3 Ho-

te, qualis poſt te vix vnus aut alter, (non ſinit enim
me verecundia tua dicere, nemo) quod ſanctitate,
quod auctoritate, aetate quoque princeps ciuitatis;
eſt quidem venerabile & pulchrum: ego tamen te
2 vel magis in remiſſionibus miror. Nam ſeueritatem
iſtam pari iucunditate condire, ſummaeque grauitati
tantum comitatis adiungere, non minus difficile,
quam magnum eſt. Id tu cum incredibili quadam
ſuauitate ſermonum, tum vel praecipue ſtilo
3 adſequeris. Nam & loquenti tibi illa Homerici ſenis
mella profluere, & quae ſcribis, complere apes
floribus, & nectare videntur. Ita certe ſum adfectus
ipſe, quum Graeca epigrammata tua, quum iam-
4 bos proxime legerem. Quantum ibi humanitatis,
venuſtatis! quam dulcia illa! quam antiqua! quam arguta!
quam recta! Callimachum me, vel Herodem,
vel ſi quid his melius, tenere credebam; quorum

tamen

3 Homerici ſenis) Neſtoris, de quo Il. α, 249 *Τȣ̃ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.*

& nectare) * Al. *nectere* vel *innectere*, verba floribus & ſertis illa quidem commoda & coniuncta, ſed non nimis apta forte apibus. Et mále ſane hanc cauſſam egit, qui Ouidianum *innectere tempora ſertis* huc aduocauit. Maius praeſidium illa habet Virg. Georg. 4, 250 *Complebuntque foros, & floribus horrea texent:* Vnde Ambroſius *Intexta floribus horrea* illis tribuit. Cum tamen poeticum illud ſit, & *nectare* ſit ipſum quoque in bonis libris, hoc praetuli.

4 quam dulcia illa) *quam amantia* hic inſerunt libri plerique, quod expunxit merito Cortius.

Herodem) * Vix patiuntur temporum rationes vt Herodes ille nobilis ſub Hadriano & Antoninis Sophiſta intelligatur, de cuius reliquiis Cl. Salmaſius; de vita autem & temporum rationibus Oleatius ad Philoſtratos immortaliter meriti ſunt. Igitur vel alterius maioris Herodis memoriam intercidiſſe oportet, vel hic locus corruptela non vacat. *Phileten* ſuſpicabatur Barthius, Callimacho alias etiam iungi ſolitum, *Eratoſthenem* Cortius. Mihi N. L.

5 in-

tamen neuter vtrumque aut abſoluit aut attigit. Ho- 5
minemne Romanum tam Graece loqui? Non, medius fidius, ipſas Athenas tam Atticas dixerim. Quid multa? Inuideo Graecis, quod illorum lingua ſcribere maluiſti. Neque enim coniectura eget, quid ſermone patrio exprimere poſſis, quum hoc inſiticio & inducto tam praeclara opera perfeceris. Vale.

IV. C. PLINIVS SOSSIO SVO S.

Tribunatum ſemeſtrem Caluiſio Nepoti petit.

Caluiſium Nepotem validiſſime diligo, virum induſtrium, diſertum, rectum, quod apud me vel potiſſimum eſt. Idem C. Caluiſium, contubernalem meum, amicum tuum, arcta propinquitate complectitur. Eſt enim filius ſororis. Hunc er- 2
go rogo, ſemeſtri tribunatu ſplendidiorem & ſibi

&

5 *inſiticio*) Verbum paullo rarius, ſed eleganter ſignificans. *Inſiticia* proprie ſunt quae in aliam ſtirpem inſeruntur, & loco non natali aluntur. Deinde transtulerunt ad alia, quae loco non natiuo poſita intelligi volunt. Ita *inſiticius ſomnus* Varronis eſt, R. R. 1, 2, 5 qui medio die, vigilandique adeo tempore capitur: apud eundem 2, 8, 1 *inſiticii & bigeneri muli*, in aliud genus inſiti. Plane idem ſibi vult *inſitiuus*, quod oſtendunt non *inſitiua* modo Horatii Ep. 2, 19 *pira*: ſed *inſitiuus* ille *Gracchus* Ciceronis pro Sext. c. 47 i. e. in illud genus eamque familiam fraude inſertus. Sic *inſitiui liberi* Phaedr. 3, 3, 10 per adulterium in alienam familiam illati. *Inſiticius* igitur *ſermo* eſt Graecus hominis non Graeci, non primum enatus quaſi in Antonino, ſed arte paratus & illi velut inſitus. Conf. infra 4, 18.

4, 2 *ſemeſtri tribunatu*) Oſtendit, hoc ipſo in primis loco vſus, Lipſius de Mil. Ro. 2, 9 propter multitudinem petentium *ſemeſtres tribunatus* datos, & hinc explicat obſcurum ante locum Iuuenalis 7, 89 de Paride Domitiani hiſtrione,

Ille & militiae multis largitur honorem,
Semeſtri vatum digitos circum ligat auro.

Semeſtre enim *aurum*, annulus tribunorum ſemeſtrium.

5, 1 Ae-

3 & auunculo ſuo facias. Obligabis me, obligabis
Caluiſium noſtrum, obligabis ipſum, non minus
4 idoneum debitorem, quam nos putas. Multa be-
neficia in multos contuliſti: auſim contendere, nul-
lum te melius, aeque bene vix vnum aut alterum
collocaſſe. Vale.

V. C. PLINIVS SPARSO SVO S.

Studium auditorii, quum recitaret orationem, comparat cum Aeſchinis auditoribus Rhodiis.

Aeſchinem, aiunt, petentibus Rhodiis legiſſe ora-
tionem ſuam, deinde Demoſthenis, ſummis
2 vtramque clamoribus. Quod tantorum virorum
contigiſſe ſcriptis non miror, quum orationem
meam proxime doctiſſimi homines hoc ſtudio, hoc
adſenſu, hoc etiam labore per biduum audierint:
quamuis hanc intentionem eorum nulla hinc & inde
3 collatio, nullum quaſi certamen accenderet. Nam
Rhodii cum ipſis orationum virtutibus, tum etiam
comparationis aculeis excitabantur: noſtra oratio ſi-
ne aemulationis gratia probabatur. An merito, ſcies,
quum legeris librum: cuius amplitudo non ſinit me
4 longiore epiſtola praeloqui. Oportet enim nos in
hac certe, in qua poſſumus, breues eſſe: quo ſit ex-
cuſatius, quod librum ipſum, non tamen vltra cauſ-
ſae amplitudinem, extendimus. Vale.

VI. C.

5, 1 *Aeſchinem*) Vid. ea de re ſupra ad 2, 3, 10.

ſummis-clamoribus) laudantium pura & plaudentium auditorum. Sic ſaepius noſter, de quo vid. Ind. Sed etiam Cic. de Orat. 1, 33 *Haec ſunt*, quae clamores & *admirationes* in *bonis oratoribus efficiunt*. Hinc illud ad Q. Fratr. 3, 1, 3 *Clamores efficiam*, h. e. mirificum quid praeſtabo.

6, 1 par

VI. C. PLINIVS NASONI SVO S.

Laurentinum, propter ſtudiorum ſecretum, reliquis praediis praefert.

Tuſci grandine excuſſi; in regione Transpadana ſumma abundantia, ſed par vilitas nuntiatur: ſolum mihi Laurentinum meum in reditu. Nihil 2
quidem ibi poſſideo praeter tectum & hortum, ſtatimque arenas: ſolum tamen mihi in reditu. Ibi enim plurimum ſcribo: nec agrum (quem non habeo) ſed ipſum me ſtudiis excolo; ac iam poſſum tibi, vt aliis in locis horreum plenum, ſic ibi ſcrinium oſtendere. Igitur tu quoque, ſi certa & fru- 3
ctuoſa praedia concupiſcis, aliquid in hoc litore para. Vale.

VII. C. PLINIVS LEPIDO SVO S.

Reguli ingenium & induſtriam in laudando & ornando filio deſcribit.

Saepe tibi dico, ineſſe vim Regulo. Mirum eſt quam efficiat, in quod incubuit. Placuit ei lugere filium: luget, vt nemo. Placuit ſtatuas ei & imagines quam plurimas facere: hoc omnibus officinis agit. Illum coloribus, illum cera, illum aere, illum argento, illum auro, ebore, marmore effingit.

6, 1 par vilitas) Non minus ſumma, quam eſt abundantia. Haec enim fere coniuncta ſunt. Cic. in Verr. 3, 98 *Annona pretium, niſi in calamitate fructuum, non habet. Si autem vbertas in percipiendis fructibus fuit, conſequitur vilitas in vendendo* &c.

2 ſtatimque arenas) Eſt enim maritima villa ipſi litori impoſita. vid. 2, 17.

3 certa) Cum alias *fides* praediorum laudetur, vel accuſetur *fallacia*: hic Plinius alludens eo nomine *certa* vocat, quod ingenii fetus ſubminiſtrant, nullis tempeſtatum caſibus expoſitos.

2 git. Ipſe vero & nuper, adhibito ingenti auditorio,
librum de vita eius recitauit: de vita pueri recitauit;
tamen eundem librum, in exemplaria tranſcriptum
mille, per totam Italiam prouinciasque dimiſit.
Scripſit publice, vt a decurionibus eligeretur voca-
liſſimus aliquis ex ipſis, qui legeret eum populo:
3 factum eſt. Hanc ille vim (ſeu quo alio nomine
vocanda eſt intentio, quidquid velis, obtinendi) ſi
ad potiora vertiſſet, quantum boni efficere potuiſ-
ſet? quanquam minor vis bonis, quam malis, in-
eſt, ac ſicut ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον
φέρει, ita recta ingenia debilitat verecundia, per-
4 uerſa confirmat audacia. Exemplo eſt Regulus. Im-
becillum latus, os confuſum, haeſitans lingua, tar-
diſſima inuentio, memoria nulla: nihil denique prae-
ter ingenium inſanum: & tamen eo impudentia ipſo-
que illo furore peruenit, vt a plurimis orator ha-
5 beatur. Itaque Herennius Senecio mirifice Catonis
illud de oratore in hunc e contrario vertit: *Orator
eſt vir malus, dicendi imperitus.* Non, meher-
cule, Cato ipſe tam bene verum oratorem, quam
6 hic Regulum expreſſit. Habesne, quo tali epiſtolae
parem

7, 2 *Ipſe vero & nuper*) Damus hic lectionem a Cortio ex bonis libris probatam, qui etiam id genus repetitionis, quae δεινότητα quandam adfert orationis, tum noſtro, tum optimis quibusque ſcriptoribus familiare eſſe oſtendit.

ſcripſit publice) ad ciuitates. Neque enim ea tantum *publice* ſcribuntur vel fiunt, quae *populi nomine* fiunt; ſed ea quoque, quae *ad populum* referuntur. Sic Cic. fam. 5, 7 pr. & alias.

3 *ἀμαθία μὲν θράσος*) Vox Periclis in ſermone epitaphio apud Thucyd. 2, 40. Vertit Aem. Portus, *Imperitia quidem audaciam: conſideratio vero difficultatum ac periculorum cunctationem & metum adfert.* Add. 5, 17, 3. 7, 17, 13.

5 *Catonis*) Definitio Catoniana, *Vir bonus dicendi peritus* eſt apud Quinctil. 12, 1, 1.

6 Demo-

parem gratiam referas? Habes, ſi reſcripſeris, Num aliquis in municipio veſtro ex ſodalibus meis, num etiam ipſe tu nunc luctuoſum Reguli librum, vt circulator, in foro legeris, ſcilicet, vt ait Demoſthenes, *ἐπάρας τὴν φωνὴν καὶ γεγηθὼς, καὶ λαρυγγίζων*. Eſt enim tam ineptus, vt riſum magis poſ- 7
ſit exprimere, quam gemitum. Credas non de puero ſcriptum, ſed a puero. Vale.

VIII. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Gratulationi de auguratu reſpondet, cauſſas explicans, cur eo honore praecipue laetetur.

Gratularis mihi, quod acceperim auguratum. iure gratularis. primum, quod grauiſſimi principis iudicium in minoribus etiam rebus conſequi pulchrum eſt: deinde quod ſacerdotium ipſum cum priſcum & religioſum, tum hoc quoque ſacrum plane & inſigne eſt, quod non adimitur viuenti. Nam caetera, 2
quanquam dignitate propemodum paria, vt tribuuntur, ſic auferuntur. In hoc fortunae hactenus licet, vt dari poſſit. Mihi vero etiam illud gratula- 3
tione

6 Demoſthenes) Orat. pro Corona c. 90 p. 166 cuius loci ſuauitas, & acumen Plinii intelligi non poteſt, niſi totus inſpiciatur. Accuſat inimicum ſuum Demoſthenes, qui in commemoranda calamitate publica *οὐδ᾽ ἐδάκρυσεν, οὐδ᾽ ἔπαθεν οὐδὲν τοιοῦτον τῇ ψυχῇ*, *neque lacrimam effuderit, neque animo ſe commoueri oſtenderit*; ſed *ſublata voce, exultabundus* (illud enim eſt *γεγηθὼς*, quod gaudii notionem adiunctam habet) *& modulanti gutture* locutus ſit &c. Hunc Aeſchinem igitur imitatus eſt, de Plinii ſuſpicione, Lepidus in praelegendo Reguli libro, vt non lugubri voce, & actione ad materiem compoſita, ſed laetus, hilaris, ludensque recitaret.

8, 3 Iu-

tione dignum videtur, quod ſucceſſi Iulio Frontino,
principi viro: qui me nominationis die per hos con-
tinuos annos inter ſacerdotes nominabat, tanquam
in locum ſuum cooptaret, quod nunc euentus ita
4 comprobauit, vt non fortuitum videatur. Te qui-
dem, vt ſcribis, ob hoc maxime delectat auguratus
meus, quod Marcus Tullius augur fuit. Laetaris
enim, quod honoribus eius inſiſtam, quem aemu-
5 lari in ſtudiis cupio. Sed vtinam vt ſacerdotium
idem & conſulatum, multo etiam iuuenior quam
ille, ſum conſequutus: ita ſenex ſaltem ingenium
6 eius aliqua ex parte adſequi poſſim! Sed nimirum
quae ſunt in manu hominum, & mihi & multis
contigerunt: illud vero vt adipiſci arduum, ſic et-
iam ſperare nimium eſt, quod dari niſi a diis non
poteſt. Vale.

IX. C. PLINIVS VRSO SVO S.

Narrat, Baſſum, ex Bithynia repetundarum reum, a ſe defenſum liberatumque eſſe.

Cauſſam per hos dies dixit Iulius Baſſus, homo la-
borioſus & aduerſis ſuis clarus. Accuſatus eſt
ſub Veſpaſiano a priuatis duobus: ad ſenatum re-
miſſus, diu pependit; tandemque abſolutus vindica-
2 tusque eſt. Titum timuit, vt Domitiani amicus;
a Do-

8,3 Iulio Frontino) Nobili auctore Strategematum & libri de aquaeductibus, de cuius mortis tempore, atque adeo, quo anno augur factus fuerit Secundus, diſputatur a Cl. Maſſono in vita Plinii ad A. C. CIII. & ab Illmo. Poleno in Prolegom. ad Fronti. c. 1 §. 42 ſqq.

nominationis die) Vid. ad 2, 1, 8.

5 iuuenior) Etiam apud Apuleium eſſe hunc comparatiuum, iam a Cellario obſeruatum eſt.

9, 2 vt Domitiani amic.) Non tamen erat, quod vehemen-

Digitized by Google

a Domitiano relegatus eſt. Reuocatus a Nerua, for-
titusque Bithyniam, rediit reus, accuſatus non mi-
nus acriter, quam fideliter defenſus: varias ſenten-
tias habuit, plures tamen, quaſi mitiores. Egit 3
contra eum Pomponius Rufus, vir paratus & vehe-
mens. Rufo ſucceſſit Theophanes, vnus ex legatis,
fax accuſationis & origo. Reſpondi ego. Nam 4
mihi Baſſus iniunxerat, vt totius defenſionis funda-
menta iacerem: dicerem de ornamentis ſuis, quae
illi & ex generis claritate & ex periculis ipſis magna
erant; dicerem de conſpiratione delatorum, quam 5
in quaeſtu habebant; dicerem cauſſas, quibus factio-
ſiſſimum quemque, vt illum ipſum Theophanem,
offendiſſet. Eundem me voluerat occurrere crimi-
ni, quo maxime premebatur: in aliis enim, quam-
uis auditu grauioribus, non abſolutionem modo, ve-
rum etiam laudem merebatur. Hoc illum alias 6
onerabat, quod homo ſimplex & incautus quaedam
a prouincialibus, vt amicis, acceperat. Nam fue-
rat in prouincia eadem quaeſtor. Haec accuſato-
res furta ac rapinas; ipſe munera vocabat: ſed lex
munera quoque accipi vetat. Hic ego quid agerem? 7

menter timeret Titum, ſi vera narrat Suetonius c. 9 *Fratrem inſidiari ſibi non deſinentem, ſed pene ex profeſſo ſolicitantem exercitus meditantem fugam nec occidere, neque ſeponere, ac ne in minore quidem honore habere ſustinuit* &c.

2 *quaſi mitiores*) Vid. ſ. 17 & 18.

3 *Pomponius Rufus*) *Varenus*, de quo 5, 19, 1.

fax accuſationis) Al. *princeps*. Propoſitam lectionem libris & auctoritate Plinii tuetur Cortius.

5 *in quaeſtu habebant*) Quod quarta bonorum eius quem damnaſſent pars illis cederet, vnde *quadruplatores* dicti.

6 *lex munera accipi vetat*) Laudat hic Cellarius *Ünciam* legem, *Aciliam* item & *Calpurniam*. Sed neſcio, an ipſa, de qua

quod iter defenſionis ingrederer? Negarem? Verebar, ne plane furtum videretur, quod confiteri timerem. Praeterea rem manifeſtam infitiari, augentis erat crimen, non diluentis: praeſertim quum reus ipſe nihil integrum aduocatis reliquiſſet. Multis enim, atque etiam principi, dixerat, ſola ſe munuſcula, duntaxat natali ſuo aut Saturnalibus, acce-
8 piſſe, & plerisque miſiſſe. Veniam ergo peterem? Iugularem reum, quem ita deliquiſſe concederem, vt ſeruari, niſi venia, non poſſet. Tanquam recte factum tuerer? Non illi profuiſſem, ſed ipſe impu-
9 dens exſtitiſſem. In hac difficultate placuit medium quiddam tenere. Videor tenuiſſe. Actionem meam, vt praelia ſolet, nox diremit. Egeram horis tribus & dimidia; ſupererat ſesquihora. Nam quum e lege accuſator ſex horas, nouem reus accepiſſet; ita diuiſerat tempus reus inter me, & eum, qui dicturus poſt erat, vt ego quinque horis, ille reliquis
10 vteretur. Mihi ſucceſſus actionis ſilentium finemque ſuadebat. Temerarium eſt enim, ſecundis non eſſe contentum. Ad hoc verebar, ne mox corporis vires iterato labore deficerent; quem difficilius
11 eſt repetere, quam iungere. Erat etiam periculum, ne reliqua actio mea & frigus, vt depoſita, & taedium, vt reſumta pateretur. Vt enim faces ignem

qua hic agitur ſpecies in vlla earum, quatenus notae ſunt hodie, oſtendi poſſit. Facilius forte fuerit hoc demonſtrare de *Cornelia* itemque *Iulia repetundarum*. Sed hoc agunt ICti.

10 repetere quam iungere) *Repetere* nimirum *laborem* eſt intermiſſum denuo adgredi; *iungere* eſt continuare. Verum hoc deprehendunt viatores, qui multo facilius durant, ſi vno quaſi tenore pergant, quam ſi aliquamdiu interquieuerint.

11 *Frigus-taedium*) *Frigus* intel-

ignem aſſidua concuſſione cuſtodiunt, dimiſſum ae-
gerrime reparant; ſic & dicentis calor & audientis
intentio continuatione ſeruatur, intercapedine &
quaſi remiſſione langueſcit. Sed Baſſus multis pre- 12
cibus, paene etiam lacrymis, obſecrabat, implerem
meum tempus. Parui, vtilitatemque eius praetuli
meae. Bene ceſſit: inueni ita erectos animos ſena-
tus, ita recentes, vt priore actione incitati magis,
quam ſatiati viderentur. Succeſſit mihi Lucius Al- 13
binus tam apte, vt orationes noſtrae varietatem dua-
rum, contextum vnius habuiſſe credantur. Re- 14
ſpondit Herennius Pollio inſtanter & grauiter: de-
inde Theophanes rurſus. Fecit enim hoc quoque,
vt caetera, impudentiſſime, quod poſt duos, & con-
ſulares & diſertos, tempus ſibi, & quidem laxius,
vindicauit. Dixit in noctem, atque etiam nocte,
inlatis lucernis. Poſtero die egerunt pro Baſſo Ti- 15
tius Homullus, & Fronto, mirifice: quartum diem
probationes occupauerunt. Cenſuit Baebius Macer, 16
conſul deſignatus, lege repetundarum Baſſum tene-
ri: Caepio Hiſpo, ſalua dignitate, iudices dandos.
Vterque recte. Qui fieri poteſt, inquis, quum tam 17
diuerſa cenſuerint? quia ſcilicet & Macro, legem in-
tuenti, conſentaneum fuit damnare eum, qui con-
tra legem munera acceperat: & Caepio, quum pu-
taret licere ſenatui, ſicut licet, & mitigare leges &
intendere, non ſine ratione veniam dedit facto, ve-
tito quidem, non tamen inuſitato. Praeualuit ſen- 18
tentia Caepionis: quin immo conſurgenti ei ad cen-

intellige adfectuum; cito enim areſcit lacrimula ab oratore expreſſa: *taedium* eſt a continuatione & longitudine.

20 legat.

ſendum, acclamatum eſt, quod ſolet reſidentibus. Ex quo potes aeſtimare, quanto conſenſu ſit exceptum, quum diceret, quod tam fauorabile fuit,
19 quum dicturus videretur. Sunt tamen, vt in ſenatu, ita in ciuitate, in duas partes hominum iudicia diuiſa. Nam quibus ſententia Caepionis placuit, ſententiam Macri, vt duram rigidamque, reprehendunt: quibus Macri, illam alteram diſſolutam atque etiam incongruentem vocant. Negant enim congruens eſſe, retinere in ſenatu, cui iudices de-
20 deris. Fuit & tertia ſententia. Valerius Paullinus adſenſus Caepioni, hoc amplius cenſuit, referendum de Theophane, quum legationem renuntiaſſet. Arguebat enim multa in accuſatione feciſſe, quae illa
21 ipſa lege, qua Baſſum accuſauerat, tenerentur. Sed hanc ſententiam conſules, quanquam maximae parti ſenatus mire probatur, non ſunt perſequuti. Paullinus tamen & iuſtitiae famam & conſtantiae tulit.
22 Miſſo ſenatu Baſſus, magna hominum frequentia, magno clamore, magno gaudio exceptus eſt. Fecetat eum fauorabilem renouata diſcriminum vetus fama, notumque periculis nomen, & in procero cor-
23 pore moeſta & ſqualida ſenectus. Habebis hanc interim epiſtolam vt προδρομον: exſpectabis orationem plenam onuſtamque: & exſpectabis diu: neque enim leuiter & curſim, vt de re tanta, retractanda eſt. Vale.

X. C.

20 legat. renuntiaſſet) h.e. depoſuiſſet. Renuntiato enim quid egeris, finita cenſetur legatio. Copioſe illuſtrat hanc formulam Burmannus ad Quinctil. 7, 4 p. 634.

23 expectabis orationem) Vid. ſupra quae diximus, ad 1, 20, 6.

X. C. PLINIVS SABINO SVO S.

Heres cum Sabino factus de libertate ſerui, quamuis non plene ſcripta, ex aequitate cenſet.

Scribis mihi, Sabinam, quae nos reliquit heredes,
Modeſtum ſeruum ſuum nusquam liberum eſſe
iuſſiſſe: eidem tamen, ſic adſcripſiſſe legatum, *Mo-
deſto, quem liberum eſſe iuſſi.* Quaeris, quid ſentiam?
Contuli cum prudentibus. Conuenit inter omnes, 2
nec libertatem deberi, quia non ſit data; nec lega-
tum, quia ſeruo ſuo dederit. Sed mihi manifeſtus
error videtur: ideoque puto nobis, quaſi ſcripſerit
Sabina, faciendum, quod ipſa ſcripſiſſe ſe credidit.
Confido, acceſſurum te ſententiae meae, quum reli- 3
gioſiſſime ſoleas cuſtodire defunctorum voluntatem,
quam bonis heredibus intellexiſſe pro iure eſt. Ne-
que enim minus apud nos honeſtas, quam apud alios
neceſſitas valet. Moretur ergo in libertate, ſinenti- 4
bus nobis, fruatur legato, quaſi omnia diligentiſſime
cauerit. Cauit enim, quae heredes bene elegit. Vale.

XI. C. PLINIVS MINVTIANO SVO S.

Liciniani rhetoricam profeſſionem narrat, tanquam propter inceſtum cum Veſtali a Domitiano ad exſilium redacti.

Audiſtine Valerium Licinianum in Sicilia profiteri? nondum te puto audiſſe; eſt enim recens nuntius.

10, 1 cum prudentibus) Cortius ex Mediceo, *cum peritis iuris.* Sententia eadem; quae ſint *reſponſa prudentum*, nemo ignorat.

4 cauerit) Etiam hoc iuris verbum, quo ludit aliquoties apud Trebatium ſuum, & contra Seruium pro Murena Tullius.

11, 1 profiteri) literas intellige, ſpeciatim Rhetoricen. Sic dixerat etiam 2, 18, 4.

2 ama-

tius. Praetorius hic modo inter eloquentiſſimos
cauſſarum actores habebatur: nunc eo decidit, vt ex-
2 ſul de ſenatore, rhetor de oratore fieret. Itaque
ipſe in praefatione dixit dolenter & grauiter, *quos ti-
bi fortuna ludos facis? Facis enim ex Profeſſoribus
Senatores, ex Senatoribus Profeſſores.* Cui ſenten-
tiae tantum bilis, tantum amaritudinis ineſt, vt mihi
3 videatur ideo profeſſus, vt hoc diceret. Idem, quum
Graeco pallio amictus intraſſet (carent enim togae
iure, quibus aqua & igni interdictum eſt) poſtquam
ſe compoſuit, circumſpexitque habitum ſuum: *La-
4 tine*, inquit, *declamaturus ſum.* Dices, Triſtia &
miſeranda: dignum tamen illum, quia haec ipſa ſtu-
5 dia inceſti ſcelere maculauerit. Confeſſus eſt quidem
inceſtum: ſed incertum, vtrum quia verum erat, an
quia grauiora metuebat, ſi negaſſet. Fremebat enim
Domi-

2 *amaritudinis*) Quaeret forte aliquis, qua in re inſit *δριμύτης* illa ſiue amaritudo? Credo ego in eo, quod Quinctilianum mordet, Hiſpanum hominem, & artis, quam profitebatur, opera honores ſummos & ornamenta Conſularia adeptum. Quantacunque enim eſſet viri virtus, non poterat tamen carere fortuna ipſius, quam diu vixit obtrectatoribus. Igitur etiam Iuuenalis dentem in illum ſtringit 7, 189 ſqq. & nec meritis viri, nec iudicio principum tribuit, quod *ſaltus multos haberet;* verum *ſideribus, quae exceperint modo primos incipientem edere vagitus* &c. Altera pars dicti, quo vſus eſt Valerianus, ad M. Tullium etiam ſpectare videtur, qui Senatoriis curis a Iulio Caeſare liberatus, ſcholas domi ſuae habuit. Denique cum fortunae tribuit mutatam vitae ſuae conditionem, innocens videri vult.

3 *poſtquam ſe compoſuit*) Vid. quae diximus ſupra ad 2, 3, 2.

Latine declamaturus ſum) Licet veſtis me admoneat Romanae ac Latinae adeo ciuitatis, & veſtis iure excidiſſe, *Latine* tamen, quod ſolum adhuc poſſum, *declamaturus ſum.*

4 *inceſti ſcelere*) In Veſtalem commiſſi, vti ea quae ſequuntur declarant.

5 de-

Domitianus, aeſtuabatque ingenti inuidia, deſtitutus. Nam quum Corneliam, maximam Veſtalem, 6
defodere viuam concupiſſet, vt qui illuſtrari ſaeculum ſuum eiusmodi exemplo arbitraretur, pontificis maximi iure, ſeu potius immanitate tyranni, licentia domini, reliquos pontifices non in Regiam, ſed in Albanam villam conuocauit. Nec minore ſcelere, quam quod vlciſci videbatur, abſentem inauditamque damnauit inceſti, quum ipſe fratris filiam inceſto non polluiſſet ſolum, verum etiam occidiſſet. nam vidua abortu periit. Miſſi ſtatim ponti- 7
fices, qui defodiendam necandamque curarent. Illa nunc ad Veſtam, nunc ad caeteros deos manus tendens, multa, ſed hoc frequentiſſime, clamitabat: Me

5 deſtitutus) a teſtibus tanti ſceleris, cuius Veſtalem virginem damnare cuperet. Suetonius tamen Domit. c. 8. *Corneliam Virginem Maximam, abſolutam olim, dehinc longo interuallo repetitam atque conuictam, defodi imperauit, ſtupratoresque virgis in comitio ad necem caedi:* adiungit tamen, quod ad hunc noſtrum pertinet, *excepto Praetorio viro, cui* dubia etiam tum cauſſa, & incertis quaeſtionibus atque tormentis de ſemet profeſſo, *exilium indulſit.*

6 maximam Veſtalem) Ita dicuntur vt *Pontifices maximi.* Saepe ita Inſcriptiones antiquae V. G. apud Gruterum p. 309 ſqq.

Regiam) Seruius ad Aen. 8, 363 *Domus in qua Pontifex habitat Regia dicitur, quod in ea Rex ſacrificulus habitare conſueſſet.*

cum ipſe fratris filiam) Iuliam Titi Veſpaſiani filiam: narrat Sueto. Domit. c. 22. * vbi de hoc ipſo Plinii noſtri loco Heinſianam coniecturam profert Burmannus. Cum enim vix appareat, aiunt, cur *viduam* appellet Plinius, quae viro iam antea orbata erat, quum ex Domitiano conciperet; forte legendum, *nam biduo ab abortu periit.* Vt dignam Heinſii ingenio coniecturam haud negauerim: ſic *viduae* appellationem apud Plinium minime ſuperuacuam eſſe, arbitror. Intelligitur enim cauſſa, cur Domitianus illam coegerit abortiuum ſumere, quod ſcilicet non eſſet decorum viduae parere, quod ex marito defuncto conceptum dicere non poſſet.

7 multa - clamitabat) Debet hoc factum eſſe ante vltimam & ſolennem ad ipſum ſuppli-

Me Caeſar inceſtam putat; qua ſacra faciente, vi-
8 *cit, triumphauit.* Blandiens haec, an irridens; ex
fiducia ſui, an ex contemtu principis dixerit, du-
bium eſt. dixit, donec ad ſupplicium, neſcio an in-
9 nocens, certe tanquam nocens, ducta eſt. Quin
etiam, quum in illud ſubterraneum cubiculum de-
mitteretur, haeſiſſetque deſcendenti ſtola, vertit ſe
ac recollegit; quumque ei carnifex manum daret,
auerſata eſt, & reſiluit; foedumque contagium,
quaſi plane a caſto puroque corpore, nouiſſima ſan-
ctitate

ſupplicium deductionem, ſi recte rem narrat Plutarchus in Numa p. 122 H. Steph. *αὐτὴν δὲ τὴν κολαζομένην εἰς φορεῖον ἐνθέμενοι, καὶ καταστεγάζοντες ἔξωθεν καὶ καταλαβόντες ἱμᾶσιν, ὡς μηδὲ φωνὴν ἐξάκουστον γενέσθαι κ. τ λ.* Nam lecticae ſi impoſita fuit contectae vndique & obligatae, vt vox inde exaudiri non poſſet, non eſt, vt apophthegmata eius obſeruari potuerint. Eſt etiam aliud in Plutarchi deſcriptione, quod cum Plinio pugnare videtur. Facit hic mentionem carnificis. Sed vide quid Plutarchus *ὅταν πρὸς τὸν τόπον κομισθῇ τὸ φορεῖον, οἱ μὲν ὑπηρέται τοὺς δεσμοὺς* (non ipſius Veſtalis, puto, ſed lora quibus lectica deuincta & occluſa fuit vndique) *ἐξέλυσαν, ὁ δὲ τῶν ἱερῶν ἔξαρχος - ἐξάγειν συγκεκαλυμμένην, καὶ καθίστησιν ἐπὶ κλίμακος εἰς τὸ οἴκημα κάτω φερούσης.* Sed reſponſionem forte ſubiiciunt, quae ſtatim ſequuntur. *Εἶτα αὐτὸς μὲν ἀποτρέπεται μετὰ τῶν ἄλλων ἱερέων, τῆς δε καταβάσης ἡ δὲ κλίμαξ ἀναιρεῖται κ. τ. λ.* Videtur itaque, ſalua Plutarchi deſcriptione, carnifex (cuius etiam eſſe potuerunt *ὑπηρέται* modo commemorati) cui forte ingerendae telluris negotium datum fuit, retro abeunte Pontifice, illud miniſterium Veſtali obtuliſſe.

8 neſcio an innocens) Qui Germanice ſic ordinat verba, dubitat ita, vt ad negantem ſententiam incliner. Aliter Latine, quod & hic multis demonſtrat Cortius, & copioſe ad Fabrianum theſaurum oſtenſum eſt. *Neſcio an innocens* ſimpliciter ſignificat, forte innocens.

9 quaſi plane a caſto) Quid ſi transpoſitis verbis duobus legamus, *quaſi a caſto plane puroque corpore.* Certe ἡ *plane* ad *caſto* referenda eſt haud dubie. Et quam frequentes ſint in libris antiquis id genus transpoſitiones, nemo ignorat.

πολ-

ctitate reiecit; omnibusque numeris pudoris, πολλὴν πρόνοιαν ἔσχεν, εὐσχήμως πεσεῖν. Praeterea 10
Celer, eques Romanus, cui Cornelia obiiciebatur, quum in comitio virgis caederetur, in hac voce perſtiterat, *quid feci? nihil feci.* Ardebat ergo Do- 11
mitianus & crudelitatis & iniquitatis infamia. Arripit Licinianum, quod in agris ſuis occultaſſet Corneliae libertam: ille ab iis, quibus erat curae, praemonetur, ſi comitium & virgas pati nollet, ad confeſſionem confugeret, quaſi ad veniam: fecit. Lo- 12
quutus eſt pro abſente Herennius Senecio tale quiddam, quale eſt illud, κεῖται Πάτροκλος. Ait enim, *ex Aduocato nuntius factus ſum. Receſſit Licinianus.*
Gratum hoc Domitiano, adeo quidem, vt gaudio 13
proderetur, diceretque; *Abſoluit nos Licinianus.* Adiecit etiam, *Non eſſe verecundiae eius inſtandum:* ipſi

πολλὴν πρόνοιαν) Verſus Euripidis in Hecuba. Inſpiciamus totam Talthybii de vltimo actu vitae Polyxenae narrationem verſ. 568 Ἡ δὲ θνήσκουσ᾽ ὅμως Πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν Κρύπτειν θ᾽ ἃ κρύπτειν ὄμματ᾽ ἀρσένων χρεών. Tranſtulit Ouid. met. 13, 479

Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas
Cum caderet, caſtique decus ſeruare pudoris.

De ſimili decoris & verecundiae in moribundis ſtudio plura hic notauit Cortius. V. G. de Lucretia Ouid. Faſt. 2, 83.

Tunc quoque iam moriens, ne non procumbat honeſte,
Reſpicit; haec etiam cura cadentis erat.

10 *in comitio*) More veteri. Liu. 22, 57 *L. Cantilius, ſcriba Pontificis, quos nunc minores Pontifices appellant, qui cum Floronia* (Veſtalia, ſub terram ad portam Collinam necata) *ſtuprum fecerat, a Pontifice Maximo eo vsque virgis in comitio caeſus erat, vt inter verbera exſpiraret.*

12 κεῖται Πάτροκλος) Iliad. Σ, 20 vbi Antilochus Patrocli mortem ita narrat Achilli, Κεῖται Πάτροκλος. νέκυος δὲ δὴ ἀμφιμάχονται Γυμνοῦ· ἀτὰρ τάγε τεύχε᾽ ἔχει κορυθαίολος Ἕκτωρ. De hoc loco Quinctil. 10, 1, 49 *Narrare vero quis breuius* (poteſt) *quam qui mortem nuntiat Patrocli?*

13 *non eſſe - inſtandum*) Vt

ipſi vero permiſit, ſi qua poſſet, ex rebus ſuis rape-
ret, antequam bona publicarentur; exſilium molle,
14 velut praemium, dedit. Ex quo tamen poſtea cle-
mentia diui Neruae translatus eſt in Siciliam, vbi
nunc profitetur, ſeque de fortuna praefationibus vin-
15 dicat. Vides, quam obſequenter paream tibi, qui
non ſolum res vrbanas, verum etiam peregrinas tam
ſedulo ſcribo, vt altius repetam. Et ſane putabam
te, quia tunc abſuiſti, nihil aliud de Liciniano au-
diſſe, quam relegatum ob inceſtum. Summam
16 enim rerum nuntiat fama, non ordinem. Mereor,
vt viciſſim, quid in oppido tuo, quid in finitimis
agatur (ſolent enim notabilia quaedam incidere)
perſcribas: denique quidquid voles, dummodo non
minus longa epiſtola nunties. Ego non paginas
tantum, ſed etiam verſus ſyllabasque numerabo.
Vale.

XII. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Marcellini factum laudat, qui defuncti ſcribae reſiduum ſalarium apud ſe ſubſidere noluerit.

Amas Egnatium Marcellinum, atque etiam mihi
ſaepe commendas: amabis magis commenda-
2 bisque, ſi cognoueris recens eius factum. Quum
in

Vt reuocatus ab exilio cauſſam dicat, aut crimen fateatur. Scilicet metuerat tyrannus ne forti defenſione Licinianus inuidiam ſibi maiorem crearet: triumphat igitur, Licinianum fuga ſua & voluntario exilio confeſſionem edidiſſe, non falſo crimine interfectam Corneliam: igitur beneficium agnoſcit receſſum Liciniani, & ei praemium tribuit, molle exilium.

14 *praefationibus*) Vid. 2, 3, 1. *Proluſiones* fere appellant recentiores, item in diſputationes *ſtudiorum inſtauratione* habitas.

12, 2 ſub-

in prouinciam quaeſtor exiſſet, ſcribamque, qui ſorte
obtigerat, ante legitimum ſalarii tempus amiſiſſet,
quod acceperat ſcribae daturus, intellexit & ſtatuit
ſubſidere apud ſe non oportere. Itaque reuerſus, 3
Caeſarem, deinde, Caeſare auctore, ſenatum con-
ſuluit, quid fieri de ſalario vellet. Parua, ſed ta-
men quaeſtio. Heredes ſcribae ſibi; praefecti aera-
rio populo vindicabant. Acta cauſſa eſt: dixit he- 4
redum aduocatus, deinde populi: vterque percom-
mode. Caecilius Strabo aerario cenſuit inferendum:
Baebius Macer heredibus dandum. Obtinuit Stra-
bo. Tu lauda Marcellinum, vt ego ſtatim feci. 5
Quamuis enim abunde ſufficiat illi, quod eſt & a
principe & a ſenatu probatus; gaudebit tamen teſti-
monio tuo. Omnes enim, qui gloria famaque du- 6
cuntur, mirum in modum adſenſio & laus, a mi-
noribus etiam profecta, delectat. Te vero Mar-
cellinus ita reueretur, vt iudicio tuo plurimum tri-
buat. Accedit his, quod, ſi cognouerit factum 7
ſuum iſto vsque penetraſſe, neceſſe eſt, laudis ſuae
ſpatio, & curſu, & peregrinatione laetetur. Ete-
nim, neſcio quo pacto, vel magis homines iuuat
gloria lata, quam magna. Vale.

XIII. C. PLINIVS CORNELIO TACITO SVO S.

Municipes ſuos hortatus, vt ſcholam inſtituant, etiam tertiam ſumtus partem pollicitus; rogat Tacitum, vt praeceptores circumſpiciat.

Saluum te in vrbem veniſſe gaudeo. Veniſti autem, ſi quando alias, nunc maxime mihi deſideratus.

12, 2 *ſubſidere*) Explicamus ad 2, 16, 4.

7 *gloria lata quam magna*) *Lata*, quae ad multos peruaſit, vt

ratus. Ipſe pauculis adhuc diebus in Tuſculano commorabor, vt opuſculum, quod eſt in manibus,
2 abſoluam. Vereor enim, ne, ſi hanc intentionem iam in finem laxauero, aegre reſumam: interim ne quid feſtinationi meae pereat, quod ſum praeſens petiturus, hac quaſi praecurſoria epiſtola rogo. Sed prius accipe cauſſas rogandi. (deinde ipſum, quod
3 peto). Proxime quum in patria mea fui, venit ad me ſalutandum municipis mei filius praetextatus. Huic ego, *Studes?* inquam. Reſpondit, *Etiam. Vbi? Mediolani. Cur non hic?* Et pater eius, (erat enim vna, atque etiam ipſe adduxerat puerum.)
4 *Quia nullos hic praeceptores habemus. Quare nullos? Nam vehementer intererat veſtra, qui patres eſtis,* (&

vt etiam remoti locorum interuallis de nobis audiant; *magna* quae magnifica nobis facta, ſed inter paucos tribuit.

13, 1 *in Tuſculano commor.*) Nimirum *Tuſculanum* etiam praedium habuit Plinius. Vid. 5, 6, 45.

2 *in finem laxauero*) *In finem* eſt verſus finem. Quid autem ſit *laxare intentionem* dubitationem non habet, nimirum *remittere* ſiue ad tempus, ſiue in perpetuum. * Commoda igitur eſt lectio Aldi & MSS. Palatinorum. Verum eſt alia etiam non minoribus praeſidiis nixa, *in fine intermiſero*, quam pro gloſſa habuit Cellarius; alteri autem Cortius praetulit. Mihi N. L.

feſtinationi) Paullo aliter hoc nomine vtuntur Romani, quam linguae hodiernae his, quae Synonyma ei habentur. Significat enim non actum modo, quo vrgemus opus, ſed etiam ſtudium & cupiditatem mox perficiendi, aut perfectum videndi opus alterius. Sic Cicero in nobiliſſima ad Lucceium epiſtola 5, 12 vbi etiam *alacritatem* eodem modo accipit; ſic hoc in loco Plinius.

(*deinde - peto*) * Incluſa tum Medicei libri auctoritate, tum eo nomine abeſſe vult Cortius, quod putidum faciant Plinium. Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἐγὼ δῶκεν, ἕτερον δ' ἀπονεῦσε. Rogationem ſuam quidni in duo quaſi capita tribuat, *in cauſſas rogandi*, & in *ipſum* id, *quod petit?*

3 *Mediolani*) Commode huc aduocat Cellarius Inſcriptionem ex Grut. p. 177, 4 qua vel vrbs vel pars eius *Nouarum Athenarum* nomine indicatur.

5 (*omnia*

(& opportune complures patres audiebant) *liberos*
veſtros hic potiſſimum diſcere. Vbi enim aut iucun-
dius morarentur, quam in patria; aut pudicius con-
tinerentur, quam ſub oculis parentum? aut minore
ſumtu, quam domi? Quantulum eſt ergo, collata 5
pecunia, conducere praeceptores? quodque nunc in
habitationes, in viatica, in ea quae peregre emun-
tur, (omnia autem peregre emuntur) impenditis,
adiicere mercedibus? Atque adeo ego, qui nondum
liberos habeo, paratus ſum pro republica noſtra, quaſi
pro filia vel parente, tertiam partem eius, quod
conferre vobis placebit, dare. Totum etiam polli- 6
cerer, niſi timerem, ne hoc munus meum quandoque
ambitu corrumperetur, vt accidere multis in locis
video, in quibus praeceptores publice conducuntur.
Huic vitio vno remedio occurri poteſt, ſi parentibus 7
ſolis ius conducendi relinquatur, iisdemque religio
recte iudicandi neceſſitate collationis addatur. Nam 8
qui fortaſſe de alieno negligentes, certe de ſuo dili-
gentes erunt: dabuntque operam, ne a me pecuniam
[*non*] *niſi dignus, accipiat, ſi accepturus & ab ipſis*
erit.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

5 (*omnia autem-emuntur*) Incluſa in quibusdam abſunt. Sed habent optimi & plures libri.

tertiam partem eius) Conſidera lector prudentem Secundi liberalitatem, & quas quaſi fidiculas ſuis municipibus adhibeat, ad extorquendam & ipſis collationem. Non pollicetur certam ſummam: Sed ſolus promittit trientem eius ſummae cuius reliqui municipes beſſem collaturi eſſent. Itaque non pudorem modo bonorum virorum acuit, vt erubeſcant nimis parum conferre; ſed ipſam quorundam maleuolentiam ſeruire optimo inſtituto cogit. Procul dubio enim erant, qui iactationem interpretarentur illam Plinii promiſſionem, eaque vt ipſi non paruo conſtaret, plus quam alioqui tuliſſet animus, conferrent.

8 *ne a me pecun.* [*non*] *niſi dignus*) Varietatem circa hunc locum notarunt viri docti,

9 *erit. Proinde conſentite, conſpirate, maioremque*
animum, ex meo ſumite, qui cupio eſſe quam pluri-
mum, quod debeam conferre. Nihil honeſtius prae-
ſtare liberis veſtris, nihil gratius patriae poteſtis.
Edoceantur hic, qui hic naſcuntur, ſtatimque ab in-
fantia natale ſolum amare, frequentare conſueſcant.
10 *Atque vtinam tam claros praeceptores inducatis, vt*
a finitimis oppidis ſtudia hinc petantur! vtque nunc
liberi veſtri aliena in loca, ita mox alieni in hunc
11 *locum confluant.* Haec putaui altius & quaſi a fonte
repetenda; quo magis ſcires, quam gratum mihi fo-
ret, ſi ſuſciperes, quod iniungo. Iniungo autem,
& pro rei magnitudine rogo, vt ex copia ſtudioſo-
rum, quae ad te ex admiratione ingenii tui conuenit,
circumſpicias praeceptores, quos ſolicitare poſſimus;
ſub ea tamen conditione, ne cui fidem meam obſtrin-
gam. Omnia enim libera parentibus ſeruo. Illi
iudicent, illi eligant: ego mihi curam tantum & im-
12 pendium vindico. Proinde ſi quis fuerit repertus,
qui ingenio ſuo fidat, eat illuc ea lege, vt hinc nihil
aliud certum, quam fiduciam ſuam ferat. Vale.

XIV.

quod pro *a me* habent *meam* quidam, alii *eam*, alii denique vtrumque. Sed illud nemo, quod ſciam, obſeruauit, negationem hic plane incongruam eſſe, & ad ſententiam perturbandam euertendamque pertinere. Quid enim? illudne dari operam vult Secundus, *Ne non accipiat niſi dignus?* an potius, *Ne accipiat niſi dignus?* Igitur *non* illud importunum vncis certe incluſi, ne temere turbet aliquid, dum librorum praeſidio quandoque eiiciatur, vel praecedens *ne* in *vt* mutetur.

XIV. C. PLINIVS PATERNO SVO S.

Hendecaſyllabos, quorum laſciuiam excuſat, iudicio Paterni ſubmittit.

Tu fortaſſe orationem, vt ſoles, & flagitas & ex-
ſpectas: at ergo, quaſi ex aliqua peregrina deli-
cataque merce, luſus meos tibi prodo. Accipies 2
cum hac epiſtola hendecaſyllabos noſtros: quibus nos
in vehiculo, in balineo, inter coenam oblectamus
otium temporis. His iocamur, ludimus, amamus, 3
dolemus, querimur, iraſcimur: deſcribimus aliquid
modo preſſius, modo elatius: atque ipſa varietate
tentamus efficere, vt alia aliis, quaedam fortaſſe
omnibus placeant. Ex quibus tamen ſi nonnulla tibi 4
paullo petulantiora videbuntur, erit eruditionis tuae
cogitare, ſummos illos & grauiſſimos viros, qui ta-
lia ſcripſerunt, non modo laſciuia rerum, ſed ne ver-
bis quidem nudis abſtinuiſſe. quae nos refugimus,
non quia ſeueriores (vnde enim?) ſed quia timi-
diores ſumus. Scimus alioqui huius opuſculi illam 5
eſſe veriſſimam legem, quam Catullus expreſſit,

Nam caſtum eſſe decet pium poëtam
Ipſum, verſiculos nihil neceſſe eſt:
Qui tunc denique habent ſalem & leporem,
Si ſunt molliculi & parum pudici.

14, 1 *luſus meos tibi prodo*) Verum quidem eſt, quod hic obſeruat Cortius *prodere* eſſe interdum ſimpliciter proferre, producere. Sed tamen nihil impedit, quo minus hoc potiſſimum verbo vſum dicamus Plinium, vti ſignificaret, ſe arcana quaſi ſua, & non temere omnibus oſtendenda, illi aperire. Hoc ſuadet etiam ſ. 6.

2 *hendecaſyllabos*) De toto illo inſtituto ſuo, verſiculos faciendi, agit 7, 4.

5 *Catullus*) Extant carm. 16 ad Aurelium & Furium. add. quae dicimus ad illa 4, 27. 4 *I nunc, quisquis amas.*

6 Ego quanti faciam iudicium tuum, vel ex hoc potes
aeſtimare, quod malui omnia a te penſitari, quam
electa laudari. Et ſane quae ſunt commodiſſima,
7 deſinunt videri, quum paria eſſe coeperunt. Prae-
terea ſapiens ſubtilisque lector, debet non diuerſis
conſerre diuerſa, ſed ſingula expendere, nec dete-
rius alio putare, quod eſt in ſuo genere perfectum.
8 Sed quid ego plura? Nam longiore praefatione vel
excuſare vel commendare ineptus, ineptiſſimum eſt.
Vnum illud praedicendum videtur, cogitare me has
nugas meas ita inſcribere, HENDECASSYLLABI,
9 qui titulus ſola metri lege conſtringitur. Proinde
ſiue *epigrammata*, ſiue *idyllia*, ſiue *eclogas*, ſiue (vt
multi) *poëmatia*, ſeu quod aliud vocare malueris, li-
cebit voces: ego tantum *hendecaſyllabos* praeſto.
10 A ſimplicitate tua peto, vt, quod de libello meo di-
cturus es aliis, mihi dicas: neque eſt difficile, quod
poſtulo. Nam ſi hoc opuſculum noſtrum aut po-
tiſſimum eſſet aut ſolum, fortaſſe poſſet durum vi-
deri

6 cum paria eſſe coeper.) Cum vno tenore plura leguntur breuia carmina, aeque arguta, aeque falſa, gratiam amittunt omnia, vel ob id ipſum, quod nihil eminet. Haec ipſa cauſſa eſt, quod argutiis illis, quibus condiuntur epigrammata in ſeria oratione caute admodum & moderate vtendum eſt non minus quam condimentis acrioribus &c.

8 metri lege) Vndecim nimirum ſyllabarum menſurae adſtricti ſunt verſiculi; quo in genere ſunt Sapphici, Phaleuci, & Hipponactei.

9 hendecaſyllabos praeſto) Poſterior vox in bonis quibusdam libris abeſt; & poteſt intelligi ex ſuperioribus *voco*. Sed elegans etiam eſt *praeſto*, ex forenſi illa ſignificatione, q. d. ego nihil aliud promitto niſi verſiculos XI ſyllabis concluſos; Si quis v. g. *epigrammata* expectet, is ſibi imputet, ſi falſus fuerit: non mihi qui nihil promiſerim.

10 a ſimplicitate tua) Candore adulari, diſſimulare, mentiri, neſcio.

quaere

deri dicere, *quaere quod agas:* molle & humanum eſt, *habes, quod agas.* Vale.

XV. C. PLINIVS FVNDANO SVO S.

Futuro conſuli, vt auguratur, Aſinium, tanquam eius quaeſtorem futurum, commendat.

Si quid omnino, hoc certe iudicio facio, quod Aſinium Rufum ſingulariter amo. Eſt homo eximius & bonorum amantiſſimus. Cur enim non me quoque inter bonos numerem? Idem Cornelium Tacitum (ſcis quem virum) arcta familiaritate complexus eſt. Proinde ſi vtrumque noſtrum probas, 2
de Rufo quoque neceſſe eſt idem ſentias, quum ſit ad connectendas amicitias vel tenaciſſimum vinculum, morum ſimilitudo. Sunt ei liberi plures. Nam 3
in hoc quoque functus eſt optimi ciuis officio, quod foecunditate vxoris large frui voluit eo ſaeculo, quo plerisque etiam ſingulos filios orbitatis praemia graues faciunt: quibus ille deſpectis, aui quoque nomen adſumſit. Eſt enim auus, & quidem ex Saturio Firmo, quem diliges vt ego, ſi, vt ego, propius inſpexe-

quaere quod agas) Circumſpice aliud ſcribendi genus, in quo operae pretium facias: in hoc enim laudem vix aſſequeris. Contra Plinio poteſt dici, Habes orationes, in quibus decus aliquod iam conſecutus es, in his porro elabora, & ſpera plauſum eruditum; quid tibi vis cum verſiculis, quibus facilius partim gloriam effundes, quam nouam parias.

15, 1 *iudicio facio*) Non caeco impetu, amore praecurrente cognitionem: ſed poſtquam inſpexi hominem, & iudicaui amore meo dignum.

3 *orbitatis praemia*) Orbos enim captant reliqui, & infimis blanditiis teſtamenti honorem ab iis promereri cupiunt. Multa in orborum captatores Horatius v. g. Sat. 2, 5, 28 ſqq. & Iuuenalis 4, 18 inprimis 5, 137 *Dominus tamen, & Domini Rex Si vis tu fieri nullus tibi paruulus aula Luſerit Aeneas, nec filia dulcior illo.* it. 6, 3. 8

4 ſpexeris. Haec eo pertinent, vt ſcias, quam copio-
ſam, quam numeroſam domum vno beneficio ſis
obligaturus? ad quod petendum, voto primum,
5 deinde bono quodam omine adducimur. Optamus
enim tibi ominamurque in proximum annum con-
ſulatum. Ita nos virtutes tuae, ita iudicia principis
6 augurari volunt. Concurrit autem, vt ſit eodem
anno quaeſtor, maximus ex liberis Rufi, Aſinius Baſ-
ſus, iuuenis, (neſcio an dicam, quod me pater &
ſentire & dicere cupit, adoleſcentis verecundia vetat)
7 ipſo patre melior. Difficile eſt, vt mihi de abſente
credas, quanquam credere ſoles omnia, tantum in
illo induſtriae, probitatis, eruditionis, ingenii, ſtu-
dii, memoriae denique eſſe, quantum expertus inue-
8 nies. Vellem tam ferax ſaeculum bonis artibus ha-
beremus, vt aliquos Baſſo praeferre deberes: tum
ego te primus hortarer moneremque, circumferres
oculos, ac diu penſitares, quem potiſſimum eligeres.
9 Nunc vero: ſed nihil volo de amico meo arrogan-
tius: hoc ſolum dico, dignum eſſe iuuenem, quem
more

3, 8 ſqq. & 12, 99. Lepidiſſimus autem vt vbique ita circa hoc argumentum, in mortuorum Dialogis Lucianus.

5 iudicia principis) optimi ac ſapientiſſimi, Traiani, bonos eligere conſueti.

6 neſcio an dicam) Nota, qui veram pulchritudinem vel amas, vel intelligere cupis, vt amare poſſis; obſerua igitur ἦθος mirificum, pater videri cupit filium ſuum ſe ipſo meliorem, adoleſcentis verecundia vetat hoc dicere Plinium. Ita me Deus amet, vt pater ille amabilis, vt amari digniſſimus filius, vt venuſtiſſimus, qui iſta prodiderit, Secundus, & ipſa dubitatione ſua quaſi animauerit, atque in rem praeſentem nos deduxerit.

9 Nunc vero: ſed) Apoſiopeſis elegans. Reticet, quod triſte erat commemorare, & inuidioſum, nimirum ſaeculum adeo effoetum & inane, vt inueniri par Baſſo virtus non poſſit.

in

more maiorum in filii locum adſumas. Debent au- 10
tem ſapientes viri, vt tu, tales quaſi a repub. liberos
accipere, quales a natura ſolemus optare. Decorus
erit tibi conſuli quaeſtor patre praetorio, propinquis
conſularibus: quibus, iudicio ipſorum, quanquam
adoleſcentulus adhuc, iam tamen inuicem ornamen-
to eſt. Proinde indulge precibus meis, obſequere 11
conſilio, & ante omnia, ſi feſtinare videor, ignoſce:
primum [quia votis ſuis amor plerumque praecurrit:
deinde] quod in ea ciuitate, in qua omnia quaſi ab
occupantibus aguntur, quae legitimum tempus ex-
ſpectant, non matura, ſed ſera ſunt: deinde, quod
rerum, quas adſequi cupias, praeſumtio ipſa iucunda
eſt. Reuereatur iam te Baſſus vt conſulem: tu di- 12
lige eum vt quaeſtorem: nos denique, vtriusque ve-
ſtrum amantiſſimi, duplici laetitia perfruamur. Et- 13
enim quum ſic te, ſic Baſſum diligamus, vt & illum
cuiuscunque, & tuum quemcunque quaeſtorem in
petendis honoribus omni opera, omni labore, gra-
tia ſimus iuuaturi; perquam iucundum nobis erit, ſi
in eundem [iuuenem] ſtudium noſtrum, & ami-

in filii locum) Religionem enim & pietatem quaſi paternam intet Conſulem & Quaeſtorem intercedere volebant Romani, de qua *ſortis neceſſitudine* vt ibi vocatur, loca Ciceronis plura laudat Boſius ad Nepotis Catonem 1, 3.

11 [*quia votis - deinde*]) Haec Cortio teſte abſunt in optimis libris & vix efficiunt ſententiam Plinio dignam.

deinde) Sic libri optimi modo laudati: alii habent *in ſumma*.

praeſumtio) Fructus quaſi praecox, cum ante tempus legitimum frui licet votis. Videmus hoc quotidie in lautorum hominum epulis, qui aſparagos, piſa, ceraſa, flores, res alioquin ſatis vulgares, tempore non ſuo magno redimunt, maturas adſpernantur.

13 [*iuuenem*]) Deſideratur haec vox in bonis quibusdam

citiae meae & conſulatus tui ratio contulerit: ſi denique precibus meis tu potiſſimum adiutor acceſſeris, cuius ſenatus & ſuffragio libentiſſime indulgeat, & teſtimonio plurimum credat. Vale.

XVI. C. PLINIVS VALERIO PAVLLINO SVO S.

Hortatur ad ſtudium, quum ſit literis adhuc honor.

Gaude meo, gaude tuo, gaude etiam publico no-
mine. Adhuc honor ſtudiis durat. Proxime,
quum dicturus apud centumuiros eſſem, adeundi
mihi locus, niſi a tribunali, niſi per ipſos indices,
2 non fuit: tanta ſtipatione caetera tenebantur. Ad
hoc quidam ornatus adoleſcens, ſciſſis tunicis, vt
in frequentia ſolet, ſola velatus toga perſtitit, &
quidem horis ſeptem. Nam tamdiu dixi, magno
3 cum labore, ſed maiore cum fructu. Studeamus
ergo, nec deſidiae noſtrae praetendamus alienam.
Sunt qui audiant, ſunt qui legant: nos modo di-
gnum aliquid auribus, dignum chartis elaboremus.
Vale.

XVII.

dam libris, & abeſſe poteſt, iudice Cortio.

16, 2 ſciſſis tunicis) Merito miratur Marklandus ad Stat. Sylu. 4, 9, 24 quomodo ſcindi tunicae potuerint, toga integra ſuſpicaturque legendum *ſciſſa toga, ſola velatus tunica.* Huic ita ſatis putabat fieri poſſe Cortius, quod toga laxius iniecta prementibus facillime cederet, eam potuiſſe integram ſeruari, non item tunicam preſſius adſtrictam. Nobis videbatur ita etiam tueri licere lectionem receptam, vti dicamus, togam & robuſtiorem & in brachium humerosque collectam facilius vim vrgentium ſuſtinuiſſe, quam tenuioris fili tunicas, quas ita colligere non licuiſſet. Ita noſtris moribus pallio integro ſcindi poſſunt veſtes aliae.

17, 1 *quod*

XVII. C. PLINIVS GALLO SVO S.

Admonitus a Gallo, Corelliae ſuam operam contra deſignatum conſulem pollicetur, idque propter Corellii patris in ſe merita, quae praedicat.

Et admones & rogas, vt ſuſcipiam abſentis Corelliae cauſſam contra C. Caecilium, conſulem deſignatum. Quod admones, gratias ago: quod rogas, queror. Admoneri enim debeo, vt ſciam: rogari non debeo, vt faciam, quod mihi non facere turpiſſimum eſt. An ego tueri Corellii filiam 2
dubitem? Eſt quidem mihi cum iſto, contra quem me aduocas, non plane familiaris, ſed tamen amicitia. Accedit huc dignitas hominis, atque hic ipſe, 3
cui deſtinatus eſt, honor: cuius nobis hoc maior habenda reuerentia eſt, quod iam illo functi ſumus. Naturale eſt enim, vt ea, quae quis adeptus eſt ipſe, quam ampliſſima exiſtimari velit. Sed mihi cogi- 4
tanti, adfuturum me Corellii filiae, omnia iſta frigida & inania videntur. Obuerſatur oculis ille vir, quo neminem aetas noſtra grauiorem, ſanctiorem, ſubtiliorem denique tulit: quem ego, quum ex admiratione diligere coepiſſem, quod euenire contra ſolet, magis admiratus ſum, poſtquam penitus inſpexi.

17, 1 quod rogas, queror) Vt ille Terentianus Chremes Andr. 3, 3, 12 *Ah ne me obſecra, Quaſi hoc te orando a me impetrare oporteat.* Pluſcula ex hoc genere ſunt apud Ciceronem, quibus indicatur, in vera amicitia non opus eſſe precibus ad hoc vt alter alterius commoda procuret; indicato tantum opus eſſe, & monitu, vt ſciatur, qua ratione conſuli illi queat.

2 Corellii filiam) De quo 1, 12. & 3, 3 quae ad ipſam Corelliam ſcripta eſt.

non plane familiaris) Lectio elegans & vera a Cortio e MSS. prolata. *Non plane familiaris* amicitia, *ſed amicitia tamen.* Conſueta Plinio ellipſis. Etiam reliqua, in quibus a Cellariana editione hic diſceditur, Cortii debeatur diligentiae.

4 quod euenire contra ſol.) Pleri-

5 ſpexi. Inſpexi enim penitus: nihil a me ille ſecre-
tum, non ioculare, non ſerium, non triſte, non
6 laetum. Adoleſcentulus eram, & iam mihi ab illo
honor, atque etiam (audebo dicere) reuerentia, vt
aequali, habebatur. Ille meus in petendis honori-
bus ſuffragator & teſtis; ille in inchoandis deductor &
comes; ille in gerendis conſiliator & rector; ille
denique in omnibus officiis noſtris, quanquam &
imbecillus & ſenior, quaſi iuuenis & validus con-
7 ſpiciebatur. Quantum ille famae meae domi, quan-
tum in publico, quantum etiam apud principem ad-
8 ſtruxit? Nam quum forte de bonis iuuenibus apud
Neruam imperatorem ſermo incidiſſet & plerique
me laudibus ferrent, paulliſper ſe intra ſilentium te-
nuit, quod illi plurimum auctoritatis addebat; de-
inde grauitate, quam noras, *Neceſſe eſt*, inquit,
parcius laudem Secundum, quia nihil niſi ex conſi-
9 *lio meo facit.* Qua voce tribuit mihi, quantum pe-
tere voto immodicum erat: nihil me facere non ſa-
pientiſſime, quum omnia ex conſilio ſapientiſſimi
viri facerem. Quin etiam moriens, filiae ſuae, (vt
ipſa ſolet praedicare) *Multos quidem amicos*, inquit,
tibi in longiore vita paraui, praecipuos tamen, Se-
10 *cundum & Cornutum.* Quod dum recordor, in-
telligo mihi laborandum, ne qua parte videar hanc
11 de me fiduciam prouidentiſſimi viri deſtituiſſe. Qua-
re ego vero Corelliae adero promtiſſime; nec ſubi-
re

Plerique enim extra nitent, intrinſecus turpes; quo magis noueris, eo magis contemnendi. Hinc illud quod minuit praeſentia famam, quod pauca adeo beata coniugia.

11 quare ego vero) Vid. de hac compoſitione ad 3, 8, 4.

vs

re offenſas recuſabo: quanquam non ſolum veniam me, verum etiam laudem apud iſtum ipſum, a quo, vt ais, noua lis fortaſſe, vt feminae, intenditur, arbitror conſequuturum, ſi haec eadem in actione, latius ſcilicet & vberius, quam epiſtolarum anguſtiae ſinunt, contigerit mihi vel in excuſationem, vel etiam in commendationem meam dicere. Vale.

XVIII. C. PLINIVS ANTONINO SVO S.

Antonini epigrammata Graeca laudat, ex quibus Latine ſe, ſed impari ſucceſſu, conuertiſſe dicit.

Quemadmodum magis approbare tibi poſſum,
quantopere mirer epigrammata tua Graeca,
quam quod quaedam aemulari Latine & exprimere
tentaui? In deterius quidem. Accidit hoc primum
imbecillitate ingenii mei, deinde inopia, vel potius,
vt Lucretius ait, egeſtate patrii ſermonis. Quod ſi 2
haec, quae ſunt & Latina, & mea, habere tibi aliquid venuſtatis videbuntur, quantum putas ineſſe eis gratiae, quae & a te, & Graece, proferuntur? Vale.

XIX.

vt feminae) Scio quas interpretationes admittat ἡ *vt*. Poteſt intelligi, *tanquam feminae*, quae conſilii inops ſit. Verum hoc prudentiae aduerſarii repugnat & honeſtati, quam non negat illi hoc ipſo loco Plinius. Poteſt intelligi de iuribus & priuilegiis mulierum, & hoc malim. * Sed vide tamen, an non commodius ſit, ſi addicant quandoque libri, legere ſimpliciter, *nam lis fortaſſe* huic *feminae intenditur*.

18 Antonino) Conf. ſupra 4, 3.

1 vt Lucretius ait) V. g. de *homoeomeria* Anaxagorae 1, 832 *Quam Graeci memorant, nec noſtra dicere lingua Concedit nobis patrii ſermonis egeſtas.* Add. 1, 140. Eſt autem *egeſtas* amplius quiddam & grauius, quam *paupertas*.

19 *Hiſpul-*

XIX. C. PLINIVS HISPVLLAE SVAE S.

Vxoris ingenium & mores, ſoceri ſorori, quae educauerat, mirifice laudat & gratias agit.

Quum ſis pietatis exemplum, fratremque opti-
mum, & amantiſſimum tui, pari caritate di-
lexeris, filiamque eius, vt tuam, diligas, nec tan-
tum amitae eius, verum etiam patris amiſſi adfectum
repraeſentes; non dubito, maximo tibi gaudio fo-
re, quum cognoueris, dignam patre, dignam te,
2 dignam auo euadere. Summum eſt acumen, ſum-
ma frugalitas: amat me, quod caſtitatis indicium eſt. Ac-
cedit his ſtudium literarum, quod ex mei caritate con-
3 cepit. Meos libellos habet, lectitat, ediſcit etiam. Qua illa
ſolicitudine, quum videor acturus, quanto, quum egi,
gaudio adficitur? Diſponit, qui nuntient ſibi, quem
adſenſum, quos clamores excitarim, quem euen-
tum iudicii tulerim. Eadem, ſi quando recito, in
proximo, diſcreta velo, ſedet, laudesque noſtras
4 auidiſſimis auribus excipit. Verſus quidem meos
cantat formatque cithara, non artifice aliquo docen-
5 te, ſed amore, qui magiſter eſt optimus. His ex
cauſſis in ſpem certiſſimam adducor, perpetuam
nobis maioremque in dies futuram eſſe concordiam.
Non enim aetatem meam, aut corpus, quae paul-
6 latim occidunt ac ſeneſcunt, ſed gloriam diligit. Nec
aliud

19 Hiſpullae) Corellii, de quo 1, 12 & 3,3 itemque 4, 17 viduae.

1 fratrem optimum) Patrem Calpurniae ſecundae coniugis Plinii noſtri ante patrem ſuum Fabatum, quod vel ex hac epiſtola verbisque quae tractamus apparet, defunctum.

3 quos clamores) Plauſus vid. 4, 5, 1.

20, 3 *ama-*

aliud decet tuis manibus educatam, tuis praeceptis inſtitutam: quae nihil in contubernio tuo viderit, niſi ſanctum honeſtumque: quae denique amare me ex tua praedicatione conſueuerit. Nam quum ma- 7
trem meam parentis loco venerarere; me quoque a pueritia ſtatim formare, laudare, talemque, qualis nunc vxori meae videor, ominari ſolebas. Cer- 8
tatim ergo tibi gratias agimus: ego, quod illam mihi: illa, quod me ſibi dederis, quaſi inuicem elegeris. Vale.

XX. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

De libris Maximi cum laude eorundem iudicat.

Quid ſenſerim de ſingulis libris tuis, notum tibi, vt quemque perlegeram, feci. Accipe nunc, quid de vniuerſis generaliter iudicem. Eſt opus 2
pulchrum, validum, acre, ſublime, varium, elegans, purum, figuratum, ſpatioſum etiam, & cum magna tua laude diffuſum. In quo tu ingenii ſimul dolorisque velis latiſſime vectus es, & horum vtrumque inuicem adiumento fuit. Nam dolori ſublimi- 3
tatem & magnificentiam ingenium; ingenio vim & amaritudinem dolor addidit. Vale.

XXI. C. PLINIVS VELIO CEREALI SVO S.

Heluidias ſorores, a partu exſtinctas, deflet.

Triſtem & acerbum caſum Heluidiarum ſororum! Vtraque a partu, vtraque filiam enixa deceſſit. Adſi-

20, 3 *amaritudinem*) Quam δριμύτητα vocant Graeci, acrimoniam vehementem ac mordacem, quae ad iram, inuidiam, reprehenſionem, ſeueritatem, pertinet.

21, 1 *Heluidiarum*) De quarum patre & actione librisque,

2 Adficior dolore, nec tamen ſupra modum doleo.
Ita mihi luctuoſum videtur, quod puellas honeſtiſſimas in flore primo foecunditas abſtulit. Angor infantium ſorte, quae ſunt parentibus ſtatim, & dum naſcuntur, orbatae. Angor optimorum maritorum,
3 angor etiam meo nomine. Nam patrem illarum defunctum quoque perſeuerantiſſime diligo, vt actione mea, libriſque teſtatum eſt, cui nunc vnus ex tribus liberis ſupereſt, domumque, pluribus adminiculis paullo ante fundatam, deſolatus fulcit ac
4 ſuſtinet. Magno tamen fomento dolor meus adquieſcet, ſi hunc ſaltem fortem & incolumem, paremque illi patri, illi auo fortuna ſeruauerit. Cuius ego pro ſalute, pro moribus, hoc ſum magis anxi-
5 us: quod vnicus factus eſt. Noſti in amore mollitiem animi mei, noſti metus. Quo minus te mirari oportebit, quod plurimum timeam, de quo plurimum ſpero. Vale.

XXII. C. PLINIVS SEMPRONIO RVFO SVO S.

Iunii Maurici grauiter & fortiter dicta.

Interfui principis optimi cognitioni, in conſilium adſumtus. Gymnicus agon apud Viennenſes, ex cuiusdam teſtamento, celebrabatur. Hunc Trebonius Rufinus, vir egregius nobisque amicus, in duumuiratu ſuo tollendum abolendumque curauit.
2 Negabatur ex auctoritate publica feciſſe. Egit ipſe cauſſam non minus feliciter quam diſerte. Commen-

que, quos deinde ſ. 3 commemorat, agit infra 9, 13.

22. 1 *in duumuiratu*) *Duumuiros* in coloniis & municipiis eo loco fuiſſe inter decuriones, quo in Senatu Romano Conſules, notum. Laudarunt iam hic viri docti Sigonium de iure Ital. 3, 4.

3 vel-

mendabat actionem, quod tanquam homo Romanus & bonus ciuis in negotio ſuo mature & grauiter
loquebatur. Quum ſententiae perrogarentur, dixit 3
Iunius Mauricus (quo viro nihil firmius, nihil verius) non eſſe reſtituendum Viennenſibus agona: adiecit, *vellem etiam Romae tolli poſſet.* Conſtanter,
inquis, & fortiter. Quidni? Sed hoc Maurico no- 4
uum non eſt. Idem apud Neruam imperatorem non minus fortiter. Coenabat Nerua cum paucis. Veiento proximus, atque etiam in ſinu recumbebat.
Dixi omnia, quum hominem nominaui. Incidit 5
ſermo de Catullo Meſſalino, qui, luminibus orbatus, ingenio ſaeuo mala caecitatis addiderat: non verebatur, non erubeſcebat, non miſerebatur: quo ſaepius a Domitiano non ſecus ac tela, quae & ipſa caeca & improuida feruntur, in optimum quemque con-

3 vellem etiam Romae) Viri graues ſemper ludos publicos, otii, luxuriae, libidinum officinas vel contemſerunt vel reprehenderunt: Chriſtiani etiam deteſtati ſunt, ac *daemonum malorum conſiſtoria* dixere.

5 dixi omnia) Satis tibi iam deſcripſi hominem, cum nominaui. Impotentem adulatorem & gratia principis abutentem colligas ex Iuuenalis 3, 185 & 6, 113. Cum Catullo Meſſalino iungit 4, 113 vbi Senatum Domitiani recenſet de magno piſce conuocatum, *Et cum mortifero prudens Veiento Catullo, qui mox Coecus, adulator* ab eo vocatur. Dicit deinde talem ſententiam Veiento, vnde inter principes adulatores fuiſſe intelligas.

Catullo Meſſalino) De quo modo ex Iuuenali. Vnde probari poſſit, eſſe eum ipſum Catullum, cuius Cyrenaicae praefecti crudelitatem in Iudaeos, & miſerum vitae exitum enarrat Ioſephus de B. Iud. 7. extr. neſcio. Ingenium quidem conuenit, nec repugnant tempora. Inter dedecora ſaeculi Domitiani refert etiam Meſſallinum Tac. Agric. c. 45.

mala caecitatis) Non phyſica vt diſtinguunt hodie, ſed moralia, quae ſtatim ſequuntur, quod non erubeſceret &c. Iuuenalis aliter, ſed amare non minus de eodem homine 4, 113 *Qui nunquam viſae flagrabat amore puellae.*

6 no-

6 contorquebatur. De eius nequitia ſanguinariiſque ſententiis in commune omnes ſuper coenam loquebantur, cum ipſe imperator, *Quid putamus paſſurum fuiſſe, ſi viueret?* & Mauricus, *nobiſcum coe-*
7 *naret.* Longius abii, libens tamen. Placuit agona tolli, qui mores Viennenſium infecerat, vt noſter hic omnium. Nam Viennenſium vitia intra ipſos reſidunt, noſtra late vagantur: vtque in corporibus, ſic in imperio, grauiſſimus eſt morbus, qui a capite diffunditur. Vale.

XXIII. C. PLINIVS POMPONIO BASSO SVO S.

Laudat Pomponium, ſapienter otio in ſenectute vſum: ſibique ſimilem aliquando quietem optat.

Magnam cepi voluptatem, quum ex communibus amicis cognoui, te, vt ſapientia tua dignum eſt, & diſponere otium & ferre, habitare amoeniſſime, & nunc terra, nunc mari corpus agitare; multum diſputare, multum audire, multum lectitare; quumque plurimum ſcias, quotidie tamen
2 aliquid addiſcere. Ita ſeneſcere oportet virum, qui magiſtratus ampliſſimos geſſerit, exercitus rexerit, totumque ſe reipublicae, quamdiu decebat, obtule-
3 rit. Nam & prima vitae tempora & media patriae, extrema nobis impertire debemus, vt ipſae leges monent,

6 nobiſcum coenaret) Amariſſima vox, qua lenitatem aut lentitudinem potius & ἀοργησίαν Neruae obiicit Mauricus. *Nobiſcum coenaret*, inquit, non minus quam Veiento ille ſocius ſcelerum, in tuo, Caeſar, ſinu recumbit.

23, 3 *ma-*

nent, quae maiorem annis LX otio reddunt. Quan- 4
do mihi licebit? quando per aetatem honeſtum erit
imitari iſtud pulcherrimae quietis exemplum? quan-
do ſeceſſus mei non deſidiae nomen, ſed tranquilli-
tatis accipient? Vale.

XXIV. C. PLINIVS VALENTI SVO S.

Fragilitatis humanae admonetur, quum nullos in quadruplici iudicio, quos iuuenis in eodem habuerat, ſocios vidiſſet.

Proxime quum apud centumuiros in quadruplici
iudicio dixiſſem, ſubiit recordatio, egiſſe me
iuuenem aeque in quadruplici. Proceſſit animus, 2
vt ſolet, longius: coepi reputare, quos in hoc iu-
dicio, quos in illo ſocios laboris habuiſſem. Solus
eram, qui in vtroque dixiſſem: tantas conuerſio-
nes aut fragilitas mortalitatis, aut fortunae mobili-
tas facit. Quidam ex iis, qui tunc egerant, deceſ- 3
ſerunt; exſulant alii; huic aetas & valetudo ſilentium
ſuaſit; hic ſponte beatiſſimo otio fruitur; alius ex-
ercitum regit; illum ciuilibus officiis principis ami-
citia

23, 3 maiorem annis LX) Sen. de breuit. vitae c. 20 *Lex a ſexageſimo anno ſenatorem non citat*. Sed Seneca pater controu. 1, 8 *Senator poſt ſexageſimum & quintum annum in curiam venire nec cogitur nec vetatur*. Diuerſaene leges ſunt, an interdum rotundo numero vtuntur ſcriptores, an numeri corrupti? Obſeruat certe Cortius, in optimis Plinii Codicibus numerum plane abeſſe. Videndi, ad priorem locum Senecae Lipſius; ad alterum, qui in primis copioſus eſt, Schottus, qui etiam de *ſenibus depontanis* h. e. de ponte comitiorum poſt LX annum deiiciendis, diſputat.

4 *quando mihi licebit*) Vid. 3, 1, 12.

24, 1 in quadruplici iud.) Vid. 1, 18, 3. Caeterum non puto commode abeſſe haec verba in MSS. a Cortio laudatis, propter verba, quae ſequuntur, *aeque in quadruplici*.

4 citia exemit. Circa nos ipſos quam multa mutata ſunt?
Studiis proceſſimus: ſtudiis periclitati ſumus: rurſus-
5 que proceſſimus. Profuerunt nobis bonorum amici-
tiae, & obfuerunt, iterumque proſunt. Si computes
annos, exiguum tempus: ſi vices rerum, aeuum putes.
6 Quod poteſt eſſe documento, NIHIL deſperare,
nulli rei fidere, quum videamus tot varietates tam
7 volubili orbe circumagi. Mihi autem familiare eſt,
omnes cogitationes meas tecum communicare, iis-
demque te vel praeceptis vel exemplis monere, qui-
bus ipſe me moneo: quae ratio huius epiſtolae fuit.
Vale.

XXV. C. PLINIVS MESSIO MAXIMO SVO S.

Narrat eueniſſe, quod de tabellaria lege praedixerat: & in ſcurriliter ludentes inuehitur.

Scripſeram tibi, verendum eſſe, ne ex tacitis ſuf-
fragiis vitium aliquod exiſteret: factum eſt. pro-
ximis comitiis in quibusdam tabellis multa iocularia,
atque etiam foeda dictu; in vna vero pro candidato-
rum nominibus, ſuffragatorum nomina inuenta
2 ſunt. Excanduit ſenatus, magnoque clamore ei,
qui ſcripſiſſet, *iratum principem* eſt comprecatus.
Ille tamen fefellit, & latuit, fortaſſe etiam inter in-
3 dignantes fuit. Quid hunc putamus domi facere,
qui in tanta re, tam ſerio tempore, tam ſcurriliter
ludat?

4 *ſtudiis periclitati ſumus*) ſub Domitiano bonos quacunque arte ſuſpectos habente. Breuiter complectitur curſum illum ſuum Paneg. 95, 4.

25, 1 *ſcripſeram tibi*) ſupra 3, 20.

2 *iratum principem*) Vti contra *propitium principem* comprecabantur. vid. 6, 5, 5.

4 *demi-*

ludat? qui denique omnino in ſenatu dicax & vrba-
nus & bellus eſt? Tantum licentiae prauis ingeniis 4
adiicit illa fiducia, *quis enim ſciet?* Popoſcit tabel-
las, ſtilum accepit, demiſit caput, neminem vere-
tur, ſe contemnit. Inde iſta ludibria, ſcena & pul-
pito digna. Quo te vertas? quae remedia conqui- 5
ras? vbique vitia remediis fortiora: ἀλλὰ ταῦτα
τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς. ἄλλῳ μελήσει, cui multum quoti-
die vigiliarum, multum laboris adiicit haec noſtra
iners, ſed tamen effrenata petulantia. Vale.

XXVI. C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Pollicetur, libellos ſe emendaturum eſſe, etiam alios additurum.

Petis, vt libellos meos, quos ſtudioſiſſime compa-
raſti, recognoſcendos emendandosque curem.
faciam. Quid enim ſuſcipere libentius debeo, te
praeſertim exigente? Nam quum vir grauiſſimus, 2
doctiſſimus, diſertiſſimus, ſuper haec occupatiſſi-
mus, maximae prouinciae praefuturus, tanti putes
ſcripta noſtra circumferre tecum; quanto opere mi-
hi prouidendum eſt, ne haec pars ſarcinarum, tan-
quam ſuperuacua offendat? Adnitar ergo primum, 3

4 *demiſit caput*) ſcribendi cauſſa, in ſinum veſtis, quo facto non ita facile apparet, ſi conſcientia ruborem illi exprimat. * Itaque non multum tribuo coniecturae meae, qua putabam, forte ſcriptum fuiſſe *demiſit tabul.* id eſt, *tabulam* ſuffragii, in ſitulam.

5 ἀλλὰ ταῦτα) Non recte diſtinxerunt nuperi editores, neque melius interpretati ſunt iſta, *ſed haec alii eorum, qui ſupra nos, erunt curae.* Debebant ita. *Sed haec ſupra nos: alii curae erunt*, nimirum Traiano, optimo principi, *cui multum quotidie vigiliarum* &c. Adiungenda enim haec propoſitio, nec vt adhuc factum interpuncto a Graecis ſeparanda.

vt comites iſtos quam commodiſſimos habeas: deinde vt reuerſus inuenias, quos iſtis addere velis. Neque enim mediocriter me ad noua opera tu lector hortaris. Vale.

XXVII. C. PLINIVS FALCONI SVO S.

Commendat Augurini poemata, occaſione eorum, quae in laudem ſuam ſcripſerat.

Tertius dies eſt, quod audiui recitantem Sentium Augurinum cum ſumma mea voluptate, immo etiam admiratione. poëmatia appellat. multa tenuiter, multa ſublimiter, multa venuſte, multa te-
2 nere, multa dulciter, multa cum bile. Aliquot annis, puto, nihil generis eiusdem abſolutius ſcriptum, niſi forte me fallit aut amor eius, aut quod me ipſum
3 laudibus euexit. Nam lemma ſibi ſumſit, quod ego interdum verſibus ludo. Atque adeo iudicii mei te iudicem faciam, ſi mihi ex hoc ipſo lemmate ſecundus verſus occurrerit. Nam ceteros teneo, & iam explicui.

4 *Canto carmina verſibus minutis,*
His, olim quibus & meus Catullus,
Et Caluus, veteresque. Sed quid ad me?
Vnus Plinius eſt mihi priores.

Mauult

27, 3 lemma ſibi ſumſit) Pareginenon eſſet, ſi Graece locutus eſſet: λῆμμα enim *ſumtio* eſt. Intelligit nempe argumentum ſ. materiam, quam quis ſibi ſumit. Vnde inſcripta paucis vel ſingulis adeo verbis argumenta *lemmata* & ipſa dicuntur. Mox *lemma* pro carmine poſuit, vt ſcilicet *argumentum* pro narratione vel pictura.

4 eſt mihi priores) Vt deinde, *Ille o Plinius ille quot Catones!* Eſt mihi inſtar multorum Catonum, inſtar antiquorum omnium. Hi enim Plinio ſunt *priores* v. g. 3, 4, 5. Neque ſingula-

Mauult verſiculos, foro relicto.
Et quaerit, quod amet, putatque amari,
Ille o Plinius, ille quot Catones!
I nunc, quisquis amas, amare noli.

Vides,quam acuta omnia, quam apta, quam expreſſa? Ad hunc guſtum totum librum repromitto; quem tibi, vt primum publicauerit, exhibebo. Interim ama iuuenem & temporibus noſtris gratulare pro ingenio tali,

gularis *eſt* offendere quemquam debet. Multa ex eo genere ſe contuliſſe ait Cortius ad illud Lucani 3, 108 *Omnia Caeſar erat.* Et ſane incommodo noſtro illis theſauris perpetuo forte carebimus.

putatque amari) Senſus plane idem eſt ſiue legas, *putat amari* ſe Plinius, ſiue paullo altius repetita conſtructione, *Quaerit quod amet, & quod putat* mutuo ſe *amare*, quod placet Cortio. Niſi quod ſic melius legeretur *putet*, & quod obſcura eſt nihilo minus conſtructio. Reliqua in hoc epigrammate ſ. lemmate dedimus ad mentem Heinſii, & qui illum laudat Cortii, h. e. ex auctoritate MSSorum.

I nunc, quisquis) Si figuram demas, hoc dicit, Poſt Plinium auctorem mollium & amatoriorum verſiculorum, pudere neminem eius rei debet. *Amas* enim & *amare* non ad rem ipſam, ſed ad verſiculos pertinere, res loquitur. Inter egregia enim humanae ſtultitiae ſpecimina illud referas non poſtremum, quod licet multis vetbis, lacrumis etiam & Deorum inuocationibus atque ſacramentis interpoſitis, ea de ſe praedicare poetis, quae ſi feciſſe eos alius arguat, calumniatorem dicant & inimicum machinis omnibus repellendum.

Nam caſtum eſſe decet pium poetam
Ipſum; verſiculos, nihil neceſſe eſt.

vid. noſter 4, 14, 4 ſq. & 5, 3 int. Sic Vara Vibiam ſequitur, Secundus Catullum, hunc Augurinus; hos quaſi re bene geſta, & ſub magnis auſpiciis ſexcenti minuti muſarum ſtupratores, qui meminiſſe debebant illius quod eſt apud Quinctilianum 10, 1, 100 vbi tales ait *mores ſuos fateri.*

5 *Ad hunc guſtum*) Opportune laudauit huc Cortius Senec. de clem. 1, 1 *Principatus tuus ad anni guſtum exigitur:* quem ad modum Gronouius hoc noſtro ad Senecam vſus fuerat. *Guſtus* eſt ſpecimen quod a venditore rerum eſculentarum poculentarumue emtori offertur. *Repromitto.*

Spurin-

tali, quod ille moribus adornat. Viuit cum Spurinna, viuit cum Antonino: quorum alteri adfinis,
6 vtrique contubernalis eſt. Poſſis ex hoc facere coniecturam, quam ſit emendatus adoleſcens, qui a grauiſſimis ſenibus ſic amatur. Eſt enim illud veriſſimum

γιγνώσκων, ὅτι,
Τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος, οἷσπερ ἥδεται ξυνών.

Vale.

XXVIII. C. PLINIUS SEVERO SVO S.

Cornelii Nepotis & T. Caſſii imagines pro Herennii bibliotheca fieri poſtulat.

Herennius Seuerus, vir doctiſſimus, magni aeſtimat in bibliotheca ſua ponere imagines municipum tuorum, Cornelii Nepotis & Titi Caſſii: petitque,

Spurinna) De quo 3, 1: de Antonino 4, 3.

6 γιγνώσκων, ὅτι) * Mihi non fit veriſimile ita, vt hic expreſſus eſt, laudatum a Plinio Euripidis locum. Certe illud *γιγνώσκων* non apparet, quomodo vſurpare potuerit. Cohaeret enim ſententia, quam ex Barneſianis fragmentis, Phoenice, verſ. 9 (ex Aeſchine in Timarchum pag. 191 edit. 1607 f.) proponemus, hoc modo,

"Οστις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνήρ,
Οὐ πώποτ' ἠρώτησα, γινώσκων, ὅτι
Τοιοῦτός ἐστιν, οἷσπερ ἥδεται ξυνών.

Negat ſe inquirendum vltra putaſſe in mores eius viri, qui prauorum conſortio delectaretur, *quod ſciret*, talem eſſe, quales ſint, quorum ſocietate gaudeat. Quomodo, quaeſo vos, illud *γινώσκων* ad Plinii ſententiam pertinet? Quantum ſibi in Graeca licere putauerint librarii & Critici, conſtat. Itaque putauerim ita dediſſe Plinium *Τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος, οἷσπερ ἥδεται ξυνών.* Vocem *ἕκαστος* habent libri quidam: eiecerunt, puto, qui apud Aeſchinem abeſſe, & in metro redundare, viderent.

28, 1 T. Caſſii) Circa nomen & patriam huius Caſſii nihil conſtitui poteſt. Coniecturas dabunt Cellarius & Cortius.

3 diffi-

titque, ſi ſunt iſthic, vt eſſe credibile eſt, exſcriben-
das pingendasque delegem. Quam curam tibi po- 2
tiſſimum iniungo: primum, quia deſideriis meis
amiciſſime obſequeris: deinde, tibi ſtudiorum ſum-
ma reuerentia, ſummus amor ſtudioſorum: poſtre-
mo, quod patriam tuam, omnesque qui nomen eius
auxerunt, vt patriam ipſam, veneraris & diligis.
Peto autem, vt pictorem quam diligentiſſimum ad- 3
ſumas. Nam cum eſt arduum ſimilitudinem effin-
gere ex vero, tum longe difficillima eſt imitationis
imitatio. A qua, rogo, vt artificem, quem elege-
ris, ne in melius quidem, ſinas aberrare. Vale.

XXIX. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Voconium Romanum monet, vt ad iudicandum veniat, ne multam committat.

Eia tu, quum proxime res agentur, quoquo mo-
do ad iudicandum veni. Nihil eſt, quod in
dextram aurem fiducia mei dormias: non impune
ceſſatur. Ecce, Licinius Nepos, praetor, acer & 2
fortis vir, multam dixit etiam ſenatori. Egit ille in
ſenatu cauſſam ſuam: egit autem ſic, vt deprecare-
tur. Remiſſa eſt multa: ſed timuit, ſed rogauit,
ſed opus venia fuit. Dices, Non omnes praetores 3
tam ſeueri. Falleris. Nam vel inſtituere vel re-
ducere eiusmodi exemplum, non niſi ſeueri: inſti-

3 *difficill. imitationis imit.*) Dum acumen quaerit Secundus noſter, verum, puto, deſerit. Noui ego mediocres pictores, qui magnorum pictorum opera ſatis felici penicillo imitentur, ſimilitudinem certe vultuum ita adſequantur, vt nihil deſiderare poſſis; naturam, quod illi magni homines potuere, conſequi, & ex animali exemplo in mutam tabellam transferre veritatem non poſſint. Et nota ſunt pictorum tirocinia.

30, 1 al.

tutum, reductumue exercere, etiam leniſſimi poſſunt. Vale.

XXX. C. PLINIVS LICINIO SVO S.

Miram naturam fontis in Comenſi agro narrat, cuius cauſſam & ipſe inquirit, & inquirendum commendat.

Attuli tibi ex patria mea pro munuſculo quaeſtionem, altiſſima iſta eruditione digniſſimam.
2 Fons oritur in monte, per ſaxa decurrit, excipitur
coenatiuncula manu facta: ibi paullulum retentus
in Larium lacum decidit. Huius mira natura: ter
in die, ſtatis auctibus ac diminutionibus, creſcit de-
3 creſcitque. Cernitur id palam, & cum ſumma voluptate deprehenditur. Iuxta recumbis & veſceris: atque etiam ex ipſo fonte (nam eſt frigidiſſimus) potas: interim ille certis dimenſisque momentis vel
4 ſubtrahitur vel adſurgit. Annulum, ſeu quid aliud, ponis in ſicco, adluitur ſenſim, ac nouiſſime operitur: detegitur rurſus paullatimque deſeritur: ſi diutius obſerues, vtrumque iterum ac tertio videas.
5 Spiritusne aliquis occultior os fontis & fauces modo laxat, modo includit, prout illatus occurrit, aut
6 deceſſit expulſus? Quod in ampullis ceterisque generis

30, 1 altiſſima iſta erud.) * Non habent quidam libri pronomen *iſta*. Concedo. Non poſuit Plinius. non pugnauerim. Non habet quod agat *iſta*. immo habet, ſignificat enim eruditionem eius, ad quem ſcribitur, non minus quam ſi poſuiſſet Plinius, *altiſſima eruditione tua digniſſimam*. Niſi forte otioſum putamus in illo Cic. Phil. 2, 25 *Tu iſtis faucibus, iſtis lateribus, iſta gladiatoria totius corporis firmitate, tantum vini exhauſeras.*

5 Spiritus aliquis occult.) Hic ventus eſſet, cuius ita ſtati & temporum vices ſeruantis rationes reddere non facilius eſt. quam ipſius fluxus & refluxus

ris eiusdem videmus accidere, quibus non hians, nec
ſtatim patens exitus. Nam illa quoque, quamquam
prona & vergentia, per quasdam obluctantis animae
moras crebris quaſi ſingultibus ſiſtunt, quod effun-
dunt. An quae Oceano natura, fonti quoque? qua- 7
que ille ratione aut impellitur aut reſorbetur, hac
modicus hic humor vicibus alternis ſupprimitur vel
egeritur? An vt flumina, quae in mare deferuntur, 8
aduerſantibus ventis, obuioque aeſtu retorquentur,
ita eſt aliquid, quod huius fontis excurſum [per mo-
menta] repercutiat? An latentibus venis certa men- 9
ſura, quae dum colligit quod exhauſerat, minor ri-
uus eſt & pigrior: quum collegit, agilior maiorque
profertur? An, neſcio quod, libramentum abditum 10
& coecum, quod quum exinanitum eſt, ſuſcitat &

 elicit

7 *quae Oceano natura*) Obſcurum, quid hic ſit *natura*? Dixeris aliquid, ſi ponas per occultos meatus & quaſi cuniculos commeare ex ipſo Oceano aquas. Sed deinde docendum etiam fuerit, quomodo ſalſus non ſit fons ille. Dicere forte poſſis effluentem in mare riuum ſubterraneum ab aeſtu retineri, vt redundet circa fontem, quale quid in Albi, vt hoc vtamur, ſentiunt Hamburgenſes. Et fateor hanc rationem, a qua non multum abludit ea, quae ſequitur, maxime mihi arridere, ſi caetera conueniant nimirum.

8 [*per momenta*]) * Abſunt quidem haec verba a bonis quibusdam libris: ſed cum nulla cauſſa vel occaſio fuerit inſerendi, omittendi plures; malim ea ſeruari.

9 *latentibus venis*) Hic iterum quaerendum ſupererit, cur venae per interualla impleant menſuram & depleant, cur non potius quantum ſupra menſuram adfluit, tantundem redundet iisdem portionibus.

10 *libramentum*) Hic non intelligo illud, quod in diſciplina aquaeductuum proprie *libramentum* vocatur, nimirum, definiente Illuſtriſſimo Poleno ad Frontinum p. 25,19, menſura decliuitatis plani ſupra quod aqua ducitur: ſed machinationem ei ſimilem quam in *clauſtris aquarum* quae vocant, ſiue catarractis videmus, vbi, pro ſtructurae diuerſitate, adfluens aqua

elicit fontem: quum repletum, moratur & ſtrangu-
11 lat? Scrutare tu cauſſas (potes enim) quae tantum miraculum efficiunt. Mihi abunde eſt, ſi ſatis expreſſi, quod efficitur. Vale.

aqua ſibi viam vel praecludit vel aperit. *Libramentum* ad verſatilem quamcunque machinam referri poſſe, tum coniugata nominis oſtendunt, tum locus Plinii maioris de theatro Scauri 36, 15 ſ. 24 vbi *theatra duo* memorat *e ligno, cardinum ſingulorum verſatili ſuſpenſa libramento.* Alia illa quaeſtio eſt, An commode commentus ſit Plinius tale in natura huius fontis libramentum? de quo equidem vehementer dubito.

LIBER

Digitized by Google

LIBER V.

I. C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Narrat, quae, heres Gratillae factus, cum filio eius exheredato egerit.

Legatum mihi obuenit modicum, ſed ampliſſimo
gratius. Cur ampliſſimo gratius? Pomponia
Gratilla, exheredato filio Aſſudio Curiano, heredem
reliquerat me: dederat coheredes Sertorium Seuerum,
praetorium virum, aliosque equites Romanos
ſplendidos. Curianus filius orabat, vt ſibi donarem 2
portionem meam, ſeque praeiudicio iuuarem: eandem
tacita conuentione ſaluam mihi pollicebatur.
Reſpondebam; non conuenire moribus meis aliud 3
palam, aliud agere ſecreto. Praeterea: Non eſſe
ſatis honeſtum dare & locupleti & orbo: in ſumma,
non profuturum ei, ſi donaſſem: profuturum, ſi
ceſſiſſem: eſſe autem me paratum cedere, ſi inique
exheredatum mihi liqueret. Ad hoc ille, *Rogo co-* 4
gnoſcas. Cunctatus paullum, *Faciam*, inquam:
*neque enim video, cur ipſe me minorem putem, quam
tibi*

1, 1 *Cur ampliſſ. gratius*) *Plinianum eſſe, ita per interrogationem repetere dicta oſtendit Cortius ex 3, 9, 2. 6, 2, 1 & 23, 1 itemque 29, 2. Igitur ſeruanda Plinio interrogatio, licet in quibusdam libris deſideretur.

2 *praeiudicio*) eo de moribus ipſius, & pietate in primis, iudicio, quod alii deinde ſequerentur?

3 *locupleti & orbo*) quem proinde non ſubleuare donatione, cum ſit diues; ſed captare, quod liberos non haberet, viderer. Vid. ad 4, 15, 3.

mihi liqueret) Iudiciale verbum, de certa ſcientia. Itaque ſtatim Curianus ipſum iudicem conſtituit, & *vt cognoſcat*, petit.

4 *minorem*) Minori magnitudine animi & conſtantia praeditum, vt non poſſim vel contra meam vtilitatem te immerentem pronuntiare; vel inuidiam

tibi videor. Sed iam nunc memento, non defuturam
mihi conſtantiam, ſi ita fides duxerit, ſecundum
5 *matrem tuam pronuntiandi. Vt voles*, ait: *voles*
enim, quod acquiſſimum. Adhibui in conſilium
duos, quos tunc ciuitas noſtra ſpectatiſſimos habuit,
Corellium & Frontinum. His circumdatus in cu-
6 biculo meo ſedi. Dixit Curianus, quae pro ſe pu-
tabat. Reſpondi paucis ego (neque enim aderat
alius, qui defunctae pudorem tueretur,) deinde ſe-
ceſſi, & ex conſilii ſententia, *Videtur*, inquam, *Cu-*
riane, mater tua iuſtas habuiſſe cauſſas iraſcendi
tibi. Poſt hoc ille cum caeteris ſubſcripſit centum-
7 uirale iudicium, mecum non ſubſcripſit. Appete-
bat iudicii dies: coheredes mei componere & trans-
igere cupiebant: non diffidentia cauſſae, ſed metu
temporum. Verebantur, quod videbant multis ac-
cidiſſe, ne ex centumuirali iudicio capitis rei exirent.
8 Et erant quidem in illis, quibus obiici & Gratillae
amicitia & Ruſtici poſſet: rogant me, vt cum Cu-
9 riano loquar. Conuenimus in aedem Concordiae.
Ibi ego: *Si mater*, inquam, *te ex parte quarta ſcri-*
pſiſſet heredem, num queri poſſes? Quid ſi heredem
quidem inſtituiſſet ex aſſe, ſed legatis ita exhauſiſſet,
vt

uidiam ſuſcipere iudicii in rem meam facti, ſi mihi pareat, matrem recte de te iudicaſſe.

6 *pudorem*) Honorem mulieris ſapientis nec impiae aut nimis certe durae.

ſubſcripſit centumu ind.) Accuſauit ceteros heredes, & repetiit ab iis hereditatem maternam contra tabulas. Vid. I, 20, 7. Phraſin totam eſſe inſolentiorem, monuere interpretes; ſententia quidem aperta.

7 *metu temporum*) Domitiani; cui quaelibet cauſa ſufficeret ad poenam innocentis. Interfectus fuerat Ruſticus, relegata vxor eius Gratilla, de cuius hereditate quaerebatur: inuidioſa igitur heredibus amicitia talis qua filio praeferrentur.

9 *inſtituiſſet ex aſſe*) Hoc

vt non amplius apud te, quam quarta, remaneret? Igitur ſufficere tibi debet, ſi, exheredatus a matre, quartam partem ab heredibus eius accipias, quam tamen ego augebo. Scis te non ſubſcripſiſſe mecum, 10
& iam biennium tranſiſſe, omniaque me vſucepiſſe. ſed vt te coheredes mei tractabiliorem experiantur, vtque tibi nihil abſtulerit reuerentia mei; offero pro mea parte tantundem. Tuli fructum non conſcientiae modo, verum etiam famae. Ille ergo Curia- 11
nus legatum mihi reliquit: & factum meum, niſi forte blandior mihi, antiquum nobili honore ſignauit. Haec tibi ſcripſi, quia de omnibus, quae me 12
vel delectant vel angunt, non aliter tecum, quam mecum, loqui ſoleo: deinde, quod durum exiſtimabam, te amantiſſimum mei fraudare voluptate, quam ipſe capiebam. Neque enim ſum tam ſapiens, 13
vt nihil mea interſit, an iis, quae honeſte feciſſe me credo, teſtificatio quaedam, & quaſi praemium accedat. Vale.

II. C,

Hoc ipſum altero capite legis Falcidiae iam Diui Auguſti temporibus latae cautum fuit. Verba ſeruauit Paullus ICtus, & ex illo Tribonianus l. 1 ***π***. ad L. Falcidiam, *Quicunque ciuis Romanus poſt hanc legem rogatam teſtamentum faciet, is quantam cuique ciui Ro. pecuniam iure publico dare, legare, volet, ius poteſtasque eſto, dum ita detur legetur, ne minus quam quartam partem hereditatis eo teſtamento heredes capiant.* Itaque Vlpiano auctore l. 8 ***π***. de inofficioſo teſtam. §. 8 *Quarta debitae portionis ſufficit ad excludendam querelam.*

10 biennium tranſiſſe) Quod conſtitutum olim erat vſucapioni, pr. Inſtit. h. t.

11 factum . ſignauit) Ita ex Mediceo libro Cortius. *Factum antiquum* eſt antiqua fide & religione adminiſtratum, *nobilis honor* vel *notabilis* (vtrumque enim legitur) eſt legatum teſtamento relictum, quod *honoris* nomine centies venit.

2, 2 ſim-

II. C. PLINIVS FLACCO SVO S.

Gratias agit pro turdorum dono.

Accepi pulcherrimos turdos, cum quibus parem calculum ponere, nec vllis copiis ex Laurentino, nec maris tam turbidis tempeſtatibus poſſum.
2 Recipies ergo epiſtolas ſteriles, & ſimpliciter ingratas: ac ne illam quidem ſolertiam Diomedis in permutando munere imitantes. Sed, quae facilitas tua, hoc magis dabis veniam, quod ſe non mereri fatentur. Vale.

III. C. PLINIVS ARISTONI SVO S.

Reprehenſus quorundam ſermonibus, quod verſus laſciuiores ſcribat recitetque; ſe aliorum exemplo tuetur.

Cum plurima officia tua mihi grata & iucunda ſunt, tum vel maxime, quod me celandum non putaſti, fuiſſe apud te de verſiculis meis multum copioſumque ſermonem, eumque diuerſitate iudiciorum longius proceſſiſſe: extitiſſe etiam quosdam, qui ſcripta quidem ipſa non improbarent, me tamen amice ſimpliciterque reprehenderent, quod haec
2 ſcriberem recitaremque. Quibus ego, vt augeam meam culpam, ita reſpondeo: Facio non nunquam verſiculos, ſeueros parum, facio comoedias, & audio, & ſpecto mimos, & lyricos lego, & Sotadicos intel-

2, 2 *ſimpliciter ingratas*) Ingenue profeſſas, ſe nihil habere, quo gratias referant.

Diomedis ſolertiam) Qui perfecit vt ſibi permutaret Glaucus χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων. Ιλ. ζ, 236.

3, 2 *Sotadicos*) Oſtendit hic Plinius, ſe a magiſtro iam liberum, & parum curare Quinctilianum ſuum praeceptorem, qui

intelligo: aliquando praeterea rideo, iocor, ludo;
vtque omnia innoxiae remiſsionis genera breuiter
amplector, homo ſum. Nec vero moleſte fero, 3
hanc eſſe de moribus meis exiſtimationem, vt, qui
neſciunt, talia doctiſsimos, grauiſsimos, ſanctiſsimos
homines ſcriptitaſſe, me ſcribere mirentur. Ab illis 4
autem, quibus notum eſt, quos quantosque auctores
ſequar, facile impetrari poſſe confido, vt errare me,
ſed cum illis, ſinant, quorum non ſeria modo, ve-
rum etiam luſus exprimere, laudabile eſt. An ego 5
verear (neminem viuentium, ne quam in ſpeciem
adulationis incidam, nominabo) ſed ego verear, ne
me non ſatis deceat, quod decuit M. Tullium, Ca-
ium Caluum, Aſinium Pollionem, Marcum Meſ-
ſallam, Quintum Hortenſium, M. Brutum, L. Sul-
lam, Q. Catulum, Quintum Scaeuolam, Ser. Sulpi-
cium, Varronem, Torquatum (immo Torquatos)
C. Memmium, Lentulum, Gaetulicum, Annaeum
Senecam, & proxime Verginium Rufum, &, ſi non
ſufficiunt exempla priuata, diuum Iulium, diuum
Auguſtum, diuum Neruam, T. Caeſarem? Nero- 6
nem enim tranſeo, quamuis ſciam, non corrumpi
in deterius, quae aliquando etiam a malis; ſed ho-
neſta

qui *de Sotadeis*, inquit, obſcenis nimirum impurisque carminibus, *ne praecipiendum quidem eſt* 1, 8, 6.

3 hanc eſſe de morib.) Id ipſum, quod mirantur homines, verſus parum ſeueros a Plinio ſcribi, indicat, illos bene alioqui de illo exiſtimare, & virum grauem putare, a quo leue ita ſcripturae genus non expectarent.

5 M. Tullium) Texit hic Catalogum poetarum ſatis longum, qui longae diſputationi materiem praebere poſſit. Sed praeſtat, credo, hic nihil dicere, & rem integram relinquere, ſi quis Voſſianum de Poetis opus, poſthumum & imperfectum, retractare velit.

7 Recito

neſta manere, quae ſaepius a bonis fiunt. Inter
quos vel praecipue numerandus eſt P. Virgilius,
Corn. Nepos, & prius Ennius, Acciusque. non qui-
dem hi ſenatores: ſed ſanctitas morum non diſtat
7 ordinibus. Recito tamen; quod illi an fecerint,
neſcio. Etiam. Sed illi iudicio ſuo poterant eſſe
contenti: mihi modeſtior conſcientia eſt, quam vt
8 ſatis abſolutum putem, quod a me probetur. Ita-
que has recitandi cauſſas ſequor: primum quod ipſe,
qui recitat, aliquanto acrius ſcriptis ſuis, auditorum
reuerentia, intendit: deinde, quod de quibus dubi-
9 tat, quaſi ex conſilii ſententia ſtatuit. Multa etiam a
multis admonetur: &,ſi non admoneatur; quid quisque
ſentiat, perſpicit ex vultu, oculis,nutu, manu,murmu-
re,ſilentio; quae ſatis apertis notis iudicium ab huma-
10 nitate diſcernunt. Atque adeo, ſi cui forte eorum, qui
interfuerunt, curae fuerit eadem illa legere, intelli-
get me quaedam aut commutaſſe, aut praeteriſſe,
fortaſſe etiam ex ſuo iudicio, quamuis ipſe nihil di-
11 xerit mihi. Atque ita hoc diſputo, quaſi populum
in auditorium, non in cubiculum amicos aduocarim,
quos plures habere, multis glorioſum, reprehenſio-
ni nemini fuit. Vale.

IV.

7 *Recito tamen)* Reſtituit hunc locum Cortius. Nos declarare conabimur. Duo crimina ſunt, quibus reſpondet Plinius: vnum quod ſcribit carmina obſcena, alterum quod recitat. Priori ſatisfeciſſe ſe putat auctoribus laudatis: iam tranſit ad alterum. *Recito tamen* &c. Illud *Etiam* eſt concedentis, quod obiectum fuit. Quoties ita vſus ſit Plinius, docet Index.

4, 2 ſe

IV. C. PLINIVS VALERIANO SVO S.

Auaritiam Nominati cauſſidici notat, qui Vicentinos, a quibus grandem pecuniam acceperat, fefellit.

Res parua, ſed initium non paruae. Vir praeto-
rius Solers a ſenatu petiit, vt ſibi inſtituere in
agris ſuis nundinas permitteretur: contradixerunt
Vicentinorum legati: adfuit Tuſcilius Nominatus:
dilata cauſſa eſt. Alio ſenatu Vicentini ſine aduo- 2
cato intrauerunt: dixerunt, *ſe deceptos*: Lapſine ver-
bo, an quia ita ſentiebant? Interrogati a Nepote
praetore, *Quem docuiſſent;* reſponderunt, *Quem
prius.* Interrogati, *An tunc gratis adfuiſſet?* re-
ſponderunt, *Sex millibus nummûm:* An rurſus ali-
quid dediſſent? dixerunt, *Mille denarios.* Nepos
poſtulauit, vt Nominatus induceretur. Hactenus 3
illo die. Sed, quantum auguror, longius res pro-
cedet. Nam pleraque tacta tantum & omnino
commota, latiſſime ſerpunt. Erexi aures tuas. 4
Quam diu nunc oportet, quam blande roges, vt
reliqua cognoſcas, ſi tamen non ante ob haec ipſa
veneris Romam, ſpectatorque malueris eſſe, quam
lector. Vale.

V.C.

4, 2 *ſe deceptos*) Deſtitutos ab aduocato, qui ſecum ſe intraturum recepiſſet. Vid. 5, 14, 2. Quaerit Plinius, cur vſi ſint hoc verbo, *ſe deceptos*, ſtudione ita graue verbum adhibuerint, an lapſi errore, cum ſe deſtitutos vellent dicere.

Quem docuiſſent) Cauſſam ſuam, vt ille eam deinde in Senatu ageret.

3 *& omnino commota*) Quantumuis leuiter commota, vt nihil aliud, niſi commota eſſe dici poſſit. * Sanitas loci huius Scheffero debetur, cuius coniecturam (qua *tacita* in *tacta* mutauit) bene eſt, quod recepit Cortius: *& omnino* ex libris eſt.

4 *vt reliqua cognoſcas*) Cui longum eſt expectare, adeat 5, 14 vbi exitus narratur.

V. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Fannii obitum luget tum ob alias cauſſas, tum maxime, quod opus de ſceleribus Neronis imperfectum reliquerat.

Nuntiatum mihi eſt, C. Fannium deceſſiſſe, qui nuntius graui me dolore confudit. Primum, quod amaui hominem elegantem & diſertum: deinde, quod iudicio eius vti ſolebam. Erat enim natura acutus, vſu exercitatus, varietate promtiſſi-
2 mus. Angit me ſuper iſta, caſus ipſius. Deceſſit veteri teſtamento: omiſit, quos maxime diligebat: proſequutus eſt, quibus offenſior erat. Sed hoc vtcunque tolerabile: grauius illud, quod pulcher-
3 rimum opus imperfectum reliquit. Quamuis enim agendis cauſſis diſtringeretur, ſcribebat tamen exitus occiſorum aut relegatorum a Nerone: & iam tres libros abſoluerat, ſubtiles, & diligentes, & Latinos, atque inter ſermonem hiſtoriamque medios. Ac tanto magis reliquos perficere cupiebat, quanto
4 frequentius hi lectitabantur. Mihi autem videtur acerba ſemper & immatura mors eorum, qui immortale aliquid parant. Nam qui voluptatibus dediti quaſi in diem viuunt, viuendi cauſſas quotidie finiunt: qui vero poſteros cogitant, & memoriam ſui operibus extendunt, his nulla mors non repentina eſt, vt quae ſemper inchoatum aliquid abrumpat.

5, 3 inter ſermonem hiſt.) De qua differentia vid. noſter 5, 8, 9 ſq.

4 quaſi in diem viuunt) Hanc formulam commodiſſime interpretatur Columella 3, 3, 6 *Fructum plerique quam uberrimum conſectantur*, nec prouident futuro tempori, *ſed quaſi plane* in diem viuant, *ſic imperant vitibus & eas multis palmitibus onerant*, *vt* poſteritati non conſulant.

5 in

pat. Caius quidem Fannius quod accidit, multo 5
ante praeſenſit. Viſus eſt ſibi per nocturnam quie-
tem iacere in lectulo ſuo compoſitus in habitum ſtu-
dentis, habere ante ſe ſcrinium ita, vt ſolebat: mox
imaginatus eſt veniſſe Neronem, in toro reſediſſe:
promſiſſe primum librum, quem de ſceleribus eius
ediderat, eumque ad extremum reuoluiſſe, idem
in ſecundo ac tertio feciſſe, tunc abiiſſe. Expauit; 6
& ſic interpretatus eſt, tanquam idem ſibi futurus
eſſet ſcribendi finis, qui fuiſſet illi legendi: & fuit
idem. Quod me recordantem miſeratio ſubit, 7
quantum vigiliarum, quantum laboris exhauſerit
fruſtra. Occurſant animo mea mortalitas, mea
ſcripta. Nec dubito, te quoque eadem cogitatione
terreri pro iſtis, quae inter manus habes. Proin- 8
de, dum ſuppetit vita, enitamur, vt mors quam
pauciſſima, quae abolere poſſit, inueniat. Vale.

VI. C. PLINIVS APOLLINARI SVO S.

*Apollinari, qui Plinio, in Tuſcis aeſtatem acturo, ti-
muerat, & ſalubritatem huius villae, & commodi-
tatem exponit.*

Amaui curam & ſolicitudinem tuam, quod, quum audiſſes me aeſtate Tuſcos meos petitu-

rum,

5 *in lectulo ſuo*) Notum eſt, in lectis vel lecticis iacentes non cibum modo cepiſſe, verum etiam ſtuduiſſe. Multa ad Augusti *lecticulam lucubratoriam*, Sueto. c. 78 Caſaubonus.

6 Habet haec epiſtola elegantem villae in Tuſcis Plinianae deſcriptionem, de qua eadem hic dicta intelligi volumus, quae ſupra ad Laurentinam 2, 17 obſeruata ſunt. Non difficile eſſet hic etiam ire per ſingula, & quantum Felibenius, quantum Caſtellus, a verbis & ſententia Plinii abertauerint, oſtendere.

Sed

rum, ne facerem ſuaſiſti, dum putas inſalubres.
2 Et ſane grauis & peſtilens ora Tuſcorum, quae per
litus extenditur. Sed hi procul a mari receſſerunt:
quin etiam Apennino, ſaluberrimo montium, ſub-
3 iacent. Atque adeo, vt omnem pro me metum
ponas, accipe temperiem coeli, regionis ſitum, vil-
lae amoenitatem: quae & tibi auditu, & mihi re-
4 latu iucunda erunt. Coelum eſt hieme frigidum &
gelidum, myrtos, oleas, quaeque alia aſſiduo te-
pore laetantur, aſpernatur ac reſpuit: laurum ta-
men patitur, atque etiam nitidiſſimam profert: in-
terdum, ſed non ſaepius quam ſub vrbe noſtra, ne-
5 cat. Aeſtatis mira clementia. Semper aër ſpiritu
aliquo mouetur; frequentius tamen auras, quam
6 ventos habet. Hinc ſenes multos videas, auos pro-
auosque iam iuuenum; audias fabulas veteres, ſer-
monesque maiorum: quumque veneris illo, putes
7 alio te ſaeculo natum. Regionis forma pulcherri-
ma: imaginare amphitheatrum aliquod immenſum;
& quale ſola rerum natura poſſit effingere. Lata
& diffuſa planities montibus cingitur; montes ſum-
ma ſui parte procera nemora & antiqua habent.
Fre-

Sed cum pictorem & chalcographum vix admittat haec editio, nec multum referat aliorum errores redarguere, niſi meliora ipſe ſubſtituas: ſatis in praeſentia fuerit, nouum quaſi opus nuntiaſſe viris alioquin elegantiſſimis, ne illorum aedificationes Plinianis epiſtolis in poſterum officiant. Caeterum video recuſum eſſe Felibenii opuſculum hoc titulo, *Delices des maiſons de campagne appellées le Laurentin & la maiſon de Toſcane.* Amſt. 1736, 12. Et Plinii & Felibenii mentio fraude neſcio cuius omiſſa.

6, 7 antiqua habent) *Caeduis* ſiluis opponuntur *antiquae*, quibus vel ob religionem aliquam parcitur, vel quod remotiores ſunt ab habitationibus hominum.

Frequens ibi & varia venatio: inde caeduae ſiluae 8
cum ipſo monte deſcendunt: has inter pingues ter-
renique colles (neque enim facile vſquam ſaxum,
etiam ſi quaeratur, occurrit) planiſſimis campis fer-
tilitate non cedunt, opimamque meſſem ſerius tan-
tum, ſed non minus percoquunt. Sub his per la- 9
tus omne vineae porriguntur, vnamque faciem lon-
ge lateque contexunt; quarum a fine imoque quaſi
margine, arbuſta naſcuntur; prata inde, campi-
que: campi, quos non niſi ingentes boues & fortiſ- 10
ſima aratra perfringunt. tantis glebis tenaciſſimum
ſolum, quum primum proſecatur, adſurgit, vt no-
no demum ſulco perdometur. Prata florida & gem- 11
mea, trifolium, aliasque herbas, teneras ſemper &
molles, & quaſi nouas alunt. Cuncta enim peren-
nibus riuis nutriuntur: ſed vbi aquae plurimum, pa-
lus nulla; quia deuexa terra quidquid liquoris acce-
pit, nec abſorbuit, effundit in Tiberim. Medios 12
ille agros ſecat; nauium patiens, omnesque fruges
deuehit in vrbem, hieme duntaxat & vere; aeſtate
ſubmittitur, immenſique fluminis nomen arenti al-
ueo deſerit, auctumno reſumit. Magnam capies 13
voluptatem, ſi hunc regionis ſitum ex monte pro-
ſpexeris. Neque enim terras tibi, ſed formam ali-
quam, ad eximiam pulchritudinem pictam, vide-

10 nono demum ſulco) Incredibile videatur nona demum aratione in puluerem redigi terram, & eſſe, qui tantum laboris impendant agro ita difficili. Sed eadem tradit auunculus noſtri 18, 20 ſ. 49 n. 3. Vtrumque igitur Plinium aduocauimus nuper ad Colum. 2, 4, 2 vbi *complures* & ipſe *iterationes* poſtulat.

12 aeſtate ſubmittitur) h. e. ſubſidit, humilior multum fit ripis ſuis & marginibus, vt nec nomen magni fluminis iam tueatur, ſed potius deſerat.

13 formam - pictam) Picturam

beris cernere. Ea varietate, ea deſcriptione, quo-
14 cunque inciderint oculi, reficiuntur. Villa in col-
le imo ſita proſpicit quaſi ex ſummo, ita leniter &
ſenſim cliuo fallente conſurgit, vt quum adſcendere
non putes, ſentias adſcendiſſe. A tergo Apenni-
num, ſed longius habet. Accipit ab hoc auras
quamlibet ſereno & placido die, non tamen acres
& immodicas, ſed ſpatio ipſo laſſas & infractas.
15 Magna ſui parte meridiem ſpectat, aeſtiuumque ſo-
lem ab hora ſexta, hibernum, aliquanto maturius,
quaſi inuitat in porticum latam, & pro modo lon-
gam. Multa in hac membra; atrium etiam ex mo-
16 re veterum. Ante porticum xyſtus conciſus in plu-
rimas ſpecies, diſtinctusque buxo; demiſſus inde
pronusque puluinus, cui beſtiarum effigies inuicem
aduerſas buxus inſcripſit. Acanthus in plano mol-
17 lis, &, paene dixerim, liquidus. Ambit hunc am-
bula-

ram in qua artifex formam ſ. ideam pulchrae regionis animo conceptam propoſuerit: quod genus hodie vocamus *Landſchafften*, Galli *païſages*. Antiquum id genus picturae apud Romanos etiam. Sic *ſitum Carthaginis & expugnationes depictas proponit in foro Hoſtilius Mancinus* apud Plin. 35, 4 ſ. 7. *Formam & ſitum* in tali re iungit Horatius epiſt. 1, 16, 4.

14 *in colle imo ſita*) Caue *ſita* iungas cum *villa*. Nec enim villa ſita eſt in imo colle; ſed ea quae *ſita* ſunt *in imo colle quaſi proſpicit ex ſummo.*

15 *ab hora ſexta*) h. e. poſt horam ſextam. Hoc docent ea quae ſequuntur. Illud enim *aliquanto maturius* ad ipſum meridiem refero. Hieme ſol in meridiano conſtitutus aliquanto humilior eſt, vt nihil obſtante tecto & proiectis porticus eam intus illuſtrare poſſit; aeſtate altior, vt eodem non perueniat, niſi poſt aliquam in occaſum declinationem.

16 *paene dixerim*) Opus omnino fuit, audax epitheton, & herbae vix aptum, iſta adiectione excuſare & reddere tolerabilius. Vult autem hoc indicare, nihil durum, aut ſpinoſum (eſt enim etiam acanthus ſilueſtris, vim nominis ſui, quod *ſpinas* notat implens) nihil emarcidum, nihil pedibus, manibus, oculisue moleſtum, acantho huic admiſtum eſſe.

17 *preſ-*

bulatio preſſis varieque tonſis viridibus incluſa: ab his
geſtatio in modum circi, quae buxum multiformem,
humilesque & retonſas manu arbuſculas circumit.
Omnia maceria muniuntur: hanc gradata buxus
operit & ſubtrahit. Pratum inde non minus natu- 18
ra, quam ſuperiora illa arte, viſendum: campi de-
inde porro, multaque alia prata & arbuſta. A ca- 19
pite porticus triclinium excurrit, valuis xyſtum de-
ſinentem, & protinus pratum, multumque ruris,
videt feneſtris. Hac latus xyſti, & quod proſilit
villae, hac adiacentis hippodromi nemus comasque
proſpectat. Contra mediam fere porticum diaeta 20

17 *preſſis viridibus*) Proprium rei hortenſi & vinitoriae verbum, quo notatur ſubinde tondendo & iis quae ſuccreſcunt amputandis intra certum modum continere plantam. Praeiuit poeta Georg. 1, 57 *Ruris opaci Falce premes vmbras.*

retentas manu) Ab incremento nimio tonſura frequenti & putatione *retentas* & impeditas hominum opera. * Sic recte legit & interpretatur Cortius. *Retonſas* quod habent alii, bonum eſſet, niſi illud *manu* adiectum ineptum pene faciat Plinium. *Retentae* dici poſſunt quacunque etiam alia cauſſa arbuſculae, vt non ſit otioſum *manu*: qui *retonſas* dixit, *manu* adiicere nihil opus habet.

gradata buxus) cuius remotiores a maceria plantae preſſe tonſae ad terram continentur; quo proximiores ſunt materiae, tanto altioribus truncis conſurgunt, in ſummo tantum virides: ſic fit vt tota tegatur & a conſpectu ſubducatur maceria. Nomen *gradatus* didiciſſe videtur noſter ab auunculo ſuo, qui 13, 4 ſ. 7 *gradatos corticum pollices* palmis tribuit.

19 *valuis-feneſtris*) De harum differentia dicimus ad 2, 17, 5.

hippodromi) Spatioſior locus, viis latioribus, longioribus, ſemicircularem anfractum habentibus diſtinctus, vmbroſus item, verbo ita inſtitutus, vt in eo non molli modo geſtatione vti, ſed in equo etiam moueri fortius, vel iunctis etiam equis raptare per ea ſpatia currum poſſis. Hoc nomen docet, Graecis vſitatum; hoc deſcriptio ingerit, quam latiorem habet ſ. 32 ſq. * *Hippodromi* habent typis vulgati, credo, omnes ex MSS. procul dubio; *Hipodromi* Mediceus, quo vſus eſt Cortius: neque quisquam de mutatione cogitaſſet, niſi Iac. Sirmondo, viro doctiſſimo, ad Sido. 2, 2 in men-

paullum recedit; cingit areolam, quae quatuor pla-
tanis inumbratur. Inter has marmoreo labro aqua
exundat, circumiectasque platanos, & ſubiecta pla-
21 tanis leni adſpergine fouet. Eſt in hac diaeta dor-
mitorium cubiculum, quod diem, clamorem ſo-
numque excludit; iunctaque quotidiana amicorum
coenatio. Areolam illam porticus alia, eademque
22 omnia, quae porticus, adſpicit. Eſt & aliud cubi-
culum a proxima platano, viride & vmbroſum, mar-
more excultum podio tenus: nec cedit gratiae mar-
moris, ramos, inſidentesque ramis aues imitata pi-
23 ctura. Cui ſubeſt fonticulus. in hoc fonte crater,
circa ſiphunculi plures miſcent iucundiſſimum mur-
mur. In cornu porticus ampliſſimum cubiculum a
triclinio occurrit; aliis feneſtris xyſtum, aliis deſpi-
cit pratum, ſed ante piſcinam; quae feneſtris ſeruit
24 ac ſubiacet, ſtrepitu viſuque iucunda. Nam ex edito
deſi-

mentem veniſſet *Hypodromum* ſubſtituere, & interpretari *tectam longitudinem*, & *clauſum vndequaque deambulacrum*, quae quidem ipſa *cryptoporticus* definitio eſt, & clariſſime repugnat Plinianae deſcriptioni ſ. 32. Mirum eſt, quam multa committantur a viris etiam doctiſſimis in veterum librorum vel emendatione vel interpretatione ea cauſſa, quod non totos legunt, quos curare volunt, ſed vt in quemque locum inciderunt, ita, ingenio ſuo confiſi ſcilicet, ſanare illum locum aggrediuntur, conatu ſpecioſo, & cui plauſores tanto minus deſunt, quo pauciores ſerio & totos legunt libros veterum; ſed infelici ſaepe ſucceſſu.

21 *eademque omnia quae porticus*). *Eadem* porticus cuius hic cum areola mentionem facit, *adſpicit*, h. e. in conſpectu habet *omnia*, *quae porticus* illa ſuperior a ſ. 15 deſcripta.

22 *podio tenus*) Ad proiecturam vsque parietum, cui lacunar impoſitum eſt: dictam a podio theatri, ſ. ima & proiecta aliquantum vltra murum praecinctione theatri.

23 *Cui ſubeſt font.*) Cubiculo, intelligo ſubeſſe, vel in proximo eſſe fontem, non in ipſo cubiculo ſalire ſiphunculos.

Feneſtris ſeruit.) Vide de vſu huius verbi dicta ad 1, 3, 1.

26 de-

deſiliens aqua, ſuſcepta marmore, albeſcit. Idem
cubiculum hieme tepidiſſimum, quia plurimo ſole
perfunditur. Cohaeret hypocauſton, &, ſi dies
nubilus, immiſſo vapore, ſolis vicem ſupplet. In- 25
de apodyterium balinei laxum & hilare excipit cella
frigidaria; in qua baptiſterium amplum atque opa-
cum. Si natare latius aut tepidius velis, in area
piſcina eſt, in proximo puteus, ex quo poſſis rur-
ſus adſtringi, ſi poeniteat teporis. Frigidariae cel- 26
lae connectitur media, cui ſol benigniſſime praeſto eſt;
caldariae magis: prominet enim. In hac tres deſcen-
ſiones: duae in ſole, tertia a ſole longius, a luce non
longius. Apodyterio ſuperpoſitum eſt ſphaeriſterium, 27
quod plura genera exercitationis, pluresque circulos ca-
pit. Nec procul a balineo ſcalae, quae in crypto-
porticum ferunt, prius ad diaetas tres. harum alia
areolae illi, in qua platani quatuor, alia prato, alia
vineis imminet, diuerſasque coeli partes, vt pro-
ſpectus, habet. In ſumma cryptoporticu cubicu- 28
lum, ex ipſa cryptoporticu exciſum, quod hippo-
dromum, vineas, montes, intuetur. Iungitur cu-
biculum obuium ſoli, maxime hiberno. Hinc ori-
tur diaeta, quae villae hippodromum adnectit. Haec
facies, hic viſus a fronte. A latere aeſtiua crypto- 29

N 5 por-

26 *deſcenſiones*) loca depreſſiora, lacus, labra, in quae deſcendere lauandi, natandiue cauſſa poſſis.

27 *circulos*) Vna ludentium pila, (σφαίρα a qua σφαιρίζειν eſt pila ludere &c.) eoque motu corpus exercentium. De ſphaeriſterio & diuerſitate luſuum horum vid. Mercurial. de arte gymnaſt. 1, 9 it. 2, 4 & 5.

ſcalae) Non opus eſt, vt intelligamus gradus in ipſa aedificatione comprehenſos ac tectos: poſſunt eſſe gradus etiam ſubdiuales quibus diuerſae in eodem colle planities iunguntur.

35 me-

porticus in edito poſita; quae non adſpicere vineas, ſed tangere videtur. In media triclinium ſaluberrimum adflatum ex Apenninis vallibus recipit: poſt latiſſimis feneſtris vineas, valuis aeque vineas, ſed
30 per cryptoporticum quaſi, admittit. A latere triclinii, quod feneſtris caret, ſcalae conuiuio vtilia ſecretiore ambitu ſuggerunt. In fine cubiculum; cui non minus iucundum proſpectum cryptoporticus ipſa, quam vineae praebent. Subeſt cryptoporticus, ſubterraneae ſimilis; aeſtate incluſo frigore riget, contentaque aëre ſuo, nec deſiderat auras
31 nec admittit. Poſt vtramque cryptoporticum, vnde triclinium deſinit, incipit porticus; ante medium diem, hiberna; inclinato die, aeſtiua. Hac adeuntur diaetae duae, quarum in altera cubicula quatuor, altera tria, vt circuit ſol, aut ſole vtuntur,
32 aut vmbra. Hanc diſpoſitionem amoenitatemque tectorum longe praecedit hippodromus. medius pateſcit, ſtatimque intrantium oculis totus offertur, platanis circuitur. illae hedera veſtiuntur, vtque ſummae ſuis, ita imae alienis frondibus virent. Hedera truncum & ramos pererrat, vicinasque platanos tranſitu ſuo copulat. has buxus interiacet. Exteriores buxos circumuenit laurus, vmbraque plata-
33 norum ſuam confert. Rectus hic hippodromi limes in extrema parte hemicyclo frangitur, mutatque faciem: cupreſſis ambitur & tegitur, denſiore vmbra opacior nigriorque; interioribus circulis (ſunt
34 enim plures) puriſſimum diem recipit. Inde etiam roſas effert vmbrarumque frigus non ingrato ſole diſtinguit. Finito vario illo multiplicique curuamine recto limiti redditur, nec huic vni. Nam

viae

viae plures, intercedentibus buxis, diuiduntur. Alibi pratulum, alibi ipſa buxus interuenit in for- 35
mas mille deſcripta, literis interdum, quae modo nomen domini dicunt, modo artificis: alternis metulae ſurgunt, alternis inſerta ſunt poma: & in opere vrbaniſſimo ſubita velut illati ruris imitatio medium in ſpatium breuioribus vtrinque platanis adornatur. Poſt has acanthus hinc inde lubricus & fle- 36
xuoſus, deinde plures figurae, pluraque nomina. In capite ſtibadium candido marmore, vite protegitur. Vitem quatuor columellae Caryſtiae ſubeunt. E ſtibadio aqua, velut expreſſa cubantium pondere, ſiphunculis effluit; cauato lapide ſuſcipitur, gracili marmore continetur, atque ita occulte temperatur, vt impleat, nec redundet. Guſtato- 37
rium, grauiorque coenatio, margini imponitur; leuior nauicularum & auium figuris innatans circuit. Contra fons egerit aquam & recipit: nam expulſa in altum

35 metulae) Coni ex buxo, pinu aut ſimilis incrementi arbore formati.

36 acanthus h. i. lubricus & flexuoſus) An indicat in labyrinthi paruuli formam diſpoſitum acanthum? Quamquam ne hoc quidem plane intelligo.

colum. Caryſtiae) E marmore Caryſtio. Laudauit Cellarius Plin. 36, 6 & Tib. 3, 3, 14 vbi reliquos citat Broukhuſius.

aqua - effluit) Magnam ſtibadium hoc ſimilitudinem habet cum ornithone Varronis, quem deſcripſit ipſe, nos explicauimus de R. R. 3, 5, 10 ſqq. *Stibadium* hoc reſpondet *faleri* Varroniano. Ex interiore huius margine proſilit aqua in cauatum lapidem; hic occultum habet emiſſarium, quo cum defluat & quaſi reſorbeatur aquae tantundem, quantum e ſiphunculis influxit, ea nunquam vltra definitam lineam & ipſum os emiſſarii attollitur. conf. ſ. 37.

37 Guſtatorium-coenat.) Haec vocabula pro ipſis lancibus & menſis (*menſis* inquam, quae idem quod lances interdum ſiue patinae) cum cibis vel liquidis vel ſolidis quos continent, poni, res ipſa loquitur. Margo autem intelligitur ipſius ſtiba-

altum in ſe cadit, iunctiſque hiatibus & abſorbetur &
tollitur. E regione ſtibadii aduerſum cubiculum tan-
38 tum ſtibadio reddit ornatus, quantum accipit ab illo. A
marmore ſplendet, valuis in viridia prominet & exit:
alia viridia ſuperioribus inferioribusque feneſtris ſu-
ſpicit deſpicitque. Mox zothecula refugit quaſi in
cubiculum idem atque aliud. Lectus hic, & vndi-
que feneſtrae, & tamen lumen obſcurum vmbra
39 premente. Nam laetiſſima vitis per omne tectum
in culmen nititur & adſcendit. Non ſecus ibi, quam
in nemore, iaceas: imbrem tantum, tanquam in
nemore, non ſentias. Hic quoque fons naſcitur,
40 ſimulque ſubducitur. Sunt locis pluribus diſpoſita
ſedilia e marmore, quae ambulatione feſſos, vt cu-
biculum ipſum, iuuant. Fonticuli ſedilibus adia-
cent, per totum hippodromum inductis fiſtulis ſtre-
punt riui, &, qua manus duxit, ſequuntur. His
nunc illa viridia, nunc haec, interdum ſimul o-
mnia, iuuantur. Vitaſſem iamdudum, ne viderer
argu-

ſtibadii, in quo accumbunt ho-ſpites. Ex veteribus formis tricliniorum apud Mercurialem atque alios, apparet, cibos vel in eadem libella ſ. horizontali linea, vel non multum certe altius poſitos fuiſſe, quam erant lecti accubitorii. Itaque margo ille ſtibadii tantum videtur fuiſſe eleuatus, vt cum puluinis in reliqua parte poſitis quibus fulciuntur hoſpites, aequaretur.

38 zothecula) Vid. ad 2, 17, 21. * Qui *diaetulam* hic defendunt, non cogitare videntur, *diaetam* eſſe non partem aut paruum membrum cubiculo adiunctum; verum pluribus ipſum cubiculis conſtare, quod vel ex ſ. 31 ſatis conſtat. Denique ſi 2, 17, 21 recte *zotheca* ex libris optimis reſtituta & explicata eſt; de *zothecula* hic non poteſt dubitari.

40 *locis pluribus*) Hippodromi, in quo deſcribendo adhuc verſatur.

iuuantur) * Cortius in pari fere auctoritate librorum praefert *lauantur:* ſed hoc videtur eſſe poetarum proprium. Burmannus notis maioribus ad Phaedr. 2, 5, 14 *laetantur* mallit, quod pulchrum ſane eſt, nec ab auctoritate librorum deſtituitur.

43 Ho-

argutior, niſi propoſuiſſem omnes angulos tecum
epiſtola circumire. Neque enim verebar, ne labo- 41
rioſum eſſet legenti tibi, quod viſenti non fuiſſet;
praeſertim quum interquieſcere, ſi liberet, depoſi-
taque epiſtola, quaſi reſidere, ſaepius poſſes. Prae-
terea indulſi amori meo. Amo enim, quae maxi-
ma ex parte ipſe inchoaui, aut inchoata percolui.
In ſumma (cur enim non aperiam tibi vel iudicium 42
meum vel errorem?) primum ego officium ſcripto-
ris exiſtimo, vt titulum ſuum legat, atque identidem
interroget ſe, quid coeperit ſcribere: ſciatque, ſi materiae
immoratur, non eſſe longum; longiſſimum, ſi
aliquid arceſſit atque attrahit. Vides, quot verſi- 43
bus Homerus, quot Virgilius arma, hic Aeneae,
Achillis ille, deſcribat: breuis tamen vterque eſt,
quia facit, quod inſtituit. Vides, vt Aratus minu-
tiſſima etiam ſidera conſectetur & colligat, modum
tamen ſeruat. Non enim excurſus hic eius, ſed o-
pus ipſum eſt. Similiter nos, vt parua magnis, quum 44
totam villam oculis tuis ſubiicere conamur, ſi nihil
inductum, & quaſi deuium, loquimur, non epi-
ſtola, quae deſcribit, ſed villa, quae deſcribitur,
magna eſt. Verum illuc, vnde coepi; ne ſecun-
dum legem meam iure reprehendar, ſi longior fue-
ro in hoc, in quod exceſſi. Habes cauſſas; cur 45
ego

43 *Homerus - Virgilius*) Ille Iλ. Σ, 478 ſqq. hic Aen. 8, 407 ſqq.

44 *vt parua magnis*) ſcil. *componamus.* Prouerbium ex illo Virg. ecl. 1, 23, ſic *magnis componere parua ſolebam.* Vt ſupra 1, 2, 2 *Pauci quos aequus amauit.* * Nam *conferamus* quod eſt in libris quibusdam, e gloſſa eſt.

in quod exceſſi) in eo argumento in quod digreſſus ſum.

ego Tuſcos meos Tuſculanis, Tiburtinis, Praeneſtinisque meis praeponam. Nam ſuper illa, quae retuli, altius ibi otium & pinguius, eoque ſecurius, nulla neceſſitas togae, nemo arceſſitor ex proximo. Placida omnia & quieſcentia, quod ipſum ſalubritati regionis, vt purius coelum, vt aër liquidior, accedit. Ibi animo, ibi corpore, maxime valeo.
46 Nam ſtudiis animum, venatu corpus exerceo. Mei quoque nusquam ſalubrius degunt; vsque adhuc certe neminem ex iis, quos eduxeram mecum (venia ſit dicto) ibi amiſi. Dii modo in poſterum hoc mihi gaudium, hanc gloriam loco ſeruent. Vale.

VII.

ſum. *Exceſſum* pro oratoria *digreſſione* tum noſter, tum Quinctilianus dixere. * Praepoſitionem *in* ante *quod* ex libris dedit Cortius.

45 *neceſſitas togae*) Qua ſcil. extra vrbem & forum nihil opus eſt. Pars vitae beatioris ſecundum Martialem 10, 47 *toga rara*. Multa hic de non vſu togae extra vrbem Buchnerus.

ſalubritati - accedit) Ipſa illa tranquillitas, & placida in liberali otio quies a nullis negotiis importunis vel hominibus interturbata, *accedit ſalubritati*, vel partem illius ſalubritatis, quam haec praeſtat villa, efficit. Eſt ſane etiam Medicis inter res, quas non naturales vocant, vel maximi momenti, ſtatus ille tum animi tum corporis vel quietus vel turbatior.

(*venia ſit dicto*) a diua Neměſi, quae inuidia quadam proſequitur eos, qui beati ſibi nimis videntur, & felicitatem ſuam praedicant, vel praedicari libenter audiunt; precibus proinde placanda, quoties iactantius aliquid nobis, vel aliis de nobis excidit. Praeclara, ſi DIS placet, eius rei ratio eſt, quam ſapiens ille Solon profert in Diſputatione cum Croeſo, apud Herodotum 1, 32 τὸ θεῖον πᾶν φθονερόν τε καὶ ταραχῶδες. Rationem hanc deteſtamur hodie, ſed rem ipſam vt aliis in rebus ſcilicet retinemus. Laudauimus pulchellum infantem & valentulum; ſubiicimus, *Gott behüte es!* Diximus aliquid de ſecunda fortuna noſtra vel aliorum; exſilit illud, *Gott laſſe mich es zur guten Stunde reden!* Hoc ipſum eſt, *venia ſit dicto!*

7, 1 nec

VII. C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Saturninus Plinium heredem inſtituerat & rempublicam Comenſium, quod ipſe ratum vult eſſe, etſi ſecundum leges respublica heres inſtitui non poſſit, quod vt decurionibus indicetur, rogat.

Nec heredem inſtitui, nec praecipere poſſe rem-
publicam, conſtat: Saturninus autem qui nos
reliquit heredes, quadrantem reipublicae noſtrae,
deinde pro quadrante praeceptionem quadringento-
rum millium dedit. Hoc, ſi ius adſpicias, irritum; 2
ſi defuncti voluntatem, ratum & firmum eſt. Mihi
autem defuncti voluntas (vereor, quam in partem
iurisconſulti, quod ſum dicturus, accipiant) antiqui-
or iure eſt, vtique in eo, quod ad communem pa-
triam voluit peruenire. An, cui de meo ſeſtertium 3
vndecies contuli, huic quadringentorum millium
paullo amplius tertiam partem ex aduenticio dene-
gem?

7, 1 *nec praecipere*) *Praecipere* apud ICtos eſt partem aliquam hereditatis ante reliquos heredes capere, vnde dicitur *praecipuum*. Qui igitur aliquid *praecipere* teſtamento iubetur, illum eo ipſo heredem etiam cum aliis eſſe intelligitur. Vid. Briſſo. de form. 7, 143 p. 635 ſq. Sed hic paullo alia videtur ſpecies. Saturninus primo ex quadrante inſtituerat rempublicam, deinde hoc mutauit, & loco illius quadrantis ex integra hereditate praecipi & ante diuiſionem numerari reipublicae iuſſit quadringenta millia: ſiue quod putaret ita eludi legem poſſe, quae inſtitui heredem vetaret rempublicam, ſiue quacunque alia cauſſa.

3 *An cui de meo*) Contulerat Plinius reipublicae per varias occaſiones *vndecies*, intell. centena millia HS. quae ſunt 55000 florenorum imperialium (quos beſſes $\frac{2}{3}$ vocant mercatores) in alimenta ingenuorum, in aedes ſacras &c. In hac liberalitate parum ſibi conſtitiſſet, ſi 400000 H S. ſ. 20000 floren. imp. quae paullo amplius tertia pars eſt ſuperioris ſummae (eſt enim ipſa tertia ex duodecies) aliunde ei obuenientia, inuideret, vel tabulis teſtamenti oppugnatis negaret.

4 de-

gem? Scio te quoque a iudicio meo non abhorrere, cum eandem rempublicam, vt ciuis optimus diligas.
4 Velim ergo, quum proxime decuriones contrahantur, quid ſit iuris, indices, parcè tamen & modeſte; deinde ſubiungas, nos quadringenta millia offerre, ſicut praecepit Saturninus. Illius hoc munus, illius liberalitas; noſtrum tantum obſequium
5 vocetur. Haec ego ſcribere publice ſuperſedi: primum, quod memineram pro neceſſitudine amicitiae noſtrae, pro facultate prudentiae tuae, & debere te & poſſe perinde meis ac tuis partibus fungi: deinde, quia verebar, ne modum, quem tibi in ſermone cuſtodire facile eſt, tenuiſſe in epiſtola non
6 viderer. Nam ſermonem vultus, geſtus, vox ipſa moderatur; epiſtola, omnibus commendationibus deſtituta, malignitati interpretantium exponitur. Vale.

VIII. C. PLINIVS CAPITONI SVO S.

Admonitus vt hiſtoriam ſcriberet, reſpondet ſibi idem ſtetiſſe, cauſſasque conſilii ita exponit, vt diſcrimen ſimul orationis & hiſtoriae oſtendat.

Suades, vt hiſtoriam ſcribam, & ſuades non ſolus: multi hoc me ſaepe monuerunt, & ego volo, non quia commode facturum eſſe confido (id enim temere credas, niſi expertus,) ſed quia mihi pulchrum in primis videtur, non pati occidere, quibus aeternitas debeatur; aliorumque famam cum
2 ſua extendere. Me autem nihil aeque ac diuturnitatis

4 *decuriones contrah.*) Si de Roma ſermo eſſet, diceret, *Senatus cogatur.*

8, 3 ſi

tatis amor & cupido ſolicitat: res homine digniſſi-
ma, praeſertim qui nullius ſibi conſcius culpae, po-
ſteritatis memoriam non reformidet. Itaque diebus 3
ac noctibus cogito, ſi *qua me quoque poſſim tollere*
humo: (id enim voto meo ſufficit: illud ſupra votum)
victorque virûm volitare per ora. *Quanquam ô!* Sed
hoc ſatis eſt, quod prope ſola hiſtoria polliceri videtur.
Orationi enim & carmini parua gratia, niſi eloquentia
ſit ſumma: hiſtoria quoquo modo ſcripta delectat.
Sunt enim homines natura curioſi, & quamlibet 4
nuda rerum cognitione capiuntur, vt qui ſermun-
culis etiam fabellisque ducantur: me vero ad hoc
ſtudium impellit domeſticum quoque exemplum.
Auunculus meus, idemque per adoptionem pater, 5
hiſtorias, & quidem religioſiſſime, ſcripſit. Inue-
nio autem apud ſapientes, honeſtiſſimum eſſe ma-
iorum veſtigia ſequi, ſi modo recto itinere praeceſ-
ſerint. Cur ego cunctor? Egi magnas & graues
cauſſas. Has (etiamſi mihi tenuis ex eis ſpes) de- 6
ſtino retractare, ne tantus ille labor meus, ni hoc,
quod reliquum eſt ſtudii, addidero, mecum pariter
intercidat. Nam ſi rationem poſteritatis habeas, 7
quidquid non eſt peractum, pro non inchoato eſt.
Dices, Potes ſimul & reſcribere actiones, & com-
pone-

8, 3 *ſi qua me quoque*) Virg. Georg. 3, 8 *Tentanda via eſt, qua me quoque poſſim Tollere humo, victorque virum volitare per ora.*

Quanquam ô!) Elegans aposiopeſis itidem Virgiliana, apud quem Aen. 5, 195 Mneſtheus, *Non iam prima peto, neque vincere certo; Quanquam o -- Sed ſuperent quibus hoc, Neptune, dediſti.* Similiter noſter, poſt apoſiopeſin, *ſed hoc ſatis eſt* nimirum *diuturnitas, & memoria poſteritatis.*

5 *hiſtorias ſcripſit*) Vid. ſupra 3, 5, 4 ſq.

6 *mecum intercidat*) Et

O tamen

ponere hiſtoriam. Vtinam! ſed vtrumque tam magnum eſt; vt abunde ſit alterum efficere. Vndeui-
8 ceſimo aetatis anno dicere in foro coepi, & nunc demum, quid praeſtare debeat orator, adhuc tamen per caliginem, video. Quid ſi huic oneri nouum
9 acceſſerit? Habet quidem oratio & hiſtoria multa communia, ſed plura diuerſa in his ipſis, quae communia videntur. Narrat ſane ipſa, narrat haec: ſed, aliter. Huic pleraque humilia & ſordida, & ex medio petita; illi omnia recondita, ſplendida,
10 excelſa conueniunt. Hanc ſaepius oſſa, muſculi, nerui; illam tori quidam & quaſi iubae decent. Haec vel maxime vi, amaritudine, inſtantia; illa tractu & ſuauitate, atque etiam dulcedine, placet. Po-
11 ſtremo alia verba, alius ſonus, alia conſtructio. Nam plurimum refert, vt Thucydides ait, κτῆμα ſit, an ἀγώνισμα: quorum alterum oratio, alterum hiſtoria eſt. His ex cauſſis non adducor, vt duo diſſimilia, & hoc ipſo diuerſa, quod maxima, confundam mi-

tamen intercidit. Poteras itaque, Secunde, quantum ad nos illo retractandi labore ſuperſedere. Sed exſtiterunt tamen aliquam diu poſt Plinium Orationes illius, quod ex Apollinari Sidonio & Caſſiodoro conſtat.

9 *Huic pleraque humilia*) Ad orationem haec pertinent, (contra quam viſum Catanaeo) vbi etiam de tribus capellis, aut de ſtillicidio, aut de ſterquilinio adeo narrandum eſt quam planiſſime.

11 κτῆμα - ἀγώνισμα) Hiſtoria κτῆμα eſt, poſſeſſio, bonum perpetuo noſtrum, poſtquam ſemel eſſe coepit (vid. ſupra 1, 3, 3) ex quo ſera etiam poſteritas de nobis iudicat. Oratio autem ἀγώνισμα eſt certamen, in quo ſemel viciſſe ſatis eſt, non curante auctore, quid deinde de ea iudicent alii. Caeterum locus Thucydidis eſt 1, 22 extr. qui de ſua hiſtoria κτῆμα ἐς ἀεὶ μᾶλλον, ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκόειν σύγκειται. Quinctilianus 10,1,31 *Non ad actum rei pugnamque praeſentem, ſed ad memoriam poſteritatis & ingenii famam componitur.*

diuerſa, quod maxima)

Ob

miſceamque, ne tanta quaſi colluuione turbatus ibi
faciam, quod hic debeo. Ideoque interim veniam,
(ne a meis verbis diſcedam) aduocandi peto. Tu ta- 12
men iam nunc cogita, quae potiſſimum tempora
adgrediamur. Vetera & ſcripta aliis? parata inqui-
ſitio, ſed oneroſa collatio; intacta & noua? graues
offenſae, leuis gratia. Nam praeter id, quod in 13
tantis vitiis hominum plura culpanda ſunt, quam
laudanda: tum ſi laudaueris, parcus; ſi culpaueris,
nimius fuiſſe dicaris: quamuis illud pleniſſime; hoc
reſtrictiſſime feceris. Sed haec me non retardant: 14
eſt enim mihi pro fide ſatis animi. Illud peto prae-
ſtruas, ad quod hortaris, eligasque materiam, ne
mihi, iam ſcribere parato, alia rurſus cunctationis
& morae iuſta ratio naſcatur. Vale.

IX. C. PLINIVS SATVRNINO SVO S.

Dolet, Valentem grauiter iacere: moleſtius fert, Auitum deceſſiſſe.

Varie me adfecerunt literae tuae: nam partim laeta, partim triſtia continebant. Laeta, quod te

Ob id ipſum non poſſunt ab eodem homine tempore eodem tractari, quod ſunt maxima & ſuum ſibi hominem integrum vnum quodque depoſcit.

ibi fac. quod hic debeo) Ne in hiſtoria contentioſius aſperiusque, aut in oratione nitidius feſtiuiusque quam deceat, agam & vtriusque generis virtutes permutem, quae hoc ipſo fiunt vitia, quod loco non adhibentur.

ne a meis verbis diſcedam) Vt iis verbis vtar, quibus vti in foro & cauſſis conſueui. Ita praefatur formulae e foro deſumtae, quam mox declarabimus. * Recepi nimirum Cortianam, ſ. Mediceam potius, hic quoque lectionem; *al. ne a* forenſibus *verbis recedam*, quod ex gloſſa eſt procul dubio,

veniam - aduocandi) Nimirum amicos, & cum iis de cauſſa deliberandi. Quae qui-

in vrbe teneri nuntiabant. Nollem, inquis: ſed ego volo, propterea, quod recitaturum ſtatim, vt ego veniſſem, pollicebantur. Ago gratias, quod
2 expector. Triſte illud, quod Iulius Valens grauiter iacet; quanquam ne hoc quidem triſte, ſi illius vtilitatibus aeſtimetur, cuius intereſt quam ma-
3 turiſſime inexplicabili morbo liberari. Illud plane non triſte ſolum, verum etiam luctuoſum, quod Iulius Auitus deceſſit, dum ex quaeſtura redit: deceſſit autem in naui, procul a fratre amantiſſimo,
4 procul a matre, a ſororibus. Nihil iſta ad mortuum pertinent; ſed pertinuerunt quum moreretur:
5 pertinent ad hos, qui ſuperſunt. Iam, quod in flore primo tantae indolis iuuenis exſtinctus eſt, ſumma conſequuturus, ſi virtutes eius maturuiſſent. Quo ille ſtudiorum amore flagrabat? quantum legit? quantum etiam ſcripſit? quae nunc omnia cum ipſo
6 ſine fructu poſteritatis aruerunt. Sed quid ego indulgeo dolori? cui ſi frenos remittas, nulla materia non maxima eſt. Finem epiſtolae faciam, vt facere poſſim etiam lacrymis, quas epiſtola expreſſit. Vale.

X. C.

dem res adeo frequens in iudiciis fuit, vt inde *aduocatio* pro mora ac dilatione frequenter dicatur. vid. ad Cic. fam. 7, 11 & Sen. Conſol. ad Marc. 10.

9, 2 morbo liberari) Refero ad illud neſcio cuius Οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσι. Quo acutior eſt morbus, tanto minus durat. Cumque *inexplicabilem* praeterea *morbum* dicat, puto Secundum ἐυφημίας quadam vſum inſtantem proxime Valenti mortem ſic indicare, ipſamque in beneficio ponere, quae deſperato illum morbo liberet.

5 Iam, quod in) Ex ſuperioribus ita explenda oratio, *Iam illud luctuoſum eſt* &c.

11, 1 ad

X. C. PLINIVS ANTONINO SVO S.

Verſus Antonini laudat, vt ſibi inimitabiles, & ad plures edendos hortatur.

Cum verſus tuos aemulor, tum maxime quam ſint boni experior. Vt enim pictores pulchram abſolutamque faciem raro, niſi in peius, effingunt; ita ego ab hoc archetypo labor & decido. Quo magis hor- 2
tor, vt quam plurima proferas, quae imitari omnes concupiſcant, nemo, aut pauciſſimi, poſſint. Vale.

XI. C. PLINIVS TRANQVILLO SVO S.

Hortatur ad edenda ſua ſcripta, quia ipſe eorum ſpem hendecaſyllabis fecerat.

Libera tandem hendecaſyllaborum meorum fidem, qui ſcripta tua communibus amicis ſpoponderunt. Appellantur quotidie & flagitantur: ac iam periculum eſt, ne cogantur ad exhibendum formulam accipere. Sum & ipſe in edendo haeſitator, 2

11, *1 ad exhib. formulam*) Accipit *formulam* in iure, & a Praetore, non actor modo, ſed etiam is, quicum agitur, vel vnde petitur; actionis ille, hic exceptionis. Vid. Briſſo. de form. 5, 74. Hendecaſyllabi Pliniani *appellantur, flagitantur*, agitur cum illis, vt praeſtent denique praeſentiam ſcriptorum Tranquilli. Miram ſuauitatem huius loci intelliget, qui conſiderabit Vlpiani verba l. 3 π. §. 8 de hom. libero exhibendo. *Ait Praetor* Exhibeas: Exhibere *eſt in publicum producere, & videndi tangendique hominis facultatem praebere. Proprie autem* exhibere *eſt* extra ſecretum habere. Vt igitur *plagium*, quod eſt furtum in libero capite commiſſum, eleganter ad libros & ſcripta transtulere; ita hic *ad exhibendum* agitur cum eo, qui ſcripta, quae libera vagari debebant, domi per iniuriam continet. Luſerintne praeterea in nominum *libri & liberi* ſimilitudine, non temere dixerim.

tu mora tamen meam quoque cunctationem tardi-
tatemque viciſti. Proinde aut rumpe iam moras,
aut caue, ne eosdem illos libellos, quos tibi hende-
caſyllabi noſtri blanditiis elicere non poſſunt, conuicio
3 ſcazontes extorqueant. Perfectum opus abſolutum-
que eſt; nec iam ſplendeſcit lima, ſed atteritur. Pa-
tere, me videre titulum tuum; patere audire, de-
4 ſcribi, legi, vaenire volumina Tranquilli mei. Ae-
quum eſt, nos in amore tam mutuo eandem perci-
pere ex te voluptatem, qua tu perfrueris ex nobis.
Vale.

XII. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Proſocerum laudat, quod porticum dedicauerit, & in portarum ornamentum pecuniam promiſerit.

Accepi literas tuas, ex quibus cognoui ſpecioſiſſimam te porticum ſub tuo filiique tui nomine dedi-

2 *conuicio ſcazontes*) Scazontes aſperum & ſatiricis epigrammatis aptum genus carminis, aptum proinde etiam *conuicio* faciendo, quod non ad maledicta ſemper, ſed ad importunam quoque, & parum modeſtam repetitamque iubinde petitionem vel admonitionem pertinet, vt in praefatione Quinctiliani ad Tryphonem, *Efflagitaſti quotidiano conuicio* &c.

3 *ſed atteritur*) Summa in his elegantia, quod translationem continuat. Laudauit iam Cellarius 9, 35, 2, & Quinct. 10, 4, 4 *vt opus poliat lima non exterat*, quem praeceptoris ſui locum imitatus videtur noſter. Deſcribitur hic illud vitium, quod κακιζοτεχνίαν poſſis appellare cum auunculo noſtri 34, 8 ſ. 19 vbi commemoratur ab illo Callimachus inter nobiles ſtatuarios (quorum *lima* eſt propria) *ſemper calumniator ſui, neque finem habens diligentiae* &c.

titulum tuum) libro inſcriptum & pendentem in bibliopoliis, atque bibliothecis.

12, 1 Quod ſaepe obſeruo, Plinium in his epiſtolis voluiſſe nobis imaginem animi ſui pulcherrimam relinquere, illud hic etiam locum habet. Intererat ipſius, liberorum ſuorum proauum quam adſtrictiſſimum eſſe; & corradere potius magnam rem familiarem, quam publica

cam

dedicaſſe; ſequenti die in portarum ornatum pecuniam promiſiſſe, vt initium nouae liberalitatis eſſet conſummatio prioris. Gaudeo primum tua gloria, 2
cuius ad me pars aliqua pro neceſſitudine noſtra redundat: deinde quod memoriam ſoceri mei pulcherrimis operibus video proferri: poſtremo, quod patria noſtra floreſcit: quam mihi a quocunqe exco-
li iucundum, a te vero laetiſſimum eſt. Quod ſu- 3
pereſt, Deos precor, vt animum iſtum tibi, animo iſti tempus quam longiſſimum, tribuant. Nam liquet mihi futurum, vt peracto, quod proxime promiſiſti, inchoës aliud. Neſcit enim ſemel incitata liberalitas ſtare, cuius pulchritudinem vſus ipſe commendat. Vale.

XIII. C. PLINIVS SCAVRO SVOS.

Orationem, paucis amicis recitatam, iudicio Scauri ſubiicit.

Recitaturus oratiunculam, quam publicare cogito, aduocaui aliquos, vt vererer; paucos, vt verum audirem. Nam mihi duplex ratio recitandi: vna, vt ſolicitudine incendar; altera, vt admonear, ſi
quid forte me, vt meum, fallat. Tuli, quod pete- 2
bam: inueni, qui mihi copiam conſilii ſui facerent. Ipſe praeterea quaedam emendanda annotaui. Emen-
daui librum, quem miſi tibi. Materiam ex titulo 3
cognoſces, caetera liber explicabit: quem iam nunc oportet ita conſueſcere, vt ſine praefatione intelli-

eam liberalitate minuere. At gratulatur illius magnificentiae, eamque ſtimulis incitat quantum poteſt; quod non multo minus eſt, quam ſi ipſe elargitus eſſet, quae publico impendit profocer.

13, 3 ita conſueſcere) Si figuram

4 gatur. Tu velim, quid de vniuerſo, quid de partibus, ſentias, ſcribas mihi. Ero enim vel cautior in continendo, vel conſtantior in edendo, ſi huc vel illuc auctoritas tua acceſſerit. Vale.

XIV. C. PLINIVS VALERIANO SVO S.

Cauſſa & iudicium Tuſcilii, quem exitum habuerit, pernarrat.

Et tu rogas, & ego promiſi, ſi rogaſſes, ſcripturum me tibi, quem habuiſſet euentum poſtulatio Nepotis circa Tuſcilium Nominatum. Inductus eſt Nominatus; egit ipſe pro ſe, nullo accuſante. Etenim legati Vicentinorum non modo non preſſerunt eum, verum etiam ſubleuauerunt. Summa
2 defenſionis, *Non fidem ſibi in aduocatione, ſed conſtantiam defuiſſe; deſcendiſſe vt acturum, atque etiam in curia viſum; deinde ſermonibus amicorum perterritum receſſiſſe; monitum enim, ne deſiderio ſenatoris, non iam quaſi de nundinis, ſed quaſi de gratia, fama, dignitate certantis, tam pertinaciter, praeſertim in ſenatu, repugnaret; alioqui maiorem inuidiam, quam proxime, paſſurus.* Erat
3 ſane

guram demas, illud dicere videtur, oportet librum ipſum per ſe ita paullatim notum & familiarem fieri hominibus, vt ſine praefatione argumentum & ordinem indicante, quid ſibi velit intelligant.

14, 1 poſtulatio Nepotis) de qua ſupra 5, 4.

2 ne repugnaret - paſſur.) Si haec verba, vt ſunt iam interpunctione connexa, etiam ſententia & conſtructione iungantur, nihil impedit, quo minus retineamus nominatiuum *paſſurus* ad verbum *repugnaret* reſpicientem. Sed nec damnamus alteram rationem in Mediceo libro inuentam, *ne repugnaret: alioquin - paſſurum.*

5 pro-

ſane prius, tamen a paucis acclamatum exeunti.
Inde ſubiunxit preces multumque lacrymarum: quin
etiam tota actione, homo in dicendo exercitatus,
operam dedit, vt deprecari magis (id enim & fa-
uorabilius & tutius) quam defendi videretur. Abſo-
lutus eſt ſententia deſignati conſulis Afranii Dextri,
cuius haec ſumma: *Melius quidem Nominatum fuiſ-* 4
*ſe facturum, ſi cauſſam Vicentinorum eodem animo,
quo ſuſceperat, pertuliſſet: quia tamen in hoc ge-
nus culpae non fraude incidiſſet, nihilque dignum
animaduerſione admiſiſſe conuinceretur, liberan-
dum: Vicentinis, quod acceperat, redderet.* Ad-
ſenſerunt omnes, praeter Flauium Aprum. Is *In-* 5
terdicendum ei aduocationibus in quinquennium
cenſuit: & quamuis neminem auctoritate traxiſſet,
conſtanter in ſententia manſit: quin etiam Dextrum,
qui primus diuerſum cenſuerat, prolata lege de ſena-
tu habendo, iurare coëgit, *E republica eſſe, quod
cenſuiſſet.* Cui, quanquam legitimae poſtulationi, 6
a quibusdam reclamatum eſt. Exprobrare enim cen-
ſenti ambitionem videbatur. Sed priusquam ſen-
tentiae dicerentur, Nigrinus, tribunus plebis, reci-
tauit libellum diſertum & grauem, quo queſtus eſt,
*Vaenire aduocationes, vaenire etiam praeuaricati-
ones; in lites coiri: & gloriae loco poni ex ſpoliis ci-*

5 *prolata lege*) Laudauit legem Aper, praelegi forte iuſſit, certe Senatum illius admonuit Nimirum moris fuiſſe, vt Senatus iuratus non nunquam ſententias diceret, (hoc enim eſt *cenſere*) multis oſtendit Lipſius ad Tac. An. 4, 21. * Sed quod id ipſum lege Traiani ſancitum eſſe ex hoc quem tradimus, loco effici putat (quod ipſi ſuaſerunt, credo, libri, qui *perlata lege* habent, non *prolata*) in eo diſſentientem habet Caſaubonum ad Sueto. Aug. c. 35 qui ad ipſum hunc principem referre eam legem malit.

6 *in lites coiri*) Paciſci homines

uium magnos & ſtatos reditus. Recitauit capita le-
gum, admonuit SCtorum: in fine dixit, *Peten-
dum ab optimo principe, vt, quia leges, quia ſena-
tusconſulta contemnerentur, ipſe tantis vitiis mede-
8 retur.* Pauci dies, & liber principis ſeuerus, &
tamen moderatus. leges ipſum; eſt in publicis a-
ctis. Quam me iuuat, quod in cauſſis agendis non
modo pactione, dono, munere, verum etiam xe-
9 niis ſemper abſtinui! Oportet quidem, quae ſunt in-
honeſta, non quaſi illicita, ſed quaſi pudenda, vi-
tare: iucundum tamen, ſi prohiberi publice videas,
10 quod nunquam tibi ipſe permiſeris. Erit fortaſſe,
immo non dubie, huius propoſiti mei & minor laus,
& obſcurior fama, quum omnes ex neceſſitate faci-
ent, quod ego ſponte faciebam. Interim fruor vo-
luptate, quum alii diuinum me; alii meis rapinis,
meae auaritiae occurſum, per ludum ac iocum di-
ctitant. Vale.

XV. C.

mines de euentu litium cum aduocatis, cum ipſis adeo iudicibus. Notae ſunt noſtro & patrum ſaeculo ſponſiones, cum talibus perſonis factae, quae procurare vel impedire euentum eius rei, de qua ſponſio fiebat, poſſent.

7 legum - SCtorum) Quae enarrantur a ICtis, cum de Lege Cincia agunt. Vid. noſter 4, 9, 6. 5, 21, 4.

8 dono - munere - xeniis) Hic forte locum habeat illa horum verborum differentia, quam tradit Vlpianus l. 194 de V. S. quod *munus* ſit *donum cum cauſſa, vt puta natalicium, nuptialicium. Xenia* non melius intelliguntur, quam ex XIII Martialis. Sunt nimirum eſculenta & poculenta varia, ſed quae tamen ex quantitate certe pretium habere poſſunt, vt *piper, alica, far, ficus, caſei, vina* varii generis &c.

10 diuinum me) Qui praeuiderim fore vt interdicatur omni genere munerum, atque ideo ante legem illis abſtinuerim. De *diuinatione* Attici ſui ſimilia Nepos 9, 1.

15, 1

XV. C. PLINIVS PONTIO SVO S.

Cornutum curatorem viae factum eſſe, vel ideo laetatur, quia tum amicitia ſemper, tum collegio non ſemel coniuncti fuerint. Addit de ſuis in villa hoſpitibus.

Seceſſeram in municipium, quum mihi nuntiatum
eſt, Cornutum Tertullum accepiſſe Aemiliae
viae curam. Exprimere non poſſum, quanto ſim 2
gaudio adfectus & ipſius & meo nomine. Ipſius,
quod ſit licet, ſicut eſt, ab omni ambitione longe
remotus, debeat tamen ei iucundus eſſe honor vltro
datus; meo, quod aliquanto magis me delectat mandatum
mihi officium, poſtquam par Cornuto datum
video. Neque enim augeri dignitate, quam 3
aequari bonis, gratius. Cornuto autem quid
melius? quid ſanctius? quid in omni genere laudis
ad exemplar antiquitatis expreſſius? Quod mihi cognitum
eſt non fama, qua alioqui optima & meritiſſima
fruitur, ſed longis magnisque experimentis.
Vna diligimus, vna dileximus omnes fere, quos ae- 4
tas noſtra in vtroque ſexu aemulandos tulit: quae
ſocietas amicitiarum arctiſſima nos familiaritate
con-

15, 1 *Aemiliae viae cur.*) Rem Cenſorum olim propriam, quo magis viris Conſularibus eam demandabant, Auguſti inſtituto, Imperatores. De his poſt Lipſ. ad Tac. An. 3, 31 ſine Exc. E copioſe egit En. Otto de tutela viar. publ. 2, 5. Caeterum Plinius noſter non ipſe quoque fuit *Curator viae Aemiliae*, ſed *Curator aluei Tiberis & riparum, & cloacarum vrbis*, cuius muneris memoria eſt in inſcriptione, quam & nos vitae ipſius ſubiecimus. Huic *muneri par eſt curatio viae Aemiliae*, quod ait ſ. 2. conſ. ſ. 9. Viderat hoc Buchnerus, probarunt Cellarius & Maſſonus ad A. Plinii 39 & 40, 6. Caeterum *alueus ripaeque Tiberis* iunguntur cum *cloacis*, quod hae ad illud ipſum quoque ſtructae fuerant, magnum Romae & orbis miraculum, vt exundantem Tiberim reciperent, & eadem eluerentur ipſae, atque eluuionem ab vrbe auerterent.

17, 2 xx-

5 coniunxit. Acceſſit vinculum neceſſitudinis publicae.
Idem enim mihi, vt ſcis, collega, quaſi voto peti-
tus, in praefectura aerarii fuit: fuit & in conſulatu.
tum ego, qui vir, & quantus eſſet, altiſſime in-
ſpexi, quum ſequerer vt magiſtrum, vt parentem
vererer: quod non tam aetatis maturitate, quam
6 vitae, merebatur. His ex cauſſis vt illi, ſic mihi
gratulor: nec priuatim magis, quam publice, quod
tandem homines non ad pericula, vt prius, verum ad
7 honores virtute perueniunt. In infinitum epiſtolam
extendam, ſi gaudio meo indulgeam. Praeuertor ad
8 ea, quae me, agentem hic, nuntius deprehendit. Eram
cum proſocero meo, eram cum amita vxoris, eram
cum amicis diu deſideratis; circumibam agellos; audie-
bam multum ruſticarum querelarum: rationes lege-
bam inuitus & curſim (aliis enim chartis, aliis ſum literis
initiatus) coeperam etiam itineri me praeparare.
9 Nam includor anguſtiis commeatus, eoque ipſo,
quod delegatum Cornuto audio officium, mei ad-
moneor. Cupio te quoque ſub idem tempus Cam-
pania tua remittat, ne quis, quum in vrbem rediero,
contubernio noſtro dies pereat. Vale.

XVI. C. PLINIVS MARCELLINO SVO S.

Mortem Fundani filiae luget, & Marcellinum, vt patrem conſoletur, monet.

Triſtiſſimus haec tibi ſcribo. Fundani noſtri filia
minor eſt defuncta: qua puella nihil vnquam
feſtiuius, amabilius, nec modo longiore vita, ſed
2 prope immortalitate, dignius vidi. Nondum annos
qua-

quatuordecim impleuerat, & iam illi anilis prudentia, matronalis grauitas erat: & tamen ſuauitas puellaris cum virginali verecundia. Vt illa patris ceruicibus inhaerebat! vt nos amicos paternos & amanter & modeſte complectebatur! vt nutrices, vt paedagogos, vt praeceptores, pro ſuo quemque officio, diligebat! quam ſtudioſe, quam intelligenter lectitabat! vt parce cuſtoditeque ludebat! qua illa temperantia, qua patientia, qua etiam conſtantia nouiſſimam valetudinem tulit! medicis obſequebatur, ſororem, patrem adhortabatur, ipſamque ſe deſtitutam corporis ſui viribus, vigore animi ſuſtinebat. Durauit hic illi vsque ad extremum, nec aut ſpatio valetudinis, aut metu mortis infractus eſt; quo plures grauioresque nobis cauſſas relinqueret & deſiderii & doloris. O triſte plane acerbumque funus! o morte ipſa mortis tempus indignius! Iam deſtinata erat egregio iuueni, iam electus nuptiarum dies, iam nos vocati. Quod gaudium quo moerore mutatum eſt? Non poſſum exprimere verbis, quantum animo vulnus acceperim, quum audiui, Fundanum ipſum (vt multa luctuoſa dolor inuenit) praecipientem, quod in veſtes, margarita, gemmas, fuerat erogaturus, hoc in tura & vnguenta & odores impenderetur. Eſt quidem ille eruditus & ſapiens, vt qui ſe ab ineunte aetate altioribus ſtudiis artibusque dediderit: ſed nunc omnia, quae audiit ſaepe, quae dixit, aſpernatur; expulſisque virtutibus aliis, pietatis eſt totus. Ignoſces, laudabis etiam, ſi cogitaueris, quid amiſerit. Amiſit enim filiam, quae non minus mores eius, quam os vultumque referebat, totumque patrem mira ſimili-

10 militudine exſcripſerat. Proinde ſi quas ad eum de dolore tam iuſto literas mittes, memento adhibere ſolatium, non quaſi caſtigatorium & nimis forte, ſed molle & humanum. Quod vt facilius admittat,
11 multum faciet medii temporis ſpatium. Vt enim crudum adhuc vulnus medentium manus reformidat, deinde patitur, atque vltro requirit; ſi recens animi dolor conſolationes reiicit ac refugit, mox deſiderat, & clementer admotis acquieſcit. Vale.

XVII. C. PLINIVS SPVRINNAE SVO S.

Calpurnium bene recitaſſe nuntiat, fratrisque illius pietate laudata, nobiles adoleſcentes hortatur.

Scio, quantopere bonis artibus faueas, quantum gaudii capias, ſi nobiles iuuenes dignum aliquid maioribus ſuis faciant: quo feſtinantius nuntio tibi,
2 fuiſſe me hodie in auditorio Calpurnii Piſonis. Recitabat *καταϛερισμῶν* eruditam ſane luculentamque mate-

17, 2 *καταϛερισμῶν*) Relationum in ſtellas ſ. rerum hominumque in fidem relatorum hiſtorias. * Alii, & Cortius etiam *ἐρωτοπαίγνιον*. Sed cum *eruditam luculentamque materiam* vocet Secundus, quod neſcio quam bene *ἐρωτοπαιγνίῳ* conueniat, (quo titulo alioquin habemus lepidum carmen Auſonii) ac praeterea magna ſit, vt fere ſolet in Graecis, huius loci in libris varietas: reducere auſus ſum Aldi ac Medicei codicis lectionem, a qua non longe abire *tactepigmon* & ſimilia monſtra lectionum, ille videt, qui obſeruauit, quomodo in Graecis exprimendis verſari ſoleant Latini librarii. Poteſt vocari *erudita materia καταϛερισμῶν*, de relatis in ſidera hominibus, animalibus, rebus aliis; quod mythicae hiſtoriae bonam partem complectatur ſcilicet: *luculentam* nemo negabit, niſi qui lucem aſtris. Nondum obſeruaui *καταϛερισμῶν* nomen: ſed dubitare nos de vi illius & ſignificatione non ſinit vel vnus Apollodori locus 3, 8 extr. p. 190 Galli, de Ioue, τὴν

materiam. Scripta elegis erat fluentibus, & teneris, & enodibus, ſublimibus etiam, vt popoſcit locus. Apte enim & varie nunc attollebatur, nunc reſidebat: excelſa depreſſis, exilia plenis, ſeueris iucunda mutabat; omnia ingenio pari. Commendabat 3
haec voce ſuauiſſima, vocem verecundia. multum ſanguinis, multum ſolicitudinis in ore, magna ornamenta recitantis. Etenim, neſcio quo pacto, MAGIS in ſtudiis homines timor, quam fiducia decet.
Ne plura: (quanquam libet plura, quo ſunt pulchri- 4
ora de iuuene, rariora de nobili,) recitatione finita, multum ac diu exoſculatus adoleſcentem, qui eſt acerrimus ſtimulus monendi, laudibus incitaui, *Pergeret qua coepiſſet, lumenque, quod ſibi maiores ſui praetuliſſent, poſteris ipſe praeferret.* Gratulatus 5
ſum optimae matri, gratulatus & fratri, qui ex auditorio illo non minorem pietatis gloriam, quam ille alter eloquentiae tulit: tam notabiliter pro fratre recitante primum metus eius, mox gaudium eminuit. Dii faciant, vt talia tibi ſaepius nuntiem! Fa- 6
ueo enim ſaeculo, ne ſit ſterile & effoetum: mireque cupio, ne nobiles noſtri nihil in domibus ſuis pulchrum, niſi imagines habeant: quae nunc mihi hos adoleſcentes tacite laudare, adhortari, &, quod amborum gloriae ſatis magnum eſt, agnoſcere videntur. Vale.

XVIII.

τὴν δὲ Καλλιςὼ καταςερίσας ἐκάλεσεν Ἄρκτον. Sic nuper ἀπαςέρωσιν legimus de relata carmine Emma. Martini inter aſtra ipſius arca. Vid. Grego. Mayanſii Epiſt. 5, 7 p. 290.

3 magis-timor, quam fid.) Nimirum Ἀμαθία μὲν θράσος κ. τ. λ. vid. 4, 7, 3.

6 agnoſcere) Proſopopoeia vtitur. Imagines maiorum ſuorum agnoſcunt Calpurnium, & dicunt ei, quod Terentianus Demea Ad. 4, 2, 25 *Laudo, o Cteſipho,*

XVIII. C. PLINIVS MACRO SVO S.

Seceſſus amoenitatem ei gratulatur.

Bene eſt mihi, quia tibi bene eſt. Habes vxorem
tecum, habes filium. Frueris mari, fontibus,
viridibus, agro, villa amoeniſſima. Neque enim
dubito eſſe amoeniſſimam, in qua ſe compoſuerat
2 homo felicior antequam feliciſſimus fieret. Ego in
Tuſcis & venor & ſtudeo, quae interdum alternis,
& interdum ſimul facio: nec tamen adhuc poſſum
pronuntiare, vtrum ſit difficilius capere aliquid, an
ſcribere. Vale.

XIX. C. PLINIVS PAVLLINO SVO S.

Rogat, vt Paullinus villam ſuam Zoſimo liberto commodet valetudinis recuperandae cauſſa.

Video, quam molliter tuos habeas: quo ſimpli-
cius tibi confitebor, qua indulgentia meos tra-
2 ctem. Eſt mihi ſemper in animo & Homericum
illud, πατὴρ δ᾽ ὡς ἤπιος ἦεν, & hoc noſtrum, PA-
TER

ſipho, patriſſas: abi, virum te iudico. Hoc eſt, agnoſcunt homines, qui vtrosque norunt, ſimilitudinem quandam inter veteres Calpurnios, & hunc iuuenem. Huic glorioſum eſt maioribus eſſe ſimilem: illis decorum, tales praedicari, qualis eſt hic eorum ſanguine ortus &c.

18, 1 in qua ſe compoſ.) ad vitam priuatam, vt ſuo arbitratu viueret, redierat: vt *componere ſe* dicuntur, qui in lecto ad menſam vel alias accumbunt. Caeterum ille *felicior homo ante, quam feliciſſimus fieret,* Nerua videtur Cataneo. Mihi magis placet, quod etiam Cortio in mentem venit, ipſum Sullam *Fauſtum*, illum, *Felicem*, *ἐπαφρόδιτον*, intelligere, eiusque villam Puteolanam, de qua Victor de Vir. Ill. c. 75. Breui nimirum ſententia complectitur noſter, quod latius ab auunculo ipſius diſputatur 7, 43 ſ. 44.

2 & venor) Vid. 1, 6 int.

19, 2 Homericum) Od. B, 47 & 234. Quantam autem vim habeat ea vox apud Homerum inde

TER FAMILIAS. Quod ſi eſſem natura aſperior & durior, frangeret me tamen infirmitas liberti mei Zoſimi, cui tanto maior humanitas exhibenda
eſt, quanto nunc illa magis eget. Eſt homo pro- 3
bus, officioſus, literatus, & ars quidem eius, & quaſi inſcriptio, comœdus, in qua plurimum facit. Nam pronuntiat acriter, ſapienter, apte, decenter etiam; vtitur & cithara perite, vltra quam comoedo neceſſe eſt. Idem tam commode orationes & hiſtorias & carmina legit, vt hoc ſolum didiciſſe vi-
deatur. Haec tibi ſedulo expoſui, quo magis ſcires, 4
quam multa vnus mihi & quam iucunda miniſteria praeſtaret. Accedit huc longa iam caritas hominis,
quam ipſa pericula auxerunt. Eſt enim ita natura 5
comparatum, vt nihil aeque amorem incitet & accendat, quam carendi metus, quem ego pro hoc
non ſemel patior. Nam ante aliquot annos, dum 6
intente inſtanterque pronuntiat, ſanguinem reiecit, atque ob hoc in Aegyptum miſſus a me, poſt lon-

gam

inde quoque apparet, quod Iupiter omnem ſuam beneuolentiam pollicens Palladi Iλ. Θ, 40 *ἐθέλω δὲ*, inquit, *τοὶ ἤπιος εἶναι*: Dixerat *Θάρσει, φίλον τέκος, κ. τ. λ.*

3 inſcriptio) Titulus, qui in tabella a collo ipſius pendente ſcribendus eſſet, ſi inter venales proſtare iubeas.

apte, decenter) *Decenter* aliquanto plus eſt, quam *apte*. *Apte* pronuntiat, qui perſonam non laedit, cum ſenem agit, ſenili geſtu vtitur, & voce tremula &c. *Decenter* qui ad minutias vſque minimas deſcendit, & perſonam totam ita, vt pulchra imago animale exemplum ſuum, exprimit. add. 6, 21, 5.

commode - legit) Nimirum comoedo operam dabant, qui legere recte aut agere in concione diſcere vellent. Vid. Quinct. 1, 11, 1 *Dandum aliquid comoedo quoque* &c.

6 ob hoc in Aegyptum) Appoſite laudauit hic Cellarius Plinium maiorem 31, 6 ſ. 33 *Neque Aegyptus propter ſe petitur, ſed propter longinquitatem nauigandi.* Sed maxime huc pertinent, quae praecedunt, *Principalis* maris vſus eſt *nauigandi*

P phti-

gam peregrinationem confirmatus rediit nuper: deinde dum per continuos dies nimis imperat voci, veteris infirmitatis tuſſicula admonitus, rurſus ſangui-
7 nem reddidit. Qua ex cauſſa deſtinaui eum mittere in praedia tua, quae Foroiulii poſſides. Audiui enim te ſaepe referentem, eſſe ibi & aëra ſalubrem, & lac huiusmodi curationibus accommodatiſſimum.
8 Rogo ergo, ſcribas tuis, vt illi villa, vt domus pateat; offerant etiam ſumtibus eius, ſi quid opus
9 erit: erit autem opus modico. eſt enim tam parcus & continens, vt non ſolum delicias, verum etiam neceſſitates valetudinis, frugalitate reſtringat. Ego proficiſcenti tantum viatici dabo, quantum ſufficiat eunti in tua. Vale.

XX. C. PLINIVS VRSO SVO S.

Varenum, a Bithynis ex proconſulatu accuſatum, defendit.

Iterum Bithyni, poſt breue tempus a Iulio Baſſo, etiam Rufum Varenum proconſulem detulerunt: Varenum, quem nuper aduerſus Baſſum aduocatum
2 & poſtularant & acceperant. Inducti in ſenatum, inquiſitionem poſtulauerunt: tum Varenus petiit, vt ſibi quoque defenſionis cauſſa euocare teſtes liceret: recu-

phthiſi affectis, aut ſanguinem egerentibus. Quod autem negauit *Aegyptum propter ſe peti*, in hoc contradicere videtur Celſo, qui, 3, 22 phthiſicis *opus eſt*, inquit, *ſi vires patiuntur, longa nauigatione, caeli mutatione, ſic, vt denſius, quam id eſt, ex quo diſcedit aeger, petatur: ideoque aptiſſime Alexandriam ex Italia itur.*

20, 1 *a Iulio Baſſo*) h. e. poſt accuſatum a ſe Iulium Baſſum, qua de re ſupra 4, 9 actum. *Rufus Varenus* eſt ille *Pomponius* de quo 4, 9, 3.

2 *ſibi quoque*) Nimirum qui *inquiſitionem poſtulant*, ii petunt mitti in prouinciam, qui quaerant de factis, qui inſtrumenta conquirant, qui teſtes addu-

recuſantibus Bithynis, cognitio ſuſcepta eſt. Egi ego
pro Vareno, non ſine euentu: nam bene an male,
liber indicabit. In actionibus enim vtramque in partem 3
fortuna dominatur: multum commendationis & detra-
hit & adfert memoria, vox, geſtus, tempus ipſum;
poſtremo vel amor vel odium rei: liber offenſis,
liber gratia, liber & ſecundis caſibus, & aduerſis ca-
ret. Reſpondit mihi Fonteius Magnus, vnus ex 4
Bithynis, plurimis verbis, pauciſſimis rebus. Eſt
plerisque Graecorum, vt illi, pro copia volubilitas:
tam longas tamque frigidas periodos vno ſpiritu,
quaſi torrente, contorquent. Itaque Iulius Candi- 5
dus non inuenuſte ſolet dicere, *aliud eſſe eloquen-
tiam, aliud loquentiam.* Nam eloquentia vix vni
aut alteri, immo, ſi Marco Antonio credimus, ne-

adducant: hic Varenus *inuicem* ſibi *quoque* hoc vult tribui, vt *euocare* liceat teſtes. Hoc cum negarent fieri debere Bithyni; de hoc, nondum de criminibus Vareni, *cognitio ſuſcepta eſt;* de hoc egit Plinius, *non ſine euentu.* nam *impetratum eſt*, vt & ex hac ipſa epiſtola ſ. 7 apparet, & repetitur 6, 5, 1 it. 6, 13 *int.* ac 6, 29, 11. * Haec monenda fuere, quod vir doctus hic putabat, τὸ *quoque* nihil habere, quo referatur, & ſubſtitui volebat ex Mediceo libro *vndique.*

nam bene, an male) Illud *nam* Atticae cuiusdam elegantiae eſt, & indicat omiſſam propoſitionem, hic ita forte ſupplendam: Dixi, *non ſine euentu.* Non mirum, me euentum ſolum commemorare: *nam bene* &c. Saepe ita Quinctilianus v. g. 2, 12, 7. 6, 3, 63 & 76. Saepe Lucianus, & confabulatores Attici.

liber indicabit) Hoc eſt oratio ſcripta. De differentia *actionis* & *orationis* ſ. libri noſter 1, 20, 9 ſq.

4 *Eſt plerisque*) * Reuocauit hanc lectionem e bonis libris Cortius, & mox *frigidas* e Mediceo. De hoc res clara, & vel ſine libro audenda. Quod Graecos nominat, ſui illum temporis homines Aſiatico tumore corruptos intelligere, palam eſt.

contorquent) Manet in metaphora de *ſpiritu* & *torrente*: haec duo enim *contorquent* obuia quaeque; arbores venti, ſaxa fluuii &c.

5 *M. Antonio*) Apud Cicero-

mini; haec vero, quam Candidus *loquentiam* appellat, multis, atque etiam impudentiſſimo cuique maxime contingit.
6 Poſtero die dixit pro Vareno Homullus callide, acriter, culte; contra Nigrinus preſſe, grauiter, ornate. Cenſuit Acilius Rufus, conſul deſignatus, inquiſitionem Bithynis dandam:
7 poſtulationem Vareni ſilentio praeteriit. Haec forma negandi fuit. Cornelius Priſcus conſularis & accuſatoribus, quae petebant, & reo tribuit, vicitque numero. Impetrauimus rem nec lege comprehen-
8 ſam, nec ſatis vſitatam, iuſtam tamen. Quare iuſtam, non ſum epiſtola exequuturus, vt deſideres actionem. Nam ſi verum eſt Homericum illud

Τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ᾽ ἄνθρωποι,
Ἥπερ ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται,

apud te prouidendum eſt mihi, ne gratiam nouitatis & florem, quae oratiunculam meam vel maxime commendat, epiſtolae loquacitate praecerpam. Vale.

XXI. C. PLINIVS RVFO SVO S.

Centumuirale iudicium, edicto praetoris propoſito dimiſſum dilatumque, & varii hominum de eo ſermones.

Deſcenderam in baſilicam Iuliam, auditurus, quibus proxima comperendinatione reſpondere de-
2 bebam. Sedebant iudices, decemuiri venerant, obuerſa-

ceronem in Oratore c. 5 *Diſertos ait ſe vidiſſe multos, eloquentem omnino neminem*, quod explicat ibi Tullius.

8 *Homericum*) Od. A, 351.

21, 2 *Decemuiri venerant*) *Decemuiri litibus iudicandis*, qui nempe cogebant centumuiros & iis praeerant. vid. Cuiac. Obſeruatt. 3, 32. atque ad Pompo. de O. I. §. 29. Add. Torrent. ad Sueto. Aug. 37.

3 qui

uerſabantur aduocati; ſilentium longum, tandem a
praetore nuntius. Dimittuntur centumuiri: eximi-
tur dies, me gaudente, qui nunquam ita paratus ſum,
vt non mora laeter. Cauſſa dilationis, Nepos prae- 3
tor, qui legibus quaerit. Propoſuerat breue edictum;
admonebat accuſatores, admonebat reos, exſequu-
turum ſe, quae ſenatusconſulto continerentur.
Suberat edicto ſenatusconſultum: hoc OMNES, 4
QVIDQVID NEGOTII HABERENT, IV-
RARE PRIVS QVAM AGERENT, iubebantur,
NIHIL SE OB ADVOCATIONEM CVIQVAM
DEDISSE, PROMISISSE, CAVISSE. His
enim verbis, ac mille praeterea, & vaenire aduoca-
tiones & emi vetabantur. Peractis tamen negotiis per-
mittebatur pecuniam duntaxat decem millium dare.
Hoc facto Nepotis commotus praetor, qui centum- 5
uiralibus praeſidet, deliberaturus an ſequeretur
exemplum inopinatum, nobis otium dedit. Inte- 6
rim tota ciuitate Nepotis edictum carpitur, laudatur.
Multi, *inuenimus, qui curua corrigeret, quid?
ante hunc praetores non fuerunt? quis autem hic
eſt, qui emendet publicos mores?* Alii contra, *re-
ctiſſime fecit initurus magiſtratum: iura cognouit:
ſenatusconſulta legit: reprimit foedisſimas pactio-
nes: rem pulcherrimam turpiſſime vaenire non pa-
titur.*

3 *qui legibus quaerit*) Sic habere libros optimos, notat Cortius, nec opus eſſe emblemate illo, *de muneribus*. *Leges* autem intellige iudiciales contra munera, praeuaricationes, corruptiones, quales ſunt, de quibus noſter 5, 14. 6 ſq. itemque *quaeſtiones perpetuae de pecuniis repetundis*, de quibus Cic. Bruto c. 27. & ad quas hanc etiam ſpeciem referri, apparet ex 6, 5, 2. Huc pertinet bona pars legis Cinciae ad quam Brummerus c. 6, 6 ſq. de hoc etiam loco disputat, quod indicuait Cortius.

titur. Tales vbique ſermones: qui tamen alterutram in partem ex euentu praeualebunt. Eſt omnino iniquum, ſed vſu receptum, quod HONESTA conſilia vel turpia, prout male aut proſpere cedunt, ita vel probantur vel reprehenduntur. Inde plerumque eadem facta modo diligentiae, modo vanitatis, modo libertatis, modo furoris nomen accipiunt. Vale.

LIBER

LIBER VI.

I. C. PLINIVS TIRONI SVO S.

Hortatur, vt in vrbem redeat, quia impatienter deſideretur.

Quamdiu ego trans Padum, tu in Piceno, minus te requirebam: poſtquam ego in vrbe, tu adhuc in Piceno, multo magis: ſeu quod ipſa loca, in quibus eſſe vna ſolemus, acrius me tui commonent: ſeu quod deſiderium abſentium nihil perinde ac vicinitas acuit: quoque propius acceſſeris ad ſpem fruendi, hoc impatientius careas.
Quidquid in cauſſa, eripe me huic tormento. Veni, 2
aut ego illuc, vnde inconſulte properaui, reuertar, vel ob hoc ſolum, vt experiar an mihi, quum ſine me Romae coeperis eſſe, ſimiles his epiſtolas mittas. Vale.

II. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

De increbeſcente breuitate forenſium actionum, qua ſtudia negligantur, conqueritur ita, vt Regulum quadam ratione deſideret.

Soleo nonnunquam in iudiciis quaerere Marcum Regulum, nolo enim dicere, deſiderare. Cur
ergo quaero? Habebat ſtudiis honorem, timebat, 2
pallebat, ſcribebat: quamuis non poſſet dediſcere illud ipſum, quod oculum modo dextrum, modo ſiniſtrum circumlinebat; dextrum, ſi a petitore; al-

2, 2 *ſcribebat*) Non fidebat ingenio vel extemporali facultate; ſed ſcribendi laborem & commentandi dum ſuſtineret, rem magnam eſſe bene dicere, oſtendebat.

oculum circumlinebat) Collyrio vtebatur, indicaturus lucu-

terum, ſi a poſſeſſore eſſet acturus: quod candi-
dum ſplenium in hoc aut in illud ſupercilium trans-
ferebat: quod ſemper aruſpices conſulebat de actio-
nis euentu, anili ſuperſtitione, ſed tamen & a ma-
3 gno ſtudiorum honore veniebat. Iam illa perquam
iucunda vna dicentibus, quod libera tempora pete-
bat, quod audituros conrogabat. Quid enim iucun-
dius, quam ſub alterius inuidia, quamdiu velis, &
in alieno auditorio quaſi deprehenſum commode di-
cere?

lucubrationum frequentiam & noxam. Videtur autem liberum ſibi reliquiſſe eum oculum, quem iudici obuerteret, vt cuius vultus obſeruandus eſſet: quod ſi ponas, conſequetur ex hoc loco, petitorem dextrum ſtetiſſe iudici, poſſeſſorem ſiniſtrum. Sed poteſt etiam contra ſe res habuiſſe. Caeterum etiam qui in publicum prodirent non refugiſſe medicamenta, quae linerentur, notat iocus ille Sicinii apud Ciceronem Bruto c. 60 in Cn. Octauium conſulem, *qui deuinctus erat faſciis, & multis medicamentis propter dolorem artuum delibutus* &c. & Martialis, qui 11, 99 negat aduerſus importunos baſiatores prodeſſe *labra pingui delibuta ceroto*. De *ſpleniis* multa ſunt apud eundem Martialem. Vid. Ramireſius ad 2, 29 p. 168. Gorraeus definit, linteolum vel emplaſtrum, quacunque forma, (non *ſplenis* tantum, vnde dictum) quo exceptum vel illitum medicamentum adhibetur.

aruſpices conſulebat) Quod aliis quoque in rebus ſolebat. Vid. 2, 20, 4 quo loco ad fallendum cum adhibuerit; fieri poteſt, vt non tam ſuperſtitione anili, quam iactatione quadam, & vt vanae choragium gloriae adhibuerit, tanquam qui maximam rem agi videri vellet, de cuius euentu vehementer laboret. Honos habetur auditoribus, ſi de illorum iudicio vehementer nos ſolicitos eſſe fingamus. * Quo magis probo & illud e libris adiectum a Cortio, cum alii habeant, *ſed tamen a magno* &c.

3 libera tempora) Gratioſus & potens petebat impetrabatque (vid. ſ. 7.) temporis quantum vellet: non clepſydris circumſcribi ſpatia patiebatur, quo fiebat, vt eadem libertas negari non poſſet in eodem iudicio dicentibus: quae enim inuidia, ſi idem ſibi ſumat Plinius, quod in eadem cauſſa licuiſſet Regulo? Si quid inuiſum aut moleſtum; hoc ad Regulum exempli auctorem omne pertinebat. *Sub* huius *inuidia* dicit Plinius. De *corrogatis* auditoribus vid. 2, 14, 4. *Deprehenſus* eſt, qui dicit non quando, aut quam diu ipſe voluit ac deſtinauit; ſed ad alienam occaſionem vel voluntatem.

4 *no-*

Digitized by Google

eere? Sed vtcunque ſe habent iſta, bene fecit Regu- 4
lus, quod eſt mortuus; melius, ſi ante. Nunc enim
ſane poterat ſine malo publico viuere ſub eo principe,
ſub quo nocere non poterat. Ideo fas eſt, non
nunquam eum quaerere. Nam poſtquam obiit ille, 5
increbuit paſſim & inualuit conſuetudo, binas vel ſin-
gulas clepſydras, interdum & dimidias, & dandi &
petendi. Nam & qui dicunt, egiſſe malunt quam
agere; & qui audiunt finire quam iudicare. Tanta
negligentia, tanta deſidia, tanta denique irreueren-
tia ſtudiorum periculorumque eſt. An nos 6
ſapientiores maioribus noſtris? nos legibus ipſis
iuſtiores, quae tot horas, tot dies, tot comperen-
dinationes largiuntur? hebetes illi & ſupra modum
tardi? Nos apertius dicimus, celerius intelligimus,
religioſius iudicamus, qui paucioribus clepſydris prae-
cipitamus cauſſas, quam diebus explicari ſolebant?
O Regule, qui ambitione ab omnibus obtinebas, quod 7
fidei pauciſſimi praeſtant! Equidem quoties iudico,
quod ſaepius facio quam dico, quantum quis pluri-
mum poſtulat, aquae do. Etenim temerarium exi- 8
ſtimo, diuinare quam ſpatioſa ſit cauſſa inaudita,
tempusque negotio finire, cuius modum ignores:
praeſertim quum primam religioni ſuae iudex pati-
entiam debeat, quae pars magna iuſtitiae eſt. At

 quae-

4 *nocere non poterat*) Calumniis, delationibus, vt ante Domitiani mortem. vid. ſupra 1, 5 int.

5 *periculorumque*) Notum eſt ſtatum reorum *periculi* nomine ſaepe venire apud Ciceronem: ſed videbatur mihi, ad oratorem etiam ſiue patronum hic reſpici, qui & ipſe *dimicat de fama* fidei, diligentiae, eloquentiae, ac proinde in periculo eſt.

8 *patientiam*) diligenter audiendi attendendique ad cauſſae momenta omnia: hanc primam debet

quaedam ſuperuacua dicuntur? etiam: ſed ſatius eſt
9 & haec dici, quam non dici neceſſaria. Praeterea, an ſint ſuperuacua, niſi quum audieris, ſcire non poſſis. Sed de his melius coram, vt de pluribus vitiis ciuitatis. Nam tu quoque in more communi ſoles emendari cupere, quae iam corrigere difficile eſt.
10 Nunc reſpiciamus domos noſtras. Ecquid omnia in tua recte? in mea noui nihil. Mihi autem & gratiora ſunt bona, quod perſeuerant; & leuiora incommoda, quod adſueui. Vale.

III. C. PLINIVS VERO SVO S.

Agellum, nutrici dono datum, colendum commendat.

Gratias ago, quod agellum, quem nutrici meae donaueram, colendum ſuſcepiſti. Erat, quum donarem, centum millium nummum: poſtea, decreſcente reditu, etiam pretium minuit, quod nunc,
2 te curante, reparabit. Tu modo memineris, commendari tibi a me non arbores & terram (quanquam haec quoque) ſed munuſculum meum; quod eſſe quam fructuoſiſſimum non illius magis intereſt, quae accepit, quam mea, qui dedi. Vale.

IV. C.

debet *religioni ſuae* h. e. iuri iurando quo adſtrictus eſt, & conſcientiae, quia ſine hac reliqua praeſtare non poteſt.

9 in more communi) * Nondum video melius quidquam Caſauboniana hac emendatione. In libris eſt, *Amore communium* τῶν κοινῶν, i. e. reipublicae; vel, *amore* tecum mihi *communi* in ciuitatem.

emendari-corrigere) *Emendat* qui etiam vnam de pluribus mendis tollit; *corrigit*, qui rectum facit ex prauo.

4, 2 ſe.

Google

IV. C. PLINIVS CALPVRNIAE SVAE S.

Queritur, ſibi non licuiſſe per occupationes, cum vxore in Campaniam ſecedere, indeque vt ſaepe literas mittat, monet.

Nunquam ſum magis de occupationibus meis queſtus; quae me non ſunt paſſae aut proficiſcentem te, valetudinis cauſſa, in Campaniam proſequi, aut profectam e veſtigio ſubſequi. Nunc enim praecipue ſimul eſ- 2
ſe cupiebam, vt oculis meis crederem, quid viribus, quid corpuſculo adquireres, ecquid denique ſeceſſus voluptates, regionisque abundantiam, inoffenſa transmitteres. Equidem etiam fortem te non ſine cura deſidera- 3
rem. Eſt enim ſuſpenſum & anxium de eo, quem ardentiſſime diligas, interdum nihil ſcire. Nunc vero 4
me cum abſentiae, tum infirmitatis tuae ratio, incerta & varia ſolicitudine exterret. Vereor omnia, imaginor omnia, quaeque natura metuentium eſt, ea maxime mihi, quae maxime abominor, fingo. Quo impenſius rogo, vt timori meo quotidie ſingu- 5
lis, vel etiam binis epiſtolis conſulas. Ero enim ſecurior, dum legam; ſtatimque timebo, quum legero. Vale.

V. C. PLINIVS VRSO SVO S.

Licinium Nepotem & Iubentium Celſum in cauſſa Vareni inter ſe de legis additamento, quod Nepos ſuaſerat, altercatos fuiſſe, non ſine dolore refert.

Scripſeram tenuiſſe Varenum, vt ſibi euocare teſtes liceret: quod pluribus aequum, quibusdam iniquum,

4, 2 *ſeceſſus voluptates*) * Suſtuli inciſum poſt *ſeceſſus*: neque enim plures *ſeceſſus*, ſed vnius *ſeceſſus voluptates* commemorari puto.

4 *ſolicit. exterret*) * Elegans Marklandi coniectura *exercet*: quam tamen receptae lectioni praeferre, cum Cortio dubitamus.

5, 1 *ſcripſeram*) 5, 20, 2 ſq.

4 *In-*

quum, & quidem pertinaciter, viſum; maxime
Licinio Nepoti, qui ſequenti ſenatu, quum de re-
bus aliis referretur, de proximo ſenatusconſulto diſ-
2 ſeruit, finitamque cauſſam retractauit. Addidit et-
iam, petendum a conſulibus, vt referrent, ſub ex-
emplo legis ambitus, de lege repetundarum, an
placeret in futurum ad eam legem adiici, vt, ſicut
accuſatoribus inquirendi teſtibusque denuntiandi po-
3 teſtas ex ea lege eſſet, ita reis quoque fieret. Fue-
runt quibus haec eius oratio, vt ſera & intempeſtiua &
praepoſtera, diſpliceret: quae omiſſo contradicen-
di tempore caſtigaret peractum, cui potuiſſet oc-
4 currere. Iubentius quidem Celſus praetor, tanquam
emendatorem ſenatus, & multis & vehementer
increpuit. Reſpondit Nepos, rurſusque Celſus:
5 neuter contumeliis temperauit. Nolo refer-
re, quae dici ab ipſis moleſte tuli: quo magis quos-
dam e numero noſtro improbaui, qui modo ad Cel-
ſum, modo ad Nepotem, prout hic vel ille diceret,
cupiditate audiendi curſitabant; & nunc quaſi ſtimu-
larent & accenderent, nunc, quaſi reconciliarent
componerentque, frequentius ſingulis, ambobus
interdum, propitium Caeſarem, vt in ludicro ali-
6 quo, precabantur. Mihi quidem illud etiam pera-
cerbum

4 *Iubentius*) * *Iuuentius* ex Aldino & Mediceo ſcribit Cortius. Si omnino placet tertiam literam eſſe V, ſcribendum porro videtur *Iuuencius, a Iuuenis, Iuuencus. Iubentius* haberet formam *Vincentii*, & *Venantii*, & *Vigilantii* &c. Cum auctoritates ſint fere pares, nihil definio. Sic de Priſco *Iauoleno* an *Iaboleno* ſe res habet 6, 15, 2.

5 *vt in ludicro*) In ludis gladiatoriis ſuo vel Threci vel mirmilloni; in Circenſibus ſuo quem elegit colori (vid. 9, 6, 2) quisque vt ipſe fauet, ita fauere optat Caeſarem. Compoſiti hic erant, & acerrime certabant viri graues. Hos fauendo incitant homines.

6 ſunt-

cerbum fuit, quod ſunt alter alteri, quid pararent, indicati. Nam & Celſus Nepoti ex libello reſpondit, & Celſo Nepos ex pugillaribus. Tanta loquacitas 7
amicorum fuit, vt homines iurgaturi id ipſum inuicem ſcirent, tanquam conueniſſent. Vale.

VI. C. PLINIVS FVNDANO SVO S.

Rogat Fundanum, vt ſe, pro Iulio Naſone petiturum, adiuuet.

Si quando, nunc praecipue cuperem eſſe te Romae, & ſis, rogo. Opus eſt mihi voti, laboris, ſolicitudinis ſocio. Petit honores Iulius Naſo: petit cum multis, cum bonis; quos vt glorioſum, ſic eſt difficile ſuperare. Pendeo ergo, & exerceor ſpe, 2
atque adficior metu, & me conſularem eſſe non ſentio. Nam rurſus mihi videor omnium, quae decucurri, candidatus. Meretur hanc curam lon- 3
ga mei caritate. Eſt mihi cum illo non ſane paterna amicitia; neque enim potuit eſſe per meam aetatem: ſolebat tamen vixdum adoleſcentulo mihi pater eius cum magna laude monſtrari. Erat non ſtudiorum tantum, verum etiam ſtudioſorum amantiſſimus: ac prope quotidie ad audiendos, quos tunc ego frequentabam, Quintilianum & Niceten Sacerdotem ventitabat: vir alioqui clarus & grauis, & qui pro-

6 ſunt-indicati) Effutiit v. g. aliquis apud Nepotem, quid dicturus eſſet Iubentius, & rurſus, quid hic reſponſurus eſſet, ad Nepotem relatum eſt &c.

6, 2 quae decucurri) Iulius Naſo nunc primum honores petit, hoc eſt, Quaeſturam. Plinius tanto opere laborat pro amico, vt videatur ipſe ſibi curriculum illud honorum, quod emenſus erar, qui ad ſummum gradum, Conſulatum, perueniſſet, denuo ingredi.

6 pri-

4 prodeſſe filio memoria ſui debeat. Sed multi nunc
in ſenatu, quibus ignotus ille; multi, quibus notus;
ſed non niſi viuentes reuerentur: quo magis
huic, omiſſa gloria patris, in qua magnum
ornamentum, gratia infirma, ipſi enitendum & la-
5 borandum eſt. Quod quidem ſemper, quaſi prouideret
hoc tempus, ſedulo fecit; parauit amicos;
quos parauerat, coluit: me certe, vt primum ſibi
iudicare permiſit, ad amorem imitationemque dele-
6 git. Dicenti mihi ſolicitus adſiſtit, adſidet recitanti:
primus etiam & cum maxime naſcentibus opuſculis
meis intereſt, nunc ſolus, ante cum fratre;
cuius nuper amiſſi ego ſuſcipere partes, ego vicem
7 debeo implere. Doleo enim & illum immatura
morte indigniſſime raptum, & hunc optimi fratris
adiumento deſtitutum, ſolisque amicis relictum.
8 Quibus ex cauſſis exigo, vt venias, & ſuffragio meo
tuum iungas. Permultum intereſt mea, te oſtentare,
tecum circuire. Ea eſt auctoritas tua, vt putem
me efficacius tecum etiam meos amicos roga-
9 turum. Abrumpe, ſi qua te retinent. hoc tempus
meum, hoc fides, hoc etiam dignitas poſtulat.
Suſcepi candidatum, & ſuſcepiſſe me notum eſt: ego
ambio, ego periclitor. In ſumma, ſi datur Naſoni
quod petit, illius honor; ſi negatur, mea repulſa eſt.
Vale.

VII. C.

6 primus etiam) Eadem ſententia legit Cortius *primis:* & ſunt ſane, quod luculenter probauit, *prima opuſcula* recentia, *naſcentia*, de manu auctoris ſui exeuntia.

8 exigo) Pro iure meo, vid. 6, 8, 5. 7, 12, 1.

circuire) Non in campo Martio, vt ſalua republica, ſed vt 2, 9, 5 *per domos, ſtationesque.* Iam tum enim ad Senatores ſolos ſuffragii ius retulerat Tiberius, quod ex Tac. A. 1, 15 Cellarius hic memorat.

VII. C. PLINIVS CALPVRNIAE SVAE S.

Se non minori deſiderio illius teneri, quam illam ſui.

Scribis, te abſentia mea non mediocriter adfici,
vnumque habere ſolatium, quod pro me libellos
meos teneas, ſæpe etiam in veſtigio meo colloces.
Gratum eſt quod nos requiris, quod his fomentis 2
adquieſcis: inuicem ego epiſtolas tuas lectito, atque
identidem in manus quaſi nouas ſumo; ſed eo magis ad deſiderium tui accendor. Nam cuius literae 3
tantum habent ſuauitatis, huius ſermonibus quantum dulcedinis ineſt! Tu tamen frequentiſſime ſcribe, licet hoc ita me delectet, vt torqueat. Vale.

VIII. C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Attilium in cauſſa pecuniaria commendat tum ab amicitia, quam ſecum colat: tum a propria virtute, adſperſo metu vindicandi damni, quia facetiſſimus ſit.

Attilium Creſcentem & noſti & amas. Quis enim
illum ſpectatior paullo aut non nouit, aut non
amat? Hunc ego non vt multi, ſed arctiſſime dili-
go. Oppida noſtra vnius diei itinere dirimuntur: 2
ipſi amare inuicem, qui eſt flagrantiſſimus amor, ado-

7, 1 *in veſtigio meo*) In locis vbi ego adſidere vel accumbere tibi ſoleo, vt pro me illos habeas. *Veſtigium* poni pro ſignis etiam toto corpore impreſſis, copioſe oſtendit Cortius, laudato etiam Burmanno ad Ouid. Ar. 3, 721. Nihil magis huc pertinet, quam Cic. Verr. 3, 34 *Cum in lectulo decumanae mulieris veſtigia viderent recentia.* Pro loco autem vbi quis fuit, etiamſi non appareant veſtigia proprie dicta, poſuit ipſe noſter Paneg. 23, 5.

8, 2 *Oppida noſtra*) Patriae vrbes, vt *Capernaum Chriſti oppidum* vocatur. Sic noſter 2, 1. 8 *eadem regio*, & 7, 22, 2 *regio mea* &c.

3 Ov.

adoleſcentuli coepimus. Manſit hic poſtea, nec refrixit iudicio, ſed inualuit. Sciunt, qui alterutrum noſtrum familiarius intuentur. Nam & ille amicitiam meam latisſima praedicatione circumfert, & ego prae me fero, quam ſit mihi curae modeſtia, quies,
3 ſecuritas eius. Quin etiam quum inſolentiam cuiusdam tribunatum plebis inituri vereretur, idque indicaſſet mihi, reſpondi:

Οὔτις ἐμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο,
Σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ βαρείας χεῖρας ἐποίσει.

4 Quorſum haec? Vt ſcias non poſſe Attilium, me incolumi, iniuriam accipere. Iterum dices, Quorſum haec? Debuit ei pecuniam Valerius Varus: huius eſt heres Maximus noſter, quem & ipſe amo,
5 ſed coniunctius tu. Rogo ergo, exigo etiam pro iure amicitiae, cures, vt Attilio meo ſalua ſit non ſors modo, ſed etiam vſura plurium annorum. Homo eſt alieni abſtinentiſſimus, ſui diligens: nullis quaeſtibus ſuſtinetur, nullus illi, niſi ex fru-
6 galitate reditus. Nam ſtudia, quibus plurimum praeſtat, ad voluptatem tantum & gloriam exercet. Grauis eſt ei vel minima iactura, quia reparare, quod
7 amiſeris, grauius eſt. Exime hunc illi, exime hunc mihi ſcrupulum: ſine me ſuauitate eius, ſine leporibus perfrui. Neque enim poſſum triſtem videre,
8 cuius hilaritas me triſtem eſſe non patitur. In ſumma, noſti facetias hominis, quas velim attendas, ne in bilem & amaritudinem vertat iniuria. Quam vim habeat offenſus, crede ei, quam in amore habet.

Non

3 Οὔτις ἐμεῦ) Ἰλιαδ. A, 88. 8 *crede ei*) H. e. ex ea vi collige, & duc argumentum, vt 10, 2, 2 *Sicut potes duobus meis matrimoniis credere.*

10, 1 Ru-

Non feret magnum & liberum ingenium cum contumelia dannum. Verum vt ferat ille, ego meum 9
damnum, meam contumeliam vindicabo: ſed non tanquam pro mea, hoc eſt, grauius, iraſcar. Quanquam quid denuntiationibus & quaſi minis ago? Quin potius, vt coeperam, rogo, oro, des operam, ne ille ſe, quod validiſſime vereor, a me, ego me neglectum a te putem. Dabis autem, ſi hoc perinde curae eſt tibi, quam illud mihi, Vale.

IX. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Reſpondet commendanti Naſonem.

Commendas mihi Iulium Naſonem candidatum. Naſonem mihi? quid ſi me ipſum? Fero tamen & ignoſco. Eundem enim commendaſſem tibi, ſi, te Romae morante, ipſe abſuiſſem. Habet hoc 2
ſolicitudo, quod omnia neceſſaria putat. Tu tamen, cenſeo, alios roges; ego precum tuarum miniſter, adiutor, particeps ero. Vale.

X. C. PLINIVS ALBINO SVO S.

Conqueritur, Verginio Rufo poſt decimum mortis annum nondum abſolutum ſepulcrum.

Quum veniſſem in ſocrus meae villam Alſienſem, quae aliquando Rufi Verginii fuit, ipſe mihi locus optimi illius & maximi viri deſiderium non ſine dolore renouauit. Hunc enim incolere receſſum, atque etiam ſenectutis ſuae nidulum vocare conſueuerat. Quocunque me contuliſſem, illum animus, illum oculi 2
requi-

10, 1 *Rufi Verginii*) Vid. de funere eius 2, 1.

requirebant. Libuit etiam monimentum eius videre, & vidiſſe poenituit. Eſt enim adhuc imperfectum: nec difficultas operis in cauſſa, modici, ac potius
3 exigui; ſed inertia eius, cui cura mandata eſt. Subit indignatio cum miſeratione, poſt decimum mortis annum reliquias, neglectumque cinerem, ſine titulo, ſine nomine iacere, cuius memoria orbem
4 terrarum gloria peruagetur. At ille mandauerat caueratque, vt diuinum illud & immortale factum verſibus inſcriberetur,

HIC SITVS EST RVFVS, PVLSO QVI VINDICE QVONDAM,
IMPERIVM ADSERVIT NON SIBI, SED PATRIAE.

5 Tam rara in amicitiis fides, tam parata obliuio mortuorum, vt ipſi nobis debeamus etiam conditoria exſtruere, omniaque heredum officia praeſumere.
6 Nam cui non eſt verendum, quod videmus accidiſſe Verginio? cuius iniuriam vt indigniorem, ſic etiam notiorem ipſius claritas facit. Vale.

XI. C.

4 *diuinum - factum*) Cuius teſtes hic laudat Cellarius Dionem Caſſium l. 63 p. 725 ſq. Wech. & Plut. in Galba. Huius pauca verba, ſicut ille Dionis, adſcribemus p. 1495 H. Steph. Narrauerat, Vindicem ab illo ſuperatum, magnam Romani imperii partem reductam, delatum ei a militibus imperium in metu propter ea verſantem Galbam, Ἀλλ' ἐκεῖνος, addit, τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἐμμένων λογισμοῖς, ἐφύλαττε τῇ συγκλήτῳ τὴν αἵρεσιν τῦ αὐτοκράτορος. καίτοι φανερᾶς γε τῆς Νέρωνος τελευτῆς γενομένης, τό, τε πλῆθος ἐνέκειτο τῷ Οὐεργινίῳ πάλιν, καὶ τῶν χιλιάρχων τις τῶν ἐν τῇ σκηνῇ σπασάμενος τὸ ξίφος, ἐκέλευε τὸν Οὐεργίνιον δέχεσθαι τὴν ἡγεμονίαν ἢ τὸν σίδηρον κ. τ. λ. Vltima verba facilius intelliges, certe vertes, ſi memineris, gladiatoribus inclamatum, *ferrum reciperent!*

H, 2 *con-*

XI. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Laetatur, nobiles adoleſcentes ad ſui imitationem egiſſe, & nomen ac famam ex ſtudiis petere.

O diem laetum! adhibitus in conſilium a praefecto vrbis, audiui ex diuerſo agentes ſummae ſpei, ſummae indolis iuuenes duos, Fuſcum Salinatorem & Numidium Quadratum, egregium par, nec modo temporibus noſtris, ſed literis ipſis ornamento futurum. Mira vtrique probitas, conſtantia 2
ſalua, decorus habitus, os planum, vox virilis, tenax memoria, magnum ingenium, iudicium aequale: quae ſingula mihi voluptati fuerunt: atque inter haec illud, quod & ipſi me, vt rectorem, vt magiſtrum intuebantur, & iis, qui audiebant, me aemulari, meis inſtare veſtigiis videbantur. O di- 3
em (repetam enim) laetum, notandumque mihi candidiſſimo calculo? Quid enim aut publice laeti-

11, 2 *conſtantia ſalua*) Capio haec ſexto caſu, tanquam reſtrictionem *probitati* adiectam. Nimirum *probitas* ad verecundiam praeſertim refertur, quae vicina formidini & inconſtantiae adeo eſt. Horat. Sat. 1, 3, 56 *Probus quis Nobiſcum viuit? Multum demiſſus homo ille eſt.* Ne quis igitur ex laude *probitatis* aliquid ſuſpicetur huiusmodi, adiicit Secundus in tantum probos eſſe, vt *ſalua* ſimul ſit *conſtantia.*

os planum) Quod ſingula verba recte explicet, ſyllabas non obſcuret, aut deuoret &c. * *Latinum os* quod habent quidam libri, ſi omnino ſeruandum ſit (quod mihi tamen ſecus videtur) non interpreter cum Barthio faciem Heroicam, quae ſermonem Romanum condeceat: ſed referam ad illud Ciceronis de Orat. 3, 12 *Quare cum ſit quaedam certa* vox, Romani generis vrbisque propria, *in qua nihil offendere, nihil diſplicere, nihil animaduerti poſſit, nihil ſonare aut olere peregrinum, hanc ſequamur, neque ſolum* ruſticam aſperitatem, *ſed etiam* peregrinam inſolentiam (haec duo ſunt oppoſita *voci Romanae*) *fugere diſcamus.* Praecedunt plura & ſequuntur, quae huc faciunt.

us quam clariſſimos iuuenes nomen & famam ex ſtudiis petere, aut mihi optatius, quam me ad recta
4 tendentibus quaſi exemplar eſſe propoſitum? Quod gaudium vt perpetuo capiam, deos oro: ab iisdem, teſte te, peto, vt omnes, qui me imitari tanti putabunt, meliores eſſe, quam me velint. Vale.

XII. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Reſpondet commendaticiae, & alteri caſtigatoriae epiſtolae, huic quidem immeritae.

Tu vero non debes ſuſpenſa manu commendare mihi, quos tuendos putas. Nam & te decet multis prodeſſe, & me ſuſcipere quidquid ad
2 curam tuam pertinet. Itaque Vectio Priſco quantum plurimum potuero, praeſtabo, praeſertim
3 in arena mea, hoc eſt, apud centumuiros. Epiſtolarum, quas mihi, vt ais, aperto pectore ſcripſiſti, obliuiſci me iubes: at ego nullarum libentius memini. ex illis enim vel praecipue ſentio, quanto-

4 ab iisdem, teſte te) * Lectio ab Aldo prolata, cui ſuffragatur Mediceus: quam planam, liquidam, elegantem, eſſe nemo temere negauerit. Editi tamen ante Aldum, & Gruterus ex libris Palatinis, ita: *ac eosdem teſtes peto, vt omnes* &c. Quod tum demum probauerim, ſi, vno apice immutato, vltimum verbum epiſtolae non *velint* legamus, ſed *velim.* Sic enim Plinius, candidiſſima anima, Deos teſtes aduocauerit, ſe velle atque optare, vt ſui imitatores meliores fiant, quam ipſe, illorum exemplum. Sic illud *vt* valebit *quam*, & intendendi aliquam augendique vim habebit.

12, 1 ſuſpenſa manu) Vt medicus vulnera tractat, non imponens totam, eaque innixus parti adſectae, quo dolorem & noxam augeat, ſed ſuſtinens eam & retrahens: vt *ſuſpenſo veſtigio* vel *gradu* incedit, qui non totam plantam cum impetu humi figit, ſed digitis tantum nititur.

3 exe-

quantopere mediligas, cum ſic exegeris mecum, vt
ſolebas cum tuo filio. Nec diſſimulo, hoc mihi 4
iucundiores eas fuiſſe, quod habebam bonam cauſſam,
quum ſummo ſtudio curaſſem, quod tu curari vole-
bas. Proinde etiam atque etiam rogo, vt mihi ſem- 5
per eadem ſimplicitate, quoties ceſſare videbor(nun-
quam enim ceſſabo) conuicium facias: quod & ego
intelligam a ſummo amore proficiſci, & tu non me-
ruiſſe me gaudeas. Vale.

XIII. C. PLINIVS VRSO SVO S.

Cauſſam Bithynorum aduerſus Varenum, narrare pergit.

Vnquamne vidiſti quemquam tam laborioſum &
exercitum, quam Varenum meum? cui, quod
ſumma contentione impetrauerat, defendendum &
quaſi rurſus petendum fuit. Bithyni ſenatusconſul- 2
tum apud conſules carpere & labefactare ſunt auſi,
atque etiam abſenti principi criminari: ab illo ad ſe-
natum remiſſi, non deſtiterunt. Egit Claudius Capito
irreuerenter magis quam conſtanter, vt qui ipſum ſe-
natusconſultum apud ſenatum accuſaret. Reſpon- 3
dit Fronto Catius grauiter & firme. Senatus ipſe
mirificus. Nam illi quoque, qui prius negarant
Vareno, quae petebat, eadem danda, poſtquam
erant data, cenſuerunt. *Singulos enim, integra re,* 4
diſſentire fas eſſe; peracta, quod pluribus placuiſſet,

 cunctis

3 *exegeris mecum*) Accurate egeris. Vid. 9, 26, 13. Laudauit hic Cortius Cic. fam. 10, 24, 15 *De his rebus vt exigeret cum eo, Furnio mandaui.*

13, 1 *Varenum meum*) De quo ſupra 5, 20, 2 vbi impetrauit, vti ſibi quoque, reo, teſtes euocare liceret. Add. 7, 6. 14, 20.

5 *cunctis tuendum.* Acilius tantum Rufus, & cum eo ſeptem an octo? (ſeptem immo) in priore ſententia perſeuerarunt. Erant in hac paucitate nonnulli, quorum temporaria grauitas, vel potius gra-
6 uitatis imitatio, ridebatur. Tu tamen aeſtima, quantum non in ipſa pugna certaminis maneat, cuius quaſi praeluſio atque praecurſio has contentiones excitauit. Vale.

XIV. C. PLINIVS MAVRICO SVO S.

Aduentum in villam Maurici promittit ſub conditione.

Solicitas me in Formianum. Veniam ea conditione, ne quid contra commodum tuum facias: qua pactione inuicem mihi caueo. Neque enim mare & litus, ſed te, otium, libertatem ſequor: alioqui
2 ſatius eſt in vrbe remanere. Oportet enim omnia aut ad alienum arbitrium, aut ad ſuum facere: mei certe ſtomachi haec natura eſt, vt nihil niſi totum & merum velit. Vale.

XV. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Paſſieni exemplo, ab Iauoleno interpellati, monet, recitaturis ſanae mentis auditores adhibendos eſſe.

Mirificae rei non interfuiſti: ne ego quidem: ſed me recens fabula excepit. Paſſienus Paullus, ſplendidus eques Romanus, & inprimis eruditus, ſcribit elegos. Gentilicium hoc illi: eſt enim municeps

14, 2 *omnia aut*) Acumen in hoc eſt, vt *omnia* capias pro vniuerſis, & repetas h. m. *aut omnia ad alienum arbitrium facere*, vt in vrbe, *aut omnia ad ſuum*, quod ego ruri volo.

15, 2 *Ia-*

niceps Propertii, atque eiam inter maiores ſuos Pro-
pertium numerat. Is quum recitaret, ita coepit di- 2
cere, *Priſce iubes?* Ad hoc Iauolenus Priſcus (ade-
rat enim, vt Paullo amiciſſimus) *Ego vero non iubeo.*
Cogita, qui riſus hominum, qui ioci. Eſt omni- 3
no Priſcus dubiae ſanitatis: intereſt tamen officiis,
adhibetur conſiliis, atque etiam ius ciuile publice re-
ſpondet: quo magis, quod tunc fecit, & ridiculum
& notabile fuit. Interim Paullo aliena deliratio 4

15, 2 *Iauolenus Priſcus*) * Ita ſcribere malunt hodie. Sed nec *Iabolenum* damnarim.

3 *Eſt Priſcus dub. ſan.*) Hic eſt ille locus, ob quem male ſanus adhuc audiit Iauolenus; nuper *nugator*, & *mendax*, & *intolerabilis ambitionis homo*, & *nefarii conſilii* reus, eſſe coepit Plinius. Scilicet Plinius Paullum amauit, praeconem ſuae gloriae: eundem fortius amauit Iauolenus illius amiciſſimus. Itaque quem a plagiis ſuis (Martiali etiam accuſatis 2, 20) fruſtra adhue reuocauerat, eum iam recitare incipientem, captata opportunitate, falſe & grauiter reprehendit: Quod indigne ferebat Secundus adeo, vt hac epiſtola dolorem ſuum vlciſceretur. Sic vir doctus, *qui de Priſco Iauoleno ICto incomparabili & praecipuo ſaeculi ſui ornamento diſſertationem* Lipſiae 1734. edidit, G. A. Ienichen. Sed poſuit, non probauit, Paullum Martialis eſſe noſtrum; vt nec illud probatum eſt, quod ſumunt viri docti, a Iuuenale eum tangi 1, 2 & 3, 8. Et fac ita eſſe, Martiali in animo fuiſſe Plinianum hunc Paullum: vtrum credemus facilius, poetam maledixiſſe poetae? an Plinium, adeo illum famae ſuae, & optimis quidem artibus, ſtudioſum, impudenti mendacio ſuos illos politiſſimos libellos & virtutis colore vndique nitentes, temere apud conſciam Romam, & orbem terrarum, maculaſſe? Et quam tandem iniuriam fecit Iauoleno? Dixit, *dubiae ſanitatis* eſſe: *delirationem* illi tribuit. Potuit tamen per Plinium vir doctiſſimus fuiſſe Iauolenus, & ſapiens, & probus: licet *μελαγχολικῷ* quodam *πάθει* quod magnis ingeniis ſolenne eſt, interdum extra oleas auferretur. Parum nouit hiſtoriam hominum eruditorum, ſi quis putat, fieri non poſſe, vti *dubiae ſanitatis* aliquis videatur interdum, & tamen *officiis interſit*, *conſiliis adhibeatur*, *ius ciuile reſpondeat*, vel quamcunque aliam artem profiteatur. Maneat itaque per nos vir bonus Plinius, vir iuris conſultiſſimus cum defenſore ſuo Iauolenus, laude ſua omnes digniſſimi.

4 ali-

aliquantum frigoris attulit. Tam ſolicite recitaturis prouidendum eſt, non ſolum vt ſint ipſi ſani, verum etiam vt ſanos adhibeant. Vale.

XVI. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Auunculi exitum Tacito, hiſtoriam ſcripturo, rogatus narrat.

Petis, vt tibi auunculi mei exitum ſcribam, quo verius tradere poſteris poſſis. Gratias ago. Nam video, morti eius, ſi celebretur a te, immortalem
2 gloriam eſſe propoſitam. Quamuis enim pulcherrimarum clade terrarum, vt populi, vt vrbes, memorabili caſu, quaſi ſemper victurus, occiderit; quamuis ipſe plurima opera & manſura condiderit: multum tamen perpetuitati eius ſcriptorum tuorum
3 aeternitas addet. Equidem beatos puto, quibus deorum munere datum eſt aut facere ſcribenda, aut ſcribere legenda; beatiſſimos vero quibus vtrumque. Horum in numero auunculus meus & ſuis libris & tuis erit. Quo libentius ſuſcipio, depoſco etiam,
4 quod iniungis. Erat Miſeni, claſſemque imperio prae-

4 *aliquant. frigor. attul.*) Fecit, vt minus ſtudioſe, minus calide audiretur Paullus, cum Priſci cogitatio homines ſubinde ſubiret, & riſum iis excuteret, qui recitantem etiam Paullum a ſtudio & calore pronuntiandi pudore quodam reuocaret. Sic *frigus* explicamus ad Quinct. 5, 7, 26.

16, 1 auunculi mei) Plinii maioris, a quo adoptatus noſter eſt. Hanc epiſtolam alias, in fronte Chreſtomathiae Plinianae ſatis copioſe illuſtrauimus. Hic breuitate tenebimus inſtitutum.

2 vt vrbes) * Merito tuetur antiquam lectionem Cortius, contra Caſauboni coniecturam *vrbis* receptam a Cellario.

plurima opera) Quae recenſet noſter 3, 5. Nihil ſupereſſe praeter naturalem hiſtoriam ibi indicatum eſt.

ſcript. tuorum aeternitas) Quae tamen hac parte intercepta eſt. Bene igitur, Plini, auunculi tui famae hac epiſtola conſuluiſti.

4 *Erat Miſeni*) Vbi ex inſtitu-

praeſens regebat. Nonum Kalend. Septembres, ho-
ra fere ſeptima, mater mea indicat ei, apparere
nubem inuſitata & magnitudine & ſpecie. Vſus il- 5
le ſole, mox frigida, guſtauerat iacens, ſtudebatque:
poſcit ſoleas, adſcendit locum, ex quo maxime mi-
raculum illud conſpici poterat. nubes (incertum
procul intuentibus, ex quo monte: Veſuuium fuiſ-
ſe poſtea cognitum eſt) oriebatur: cuius ſimili-
tudinem & formam non alia magis arbor, quam
pinus expreſſerit. Nam longiſſimo velut trunco ela- 6
ta in altum, quibusdam ramis diffundebatur. Cre-
do quia recenti ſpiritu euecta, deinde ſeneſcente eo
deſtituta, aut etiam pondere ſuo victa, in latitudi-
nem vaneſcebat: candida interdum, interdum ſor-
dida & maculoſa, prout terram cineremue ſuſtule-
rat. Magnum propiusque noſcendum, vt eruditiſ- 7
ſimo viro, viſum. Iubet Liburnicam aptari: mihi,

 ſi ve-

ſtituto Auguſti legio Romana cum claſſe inferum mare, ipſamque adeo vrbem tuebatur. Vid. Tac. A. 4, 5, 1. Sueto. Aug. 49. praeſertim Veget. de re mil. 5, 1.

Nonum Kal. Sept.) * Hanc lectionem ex ipſa hiſtoria & Dione confirmat Maſſo. in vita Plin. iun. ad A. 17 & 18.

5 vſus ille ſole) Vt ſolebat. Vid. 3, 5, 11 vbi etiam de guſtatione.

Veſuuium) Hoc primum illius montis vulgo habitum eſſe illo tempore incendium, tum noſtri narratio, tum Dionis apud Xiphilinum ſatis docet: nec adeo prope acceſſurus videtur fuiſſe naturae hiſtoricus, ſi quid de illo monte compertum habuiſſet. Interim non ex traditione modo, ſed ex ipſa campi Phlegraei appellatione, & ingenio loci argumentati Diodorus Siculus, & Vitruuius, ille lib. 4, 21. hic 2, 6, olim arſiſſe hanc regionem, perſuadent. Hic *Non minus*, inquit, *memoratur antiquitus creuiſſe ardores, & abundauiſſe ſub Veſuuio monte, & inde euomuiſſe circa agros flammam.*

6 vaneſcebat) * Neſcio vnde ſit in Cortiana *euaneſcebat*. Alterum agnoſcunt libri, quod mihi conſtet, omnes: nec varietatem notat Cortius. Itaque ſphalma puto.

8 acci

ſi venire vna vellem, facit copiam. Reſpondi, ſtudere me malle: & forte ipſe, quod ſcriberem, de-
8 derat. Egrediebatur domo, accipit codicillos. Retinae claſſiarii imminenti periculo exterriti (nam villa

8 accipit codicill. Retinae) Primo lectionem receptam interpretabimur: deinde quaedam monebimus, a recentioribus editoribus neſcio quam bene praetermiſſa. *Accipit codicillos*, in quibus vel ſua vel librarii manu enotaret phaenomena illa: ſic Buchnerus. *Retinae*, quod vici nomen eſt, collocati in caſtris nauticis *claſſiarii*, *orabant* Plinium, *vt ſe* (claſſiarios) *tanto diſcrimini* ſubmiſſis nauibus *eriperet*. Haec ſic ſatis capio. Sed non capio ſitum quem *Retinae* illi adſignant Hermolaus Barbarus ad h. l. in fronte caſtigationum Plinianarum, & hunc forte ſecutus Cellarius. Si enim *ſub Miſeno*, vt narrant, vt pingunt, fuit, fuit ſatis longe adhuc remota a periculo; nec vllo modo imaginari licet, quomodo is, qui e Miſeno verſus Retinam contendit, *Stabias* deuenire potuerit. Rectius itaque *Retinam*, vel *Reſinam*, vt malunt hodie ſcribere, ſubiiciunt ipſi Veſeuo inter Porticum & Herculanum tabellae Io. Ba. Maſculi Neapolitani, qui operis ſui, de incendio Veſuuii A. 1631 excitato, libro decimo etiam topographiam Veſuuii propoſuit: quem ſequuntur tabulae, Homannianae, tum ea, quae Neapolitanum regnum exhibet, tum altera, quae vrbem ſolam cum vicinia. Hunc igitur locum non illuſtrauit tabella Cellariana (viri alioquin immortaliter de vetere Geographia meriti) ſed obſcurauit. Hoc vnum erat. Iam illud non diſſimulandum, magna ſcripturae varietate hunc locum laborare, circa diſtinctionem praeſertim, & circa vocem *claſſiarii*, pro qua *Taſci*, *naſci*, *iraſci* habent MSS. & typis excuſi quidam. Porro narrat Hermolaus, fuiſſe qui *Retinam* mulieris nomen intelligant, quae fuerit vxor Caeſii Baſſi, & nomen forte ipſi vico dederit. De illo Caeſio Baſſo deinde Probi (Huic nempe tribuebant Vetera ſcholia ad Perſ. 6, 1) locum adfert, laudatum etiam Volaterrano p. m. 144, a *Caeſium Baſſum poëtam lyricum fama eſt in praediis ſuis, ardente Veſeuo monte, & late vagantibus ignibus, cum villa ſua conflagraſſe.* Hiſce accommodatiſſima erit Aldina lectio, circa vnum illud tam varie ſcriptum nomen leuiter immutata, vt pro *naſci* legamus *Baſſi*, hoc modo. *Egrediebatur domo. Accipit codicillos* (tumultuarium genus epiſtolarum) *Rectinae* (ſic eſt pro *Retinae*) *Baſſi*, *imminenti periculo* (quod forte iam hauſerat maritum) *exterritae. nam villa eius* (nomine illius poſtea dicta) *ſubiacebat* Veſeuo monti, (vt pingitur a Maſculo) *nec vlla* inde *niſi nauibus fuga*, itaque *vt ſe* (Retinam) *tanto diſcrimine*

la ea ſubiacebat, nec vlla niſi nauibus fuga) vt ſe tanto
diſcrimini eriperet, orabant. Vertit ille conſilium, 9
& quod ſtudioſo animo inchoauerat, obit maximo.
Deducit quadriremes; adſcendit ipſe non Retinae
modo, ſed multis (erat enim frequens amoenitas
orae) laturus auxilium. Properat illuc, vnde alii 10
fugiunt; rectumque curſum, recta gubernacula in
periculum tenet, adeo ſolutus metu, vt omnes illi-
us mali motus, omnes figuras, vt deprehenderat
oculis, dictaret enotaretque. Iam nauibus cinis 11
inciderat, quo propius accederet, calidior & denſi-
or; iam pumices etiam, nigrique & ambuſti & fra-
cti igne lapides: iam vadum ſubitum, ruinaque
montis litora obſtantia. Cunctatus paullum, an
retro flecteret? mox gubernatori vt ita faceret mo-
nenti,

ne eriperet, ipſa Retina *orabat*. Compara quae ſequuntur, & optime cohaerere videbis. Sed ſi *claſſiarii*, & quae ei lectioni cohaerent, ſunt e bonis libris; & certe iam ita legebatur aetate Hermolai: malim quadriremes propter eos deduci, quam propter mulierem, licet nobiliſſimam, & non ſolam.

9 *Vertit ille conſilium*) Malo conſilio aduerbium *non* ante *vertit* ponunt non nulli, quaſi hoc vellet Plinius, auunculum ſuum, rogatum a claſſiariis, vt *ſe ipſum* eriperet periculo, non mutaſſe prius illud accedendi propius conſilium. Si claſſiarii omnino orarunt, quod dubium eſſe modo oſtendimus, ipſi eripi voluere diſcrimini, non rogarunt vt parceret ipſe ſibi Plinius. *Vertit* etiam re ipſa Plinius *conſilium* ſuum. Ante enim Liburnica vna volebat exploratum ire rem nouam ac miram: nunc deducit quadriremes: ante *ſtudioſo animo* & ſciendi cupido *inchoauerat* nauigationem, nunc *obit* eam *maximo*, vt qui cum ſuae commoditatis, & ſalutis adeo neglectu adiutum eat vel claſſiarios, vel Retinam Baſſi vxorem, & familiam illius, totamque illam viciniam.

11 *ruinaque montis*) Ipſius Veſeui, niſi obſcure locutus eſt Plinius. Scilicet *Retinam* petebat primo ſiue mulierem ſiue villam, periculo quidem proximam. Hic cum appellendi copia non eſſet, ad dextrum latus flectere iubet gubernatorem, petere Stabias.

Pom-

nenti, FORTES, inquit, *fortuna iuuat: Pomponi-*
12 *anum pete.* Stabiis erat, diremtus ſinu medio. Nam ſenſim circumactis curuatisque litoribus mare infunditur. Ibi, quanquam nondum periculo appropinquante, conſpicuo tamen, &, quum creſceret, proximo, ſarcinas contulerat in naues, certus fugae, ſi contrarius ventus reſediſſet: quo tunc auunculus meus ſecundiſſimo inuectus complectitur trepidantem, conſolatur, hortatur: vtque timorem eius ſua ſecuritate leniret, deferri ſe in balineum iubet; lotus accubat, coenat, atque hilaris, aut, quod eſt
13 aeque magnum, ſimilis hilari. Interim e Veſuuio monte pluribus locis latiſſimae flammae altaque incendia relucebant, quorum fulgor & claritas tenebris noctis excitabatur. Ille agreſtium trepidatione igni relictas deſertasque villas per ſolitudinem ardere, in remedium formidinis, dictabat. Tum ſe quieti dedit, & quieuit veriſſimo quidem ſomno. Nam meatus animae, qui illi propter amplitudinem corporis grauior & ſonantior erat, ab iis, qui limini obuerſabantur, audie-
14 batur. Sed area, ex qua diaeta adibatur, ita iam cinere, mixtisque pumicibus oppleta ſurrexerat, vt ſi longior in cubiculo mora eſſet, exitus negaretur. Excitatus procedit, ſeque Pomponiano, caeterisque
15 qui peruigilarant, reddit. In commune conſultant, an

Pomponianum pete) Filium forte *Pomponii Secundi Conſularis poëtae*, cuius vitam ſcripſit Plinius maior, quod ipſe commemorat 14, 4 ſ. 6 & noſter 3, 5, 3.

14 *area ex qua diaeta*) Obſeruent antiquitatis ſtudioſi, quod non obſeruatum his, qui Plinianas villas delinearunt, membra villarum non vno tecto comprehenſa fuiſſe, ſed prout res ferret, per lacinias quasdam diſperſa, vt ſunt aediculae Carthuſianorum &c.

17 *ſol-*

an intra tecta ſubſiſtant, an in aperto vagentur: nam
crebris vaſtisque tremoribus tecta nutabant, & quaſi
emota ſedibus ſuis, nunc huc, nunc illuc abire aut refer-
ri videbantur. Sub dio rurſus, quanquam leuium 16
exeſorumque, pumicum caſus metuebatur. quod
tamen periculorum collatio elegit. Et apud illum
quidem ratio rationem, apud alios timorem timor
vicit. Ceruicalia capitibus impoſita linteis conſtrin-
gunt. Id munimentum aduerſus decidentia fuit.
Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior 17
denſiorque: quam tamen faces multae variaque lu-
mina ſoluebant. Placuit egredi in litus, & e pro-
ximo adſpicere, ecquid iam mare admitteret, quod
adhuc vaſtum & aduerſum permanebat. Ibi ſuper 18
abiectum linteum recubans, ſemel atque iterum fri-
gidam popoſcit, hauſitque. Deinde flammae, flam-
marumque praenuntius odor ſulfuris, alios in fugam
vertunt, excitant illum. Innixus ſeruis duobus ad- 19
ſur-

17 *ſoluebant*) *In quibusdam MSS. cum eſſet *ſolebantur*, coniecerat Cortius, *ſolabantur*, idque poſtea ita inuentum in tribus Brummeri libris, teſtatur Longolius. Recepiſſem eam contra vulgatam, licet ei faueant plures libri antiqui, in quibus eſt *ſolebant*. Sed obſtabat hoc, quod illae *faces multae variaque lumina* poſſunt intelligi, non de his quae parabant ſibi homines, ſed de erumpentibus hinc inde flammis maioribus, quarum vis perrumperet nonnunquam fumos, & terribilem illam noctem terrore alio *ſolueret*, quo minus continua eſſet, non *ſolaretur*. Et profecto non fuit, quod Tacitum doceret Secundus, accenſas ab hominibus faces, quibus *ſolarentur tenebras*, niſi voluit ob formulam loquendi politulam putidiuſculus amico ſuo & nobis videri: at hoc pertinet ad deſcribendum illum naturaė motum, & imaginem magnae noctis concipiendam, vt dicat interlucentibus flammis eam interdum diſtinctam fuiſſe. Idem hic phaenomenon deſcribit ex proximo, quod e longinquo obſeruatum pingit deinde 6, 20, 9 *Nubes atra & horrenda* &c.

18 frigidam popoſcit) ſtimulante ſitim aeſtu, & ſubtiliore ex incendio montis vapore.

19 clau-

ſurrexit, & ſtatim concidit, vt ego coniecto, craſſiore caligine ſpiritu obſtructo, clauſoque ſtomacho, qui illi natura inualidus & anguſtus & frequenter in-
20 teraeſtuans erat. Vbi dies redditus (is ab eo, quem nouiſſime viderat, tertius) corpus inuentum eſt integrum, illaeſum opertumque, vt fuerat indutus: habitus corporis quieſcenti, quam defun-
21 cto, ſimilior. Interim Miſeni ego & mater. Sed nihil ad hiſtoriam, nec tu aliud, quam de exitu e-
22 ius, ſcire voluiſti. Finem ergo faciam. Vnum adiiciam, omnia me, quibus interfueram, quaeque ſtatim, quum maxime vera memorantur, audiueram, vere perſequutum. Tu potiſſima excerpes. Aliud eſt enim epiſtolam, aliud hiſtoriam; aliud amico, aliud omnibus ſcribere. Vale.

XVII. C. PLINIVS RESTITVTO SVO S.

Indignatur, quosdam, eruditos ſibi viſos, recitanti amico nullum ſignum laetitiae dediſſe.

Indignatiunculam, quam in cuiusdam amici auditorio cepi, non poſſum mihi temperare, quo minus apud te, quia non contigit coram, per epiſtolam

19 *clauſoque ſtomacho*) Loqui auctorem de orificio ventriculi negari non poteſt. quorſum enim illud *interaeſtuans* referas, niſi ad ſingultum & ructus, quae vtraque ſedem in illo, nec vsquam praeterea, habent. Sed quomodo hic ſtomachus claudi a ſulfureo vapore potuerit, quomodo clauſum ſtomachum cita mors conſequi? non apparet. Nempe parum naturae noſtrae conſultus erat Secundus, qui neſciret, quod clariſſime hodie oſtendunt Medici, conſtrictis ab acidiſſimo ſulfuris ardentis vapore tunicis nerueis vaſorum pulmonalium, quae aera alias admittunt, & inflata laxant ſanguinis canaliculos, circulum illum & commeatum ſanguinis, quo vita noſtra continetur, intercludi.

21 *Interim Miſeni*) Quod hic abrumpit auctor, perſequitur mox ep. 20.

17, 2 *la-*

lam effundam. Recitabatur liber abſolutiſſimus: 2
hunc duo aut tres, vt ſibi & paucis videntur, di-
ſerti, ſurdis mutisque ſimiles audiebant. Non la-
bra diduxerunt; non mouerunt manum, non deni-
que adſurrexerunt, ſaltem laſſitudine ſedendi. Quae 3
tanta grauitas? quae tanta ſapientia? quae immo pi-
gritia, arrogantia, ſiniſteritas ac potius amentia, in
hoc totum diem impendere, vt offendas, vt inimi-
cum relinquas, ad quem tanquam amiciſſimus ve-
neris? Diſertior ipſe es? tanto magis ne inuideris: nam,
QVI inuidet, minor eſt. Denique, ſiue plus, ſiue mi- 4
nus, ſiue idem praeſtas, lauda vel inferiorem, vel ſu-
periorem, vel parem. Superiorem, quia niſi lau-
dandus ille eſt, non potes ipſe laudari; inferiorem
aut parem, quia pertinet ad tuam gloriam quam
maximum videri, quem praecedis vel exaequas.
Equidem omnes, qui aliquid in ſtudiis fa- 5
ciunt, venerari etiam mirarique ſoleo. Eſt
enim res difficilis, ardua, faſtidioſa, & quae
eos,

17, 2 *labra diduxerunt*) Genera ſumma plauſus complectitur, vocis, manus, aſſurgendi, de quibus etiam 2, 10, 6 & 5, 3, 9. De reliquis peruulgatum. Aſſurrectio magna alioquin venuſtae humanitatis pars, hic, puto, non tam ad ipſum honorem & plauſum, quam ad attentionem ſignificandam pertinet, quod tamen ipſum laudandi genus eſt.

3 *ſiniſteritas*) Non tam ad malignam voluntatem refero, quam ad imperitiam illam *dexteritati* oppoſitam, qua quis non vtitur, aut non recte vtitur, remediis, ad finem, quem ipſe ſibi propoſuit, conſequendum: vt qui ſiniſtrae manus miniſterio vtitur, (non a puero adſuefactus) vbi dextra opus erat. Sic illud *mens non laeua* apud poetam non voluntatem, ſed vim intelligendi reſpicit. Ita apud Gellium 6, 2 *ſcaeuitas*, & *voluntarius impetus*, iunguntur vt duae cauſſae actionum; non explicandi cauſſa ſibi adiiciuntur: nimirum eadem ratione, qua in prologo operis, vt nunc putatur (olim erat epilogus) *ſcaeuitatem & inuidentiam iungit*, alterum intellectus vitium, alterum voluntatis.

eos, a quibus contemnitur, dedignatur. Niſi forte aliud iudicas tu: quanquam quis vno te reuerentior
6 huius operis, quis benignior aeſtimator? Qua ratione ductus, tibi potiſſimum indignationem meam prodidi, quem habere ſocium maxime poteram. Vale.

XVIII. C. PLINIVS SABINO SVO S.

Promittit, Firmanorum ſe cauſſam acturum eſſe.

Rogas, vt agam Firmanorum publicam cauſſam; quod ego, quanquam plurimis occupationibus diſtentus, adnitar. Cupio enim & ornatiſſimam coloniam aduocationis officio, & te gratiſſimo tibi
2 munere obſtringere. Nam quum familiaritatem noſtram, vt ſoles praedicare, ad praeſidium ornamentumque tibi ſumſeris, nihil eſt quod negare debeam, praeſertim pro patria petenti. Quid enim precibus
3 aut honeſtius piis, aut efficacius amantis? Proinde Firmanis tuis, ac iam potius noſtris, obliga fidem meam; quos labore & ſtudio meo dignos cum ſplendor ipſorum, tum hoc maxime pollicetur, quod credibile eſt optimos eſſe, inter quos tu talis exſtiteris. Vale.

XIX. C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

Pretium agrorum creuiſſe ſcribit: quia candidati tertiam patrimonii partem in praedia Italica iuſſi ſint impendere.

Scis tu acceſſiſſe pretium agris, praecipue ſuburbanis? Cauſſa ſubitae caritatis, res multis agitata ſermonibus, proximis comitiis honeſtiſſimas voces ſenatui expreſſit: CANDIDATI NE CON-

VIVEN-

viventvr, ne mittant mvnera, ne pecvnias deponant. Ex quibus duo priora tam aperte, quam immodice fiebant: hoc tertium, quamquam occultaretur, pro comperto habebatur. 2
Homullus deinde noſter, vſus vigilanter hoc conſenſu ſenatus, ſententiae loco poſtulauit, vt conſules deſiderium vniuerſorum notum principi facerent, peterentque, ſicut aliis vitiis, huic quoque prouidentia ſua occurreret: occurrit. 3
Nam ſumtus candidatorum, foedos illos & infames, ambitus lege reſtrinxit: eosdem patrimonii tertiam partem conferre iuſſit in ea, quae ſolo continerentur, deforme arbitratus (vt erat) honorem petituros, vrbem Italiamque non pro patria, ſed pro hoſpitio aut ſtabulo quaſi peregrinantes habere. 4
Concurſant ergo candidati certatim: quidquid venale audiunt, emtitant; vt ſint quoque plura venalia efficiunt. 5
Proinde, ſi poenitet te Italicorum praediorum, hoc vendendi tempus tam hercule, quam in prouinciis comparandi: dum iidem candidati illic vendunt, vt hic emant. Vale. 6

XX. C. PLINIVS CORNELIO TACITO SVO S.

Narrat, quae ex Veſuuii incendio, cum matre Miſeni relictus, pertulerit.

Ais, te adductum literis, quas exigenti tibi de morte auunculi mei ſcripſi, cupere cognoſcere, quos

19, 1 ne pec. deponant) Apud *ſequeſtres* nempe, tum demum numerandas, cum ſuffragia tuliſſent candidati; ne accidat, quod factum eſſe apparet, vt accepta pecunia homines ſuam tamen in ſuffragando (per tabellas praeſertim) libertatem ſeruarent. Vid. Viri docti ad Cic. diuin. in Caec. c. 7.

20, 1 literis, quas) Quae nunc ſunt 6, 16.

quos ego Miſeni relictus (id enim ingreſſus abruperam) non ſolum metus, verum etiam caſus pertulerim.

> *Quamquam animus meminiſſe horret, - - -*
> *Incipiam.*

2 Profecto auunculo, ipſe reliquum tempus ſtudiis (ideo
enim remanſeram) impendi: mox balineum, coe-
3 na, ſomnus inquietus & breuis. Praeceſſerat per
multos dies tremor terrae minus formidoloſus, quia
Campaniae ſolitus: illa vero nocte ita inualuit, vt
4 non moueri omnia, ſed euerti crederentur. Irrum-
pit cubiculum meum mater: ſurgebam inuicem, ſi
quieſceret, excitaturus. Reſidimus in area domus,
5 quae mare a tectis modico ſpatio diuidebat. Dubito
conſtantiam vocare an imprudentiam debeam: agebam enim duodeuiceſimum annum. Poſco librum Titi Liuii, & quaſi per otium lego, atque etiam, vt coeperam, excerpo. Ecce, amicus auunculi, qui nuper ad eum ex Hiſpania venerat, vt me & matrem ſedentes, me vero etiam legentem videt, illius patientiam, ſecuritatem meam corripit: nihilo ſegni-

id enim ingreſſus) Intellige, ad narrandum; reſpicit enim verba ſ. 21 *Interim Miſeni ego & mater. Sed nihil* &c. Verba *quamquam animus* ſunt Virg. Aen. 2, 12.

3 *illa vero nocte*) * Auctiores ſunt hic libri quidam, ſed iidem etiam vitioſi. Heinſ. ad Ouid. met. 7, 492 ita concinnat, *Illa vero nocte ita inualuit, vt non ſolum caſtella, verum etiam oppida omnia non moueri, ſed euerti crederentur.* Cortius hoc modo, *Illa vero nocte non ſolum caſtella, verum etiam oppida moueri omnia & verti credebantur. Inuaſit in cubic.* ita enim legitur in Mediceo & aliis pro *irrumpit*.

5 *an imprudentiam*) * Sic optimi quique libri: ſic ipſa ratio poſtulat. Imprudenter ergo Monachi imprudentis commentum in quaſdam editiones adſumtum.

9 *tor-*

ſegnius ego intentus in librum. Iam hora diei pri- 6
ma, & adhuc dubius & quaſi languidus dies, iam
quaſſatis circumiacentibus tectis, quamquam in aper-
to loco, anguſto tamen, magnus & certus ruinae
metus. Tum demum excedere oppido viſum. Se- 7
quitur vulgus attonitum, quodque in pauore ſimile
prudentiae, alienum coſilium ſuo praefert, ingenti-
que agmine abeuntes premit & impellit. Egreſſi 8
tecta conſiſtimus. Multa ibi miranda, multas for-
midines patimur. Nam vehicula quae produci iuſ-
ſeramus, quamquam in planiſſimo campo, in con-
trarias partes agebantur, ac ne lapidibus quidem ful-
ta, in eodem veſtigio quieſcebant. Praeterea ma- 9
re in ſe reſorberi, & tremore terrae quaſi repelli vi-
debatur. Certe proceſſerat litus, multaque anima-
lia maris in ſiccis arenis detinebat. Ab altero la-
tere nubes atra & horrenda ignei ſpiritus tortis vibra-
tisque diſcurſibus rupta, in longas flammarum figu-
ras dehiſcebat: fulgoribus illae & ſimiles & maiores
erant. Tum vero ille idem ex Hiſpania amicus, 10
acrius & inſtantius, *Si frater*, inquit, *tuus, ſi tuus aun-
culus viuit, vult eſſe vos ſaluos: ſi periit, ſuperſtites
voluit: proinde quid ceſſatis euadere?* Reſpondimus,
*non commiſſuros, vt de ſalute eius incerti, noſtrae
conſuleremus.* Non moratus vltra proripit ſe, effu- 11
ſoque curſu periculo aufertur: nec multo poſt, illa
nubes deſcendere in terras, operire maria. Cinxe-
rat Capreas & abſconderat: Miſeni quod procurrit,

9 *tortis vibratisque*) Prius verbum ad celeritatem, qualis eſt telorum tormentis excuſſorum, pertinet: poſterius etiam ad motus oppoſitos recurrentium quaſi per vices angulorum, quos Galli *Sicſac* appellant.

12 abſtulerat. Tum mater orare, hortari, iubere, *quoquo*
modo fugerem: poſſe enim iuuenem: ſe & annis &
corpore grauem bene morituram, ſi mihi cauſſa mor-
tis non fuiſſet. Ego contra, *ſaluum me, niſi vna,*
non futurum: deinde manum eius amplexus, adde-
re gradum cogo: paret aegre, incuſatque ſe, quod
13 me moretur. Iam cinis, adhuc tamen rarus: re-
ſpicio; denſa caligo tergis imminebat, quae nos tor-
rentis modo infuſa terrae ſequebatur. *Deflectamus*,
inquam, *dum videmus, ne in via ſtrati, comitan-*
14 *tium turba in tenebris obteramur.* Vix conſedera-
mus, & nox, non quaſi illunis aut nubila, ſed qualis in
locis clauſis lumine exſtincto: audires vlulatus femi-
narum, infantium quiritatus, clamores virorum:
alii parentes, alii liberos, alii coniuges vocibus re-
quirebant, vocibus noſcitabant: hi ſuum caſum, illi
ſuorum miſerebantur: erant qui metu mortis mor-
15 tem precarentur. Multi ad deos manus tollere:
plures, nusquam iam deos vllos, aeternamque illam &
no-

14 infantium quiritatus) Non diſſimulo, *Quintatus* a clamoribus fidem *Quiritium* implorantibus ductos, in infantibus mihi non vehementer probari. Interim *queritatus*, quod habent libri quidam, ſuſpectum facit forma inſolita, & quod apud Val. Max. etiam 9, 2, 1 *queritatus* habent, Cortio hic obſeruante, libri quidam, vbi de militibus ciuium fidem implorantibus ſermo eſt. Quid igitur? Verbum quod certam adſtrictamque ſignificationem olim habuerat, ſequiori aetate translatum ad alia: quod conferenti loca in theſauro linguae Latinae allata, quem cum maxime recenſemus, apparebit.

15 nusquam iam Deos vll.) Dii gentiles enim rerum naturae fere illigati, cum ea ſimul pereunt & in chaos recidunt. Laudauit hic Buchnerus Sen. Thyeſt. 828

Trepidant, trepidant pectora magno
Percuſſa metu, ne fatali
Cuncta ruina quaſſata labent:
Iterumque Deos *hominesque premat*
Deforme chaos. Addidit Cortius e Lucano 5, 636 *Noctem manes*

noviſſimam noctem mundo interpretabantur. Nec
defuerunt, qui fictis mentitisque terroribus vera pe-
ricula augerent. *Aderant, qui Miſeni fuiſſe, illud ruiſſe,*
illud ardere, falſo, ſed credentibus nuntiabant. Paul- 16
lum reluxit; quod non dies nobis, ſed aduentantis
ignis indicium videbatur: & ignis quidem longius
ſubſtitit: tenebrae rurſus, cinis rurſus multus & grauis:
hunc identidem adſurgentes excutiebamus: operti
alioqui, atque etiam oliſi pondere eſſemus. Poſſem 17
gloriari, non gemitum mihi, non vocem parum
fortem in tantis periculis excidiſſe, niſi me cum o-
mnibus, omnia mecum perire, miſero, magno ta-
men mortalitatis ſolatio credidiſſem. Tandem illa 18
caligo tenuata quaſi in fumum nebulamue deceſſit:
mox dies vere, ſol etiam effulſit, luridus tamen: qua-
lis eſſe, quum deficit, ſolet. Occurſabant trepi-
dantibus adhuc oculis mutata omnia, altoque cinere,
tanquam niue, obducta. Regreſſi Miſenum, cura- 19
tis vtcunque corporibus, ſuſpenſam dubiamque no-
ctem ſpe ac metu exegimus: metus praeualebat.
Nam & tremor terrae perſeuerabat, & plerique
lymphati terrificis vaticinationibus & ſua & aliena*

 mala

nes Deis mixturam. & e Virg. Ge. I, 468 *aeternam*, quam *metuerunt ſaecula, noctem.*

Miſeni fuiſſe, illud) * Cum viderem in quibusdam libris ita legi, *Aderant, qui Miſeni illud fuiſſe*, in aliis ita, *Ad. -- qui Miſeni illud ruiſſe:* vtramque lectionem coniungendam putaui: ita certe idoneam ſententiam oriri, nemo temere negauerit.

17 *miſero, magno tamen ſolatio*) Saepe admodum illo vtitur Cicero, cum negat vel periculum amico inſtare, quod non ſit commune omnibus, vel ſeparatam a reliquis fortunam alicui expetendam. Vide verbi cauſſa primas aliquot libri ſexti. Igitur Plinius hac ſe communi deſperatione quaſi obriguiſſe, non ſpe aliqua animum ſuſtentaſſe, fatetur.

20 Haec

20 mala ludificabantur. Nobis tamen ne tunc quidem, quamquam & expertis periculum, & exſpectantibus, abeundi conſilium, donec de auunculo nuntius. Haec, nequaquam hiſtoria digna, non ſcripturus leges, & tibi, ſcilicet qui requiſiſti, imputabis, ſi digna ne epiſtola quidem videbuntur. Vale.

XXI. C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Verginii Romani probitatem & doctrinam, praeſertim in comoedia ſcribenda, laudat.

Sum ex iis, qui mirer antiquos: non tamen, vt quidam, temporum noſtrorum ingenia deſpicio. Neque enim quaſi laſſa & effoeta natura, vt nihil iam
2 laudabile pariat. Atque adeo nuper audii Verginium Romanum paucis legentem comoediam, ad exemplar veteris comoediae ſcriptam, tam bene, vt
3 eſſe quandoque poſſit exemplar. Neſcio, an noris hominem, quanquam noſſe debes. Eſt enim probitate morum, ingenii elegantia, operum varietate
4 monſtrabilis. Scripſit mimiiambos tenuiter, argute, venuſte, atque in hoc genere eloquentiſſime. Nullum eſt enim genus, quod, abſolutum non poſſit eloquentiſſimum dici. Scripſit

20 *Haec nequaquam*) * Gruterus haec interpolata putat, legendumque breuius, *Haec nequaquam hiſtoria digna: tibi imputabis, ſi digna neque epiſtola videbuntur.*

21, 4 *Nullum eſt enim*) Excuſat, quod *mimiiambos* genus verſuum humile, ſenarios, quibus mimi in theatro vtuntur ad actiones hominum & vitas, praeſertim qua ridiculae ſunt, exprimendas, *eloquentiſſime* ſcriptos dixerat. Scilicet *eloquentiſſimum* dici poſſe, quidquid in ſuo genere abſolutum & perfectum eſt.

5 non

pſit comoedias, Menandrum aliosque aetatis eiusdem
aemulatus. Licet has inter Plautinas, Terentia-
nasque numeres. Nunc primum ſe in vetere co- 5
moedia, ſed non tanquam inciperet, oſtendit. Non
illi vis, non granditas, non ſubtilitas, non amari-
tudo, non dulcedo, non lepos defuit. Ornauit vir-
tutes, inſectatus eſt vitia, fictis nominibus decen-
ter, veris vſus eſt apte. Circa me tantum benigni- 6
tate nimia modum exceſſit, niſi quod tamen poëtis
mentiri licet. In ſumma, extorquebo ei librum, 7
legendumque, immo ediſcendum, mittam tibi. Ne-
que enim dubito futurum, vt non deponas, ſi
ſemel ſumſeris. Vale.

XXII. C. PLINIVS TIRONI SVO S.

Tironem, prouinciam ſortitum, exemplo Bruttiani, a familiari ſuo accuſati, monet, ne cuiquam nimis fidat.

Magna res acta eſt omnium, qui ſunt prouinciis
praefuturi, magna omnium, qui ſe ſimplici-
ter credunt amicis. Luſtricus Bruttianus quum Mon- 2
tanum Atticinum comitem ſuum in multis flagitiis
deprehendiſſet, Caeſari ſcripſit. Atticinus flagitiis
addidit, vt quem deceperat, accuſaret. Recepta
cognitio eſt: fui in conſilio: egit vterque pro ſe;
egit autem carptim, & κατὰ κεφάλαια, quo genere
veritas ſtatim oſtenditur. Protulit Bruttianus teſta- 3

5 non tanquam inciperet) Haec adiicit, ne quis *primum* peruerſe interpretetur *recentem*, *rudem*, atque *tironem*; cum ipſe tempus modo indicare velit, ante quod in hoc genere non elaborarit.

decenter-apte) Vide, quae notamus de his aduerbiis ad 5, 19, 3.

mentum ſuum, quod Atticini manu ſcriptum eſſe
dicebat. Hoc enim & arcana familiaritas, & que-
rendi de eo, quem ſic amaſſet, neceſſitas indicaba-
4 tur. Enumerauit crimina foeda manifeſtaque: ille,
quum diluere non poſſet, ita regeſſit, vt, dum de-
fenditur, turpis, dum accuſat, ſceleratus probare-
tur. Corrupto enim ſcribae ſeruo, interceperat
commentarios, interciderat que, ac per ſummum
nefas vtebatur aduerſus amicum crimine ſuo. Fecit
5 pulcherrime Caeſar. Non enim de Bruttiano, ſed
ſtatim de Atticino perrogauit. Damnatus & in in-
ſulam relegatus: Bruttiano iuſtiſſimum integritatis
teſtimonium redditum, qnem quidem etiam con-
6 ſtantiae gloria ſecuta eſt. Nam defenſus expeditiſ-
ſime, accuſauit vehementer; nec minus acer, quam
7 bonus & ſincerus apparuit. Quod tibi ſcripſi, vt te
ſortitum prouinciam praemonerem, plurimum tibi
credas, nec cuiquam ſatis fidas: deinde ſcias, ſi quis
forte te, quod abominor, fallat, paratam vltio-
nem; qua tamen ne ſit opus, etiam atque etiam
atten-

22, 4 *interciderat*) Qui norit, quid ſit apud ruſticos *interradere*, *interuellere* nempe, inter plura eiusdem generis eradere quaedam vel euellere; idem etiam *intercidere* quid ſibi velit, facile intelliget, nimirum de commentariis hinc inde aliquid excidere & quaſi caſtrare, quod hic fecit Atticinus, tum vt ſcripto ſuo conuinceret de quibusdam Bruttianum, tum vt probandi quaedam facultatem illi adimeret. Sic vtebatur aduerſus amicum crimine ſuo h. e. inſtrumentis quae produci non poterant, quin perfidia ipſius vna proferretur.

5 *de Atticino perrogauit*) Sententias & ſuffragia omnium a primo ad vltimum rogauit, vt damnatus ante Atticinus iam neminem, niſi fortunas ſuas et ſcelus accuſare poſſet.

7 *ſatis fidas*) Non puto opus eſſe vt *ſatis* hic dicamus idem eſſe quod *valde* vel *nimis* adeo: ne *fidas*, quantum *ſatis* eſt ad hoc, vt fallaris.

23, 1 vt

attende. Neque enim tam iucundum eſt vindicare, quam decipi miſerum. Vale. 8

XXIII. C. PLINIVS TRIARIO SVO S.

Cauſſae defenſionem, quam rogatus fuerat, ea lege promittit, vt Ruſo adoleſcens, quem in forum producturus erat, ſecum ageret.

Impenſe petis, vt agam cauſſam pertinentem ad curam tuam, pulchram alioquin & famoſam: faciam, ſed non gratis. Qui fieri poteſt, inquis, vt non gratis tu? Poteſt. Exigam enim mercedem honeſtiorem gratuito patrocinio. Peto, atque etiam 2
paciſcor, vt ſimul agat Cremutius Ruſo. Solitum hoc mihi, & iam in pluribus claris adoleſcentibus factitatum. Nam mire concupiſco bonos iuuenes oſtendere foro, adſignare famae. Quod ſi cui, praeſtare 3
Ruſoni meo debeo, vel propter natales ipſius, vel propter eximiam mei caritatem: quem magni aeſtimo in iisdem iudiciis, ex iisdem etiam partibus, conſpici, audiri. Obliga me: obliga antequam dicat. nam quum dixe- 4
rit, gratias ages. Spondeo, ſolicitudini tuae, ſpei meae, magnitudini cauſſae ſuffecturum. Eſt indolis optimae, breui producturus alios, ſi interim prouectus fuerit a nobis. Neque enim cuiquam tam clarum 5
ſtatim ingenium eſt, vt poſſit emergere, niſi illi materia, occaſio, fautor etiam commendatorque contingat. Vale.

23, 1 *vt non gratis tu?*) *Qui in cauſſis agendis non modo pactione, dono, munere; verum etiam xeniis ſemper abſtinueris* 5, 14, 8.

3 *ex iisdem etiam partib.*) Vt vel vna accuſet, vel vna defendat, vbi fauere illi, ſubleuare, laudare illum, teſtimonium ei perhibere liceat: cum ſi a diuerſa parte agat, oppugnandus ſit omnibus machinis pro fide patrocinii.

XXIV. C. PLINIVS MACRO SVO S.

Famam in factis conditionem facientium ſequi, exemplo municipis feminae, quae marito dux & comes mortis fuerat, oſtendit.

Quam multum intereſt, quid a quo fiat! Eadem enim facta claritate vel obſcuritate facientium aut tolluntur altiſſime, aut humillime deprimuntur.
2 Nauigabam per Larium noſtrum, quum ſenior amicus oſtendit mihi villam, atque etiam cubiculum, quod in lacum prominet. *Ex hoc*, (inquit) *aliquando municeps noſtra cum marito ſe praecipitauit.*
3 Cauſſam requiſiui. *Maritus ex diutino morbo circa velanda corporis, vlceribus putreſcebat: vxor, vt inſpiceret, exegit: neque enim quemquam*
4 *fidelius indicaturum, poſſetne ſanari. Vidit, deſperauit: hortata eſt, vt moreretur, comesque ipſa mortis, dux immo, & exemplum, & neceſſitas fuit. Nam ſe cum marito ligauit, abiecitque in lacum.*
5 *Quod factum ne mihi quidem, qui municeps, niſi proxime auditum eſt; non quia minus illo clariſſimo Arriae facto, ſed quia minor eſt ipſa.* Vale.

XXV. C.

24, 2 *Larium noſtrum*) Cui patria noſtra, Comum, adiaceat.

3 *fidelius indicaturum*) * Sic legendum ex Mediceo libro potius, quam *iudicaturum*. In hac enim re non tam eſt, quod *indicium* corrumpat, quam quod retrahat aliquem a *fideli indicio*. Videt medicus, videt familiaris & iudicat, ſanari non poſſe vlcus: recte *indicat* Agrippa, curari non poſſe fiſtulam putrem Attici: ſed tamen non *fideliter indicat*, quia mauult amico, Attico, vel ad horas aliquot vitam prorogare. In ſimillima cauſſa *quemquam fidelius indicaturum* negat vxor; quod euentus etiam comprobauit.

25, 3 or-

XXV. C. PLINIVS HIPANO SVO S.

De Robuſto, qui peregre profectus diſparuerat, promittit ſe quaeſiturum eſſe: ex ſimili autem exemplo timet, ne fruſtra ſit.

Scribis, Robuſtum, ſplendidum equitem Romanum, cum Attilio Scauro, amico meo, Ocriculum vsque commune iter peregiſſe, deinde nusquam comparuiſſe: petis vt Scaurus veniat, nosque, ſi poteſt, in aliqua inquiſitionis veſtigia inducat. Veniet; vereor ne fruſtra. Suſpicor enim tale ne- 2
ſcio quid Robuſto accidiſſe, quale aliquando Metilio Criſpo, municipi meo. Huic ego ordines im- 3
petraueram, atque etiam proficiſcenti quadraginta millia nummum ad inſtruendum ſe ornandumque donaueram; nec poſtea aut epiſtolas eius, aut aliquem de exitu nuntium accepi. Interceptusne ſit a 4
ſuis, an cum ſuis, dubium: certe non ipſe, non quisquam ex ſeruis eius apparuit. Vtinam ne in Robuſto idem experiamur! Tamen arceſſamus Scaurum. Demus hoc tuis, demus optimi adoleſcentis 5
honeſtiſſimis precibus, qui pietate ſumma, mira etiam ſagacitate, patrem quaerit. Dii faueant, vt ſic inueniat ipſum, quemadmodum iam, cum quo fuiſſet, inuenit! Vale.

XXVI.

25, 3 *ordines*) Legitur etiam *ordinem*, quod ipſum quoque rectum eſſe, & non minus quam *ordines*, militarem aliquem gradum notare, hic oſtendit Cortius. Ad centurionatum, & primi praeſertim pili, pertinere, alias obſeruamus.

27, 1 *cen-*

XXVI. C. PLINIVS SERVIANO SVO S.

Gratulatur illi generum.

Gaudeo, & gratulor, quod Fuſco Salinatori fi-
liam tuam deſtinaſti. Domus patricia; pater
honeſtiſſimus; mater pari laude. Ipſe eſt ſtudioſus,
literatus, etiam diſertus: puer ſimplicitate, comita-
te iuuenis, ſenex grauitate: neque enim amore de-
2 cipior. Amo quidem effuſe (ita officiis, ita reue-
rentia meruit) iudico tamen, & quidem tanto acrius,
quanto magis amo: tibique, vt qui explorauerim,
ſpondeo, habiturum te generum, quo melior fingi,
3 ne voto quidem, potuit. Supereſt, vt auum te
quam maturiſſime ſimilium ſui faciat. Quam felix
tempus illud, quo mihi liberos illius, nepotes tuos,
vt meos vel liberos vel nepotes, ex veſtro ſinu ſu-
mere, & quaſi pari iure tenere continget! Vale.

XXVII. C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Rogantem deſignatum conſulem, quid in laudem principis adferret, docet exemplo ſuo, quid faciendum: addit & nouam ex nouis rebus geſtis materiam.

Rogas, vt cogitem, quid deſignatus conſul in honorem principis cenſeas. Facilis inuentio, non facilis electio. Eſt enim ex virtutibus eius larga materia; ſcribam tamen, vel, quod malo, coram indicabo,

27, 1 *cenſeas*) Tanquam primam ſententiam dicas in Senatu. Deſignatus enim Conſul primus rogatur ſententiam: porro qui dicit ſententiam, ille *cenſere* dicitur, cui verbo eo magis hic locus eſt, quia in tali ſententia fere honor aliquis nouus, ſtatua, titulus, templum, triumphus, decernitur. Denique Plinianus Panegyricus non a deſignato Conſule, ſed inito iam magiſtratu, auctoritate Senatus habitus eſt.

ſcribam tamen) * Sic reſtituit ex Mediceo libro, cui alii adſtipu-

cabo, ſi prius haeſitationem meam oſtendero. Du-
bito, num idem tibi ſuadere, quod mihi, debeam.
Deſignatus ego conſul, omni hac, etſi non adula- 2
tione, ſpecie tamen adulationis, abſtinui: non tan-
quam liber & conſtans, ſed tanquam intelligens prin-
cipis noſtri: cuius videbam hanc eſſe praecipuam
laudem, ſi nihil quaſi ex neceſſitate decernerem.
Recordabar etiam, plurimos honores peſſimo cui- 3
que delatos; a quibus hic optimus ſeparari non alio
modo magis poterat, quam diuerſitate cenſendi:
quod ipſum diſſimulatione & ſilentio non praeterii,
ne forte non indicium illud meum, ſed obliuio vi-
deretur. Hoc tunc ego: ſed non omnibus eadem 4
placent, nec conueniunt quidem. Praeterea, fa-
ciendi aliquid vel non faciendi vera ratio cum homi-
num ipſorum tum rerum etiam ac temporum con-
ditione mutatur. Nam recentia opera maximi prin- 5
cipis praebent facultatem noua, magna, vera cen-
ſendi: quibus ex cauſis, vt ſupra ſcripſi, dubito, an
idem nunc tibi, quod tunc mihi, ſuadeam. Illud
non dubito, debuiſſe me in parte conſilii tui ponere,
quod ipſe feciſſem. Vale.

XXVIII.

adſtipulantur, Cortius. Vulgo legebatur, *materia; tamen, quod malo quidem, indicabo.*

3 ſilentio non praeterii) Hoc ita intelligo. Deſignatus Conſul Secundus interrogatus a Conſule Senatum habente, *Quid cenſes Secunde?* exordio tali vſus eſt, vti diceret, *ſe ſtudio abſtinere hic a laudibus principis, & vti felicitate temporum, qua etiam de veris decoribus Imperatoris tacere liceat* &c.

4 nec conuen.) * Malim, *ne conueniunt:* prima vocis poſterioris litera temere adhaeſiſſe videtur praecedenti.

5 quod ipſe feciſſem) Hic abrumpit, & ipſum conſilium in illud tempus reiicit, quo coram ſuadere poſſet. Hinc confirmatur emendatio ſupra propoſita, in verbis *coram indicabo.*

XXVIII. C. PLINIVS PONTIO SVO S.

Excuſationem illius admittit; fructus quos miſerat, moderandos in poſterum, denuntiat.

Scio, quae tibi cauſſa fuerit impedimento, quo minus praecurrere aduentum meum in Campaniam poſſes: ſed, quamquam abſens, totus huc migraſti. Tantum mihi copiarum tam vrbanarum quam ruſticarum nomine tuo oblatum eſt, quas
2 omnes improbe quidem, accepi tamen. Nam me tui, vt ita facerem, rogabant; & verebar, ne & mihi & illis iraſcereris, ſi non feciſſem: in poſterum, niſi adhibueris modum, ego adhibebo. Etiam tuis denuntiaui, ſi rurſus tam multa attuliſſent,
3 omnia relaturos. Dices, oportere me tuis rebus vt meis vti: etiam; ſed perinde illis ac meis parco. Vale.

XXIX. C. PLINIVS QVADRATO SVO S.

Quietum monet tum Thraſeae dicto, tum ſuo exemplo, quo cauſſae agendae ſint.

Auidius Quietus, qui me vnice dilexit, &, quo non minus gaudeo, probauit, vt multa alia Thraſeae (fuit enim familiaris) ita hoc ſaepe referebat, praecipere ſolitum, *ſuſcipiendas eſſe cauſſas, aut amicorum, aut deſtitutas, aut ad exem-*
2 *plum pertinentes.* Cur *amicorum?* Non eget interpretatione. Cur *deſtitutas?* Quod in illis maxime & conſtantia agentis & humanitas cerneretur. Cur *pertinentes ad exemplum?* Quia plurimum refert,
3 bonum an malum induceretur. Ad haec ego genera

nera cauſſarum, ambitioſe fortaſſe, addam tamen,
claras & illuſtres. Aequum enim eſt agere non nun-
quam gloriae & famae: id eſt, ſuam cauſſam. Hos
terminos, quia me conſuluiſti, dignitati ac vere-
cundiae tuae ſtatuo. Nec me praeterit, vsvm & 4
eſſe & haberi optimum dicendi magiſtrum. Video
etiam, multos paruo ingenio, literis nullis, vt be-
ne agerent, agendo conſequutos. Sed & illud quod 5
vel Pollionis, vel tanquam Pollionis accepi, veriſ-
ſimum experior: *Commode agendo factum eſt, vt
ſaepe agerem: ſaepe agendo, vt minus commode:*
quia ſcilicet aſſiduitate nimia facilitas magis quam fa-
cultas, nec fiducia, ſed temeritas, paratur. Nec 6
vero Iſocrati, quo minus haberetur ſummus orator,
offecit, quod infirmitate vocis, mollitie frontis, ne
in publico diceret, impediebatur. Proinde multum
lege, ſcribe, meditare, vt poſſis, quum voles, di-
cere; dices, quum velle debebis. Hoc fere tem-
peramentum ipſe ſeruaui. Non nunquam neceſſi- 7
tati, quae pars rationis eſt, parui. Egi enim quas-
dam a ſenatu iuſſus, quae tertio in numero fuerunt
ex illa Thraſeae diuiſione, hoc eſt, ad exemplum
pertinentes. Adfui Baeticis contra Baebium Maſſam.
Quaeſitum eſt, *An danda eſſet inquiſitio?* data eſt.
Adfui rurſus iisdem querentibus de Caecilio Claſſico. 8
Quaeſitum eſt, *An prouinciales, vt ſocios mini-
ſtrosque proconſulis, plecti oporteret?* poenas
luerunt. Accuſaui Marium Priſcum; qui lege re- 9
petundarum damnatus, vtebatur clementia legis,
cuius

29, 7 *Adfui Baeticis*) Vid. 3, 4, 4 & 7, 33. de *Caecilio Claſſico* 3, 4, 2. de *Mario Priſco* 2, 11. de *Iulio Baſſo* 4. 9. *pro Vareno* 5, 20.

31, 1 *hoc*

cuius ſeueritatem immanitate criminum exceſſerat:
10 relegatus eſt. Tuitus ſum Iulium Baſſum, vt incu-
ſtoditum nimis & incautum, ita minime malum;
11 iudicibus acceptis in ſenatu remanſit. Dixi proxime
pro Vareno, poſtulante, vt ſibi inuicem vocare
teſtes liceret: impetratum eſt. In poſterum opto,
vt ea potiſſimum iubear; quae me deceat vel ſponte
feciſſe. Vale.

XXX. C. PLINIVS FABATO SVO S.

Proſoceri villae durum & laborioſum hominem praeficiendum eſſe ſuadet.

Debemus, me Hercule, natales tuos perinde ac
noſtros celebrare, cum laetitia noſtrorum ex
tuis pendeat, cuius diligentia & cura hic hilares,
2 iſtic ſecuri ſumus. Villa Camilliana, quam in Cam-
pania poſſides, eſt quidem vetuſtate vexata; ea ta-
men quae ſunt pretioſiora, aut integra manent, aut
3 leuiſſime laeſa ſunt. Attendimus ergo, vt quam ſa-
luberrime reficiantur. Ego videor habere multos
amicos, ſed huius generis, cuius & tu quaeris & res
4 exigit, prope neminem. Sunt enim omnes togati
& vrbani: ruſticorum autem praediorum admini-
ſtratio poſcit durum aliquem & agreſtem, cui nec
labor ille grauis, nec cura ſordida, nec triſtis ſolitu-
5 do videatur. Tu de Rufo honeſtiſſime cogitas: fuit
enim filio tuo familiaris. Quid tamen nobis ibi
praeſtare poſſit ignoro; velle plurimum, credo.
Vale.

XXXI.

XXXI. C. PLINIVS CORNELIANO SVO S.

Quid Centumcellis in ſeceſſu principis peractum ſit egregie, enarrat, ſimulque loci ſitum & munitionem deſcribit.

Euocatus in conſilium a Caeſare noſtro ad Cen-
tum Cellas (hoc loco nomen) longe maximam
cepi voluptatem. Quid enim iucundius, quam 2
principis iuſtitiam, grauitatem, comitatem in receſ-
ſu quoque, vbi haec maxime recluduntur, inſpice-
re? Fuerunt variae cognitiones, & quae virtutes iu-
dicis per plures ſpecies experirentur. Dixit cauſſam 3
Claudius Ariſton, princeps Epheſiorum, homo mu-
nificus, & innoxie popularis: inde inuidia, & ab diſ-
ſimillimis delator immiſſus: itaque abſolutus vindica-
tusque eſt. Sequenti die audita eſt Galitta, adulte- 4
rii rea. Nupta haec tribuno militum, honores pe-
tituro, & ſuam & mariti dignitatem centurionis a-
more maculauerat: maritus legato conſulari, ille
Caeſari ſcripſerat. Caeſar, excuſſis probationibus, 5
centu-

31, 1 hoc loco nomen) Forte illo tempore *Centumcellarum* nomen demum accepit: alioqui ſuperuacua, & gloſſae ſimilia mihi viderentur tria iſta verba. *Ciuità vecchia* eo loco hodie eſſe, docent Geographi. Vid. viri docti ad Rutilii itin. 1, 237.

3 innoxie popularis) * Sic ex libris Cortius: ſed nec damnauerim alterum, *innoxiae popularitatis.*

ab diſſimillimis) * i.e. peſſimis, vt ipſe erat optimus. Liceat enim nobis retinere vulgatam ab Aldo aliiſque lectionem. Cortius ex libris antiquis & *diſſimillimis diſſimilis del. immiſſus.* Si omnino bis ponere iuuat adiectiuum, malim, *ab diſſimillimis diſſimilis delator immiſſus*: Vel ita, *ab diſſimillimis bis ſimilis delator im.* Poteſt etiam ſic dediſſe Secundus, & *diſſimillimus del. im.*

4 Legato conſulari) Qui ex Conſulatu legionibus omnibus

S

centurionem exauctorauit, atque etiam relegauit.
Supererat crimini, quod niſi duorum eſſe non poterat,
reliqua pars vltionis; ſed maritum, non ſine
aliqua reprehenſione patientiae, amor vxoris retardabat.
quam quidem, etiam poſt delatum adulterium,
domi habuerat, quaſi contentus aemulum re-
6 mouiſſe. Admonitus, vt perageret accuſationem,
peregit inuitus, ſed illam damnari, etiam inuito accuſatore,
neceſſe erat: damnata, & Iuliae legis poenis
relicta eſt: Caeſar & nomen centurionis, & commemorationem
diſciplinae militaris ſententiae adiecit,
ne omnes eiusmodi cauſſas reuocare ad ſe vide-
7 retur. Tertio die inducta cognitio eſt, multis ſermonibus
& vario rumore iactata de Iulii Tironis
codicillis, quos ex parte veros eſſe conſtabat, ex parte
8 falſi dicebantur. Subſtituebantur crimini Sempronius
Senecio, eques Romanus, & Eurythmus, Caeſaris libertus

bus praeeſt, vt diſtinguatur ab ſingularum legatis Praetoriis. Iam laudauit Cellarius Lipſium de mil. Ro. 2, 11 qui ex Dione lib. 52 & 53 explicat.

6 Iuliae legis poenis) De quibus multum diſputatum eſt ante quam integrae ederentur Paulli ſententiae receptae, in quibus 2, 26, 12 iſta habentur, *Adulterii conuictas mulieres dimidia parte dotis, & tertia parte bonorum, ac relegatione in inſulam, placuit coërceri.*

ne omnes eiusm. cauſſas) Si iure Principis id feciſſet. Scilicet Auguſti exemplum ſecutus rem militarem ſibi vindicauit in ſolidum; reliquarum rerum nomen certe & vſum Senatui reliquit.

8 Subſtituebantur crimini) ſubiiciebantur, in crimen vocabantur: ſic Celſus l. 30 π. de oper. libert. (38, 1) *Et fere ea mens eſt perſonam arbitrio ſubſtituentium, vt quia ſperent eum recte arbitraturum id faciant* &c. Et Vlpianus l. 2. π. de admin. rer. ad ciuit. (50, 8) §. 11 *Cum poſterior locatio ſolidae praeſtationi rei publicae eam ſubſtituerit.* Quo vtroque loco *ſubſtituere* haud dubie eſt *ſubiicere.*

9 Po-

tus & procurator. Heredes, quum Caeſar eſſet in Dacia,
communiter epiſtola ſcripta, petierant, vt ſuſcipe-
ret cognitionem: ſuſceperat. Reuerſus diem dixe- 9
rat: &, quum ex heredibus quidam, quaſi reue-
rentia Eurythmi, remitterent accuſationem, pul-
cherrime dixerat, *Nec ille Polycletus eſt*, *nec ego*
Nero. Indulſerat tamen petentibus dilationem; cu-
ius tempore exacto, conſederat auditurus. A par- 10
te heredum intrauerunt duo: omnino poſtularunt,
vt omnes heredes agere cogerentur, quum detuliſ-
ſent omnes, aut ſibi quoque deſiſtere permitteretur.
Loquutus eſt Caeſar ſumma grauitate, ſumma mo- 11
deratione: quumque aduocatus Senecionis & Eu-
rythmi dixiſſet, ſuſpicionibus relinqui reos, niſi
audirentur; *non curo*, inquit, *an iſti ſuſpicionibus*
relinquantur: ego relinquor. Dein, conuerſus ad 12
nos, Ἐπίϛασθε, *quid facere debeamus? iſti enim*
queri volunt, *quod ſibi licuerit non accuſare.* Tum
ex conſilii ſententia iuſſit denuntiari heredibus omni-
bus, *Aut agerent*, *aut ſinguli approbarent cauſſas*
non agendi, *alioqui ſe vel de calumnia pronuntia-*
S 2 *turum.*

9 *Polycletus*) Potentiſſimus Neronis libertus, de quo laudauit Cellarius Tac. An. 14, 39 Hiſt. 1, 37 ac 2, 95. De moderatione Traiani circa libertos ſuos noſter Pan. c. 88.

12 *quod ſibi licuer. non acc.*) Acute. Licuerat accuſatoribus non accuſare, ab initio: nunc poſtquam detulerunt nomina, non licet: Si queruntur ergo, ſe ad accuſandum cogi, re ipſa hoc queruntur, quod male ſua libertate vſi fuerint. Si tamen nimis argutum hoc videatur, geminemus negandi aduerbium, hoc modo, *quod ſibi non licuerit non accuſare*: ita plane difficultatem non habebit. Iam enim *non licet ipſis non accuſare*, h. e. reuocare accuſationem, ne Principi eam condonaſſe videantur.

15 fit

13 *turum.* Vides,quam honeſti,quam ſeueri dies: quos iu-
cundiſſimae remiſſiones ſequebantur. Adhibebamur
quotidie coenae: erat modica, ſi principem cogitares:
interdum ἀκροάματα audiebamus; interdum iucun-
14 diſſimis ſermonibus nox ducebatur. Summo die
abeuntibus nobis (quam diligens in Caeſare humani-
tas!) xenia ſunt miſſa: ſed mihi, vt grauitas co-
gnitionum, conſilii honor, ſuauitas ſimplicitasque
15 conuictus, ita locus ipſe periucundus fuit. Villa
pulcherrima cingitur viridiſſimis agris: imminet
litori, cuius in ſinu fit cum maxime portus. Hu-
ius ſiniſtrum brachium firmiſſimo opere munitum
16 eſt; dextrum elaboratur. In ore portus inſula ad-
ſurgit, quae illatum vento mare obiacens frangat,
tutumque ab vtroque latere decurſum nauibus prae-
ſtet. Adſurgit autem arte viſenda. Ingentia ſaxa
latiſſima nauis prouehit: (contra,) haec alia ſuper
alia deiecta ipſo pondere manent, ac ſenſim, quo-
17 dam velut aggere, conſtruuntur. Eminet iam &
apparet ſaxeum dorſum: impactosque fluctus in im-
men-

15 fit cum maxime port.) * Lectio a Cortio reſtituta e libris. Vulgo, *Cuius in ſinu quam maximus portus velut amphitheatrum.* Vltima verba gloſſam putat ex Rutilii itin. 1, 239, vbi de hoc portu, *Molibus*, inquit, *aethereum concluditur amphitheatrum*: reliquam mutationem ortam ex ignorato vſu τῆς *cum maxime*, quem docet index noſter, & hic ſtabiliunt, quae proxime ſequuntur, vnde intelligimus nimirum *eo ipſo tempore*, hoc eſt *cum maxime*, elaboratum eſſe in portu.

16 contra haec) * Vix dubito, corruptum eſſe illud *contra*: certe mihi ignorabile eſt: & cum ſine illo ſententia mihi videatur planior, interim vncis coercere auſus ſum, dum quid illo faciamus, decernatur. Non multum iuuat Cortius, cum obſeruat, aut *contra* portum *prouehi*, aut *contra* cum *deiici* ſaxa: neutrum enim a me intelligi fateor, certe, quid opus ſit ea praepoſitione, non comminiſcor. In mentem veniebat ſic legere *Quadra* i. e. quadrata *haec* ſaxa *alia ſuper alia* &c. Cui com-

menſum elidit & tollit. Vaſtus illic fragor, canumque circa mare. Saxis deinde pilae adiiciuntur quae procedenti tempore enatam inſulam imitentur. Habebit hic portus etiam nomen auctoris, eritque vel maxime ſalutaris. Nam per longiſſimum ſpatium litus importuoſum hoc receptaculo vtetur. Vale.

XXXII. C. PLINIVS QVINCTILIANO SVO S.

Nubenti Quinctiliani filiae dono offert L. millia nummum.

Quamuis & ipſe ſis continentiſſimus, & filiam tuam ita inſtitueris, vt decebat filiam tuam, Tutilii neptem; quum tamen ſit nuptura honeſtiſſimo viro, Nonio Celeri, cui ratio ciuilium officiorum neceſſitatem quandam nitoris imponit; debet, ſecundum conditiones mariti, veſte, comitatu (quibus non quidem augetur dignitas, ornatur tamen) in-

compendia & notae librariorum non ignota ſunt, ille dabit nobis, potuiſſe *quadra* in *contra* mutari, vocem inſolentiorem, bonam tamen, in notiorem: Quin *ſaxa quadrata* huic rei ſint aptiſſima, quae facilius ſibi applicentur, moueantur difficilius, dubitari nulla ratione poteſt.

17 *Saxis pilae adiiciunt.*) i. e. ſtructurae in lateribus molis ex caementis, calce, & puluere Puteolano, quas diſertiſſime deſcribit Vitruuius 5, 12. Cum enim illa ex puluere Puteolano ſtructura hoc habeat, vt in aqua magis magisque indureſcat, moles eiusmodi paullatim in ſaxoſae inſulae naturam mutabitur.

nomen auctoris) Traiani portus aliquam diu dictus eſt, ſed *Centumcellarum* nomen mox rediiſſe, vel Rutilii loco citato conſtat. Accidit hic Traiano, quod ſaepe aliis, vt deſideratam gloriam poſteri inuideant, qui propter frequentes ipſius in muris publicorum operum titulos *herba parietaria* a Conſtantino M. dictus ſit, teſte Aur. Vict. Epit. 41, 13. Add. Ammia. Marcell. 27, 3 p. 523.

32, 2 *mo-*

3 inſtrui. Te porro animo beatiſſimum, modicum facultatibus ſcio: itaque partem oneris tui mihi vindico, & tanquam parens alter puellae noſtrae, confero quinquaginta millia nummûm: plus collaturus, niſi a verecundia tua ſola mediocritate munuſculi impetrari poſſe conſiderem, ne recuſares. Vale.

XXXIII. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Triumphat oratione ſua, pro Accia apud centumuiros habita, cuius artes detegit.

Tollite cuncta, inquit, coeptosque auferte labores. Seu ſcribis aliquid, ſeu legis, tolli, auferri iube, & accipe orationem meam, vt illi arma, diuinam. Num ſuperbius potui? reuera, vt inter meas pulchram. nam mihi ſatis eſt certare mecum.
2 Eſt haec pro Accia Variola & dignitate perſonae & exempli raritate, & iudicii magnitudine inſignis. Nam femina ſplendide nata, nupta praetorio viro, exheredata ab octogenario patre, intra vndecim dies, quam ille nouercam ei, amore captus, induxerat, quadruplici iudicio bona paterna repetebat.
3 Sedebant iudices centum & octoginta: tot enim

qua-

32, 2 *modicum facultat.*) Non pro rhetore: nam ſic diues erat Fabius. vid. Iuuen. 7, 188 ſq. Verum pro genero, viro ſplendido, & forte Hiſpaniae Praeſide, quod coniiciunt viri docti eum eſſe, de quo Martialis 7, 51.

33, 1 *Tollite cuncta*) Verba Vulcani Aen. 18, 439 quibus caeteris ſepoſitis arma Aeneae parare iubet ſuos Cyclopas:

vt inter meas) Haec verba plane corrigunt, & ad modeſtiam reuocant, ſi quid praecedens iocus habere arrogantiae videbatur. Habent enim eam vim, *Quatenus inter meas pulchra eſſe poteſt oratio*, vel, *modo poſſit meum quidquam pulchrum vocari.*

2 *quadruplici iudicio*) Centumuirali. Vid. ſupra 1, 5, 4 & 1, 18, 3. Add. Quinctil. 12, 5, 6.

6 Su-

quatuor conſiliis conſcribuntur, ingens vtrinque aduocatio, & numeroſa ſubſellia: praeterea denſa circumſtantium corona latiſſimum iudicium multiplici
circulo ambibat. Ad hoc, ſtipatum tribunal, at- 4
que etiam ex ſuperiore baſilicae parte, qua feminae, qua viri, & audiendi, quod erat difficile, &, quod facile, viſendi ſtudio imminebant. Magna exſpectatio patrum, magna filiarum, magna etiam
nouercarum. Sequutus eſt varius euentus. Nam 5
duobus conſiliis vicimus, totidem victi ſumus. Notabilis prorſus res & mira; eadem in cauſſa, iisdem iudicibus, iisdem aduocatis, eodem tempore tanta diuerſitas accidit caſu quidem, ſed non vt caſus vi-
deretur. Victa eſt nouerca: ipſa heres ex parte 6
ſexta. Victus Suberinus; qui exheredatus a patre ſingulari impudentia alieni patris bona vindicabat,
non auſus ſui petere. Haec tibi expoſui, primum 7
vt ex epiſtola ſcires, quae ex oratione non poteras: deinde, (nam detegam artes) vt orationem libentius legeres, ſi non legere tibi, ſed intereſſe iudicio videreris: quam, ſit licet magna, non deſpero gra-
tiam breuiſſimae impetraturam. Nam & copia re- 8
rum, & arguta diuiſione, & narratiunculis pluribus, & eloquendi varietate, renouatur. Sunt multa (non auderem niſi tibi dicere) elata, multa pu-
gnantia, multa ſubtilia. Interuenit enim acribus il- 9

 lis

6 *Suberinus*) Hic videtur fuiſſe priuignus octogenarii ſenis, filius mulieris, quam ille nouercam Acciae Variolae filiae ſuae induxit, qui iam pro ſua matre ageret.

8 *pugnantia*) Interpretantur acria, vehementia, contentioſa, fortia: quod firmant libri, in quibus legitur *pugnacia*. Sed mihi videbantur *pugnantia* hic intelligi illud genus acuminum quae ex contrariis conſtant, *enthymemata* vocant rhetores. Vid. Quinctil. 5, 10, 2 it. 8, 5, 9.

9 *in*

lis & erectis frequens neceſſitas computandi, ac paene calculos tabulamque poſcendi, vt repente in pri-
10 uati iudicii formam centumuirale vertatur. Dedimus vela indignationi; dedimus irae, dedimus dolori; & in ampliſſima cauſſa, quaſi magno mari,
11 pluribus ventis ſumus vecti. In ſumma, ſolent quidam ex contubernalibus noſtris exiſtimare hanc orationem (iterum dicam) praecipuam, vt inter meas ὡς ὑπὲρ Κτησιφῶντος eſſe. An vere, tu facillime iudicabis, quia tam memoriter tenes omnes, vt conferre cum hac, dum hanc ſolam legis, poſſis. Vale.

XXXIV. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Maximi munus gladiatorium in funere vxoris commendat: dolet autem pantheras tardius aduenisse.

Recte feciſti, quod gladiatorium munus Veronenſibus noſtris promiſiſti; a quibus olim amaris, ſuſpiceris, ornaris. Inde etiam vxorem cariſſimam tibi & probatiſſimam habuiſti; cuius memoriae aut opus aliquod, aut ſpectaculum, atque hoc potiſſimum,

9 *in priuati iudicii*) Quo v. g. pater familias cum villico rationes putat: nam alio intellectu centumuiralia iudicia ſunt priuata, h. e. de re priuata & familiari, & a publicis differunt.

11 ὡς ὑπὲρ Κτησιφῶντος) Qua Cteſiphontem, & decretam ſibi ab illo coronam defendit, quam quod regina orationum Demoſthenis iudicaretur, vna cum accuſatione Aeſchinis Latine transtulerat Cicero. Vid. ſupra 1, 2, 1.

34, 1 *Veronenſibus noſtr.*) Sicut 1, 16, 5 *Catullum ſuum* vocat, tum propter Comi patriae ſuae viciniam, tum quod auunculus, Plinius maior, Veronenſis eſſet.

aut opus aliquod) Monumentum ſepulcri, templum, quo ſeruatur memoria: ab opere diuerſum *ſpectaculum*, ludi cuius-

mum, quod maxime funeri, debebatur. Praeter- 2
ea, tanto conſenſu rogabaris, vt negare non conſtans, ſed durum videretur. Illud quoque egregium, quod tam facilis, tam liberalis in edendo fuiſti. Nam per haec etiam magnus animus oſtendi- 3
tur. Vellem Africanae, quas coëmeras plurimas, ad praefinitum diem occurriſſent: ſed licet ceſſauerint illae, tempeſtate detentae, tu tamen meruiſti, vt acceptum tibi fieret, quod, quo minus exhiberes, non per te ſtetit. Vale.

cuiuscunque generis; *potiſſimum* vero *hoc* debebatur, quia *debebatur funeri*; in funeribus autem ludos fuiſſe editos, vel ex Terentianis didaſcaliis ſatis conſtat.

2 *non conſtans*) Videtur enim alioqui conſtantis viri eſſe, negare populo crudelem adeo voluptatem, in qua nihil ſit, quod delectare virum ſapientem poſſit. Vide ſapientiſſimam Ciceronis ad Marium epiſtolam fam. 7, 1.

liberalis in edendo) Vt Paneg. 33, 2 *Quam deinde in edendo liberalitatem - exhibuit* &c.

LIBER VII.

I. C. PLINIVS RESTITVTO SVO S.

Aegrotantem hortatur, vt valetudinem patienter ferat, ſuoque exemplo docet medicis obtemperare.

Terret me haec tua tam pertinax valetudo, &, quamquam te temperantiſſimum nouerim, vereor tamen, ne quid illi etiam in mores tuos liceat.
2 Proinde moneo, patienter reſiſtas. Hoc laudabile, hoc ſalutare. Admittit humana natura, quod ſuadeo. Ipſe certe ſic agere ſanus cum meis ſoleo:
3 *Spero quidem, ſi forte in aduerſam valetudinem incidero, nihil me deſideraturum vel pudore vel poenitentia dignum: ſi tamen ſuperauerit morbus, denuntio, ne quid mihi detur, niſi permittentibus medicis: ſciantque, ſi dederint, ita vindicaturum, vt*
4 *ſolent alii, quae negantur.* Quin etiam quum peruſtus

1, *1 in mores tuos liceat*) Abſtinentiam, moderationem, patientiam tuam expugnet, & vitia inducat contraria.

2 *Admittit humana nat.*) Alioqui fruſtra ſuaderem. Poſt argumenta ab *honeſto* & *vtili*, vt vocant, ſubiungit etiam *poſſibile*, idque ita eſſe, ſuo exemplo oſtendit: vel potius, vt ſuum exemplum laudare queat, hoc praeſtruit. * Caeterum interpunxi ante haec verba, quae adhuc nulla nota diſcreta fuerant. Et video iam monuiſſe Cortium, ita diſtinguendum eſſe, vt agnoſcamus Plinium.

cum meis) Non opus erat hic manere intelligi familiares, ſeruos praeſertim, aegrotum herum curare iuſſis, niſi adſcriptum eſſet ex Catanaeo, *Hortari meos infirmos, vt fortiter ferant:* quibus verbis totum Plinii conſilium euertitur.

3 *ne quid mihi detur - ſciantque*) *Ferri poteſt haec lectio, qua poſita tranſire dicemus Plinium a directa oratione, quam vocant, ad indirectam. Sed exprimi voluit ex libris Cortius, (quamquam illi non niſi ex dimidia parte obtemperatum eſt;) *ne quid mihi detis - - ſciatisque, ſi dederitis* &c. Legitur importune, *ſciatisque, ſi dederint.*

4 *re-*

uſtus ardentiſſima febri; tandem remiſſus vnctus-
que acciperem a medico potionem, porrexi manum,
vtque me tangeret, dixi, admotumque iam labris po-
culum reddidi. Poſtea quum viceſimo valetudinis 5
die balineo praepararer, muſſantesque medicos re-
pente vidiſſem, cauſſam requiſiui. Reſponderunt,
*poſſe me tuto lauari, non tamen omnino ſine aliqua
ſuſpicione. Quid* (inquam) *neceſſe eſt?* Atque ita 6
ſpe balinei, cui iam videbar inferri, placide leniterque
dimiſſa, ad abſtinentiam rurſus, non ſecus, ac modo
ad balineum, animum vultumque compoſui. Quae 7
tibi ſcripſi, primum vt te non ſine exemplo mone-
rem, deinde vt in poſterum ipſe ad eandem tempe-
rantiam adſtringerer, quum me hac epiſtola quaſi pi-
gnore obligauiſſem. Vale.

II. C.

4 *remiſſus vnctuſque*) Commodum huc retulit Cellarius Celſi auctoritatem 2, 14 Vngi, *leniterque pertractari corpus etiam in acutis & recentibus morbis oportet*; in remiſſione *tamen, & ante cibum.*

vt me tangeret) Exploraret tum arteria tangenda, tum calore obſeruando, poſſet ne tuto dari potus? Ante quam de hoc conſtaret, bibere ſcilicet, ſitiens licet exuſtusque, noluit.

5 *muſſantesque medicos*) Conferentes capita, vt in re ancipiti, tergiuerſantes, proloqui tamen non auſos, ne refutanda, certe reiicienda atque differenda, cupiditate aegrotantis, ipſum contriſtarent, vel ad iram adeo incitarent. Cogitandum tibi eſt, lector, ſi velis vim huius loci, & abſtinentiam Secundi noſtri percipere, balnearum vſum illis hominibus quotidianum, partemque earum rerum, voluptatum, fuiſſe, quibus *dolet natura negatis.*

7 *adſtringerer*) Inter elegantiſſimos *hunc locum refero: adeo venuſte excuſat *περιαυτολογίαν* ſuam. *Caeterum ſic optimi quique libri. Cellarianum *adſtringeres* ſeruatum videtur ex Boxhorniana, in quam temere irrepſit. Illud placeret, ſi legeretur, *Vt in poſterum ipſe ad eandem* me *patientiam* adſtringeres &c.

3, 2 quo-

II. C. PLINIVS IVSTO SVO S.

Promittit aliquid ſcriptorum ſuorum, quum aeſtas transmiſſa fuerit.

Quemadmodum congruit, vt ſimul & adfirmes,
te aſſiduis occupationibus impediri, & ſcri-
pta noſtra deſideres, quae vix ab otioſis impetrare ali-
2 quid perituri temporis poſſunt? Patiar ergo, aeſta-
tem inquietam vobis exercitamque transcurrere, &
hieme demum, quum credibile erit, noctibus ſaltem
vacare te poſſe, quaeram quid potiſſimum ex nugis
3 meis tibis exhibeam. Interim abunde eſt, ſi epiſtolae
non ſunt moleſtae. Sunt autem, & ideo breuiores
erunt. Vale.

III. C. PLINIVS PRAESENTI SVO S.

Amicum a longo ſeceſſu in vrbem reuocat.

Tantane perſeuerantia tu modo in Lucania, modo
in Campania? Ipſe enim (inquis) Lucanus, vxor
Campana. Iuſta cauſſa longioris abſentiae, non per-
2 petuae tamen. Quin ergo aliquando in vrbem redis?
vbi dignitas, honor, amicitiae tam ſuperiores quam
minores. Quousque regnabis? quousque vigilabis
quum voles? dormies quamdiu voles? quousque cal-
cei

3, 2 quousque regnabis?) Non tantum de libertate viuendi, vt velis interpretor, quod quidem & ipſum *regnum* eſſe non negauerit, qui ſeruitutem cogitet, qua maximos etiam quosque homines vrbanorum officiorum neceſſitas adſtringit: ſed de illo etiam honore, in quo ruri & inter municipes humiliores verſantur magni ciues, quam diu ruſticari illis placet.

dormies quam diu voles) Non impeditus *ſub Galli cantum conſultor vbi oſtia pulſat* Hor. Sat. I, I, 10. neque antelucanis officiis lecto excuſſus, de quibus noſter 3, 5, 9 & 12, 2.

calcei

cei nusquam? toga ferjata? liber totos dies? Tempus 3
eſt, te reuiſere moleſtias noſtras, vel ob hoc ſolum,
ne voluptates iſtae ſatietate langueſcant. Saluta paul-
liſper, quo ſit tibi iucundius ſalutari: terere in hac
turba, vt te ſolitudo delectet. Sed quid imprudens, 4
quem reuocare conor, retardo? Fortaſſe enim his ipſis
admoneris, vt te magis ac magis otio inuoluas; quod
ego non abrumpi, ſed intermitti volo. Vt enim ſi 5
coenam tibi facerem, dulcibus cibis acres acutosque
miſcerem, vt obtuſus illis & oblitus ſtomachus his ex-
citaretur; ita nunc hortor, vt iucundiſſimum genus
vitae nonnullis interdum quaſi acoribus condias. Vale.

IV. C. PLINIVS PONTIO SVO S.

Miranti, qui Plinius, ſeuerus homo, hendecaſyllabos ſcri-pſerit, poëtica ſua ſtudia ab vltima aetate recenſet.

Ais legiſſe te hendecaſyllabos meos: requiris etiam, quemadmodum coeperim ſcribere, homo, vt tibi vide-

calcei nuſquam) Senatorii & forenſis habitus pars calcei; *ſoleati* ſunt in ſeceſſu, & generatim extra vrbem. Sic Plinius maior 6, 16, 5 *poſcit ſoleas*. *Toga feriata* eodem intellectu dicitur. Sic Martialis iudicio 10, 47 in eis *vitam quae faciunt beatiorem*, eſt quoque *toga rara*. De coniugio illo quaſi *calcei* & *togae*, quorum neutrum ſcilicet ſine altero, Salmaſ. ad Tertull. de pallio p. 386 vbi eundem hunc locum ita exhibet, vti nos poſt Lipſium Cellariumque repraeſentauimus.

liber totus dies) Sic Cortius bonis auctoribus. Sententia clara, *liber tibi eſt* & nullis moleſtiis, interpellationibus, impeditus, *totus dies*. Sed neque non elegans altera lectio, *liber totos dies*: quod vel cum Gronouio interpreteris *liber* in manibus tibi eſt, & legitur, nemine impediente, *totos dies*: vel *liber* h. e. ſolutus negotiis & moleſtiis es, *totos dies*,

3 Tempus eſt, te reuiſere) Sic Cic. Tuſc. 1, 41 *Tempus eſt, iam hinc abire me, vt moriar, vos, vt vitam agatis.*

terere in hac turba) Male interpretantur, *tere te: exere te forenſibus negotiis*: pertinet ad *turbam* vrgentium, prementium, ac proinde *terentium* ſe inuicem, in ſalutationibus, aliisque vrbanis officiis.

2 videor,ſeuerus, vt ipſe fateor, non ineptus. Nunquam
a poëtice (altius enim repetam) alienus fui: quin eti-
am quatuordecim natus annos Graecam tragoediam
ſcripſi.Qualem? inquis.Neſcio, tragoedia vocabatur.
3 Mox quum e militia rediens, in Icaria inſula ventis de-
tinerer, Latinos elegos in illud ipſum mare ipſamque
inſulam feci. Expertus ſum me aliquando & hero-
ico; hendecaſyllabis nunc primum, quorum hic nata-
4 lis, hae cauſſae. Legebantur in Laurentino mihi libri
Aſinii Galli de comparatione patris & Ciceronis: in-
cidit epigramma Ciceronis in Tironem ſuum: dein,
quum meridie (erat enim aeſtas) dormiturus me rece-
piſſem, nec obreperet ſomnus, coepi reputare, maxi-
mos oratores hoc ſtudii genus, & in oblectationibus ha-
5 buiſſe & in laude poſuiſſe. Intendi animum,contraque
opinionem meam, poſt longam deſuetudinem, per-
quam exiguo temporis momento id ipſum, quod me
ad ſcribendum ſolicitauerat, his verſibus exaraui:

6 *Quum libros Galli legerem, quibus ille parenti*
Auſus de Cicerone dare eſt palmamque decusque,
Laſciuum inueni luſum Ciceronis, & illo
Spectandum ingenio quo ſeria condidit, & quo
Huma-

4, *1 non ineptus*) Vide quam bene huic etiam loco illa *inepti* notio conueniat, qua comprehendi totum illius ambitum putamus. *Non ineptus* eſt, qui in paruis & nugacibus rebus non nimis ſtudioſe & cupide verſatur, qui proinde faciendis verſiculis, qui luſus tamen ſunt, cum optimi ſunt non impendit tantum temporis,quantum rei ſeriae & ſeuerae.

4 *de comparat. patris*) Quo libro,vt mox docemur, palmam dare patri contra Ciceronem auſus eſt. Quinctil. 12,1,22. Reſpondit illi Claudius imperator, Suetonio teſte c. 41. Ruſtice contra filius ſtili Claudiani iniuriam pugionibus vlciſci conatus eſt,quod narrat idem Sueto. c. 13. Caeterum obieciſſe videtur Tullio Aſinius impudicos in Tironem ſuum amores, eiusque rei declarandae cauſſa epigramma Ciceronis protuliſſe.

6 *Quum libros Galli*) Quacun-

Humanis ſalibus, multo varioque lepore
Magnorum oſtendit mentes gaudere virorum.
Nam queritur, quod fraude mala fruſtratus amantem
Paucula coenato ſibi debita ſuauia Tiro
Tempore nocturno ſubtraxerit. His ego lectis,
Cur poſt haec, inquam, noſtros celamus amores?
Nullumque in medium timidi damus? atque fatemur
Tironisque dolos, Tironis noſſe fugaces
Blanditias, & furta nouas addentia flammas?

Tranſii ad elegos; hos quoque non minus celeriter 7
explicui: addidi alios facilitate corruptus: deinde in
vrbem reuerſus, ſodalibus legi. Probauerunt. Dein 8
plura metra, ſi quid otii, maxime in itinere, tentaui.
Poſtremo placuit exemplo multorum vnum ſeparatim hendecaſyllaborum volumen abſoluere, nec poenitet. Legitur, deſcribitur, cantatur etiam; a Grae- 9
cis quoque, quos Latine huius libelli amor docuit,
nunc cithara nunc lyra perſonatur. Sed quid ego tam 10
glorioſe? quamquam poëtis furere conceſſum eſt; &
tamen

eunque alia in re imitatus eſſes Tullium, Secunde. Sed hoc quidem adſecutus es, vt non minus male proceſſiſſe tibi carmen, ſciamus, quam tuo archetypo. Verum bene eſt, quod vera illius decora feliciter aemulatus es, quo facilius tibi has ineptias, niſi modicae eſſent, condonat poſteritas.

Cur - - noſtros celamus amores) Iam malo te verſiculos Ciceronis tui imitari, Secunde, quam Conſularis viri leuitatem & laſciuiam, gloriam etiam dedecoribus ſuis auſam.

fugaces blanditias) Hoc forte vnum pro poeta in hoc carmine dictum. *Fugaces blanditiae*, quae ſubducunt ſe, & ipſa illa praebendi malignitate inuitant & accendunt, amantem. *Furta* & iam hic non ſolenni illo amatorum ſignificatione dixit; ſed illam ſubtrahentis ſe, & ſpem fruſtrantis ſimul & acuentis petulantiam.

9 *quos Latine-amor*) Reſpicit

tamen non de meo, ſed de aliorum iudicio loquor; qui ſiue iudicant, ſiue errant, me delectant. Vnum precor, vt poſteri quoque aut errent ſimiliter, aut iudicent. Vale.

V. C. PLINIVS CALPVRNIAE SVAE S.

Magno ſe vxoris deſiderio teneri ſignificat.

Incredibile eſt, quanto deſiderio tui tenear. In cauſſa amor primum; deinde, quod non conſueuimus abeſſe. Inde eſt, quod magnam partem noctium in imagine tua vigil exigo: inde, quod interdiu, quibus horis te viſere ſolebam, ad diaetam tuam ipſi me, vt veriſſime dicitur, pedes ducunt: quod denique aeger & moeſtus, & ſimilis excluſo, a vacuo limine recedo. Vnum tempus his tormentis caret,
2 quo in foro & amicorum litibus conteror. Aeſtima

cit forte ad ſolenne illud *Amor docet muſicam.* Venerant nempe blandi quidam Graeculi ad Plinium, qui dicerent, ſe vel ob hoc Latine didiciſſe, vt ſuauitate hendecaſyllaborum illius frui poſſent. Et credidit Plinius. Quis vero non credat? Vere, ſiquid vnquam Tullius Tuſc. 5, 22 *Adhuc neminem cognoui poëtam (& mihi fuit cum Aquinio amicitia:* ſubſtituere poteris, lector, Tullium, Plinium; Geſnerum etiam, ſi volueris) *qui ſibi non optimus videretur.*

10 *aut errent, aut iudicent*) Ne qui ſic erret quidem, noui; nedum qui iudicet, Itaque hoc votum tuum, Plini, *volucres diſperſit in auras* Delius, *inque notos vocem vertere procellae* (ex Aen. 11. 795 ſq.)

5, 1 *pedes ducunt*) Mirus lepos. Indicat ſe ita plenum eſſe imagine vxoris, vt ſaepe aliud agens, quaſi adeſſet illa, ad diaetam ipſius veniat. Philoſophi hodierni dicerent mechaniſmo quodam corporis, & ſimilium caſuum expectatione illud contingere. Caeterum formulam fuiſſe non inconſuetam, tum hic ipſe locus indicat, tum illud Varronis R. R. 2 pr. 6 *Propterea quod te emturientem in campos macros ad mercatum adducunt crebro pedes:* quo quidem in loco illud modo intelligi puto, pedibus non equo ire aut iumentis iunctis Turranium; ſed ludit ſuauiter Plinius, a pedibus, iam adſuetis illi itineri nimirum, ſe duci ſignificans, non ab animo cogitante.

6, 1 Va-

ma tu, quae vita mea ſit, cui requies in labore, in miſeria curisque ſolatium eſt. Vale.

VI. C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Bithynos decreto accuſationem Vareni omiſiſſe: tacere conſultius interdum quam multa loqui.

Rara & notabilis res contigit Vareno, ſit licet adhuc
dubia. Bithyni accuſationem eius, vt temere in-
choatam, omiſiſſe narrantur. Narrantur dico? ad-
eſt prouinciae legatus: attulit decretum conſilii ad
Caeſarem, attulit ad multos principes viros, attulit
etiam ad nos, Vareni aduocatos. Perſtat tamen idem 2
ille Magnus: quin etiam Nigrinum, optimum virum,
pertinaciſſime exercet. Per hunc a Conſulibus po-
ſtulabat, vt Varenus exhibere rationes cogeretur.
Adſiſtebam Vareno iam tantum vt amicus, & tacere 3
decreueram. Nihil enim tam contrarium, quam ſi
aduocatus a ſenatu datus defenderem vt reum, cui
opus eſſet, ne reus videretur. Quum tamen, finita 4
poſtulatione Nigrini, conſules ad me oculos retuliſ-
ſent. *Scietis*, inquam, *conſtare nobis ſilentii noſtri
rationem, quum veros legatos prouinciae audieritis.*
Contra Nigrinus, *Ad quem miſſi ſunt?* Ego, *Ad me
quo-*

6, 1 *Vareno*) Repetendae ſunt res huius Vareni ex 5, 20 & 6, 13. Nominatim de Magno 5, 20, 4.

2 *Nigrinum*) Qui contra Varenum dixerat etiam ſuperiore actione 5, 20, 6. Iam vero inuitus videtur agere.

4 *Contra Nigrinus*) *Secuti ſumus veriſſimam ex bonis libris emendationem Cortii. Nuperae editiones continuabant, *audieritis contra Nigrinum, ad quem miſſi ſunt: ego ad me* &c.

Ad quem miſſi ſunt?) Apud Senatum res adhuc acta fuerat. Legati noui non ad Senatum miſſi, ſed ad Principem, & ad priuatos quosdam. Haec igitur interrogatio Nigrini, quem cogit Magnus contra Varenum dicere, eo pertinet, vt indi-

5 *quoque habeo decretum prouinciae.* Rurſus ille, *Poteſt tibi liquere.* Ad hoc ego, *Si tibi ex diuerſo liquet; poteſt & mihi, quod eſt melius in cauſſa, li-*
6 *quere.* Tum legatus Polyaenus cauſſas abolitae accuſationis expoſuit, poſtulauitque, *Ne cognitioni Caeſaris praeiudicium fieret.* Reſpondit Magnus, iterumque Polyaenus. Ipſe raro & breuiter inter-
7 loquutus, multum me intra ſilentium tenui. Accepi enim, NON minus interdum oratorium eſſe tacere, quam dicere: atque adeo repeto, quibusdam me capitis reis vel magis ſilentio, quam oratio-
8 ne accuratiſſima profuiſſe. Mater amiſſo filio (quid enim prohibet, quamquam alia ratio ſcribendae epiſtolae fuerit, de ſtudiis diſputare?) libertos eius, eosdemque coheredes ſuos, falſi & veneficii reos detulerat ad Principem, iudicemque impetrauerat Iu-
9 lium Seruianum. Defenderam reos ingenti quidem coe-

indicet, cauſſam peragendam in Senatu, nec rationem habendam nouae Legationis.

5 Poteſt tibi liquere) Elicere vult Nigrinus reſponſum plenius a Plinio, q. d. Quid cunctaris? quid ſubtrahis te a cauſſa breuitate illa obſcura reſpondendi? ***poteſt tibi*** de tota ***re liquere;*** quid cauto illo ſilentio & Laconiſmo opus eſt? Hic argute cadit Plinii reſponſum, ***Si tibi ex diuerſo***, qui es in accuſatoris ſubſelliis ***liquet***, ***quod eſt melius in hac cauſſa***, nimirum tacere me, & forum hoc declinare; quam ob cauſſam veteratorie, certe oratorie, me in aliam mentem impellere conaris, & efficere, vt cauſſa dicenda forum hoc, & hanc cognitionem agnoſcam; ſi, inquam, tibi hoc liquere poteſt: ***poteſt & mihi liquere***, vt proinde non committam, ad quod tu impellere me conaris.

6 Polyaenus. Ipſe) * Interpunctione mutata videor mihi lucidiorem hunc locum reddidiſſe. Ille enim ***ipſe***, qui ***raro & breuiter interloquutus*** eſſe dicitur, non Polyaenus eſt, ſed idem ipſe Plinius, qui ***multum ſe intra ſilentium tenuit.***

8 falſi & veneficii) Falſi ſ. ſubiecti teſtamenti, & ***veneficii***, quo filium ſuum interfeciſſent.

9 quae-

coetu. Erat enim cauſſa notiſſima; praeterea v-
trinque ingenia clariſſima. Finem cognitioni quae-
ſtio impoſuit; quae ſecundum reos dedit. Poſtea 10
mater adiit Principem: adfirmauit ſe nouas proba-
tiones inueniſſe. Praeceptum eſt Seruiano, vt va-
caret finitam cauſſam retractanti, ſi quid noui ad-
ferret. Aderat matri Iulius Africanus, nepos Iulii 11
oratoris, (quo audito Paſſienus Criſpus dixit, *Bene,
me hercule, bene: ſed quo tam bene?*) huius ne-
pos, iuuenis ingenioſus, ſed parum callidus, quum
multa dixiſſet, adſignatumque tempus impleſſet,
Rogo, inquit, *Seruiane*, *permittas mihi vnum ver-
ſum adiicere.* Tum ego, quum omnes me, vt 12
diu reſponſurum, intuerentur, *Reſpondiſſem*, inquam,
ſi vnum illum verſum Africanus adieciſſet, in quo

9 quaeſtio-ſecundum reos dedit) Proprie iudex dicitur *dare* (litem, iudicium) *ſecundum*, vel *contra* aliquem; hic vero quaeſtio. Nimirum ſerui in quaeſtionem tormentorum dati, ſua confeſſione reos liberarunt.

10 Seruiano) * *Suburano* legit ex libris Cortius hic & mox ſ. 11. Sed ſilentium primo; & reſponſum deinde Plinii valde importunum videbatur mihi futurum fuiſſe, ſi alius iam iudicio praeſideret, quam antea in prima actione. Iam *Seruianum* ſine animaduerſione habet ſ. 8 ipſe Cortius. Igitur nihil mutaui.

11 (quo audito - bene) * Bene parentheſin hanc obſeruauit, & pro *Iulius nepos* ſcripſit *huius nepos* Cortius. Nimirum Iulii aui mentio monuit Secundum noſtrum, vt Paſſieni de illo apophthegma proponeret, quo facto redit ad nepotem more ſibi conſueto, *huius* Iulii, de quo modo dixi, *nepos* &c.

Bene me hercule) Iudicat eleganter, accurate, docte, ſtudioſe, dicere Iulium, ſed in cauſſa quae ſimplicius agi poſceret, & nimia diligentia corrumperetur.

12 ſi - adieciſſet) Non paſſus igitur ſit oportet Seruianus vltra attributum ſibi tempus dicere Iulium. Plinii vox non modo illud indicat, quod maxime fuit in cauſſa, nihil noui allatum ab actore; ſed eius illum ſtultitiae accuſat, quae ridetur in illo qui redux e Gallia in qua XII annos commora-

13 *non dubito omnia noua fuiſſe.* Non facile me repeto tantum conſequutum adſenſum agendo, quantum tunc non agendo. Similiter nunc & probatum & exceptum eſt, quod pro Vareno hactenus non
14 tacui. Conſules, vt Polyaenus poſtulabat, omnia integra Principi ſeruauerunt; cuius cognitionem ſuſpenſus exſpecto. Nam dies ille nobis pro Vareno aut ſecuritatem & otium dabit, aut intermiſſum laborem renouata ſolicitudine iniunget. Vale.

VII. C. PLINIVS SATVRNINO SVO S.

Gaudet Saturnini & Priſci coniunctione, & hunc ad ſe reuerti ſatiatum otio, cupit.

Et proxime Priſco noſtro, & rurſus, quia ita iuſſiſti, gratias egi, libentiſſime quidem. Eſt enim mihi periucundum, quod viri optimi mihique amiciſſimi adeo cohaeſiſtis, vt inuicem vos obligari
2 putetis. Nam ille quoque praecipuam ſe voluptatem ex amicitia tua capere profitetur, certatque tecum honeſtiſſimo certamine mutuae caritatis, quam ipſum tempus augebit. Te negotiis diſtineri ob hoc moleſte fero, quod deſeruire ſtudiis non potes, ſi tamen

moratus fuerat, interrogante quodam, ecquid Gallice loqueretur? Deierauit, ſi paucas adhuc hebdomades ibi fuiſſet, ſe facultatem illam, qua planiſſime caerebat, adepturum fuiſſe.

13 *hactenus non tacui*) Illud *non* non concoquunt quidam editores. Sed reperit in optimis quibusque Cortius, & *hactenus* adiectum facit, vt eadem prope ſententia exiſtat. Nempe, *hactenus*, inquit, *non tacui*, vt loquerer paucula illa, quae dixi; caeterum plane a dicendo abſtinui. Τὸ *non* omiſiſſe primum videntur, qui *hactenus* ceperunt pro *adhuc*: qua ratione contradiceret his, quae praeceſſerunt.

14 *ſuſpenſus expecto*) Si tu etiam, lector, adi huius libri epiſtolam 10.

8, 3 cum

tamen alteram litem per iudicem, alteram, vt ais, ipſe finieris, incipies primum iſtic otio frui, deinde ſatiatus ad nos reuerti. Vale.

VIII. C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Eandem laetitiam ſignificat Priſco, eumque ad conſtantiam hortatur.

Exprimere non poſſum, quam iucundum ſit mihi, quod Saturninus noſter ſummas tibi apud me gratias aliis ſuper alias epiſtolis agit. Perge vt 2
coepiſti, virumque optimum quam familiariſſime dilige, magnam voluptatem ex amicitia eius percepturus, nec ad breue tempus. Nam cum omni- 3
bus virtutibus abundat, tum hac praecipue, quod habet maximam in amore conſtantiam. Vale.

IX. C. PLINIVS FVSCO SVO S.

Quaerenti amico, rationem exercendi ſtili praeſcribit.

Quaeris quemadmodum in ſeceſſu, quo iamdiu frueris, putem te ſtudere oportere. Vtile in 2
primis, & multi praecipiunt, vel ex Graeco in Latinum, vel ex Latino vertere in Graecum: quo genere exercitationis proprietas ſplendorque verborum, copia figurarum, vis explicandi, praeterea imitatione optimorum ſimilia inueniendi facultas paratur: ſimul quae legentem fefelliſſent, transferentem fugere non poſſunt. Intelligentia ex hoc & iudicium

T 3

8, 3 cum - abundat) * Sic docet Cortius eſſe in libris, non *abundet*: quam ceteroqui conſtructionem, exemplis probatam hic a Cellario, non damnat.

9, 3 no-

3 dicium adquiritur. Nihil obfuerit, quae legeris
hactenus, vt rem argumentumque teneas, quaſi
aemulum ſcribere, lectisque conferre, ac ſedulo
penſitare, quid tu, quid ille commodius. Magna
gratulatio, ſi non nulla tu; magnus pudor, ſi cun-
cta ille melius. Licebit interdum & notiſſima eli-
4 gere, & certare cum electis. Audax haec, non ta-
men improba, quia ſecreta, contentio: quamquam
multos videmus eiusmodi certamina ſibi cum multa
laude ſumſiſſe, quosque ſubſequi ſatis habebant,
5 dum non deſperant, anteceſſiſſe. Poteris &, quae
dixeris, poſt obliuionem retractare, multa retine-
re, plura tranſire; alia interſcribere, alia reſcribe-
6 re. Laborioſum iſtud & taedio plenum, ſed diffi-
cultate ipſa fructuoſum, recaleſcere ex integro, &
reſumere impetum fractum omiſſumque; poſtremo,
noua velut membra peracto corpori intexere, nec
7 tamen priora turbare. Scio nunc tibi eſſe praeci-
puum ſtudium orandi; ſed non ideo ſemper pugna-
cem hunc & quaſi bellatorium ſtilum ſuaſerim. Vt
enim terrae variis mutatisque ſeminibus, ita inge-
nia noſtra nunc hac, nunc illa meditatione reco-
8 luntur. Volo, interdum aliquem ex hiſtoria locum
apprehendas: volo epiſtolam diligentius ſcribas.
(volo carmina.) Nam ſaepe in orationes quoque
non

9, 3 *notiſſima eligere*) *Notiſſima eligere*, vt eo magis elaborandum ſit in varianda oratione, difficilius enim eſt notis & communibus ſubſtituere abſtruſiora quaedam, & tamen eadem propria. Sic difficilius eſt *certare cum electis*, tanquam pulcherrimis ſcilicet, & non temere ſuperandis.

8 (*volo carmina*) *Incluſa ſunt a Cortio verba, quae abſunt ab optimis libris, & hic non neceſſaria. Quod enim *prope poëticae deſcriptionis neceſſitas* memoratur, illud modo per occaſionem *hiſtoricae deſcriptionis* incidit. Caeterum deinde demum ſ. 9 *Fas eſt*, inquit, *&* *carmine remitti.* 11 *Vt*

non hiſtoricae modo, ſed prope poëticae deſcriptionis neceſſitas, incidit; & preſſus ſermo purusque ex epiſtolis petitur. Fas eſt & carmine remitti,
9 non dico continuo & longo (id enim perfici niſi in otio non poteſt) ſed hoc arguto & breui, quod apte quantaslibet occupationes curasque diſtinguit.
10 Luſus vocantur; ſed hi luſus non minorem interdum gloriam, quam ſeria conſequuntur: atque adeo (Cur enim te ad verſus non verſibus adhorter?)

11 *Vt laus eſt cerae, mollis cedensque ſequatur*
Si doctos digitos, iuſſaque fiat opus;
Et nunc informet Martem, caſtamque Mineruam,
Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum:
Vtque ſacri fontes non ſola incendia ſiſtunt,
Saepe etiam flores vernaque prata iuuant;
Sic hominum ingenium flecti ducique per artes
Non rigidas docta mobilitate decet.

12 Itaque ſummi oratores, ſummi etiam viri ſic ſe aut exercebant aut delectabant, immo delectabant exercebantque.
13 Nam mirum eſt, vt his opuſculis animus intendatur remittaturque. Recipiunt enim amores, odia, iras, miſericordiam, vrbanitatem, omnia denique, quae in vita, atque etiam in foro cauſſisque verſantur.
14 Ineſt his quoque eadem, quae aliis carminibus vtilitas, quod metri neceſſitate deuincti, ſoluta oratione

11 *Vt laus eſt cerae*) Vid. quos laudamus de hac ſimilitudine ad Quinctil. 10, 5, 9. Fundus eſt Demetrius de Eloc. ſ. 317.

iuſſaque fiat opus) De inanimatis, formam quamcunque ab arte accipientibus, hoc verbo & cognatis vtuntur, poetae praeſertim. *Iuſſos riuos* ſic dixit Columella 10, 48. Sic *imperare*, *parere*, *ſequi* &c.

14 *neceſſitate deuincti*) * Habent iſta intellectum bonum

ne laetamur, & quod facilius eſſe comparatio oſten-
15 dit, libentius ſcribimus. Habes plura etiam fortaſſe, quam requirebas; vnum tamen omiſi. Non enim dixi, quae legenda arbitrarer: quamquam dixi, quum dicerem, quae ſcribenda. Tu memineris, ſui cuiusque generis auctores diligenter eligere. (Aiunt enim, MVLTVM LEGENDVM ESSE,
16 NON MVLTA.) Qui ſint hi, adeo notum prouocatumque eſt, vt demonſtratione non egeant: & alioqui tam immodice epiſtola me extendi, vt dum tibi, quemadmodum ſtudere debeas, ſuadeo, ſtudendi tempus abſtulerim. Quin ergo pugillares reſumis, & aliquid ex his, vel iſtud ipſum quod coeperas, ſcribis. Vale.

X. C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Euentum actionis Bithynorum contra Varenum narrat.

Quia ipſe, quum prima cognoui, iungere extrema, quaſi auulſa, cupio; te quoque exiſtimo velle de Vareno & Bithynis reliqua cognoſcere. Acta

num & facilem. Sed blandiebatur nobis tamen ſuſpicio, an non conuenientius eſſet legere *metri neceſſitate defuncti:* ſic enim indicaretur, ſuperata illa difficultate, abiectis quaſi illis compedibus atque vinculis, quibus carmina adſtricta ſunt, laetius procedere orationem liberam, vt retenti canes in venatu, tanto erumpunt & procurrunt cupidius, vt ſtabulis hibernis emiſſa pecora laſciuius exultant.

15 multum, non multa) Vid. quae in hanc ſententiam diſputat Quinctil. 10, 1, 19. Loquuntur nempe de initiis & formando ſtilo; non condemnant nos ad Siſypheum aliquod ſaxum: aut, aſini inſtar ad molam vincti, vel canis machinam culinarem vano adſcenſu circumagentis, in minimo pauciſſimorum librorum orbe volunt conſeneſcere. Itaque optimis magiſtris non contradixiſſe mihi videor, cum in praefatione ad Liuium de curſoria non minus quam de ſtataria lectione diſputaui.

16 aliquid ex his) Quae hac tibi epiſtola commendaui.

10, 1 de Vareno & Bith.) Coeperat 5, 20 perrexit 6, 13 & 7, 6.

2 pro-

Acta cauſſa hinc a Polyaeno, inde a Magno. Finitis actionibus Caeſar, *Neutra*, inquit, *pars de mora queretur. Erit mihi curae, explorare prouinciae voluntatem.* Multum interim Varenus tulit. Etenim quam dubium eſt, an merito accuſetur, qui an omnino accuſetur, incertum eſt? Supereſt, ne rurſus prouinciae, quod damnaſſe dicitur, placeat, agatque poenitentiam poenitentiae ſuae. Vale.

2 (margin, line "Fi-")
3 (margin, line "tu-")

XI. C. PLINIVS FABATO SVO S.

Liberalitas in Corelliam explicatur.

Miraris, quod Hermes libertus meus hereditarios agros, quos ego iuſſeram proſcribi, non exſpectata auctione, pro meo quincunce ex ſeptingentis millibus Corelliae addixerit. Adiicis, poſſe eos nongentis millibus venire, ac tanto magis quaeris, an, quod geſſit, ratum ſeruem. Ego vero ſeruo: quibus ex cauſſis accipe. cupio enim & tibi probatum, & coheredibus meis excuſatum eſſe, quod me ab illis, maiore officio iubente, ſecerno. Corelliam cum ſumma reuerentia diligo; primum 3

2 *prouinciae volunt.*) De qua dubium eſt, cum Legati & literae poſteriores contradicant prioribus.

11, 1 *ex ſepting. millib.*) Quincuncem Plinii Hermes addixit ea portione, ac ſi totus as ſeptingentis millibus aeſtimatus eſſet, cum tamen illi agri toti, totus as, potuerint nongentis venire. Sed eamus ad calculos. Cum 700000 ex Eiſenſchmidiana computatione valeant 35000 florenos Rhenanos, erit quincunx $14583\frac{1}{3}$. Sed de 900000 h. e. 45000 florenis Rhenanis, quincunx 18750. Condonauit ergo Corelliae Plinius 4167 florenos ſ. imperiales 2778. Agit de hoc loco diligenter, & a peruerſis interpretationibus eum vindicat I. F. Gronouius de Pec. Vet. 4, 5 p. 290 ſq.

4 *Minu-*

vt ſororem Corellii Rufi, cuius mihi memoria ſa-
croſancta eſt; deinde, vt matri meae familiariſſi-
4 mam. Sunt mihi & cum marito eius, Minucio
Fuſco, optimo viro, vetera iura: fuerunt & cum
filio maxima: adeo quidem, vt praetore me ludis
5 meis praeſederit. Haec quum proxime iſtic fui, in-
dicauit mihi, cupere ſe aliquid circa Larium no-
ſtrum poſſidere: ego illi ex praediis meis, quod vellet,
& quanti vellet, obtuli, exceptis paternis maternis-
que: his enim cedere ne Corelliae quidem poſſum.
6 Igitur quum obueniſſet mihi hereditas, in qua prae-
dia iſta, ſcripſi ei venalia futura. Has epiſtolas Her-
mes tulit, exigentique, vt ſtatim portionem meam
ſibi addiceret, paruit. Vides, quam ratum habe-
re debeam, quod libertus meus meis moribus geſ-
7 ſit? Supereſt, vt coheredes aequo animo ferant, ſe-
paratim me vendidiſſe, quod mihi licuit omnino
vendere. Nec vero coguntur imitari meum exem-
8 plum. non enim illis eadem cum Corellia iura ſunt.
Poſſunt ergo intueri vtilitatem ſuam, pro qua mihi
fuit amicitia. Vale.

XII. C.

4 *Minucio Fuſco*) * *Minicio Iuſto* ex. Mediceo libro dedit Cortius. Dubitabam vnius libri fide tam receptam lectionem loco mouere.

ludis meis praeſederit) Alios interdum aliorum nomine praeſediſſe ludis oſtendit hic Cortius ex Sueto. Aug. 45 & Claud. 7 it. Nero. 12, & laudauit Cuperum Obſſ. 4, 13.

6 *meis moribus*) Qui coniecturam faceret ex moribus meis, quid facturus tali in re eſſem: cumque ſciret, me hoc non negaturum Corelliae, fecit, quod petebat. Iuris doctores ex *conſenſu praeſumto* talia docent fieri.

8 *eadem cum Corellia*) Opus videtur, hic monere, ne quis τὴν *cum* iungat pronomini *eadem*. *Sunt mihi iura cum marito* iam dixit ſ. 4 nempe amicitiae.

pro qua mihi fuit) Quanti alii vtilitatem faciunt, tanti ego amicitiam, vt magnae mi-

hi

XII. C. PLINIUS MINUCIO SUO S.

Libellum poſtulatum ſero mittens, per iocum ſe excuſat, aliosque iocos inſpergit.

Libellum formatum a me, ſicut exegeras, quo amicus tuus, immo noſter, (quid enim non commune nobis?) ſi res poſceret, vteretur, miſi tibi ideo tardius, ne tempus emendandi eum, id eſt, diſperdendi, haberes. Habebis tamen, an emendandi, neſcio; vtique diſperdendi (ὑμεῖς γὰρ κακόζηλοι) optima quaeque ſi detraxeris. 2
Quod ſi feceris, boni conſulam. 3
poſtea enim illis ex aliqua occaſione, vt meis, vtar, & beneficio faſtidii tui ipſe laudabor, vt in eo quod adnotatum inuenies, & ſupra-

hi vtilitatis inſtar ſit, amicum, & veteris beneuolentiae memorem etiam cum iactura rei familiaris videri. Iungenda eſt huic epiſtolae quarta decima huius libri.

12, 2 ὑμεῖς γὰρ κακόζηλοι) * Si κακόζηλοι eſt a Plinio, legendum puto Ἡμεῖς, & accipiendum cum μιμήσει quadam h. m. *Nos enim*, veſtro iudicio ſcilicet, ſumus κακόζηλοι, *mala affectatione* (quae eſt Fabiana definitio 8, 3, 56) *per omne dicendi genus peccantes*, - quorum *ingenium iudicio caret*, *& ſpecie boni fallitur* - *Igitur optima quaeque*, meo iudicio, vos *detrahenda* de ſcriptis noſtris putatis. Si vero vtique Ὑμεῖς legendum, malim κακιζότεχνοι *corruptores artis* per nimiam emendandi diligentiam &c. Vox inſolentior, ſed familiaris noſtro vel ex auunculi ſui H. N. 34, 8 ſ. 19. Vel denique ipſum κακόζηλοι hoc intellectu accipiendum. Aſt, ne quid diſſimulem, primum mihi maxime placebat, tum quod blandius eſt, tum in primis propter ea, quae dicuntur ſ. 4: & forte nobiſcum ſentiet, ſi quis totam Fabii de cacozelo tractationem contulerit.

3 illis - vt meis vtar) Ea, quae tu tanquam κακόζηλα, & nimis tumida expunxeris, in alium librum conferam, & tanquam mea ſcripta, vel ſub meo nomine, edam, vel alii, vt pro ſuis vtatur, dabo: ab iisque, quae tu faſtidieris, laudem conſequar: quemadmodum propter illum ipſum locum laudabor ab intelligentibus, quem adnotaui, & verbis aliis in interſtitio verſuum ſcriptis reddidi. *Nam cum* &c.

6 vide

4 praſcripto aliter explicitum. Nam, quum ſuſpica-
rer, futurum, vt tibi tumidius videretur, quod eſt
ſonantius & elatius; non alienum exiſtimaui, ne te
torqueres, addere ſtatim preſſius quiddam & exi-
lius, vel potius humilius & peius, veſtro tamen iu-
5 dicio rectius. Cur enim non vsquequaque tenuita-
tem veſtram inſequar & exagitem? Haec, vt inter
iſtas occupationes aliquid aliquando rideres: illud ſe-
6 rio. Vide, vt mihi viaticum reddas, quod impen-
di, data opera curſore dimiſſo. Nae tu, quum
hoc legeris, non partes libelli, ſed totum libellum
improbabis, negabisque vllius pretii eſſe, cuius pre-
tium repoſceris. Vale.

XIII. C. PLINIVS FEROCI SVO S.

Ferocis elegantem epiſtolam laudat.

Eadem epiſtola & ſtudere te & non ſtudere ſi-
gnificat. Aenigmata loquor. Ita plane, do-
2 nec diſtinctius, quod ſentio, enuntiem. Negat
enim te ſtudere, ſed eſt tam polita, quae niſi a ſtu-
dente, non poteſt ſcribi: aut es tu ſuper omnes bea-
tus, ſi talia per deſidiam & otium perficis. Vale.

XIV.

6 vide vt mihi viat.) Hic magis etiam quam ante iocatur vir liberaliſſimus, & multa millia numum donare ſolitus. Caeterum *dimiſſus data opera curſor* illis placebit, quibus forte opus fuerit Latine dicere, quem Romanica lingua *Expreſſum* vocare ſolet. Videtur autem curſore dimiſſo compenſare voluiſſe tarditatem, de qua eſt in principio epiſtolae.

13, 2 quae - non poteſt) Puto indicatiuo modo poſt relatiuum, quod cauſſam ſignificare poteſt, ideo vſum Plinium, vt eo adſeueratius negaret.

14, 1 ex

XIV. C. PLINIVS CORELLIAE SVAE S.

Firmat liberalitatem ſuperiorem.

Tu quidem honeſtiſſime, quod tam impenſe & ro-
gas & exigis, vt accipi iubeam a te pretium agro-
rum non ex ſeptingentis millibus, quanti illos a li-
berto meo, ſed ex nongentis, quanti a publicanis par-
tem viceſimam emiſti. Inuicem ego & rogo & ex- 2
igo, vt non ſolum quid te, verum etiam quid me de-
ceat, adſpicias, patiarisque, me in hoc vno tibi eo-
dem animo repugnare, quo in omnibus obſequi ſo-
leo. Vale.

XV. C. PLINIVS SATVRNINO SVO S.

Rem publicam ac amicorum curare honeſtiſſimum eſſe docet.

Requiris, quid agam? Quo noſti, diſtringor
officio: amicis deſeruio: ſtudeo interdum;
quod non interdum, ſed ſolum ſemperque fa-
cere, non audeo dicere rectius, certe beatius
erat. Te alia omnia, quam quae velis, agere, 2
moleſte ferrem, niſi ea quae agis, eſſent
honeſtiſſima. Nam & reipublicae ſeruire negotiis,
& dis-

14, 1 *ex ſeptingentis*) Interpretati ſumus ad 7, 11, 1. Breuiter, ἡ *ex* notat proportionem & comparationem cum aſſe.

a publicanis partem viceſ) Nimirum *viceſima hereditatum* debetur, vt vectigalia reliqua, publicano. Vid. noſter Paneg. 37, 1 ſqq. Corellia, quae coemeret agros illos hereditarios, etiam partem hanc publicanorum ab iis emit, & quidem *ex nongentis*, h. e. vt diximus, ea portione, vt as totus aeſtimaretur 900000 nummum. Cedebant igitur publicano HS 45000 f. 45 ſeſtertia, qui ſunt floreni Rhenani 2250.

15, 2 *reip. ſeruire negotiis*) * Cortius ex Mediceo *Reip. ſuae negotia*

& diſceptare inter amicos, laude digniſſimum eſt.
3 Priſci noſtri contubernium iucundum tibi futurum ſciebam. Noueram ſimplicitatem eius, noueram comitatem: eundem eſſe, quod minus noram, gratiſſimum, experior, quum tam iucunde officiorum noſtrorum meminiſſe eum ſcribas. Vale.

XVI. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Tironem ſe facile inducturum ſignificat, vt ex via ad Fabatum declinet, & vindicta, quos iuſſerit, liberet.

Caleſtrium Tironem familiariſſime diligo, & priuatis mihi & publicis neceſſitudinibus implicitum.
2 Simul militauimus, ſimul quaeſtores Caeſaris fuimus. Ille me in tribunatu liberorum iure praeceſſit; ego illum in praetura ſum conſequutus, quum mihi Caeſar annum remiſiſſet. Ego in villas eius ſaepe ſeceſſi;
3 ille in domo mea ſaepe conualuit. Hic nunc proconſul prouinciam Baeticam per Ticinum eſt petiturus. Spero, immo confido, facile me impetraturum,

negotia curare, & diſc. ſententia eadem.

3 experior) Non exuit hic vim ſuam verbum hoc: non ſimpliciter ſignificat, *audio, comperio*; ſed ad experimentum proprie dictum, cum quis de re ſua euentu ipſo docetur, reſpicit.

16, 2 quaeſtores Caeſaris) Iidem *candidati principis*, cuius mandata ad Senatum perferrent. Vid. Ill. Spanhem. de vſu & praeſt. num. 10,5. p. 166.

2 liberorum iure) Quod haberet liberos, quibus ego tum carebam. De praerogatiuis eorum, qui liberos haberent, prae his, qui caelibes eſſent, vel orbi, iam non opus eſt ad loca veterum ſcriptorum diſputare, quod ſtudioſe hic factum a Cellario; cum obſeruata virorum doctorum collecta ſint ICtis v. g. Ill. Heineccio Antiquit. Iuris 1, 25, 3 ſqq.

2 annum remiſiſſet) Vt anno vno prius liceret Praeturam gerere, quam lege annali conſtitutum eſſet, de qua Lipſ. de Magiſtr. P. R. 5. Locus claſſicus eſt Cic. Phil. 5, 17. Vnde illud in primis liquet, Conſulatui

rum, vt ex itinere deflectat ad te. Si voles vindi- 4
cta liberare, quos proxime inter amicos manumiſi-
ſti, nihil eſt, quod verearis, ne ſit hoc illi moleſtum,
cui orbem terrarum circumire, non erit longum mea
cauſſa. Proinde nimiam verecundiam pone, teque, 5
quid velis, conſule. Illi tam iucundum quod ego,
quam mihi, quod tu iubes. Vale.

XVII. C. PLINIVS CELERI SVO S.

Orationes quoque perinde ac carmina ac hiſtorias recitari poſſe, contra quosdam reprehenſores defendit.

Sua cuique ratio recitandi; mihi, quod ſaepe iam
dixi, vt, ſi quid me fugit, vt certe fugit, admone-
ar. Quo magis miror, quod ſcribis fuiſſe quosdam, 2
qui reprehenderent, quod orationes omnino recita-
rem: niſi vero has ſolas non putant emendandas.
A quibus libenter requiſierim, Cur concedant (ſi con- 3
cedant tamen) hiſtoriam debere recitari, quae non
oſtentationi, ſed fidei veritatique componitur? cur
tragoediam, quae non auditorium, ſed ſcenam &
actores? cur lyrica, quae non lectorem, ſed chorum
& lyram poſcunt? *At horum recitatio vſu iam rece-
pta eſt?* Num ergo culpandus eſt ille qui coepit? 4
Quam-

latui ſtatutum eſſe annum aetatis tertium & quadrageſimum.

4 *vindicta liberare*) Vt e Latina libertate, quam manumiſſione priuata adeptus eſt, plenam ciuitatem Romanam conſequatur. Eſt integer titulus in digeſtis 40, 2 *de manumiſſis vindicta*, vnde peti poſſunt quae hic opus ſunt, omnia.

17, 4 *Num ergo culp.*) Reprehenſus fuerat Plinius, quod orationes recitaret. Reſpondet, eadem ſe ratione facere, qua alii recitent hiſtoriam, tragoedias, lyrica. Obiicit aduerſarius, *At horum recitatio vſu iam recepta eſt*; orationum non item. Plinius reſpondet, In reliquis etiam initium aliquando factum, rogatque, *num ergo culpandus eſt ille, qui coepit iſta?* Aliam adhuc reſponſionem

Quamquam orationes quoque & noſtri quidam, &
5 Graeci lectitauerunt. *Superuacuum tamen eſt re-
citare, quae dixeris?* Etiam, ſi eadem omnia, iisdem
omnibus, ſi ſtatim recites: ſi vero multa inferas,
multa commutes; ſi quosdam nouos, quosdam eos-
dem, ſed poſt tempus, adſumas, cur minus probabi-
6 lis ſit cauſſa recitandi quae dixeris, quam edendi? *Sed
difficile eſt, vt oratio, dum recitatur, ſatisfaciat?*
Iam hoc ad laborem recitantis pertinet, non ad rati-
7 onem non recitandi. Nec vero ego dum recito,
laudari; ſed dum legor, cupio. Itaque nullum
emendandi genus omitto: ac primum quae ſcripſi,
mecum ipſe pertracto; deinde duobus aut tribus
lego, mox aliis trado adnotanda: notasque eorum,
ſi dubito, cum vno rurſus aut altero penſito; no-
uiſſime pluribus recito, ac, ſi quid mihi credis, tunc
acerrime emendo. Nam tanto diligentius, quanto
ſolicitius, intendo. Optime autem reuerentia, pu-
8 dor, metus iudicant. Idque adeo ſic habe. Nonne,
ſi loquuturus es cum aliquo, quamlibet do-
cto, vno, tamen minus commoueris, quam
9 ſi cum multis vel indoctis? Nonne, quum ſur-
gis ad agendum, tum maxime tibi ipſe diffidis,
tum commutata, non dico plurima, ſed o-
mnia cupis? Vtique ſi latior ſcena, & corona
diffuſior.

onem ſubiicit, nempe ſe neque primum eſſe, qui recitet orationem: idem & noſtros & Graecos quosdam factitaſſe &c. *Retinui igitur lectionem antiquam, & a Boxhornio adhuc ſeruatam; reductamque, cum alii mutaſſent, a Cortio.

7 tanto diligentius quanto ſolicitius) Quanto magis ſolicitus ſum de iudicio amicorum, quos ad recitationem audiendam conuocaui; tanto diligentius intendo animum, tum ante quam ad illos adfero ſcriptum meum, tum in ipſa recitatione, vbi obſeruo quid placeat, quid frontem illis corruget &c.

9 pulla-

diffuſior. Nam illos quoque ſordidos pullatosque
reueremur. Nonne, ſi prima quaeque improbari 10
putas, debilitaris & concidis? Opinor; quia in numero
ipſo eſt quoddam magnum collatumque conſilium;
quibusque ſingulis iudicii parum, omnibus
plurimum. Itaque Pomponius Secundus (hic ſcri- 11
ptor tragoediarum) ſi quid forte familiarior amicus
tollendum, ipſe retinendum arbitraretur, dicere ſolebat,
AD POPVLVM PROVOCO: atque ita ex
populi vel ſilentio vel adſenſu aut ſuam aut amici
ſententiam ſequebatur. Tantum ille populo da- 12
bat. Recte an ſecus, nihil ad me. Ego enim non
populum aduocare, ſed certos electosque ſoleo,
quos intuear, quibus credam, quos denique & tanquam
ſingulos obſeruem, & tanquam non ſingulos
timeam. Nam quod M. Cicero de ſtilo, ego de 13
metu ſentio. TIMOR eſt emendator acerrimus.
Hoc

9 pullatosque) ***Tunica pulla*** indutos, quod Verri obiicit Cicero 4, 24. Opportune hic laudauit Cellarius Sueto. Aug. c. 40 vbi ***pullatorum*** pro concione ***turbae*** indignatur Auguſtus. Multa ibi, & hunc ipſum locum dedit Caſaubonus.

10 debilitaris & concidis) Imitatur Tullium ſuum de fin. 5, 15 ***Victi debilitantur, animosque demittunt.***

omnibus plurimum) Certe in hac cauſſa. Cum enim hoc petat orator, populo placere, probari populo: iudicio multitudinis omnino illi ſtandum eſt. Alioquin ſi quis ſimpliciter iſtam ſententiam tribuat Secundo, collectam ſtultorum multitudinem ſapienter iudicare, iniuriam prudentiſſimo viro fecerit: & aliter ipſum ſenſiſſe, quae ſequuntur ſ. 12 declarant.

11 *ad populum prouoco)* Lepide abutebatur notiſſima formula Quiritium, fidem implorantium populi, aut prouocatione certantium.

13 *Cicero de ſtilo)* Reſpicit illud magiſtrorum bonorum vocibus decantatum, vtinam diligentius a iuuentute obſequendo expreſſum, ex 1 de orat. 33 ***Stilus optimus & praeſtantiſſimus dicendi effector & magiſter.***

emendator acerrimus.) **Aſperrimus* ex bonis libris dedit Cortius, quod vel ideo non diſplicet, quod ***limam*** ſaepe adhibet

Hoc ipſum, quod nos recitaturos cogitamus, emendat: quod auditorium ingredimur, emendat: quod pallemus, horreſcimus, circumſpicimus, emendat.
14 Proinde non poenitet me conſuetudinis meae, qvam vtiliſſimam experior: adeoque non deterreor ſermunculis iſtorum, vt vltro te rogem, monſtres
15 aliquid, quod his addam. Nihil enim curae meae ſatis eſt. Cogito, quam ſit magnum, dare aliquid in manus hominum: nec perſuadere mihi poſſum, non, & cum multis, & ſaepe tractandum, quod placere & ſemper & omnibus cupias. Vale.

XVIII. C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Caninio rogatus ſuadet, vt quam Comenſibus in epulum pecuniam promiſerat, ita diſponat, vt ipſe ſuam in alimenta ingenuorum.

Deliberas mecum, quemadmodum pecunia, quam municipibus noſtris in epulum obtuliſti, poſt te quoque ſalua ſit. Honeſta conſultatio, non expedita ſententia. Numeres reipublicae ſummam? Verendum eſt, ne dilabatur. Des agros? vt publi-
2 ci, negligentur. Equidem nihil commodius inuenio, quam quod ipſe feci. Nam pro quingentis millibus nummûm, quae in alimenta ingenuorum promiſeram, agrum ex meis, longe pluris, actori publico mancipaui: eundem vectigali impoſito recepi,

hibet hac in re Plinius, cuius dos eſt *aſperum* eſſe.

18, 2 actori publico mancipaui) Seruo publico (vt alii, non ſibi, acquirere poſſet) imaginaria venditione tradidi. Multa hac de re viri docti ad illud Tac. An. 2, 30 *Quia vetere ſenatus conſulto quaeſtio in caput domini prohibebatur, callidus & noui iuris repertor Tiberius mancipari ſingulos actori publico iubet: ſcilicet vt in Libonem ex ſeruis ſaluo ſenatus conſulto quaereretur.* Hic *mancipat* Plinius *agrum*

cepi, tricena millia annua daturus. Per hoc enim & 3
reipublicae ſors in tuto, nec reditus incertus, & ager
ipſe propter id, quod vectigali large ſupercurrit,
ſemper dominum, a quo exerceatur, inueniet. Nec 4
ignoro, me plus aliquanto, quam donaſſe videor,
erogauiſſe, quum pulcherrimi agri pretium neceſſitas
vectigalis infregerit. Sed oportet priuatis vtilitati- 5
bus publicas, mortalibus aeternas anteferre; multoque diligentius muneri ſuo conſulere, quam facultatibus. Vale.

XIX. C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Fanniam, cuius valetudinem dolenter fert, meritis laudibus exornat.

Angit me Fanniae valetudo. Contraxit hanc dum adſidet Iuniae Virgini, ſponte primum, (eſt enim adfinis) deinde etiam ex auctoritate pontificum.
2 Nam virgines, quum vi morbi atrio Veſtae coguntur excedere, matronarum curae cuſtodiaeque mandantur. Quo munere Fannia dum ſedulo fungitur, hoc diſcrimine implicita eſt.
3 Inſident febres, tuſſis increſcit, ſumma macies, ſumma defectio:

grum qui *longe pluris* eſſet, quam quingentorum millium *actori publico*, vt iam eſſet reipublicae: ab hac illum deinde recipit vectigalem, & promittit *tricena millia* annua, tanquam vſuras ſemiſſes (6 per centum.) Cum autem ager multo plus referat quotannis, quam tricena millia, (*longe* enim *pluris* eſt, quam quingentorum millium) *ſemper inueniet, qui exercere illum* & vectigal ſoluere reip. velit.

19, 2 Nam virgines) Apparet ex talibus locis, Plinium poſteritati ſcripſiſſe, quia ſaepiuſcule talia monet, quae tum non facile quis ignoraret. Caeterum quod hic *Virgines* ſimpliciter dicuntur, omiſſo *Veſtales*; & paullo ante *Virgini* (vbi librorum auctoritate *Veſtali* deleuit Cortius) illud inuſitatum non eſſe, & hic oſtendit idem Cortius, & probauit vir doctus in Miſcell. obſſ. 4, 3 p. 432.

6 aboli-

animus tantum & ſpiritus viget, Heluidio marito,
Thraſea patre digniſſimus: reliqua labuntur, meque
non metu tantum, verum etiam dolore conficiunt.
4 Doleo enim, maximam feminam eripi oculis ciui-
tatis, neſcio an aliquid ſimile viſuris. Quae caſtitas
illius? quae ſanctitas? quanta grauitas? quanta con-
ſtantia? bis maritum ſequuta in exſilium eſt, tertio
5 ipſa propter maritum relegata. Nam, quum Sene-
cio reus eſſet, quod de vita Heluidii libros compo-
ſuiſſet, rogatumque ſe a Fannia in defenſione di-
xiſſet. quaerente minaciter Metio Caro, *An rogaſſet?*
reſpondit; *Rogaui: An commentarios ſcripturo de-
diſſet? Dedi: An ſciente matre? Neſciente.* Poſtre-
6 mo nullam vocem cedentem periculo emiſit. Quin
etiam illos ipſos libros, quamquam ex neceſſitate &
metu temporum abolitos SC. publicatis bonis, ſerua-
uit, habuit, tulitque in exſilium exſilii cauſſam.
7 Eadem quam iucunda, quam comis, quam denique
(quod paucis datum eſt) non minus amabilis, quam
veneranda? Erit ſane, quam poſtea vxoribus noſtris
oſtentare poſſimus: erit, a qua viri quoque fortitudi-
nis exempla ſumamus, quam ſic cernentes audi-
8 enteſque miramur, vt illas, quae leguntur. Ac mi-
hi domus ipſa nutare, conuulſaque ſedibus ſuis ruitura
ſupra videtur, licet adhuc poſteros habeat. Quan-
tis enim virtutibus quantisque factis adſequentur, vt
9 haec non nouiſſima occiderit? Me quidem illud et-
iam adfligit & torquet, quod matrem eius, illam
(nihil

6 abolitos) Publice in comitio exuſtos, quod monuere iam viri docti ex Tac. Agric. 2.

8 nouiſſima occiderit) Eo ſenſu, quo Cremutius Cordus *ſe Caſſium Romanorum vltimum* dixerat apud Tac. An. 4, 34 vbi plura Lipſius.

(nihil poſſum illuſtrius dicere) tantae feminae
matrem, rurſus videor amittere, quam haec, vt red-
dit ac refert nobis, ſic auferet ſecum, meque & no-
uo pariter & reſciſſo vulnere adficiet. Vtramque 10
colui, vtramque dilexi: vtram magis, neſcio; nec
diſcerni volebant. Habuerunt officia mea in ſecun-
dis: habuerunt in aduerſis. Ego ſolatium relega-
tarum, ego vltor reuerſarum: non feci tamen pa-
ria, atque eo magis hanc cupio ſeruari, vt mihi
ſoluendi tempora ſuperſint. In his eram curis, 11
quum ſcriberem ad te; quas ſi deus aliquis in gau-
dium verterit, de metu non querar. Vale.

XX. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Taciti librum, a ſe notatum, remittit; in ſuo libro vicem exſpectat, & amicitia illius, ſtudiorumque ac famae ſocietate delectatur.

Librum tuum legi, &, quam diligentiſſime potui,
adnotaui, quae commutanda, quae eximenda
arbitrarer. Nam & ego verum dicere adſueui, & tu li-
benter audire. Neqve enim vlli patientius repre-
henduntur, quam qui maxime laudari merentur.
Nunc a te librum meum cum adnotationibus tuis ex- 2
ſpecto. O iucundas, o pulchras vices! Quam me
delectat, quod, ſi qua poſteris cura noſtri, vsque-
quaque narrabitur, qua concordia, ſimplicitate, fide,
vixerimus! Erit rarum & inſigne, duos homines, 3
aetate propemodum aequales, non nullius in literis
nominis (cogor enim de te quoque parcius dicere,

V 3 quia

10 *ſolatium - - vltor*) De illo vid. 3,11,3 de hoc 9,13. *non feci paria*) Intellige *acceptis expenſa*; rationum enim verbum eſſe, ſtatim ipſe indicat, cum *ſoluendi tempora* optat.

20,4 *longo*,

quia de me ſimul dico) alterum alterius ſtudia fouiſſe.
4 Equidem adoleſcentulus, quum iam tu fama gloria-
que floreres, te ſequi, tibi *longo, ſed proximus*, *in-
teruallo* & eſſe & haberi concupiſcebam. Et erant
multa clariſſima ingenia: ſed tu mihi (ita ſimilitudo
naturae ferebat) maxime imitabilis, maxime imitan-
5 dus videbaris. Quo magis gaudeo, quod, ſi quis de ſtu-
diis ſermo, vna nominamur; quod de te loquentibus,
ſtatim occurro. Nec deſunt, qui vtrique noſtrum
6 praeferantur. Sed nihil intereſt mea, quo loco iun-
gimur. Nam mihi primus, qui a te proximus.
Quin etiam in teſtamentis debes adnotaſſe, niſi quis
forte alterutri noſtrum amiciſſimus: eadem legata,
7 & quidem pariter, accipimus. Quae omnia huc ſpe-
ctant, vt inuicem ardentius diligamus, cum tot vin-
culis nos ſtudia, mores, fama, ſuprema denique ho-
minum iudicia conſtringant. Vale.

XXI. C.

20, 4 *longo, ſed proximus*) Ex Aen. 5, 320. Non *ſecundum* ſe vocat, quod plus eſt, ſed *proximum*. Sic apud Hor. 1 od. 12, 20 *Proximos* Ioui (cui tamen *nihil ſecundum naſcitur*) *honores occupauit Pallas*.

ita ſimil. naturae) Haec adiicit, ne vulgari imitatorum vitio illud quod deterrimum eſt arripuiſſe, vel certe dum ſe extenuat, Tacitum ſimul deprimere, videatur: ideo etiam cum *imitabili* coniungit *imitandum*.

6 *qui a te proximus*) Sic reſtituit e bonis libris Cortius. *Nihil*, inquit Plinius, *intereſt mea quo loco iungamur*, modo iungamur, neque inter te & me quisquam interponatur. Nam *primus* ille *mihi* videtur, *qui a te proximus*. Eum cum me faciant omnes; licet alios praeponant tibi, mihi tamen non eripient, vt non ob id ipſum primus mihi videar & ſat honoratus mortalis, quod a te ponor proximus.

7 *ſtudia, mores, fama*) Quam venuſte iungit & colligit, quae ſeparatim adhuc poſuerat!

21, 1 *Colle-*

XXI. C. PLINIVS CORNVTO SVO S.

Conſilio de curandis oculis ſe pariturum ſcribit, & pro gallina iocabundus gratias agit.

Pareo, collega cariſſime, & infirmitati oculorum,
vt iubes, conſulo. Nam & huc, tecto vehiculo vndique incluſus, quaſi in cubiculo, perueni, &
non ſtilo modo, verum etiam lectionibus difficulter,
ſed abſtineo, ſoliſque auribus ſtudeo. Cubicula 2
obductis velis opaca, nec tamen obſcura, facio.
Cryptoporticus quoque, adopertis inferioribus feneſtris, tantum vmbrae, quantum luminis, habet.
Sic paullatim lucem ferre condiſco. Balineum ad- 3
ſumo, quia prodeſt: vinum, quia non nocet; parciſſime tamen. Ita adſueui, & nunc cuſtos adeſt.
Gallinam, vt a te miſſam, libenter accepi; quam 4
ſatis acribus oculis, quamquam adhuc lippus, pinguiſſimam vidi. Vale.

XXII. C. PLINIVS FALCONI SVO S.

Aperte commendat, cui non nominato tribunatum impetrauerat.

Minus miraberis, me tam inſtanter petiiſſe, vt in amicum meum conferres tribunatum, quum

21, 1 *Collega*) In Conſulatu & in praefectura aerarii. Vid. 5, 15, 5. Forte ipſo collegii anno iſta ſcripſit, aut ſcripſiſſe fingit: quamquam ſeceſſus ſuadet aliud. Antiquiores *collegae* nomen in Auguratu praeſertim, cuius perpetuus honos eſſet, vſurparunt; in reliquis, ipſo tantum curationis tempore.

3 *Balineum - - prodeſt*) Adſcripſit Cellarius Celſi locum 6, 6 *Curari oculos balneo, fotu, vino, vetuſtiſſimus auctor Hippocrates memoriae prodidit.* Porro *cuſtodem* quem adeſſe ait, medicum, vxorem, libertum, ſeruum, amicum denique intelligere licet.

ſcieris, quis ille qualisque. Poſſum autem iam tibi & nomen indicare, & deſcribere ipſum, poſtquam
2 polliceris. Eſt Cornelius Minucianus, ornamentum regionis meae, ſeu dignitate, ſeu moribus. Natus ſplendide, abundat facultatibus, amat ſtudia, vt ſolent pauperes. Idem rectiſſimus iudex, fortiſ-
3 ſimus aduocatus, fideliſſimus amicus. Accepiſſe te beneficium credes, quum propius inſpexeris hominem, omnibus honoribus, omnibus titulis (nihil volo elatius de modeſtiſſimo viro dicere) parem. Vale.

XXIII. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Proſocerum monet, vt domi proconſulem exſpectet, nec obuiam ei procurrat.

Gaudeo quidem eſſe te tam fortem, vt Mediolani occurrere Tironi poſſis: ſed, vt perſeueres eſſe tam fortis, rogo, ne tibi contra rationem aetatis tantum laboris iniungas. Quin immo denuntio, vt illum & domi, & intra domum, atque et-
2 iam intra cubiculi limen, exſpectes. Etenim quum a me vt frater diligatur, non debet ab eo, quem ego parentis loco obſeruo, exigere officium, quod parenti ſuo remiſiſſet. Vale.

XXIV.

22, 2 *vt ſolent pauperes*) Sic Athenienſes φιλοσοφίας καὶ πενίας σύντροφοι a Lucianeo Nigrino vocantur: & ad *bonae mentis paupertatem ſororem*, quae eſt apud Petro. c. 84, multa in hanc ſententiam viri docti.

24,2 *Ne-*

XXIV. C. PLINIVS GEMINIO SVO S.

Numidiae mortem nuntiat, & ex heredibus nepotem, eiusque educationem laudat.

Numidia Quadratilla paullo minus octogeſimo aetatis anno deceſſit, vsque ad nouiſſimam valetudinem viridis, atque etiam vltra matronalem modum compacto corpore & robuſto. Deceſſit ho- 2
neſtiſſimo teſtamento. Reliquit heredes, ex beſſe nepotem, ex tertia parte neptem. Neptem parum noui: nepotem familiariſſime diligo; adoleſcentem ſingularem, nec iis tantum, quos ſanguine attingit, inter propinquos amandum. Ac primum, conſpi- 3
cuus forma, omnes ſermones malignorum & puer & iuuenis euaſit: intra quartum & viceſimum annum maritus, &, ſi deus adnuiſſet, pater. Vixit in contubernio auiae delicatae ſeueriſſime, & tamen obſequentiſſime. Habebat illa pantomimos foue- 4
batque effuſius, quam principi feminae conueniret. Hos Quadratus non in theatro, non domi ſpectabat; nec illa exigebat. Audii ipſam, quum mihi 5
commendaret nepotis ſui ſtudia, ſolere ſe, vt feminam in illo otio ſexus, laxare animum luſu calculorum, ſolere ſpectare pantomimos ſuos; ſed quum factura eſſet alterutrum, ſemper ſe nepoti ſuo praecepiſſe, abiret, ſtuderetque: quod mihi non amore eius magis facere, quam reuerentia videbatur.

24, 2 *Nepotem*) Numidium Quadratum, de quo 6, 11.

4 *non domi*) Priuatim itaque, cum theatra eſſent publica. Sic *in hortis Praetoris ludi ſpectati* Quinct. 3, 6, 18.

5 *otio ſexus*) Et aetatis: talis enim & alea ludunt ſenes: Sic *γεροντικῶς luſiſſe* ſe ſcribit ad Tiberium Auguſtus Sueto. c. 71.

reuerentia) Illa nimirum, quam *puero* etiam *deberi maximam*

6 Miraberis, & ego miratus ſum. Proximis ſacerdotalibus ludis, productis in commiſſione pantomimis, quum ſimul theatro ego & Quadratus egrederemur, ait mihi; *Scis, me hodie primum vidiſſe ſaltantem*
7 *aviae meae libertum?* Hoc nepos. At, hercule, alieniſſimi homines in honorem Quadratillae: pudet me dixiſſe honorem; per adulationis officium, in theatrum curſitabant, exſultabant, plaudebant, mirabantur: ac deinde ſingulos geſtus dominae cum canticis reddebant; qui nunc exiguiſſima legata, theatralis operae corollarium, accipient ab herede, qui

nam Iuuenalis ait 14, 47. *Et peccaturo obſtet tibi filius infans.*

6 in commiſſione) Cum committerentur ac certamen inirent: proprium ludicris pariter ac ſeriis certaminibus verbum.

7 pudet me dixiſſe) Dicere coepit, *homines alieniſſimos* (quos nepoti opponit, nulla cognatione coniunctos) in theatrum veniſſe, quoties ſaltarent Quadratillae pantomimi, idque feciſſe *in honorem Quadratillae*: hoc vero corrigit, *honorem* dicere non vult; *adulationis officium* ſubſtituit. Nempe heredipetae, inter alias artes ſuas, captabant ita Quadratillam, vt viderent, laudarent, illius Pantomimos: quem ad modum contra apud Lucia. de merc. cond. p. 469 Gr. crimen eſt, non laudaſſe ſaltantem ſeruulum. Hunc igitur Plinius negat honorem eſſe Quadratillae habitum; adulationem vocat - - Hanc adulandi indignitatem deinde deſcribit graphice: *curſitabant* in theatrum, *exſultabant* quaſi gaudio, quoties bene rem gerere viderentur Pantomimi; *plaudebant* voce, manu; *mirabantur* artem illorum, quam admiratione dignam non negauerit, qui Luciano illam deſcribenti credit in libello *περὶ ὀρχήσεως*: *reddebant dominae* illorum Quadratillae & repetito quaſi ſpectaculo exhibebant, *geſtus*, quos modo viderant, *cum canticis* & modis, ad quos illi ſaltauerant: eoque modo teſtamentum ſuae Reginae mereri ſtudebant. At fruſtrati ſunt egregie: *nunc* enim *exiguiſſima legata* &c.

corollarium) Recte cum theatrali opera iungitur. Docet enim Varro, dictum *corollarium a corollis, cum placuerunt actores, in ſcena dari ſolitis* de L. L. p. 42, 2. Sed haec & plura, quae hic dedit Cellarius, commodius leguntur in Lexicis.

8 *Quor-*

qui non ſpectabat. Quorſum haec? quia ſoles, ſi 8
quid incidit noui, non inuitus audire: deinde, quia
iucundum eſt mihi, quod ceperim gaudium, ſcri-
bendo retractare. Gaudeo enim pietate defunctae,
honore optimi iuuenis: laetor etiam, quod domus
aliquando C. Caſſii, huius qui Caſſianae ſcholae
princeps & parens fuit, ſeruiet domino non mino-
ri. Implebit enim illam Quadratus meus, & dece- 9
bit, rurſusque ei priſtinam dignitatem, celebrita-
tem, gloriamque reddet, quum tantus orator inde
procedet, quantus iuris ille conſultus. Vale.

XXV. C. PLINIVS RVFO SVO S.

Quam docti viri ſub habitu pagano lateant, exemplo Terentii Iunioris docet.

O quantum eruditorum, aut modeſtia ipſo-
rum, aut quies operit & ſubtrahit famae! At
nos eos tantum dicturi aliquid aut lecturi timemus,
qui ſtudia ſua proferunt; quum illi, qui tacent, hoc
amplius praeſtent, quod maximum opus ſilentio re-
uerentur. Expertus ſcribo, quod ſcribo. Teren- 2
tius Iunior, equeſtribus militiis, atque etiam pro-
cura-

8 *Quorſum haec? quia*) * Breuius, ſed eadem ſententia Cortius, *Haec, quia ſoles* &c.

Caſſianae ſcholae) Cui *Proculeiana* ſe oppoſuit. De vtraque viri docti ad Pomponii enchiridion.

9 *Implebit - & decebit*) Eadem fere vis vtriusque verbi: *Implet* enim domum, qui ſatis magnus eſt, vt proportionem ad eam habeat. Sic Pan. 15, 4 *quod denique tectum magnus hoſpes impleueris*, vbi vid.

25, 2 *equeſtribus militiis*) Egregie illuſtrarunt hunc locum viri docti adſcripto Sueto. Claud. c. 25 *Equeſtres militias ita ordinauit, vt poſt cohortem alam, poſt alam tribunatum legionis daret*, laudatoque Schelio ad Hygi. de caſtramet. p. 69 ſq. Breuiter *equeſtres militiae* ſunt equitum Romanorum in ipſis legionibus, & inter pedites, praefecturae.

curatione Narbonenſis prouinciae integerrime functus, recepit ſe in agros ſuos, paratisque honoribus
3 tranquilliſſimum otium praetulit. Hunc ego, inuitatus hoſpitio, vt bonum patrem familiae, vt diligentem agricolam intuebar, de his loquuturus, in quibus illum verſari putabam: & coeperam, quum ille me doctiſſimo ſermone reuocauit ad ſtudia.
4 Quam terſa omnia? quam Latina? quam Graeca? Nam tantum vtraque lingua valet, vt ea magis videatur excellere,quam cum maxime loquitur. Quantum ille legit? quantum tenet? Athenis viuere ho-
5 minem, non in villa, putes. Quid multa? Auxit ſolicitudinem meam, effecitque, vt illis, quos doctiſſimos noui, non minus hos ſeductos & quaſi ru-
6 ſticos verear. Idem ſuadeo tibi. Sunt enim, vt in caſtris, ſic etiam in literis noſtris plures cultu pagano, quos cinctos & armatos, & quidem ardentiſſimo ingenio, diligentius ſcrutatus inuenies. Vale.

XXVI. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Morbo amici admonitus, hortatur, vt tales ſani perſeueremus, quales nos futuros infirmi profitemur.

Nuper me cuiusdam amici languor admonuit, optimos eſſe nos, dum infirmi ſumus. Quem e-
2 nim infirmum aut auaritia aut libido ſolicitat? Non amoribus ſeruit, non appetit honores, opes negligit, & quantulumcunque, vt relicturus, ſatis habet: tunc deos, tunc hominem eſſe ſe meminit: inuidet nemini, neminem miratur, neminem deſpicit, ac ne ſermonibus quidem malignis aut attendit, aut
3 alitur: balinea imaginatur & fontes. Haec ſumma curarum, ſumma votorum; mollemque in poſterum

rum & pinguem, ſi contingat euadere, hoc eſt, innoxiam beatamque deſtinat vitam. Poſſum ergo, 4
quod pluribus verbis, pluribus etiam voluminibus philoſophi docere conantur, ipſe breuiter tibi mihique praecipere, vt TALES eſſe ſani perſeueremus, quales nos futuros profitemur infirmi. Vale.

XXVII. C. PLINIVS SVRAE SVO S.

An aliquid ſpectra ſint, ita quaerit, vt exemplis Curtii Rufi, & Athenodori philoſophi, tum domeſticorum ſuorum adfirmare videatur.

Et mihi diſcendi, & tibi docendi facultatem otium praebet. Igitur perquam velim ſcire, eſſe aliquid phantaſmata, & habere propriam figuram numenque aliquod putes, an inania & vana ex metu noſtro imaginem accipere. Ego vt eſſe cre- 2
dam, in primis eo ducor, quod audio accidiſſe Curtio Rufo. Tenuis adhuc & obſcurus obtinenti Africam comes haeſerat: inclinato die ſpatiabatur in porticu: offertur ei mulieris figura humana grandior pulchriorque: perterrito, *Africam ſe, futuro-*

rum

27, 1 *Phantaſmata*) Non nego, *Phaſmata* bonum verbum eſſe, & huic rei aptum, quod vel veteres Gloſſae docent, in quibus φάσμα *moſtellum* eſt, diminuta a *monſtro* appellatione, qua ipſa hac epiſtola Plinius vtitur; & notum *Phaſma*, Menandri fabula, quae *Moſtellariam* Plauti peperit. Sic in Luciani philopſeude p. 336 Gr. Καὶ τὰ ἄλλα φάσματα ἠφανίσθη κ. τ λ. Quin p. 347 in fabula, quam haec Athenodori excluſiſſe videtur, φάσματος nomen bis occurrit. Sed hoc non eo valet, vt cum Caſaubono hic caſtrata voce *Phaſmata* legamus pro *Phantaſmata*, quod omnes in vniuerſum libros habere docet Cortius, & quod ſacris viris hoc ſenſu placuit Matthaeo 14, 26, & Marco 6, 49.

2 *Curtio Rufo*) Vitam eius, neque hac diſſimulata fabula, breuiter enarrat Tacitus Ann. 11, 21.

itn-

rum praenuntiam, dixit: *iturum enim Romam, ho-
noresque geſturum, atque etiam cum ſummo impe-
rio in eandem prouinciam reuerſurum, ibique mori-*
3 *turum.* Facta ſunt omnia. Praeterea accedenti
Carthaginem, egredientique nauem, eadem figu-
ra in litore occurriſſe narratur. Ipſe certe implici-
tus morbo, futura praeteritis, aduerſa ſecundis au-
guratus, ſpem ſalutis, nullo ſuorum deſperante,
4 proiecit. Iam illud, nonne & magis terribile, &
non minus mirum eſt? quod exponam, vt accepi.
5 Erat Athenis ſpatioſa & capax domus, ſed infamis
& peſtilens. Per ſilentium noctis ſonus ferri, &, ſi
attenderes acrius, ſtrepitus vinculorum longius pri-
mo, deinde e proximo reddebatur: mox appare-
bat idolon, ſenex macie & ſqualore confectus, pro-
miſſa barba, horrenti capillo, cruribus compedes,
6 manibus catenas gerebat quatiebatque. Inde inha-
bitantibus triſtes diraeque noctes per metum vigila-
bantur: vigiliam morbus, &, creſcente formidine,
mors

iturum enim) Hoc *enim* reſpicere poteſt ad verba, *futurorum praenuntiam*; haec firmat ipſa denuntiatione. * Gruteri igitur coniectura, *eum*, non opus eſt.

5 *Erat Athenis*) In Luciani Philopſeude narratur, quod iam indicaui, fabella huic gemina, niſi quod Corinthi ſcena, non Athenis; quod pro Athenodoro Arignotus Pythagoricus eſt; & quod illud monſtrum Protei cuiusdam inſtar in varias ſe ſpecies mutat. Caeterum ad oſſa inſepulta deductus, vt hic Athenodorus, ita illic Arignotus, quibus ſepultis, quies reddita & ſalubritas domui ad eum diem peſtilenti.

idolon) Refugit adhuc Latinam appellationem *ſpectri*, qua εἴδωλον Graecorum donauerat Catius, deriſam nempe a Tullio fam. 15, 16: ſed poſtea in vſum etiam ſerio loquentium receptam.

ſenex macie & ſqual. conf.) Luciano αὐχμηρὸς, κομήτης, μελάντερος τοῦ ζόφου.

7 *legit*

mors ſequebatur. Nam interdiu quoque, quam-
quam abſceſſerat imago, memoria imaginis oculis
inerrabat, longiorque cauſſis (timoris) timor erat.
Deſerta inde & damnata ſolitudine domus, tota-
que illi monſtro relicta: proſcribebatur tamen, ſeu
quis emere, ſeu quis conducere, ignarus tanti ma-
li, vellet. Venit Athenas philoſophus Athenodo- 7
rus, legit titulum: auditoque pretio quia ſuſpecta
vilitas, percunctatus, omnia docetur, ac nihilomi-
nus, immo tanto magis conducit: vbi coepit adue-
ſperaſcere, iubet ſterni ſibi in prima domus parte,
poſcit pugillares, ſtilum, lumen: ſuos omnes in in-
teriora dimittit, ipſe ad ſcribendum, animum, ocu-
los, manum intendit, ne vacua mens audita ſimu-
lacra & inanes ſibi metus fingeret. Initio, quale 8
vbique, ſilentium noctis, deinde concuti ferrum, vin-
cula moueri: ille non tollere oculos, non remittere
ſtilum, ſed obfirmare animum, auribusque praeten-
dere: tum crebreſcere fragor, aduentare etiam, ac
iam vt in limine, iam vt intra limen audiri: reſpicit,
videt,

7 *legit titulum*) Tabellam, in qua proſcriptio. Vid. Heinſ. ad illud Petro. c. 38 extr. *Hoc titulo auctionem proſcripſit.*

ſterni ſibi) Non dormiendi cauſſa, ſed ſtudendi, cui rei etiam lectos adhibeant. Vid. Burm. ad Quinctil. 10, 3 p. 936.

8 *auribusque praetendere*) *Auribus praetendere animum* ſignificat obſtinatione quadam ſtudendi impedire ne audiamus, certe, audire nobis videamur, aliquid, vt qui manum vel ceram adeo praetendit. * Durum hoc videbatur Cl. Marklando ad Stat. Silu. 5, 23 quare legere nos volebat *acriusque pertendere*, eleganter vtique; & forte melius conſuluiſſet famae Plinius, ſi ita poſuiſſet. Verum vt forte nimis audax fuit Plinius, qui ita poſuerit; ſic mutare contra omnes libros, audax ipſum quoque videtur. Et iam commonefecit virum doctum Cortius illius Salluſtiani Catil. 58, 2 *Timor animi auribus officit,*

11 *rite*

9 videt, agnoſcitque narratam ſibi effigiem. Stabat
innuebatque digito, ſimilis vocanti: hic contra, vt
paullum exſpectaret, manu ſignificat, rurſusque ceris
& ſtilo incumbit: illa ſcribentis capiti catenis inſo-
nabat: reſpicit rurſus idem, quod prius, innuentem:
10 nec moratus, tollit lumen, & ſequitur. Ibat illa
lento gradu, quaſi grauis vinculis: poſtquam de-
flexit in aream domus, repente dilapſa deſerit comi-
tem: deſertus herbas & folia concerpta ſignum loco
11 ponit. Poſtero die adit magiſtratus, monet, vt il-
lum locum effodi iubeant. Inueniuntur oſſa inſer-
ta catenis & implicita, quae corpus aeuo terraque
putrefactum nuda & exeſa reliquerat vinculis: col-
lecta publice ſepeliuntur: domus poſtea rite conditis
12 manibus caruit. Et haec quidem adfirmantibus cre-
do. Illud adfirmare aliis poſſum. Eſt libertus mi-
hi Marcus, non illiteratus. Cum hoc minor frater
eodem lecto quieſcebat. Is viſus eſt ſibi cernere
quendam in toro reſidentem, admouentemque capi-
ti ſuo cultros, atque etiam ex ipſo vertice amputan-
tem capillos. Vbi illuxit, ipſe circa verticem ton-
13 ſus, capilli iacentes reperiuntur. Exiguum tempo-
ris medium, & ruſus ſimile aliud priori fidem fecit.
Puer in paedagogio miſtus pluribus dormiebat; ve-
nerunt

11 rite conditis manibus) Nempe ipſi manes vel anima condi & ſepeliri putantur, & ad quietem redigi, vna cum corpore vel oſſibus. Hinc preces inſepulti Archytae apud Horatium Od. 1, 28. Praeclare plebis antiqua perſuaſione vſi ſuperiorum ſaeculorum ſacrificuli, qui Chriſtiani nominis profeſſionem nugis id genus ſexcentis interpolare auſi ſunt. Sed hoc non agimus.

12 ipſe tonſus) Sua forte, vel alterius aut conſcii, aut fraudem ipſi quoque molientis, manu.

13 in paedagogio) Nihil obſtare videtur, quo minus *paedagogium*

nerunt per feneſtras (ita narrat) in tunicis albis duo, cubantemque detonderunt; & qua venerant, receſſerunt. Hunc quoque tonſum, ſparſosque circa capillos dies oſtendit. Nihil notabile ſequutum, 14
niſi forte, quod non fui reus: futurus, ſi Domitianus, ſub quo haec acciderunt, diutius vixiſſet. Nam in ſcrinio eius datus a Caro de me libellus inuentus eſt; ex quo coniectari poteſt, quia reis moris eſt ſubmittere capillum, reciſos meorum capillos depulſi, quod imminebat, periculi ſignum fuiſſe. Proinde rogo, eruditionem tuam intendas. Digna 15
res eſt, quam diu multumque conſideres: ne ego quidem indignus, cui copiam ſcientiae tuae facias. Licet etiam vtramque in partem, vt ſoles, diſputes: 16
ex altera tamen fortius, ne me ſuſpenſum incertumque dimittas, cum mihi conſulendi cauſſa fuerit, vt dubitare deſinerem. Vale.

XXVIII. C.

dagogium & hic & alias capiamus pro loco, vbi educantur pueri elegantiores beatae familiae. Iudicare poterit, ſi quis legerit, quae diſputantur ad Sueto. Nero. 28. Hic illud praeſertim obſeruandum, quod *miſtus pluribus dormit* puer: ergo in loco, vbi plures ſunt &c.

14 *datus a Caro*) Metio Caro, illo nobili delatore, de quo 1, 5, 3 & 7, 19, 5.

reis - ſubmitt. capillum) Hoc eſt, alere & creſcere pati, tanquam partem *ſqualoris* illius, propter quem etiam *ſordidati* in publicum prodeunt. Poterat etiam cogitare, ſi ita ei libuiſſet, de naufragorum voto, qui capillum vouent dum metuunt, ac ponunt defuncti periculo, qua de re viri docti ad Petro. c. 103. Poterat ex coniectorum diſciplina etiam boni quidpiam ſuſpicari. Sane Artemidorus 1, 23 poſtquam de naufragorum & conualeſcentium ex magno morbo tonſura dixit, ſubiicit iſta, *Κείρεσθαι ὑπὸ κουρέως ἀγαθὸν πᾶσιν ἐπ' ἴσης δηλοῖ. Ἔστι γὰρ, ὡς εἰπεῖν, ἀπὸ τοῦ καρῆναι καὶ τὸ χαρῆναι, κατὰ παραλλαγὴν στοιχεία, ἐνδέξασθαι. καὶ μέντοι οὐδεὶς ἐν περιστάσει πονηρᾷ, ἢ συμφορᾷ τινι καθεστὼς, κείρεται, ἀλλ' οἷς μάλιστα μέλει εὐπρεπείας, ἀλύποις τε καὶ οὐκ ἀπόροις.* Sed illud primum cogitare debebat videlicet,

XXVIII. C. PLINIVS SEPTICIO SVO S.

Reprehenſus a non nullis, quod nimium amicos laudet; amore ſe & benignitatis officio tuetur.

Ais, quosdam apud te reprehendiſſe, tanquam amicos meos ex omni occaſione vltra modum laudem. Agnoſco crimen, amplector etiam.
2 Quid enim honeſtius culpa benignitatis? Qui ſunt tamen iſti, qui amicos meos melius me norint? Sed vt norint; quid inuident mihi feliciſſimo errore? Vt enim non ſint tales, quales a me praedicantur; ego
3 tamen beatus, quod mihi videntur. Igitur ad alios hanc ſiniſtram diligentiam conferant (nec ſunt parum multi) qui carpere amicos ſuos iudicium vocant: mihi nunquam perſuadebunt, vt meos amari a me nimium putem. Vale.

XXIX. C. PLINIVS MONTANO SVO S.

Pallantis liberti monumentum ridet cum indignatione.

Ridebis, deinde indignaberis, deinde ridebis, ſi le-
2 geris, quod niſi legeris, non potes credere. Eſt via Tiburtina intra primum lapidem (proxime adnotaui) monimentum Pallantis, ita inſcriptum; HVIC SENA-

licet, pueros petulantia vel quacunque malitia fucum feciſſe.

28, 2 *feliciſſimo errore*) Sic dedit e libris Cortius, & ſic hanc aetatem, ipſumque noſtrum, vſos *inuidendi* verbo, poſt alios ad Quinctil. 9, 3, 1 itemque in theſauro, qui prae manibus eſt, nouo Latinae linguae oſtendimus. De vſu noſtri index conſuli poteſt.

29, 1 *deinde ridebis*) Poſt vices quasdam riſus & indignationis, riſus tandem obtinebit. *Repetitionem elegantem, Plinianamque reſtituit, omiſſam a quibusdam, Cortius.

2 *Pallantis*) Liberti Claudii Caeſaris, de quo plura 8, 6, vbi etiam lucem accipiet, ſi quid forte hic obſcurum maneat.

centi-

SENATVS, OB FIDEM PIETATEMQVE ERGA PATRONOS, ORNAMENTA PRAETORIA DECREVIT, ET SESTERTIVM CENTIES QVINQVAGIES, CVIVS HONORE CONTENTVS FVIT. Equidem 3
nunquam ſum miratus, quae ſaepius a fortuna, quam a iudicio proficiſcerentur: maxime tamen hic me titulus admonuit, quam eſſent mimica & inepta, quae interdum in hoc coenum, in has ſordes abiicerentur: quae denique ille furcifer & recipere auſus eſt, & recuſare, atque etiam, vt moderationis exemplum, poſteris prodere. Sed quid in- 4
dignor? Ridere ſatius eſt, ne ſe magnum aliquod adeptos putent, qui huc felicitate perueniunt, vt rideantur. Vale.

XXX. C. PLINIVS GENITORI SVO S.

Dolet, amici ſtudia amiſſo diſcipulo impedita, nec ſua in ſeceſſu tranquilliora eſſe ſignificat, quamquam Demoſtheneis amicus comparauerit.

Torqueor, quod diſcipulum, vt ſcribis, optimae ſpei amiſiſti, cuius & valetudine & morte impedita ſtudia tua quidni ſciam? quum ſis omnium officiX 2

centies quinquagies, cuius) Apparet etiam ex hoc loco verum eſſe, quod in primis Gronouius docuit, *ſeſtertium* cum numerandi aduerbiis eſſe ſingulare neutrius generis: refertur enim ad illud pronomen *cuius*. Ceterum ex Eiſenſchmidiana computatione, quam & accuratiſſimam & facillimam eandem deprehendiſſe mihi videor, *centies quinquagies ſeſtertium* aequat florenos Rhenanos 750000 ſiue imperiales 500000; non ſane contemtibilis pro liberto pecunia, quae ſi quincuncibus collocari poſſit, imperiales reddat quotannis 25000.

3 mimica) Hoc vult, non maioris facienda fortunae, quae vulgo vocantur, bona, ſi in hominem adeo indignum incidant, quam regium forte pallium in humeris mimi. Sic nempe etiam Pan. 16, 3 *mimicos currus* de falſa triumphi adſimulatione dixit:

officiorum obſeruantiſſimus, quumque omnes,
2 quos probas, effuſiſſime diligas? Me huc quoque
vrbana negotia perſequuntur. Non deſunt enim, qui
3 me iudicem, aut arbitrum faciant. Accedunt querelae
ruſticorum, qui auribus meis poſt longum tempus
ſuo iure abutuntur. Inſtat & neceſſitas agrorum
locandorum perquam moleſta. Adeo rarum eſt in-
4 uenire idoneos conductores. Quibus ex cauſſis pre-
cario ſtudeo: ſtudeo tamen. Nam & ſcribo ali-
quid & lego: ſed quum lego, ex comparatione ſen-
tio, quam male ſcribam; licet tu mihi bonum ani-
mum facias, qui libellos meos de vltione Heluidii,
5 Orationi Demoſthenis κατὰ Μειδίου confers: quam
ſane, quum componerem illos, habui in manibus,
non vt aemularer (improbum enim ac paene furi-
oſum) ſed tamen imitarer & ſequerer, quantum
aut diuerſitas ingeniorum, maximi aut minimi,
aut cauſſae diſſimilitudo pateretur. Vale.

XXXI.

dixit: vtroque loco de *inimicis* ſomniarunt quidam librarii.

30, 2 non deſunt enim) *Sic Aldus dedit: ſunt *enim* Mediceus apud Cortium. *Non delectant* quod inculcatur poſt *perſequuntur*, abeſt in optimis pleriſque.

3 auribus -- abutuntur) Ipſum illud *ſuo iure* indicat, *abuti* hic non ad vitioſum & malum vſum pertinere; ſed nihil aliud ſibi velle, quam pro arbitrio & vehementer vti.

4 libellos de vlt.. Helu.) De quibus 9, 13. *Oratio Demoſthenis contra Midiam* exſtat, eum, a quo orator Bachanaliorum die feſto pugnis in theatro caeſus fuerat.

5 aemularer -- imitarer) Verba ſatis alioqui vicinae ſignificationis hic diſtinguuntur, vt *aemulari* ſtudium exaequandi, vel ſuperandi adeo, ſimul indicet; *imitari* autem is quoque dicatur, qui adſpirare ad aequalem gloriam minime audeat, ſed veſtigia tantum magni viri adoret.

cauſſae diſſimil.) Cum Demoſthenes ſuas vltum iniurias eat, alienas Plinius.

31, 2 alge

XXXI. C. PLINIVS CORNVTO SVO S.

Claudium Pollionem commendat.

Claudius Pollio amari a te cupit: dignus hoc ipſo quod cupit: deinde, quod ipſe te diligit. Neque enim fere quisquam exigit iſtud, niſi qui facit. Vir alioqui rectus, integer, quietus, ac paene vltra modum (ſi quis tamen vltra modum) verecundus. Hunc, quum ſimul militaremus, non ſolum, vt 2
commilito inſpexi. Praeerat alae milliariae: ego iuſſus a legato conſulari rationem alarum & cohortium excutere, vt magnam quorundam foedamque auaritiam, & negligentiam parem, ita huius ſummam integritatem, ſolicitam diligentiam inueni. Poſt- 3
ea promotus ad ampliſſimas procurationes, nulla occaſione corruptus ab inſito abſtinentiae amore deflexit; nunquam ſecundis rebus intumuit, nunquam officiorum varietate continuam laudem humanitatis infregit: eademque firmitate animi laboribus ſuffecit, qua nunc otium patitur. Quod quidem paulliſper cum 4
magna ſua laude intermiſit & poſuit, a Corellio noſtro ex liberalitate imperatoris Neruae emendis diuidendisque agris adiutor adſumtus. Etenim qua gloria dignum eſt, ſummo viro in tanta eligendi facultate praecipue placuiſſe? Idem quam reuerenter, 5

31, 2 alae milliariae) Adiectus numerus ad diuerſitatem alarum ſignificandam, cum eſſent etiam *quingenariae*. Egit de *alarum* equeſtrium diuerſis generibus accuratiſſime poſt Lipſ. 2, 7 R. H. Schelius ad Hygi. p. 66 ſeqq.

4 *ex liberalit. Neruae*) Cuius veſtigium eſt in Xiphilini excerptis ex Dio. lib. 68. Τοῖς πάνυ πένησι τῶν Ῥωμαίων ἐς χιλιάδας καὶ πεντακοσίας μυριάδας γῆς κτῆσιν ἐχαρίσατο, βουλευταῖς τισι τήν τε ἀγορασίαν αὐτῶν καὶ τὴν διανομὴν προστάξας.

quam fideliter amicos colat, multorum ſupremis iudiciis, in his Muſonii Baſſi, grauiſſimi ciuis, credere
potes, cuius memoriam tam grata praedicatione
prorogat & extendit, vt librum de vita eius (nam
ſtudia quoque, ſicut alias artes bonas, veneratur)
6 ediderit. Pulchrum iſtud, & raritate ipſa probandum, quum plerique hactenus defunctorum meminerint, vt querantur.
7 nerint, vt querantur. Hunc hominem, appetentiſſimum tui (mihi crede) complectere, apprehende, immo & inuita, ac ſic ama, tanquam gratiam referas. Neque enim obligandus, ſed remunerandus
eſt in amoris officio, qui prior coepit. Vale.

XXXII. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Tironem procoſ. ad Fabatum diuertiſſe, plurimosque manumiſſos liberaſſe, vnice laetatur.

Delector, iucundum tibi fuiſſe Tironis mei aduentum; quod vero ſcribis, oblata occaſione
proconſulis, plurimos manumiſſos, vnice laetor.
Cupio enim patriam noſtram omnibus quidem rebus augeri, maxime tamen ciuium numero: id e-
2 nim oppidis firmiſſimum ornamentum. Illud etiam me, non vt ambitioſum, ſed tamen iuuat,
quod adiicis, me teque & gratiarum actione & laude

5 *Muſonii Baſſi*) Neſcio, an hic ſit Philoſophus nobilis. Inquirere volenti materiem ſufficiet Olearius ad Philoſtr. vit. Apollo. 4, 3 p. 176.

31, 1 *Tironis mei adu.*) De quo promiſerat ſupra epiſtola 16, quam repete.

patriam noſtram) Comum, vbi aetatem exegit. Memoriam eius rei ſeruat lapis literatus in Comenſi agro repertus, qui legitur apud Gruterum p. 382, 6.

2 vt

de celebratos. Eſt enim, vt Xenophon ait, ἥδιστον ἄκουσμα ἔπαινος, vtique ſi te mereri putes. Vale.

XXXIII. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Rogat, vt hiſtoriis ſuis actionem contra Baebium Maſſam inſerat, cuius materiam recenſet.

Auguror, nec me fallit augurium, hiſtorias tuas
immortales futuras: quo magis illis (ingenue
fatebor) inſeri cupio. Nam ſi eſſe nobis curae ſo- 2
let, vt facies noſtra ab optimo quoque artifice ex-
primatur; nonne debemus optare, vt operibus no-
ſtris ſimilis tui ſcriptor praedicatorque contingat?
Demonſtro itaque, quamquam diligentiam tuam 3
fugere non poſſit, quum ſit in publicis actis, de-
monſtro tamen, quo magis credas, iucundum mi-
hi futurum, ſi factum meum, cuius gratia pericu-
lo creuit, tuo ingenio, tuo teſtimonio ornaueris.
Dederat me ſenatus cum Herennio Senecione ad- 4
uocatum prouinciae Baeticae contra Baebium Maſ-
ſam: damnatoque Maſſa, cenſuerat, vt bona eius
publice cuſtodirentur. Senecio, quum exploraſſet,
conſules poſtulationibus vacaturos, conuenit me;
&, *Qua concordia*, inquit, *iniunctam nobis accu-*

X 4 *ſatio-*

2 *vt Xenophon ait*) In fabula Prodicia Mem. Socr. 2, 1 τὸ πάντων ἥδιστον ἄκουσμα vocat; in principio Hieronis autem ἥδιστον ἀκρόαμα.

33, 1 *Auguror*) Hanc epiſtolam cum Tulliana 5, 12 qui contulerit, non indelectatus, modo humanus ſit, abibit. Par argumentum, perſonae prope pares, euentus in hoc idem, quod vel non conſecutus eſt vterque quod petiit, vel interciderunt monimenta tanto ſtudio quaeſita.

4 *Dederat me*) Conf. 3, 4, 4 & 6, 29, 7.

7 *im-*

ſationem exſequuti ſumus, hac adeamus conſules, pe-
tamusque, ne bona diſſipari ſinant, quorum eſſe in
5 *cuſtodia debent.* Reſpondi, *Quum ſimus aduocati*
a ſenatu dati, diſpice, num peractas putes partes
noſtras, ſenatus cognitione ſinita. Et ille, *Tu,*
quem voles, tibi terminum ſtatues, cui nulla cum
prouincia neceſſitudo, niſi ex beneficio tuo, & hoc
recenti: ipſe & natus ibi, & quaeſtor in ea fui.
6 Tum ego, *Si fixum tibi iſtud ac deliberatum, ſe-*
quar te, vt, ſi qua ex hoc inuidia erit, non tua
7 *tantum ſit.* Venimus ad conſules, dicit Senecio,
quae res ferebat: aliqua ſubiungo. Vixdum conti-
cueramus, & Maſſa queſtus, *Senecionem non aduo-*
cati fidem, ſed inimici amaritudinem impleſſe, im-
8 pietatis reum poſtulat. Horror omnium: ego au-
tem, *Vereor,* inquam, *clariſſimi conſules, ne mi-*
hi Maſſa ſilentio ſuo praeuaricationem obiecerit,
quod non & me reum poſtulauit. Quae vox & ſta-
tim excepta, & poſtea multo ſermone celebrata eſt.
9 Diuus quidem Nerua (nam priuatus quoque atten-
debat his, quae recte in publico fierent) miſſis ad
me grauiſſimis literis, non mihi ſolum, verum et-
iam

7 *impietatis reum*) Neſcio, quam bene *crudelitatem erga reum* hic interpretatus ſit Catanaeus *impietatem:* neque quis inde *horror* exiſtere audientium, aut quae laus Plinio naſci ex periculi ſocietate potuerit. *Impietatis* erga principem crimen horribile fuiſſe nouimus, eique ſuccubuiſſe tandem Herennium, vel ex 7, 19, 5 & 1, 5, 3 poteſt colligi. Quam facile fuerit ſub malis principibus in illud crimen incidere, ne longe abeamus, apparet ex Paneg. 33, 3.

9 *priuatus quoque*) Forte etiam exul eo tempore: A Domitiano enim, quod inſidiarum ſuſpectus eſſet, Tarenti habitare iuſſum, refert Philoſtratus vita Apoll. 7, 8 p. 284 Olear.

1, 2 *En-*

iam ſaeculo eſt gratulatus, cui exemplum (ſic enim ſcripſit) ſimile antiquis contigiſſet. Haec, vtcunque ſe habent, notiora, clariora, maiora tu facies: quamquam non exigo, vt excedas actae rei modum. Nam nec hiſtoria debet egredi veritatem, & honeſte factis veritas ſufficit. Vale.

LIBER VIII.

I. C. PLINIVS SEPTICIO SVO S.

Ex itineris aeſtu lectorem ſuum in morbum incidiſſe, ſolicite ſignificat.

Iter commode explicui, excepto quod quidam ex meis aduerſam valetudinem ferueſcentibus aeſti-
2 bus contraxerint. Encolpius quidem lector, ille ſeria noſtra, ille deliciae, exaſperatis faucibus puluere, ſanguinem reiecit. Quam triſte hoc ipſi, quam acerbum mihi, ſi is, cui omnis ex ſtudiis gratia, inhabilis ſtudiis fuerit. Quis deinde libellos meos ſic leget? ſic amabit? quem aures meae ſic ſe-
3 quentur? Sed dii laetiora promittunt. Stetit ſanguis, reſedit dolor. Praeterea continens ipſe, nos ſoliciti, medici diligentes. Ad hoc ſalubritas coeli, ſeceſſus, quies, tantum ſalutis, quantum otii, pollicentur. Vale.

II. C PLINIVS CALVISIO SVO S.

Vindemiae emtoribus, quod fructus ſpem fefellerat, remiſiſſe de pretio, & inde laudem conſequutum eſſe nuntiat.

Alii in praedia ſua proficiſcuntur, vt locupletiores reuertantur; ego, vt pauperior. Vendideram vindemias certatim negotiatoribus ementibus. Inuitabat pretium; & quod tunc, & quod fore videba-

1, 2 *Encolpius - lector*) Forte hoc ipſum nomen ab hero accepit, cuius *ἐν κόλπῳ* in *ſinu* eſſet, qui non *ſeria* modo domini eſſet, ſed etiam *deliciae.*

2, 2 ſi

debatur. Spes fefellit. Erat expeditum, omnibus 2
remittere aequaliter, ſed non ſatis aequum. Mihi
autem egregium in primis videtur, vt foris, ita domi,
vt in magnis, ita in paruis, vt in alienis, ita
in ſuis, agitare iuſtitiam. Nam ſi paria peccata;
pares etiam laudes. Itaque omnibus quidem, ne 3
quis mihi non donatus abiret, partem octauam pretii,
quo quis emerat, conceſſi: deinde iis, qui ampliſſimas
ſummas emtionibus occupauerant, ſeparatim
conſului. Nam & me magis iuuerant, & maius
ipſi fecerant damnum. Igitur iis, qui pluris, 4
quam decem millibus emerant, ad illam communem,
& quaſi publicam octauam, addidi decimam
eius ſummae, quae decem millia exceſſerat. Ve- 5
reor, ne parum expreſſerim; apertius calculos oſtendam.
Si qui forte quindecim millibus emerant, hi
& quindecim millium octauam, & quinque millium
decimam, tulerunt. Praeterea, quum repu- 6
tarem quosdam ex debito aliquantum, quosdam aliquid,
quosdam nihil repoſuiſſe, nequaquam verum
arbitrabar, quos non aequaſſet fides ſolutionis, hos
benignitate remiſſionis aequari. Rurſus ergo iis, 7
qui ſoluerant, eius, quod ſoluerant, decimam remiſi.
Per hoc enim aptiſſime & in praeteritum ſingulis,
pro cuiusque merito, gratia referri, & in
futurum omnes cum ad emendum, tum etiam ad
ſoluen-

2, 2 *ſi paria peccata*) Ad Stoicorum illam ſententiam reſpicit, defenſam Ciceroni Parad. 2 & deriſam pro Mure. c. 29. Hoc vult, Ex parua re recte adminiſtrata aeque magna laus debetur auctori.

6 *nequaquam verum*) Iam aduocarunt viri docti Horatianum illud epiſt. 1, 7 ext. *Metiri ſe quemque ſuo modulo ac pede verum eſt.* Reliqua damus in Lexicis.

ſ'Er

8 ſoluendum allici videbantur. Magno mihi ſeu ratio haec, ſeu facilitas ſtetit: ſed fuit tanti. Nam regione tota & nouitas remiſſionis & forma laudatur. Ex ipſis etiam, quos non vna, vt dicitur, pertica, ſed diſtincte gradatimque tractaui, quanto quis melior & probior, tanto mihi obligatior abit, expertus non eſſe apud me, Ἐν δὲ ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς, ἠδὲ καὶ ἐσθλός.

III. C. PLINIVS SPARSO SVO S.

Laetatur, placuiſſe librum ſuum, quem miſerat, & de oratione, quam miſſurus erat, idem vel maius ſperat.

Librum, quem nouiſſime tibi miſi, ex omnibus meis vel maxime placere ſignificas. Eſt eadem
2 opinio cuiusdam eruditiſſimi. Quo magis adducor, vt neutrum falli putem; quia non eſt credibile, vtrumque falli, & quia tantum blandior mihi. Volo enim, proxima quaeque abſolutiſſima videri: & ideo iam nunc contra iſtum librum faueo orationi, quam nuper in publicum dedi: communicaturus tecum, vt primum diligentem tabellarium inuenero.
3 Erexi exſpectationem tuam? quam vereor, ne deſtituat oratio in manus ſumta. Interim tamen, tanquam placituram (& fortaſſe placebit) exſpecta. Vale.

IV. C.

8 Ἐν δὲ ἰῇ τιμῇ) Ex Il. I, 319. Studio ſcribi curaui Ἐν δὲ ἰῇ non Ἐν δ' ἰῇ. Recte enim monuerunt Barneſius & Clarkius ι in ἰῇ corripi.

3, 3 exſpecta) Cum cupiditate quadam & praecepto quaſi amore, quae adiuncta eſſe ſolet exſpectationi notio.

4, 2 im-

IV. C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Bellum Dacicum ſcripturo ſtimulos addit, & de flectendis barbaris nominibus conſilium dat.

Optime facis, quod bellum Dacicum ſcribere paras. Nam quae tam recens, tam copioſa, tam
lata, quae denique tam poëtica, & (quamquam in
veriſſimis rebus) tam fabuloſa materia? Dices im- 2
miſſa terris noua flumina, nouos pontes fluminibus
iniectos, inſeſſa caſtris montium abrupta, pulſum regia,
pulſum etiam vita, regem nihil deſperantem. Super
haec, actos bis triumphos: quorum alter ex inuicta gente primus, alter nouiſſimus fuit. Vna, ſed maxima, 3
difficultas, quod haec aequare dicendo, arduum,
immenſum, etiam tuo ingenio, quamquam altiſſime adſurgat, & ampliſſimis operibus increſcat. Non
nullus & in illo labor, vt barbara & fera nomina,
in primis regis ipſius, Graecis verſibus non reſultent.
Sed nihil eſt, quod non arte curaque, ſi non poteſt 4
vinci, mitigetur. Praeterea, ſi datur Homero, &
mollia vocabula & Graeca ad lenitatem verſus contra-

4, 2 *immiſſa - flumina*) Primum a Decebalo, qui auerſo Sargetia flumine, ſub ipſo alueo theſauros abſconderat, flumenque deinde reduxerat: deinde a Traiano, qui eruendi cauſſa ſimilem operam impendit: quod tradit ex Dionis lib. 68 Xiphilinus, qui ibidem de ponte Traiani ita commemorat, vt admirabile opus fuiſſe intelligamus, ne de loco quidem eius ſatis hodie conſtare, doleamus. Quidquid de his rebus ſcitur, a ſolo fere Xiphilino, at quo homine? petendum eſſe, conſtat: tanto maior iactura in Caninii hiſtoria facta eſt.

3 verſibus non reſultent) Non patiantur ſe in verſus redigi, ſed repugnent metro. De tali difficultate querelas poetarum hic collegit Cortius. Addi poſſunt tria lepida Martialis epigrammata in Earinum 9, 12 it. 13 & 14. Nomen regis *Δεκέβαλος* ſcribitur a Graecis: *Diurpaneus* eſt Oroſio 7, 10.

4 de-

trahere, extendere, inflectere; cur tibi ſimilis audentia, praeſertim non delicata, ſed neceſſaria, ne-
5 getur? Proinde iure vatum, inuocatis diis, & inter deos ipſo, cuius res, opera, conſilia dicturus es, immitte rudentes, pande vela, ac, ſi quando alias, toto ingenio vehere. Cur enim non ego quoque
6 poëtice cum poëta? Illud iam nunc paciſcor: prima quaeque vt abſolueris, mitte, immo etiam, antequam abſoluas; ſic vt erunt recentia, & rudia, &
7 adhuc ſimilia naſcentibus. Reſpondebis, non poſſe perinde carptim, vt contexta; perinde inchoata placere, vt effecta. Scio. Itaque & a me aeſtimabuntur vt coepta; ſpectabuntur vt membra; extremamque limam tuam operientur in ſcrinio noſtro. Patere hoc me ſuper caetera habere amoris tui pignus, vt ea quoque norim, quae noſſe neminem
8 velles. In ſumma, potero fortaſſe ſcripta tua magis probare, laudare, quanto illa tardius cautiusque; ſed ipſum te magis amabo, magisque laudabo, quanto celerius & incautius miſeris. Vale.

V. C.

4 *delicata*) Αὐθάδεια quadam & ſine alia cauſſa, quam quod ſic placeat, ſuſcepta. Sic paſſim *delicias* poni, vbi *capriciem* nominant Galli Italique, alias obſeruamus.

5 *ipſo, cuius res-dictur. es*) Traianum in partes vocare iubet, vt Virgilius Auguſtum, Valerius Flaccus Veſpaſianum, alii alios inuocant. * Illud *dicturus es*, quod habent quidam codices, eſt a barbaro ſaeculo, vbi *dictare* ſolum eſt auctorum.

immitte rudentes) Quibus vela intenduntur, tanquam neruos nauis atque tendines, quibus ea moueatur; quod nunc transfert ad ſcribendi quaedam initia.

5, 1 ex

V. C. PLINIVS GEMINIO SVO S.

Macrinum vxoris ſanctiſſimae obitu grauiſſimum vulnus accepiſſe, dolet.

Graue vulnus Macrinus noſter accepit. Amiſit vxorem ſingularis exempli, etiam ſi olim fuiſſet. Vixit cum hac triginta nouem annis, ſine iurgio, ſine offenſa. Quam illa reuerentiam marito ſuo praeſtitit, cum ipſa ſummam mereretur? Quot quantasque virtutes, ex diuerſis aetatibus ſumtas, col-
legit & miſcuit? Habet quidem Macrinus grande ſo- 2
latium, quod tantum bonum tam diu tenuit: ſed hoc magis exacerbatur, quod amiſit. Nam fruendis voluptatibus creſcit carendi dolor. Ero ergo 3
ſuſpenſus pro homine amiciſſimo, dum admittere auocamenta, & cicatricem pati poſſit; quam nihil aeque ac neceſſitas ipſa, & dies longa, & ſatietas doloris inducit. Vale.

VI. C. PLINIVS MONTANO SVO S.

Adulatorium ſenatusconſultum de Pallante liberto Claudii perſtringit indignabundus.

Cognouiſſe iam ex epiſtola mea debes, adnotaſſe me nuper monimentum Pallantis ſub hac inſcriptione; HVIC SENATVS, OB FIDEM PIE-

5, 1 *ex diuerſis aetatibus*) Sicut de Salinatore dixit 6, 26, 1 *puer ſimplicitate, comitate iuuenis*, ſenex *grauitate*, Obſeruauit poſt Buchnerum Cellarius.

3 *ero ergo ſuſpenſus*) H. e. inquietus, ſolicitus, vt quae a filo ſuſpenſa, vel non tota baſi incumbentia facile mouentur.

cicatricem pati) Quod non poſſunt, qui refricant ſubinde vulnera ſua, & recordatione iacturae quam fecerunt, dolorem renouant atque inſtaurant.

6, 1 *ex epiſtola mea*) Superiori libro, 29.

2 *Afri-*

PIETATEMQVE ERGA PATRONOS, ORNAMENTA PRAETORIA DECREVIT ET SESTERTIVM CENTIES QVINQVAGIES, CVIVS HONORE CONTENTVS FVIT.
2 Poſtea mihi viſum eſt pretium curae, ipſum SC. quaerere. Inueni tam copioſum & effuſum, vt ille ſuperbiſſimus titulus, modicus atque etiam demiſſus videretur. Conferant ſe, non dico illi veteres, Africani, Achaici, Numantini, ſed hi proximi, Marii, Syllae, Pompeii; (nolo progredi longius)
3 infra Pallantis laudes iacebunt. Vrbanos, qui illa cenſuerunt, putem, an miſeros? Dicerem vrbanos, ſi ſenatum deceret vrbanitas. Miſeros ergo? ſed nemo tam miſer eſt, vt ad illa cogatur. Ambitio ergo, & procedendi libido? Sed quis adeo demens, vt per ſuum, per publicum dedecus procedere velit in ea ciuitate, in qua hic eſſet vſus florentiſſimae dignitatis, vt primus in ſenatu laudare Pallantem
4 poſſet? Omitto, quod Pallanti ſeruo praetoria ornamenta offeruntur; quippe offeruntur a ſeruis: mitto, quod cenſent, NON EXHORTANDVM MODO, VERVM ETIAM COMPELLENDVM AD VSVM AVREORVM ANNVLORVM;

2 *Africani, Achaici*) Synecdoche nota ad poſteriores modo pertinet. Notum enim Scipiones Africanos eſſe duo, vnum L. Mummium Achaicum, & iuniorem Scipionem eundem Numantinum.

3 *Vrbanos*) Qui vanitatem liberti hominis verborum magnificorum inaniis per iocum paſcere ita voluerint.

4 *quippe offer. a ſeruis*) Perdunt dignitatem ſuam ornamenta Praetoria eo ipſo, quod a ſeruis offeruntur, h. e. abiectis ad humillimam adulationem hominibus: & hanc ob cauſſam nimis inuidenda non ſunt, aut nimis mira in Pallante. Sic etiam in proximo membro cauſſam ſubiicit, cur minus admirandum videatur.

5 nec

RVM; erat enim contra maieſtatem ſenatus, ſi ferreis praetorius vteretur. Leuia haec & transeunda; 5
illa memoranda, quod NOMINE PALLANTIS SENATVS, (nec expiata poſtea curia eſt?) PALLANTIS NOMINE SENATVS GRATIAS AGIT CAESARI; QVOD ET IPSE, CVM SVMMO HONORE MENTIONEM EIVS PROSEQVVTVS ESSET, ET SENATVS FACVLTATEM FECISSET TESTANDI ERGA EVM BENEVOLENTIAM SVAM. Quid 6
enim ſenatui pulchrius, quam vt erga Pallantem ſatis gratus videretur? Additur, VT PALLAS, cui ſe omnes pro virili parte obligatos fatentur, SINGVLARIS FIDEI, SINGVLARIS INDVSTRIAE FRVCTVM MERITISSIMO FERAT. Prolatos imperii fines, redditos exercitus reipublicae credas. Adſtruitur his, QVVM SE- 7
NATVI POPVLOQVE ROMANO LIBERALITATIS GRATIOR REPRAESENTARI NVLLA MATERIA POSSET, QVAM SI ABSTINENTISSIMI FIDELISSIMIQVE CVSTODIS PRINCIPALIVM OPVM FACVLTATES ADIVVARE CONTIGISSET. Hoc tunc votum ſenatus; hoc praecipuum gaudium populi; haec liberalitatis materia gratiſſima, ſi Pallantis facultates adiuuare publicarum opum egeſtione contingeret. Iam quae ſequuntur, VOLVISSE 8
QVIDEM SENATVM CENSERE, DANDVM EX

5 nec expiata p. curia eſt) Parentheſis acerrima, qua foediſſimam adulationem deteſtatur, quae profanauerit adeo curiam, vt expianda fuerit.

EX AERARIO SESTERTIVM CENTIES QVINQVAGIES, ET QVANTO AB EIVSMODI CVPIDITATIBVS REMOTIOR EIVS ANIMVS ESSET, TANTO IMPENSIVS PETERE A PVBLICO PARENTE, VT EVM COMPELLERET AD CEDENDVM
9 SENATVI. Id vero deerat, vt cum Pallante auctoritate publica ageretur; Pallas rogaretur, vt ſenatui cederet: vt illi ſuperbiſſimae abſtinentiae Caeſar ipſe patronus aduocaretur, ne ſeſtertium centies quinquagies ſperneret. Spreuit quod ſolum potuit, tantis opibus publice oblatis: arrogantius fecit, quam ſi accepiſſet. Senatus tamen id quoque, ſimi-
10 lis querenti, laudibus tulit, his quidem verbis; SED QVVM PRINCEPS OPTIMVS, PARENSQVE PVBLICVS, ROGATVS A PALLANTE, EAM PARTEM SENTENTIAE, QVAE PERTINEBAT AD DANDVM EI EX AERARIO CENTIES QVINQVAGIES SESTERTIVM, REMITTI VOLVISSET; TESTARI SENATVM, ET SE LIBENTER AC MERITO HANC SVMMAM INTER RELIQVOS HONORES, OB FIDEM DILIGENTIAMQVE PALLANTIS, DECERNERE COEPISSE; VOLVNTATI TAMEN PRINCIPIS

8 *centies quinquagies*) Vid. ad 7, 29, 2.

9 *laudibus tulit*) Non contradicam vulgari intellectui, laudibus extulit: ſed nec incongruum videbatur ſumere id verbum ex formula rationum, vbi *ferre* eſt *acceptum ferre*, adſcribere, imputare. Imputauit, adſcripſit laudibus Pallantis, quod ſpreuit tantas opes. Nec eſt, quod obiicias, id eſſe *acceptum referre*: hac enim aetate & Plinio noſtro *ferre acceptum* in vſu fuiſſe, conſtat.

11 *im-*

cipis svi, cvi in nvlla re fas pvtaret repvgnare, in hac qvoqve re obseqvi. Imaginare Pallantem velut inter- 11
cedentem ſenatus conſulto, moderantemque honores ſuos, & ſeſtertium centies quinquagies, vt nimium, recuſantem, quum praetoria ornamenta, tanquam minus, recepiſſet. Imaginare Caeſarem, liberti precibus, vel potius imperio, coram ſenatu obtemperantem. Imperat enim libertus patrono, quem in ſenatu rogat. Imaginare ſenatum, vs- 12
quequaque teſtantem, merito libenterque ſe hanc ſummam, inter reliquos honores, Pallanti coepiſſe decernere; & perſeueraturum fuiſſe ſe, niſi obſequeretur principis voluntati, cui non eſſet fas in vlla re repugnare. Ita, ne ſeſtertium centies quinquagies Pallas ex aerario referret, verecundia ipſius, obſequio ſenatus opus fuit? in hoc praecipue non obſequuturi, ſi in vlla re putaſſet fas eſſe non obſequi. Finem exiſtimas? Mane dum, & maiora accipe. 13
vtiqve, qvvm sit vtile, principis benignitatem promtissimam ad lavdem praemiaqve merentivm illvstrari vbiqve, et maxime iis locis, qvibvs incitari ad imitationem praepositi rervm eivs cvrae possent, et pallantis spectatissima fides, atqve innocentia exemplo provocare stvdivm

11 *imperat libertus*) Hoc vult non minus eſſe impudentem libertum, qui in ſenatu rogare patronum audeat, quam qui domi imperet: qui rogare poſſit in Senatu, eum poſſe domi imperare.

13 ad

VM TAM HONESTAE AEMVLATIONIS POSSET, EA QVAE IIII CALEND. FEBRVARIAS, QVAE PROXIMAE FVISSENT, IN AMPLISSIMO ORDINE OPTIMVS PRINCEPS RECITASSET, SENATVSQVE CONSVLTA DE HIS REBVS FACTA IN AES INCIDERENTVR, IDQVE AES FIGERETVR AD STATVAM LORI-
14 CATAM DIVI IVLII. Parum viſum tantorum dedecorum eſſe curiam teſtem: delectus eſt celeberrimus locus, quo legenda praeſentibus, legenda futuris proderentur. Placuit aere ſingulari omnes honores faſtidioſiſſimi mancipii: quosque repudiaſſet, quosque, quantum ad decernentes pertinet, geſſiſſet. Inciſa & inſculpta ſunt publicis aeternisque monimentis praetoria; ſic quaſi foedera antiqua;
15 ſic, quaſi ſacrae leges. Tanta principis, tanta ſenatus, tanta Pallantis ipſius, -- quid dicam, neſcio; vt vellent in oculis omnium figi Pallas inſolentiam ſuam, patientiam Caeſar, humilitatem ſenatus. Nec puduit

13 ad ſtatuam loricatam) De qua maior Plinius 34, 5 ſ. 10 *Graeca res eſt nihil velare* (in ſtatuis) *At contra Romana ac militaris, thoracas addere. Caeſar quidem Dictator loricatam ſibi dicari in foro ſuo paſſus eſt.*

14 quantum ad decern.) Per Senatum enim non ſtetit, quo minus gereret Praeturam is, cui Praetoria ornamenta decreuiſſet.

foedera - leges) Qualium ex aere tabularum plures, certe earum fragmenta aetatem tulere, quae apud Briſſonium de formulis, & paſſim relata ſunt. Nobiliſſimorum vnum eſt Senatusconſultum de Bacchanalibus, Gronouiano Ciceroni additum, & accuratius deſcriptum a doctiſſimo Aegyptio, qui commentario erudito illud illuſtrauit.

15 quid dicam neſcio) Abrumpit orationem deſperatione inueniendi nomina actionis huius indignitatem, ſtultitiamque exprimentia. Poterat forte *dementiam* ponere, *ſtuporem, inſaniam*, vel Graeca, quae Caſaubonus ſuſpicatus eſt *ἀβελτηρίαν, ἀπόνοιαν*.

16 quos

puduit rationem turpitudini obtendere: egregiam quidem pulchramque rationem, VT EXEMPLO PALLANTIS PRAEMIORVM AD STVDIVM AEMVLATIONIS CAETERI PROVOCARENTVR.
Ea honorum vilitas erat, illorum et- 16
iam, quos Pallas non dedignabatur. Inueniebantur tamen honeſto loco nati, qui peterent cuperentque, quod dari liberto, promitti ſeruis videbant.
Quam iuuat, quod in tempora illa non incidi, quo- 17
rum ſic me, tanquam illis vixerim, pudet! Non dubito, ſimiliter adfici te. Scio, quam ſit tibi viuus & ingenuus animus: ideoque facilius eſt, vt me quamquam indignatione quibusdam in locis fortaſſe vltra epiſtolae modum extulerim, parum doluiſſe, quam nimis credas. Vale.

16 quos Pallas non dedign.) Illi ſunt maiores honores, quos non dedignatur Pallas, qui caeteros faſtidioſe reiicit. Vileſcunt autem hi quoque vel ea ipſa re, quod cadunt in mancipium. * Mediceus Codex ita, vt iam Caſaubonus coniecerat, *quos Pallas non ſe dignabatur:* quae arguta ſane eſt ſententia. Nempe alii *dignantur ſe honore* i. e. dignos ſe illo putant. At faſtidioſus Pallas *honorem* de pluribus vnum *dignatur ſe*, ornamenta praetoria digna putat, quibus aliquid a ſe ſplendoris accedat. Illud centies & quinquagies ſeſtertium *non dignatur ſe*, infra ſe ſuamque dignitatem collocat. Caeterum ea vilitas hoc Senatusconſulto oſtenditur honorum, vel quos recepit Pallas, vel quos ſpreuit, vt etiam *ſeruis promittantur*. Qui enim ſeruus eſt, fieri libertus poteſt; at liberto iſta dantur &c.

17 viuus & ingenuus) *Viuus* eſt *viuidus*, acer, qui facile moueatur ad indignationem; *ingenuus*, ſimplex, qui non diſſimulet illam indignationem. Pro *viuus* quidam habent *verus*, quod & ipſum huc conuenire puto, vt ſignificet *ſeuerum*, & ſerio agentem quae agit.

vt me quamquam) Illud *me* primo refertur ad *extulerim*, *quamquam me extulerim*; deinde ad *credas*, *credas me parum doluiſſe*. * Nempe dedimus lectionem manuſcriptorum: vulgo illud totum *quamquam-extulerim* parentheſi includunt, & *indignationem* legunt pro *indignatione*. Caeterum de duplici illa verbi vnius relatione vid. quos laudat Cortius ad noſtri 3, 7, 4.

VII. C. PLINIVS TACITO SVO S.

A Tacito rogatus, vt librum ſuum tanquam magiſter corrigeret, ita promittit, quod is petierat, vt hyperbato titulum deprecetur.

Neque vt magiſtro magiſter, neque vt diſcipulo
diſcipulus (ſic enim ſcribis) ſed vt diſcipulo magiſter,
(nam tu magiſter, ego contra: atque ideo
tu in ſcholam reuocas, ego adhuc Saturnalia exten-
2 do) librum miſiſti. Num potui longius hyperbaton
facere, atque hoc ipſo probare, eum me eſſe,
qui non modo magiſter tuus, ſed ne diſcipulus quidem
debeam dici? Sumam tamen perſonam magiſtri;
exeramque in librum tuum ius, quod dediſti;
eo liberius, quo nihil ex meis interim miſſurus ſum
tibi, in quo te vlciſcaris. Vale.

VIII.

7, 4, Quaedam nos quoque ad Varr. R. R. 2, 1, 4 & in Lex. Ruſt. ſub verbis *Duplex* & *Vt.* add. mox 8, 10, 2.

7, 1 *in ſcholam reuocas*) Appoſite huc adſcripſit Cellarius Mart. 5 ext. *Iam triſtis nucibus puer relictis Clamoſo* reuocatur *a magiſtro - - - Saturnalia tranſiere tota: Extendere* amant pueri, i. e, continuare longius *Saturnalia*, *reuocantur* a magiſtro. Plinius otioſum ſe fuiſſe ſignificat per occaſionem Saturnalium; interpellatum a Tacito.

2 *Num potui longius hyperb.*) Studio igitur *hyperbaton* commiſit, h. e. longiore parentheſi conſtructionis Grammaticae ordinem exgreſſus eſt.

non modo magiſter) *Solenne eſſe *non* poſt *non modo* omittere, quoties noua ſequatur negatio, vt hic *ne quidem*, peruulgatum hodie eſt, & in bona Lexica relatum. Sed attentione dignus, quem hic Cortius profert locus Ciceronis de Sen. 16 *Ad quem fruendum non modo retardat, verum etiam inuitat atque allectat ſenectus.* Sic nempe legi docet hunc locum in veterrimis membranis Nonii 2, 68 & 4, 232; & video ita etiam dediſſe vtroque loco Mercetum. Sed apud ipſum Ciceronem non minus quam in aliis Nonii editionibus omnes, quod ſciam, non interſerunt. Vtri libri ſint ſinceriores non temere dixerim: niſi quod nolim tam aperte vitiari canonem tot exemplis firmatum de non omittenda negatione poſt *non tantum*, niſi vbi noua negatio ſequatur.

in quo te vlciſcaris)

VIII. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Clitumni fontis & fluuii naturam mirabilem perſcribit.

Vidiſtine aliquando Clitumnum fontem? Si non-
dum, (& puto nondum: alioqui narraſſes
mihi) vide; quem ego (poenitet tarditatis) pro-
xime vidi. Modicus collis adſurgit, antiqua cu- 2
preſſu nemoroſus & opacus. Hunc ſubter fons exit,
& exprimitur pluribus venis, ſed imparibus; eluctа-
tusque facit gurgitem, qui lato gremio pateſcit pu-
rus & vitreus, vt numerare iactas ſtipes & relucen-
tes calculos poſſis. Inde non loci deuexitate, ſed 3
ipſa ſui copia & quaſi pondere, impellitur. Fons
adhuc, & iam ampliſſimum flumen atque etiam na-
uium patiens; quas, obuias quoque & contrario
niſu in diuerſa tendentes, transmittit & perfert: adeo
validus, vt illa, qua properat ipſe, quamquam per
ſolum planum, remis non adiuuetur: idem aegerri-

Et me forte calumniantem viciſſim calumnieris. Suauiſſimus iocus.

8, 1 Clitumnum) Cui ita adſignat locum ſuum Cellarius, in Vmbria, cis Apenninum, inter Spoletium & Hiſpellum, qui Tiniae amni ad Meuaniam miſtus, in Tiberim cum illo perfertur. *Ad viſendum nemus flumenque Clitumni Meuaniam procedit* Caligula ap. Sueto. c. 43. Add. viri docti ad Virg. Georg. 2, 146. & Broukh. ad Prop. 2, 16, 25.

2 exprimitur) Quaſi in machina hydraulica, vi vrgentis columnae liquidi.

iactas ſtipes) paruulos nummos, quos vt diis aliis ita fluminibus quoque iactari conſueuiſſe Seneca docer Qu. nar. 4, 2 de his, quas *Nili venas* vocari ait, *In haec ora ſtipem ſacerdotes -- iaciunt*. Laudauerat hunc etiam locum Cellarius.

3 illa, qua -- adiuuetur) Illa via, qua ipſe fluuius properat, verbo, ſecundus fluuius non adiuuatur remis: quamquam per ſolum planum, vbi non ita incitatus eſſe poteſt curſus, quam vbi per decliuia fertur, niſi magna vis inſequentis aquae praecedentem alueo ſuo coercitam vrgeat. Hinc illud alterum conſequitur, vt cum aduerſo tanto vehementius luctandum ſit. *Sequimur autem hic fidem libri Medicei; & illud obiter

4 me remis contiſque ſuperetur aduerſus. Iucundum
vtrumque per iocum ludumque fluitantibus, vt fle-
xerint curſum, laborem otio, otium labore variare.
Ripae fraxino multa, multa populo veſtiuntur: quas
perſpicuus amnis, velut merſas, viridi imagine
adnumerat. Rigor aquae certauerit niuibus; nec
5 color cedit. Adiacet templum, priſcum & religi-
oſum. Stat Clitumnus ipſe, amictus ornatusque
praetexta. Praeſens numen, atque etiam fatidicum,
indicant ſortes. Sparſa ſunt circa ſacella complura,
totidemque dei. ſua cuique veneratio, ſuum nomen:
quibusdam vero etiam fontes. Nam praeter illum,
quaſi parentem caeterorum, ſunt minores capite
diſcreti; ſed flumini miſcentur, quod ponte trans-
6 mittitur. Is terminus ſacri profanique. In ſuperi-
ore

obiter obſeruamus, lacunam decem epiſtolarum, quae ab hoc ipſo loco incipit, ac de qua ex Eraſmo Fabric. B. L. T. 2 p. 764 iam in Aldina editione, A. 1508. 8. ex illo antiquiſſimo libro, quem ad Plinii aetatem accedere putabat, expletam; ac legi quoque in Medico Codice, quem eundem ab Aldo vſurpatum ſuſpicari poſſis.

4 velut merſas) Vt cacumina & coelum, remotiora nempe ab oculo ſpectatoris, infra in profundo merſa videantur: illo *adnumerat* indicatur, quot ſtant in ripa arbores, totidem in fluuio, tanquam in ſpeculo videri.

5 Stat Clitumnus) *Iouem Clitumnum* etiam coli, docet Vibius Sequeſter: Dubitat an idem ſit, quem hic laudat Plinius, Broukh. ad Prop. 2,16,25. Poſſit tamen aliquis, rem ita ſe habere, vel inde ſuſpicari, quod *ſtat Clitumnus*, qui Iouis & coeleſtium deorum habitus eſt, cum iacentes, & nixi cubitu, vel attollentes ex vndis ſuis caput, alias pingantur fluuii. Inſpice v. c. Rhenum apud Gronou. ad Melam p. 247. Si quis quaerere accuratius ea de re velit, illi Pauſanias praeſertim percurrendus erit, videndusque Aelianus H. V. 2, 33 qui locus claſſicus eſt. De fluuiis in nummis, tauriformibus praeſertim & cornutis, Spanhem. diſſ. 7 p. 394 ſeq. Add. id. ad Callim. H. in Del. 110 p. 413.

totidemque Dei) **Simulacra* hinc magnis auctoribus eiecit Cortius. Sermo eſt de aliorum quoque Deorum cultu. Itaque ſequitur, ſuum cuique *nomen* fuiſſe,

ore parte nauigare tantum, infra etiam natare con-
ceſſum. Balineum Hiſpellates, quibus illum locum
diuus Auguſtus dono dedit, publice praebent, prae-
bent & hoſpitium. Nec deſunt villae, quae ſequu-
tae fluminis amoenitatem, margini inſiſtunt. In 7
ſumma, nihil erit, ex quo non capias voluptatem.
Nam ſtudebis quoque, & leges multa multorum o-
mnibus columnis, omnibus parietibus inſcripta, qui-
bus fons ille deusque celebratur. Plura laudabis,
nonnulla ridebis; quamquam tu vero, quae tua hu-
manitas, nulla ridebis. Vale.

IX. C. PLINIVS VRSO SVO S.

Negotia amicorum praefert ſtudiis.

Olim non librum in manus, non ſtilum ſumſi.
Olim neſcio, quid ſit otium, quid quies, quid
denique illud iners quidem, iucundum tamen, nihil
agere, nihil eſſe: adeo multa me negotia amicorum
nec ſecedere nec ſtudere patiuntur. Nulla enim ſtu- 2
dia tanti ſunt, vt amicitiae officium deſeratur: quod
religioſiſſime cuſtodiendum, ſtudia ipſa praecipiunt.
Vale.

fuiſſe, quod parum ad ſimulacra plura vnius Clitumni conuenit.

6 nauigare - - natare) In plane ſacris ne nauigare quidem licet. Vide noſtrum 8, 20, 5. Verum magis etiam ſacra profanatur aqua nudo corpore, & pudendis quoque partibus contacta, quod egregie hic illuſtrat Cellarius aduocato Tacito 14, 22, 7 vbi de Nerone, qui *fontem aquae Marciae ad vrbem deductae, nando inceſſerat. Videbatur*, inquit, *potus ſacros & cerimoniam loci corpore toto polluiſſe.* Satis apparet, quorſum illa ſpectauerit fontium religio; ad puritatem aquae & ſalubritatem ſeruandam nimirum.

7 quamquam tu vero) Aceruatio ſimilis illi 3,8,4 *Quare ego vero.*

9, 1 nihil eſſe) Non Praetorem, non Aduocatum, non Iudicem,

X. C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Abortum uxorem feciſſe, cum ſpe foecunditatis ſignificat.

Quo magis cupis ex nobis pronepotes videre, hoc triſtior audies, neptem tuam abortum feciſſe, dum ſe praegnantem eſſe puellariter neſcit; ac per hoc quaedam, cuſtodienda praegnantibus, omittit, facit omittenda. Quem errorem magnis documentis expiauit, in ſummum periculum adducta.
2 Igitur, vt neceſſe eſt, grauiter accipias ſenectutem tuam quaſi paratis poſteris deſtitutam; ſic debes agere diis gratias, quod ita tibi in praeſentia pronepotes negauerint, vt ſeruarint neptem, illos reddituri, quorum nobis ſpem certiorem haec ipſa, quamquam
3 parum proſpere explorata, fecunditas facit. Iisdem nunc ego te, quibus ipſum me, hortor, moneo, confirmo. Neque enim ardentius tu pronepotes, quam ego liberos cupio: quibus videor a meo tuoque latere pronum ad honores iter, & audita latius nomina, & non ſubitas imagines relicturus. Naſcantur modo, & hunc noſtrum dolorem gaudio mutent. Vale.

XI.

Iudicem, non Salutatorem, non Conuiuam, &c.

10, 1 magnis documentis) Sic reſtituit e libris Cortius. Nec auſim tamen alterum *detrimentis* plane damnare. *Detrimentum* ſine dubio fuit abortus, ſiue ipſius matris valetudinem ſpectes, ſiue ſpem familiae. Sed ipſum nempe *detrimentum* idem *documentum* fuit.

2 vt neceſſe eſt) Etiam hic locus eſt inter eos, vbi vna vox duplicem quaſi perſonam ſuſtinere videtur, quod de ipſa hac *vt* aliquoties obſeruauimus in Lexico ruſtico. Redi ad 8, 6, 17. Quamquam hic poteſt etiam coniunctio *vt*, ad particulam *ſic* in apodoſi poſitam referri; altera *vt* poſt *neceſſe eſt*, ſolenni ellipſi omiſſa eſſe.

XI. C. PLINIVS HISPVLLAE SVAE S.

Soceri ſorori, eadem narrat.

Quum adfectum tuum erga fratris filiam cogito,
etiam materna indulgentia molliorem; intelli-
go prius tibi, quod eſt poſterius, nuntiandum, vt
praeſumta laetitia ſolicitudini locum non relinquat.
Quamquam vereor, ne poſt gratulationem quoque in
metum redeas; atque ita gaudeas periculo liberatam,
vt ſimul, quod periclitata ſit, perhorreſcas. Iam 2
hilaris, iam ſibi, iam mihi reddita, incipit refici,
transmiſſumque diſcrimen conualeſcendo remetiri.
Fuit alioqui in ſummo diſcrimine (impune dixiſſe
liceat) fuit nulla ſua culpa, aetatis aliqua. Inde
abortus, & ignorati vteri triſte experimentum. Pro- 3
inde, etſi non contigit tibi deſiderium fratris
amiſſi aut nepote eius aut nepte ſolari; me-
mento tamen, dilatum magis illud, quam negatum,
quum

11, 2 *diſcrimen - remetiri*) *Diſcrimen* & vim morbi imaginemur vt ſubitum aliquem in profunda deſcenſum vel delapſum: Qui ſe ex graui morbo recipit, ille quotidie quidem melius habet, ſed ipſa tamen tarditate, qua ad plenae valetudinis ſtatum redit, diſcit, quantum fuerit diſcrimen, quam vehemens morbus: vt qui de praecipitio quodam vel de ſcalis praecipiti lapſu decidit, *remetienda* paullatim viam eandem, & per gradus adſcendendo, demum intelligit, quam alte deciderit, quod aeſtimare tum per terrorem non poterat.

impune dixiſſe liceat) Haec verba ſimpliciter refero ad illud, quod initio promittit, ſe velle de periculo tum demum nuntiare, cum illud iam praeteriiſſe indicaſſet. *Impune* itaque puto eſſe, ſine tuo, Hiſpulla, terrore: iam enim audire potes de morbo grauiſſimo, cum ſcias ſuperatum. Quod volunt Barthius & Cellarius ad Deos referri: quorum iram metuat, ſi ipſis potius imputet vxoris periculum, quam illius imprudentiae: neſcio quam firmum ſit. Aliquando etiam putabam eſſe *ἐυφημισμὸν*, quo, poſt nuntiatum finem periculi, nouum deprecetur. Sed primum maxime placet.

3 *cui*

quum ſalua ſit, ex qua ſperari poteſt. Simul excuſa patri tuo caſum, cui paratior apud feminas venia eſt. Vale.

XII. C. PLINIVS MINVTIANO SVO S.

Capitonem auditurus, eius laudem praedicat.

Hunc ſolum diem excuſo. Recitaturus eſt Titinius Capito; quem ego audire, neſcio magis debeam, an cupiam. Vir eſt optimus, & inter praecipua ſaeculi ornamenta numerandus: colit ſtudia, ſtudioſos amat, fouet, prouehit, multorumque, qui aliqua componunt, portus, ſinus, praemium; omnium exemplum; ipſarum denique literarum iam ſeneſcentium reductor ac reformator.
2 Domum ſuam recitantibus praebet; auditoria, non apud ſe tantum, benignitate mira frequentat: mihi certe, ſi modo in vrbe eſt, defuit nunquam. Porro, tanto turpius gratiam non referre, quanto hone-
3 ſtior cauſſa referendae. An, ſi litibus tererer, obſtrictum eſſe me crederem obeunti vadimonia mea: nunc, quia mihi omne negotium, omnis in ſtudiis cura; minus obligor tanta ſedulitate celebranti, in quo obligari ego, ne dicam ſolo, certe maxime poſ-

3 cui paratior apud feminas venia) Facilius tali errori a puellari ignoratione profecto ignoſcunt feminae, ſimilium ſibi conſciae, quam viri, quam auus praeſertim, cuius nupera & nondum depoſita conſuetudo, minores etiam neptis errores caſtigandi, cuius vehemens pronepotem videndi cupiditas, commotiorem illum hac in re poteſt reddere. Itaque deprecatricem apud auum parat vxori ſuae amitam.

12, 3 obeunti vadimonia) * Vehementer placuit, quod Mediceus omittit praepoſitionem, qua oneratur vulgo hic locus, *obeunti ad vadim. mea.*

4 exi-

poſſum? Quod ſi illi nullam vicem, nulla quaſi mutua officia deberem; ſolicitarer tamen vel ingenio hominis pulcherrimo & maximo, & in ſumma ſeueritate dulciſſimo, vel honeſtate materiae. Scribit exitus illuſtrium virorum, in iis quorundam mihi cariſſimorum. Videor ergo fungi pio munere, 4
5 quorumque exſequias celebrare non licuit, horum quaſi funebribus laudationibus, ſeris quidem, ſed tanto magis veris, intereſſe. Vale.

XIII. C. PLINIVS GENIALI SVO S.

Felicem praedicat, quod docto patre vtatur.

Probo, quod libellos meos cum patre legiſti. Pertinet ad profectum tuum, a diſertiſſimo viro diſcere, quid laudandum, quid reprehendendum: ſimul ita inſtitui, vt verum dicere adſueſcas. Vides quem ſequi, cuius debeas implere veſtigia. O te 2
beatum! cui contigit viuum, atque idem optimum & coniunctiſſimum exemplar: qui denique eum potiſſimum imitandum habes, cui natura eſſe te ſimillimum voluit. Vale.

XIV.

4 *exitus illuſtrium viror.*) Quos ille vt coluerit, narrat noſter etiam 1, 17, 3.

13, 2 *viuum - exemplar*) * Nimis pulchra haec Gronouii emendatio, recepta a Cellario, quam vt expungere eam, & reponere cum Cortio illud dilutum nimis *vnum* poſſim. Quoties *vnum* intendendi ſiue augendi vim habet, adiunctum ſibi proxime habet adiectiuum, cuius ita vis augetur. Hic proxime ſequitur *atque idem*. Igitur ſi quis me cogat retinere *vnum*: certe ita diſponam verba, *cui contigit vnum optimum, atque idem coniunctiſſimum exemplar*. Sed praeſtat, tria epitheta habere hoc exemplar, vt ſit a) *viuum*, adeoque praeſens, efficax, b) *optimum*, quod imitandum eſſet, etiamſi eſſet mortuum aut alienum, c) *coniunctiſſimum*, cuius penitius inſpiciendi, conſulendi, exprimendi quotidiana facultas.

14. 3

1 XIV. C. PLINIVS ARISTONI SVO S.

Quaeſtionem ſenatoriam explicandam proponit.

Quum ſis peritiſſimus & priuati iuris & publici, cuius pars ſenatorium eſt, cupio ex te potiſſimum audire, errauerim in ſenatu proxime, necne: non vt in praeteritum (ſerum enim) verum vt in
2 futurum, ſi quid ſimile inciderit, erudiar. Dices, *Cur quaeris, quod noſſe debebas?* Priorum temporum ſeruitus, vt aliarum optimarum artium, ſic etiam iuris ſenatorii obliuionem quandam & ignora-
3 tionem induxit. Quotus enim quisque tam patiens, vt velit diſcere, quod in vſu non ſit habiturus? Adde, quod difficile eſt tenere, quae acceperis, niſi exerceas. Itaque reducta libertas rudes nos & imperitos deprehendit: cuius dulcedine accenſi cogimur
4 quaedam facere ante, quam noſſe. Erat autem antiquitus inſtitutum, vt a maioribus natu, non auribus modo, verum etiam oculis diſceremus, quae facienda mox ipſi, ac per vices quaasdam tradenda
5 minoribus, haberemus. Inde adoleſcentuli ſtatim caſtrenſibus ſtipendiis imbuebantur, vt IMPERA-

RE

14, 2 *quod noſſe debebas*) * Neque hic dubitaui Gronouianam coniecturam vulgato *debeas* anteponere. Pauci nimis ſunt MSti, & nimis durum, hoc eſt, minime Plinianum *debeas.*

2 *Priorum temp. ſeruitus*) Nunquam excidiſſe debet lectori Plinii, ſcripſiſſe eum, poſt Domitiani furores recreata Neruae & Traiani beneficio republica. Quid tum iuuabat diſcere iura, quibus vti non liceret, ne ad hoc quidem, vt ea tibi cognita eſſe, ſignificares.

3 *deprehendit*) Ipſum hoc verbum habet eam vim vt oppreſſum inopinato, & captum notet. Saepe ita Fabius meus, ſed proprie, & vnde intelligi metaphora poſſit Inſtit. Or. 12, 2, 14. *Parua quaedam animalia, in anguſtiis mobilia, campo deprehenduntur.* Add. mox 8, 17, 4.

6 quis

re parendo, duces agere, dum ſequuntur, adſueſce-
rent: inde honores petituri adſiſtebant curiae foribus,
& conſilii publici ſpectatores ante, quam conſortes,
erant. Suus cuique parens pro magiſtro, aut cui parens 6
non erat, maximus quisque & vetuſtiſſimus pro paren-
te. Quae poteſtas referentibus, quod cenſentibus ius,
quae vis magiſtratibus, quae caeteris libertas; vbi ceden-
dum, vbi reſiſtendum; quod ſilentii tempus, quis dicen-
di modus, quae diſtinctio pugnantium ſententiarum,
quae exſecutio prioribus aliquid addentium, omnem
denique ſenatorium morem, quod fidelissi-
mvm praecipiendi genus, exemplis docebantur.
At nos iuuenes fuimus quidem in caſtris; ſed quum 7
ſuſpecta virtus, inertia in pretio, quum ducibus au-
ctoritas nulla, nulla militibus verecundia, nusquam
imperium, nusquam obſequium, omnia ſoluta, tur-
bata, atque etiam in contrarium verſa, poſtremo
obli-

6 quis dicendi modus) Quam diu dicere fas eſſet? an liceret, vt mora iniiciatur negotio, & differatur, quod iam impediri non poteſt, *diem dicendo eximere?* Locus ea de re claſſicus eſt Gell. 4, 10 *C. Caeſar conſul M. Catonem ſententiam rogauit. Cato rem, quam conſulebatur, quoniam non e republica videbatur, perfici nolebat. Eius rei gratia ducendae, longa oratione vtebatur, eximebatque dicendo diem. Erat enim ius Senatori*, (en partem iuris ſenatorii!) *vt ſententiam rogatus, diceret ante quidquid vellet aliae rei, & quoad vellet.* Vid. Gronou. obſſ. 1, 22 & add. ſupra 6, 5, 1 & 6, 19, 3. infra 9, 13, 9.

diſtinctio pugnant. ſent.) Recte explicat Catanaeus de *diuidenda*, vt alias loquuntur, *ſententia*, vbi ex parte amplectimur alterius ſententiam, ex alia parte eam refutamus. Elegantiſſime Sen. ep. 21 *Quod in Senatu fieri ſolet, faciendum in philoſophia quoque eſſe exiſtimo. Cum cenſuit aliquis, quod ex parte mihi placeat, iubeo illum diuidere ſententiam, & ſequor.* Laudauit h. l. & totam rem explicauit Briſſo. de form. 2, 59 p. 168 Cour. Conf. mox ſ. 15.

6 exſecutio) Nempe *exſequi* eſt perſequi ad finem: qui addit aliquid ſuperiori ſententiae, illam ſequitur vltra, quam auctor ipſe.

8 pro-

8 obliuiſcenda magis, quam tenenda. Iidem proſpeximus curiam; ſed curiam trepidam & elinguem; quum dicere, quod velles, periculoſum; quod nolles, miſerum eſſet. Quid tunc diſci potuit? quid didiciſſe iuuit? quum ſenatus aut ad otium ſummum, aut ad ſummum nefas vocaretur? & modo ludibrio, modo dolori retentus, nunquam ſeria, triſtia ſaepe
9 cenſeret? Eadem mala iam ſenatores, iam participes malorum, multos per annos vidimus, tulimusque: quibus ingenia noſtra in poſterum quoque he-
10 betata, fracta, contuſa ſunt. Breue tempus (nam TANTO breuius omne, quanto felicius tempus) quo libet ſcire, quid ſimus; libet exercere, quod ſumus. Quo iuſtius peto; primum vt errori (ſi quis eſt error) tribuas veniam, deinde medearis ſcientia tua, cui ſemper fuit curae, ſic iura publica, vt priuata; ſic antiqua, vt recentia; ſic rara, vt aſſidua, tra-
11 ctare. Atque ego arbitror illis etiam, quibus plurimarum rerum agitatio frequens nihil eſſe ignotum patiebatur, genus quaeſtionis, quod adfero ad te, aut non ſatis tritum, aut etiam inexpertum fuiſſe.

Hoc

8 proſpeximus curiam) *Adſiſtentes nempe in curiae foribus*, quod dixerat ſ. 5.

ludibrio - - dolori) Senatus retinebatur *ludibrio*, cum conſuleretur vel de nugis, vel de quibus iam ſtatuiſſet princeps: *dolori*, cum crudelitati vel ſuperbiae principis ſeruiendum eſſet, decernendis innocentium ſuppliciis, vbi *ſeria*, & ex animi ſententia, *cenſere* nemo vir bonus potuit, niſi praeſentiſſimum vltro periculum vellet ſibi arceſſere. Prius illud graphice depingit Iuuenalis maiore parte ſatyrae quartae, vbi de ingenti rhombo conuocatur & conſulitur ſanctior quidam Senatus.

10 ſcire, quid ſimus) Quae iura habeamus vt Senatores, vt magiſtratus. vid. ſ.6. *Nimirum antiqua tenenda eſt lectio e Mediceo etiam libro firmata, prae Buchneriana coniectura, quam receperat Cellarius, *ſcire quod ſcimus*.

11 *an*

Hoc & ego excuſatior, ſi forte ſum lapſus, & tu di-
gnior laude, ſi potes id quoque docere, quod in ob-
ſcuro eſt, an didiceris. Referebatur de libertis Afra- 12
nii Dextri conſulis, incertum ſua an ſuorum manu,
ſcelere an obſequio, peremti. Hos alius, (Quis?
Ego; ſed nihil refert) poſt quaeſtionem ſupplicio
liberandos, alius in inſulam relegandos, alius morte
puniendos arbitrabatur. Quarum ſententiarum
tanta diuerſitas erat, vt non poſſent eſſe, niſi ſingu-
lae. Quid enim commune habet, occidere & rele- 13
gare? Non hercule magis, quam relegare & abſolue-
re: quamquam propior aliquanto eſt ſententiae rele-
gantis, quae abſoluerit, quam quae occiderit. Vtra-
que enim ex illis vitam relinquit, haec adimit: quum
interim & qui morte puniebant, & qui relegabant,
vna ſedebant, & temporaria ſimulatione concordiae
diſcordiam differebant. Ego poſtulabam, vt tribus 14
ſententiis conſtaret ſuus numerus, nec ſe breuibus
induciis duae iungerent. Exigebam ergo, vt, qui
capitali ſupplicio adficiendos putabant, diſcederent a
relegante, nec interim contra abſoluentes mox diſſen-
ſuri

11 an didiceris) Hoc eſt, an inciderit tua aetate talis ſpecies, vt diſcendi ſub exemplo fuerit occaſio.

12 Afranii Dextri Cos.) In Almeloueenianis faſtis refertur ad A. V. C. 850 poſt C. N. 98 ex Kal. Octob. De hiſtoria non puto aliunde conſtare.

Hos alius (quis? ego;) Primo ſimpliciter narrare incipit alicuius ſententiam: deinde fingit, amicum interrogare, *Quis* eſt ille alius? Huic poterat reſpondere *Ego:* nimirum, ſe fuiſſe ipſum in hac ſententia. Sed ſuſtinet ſe, cum nihil ad rem faciat. Ex his, quae ſequuntur, apparet, omnino Plinium in ea fuiſſe ſententia, ſeruos eſſe abſoluendos.

13 vna ſedebant) Nempe in hoc conueniebant, quod vtrique dicerent ſeruos eſſe puniendos; diſſidebant de genere poenae. Sed ſic temporaria illa concordia ſuperabant mitem illam abſoluentium ſententiam.

 15 di-

ſuri congregarentur, quia paruulum referret, an
15 idem diſpliceret, quibus non idem placuiſſet. Illud
etiam mihi permirum videbatur, eum quidem, qui
libertos relegandos, ſeruos ſupplicio adficiendos cenſuiſſet, coactum eſſe diuidere ſententiam: hunc au-
tem qui libertos morte multaret, cum relegante numerari.
Nam ſi oportuiſſet diuidi ſententiam vnius,
quia res duas comprehendebat, non reperiebam,
quemadmodum poſſet iungi ſententia duorum tam
16 diuerſa cenſentium. Atque adeo permitte mihi, ſic
apud te tanquam ibi; ſic peracta re, tanquam adhuc
integra, rationem iudicii mei reddere: quaeque tunc
carptim, multis obſtrepentibus, dixi, per otium iun-
17 gere. Fingamus, tres omnino iudices in hanc cauſ-
ſam datos eſſe: horum vni placuiſſe, perire libertos;
alteri, relegari; tertio, abſolui: vtrumne ſententiae
duae, collatis viribus, nouiſſimam periment? an ſe-
paratim vnaquaeque tantundem, quantum altera,
valebit? nec magis poterit cum ſecunda prima con-
18 necti, quam ſecunda cum tertia? Igitur in ſenatu
quoque numerari, tanquam contrariae, de-
bent, quae tanquam diuerſae dicuntur. Quod ſi
vnus atque idem & perdendos cenſeret & relegan-
dos, num ex ſententia vnius & perire poſſent & re-
legari? num denique omnino vna ſententia putaretur,
19 quae tam diuerſa coniungeret? Quemadmodum igitur,
quum

15 diuidere ſententiam) Redi ad ea quae ſ. 6 hac de re diximus.

16 carptim - - dixi) *Carptim* proprie ad ea pertinet animalia, quae non vno perpetuo quodam tenore atque tractu veſcuntur, ſed nunc hic nunc illic *carpunt* aliquid ſiue decerpunt. Hinc *carptim* dicit, qui propter crebras interpellationes non poteſt contexere iuſtam orationem, ſed nunc hanc nunc aliam ſententiam breuiter profert.

19 qua

quum alter puniendos, alter cenſeat relegandos, videri poteſt vna ſententia, quae dicitur a duobus: quae non videretur vna, ſi ab vno diceretur? Quid? lex non aperte docet, dirimi debere ſententias occidentis & relegantis, quum ita diſceſſionem fieri iubet; QVI HAEC SENTITIS, IN HANC PARTEM: QVI ALIA OMNIA, IN ILLAM PARTEM ITE, QVA SENTITIS. Examina ſingula verba & expende, QVI HAEC CENSETIS, hoc eſt, qui relegandos putatis: IN HANC PARTEM, id eſt, in eam, in qua
ſedet, qui cenſuit relegandos. Ex quo manifeſtum 20
eſt, non poſſe in eadem parte remanere eos, qui interficiendos arbitrantur. QVI ALIA OMNIA; animaduertis, vt non contenta lex dicere ALIA, addiderit OMNIA. Num ergo dubium eſt, alia omnia ſentire eos, qui occidunt, quam qui relegant? IN ILLAM PARTEM ITE, QVA SENTITIS: nonne videtur ipſa lex eos, qui diſſentiunt, in contrariam partem vocare, cogere, impellere? non conſul etiam, vbi quisque remanere, quo transgredi debeat, non tantum ſo-
lennibus verbis, ſed manu geſtuque demonſtrat? At 21
enim futurum eſt, vt, ſi diuidantur ſententiae interficientis & relegantis, praeualeat illa, quae abſoluit.

19 *qua ſentitis*) In quam inclinatis veſtra ſententia.

20 *alia omnia*) Nempe *alia omnia* ex mente Plinii non ſignificat hic plane diuerſa, omnibus partibus alia; ſed vlla vel quaecunque alia, quocunque modo diuerſa.

21 *At enim futurum*) Huius obiectionis haec vis eſt, iniquum eſſe; cum plures ſint longe, qui puniendos putent reos, licet diuerſo modo, quam qui abſoluendos; tamen horum ſententiam ideo praeualere, quia illis in genere poenae non conueniat, abſoluique adeo reos maioris partis ſententia damnatos. Reſpondet Plinius, Illud iam non curandum eſſe cenſentibus &c.

Quid iſtud ad cenſentes? quos certe non decet omnibus artibus, omni ratione pugnare, ne fiat, quod eſt mitius. Oportet tamen eos, qui puniunt, & qui relegant, abſoluentibus primum, mox inter ſe comparari; ſcilicet vt in ſpectaculis quibusdam ſors aliquem ſeponit ac ſeruat, qui cum victore contendat; ſic in ſenatu ſunt aliqua prima, ſunt ſecunda certamina: & ex duabus ſententiis eam, quae ſupe-
22 rior exierit, tertia exſpectat. Quid? quod, prima ſententia comprobata, caeterae pereunntur. Qua ergo ratione poteſt eſſe [non] vnus atque idem locus ſenten-

qui puniunt) Nihil opus eſt hic gloſſa, quam quidam interſerunt, *morte*: etiam ſ. 19 iam ita abſolute poſuerat *punire* noſter, pro *interficere*.

in ſpectaculis) Diſertiſſime & plurimis verbis hoc non tam deſcripſit, quam actione velut quadam propoſuit Lucianus in Hermotimo p. 536 ſqq. Nempe ſi numero impari, v. g. nouem ſint gladiatores, ſortes coniiciuntur binae earundem literarum, duae A, duae B, &c. Comparantur & committuntur duo, quibus eadem litera exiit. Sed reſtat vna ſors, quae parem non habet, vt hic, ſi ordinem elementorum ſecuti eſſent Praeſides ludi, E. Cui haec ſolitaria litera euenit, hic ἔφεδρος eſt, hic *ſedet* interim, & expectat victorem aliquem, quicum deinde, integer cum feſſo aliquantum, ſed forti, & victoria alacri, congreditur. *Non vſus eſt Luciano Lipſius Sat. 2, 14 quem laudant ad Plinium viri docti: alioqui accuratius ἔφεδρον Plutarchi interpretatus eſſet: quem *ſubſeſſorem* potius, quam *ſubditicium* aut *ſuppoſiticium* vocauimus in noſtra Luciani interpretatione, quae cum maxime Wetſteniana prela exercet. *Hermes ſuppoſiticius* apud Mart. 5, 25 dicitur reſpectu fatigati gladiatoris, in cuius locum ſuccedit: Sed ἔφεδρος Graecorum ἐφεδρεύει, in inſidiis quaſi collocatus imminet victori.

22 *prima ſententia*) *Planiora eſſent haec, ſi ponamus fuiſſe in veteri libro, *vna*, vnde *ima* ortum ſit, & deinde *Ima*, ex quo aliquis *prima* fecerit. Certe hic intellectus eſt, *vna* ſententia probata, caeteras perimi, & non valere. Sed tamen recepta lectio etiam hanc ſententiam habere poteſt.

Qua ergo ratione) Locus forte inter difficillimos Plinii, & deſtitutus ab interpretibus. Si licet cum Geneuenſi editione Catanaei negationem, quam ideo incluſimus, omittere, ſalua res

ſententiarum, quarum nullus eſt poſtea? Planius re- 23
petam. Niſi, dicente ſententiam eo, qui relegat,
illi, qui puniunt capite, initio ſtatim in alia diſce-
dunt, fruſtra poſtea diſſentient ab eo, cui paullo an-
te conſenſerint. Sed quid ego ſimilis docenti, quum 24
diſcere velim. An ſententias diuidi, an iri in ſingu-
las, oportuerit? Obtinui quidem, quod poſtulabam:
nihilominus tamen quaero, An poſtulare debuerim,
an abſtinere? Quemadmodum obtinui? Is, qui vlti-
mum ſupplicium ſumendum eſſe cenſebat, neſcio
an iure, certe aequitate poſtulationis meae victus,
omiſſa ſententia ſua, acceſſit releganti: veritus ſcili-
cet, ne, ſi diuiderentur ſententiae (quod alioqui fore
videbatur) ea, quae abſoluendos eſſe cenſebat, nu-
mero praeualeret. Etenim longe plures in hac vna,

res erit, haec nempe ſententia: Quomodo poſſunt ſtare interim ſententiae morte multantes & coniungi cum relegantibus, ad ſuperandas abſoluenres, quarum paullo poſt, comparatione cum relegantibus facta, nullus locus erit? cur valeant contra abſoluentes, non valeant contra relegantes? Si poſt non valent, neque prius debent valere: ſi prius, etiam poſt.

24 *an ſententias diuidi, an iri*) Caue putes haec eſſe membra disiuncta: ἡ *an* per anaphoran poſita non aliam vim habet, quam ſi ita dediſſet Plinius, *An ſententias diuidi, ET iri in ſingulas oportuerit*; Hoc enim eſt diuidere ſententias, ſi non in duas coniunctim itur, ſed in ſingulas. *Malebat Cortius pro poſteriori *an* legi *ac*: quod eodem redit.

Quemadmodum obtinui?) *Capitalis emendatio e Mediceo libro prolata a Cortio. Reliqui, *An poſtulare debuerim, an abſtinere, quemadmodum abſtinuit is, qui vltimum -- cenſebat, Neſcio an iure* &c. Quae ab editoribus ita informata puto, cum ſemel pro *obtinui* irrepſiſſet *abſtinuit*. Plinianum eſt ita interrogare, & ſibi reſpondere, Vid. 3, 9, 2. 6, 2, 1. 6, 23, 1. 6, 29, 1 ſq. 9, 17, 2. Vel proponere quaedam deinde repetenda, vt mox 8, 18, 6 vt 9, 16, 1 &c. Mediceus liber etiam verba *an abſtinere* omittit. Seruauimus ea, cum quod ſenſum non incommodum habere poſſunt; ſubaudire enim licet, *abſtinere a poſtulando*: tum quod inde poteſt intelligi, vnde illud *abſtinuit* pro *obtinui* irrepſerit.

25 quam in duabus ſingulis, erant. Tum illi quoque,
qui auctoritate eius trahebantur, tranſeunte illo, de-
ſtituti, reliquerunt ſententiam ab ipſo auctore deſer-
tam, ſequutique ſunt quaſi transfugam, quem ducem
26 ſequebantur. Sic ex tribus ſententiis duae factae;
tenuitque ex duabus altera, tertia expulſa, quae quum
ambas ſuperare non poſſet, elegit, ab vtra vinceře-
tur. Vale.

XV. C. PLINIVS IVNIORI SVO S.

*Non habenti quod legat in vineis, legendos mit-
tit libros.*

Oneraui te tot pariter miſſis voluminibus. Sed
oneraui primum, quia exegeras; deinde, quia
ſcripſeras tam graciles iſtic vindemias eſſe, vt plane
ſcirem tibi vacaturum (quod vulgo dicitur) librum
2 legere. Eadem ex meis agellis nuntiantur. Igi-
tur mihi quoque licebit ſcribere, quae legas, ſit mo-
do, vnde chartae emi poſſint: quae ſi ſcabrae bibu-
laeue ſint, aut non ſcribendum, aut neceſſario,
quidquid ſcripſerimus boni maliue, delebimus.
Vale.

XVI.

15, 1 *quod vulgo dicitur*) prouerbium igitur tum inter ſcholaſticos homines vſitatum fuiſſe debet, de gracili vindemia, ex ambiguitate verbi *legere* tractum, nempe tale, Librum vna ferendum eſſe in vindemiam, vt ſi vuae non ſint, ſit tamen liber qui *legi* poſſit.

2 *delebimus*) Etiam hic luſus in verbo eſt, qui in bibula ac ſpongioſa nimis & ſcabra charta ſcribit, ille diffluentibus literis delere potius & lituras facere quam ſcribere videtur.

16, 1 *ians*

XVI. C. PLINIVS PATERNO SVO S.

De morbis & morte ſeruorum queritur, additis ſolatiis.

Confecerunt me infirmitates meorum, mortes etiam, & quidem iuuenum. Solatia duo, nequaquam paria tanto dolori, ſolatia tamen: vnum facilitas manumittendi (videor enim non omnino immaturos perdidiſſe, quos iam liberos perdidi) alterum, quum permitto ſeruis quoque quaſi teſtamenta facere, eaque, vt legitima, cuſtodio. Mandant rogantque, quod viſum: pareo vt iuſſus. Diuidunt, donant, relinquunt, duntaxat intra domum. 2
Nam ſeruis reſpublica quaedam & quaſi ciuitas domus eſt. Sed quamquam his ſolatiis adquieſcam, debilitor & frangor eadem illa humanitate, quae me, vt hoc ipſum permitterem, induxit. Non ideo tamen velim durior fieri, nec ignoro, alios huiusmodi caſus nihil amplius vocare, quam damnum; 3

 eoque

16, 1 iam liberos) Propediem manumittendos, qua re non modo damnum minuitur; ſed illa humaniſſima exoritur conſolatio, vicem illis pro ſuis meritis redditam.

2 pareo vt iuſſus. Diuid.) * Etiam hic locus Mediceo libro ſanitatem debet. Alii, *pareo ocius. Suis diuidunt.*

quaſi ciuitas) Cum alias *caput* non habeat ſeruus, nec vllam ciuilis iuris communionem, ac proinde nec facere teſtamentum, nec percipere ex alio teſtamento quidquam, quod ſuum ſit, poſſit, cum ipſe ſit domini.

3 alios - damnum) Cum moritur ſeruus, illud modo computant, quanti fuerit, quanti emi alius aeque bonus poſſit? amicitiae, & ex conſuetudine ſuauitatis, rationem nullam habent. Tangit autem Catonem maiorem, *Sapientem* dictum, cuius erga ſeruos vetulos vel morboſos inhumanitas, quam etiam in libello de re ruſtica c. 2 teſtatam reliquit, tum ab aliis, tum a Plutarcho praeſertim, reprehenditur. Vid. p. 333 Bryani, * vbi non τὸ ἄγαν ἀγεννὲς, ſed τὸ ἄγαν ἀτενὲς, non *humilitatem & ignauiam,* ſed *auſteritatem ſeueritatemque* nimi-

eoque ſibi magnos homines & ſapientes videri. Qui
an magni ſapientesque ſint, neſcio: homines non
4 ſunt. Hominis eſt enim adfici dolore, ſentire; re-
ſiſtere tamen, & ſolatia admittere, non ſolatiis non
5 egere. Verum de his plura fortaſſe, quam debui,
ſed pauciora, quam volui. Eſt enim quaedam et-
iam dolendi voluptas: praeſertim ſi in amici ſinu
defleas, apud quem lacrumis tuis vel laus ſit parata,
vel venia. Vale.

XVII. C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Exundationem Tiberis & Anienis narrat, rogans vt ſibi nuntietur, ſi quid ſimile in aliis praediis accidiſſet.

Num iſtic quoque immite & turbidum caelum?
Hic aſſiduae tempeſtates, & crebra diluuia.
Tiberis alueum exceſſit, & demiſſioribus ripis alte
2 ſuperfunditur. Quamquam foſſa, quam prouiden-
tiſſimus imperator fecit, exhauſtus, premit valles,
innatat campis; quaque planum ſolum, pro ſolo
cernitur. Inde, quae ſolet flumina accipere, &
permiſta deuehere, velut obuius retro cogit; atque
ita alienis aquis operit agros, quos ipſe non tangit.
3 Anio, delicatiſſimus amnium, ideoque adiacenti-
bus villis velut inuitatus retentusque, magna ex par-
te

nimiam, obiici Caroni, alias obſeruauimus.

5 *dolendi voluptas*) Pulchre huc aduocarunt illud Ouid. Triſt. 4, 3, 37 *Eſt quaedam flere voluptas: Expletur lacrumis egeriturque dolor.*

17, 2 *retro cogit*) * Aeque elegans eſt, quod ex Mediceo dedit Cortius, *ſiſtere cogit*. Sic paullo poſt habet, *ſe ſuper ruinas eiecit*, pro aliorum *euexit*. Haec talia ſunt, vt, quod praeferam, non inueniam, ac proinde ex interdicto *vti poſſidetis*, interim agere ſtatuerim.

4 tem-

te nemora, quibus inumbratur, fregit & rapuit.
Subruit montes, & decidentium mole pluribus lo-
cis clauſus, dum amiſſum iter quaerit, impulit te-
cta, ac ſe ſuper ruinas euexit atque extulit. Vide- 4
runt hi, quos excelſioribus terris illa tempeſtas non
deprehendit, alibi diuitum apparatus, & grauem
ſupellectilem, alibi inſtrumenta ruris: ibi boues, a-
ratra, rectores; hic ſoluta & libera armenta; atque
inter haec arborum truncos, aut villarum trabes
[atque culmina] varie lateque fluitantia. Ac ne illa 5
quidem loca malo vacauerunt, ad quae non adſcen-
dit amnis. Nam pro amne imber aſſiduus, & de-
iecti nubibus turbines: proruta opera, quibus pre-
tioſa rura cinguntur: quaſſata atque etiam decuſſa
monimenta. Multi eiusmodi caſibus debilitati, ob-
ruti, obtriti, & aucta luctibus damna. Ne quid ſi- 6
mile iſtic, pro menſura periculi, vereor: teque ro-

4 *tempeſtas non depreh.*) *Deprehendere* eſſe opprimere, tanquam in decipula, ante obſeruatum ad 8, 14, 3. Quosdam *excelſioribus locis* h. e. propter id ipſum, quod excelſioribus in locis verſarentur, non oppreſſit tempeſtas. Hi obſeruare aliorum ſtrages & narrare poſſunt. * Seruanda nempe omnibus modis eſt negatiua particula, quam male omittit liber Mediceus, etiam in voce *qui* pro *quos* poſita vitioſus.

atque culmina) * Abſunt a quibusdam codicibus haec verba.

opera, quibus pretioſa) Aggeres, quibus arbores impoſitae, maceriae, ſepes, de quibus ruſtici mei v. g. Varro 1, 14. * Volebam aliquando transpoſitis verbis duobus *pretioſa* iungere cum *operibus*: ſed quo pretioſiora ſunt rura, tanto plus in ſepta earum impendi veriſimile eſt.

5 *monimenta*) Non ſepulcrorum modo, ſed alia etiam publica opera. Videtur Plinius cogitaſſe ſecundam oden Horatii, vbi Tiberis it *deiectum monimenta regis* &c.

6 *pro menſura periculi*) Intelligit, puto, analogiam & proportionem quandam. Si hic circa Anienis ac Tiberis confluentes, hoc eſt, in Latio, tanta dilu-

go, ſi nihil tale eſt, quam maturiſſime ſolicitudini meae conſulas: ſed &, ſi tale, id quoque nunties. Nam paruulum differt, patiaris aduerſa, an exſpectes: niſi quod tamen eſt dolendi modus, non eſt timendi. Doleas enim, quantum ſcias accidiſſe; timeas, quantum poſſit accidere. Vale.

XVIII. C. PLINIVS RVFINO SVO S.

Domitium Tullum laudat, qui moribus caetera non probatiſſimis, teſtamentum fecerat honeſtiſſimum, poſthabitis captatoribus, & ſcriptis vnice, quos pietas iubebat.

Falſum eſt nimirum, quod creditur vulgo, teſtamenta hominum ſpeculum eſſe morum: quum Domitius Tullus longe melior apparuerit morte,
2 quam vita. Nam, quum ſe captandum praebuiſſet, reliquit filiam heredem, quae illi cum fratre communis, quia genitam fratre adoptauerat. Proſequutus eſt nepotes plurimis iucundiſſimisque legatis; proſequutus etiam pronepotem. In ſumma, omnia pietate pleniſſima; ac tanto magis, quoniam
3 inexſpectata ſunt. Ergo varii tota ciuitate ſermones: alii fictum, ingratum, immemorem loquuntur, ſeque ipſos, dum inſectantur illum, turpiſſimis confeſſionibus produnt, vt qui de patre, auo, pro-

diluuia, quanta *iſtie*, vbi tu es, Macrine; locis humilioribus, diluuio magis alias obnoxiis, &c. forte in Transpadanis, ad Larium lacum, vbi praedia habuiſſe noſtrum conſtat.

18, 2 *ſe captandum praeb.*) Admiſiſſet blanditias, munera, obſequia, heredipetarum, quibus in teſtamentum illius irrepere conabantur. Fecit itaque Domitius, quod Coranus ille apud Horatium Sat. 2, 5, 55 ſq. quod ſenes plures in Luciani Dialogis mortuorum, verbo, *cornos deluſit biantes.*

3 *vt qui de patre*) Speciem habuiſſent querelae deluſorum capta-

proauo, quaſi de orbo, querantur: alii contra hoc i-
pſum laudibus ferunt, quod ſit fruſtratus improbas
ſpes hominum: quos ſic decipere, pro moribus
temporum, prudentia eſt. Addunt etiam, non
fuiſſe ei liberum, alio teſtamento mori; neque enim
reliquiſſe opes filiae, ſed reddidiſſe, quibus auctus
per filiam fuerat. Nam Curtilius Mancia, pero- 4
ſus generum ſuum Domitium Lucanum (frater eſt
Tulli) ſub ea conditione filiam eius, neptem ſuam
inſtituerat heredem, ſi eſſet manu patris emiſſa.
Emiſerat pater, adoptauerat patruus: atque ita cir-
cumſcripto teſtamento, conſors frater in patris pote-
ſtatem, emancipatam filiam adoptionis fraude re-
uocauerat, & quidem cum opibus ampliſſimis. Fuit 5
alioqui fratribus illis quaſi fato datum, vt diuites fie-
rent inuitiſſimis, a quibus facti ſunt. Quin etiam
Do-

captatorum, ſi *orbus* deceſſiſſet, ſine liberis, ſine pignore, Tullus: ſic enim aequum erat, eum gratias vltimo iudicio referre bene de ſe meritis aliis. Sed quod queruntur *de patre* filiae, *auo* nepotum, *proauo* pronepotis, qui ſ 2. commemorati ſunt, in eo produnt ſe &c.*Nimirum recepimus ſine vlla mutatione Mediceam lectionem, vt plane huic loco aptam. Vulgatum adhuc, *qui de illo vti de patre, auo, proauo, quaſi orbi querantur.* Quae ſi lectio locum habere debeat, tum *orbi* fuerint, inaudita, quantum conſtat, ſignificatione, non qui liberis carent, ſed *exhereditati*: quem intellectum Buchnerus quidem ſibi inueniſſe videtur ſupra 5,1,3. Sed nihil impedit, quin ſententia cogit, vt & ibi ſolennis ſignificatio obtineat; & iam contradixit ad eum ipſum locum Gronouius.

4 *circumſcripto teſtam.*) Commento quodam, quod iuris ſpeciem habet, eluſo & fruſtrato. Illa circumſcriptio in eo ineſt, quod filiam fratris, emancipari iuſſam, vt frui poſſet teſtamento aui ſui, adoptat frater is, qui *conſors* eſſet fratris emancipantis, h. e. in communione bonorum indiuiſa cum illo viueret: hunc enim eſſe *conſortem*, ICti docent, & Burm. ad Vell. 1, 10. Igitur quod ad ipſum rediturum erat, de bonis filiae non emancipatae, illud iam redibat, poſtquam emancipata quidem, ſed eadem aduptata a fratre conſorte erat.

5 *Do-*

Domitius Afer, qui illos in nomen adſumſit, reli-
quit teſtamentum ante octo & decem annos nuncu-
patum; adeoque poſtea improbatum ſibi, vt patris
6 eorum bona proſcribenda curauerit. Mira illius
aſperitas, mira felicitas horum: illius aſperitas, qui
numero ciuium excidit, quem ſocium etiam in li-
beris habuit; felicitas horum, quibus ſucceſſit in lo-
7 cum patris, qui patrem abſtulerat. Sed haec quo-
que hereditas Afri, vt reliqua cum fratre quaeſita,
transmittenda erant filiae fratris, a quo Tullus ex
aſſe heres inſtitutus, praelatusque filiae fuerat, vt
conciliaretur. Quo laudabilius teſtamentum eſt,
quod pietas, fides, pudor, ſcripſit: in quo deni-
que omnibus adfinitatibus, pro cuiusque officio, gra-
8 tia relata eſt: relata & vxori. Accepit amoeniſſi-
mas villas, accepit magnam pecuniam vxor optima
& patientiſſima: ac tanto melius de viro merita,
quanto magis eſt reprehenſa, quod nupſit. Nam
mulier natalibus clara, moribus proba, aetate decli-
uis, diu vidua, mater olim, parum decore ſequuta
matrimonium videbatur diuitis ſenis, ita perditi
morbo, vt eſſe taedio poſſet vxori, quam iuuenis
ſanus-

5 *Domitius Afer*) Profuit hic locus nobis ad interpretandum non nimis facilem locum Quinctiliani 6, 3, 92, vbi putamus huius teſtamenti mentionem fieri.

6 *ſocium in liberis*) Cuius ipſe filios adoptaſſet, vt ſ. 2 *filiam, quae illi cum fratre communis.*

7 *vt conciliaretur*) Vt filiae ſuae propitium redderet fratrem ſuum, a quo illi inſidiae metuendae erant, ſi ipſa heres eſſet; illum ipſum heredem praeterita filia inſtituit, futurum arbitratus, quod accidit, vt nec viuus inſidiaretur ſuae ex fratre nepti, cuius iam bona nemine contradicente haberet; & curaret, cum liberos ex ſe natos non haberet, vt certe poſt mortem ſuam rediret ad illam hereditas.

10 &

ſanusque duxiſſet. Quippe omnibus membris ex- 9
tortus & fractus tantas opes ſolis oculis obibat: ac
ne in lectulo quidem, niſi ab aliis, mouebatur.
Quin etiam (foedum miſerandumque dictu) dentes
lauandos fricandosque praebebat. Auditum eſt fre-
quenter ab ipſo, quum quereretur de contumeliis
debilitatis ſuae, *ſe digitos ſeruorum ſuorum quoti-
die lingere.* Viuebat tamen, & viuere volebat, 10
ſuſtentante maxime vxore; quae culpam inchoati
matrimonii in gloriam perſeuerantia verterat. Ha- 11
bes omnes fabulas vrbis. Iam ſunt venales tabulae
Tulli: exſpectatur auctio. Fuit enim tam copio-
ſus, vt ampliſſimos hortos eodem, quo emerat, die
inſtruxerit plurimis & antiquiſſimis ſtatuis. Tantum
illi pulcherrimorum operum in horreis, quae ne-
gligebantur. Inuicem tu, ſi quid iſtic epiſtola di-
gnum, ne grauare ſcribere. Nam quum aures ho- 12
minum nouitate laetentur, tum ad rationem vitae
exemplis erudimur. Vale.

XIX. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

*Infirmitate & mortibus ſuorum turbatus ſolatium in lite-
ris quaerit, & librum emendandum mittit.*

Et gaudium mihi & ſolatium in literis; nihilque tam laetum, quod his laetius; nihil tam triſte, quod

10 & viuere volebat) Non praetulit ἀποκαρτέρησιν, quod honeſtum nomen quaeſitae per inediam mortis ab iis, qui dolores morborum vel curationis perferre nollent. His, quae ad Quinctil. 8, 5, 23 dicimus, add. Tertull. Apol. cap. 46. Notum in primis exemplum Attici Corneliani: & Corellii Rufi apud noſtrum 1, 12. Cum Maecenate Tullum bene comparat Buchnerus, cuius verſiculos retulit Seneca epiſt. 101 *Debilem facito manu, Debilem pede, coxa: Tuber adſtrue gibberum, Lubricos quate dentes. Vita dum ſupereſt bene eſt. Hanc mihi vel acuta Si ſedeam cruce, ſuſtine.* 20, 3

quod non per has ſit minus triſte. Itaque & infirmitate vxoris, & meorum periculo, quorundam vero etiam morte turbatus, ad vnicum doloris leuamentum ſtudia confugio; quae praeſtant, vt aduerſa magis intelligam, ſed patientius feram.
2 Eſt autem mihi moris, quod ſum daturus in manus hominum, ante amicorum iudicio examinare, in primis tuo. Proinde, ſi quando, nunc intende libro, quem cum hac epiſtola accipies: quia vereor, ne ipſe, vt triſtis, parum intenderim. Imperare enim dolori, vt ſcriberem, potui; vt vacuo animo laetoque, non potui. Porro, vt ex ſtudiis gaudium, ſic ſtudia hilaritate proueniunt. Vale.

XX. C. PLINIVS GALLO SVO S.

Miranda lacus Vadimonis.

Ad quae noſcenda iter ingredi, transmittere mare ſolemus, ea ſub oculis poſita negligimus: ſeu quia ita natura comparatum, vt proximorum incurioſi, longinqua ſectemur: ſeu quod OMNIVM rerum cupido langueſcit, quum facilis occaſio eſt: ſeu quod differimus tanquam ſaepe viſuri, quod datur videre,
2 quoties velis cernere. Quacunque de cauſſa, permulta in vrbe noſtra, iuxtaque vrbem, non oculis modo, ſed ne auribus quidem nouimus: quae ſi tuliſſet Achaia, Aegyptus, Aſia, aliaue quaelibet miraculorum ferax commendatrixque terra; audita,
3 perlecta, luſtrataque haberemus. Ipſe certe nuper, quod nec audieram ante, nec videram, audiui pariter & vidi. Exegerat proſocer meus, vt Amerina praedia ſua inſpicerem. Haec perambulanti mihi oſten-

20, 3 *Amerina praedia*) Monet Cellarius, ea non tam ab *Ameria* vrbe dicta, quae trans Tiberim in extrema Vmbria fuit;

oſtenditur ſubiacens lacus, nomine Vadimonis; ſimul
quaedam incredibilia narrantur. Perueni ad ipſum.
Lacus eſt in ſimilitudinem iacentis rotae circumſcri- 4
ptus, & vndique aequalis; nullus ſinus, obliquitas
nulla, omnia dimenſa, paria, & quaſi artificis manu,
cauata & exciſa. Color caeruleo albidior; viridior
& preſſior ſulphuris: odor ſaporque medicatus: vis,
qua fracta ſolidantur: ſpatium modicum, quod ta-
men ſentiat ventos, & fluctibus intumeſcat. Nulla in 5
hoc nauis (ſacer enim eſt) ſed innatant inſulae her-
bidae, omnes arundine & iunco tectae, quaeque
alia fecundior palus, ipſaque illa extremitas lacus
effert. Sua cuique figura, vt modus: cunctis mar-

go

fuit; quam a *caſtello Amerino* cis flumen in Etruria, inter confluentem Naris & Falerios &c.

Vadimonis) Pronuntiationis cauſſa notandum a Polybio 2, 20. Ὀάδμονα λίμνην vocari, quem laudauit hic & in Geographia Cellarius, vt & Liuium 9, 39. Florum 1, 13. Senecam quaeſt. nat. 3, 25 qui vnius modo natantis in eo inſulae mentionem facit, tum Plinium maiorem, 2, 95 qui ſiluam natantem in eo memorat: ad quem locum Harduinus *lago di Beſſanello* hodia vocari', refert.

4 *viridior & preſſior ſulphuris*) Intelligo, *colore*. Nempe intermedium quendam habet colorem aqua huius lacus & mixtum, quem *caeruleum*, qui ſolennis aquae color eſt, dicere non poſſis; eſt enim *albidior* pallidiorque. Inclinat ad flauum, ſed *ſulphuris* colore eſt *viridior & preſſior* h. e. obſcurior, & plus ex nigro trahens, quo ipſo ad caeruleum aliquantum vergit, quippe qui flauo mixtus dat viridem. Nempe ſequimur lectionem Mediceam, & antiquarum editionum. Vulgata lectio, *viridiore preſſior* debetur coniecturae Barthii. Praeterea ita diſtinguunt, *viridiore preſſior: ſulphuris odor, ſaporque medicatus: vis, qua fracta.* In qua lectione primo incommodum eſt, quod comparatiuus comparatiuo comparatur, *viridiore preſſior*, quod vix intelligo: deinde, niſi *odor ſaporque* coniungantur; ſi *que* ad ſapor adiecta male reſpondet reliquae verborum continuationi: poſuiſſet ſane Plinius, *ſulphuris odor, ſapor medicatus, vis, qua fracta* &c.

5 *Sacer enim eſt*) Vid. 8, 8, 6.

figura vt modus) Figura pariter

go deraſus, quia frequenter vel litori vel ſibi illiſae
terunt teruntur que. Par omnibus altitudo, par le-
uitas: quippe in ſpeciem carinae humili radice deſcen-
6 dunt. Haec ab omni latere perſpicitur: eadem aqua
pariter ſuſpenſa & merſa. Interdum iunctae copu-
lataeque & continenti ſimiles ſunt; interdum diſcor-
dantibus ventis digeruntur; nonnunquam deſtitutae,
7 tranquillitate, ſingulae fluitant. Saepe minores ma-
ioribus, velut cymbulae onerariis, adhaereſcunt; ſae-
pe inter ſe maiores minoresquae quaſi curſum cer-
tamenque deſumunt; rurſus omnes in eundem lo-
cum appulſae, qua ſteterunt, promouent terram, &
modo hac, modo illac, lacum reddunt auferuntque;
ac tum demum, quum medium tenuere, non con-
8 trahunt. Conſtat, pecora herbas ſequuta, ſic in in-
ſulas, vt in extremam ripam, procedere ſolere, nec
prius intelligere mobile ſolum, quam litore abrepta,
quaſi illata & impoſita, circumfuſum vndique lacum
paueant; mox quo tulerit ventus egreſſa, non
magis ſe deſcendiſſe. ſentire quam ſenſerint ad-
ſcendiſſe. Idem lacus in flumen egeritur; quod
ybi

pariter & magnitudine, hic enim *modus* eſt, differunt. *Nolim tamen damnare *motus*, quod ad natatum illum & fluctuationem referri poteſt.

humili radice) Quae *alte* non deſcendit. Nam *humile* etiam *alto*, in quantum *profundum* notat, opponi, Columella oſtendit, cum 4, 1, 6 *humilem poſitionem* vitis, quam eandem *ſuſpenſam* vocat, altae opponit, quod in Indice noſtro declarauimus.

6 deſtitutae) *Deſtitutae* a ventis nimirum, *tranquillitate*, cum tranquillitas eſt: itaque incidendum curaui poſt vtrumque verbum, ne quis iungat.

7 non contrahunt) In quacunque parte litoris adhaereſcant inſulae, illa parte minui videtur lacus, produci & promoueri continens. Itaque tum lacus videtur maximus, cum verſus centrum illius coactae inſulae, ripas in circuitu relinquunt liberas. * Intempeſtiue igitur negationem quidam omittendam cenſuere.

21, 2 *li-*

vbi ſe paulliſper oculis dedit, ſpecu mergitur, alteque conditum meat: ac, ſi quid, ante quam ſubduceretur, accepit, ſeruat & profert. Haec tibi ſcripſi, quia nec minus ignota quam mihi, nec minus grata credebam. Nam te quoque, vt me, nihil aeque ac naturae opera delectant. Vale.

XXI. C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

Grauiora ſe ſtudia diſtinguere luſibus, exemplo recitati poëmatum libri oſtendit.

Vt in vita, ſic in ſtudiis pulcherrimum & humaniſſimum exiſtimo, ſeueritatem comitatemque miſcere, ne illa in triſtitiam, haec in petulantiam
procedat. Qua ratione ductus, grauiora opera lu- 2
ſibus iocisque diſtinguo. Ad hos proferendos & tempus & locum opportuniſſimum elegi; vtque iam nunc adſueſcerent & ab otioſis & in triclinio audiri, Iulio menſe, quo maxime lites interquieſcunt, poſitis
ante lectos cathedris, amicos collocaui. Forte acci- 3
dit, vt eo die mane in aduocationem ſubitam rogarer: quod mihi cauſſam praeloquendi dedit. Sum enim deprecatus, ne quis vt irreuerentem operis argueret,

21, 2 *lites interquieſcunt*) Adſcribemus & nos locum Statii ſilu. 4, 4, 39 *Certe iam Latiae non miſcent iurgia leges, (Et pacem piger annus habet, meſſesque reuerſae) Dimiſere forum.* Sunt tituli tum Pandectarum tum Codicis de Feriis. Quod paullo poſt de *aduocatione ſubita* dicit, extraordinarium quiddam fuit, & morae impatiens.

poſitis ante lectos cathedris) Nempe *cathedra* hic eſt pulpitum, quo ante lectum poſito commodius ſcribere aliquid vel legere quis poſſit. Ita accipit Propertius 4, 5, 37 *poſita tu ſcribe cathedra Quidlibet.*

3 *cauſſam praeloquendi*) Vbi? in iudicione, an apud audituros recitantem? Puto poſterius. Parum enim decora in foro illa eſſet deprecatio. Sed apud priuatos amicos, quibus tanquam muſicum epulum praebetur a recitatore, videtur excuſa-

gueret, quod recitaturus, quamquam & amicis, &
paucis, idem iterum amicis, foro & negotiis non
abſtinuiſſem. Addidi, hunc ordinem me & in ſcriben-
do ſequi, vt neceſſitates voluptatibus, ſeria iucundis an-
teferrem, ac primum amicis, tum mihi ſcriberem.
4 Liber fuit & opuſculis varius & metris. Ita ſolemus,
*qui ingenio parum fidimus, ſatietatis periculum fu-
gere. Recitaui biduo: hoc adſenſus audientium
exegit: & tamen vt alii tranſeunt quaedam, impu-
tantque, quod tranſeant; ſic ego nihil praetereo, at-
que etiam non praeterire me, teſtor. Lego enim
omnia, vt omnia emendem. Quod contingere non
5 poteſt electa recitantibus. At illud modeſtius, &
fortaſſe reuerentius? Sed hoc ſimplicius & amanti-
us. Amat enim, qui ſe ſic amari putat, vt taedium
non pertimeſcat. Alioqui quid praeſtant ſodales, ſi
conueniunt voluptatis ſuae cauſſa? Delicatus ac ſimi-
lis ignoto eſt, qui amici librum bonum mauult audi-
6 re, quam facere. Non dubito, cupere te, pro cae-
tera mei caritate, quam maturiſſime legere hunc
adhuc muſteum librum. Leges, ſed retractatum;
quae cauſſa recitandi fuit; & tamen non nulla iam
ex eo noſti. Haec vel emendata poſtea, vel (quod
interdum longiore mora ſolet) deteriora facta, quaſi

noua

cuſationem res mereri, ſi quis voce iam in ſoro obtuſa, imparatus, & quaſi obiter, atque adeo *irreuerenter* ad recitandum accedat, cum exquiſita omnia & ſtudioſe parata expectent amici.

idem iterum) * Vehementer probo coniecturam Barthii, *idem interim*. Multo ſane commodius ita legeremus.

6 longiore mora) Ipſa *mora* quomodo fieri deteriora queant, non intelligebam: ſed referebam ad illam nimiam emendandi calumniam, & *κακιζοτεχνίαν*, qua quidam diu nimis limando, & corrigendo, ſcripta ſua perdunt & gratiam iis omnem delent: de qua dicimus ad Quinctil. 8 pr. 31 & 10, 1, 115.

noua rurſus, & reſcripta cognoſces. Nam, pleriſque mutatis, ea quoque mutata videntur, quae manent. Vale.

XXII. C. PLINIVS GEMINIO SVO S.

Reprehendit quosdam, qui dare veniam, niſi ſibi neſciunt.

Noſtine hos, qui omnium libidinum ſerui ſic aliorum vitiis iraſcuntur, quaſi inuideant; & grauiſſime puniunt, quos maxime imitantur? quum eos etiam, qui non indigent clementia vllius, nihil magis quam lenitas deceat. Atqui ego OPTIMVM & 2
emendatiſſimum exiſtimo, qui caeteris ita ignoſcit, tanquam ipſe quotidie peccet; ita peccatis abſtinet, tanquam nemini ignoſcat. Proinde hoc domi, hoc 3
foris, hoc in omni vitae genere teneamus, vt NOBIS implacabiles ſimus; exorabiles iſtis etiam, qui dare veniam, niſi ſibi, neſciunt: mandemusque memoriae, quod vir mitiſſimus, & ob hoc quoque maximus, Thraſea, crebro dicere ſolebat; QVI VITIA ODIT, HOMINES ODIT. Fortaſſe quaeris, quo commotus haec ſcribam? Quidam nuper - - Sed melius 4
coram; quamquam ne tuncquidem. Vereor enim, ne id, quod improbo, inſectari, carpere, referre, huic, quod cum maxime praecipimus, repugnet. Quisquis ille, qualiſcunque, ſileatur; quem inſignire, exempli non nihil; non inſignire, humanitatis plurimum refert. Vale.

22, 3 *qui vitia odit*) Ita nempe, vt nulli ignoſcat, cum vitioſo nemine commune quidquam ſibi eſſe velit &c. Cum enim nuſquam non vitii aliquid ſit, merus eſt, ne plane non aula, ſed vita exeundum ſit ei, qui vitia omnia ita reformidet.

XXIII. C. PLINIVS MARCELLINO SVO S.

Obitus Auiti, cum laude ingenii morumque.

OMnia mihi ſtudia, omnes curas, omnia auocamenta exemit, excuſſit, eripuit dolor, quem
2 ex morte Iunii Auiti grauiſſimum cepi. Latum clauum in domo mea induerat: ſuffragio meo adiutus in petendis honoribus fuerat: ad hoc, ita me diligebat, ita verebatur, vt me formatore morum, me
3 quaſi magiſtro vteretur. Rarum hoc adoleſcentibus noſtris. Nam quotusquisque vel aetati alterius, vel auctoritati, vt minor, cedit? Statim ſapiunt, ſtatim ſciunt omnia: neminem verentur, imitantur neminem, atque ipſi ſibi exempla ſunt. Sed non Auitus: cuius haec praecipua prudentia, quod alios prudentiores arbitrabatur; haec praecipua eruditio, quod di-
4 ſcere volebat. Semper ille aut de ſtudiis aliquid, aut de officiis vitae conſulebat: ſemper ita recedebat, vt melior factus: & erat factus vel eo, quod audi-
5 erat, vel quod omnino quaeſierat. Quod ille obſequium Seruiano, exactiſſimo viro praeſtitit? quem legatum tribunus ita & intellexit, & cepit, vt ex Germania in Pannoniam tranſeuntem, non vt commilito, ſed vt comes adſectatorque ſequeretur. Qua indu-

23, 5 & intellexit & cepit) Poſterius verbum ita omnino interpretandum videtur, vt aliquid a priore diuerſum ſignificet, hoc nempe, deuinxit ſibi humanitate ſua Seruianum, vt Cornelianus Alcibiades Pharnabazum *ſua cepit humanitate* 7, 9, 3.

8 igna.

induſtria, qua modeſtia quaeſtor conſulibus ſuis (& plures habuit) non minus iucundus & gratus, quam vſui fuit? Quo diſcurſu, qua vigilantia, hanc ipſam aedilitatem, cui praereptus eſt, petiit? Quod vel maxime dolorem meum exulcerat. Obuerſantur 6
oculis caſſi labores, & infructuoſae preces, & honor quem meruit tantum. Redit animo ille latus clauus in penatibus meis ſumtus: redeunt illa prima, illa poſtrema ſuffragia mea, illi ſermones, illae conſultationes. Adficior adoleſcentia ipſius, adficior ne- 7
ceſſitudinum caſu. Erat illi grandis natu parens; erat vxor, quam ante annum virginem acceperat; erat filia, quam paullo ante ſuſtulerat. Tot ſpes, tot gaudia dies vnus in diuerſa conuertit. Modo 8
deſignatus aedilis, recens maritus, recens pater, intactum honorem, orbam matrem, viduam vxorem, filiam pupillam, ignaramque patris, reliquit. Accedit lacrimis meis, quod abſens, & impendentis mali neſcius, pariter aegrum, pariter deceſſiſſe, cognoui, ne grauiſſimo dolori timore conſueſcerem. In 9
tantis tormentis eram, quum ſcriberem haec, ſcriberem ſola. Neque enim nunc aliud aut cogitare aut loqui poſſum. Vale,

Aa 3 XXIV.

8 *ignaramque patris*) *Inferunt alii & ipſe Mediceus liber *ignaram aui*, quod poteſt facere ad calamitatem puellae huius augendam, cui nec in auo praeſidium, qui alias patris mortui vices ſolent ſubire.

24,2

XXIV. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Maximum, ad Achaiam ordinandam miſſum, admonet, vt antiquitatis reuerentia humaniter ciuitates tractet.

Amor in te meus cogit, non vt praecipiam (ne-
que enim praeceptore eges) admoneam tamen,
vt, quae ſcis, teneas & obſerues, aut ſcias melius.
2 Cogita, te miſſum in prouinciam Achaiam, illam
veram & meram Graeciam, in qua primum huma-
nitas, literae, etiam fruges, inuentae eſſe credun-
tur; miſſum ad ordinandum ſtatum liberarum ciui-
tatum, id eſt, ad homines maxime homines, ad li-
beros maxime liberos, qui ius a natura datum vir-
tute, meritis, amicitia, foedere denique, & religio-
ne tenuerunt. Reuerere conditores deos, nomina
3 deorum. Reuerere gloriam veterem, & hanc ipſam
ſenectutem, quae in homine venerabilis, in vrbibus
ſacra eſt. Sit apud te honor antiquitati, ſit ingen-
tibus

24, 2 prouinciam Achaiam) Latius patere Achaiae nomen, & cum tota Peloponeſo Atticam etiam & vicinas inſulas complecti, hic quoque obſeruarunt viri docti.

homines maxime homin.) *Homines maxime homines* ſunt ad humanitatem literis & conſuetudine exculti: *liberi maxime liberi*, qui naturalem libertatem contra vim externam Perſarum & Macedonum, internamque tyrannorum ſtrenue legibus & armis tuiti ſunt. * Nempe ſic elegantiſſime Mediceus liber. Repetitio vocis *maxime* fecit, vt ea ſemel cum proximis aliquot verbis omitteretur.

nomina deor.) Quae vrbes ipſae praeferunt vt *Athenae τῆς Ἀθηνᾶς* ſiue Palladis, tot *Apolloniae*, *Heracleae* &c. quam in tot aris, ſub tot ſtatuis, monumentisque leguntur. * Sequimur hic quoque Mediceam fidem. *Numina Deorum* plerique editi, quae cum a Diis non differrent, *nomina heroum* voluit Gronouius.

3 nihil

tibus factis, ſit fabulis quoque. Nihil ex cuiusquam
dignitate, nihil ex libertate, nihil etiam ex iactatio-
ne decerpſeris. Habe ante oculos, hanc eſſe 4
terram, quae nobis miſerit iura, quae leges non vi-
cta acceperit, ſed petentibus dederit; Athenas eſſe,
quas adeas; Lacedaemonem eſſe, quam regas: qui-
bus reliquam vmbram, & reſiduum libertatis no-
men eripere, durum, ferum, barbarumque eſt.
Vides a medicis, quamquam in aduerſa valetudine 5
nihil ſerui ac liberi differant, mollius tamen liberos
clementiusque tractari. Recordare, quid quaeque
ciuitas fuerit; non vt deſpicias, quod eſſe deſierit.
Abſit ſuperbia, aſperitas. Nec timueris contem-
tum. An contemnitur, qui imperium, qui faſces 6
habet, niſi qui humilis, & ſordidus, & qui ſe pri-
mus ipſe contemnit? MALE vim ſuam poteſtas a-
liorum contumeliis experitur. MALE terrore ve-
neratio adquiritur; longeque VALENTIOR a-
mor ad obtinendum quod velis, quam timor. Nam
timor abit ſi recedas; manet amor: ac ſicut ille in
odium, hic in reuerentiam vertitur. Te vero et- 7
iam atque etiam (repetam enim) meminiſſe opor-
tet officii tui titulum, ac tibi ipſi interpretari, quale
quantumque ſit ordinare ſtatum liberarum ciuita-
tum. Nam quid ordinatione ciuilius? Quid liber- 8

3 *nihil ex iactatione*) Patere illos ineptire, & magni putare ſuas antiquitates, ſuorum heroum veſtigia, ſuos artifices. Cicero de tali re in Verr. 4, 56 *Nimium fortaſſe haec illi mirentur atque efferant. Eſto. Veruntamen honeſtius eſt* &c.

4 *leges - dederit*) Reſpicit ad notam XII tabularum hiſtoriam, traditam a Liuio 3, 31 extr. Totum autem hunc locum de Graeciae Europeae laudibus & reuerentia eodem fere modo tractat Cic. pro Flacco c. 26.

tate pretioſius? Porro quam turpe, ſi ordinatio euerſione, libertas ſeruitute mutetur? Accedit, quod tibi certamen eſt tecum: onerat te quaeſturae tuae fama, quam ex Bithynia optimam reuexiſti: onerat teſtimonium principis: onerat tribunatus, praetura, atque haec ipſa legatio, quaſi praemium, da-
9 ta. Quo magis nitendum eſt, ne in longinqua prouincia, quam ſuburbana; ne inter ſeruientes, quam liberos; ne ſorte, quam iudicio miſſus; ne rudis & incognitus, quam exploratus probatusque; humanior, melior, peritior fuiſſe videaris: quum ſit alioqui, vt ſaepe audiſti, ſaepe legiſti, multo de-
10 formius amittere, quam non adſequi laudem. Haec velim credas, (quod initio dixi) ſcripſiſſe me admonentem, non praecipientem; quamquam praecipientem quoque. Quippe non vereor, in amore ne modum exceſſerim. Neque enim periculum eſt, ne ſit nimium, quod eſſe maximum debet. Vale.

10 non vereor, in amore) Si omnino peccatum a me ſit, quod praecipere tibi auſus ſum: at illud in eo fuerit peccatum, quod in amore modum exceſſi. Iam vero *modum* excedere in amore nemo poteſt.

LIBER

LIBER IX.

I. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Maximum hortatur, vt libros, contra Plantam viuum compoſitos, feſtinet edere, ne poſt mortem eius inchoaſſe videatur.

Saepe te monui, vt libros, quos vel pro te, vel in Plantam, immo & pro te & in illum (ita enim materia cogebat) compoſuiſti, quam maturiſſime emitteres: quod nunc praecipue, morte eius audita, & hortor, & moneo. Quamuis enim le- 2
geris multis, legendosque dederis, nolo tamen quemquam opinari, defuncto demum inchoatos, quos incolumi eo peregiſti. Salua ſit tibi conſtan- 3
tiae fama. Erit autem, ſi notum aequis iniquisque fuerit, non poſt inimici mortem ſcribendi tibi natam eſſe fiduciam, ſed iam paratam editionem morte praeuentam. Simul vitabis illud,

ὐυχ ὁσίη φθιμένοισιν.

Nam quod de viuente ſcriptum, de viuente recita- 4
tum eſt, in defunctum quoque, tanquam viuentem adhuc, editur, ſi editur, ſtatim. Igitur, ſi 5
quid aliud in manibus, interim differ: hoc perfice,

 quod

r, 3 Οὐχ ὁσίη) Ex Odyſſ. X, 412 Ὀυχ ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν ἐυχετάασθαι * Secutus ſum Mediceum & optimos quosque libros cum Cortio. Ex memoria laudauit Plinius locum, &, vt ſolent in notis verſibus, abrupte.

5 abſo-

quod nobis, qui legimus olim, abſolutum videtur: ſed iam videatur & tibi; cuius cunctationem nec res ipſa deſiderat, & temporis ratio praecidit. Vale.

II. C. PLINIVS SABINO SVO S.

Longas & crebras epiſtolas flagitanti, excuſat ſe, quod materia deficiat.

Facis iucunde, quod non ſolum plurimas epiſtolas
meas, verum etiam longiſſimas, flagitas: in
quibus parcior fui, partim quia tuas occupationes
verebar, partim quia ipſe multum diſtringebar ple-
rumque frigidis negotiis, quae ſimul & auocant ani-
2 mum & comminuunt. Praeterea nec materia plu-
ra ſcribendi dabatur. Neque enim eadem noſtra
conditio, quae M. Tullii, ad cuius exemplum nos
vocas. Illi enim & copioſiſſimum ingenium, &
ingenio qua varietas rerum, qua magnitudo, lar-
3 giſſime ſuppetebat. Nos quam anguſtis terminis
claudamur, etiam tacente me, perſpicis: niſi for-
te volumus ſcholaſticas tibi, atque (vt ita dicam)
4 vmbraticas literas mittere. Sed nihil minus aptum
arbitramur, quum arma veſtra, quum caſtra,
quum denique cornua, tubas, ſudorem, pul-
5 uerem, ſoles cogitamus. Habes, vt puto, iuſtam
excuſationem: quam tamen dubito, an tibi probari
velim. Eſt enim ſummi amoris, negare veniam
breui-

5 abſolutum-vid. & tibi) Qui recitante te audiuimus Anti-Plantam tuum, abſolutum & perfectum iudicauimus. Itaque noli tu cunctari, & calumniari tanquam imperfectum opus, diutius premendum, ac domi continendum, dum perpoliatur.

2, 5 an tibi probari vel.) Vt eam accipias, eaque contentus, in poſterum non poſtules epiſtolas vel plures vel longiores.

3, 2 ima-

breuibus epiſtolis amicorum, quamuis ſcias illis conſtare rationem. Vale.

III. C PLINIVS PAVLLINO SVO S.

Bonam manſuramque famam omnibus aliis rebus anteponit.

Alius alium, ego beatiſſimum exiſtimo, qui bo-
nae manſuraeque famae praeſumtione perfrui-
tur, certusque poſteritatis cum futura gloria viuit.
Ac mihi niſi praemium aeternitatis ante oculos, pin-
gue illud altumque otium placeat. Etenim omnes 2
homines arbitror oportere aut immortalitatem ſuam
aut mortalitatem cogitare: & illos quidem conten-
dere, eniti; hos quieſcere, remitti, nec breuem
vitam caducis laboribus fatigare: vt video multos,
miſera ſimul & ingrata imagine induſtriae, ad vi-
litatem ſui peruenire. Haec ego tecum, quae quo- 3
tidie mecum, vt deſinam mecum, ſi diſſenties tu:
quamquam non diſſenties, vt qui ſemper clarum a-
liquid & immortale mediteris. Vale.

IV. C.

3, 2 *imagine - peruenire*) Praeclare interpretatur Gronouius; Stultis occupationibus, vana ſpecie diligentiae, iactando ſeſe, & in vanum laborando, hoc aſſequi, vt leuiores & peiores habeantur, quam ſi quieuiſſent: ſibique ipſi exprobrent ſtultitiam, qui in rebus inanibus, qualem putant ipſi gloriam, ita elaborent. Nempe *vilitas ſui* conſcientiae bonae famae oppoſita eſt: qui ſibi ipſe vilis & contemtibilis videtur, quid de aliorum iudiciis expectabit?

3 *clarum - - mediteris*) * Vtrumque e bonis libris apud Cortium: licet ille prius tantum receperit. Vulg. *praeclarum - meditaris.*

ſum, quo minus laudem, ſimilis monenti, quod eum modum tenes, vt diſcrimina ordinum dignitatumque cuſtodias: quae ſi confuſa, turbata, permiſta ſint, nihil eſt ipſa aequalitate inaequalius. Vale.

VI. C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

Ridet vanitatem Circenſium ludorum, & illorum tempus ſtudiis impendit.

Omne hoc tempus inter pugillares ac libellos iu-
cundiſſima quiete transmiſi. *Quemadmodum,*
inquis, *in vrbe potuiſti?* Circenſes erant; quo ge-
nere ſpectaculi ne leuiſſime quidem teneor. Nihil
nouum, nihil varium, nihil quod non ſemel ſpe-
ctaſſe ſufficiat. Quo magis miror, tot millia viro- 2
rum tam pueriliter identidem cupere currentes e-
quos, inſiſtentes curribus homines videre. Si ta-
men aut velocitate equorum, aut hominum arte
traherentur, eſſet ratio non nulla: nunc fauent pan-
no, pannum amant: & ſi in ipſo curſu, medioque
certamine, hic color illuc, ille huc transferatur;
ſtudium fauorque tranſibit, & repente agitatores il-
los, equos illos, quos procul noſcitant, quorum
clamitant nomina, relinquent. Tanta gratia, tanta
auctoritas in vna viliſſima tunica. Mitto apud vul- 3
gus, quod vilius tunica eſt; ſed apud quosdam gra-
ues homines: quos ego quum recordor, in re in-
ani,

um Plinius, quod in hanc partem aliquantum propendeat.

6, 2 fauent panno) Cuius i. e. veſtimenti diuerſis coloribus diſtinctae ſunt factiones Circi, in *Venetam* ſ. caeruleam, *Praſinam* ſ. viridem, & *Ruſſatam* ſ. rubram, atque *Albam*: de quibus locus claſſicus Caſſiodori Var. 3, 51. Add. Iac. Gothofr. ad l. 10 C. Theod. de equis curulibus.

ani, frigida, aſſidua, tam inſatiabiliter deſidere, capio aliquam voluptatem, quod hac voluptate non
4 capiar. Ac per hos dies libentiſſime otium meum in literis colloco, quos alii otioſiſſimis occupationibus perdunt. Vale.

VII. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Villas ſuas ad Larium lacum, & in iis aedificationes deſcribit.

Aedificare te ſcribis: bene eſt: inueni patrocinium. Aedifico enim iam ratione, quia tecum. Nam hoc quoque non diſſimile, quod ad mare tu,
2 ego ad Larium lacum. Huius in litore plures villae meae, ſed duae vt maxime delectant, ita exercent. Altera impoſita ſaxis, more Baiano, lacum proſpicit: altera, aeque more Baiano, lacum tan-
3 git. Itaque illam, tragoediam; hanc, appellare comoediam ſoleo: illam, quod quaſi cothurnis, hanc quod quaſi ſocculis, ſuſtinetur. Sua vtrique amoenitas, & vtramque poſſidenti ipſa diuerſitate
4 iucundior. Haec lacu propius, illa latius vtitur: haec vnum ſinum molli curuamine amplectitur, illa editiſſimo dorſo duos dirimit: illic recta geſtatio longo limite ſuper litus extenditur, hic ſpatioſiſſimo xyſto leuiter inflectitur: illa fluctus non ſentit, haec frangit: ex illa poſſis deſpicere piſcantes, ex hac ipſe piſcari,

7, 1 *ratione, quia tecum*) Nempe tuum mihi exemplum pro ratione eſt.

2 *more Baiano*) *Baiarum* enim amoenitas ita nota, ita celebrata omnibus, vt exemplum & nomen praeberent aliis. Nam, quod ait diues apud Horatium epiſt. 1, 1, 83 *Nullus in orbe ſinus Baiis praelucet amoenis.*

piſcari, hamumque e cubiculo, ac paene etiam lectulo, vt e nauicula, iacere. Hae mihi cauſſae vtrique, quae deſunt, adſtruendi, ob ea quae ſuperſunt. Etſi quid ego rationem tibi? apud quem pro ratione erit, idem facere. Vale.

VIII. C. PLINIVS AVGVRINO SVO S.

Laudatus ab Augurino, laudare eum veretur, & tamen laudat.

Si laudatus a te laudare te coepero, vereor, ne non tam proferre iudicium meum, quam referre gratiam videar. Sed, licet videar, omnia ſcripta tua pulcherrima exiſtimo; maxime tamen illa, quae de nobis. Accidit hoc vna eademque de cauſſa. Nam & tu, quae de amicis, optime ſcribis; & ego, quae de me, vt optima, lego. Vale.

IX. C. PLINIVS COLONI SVO S.

Fidem Colonis erga defunctum amicum laudat, praeſertim quod dignus ille fuerat.

Vnice probo, quod Pompeii Quinctiani morte tam dolenter adficeris, vt amiſſi caritatem deſiderio extendas; non vt plerique, qui tantum viuentes amant, ſeu potius amare ſe ſimulant, ac ne ſimulant quidem, niſi quos florentes vident. Nam miſerorum, non ſecus ac defunctorum, obliuiſcuntur. Sed tibi perennis fides, tantaque in amore conſtantia, vt finiri, niſi tua morte, non poſſit. Et,

9, 1 *caritatem deſid. ext.*) Deſiderium effectus, quin ſpecies vel pars caritatis: Qui deſiderat defunctum, ille ſe amare nondum deſiiſſe oſtendit, producitque adeo & *extendit caritatem.*

2 pro-

2 Et, Hercule, is fuit Quinctianus, quem diligi de-
ceat exemplo ipſius. Felices amabat, miſeros tue-
batur, deſiderabat amiſſos. Iam illi quanta probi-
tas in ore? quanta in ſermone cunctatio? quam pa-
ri libra grauitas comitasque? quod ſtudium litera-
rum? quod iudicium? qua pietate cum diſſimillimo
patre viuebat? quam non obſtabat illi, quo minus
vir optimus videretur, quod erat optimus filius? Sed
3 quid dolorem tuum exulcero? Quamquam ſic ama-
ſti viuentem, vt haec audire potius, quam de illo
ſileri velis: a me praeſertim, cuius praedicatione
putas vitam eius ornari, memoriam prorogari, ipſam-
que illam, qua eſt raptus, aetatem poſſe reſtitui.
Vale.

X. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Quod ſtudiis & venationi non conueniat, illa ſola in ſeceſſu tractari ſignificat.

Cupio praeceptis tuis parere; ſed aprorum tanta penuria eſt, vt Minernae & Dianae, quas ais pari-

2 *probitas in ore*) Pudor, qui facile erubeſcat, & illum virtutis colorem oſtendat. Eodem pertinet *cunctatio in ſermone*, quam parit hinc verecundia, hinc λογισμὸς ille, qui ὄκνον φέρει, vt ſupra 4, 7, 3. Impudentis & ſtupidi ſimul hominis eſt effutire quidquid in buccam venerit. Itaque *preſſa & decora cunctatio* laudatur etiam, 1, 22, 3.

cum diſſimillimo patre) Eſt *Afranius Quinctianus* inter C. Piſonis coniuratos apud Tac. A. 15, 49 extr. *Senatorii ordinis, mollitia corporis infamis, & a Nerone probroſo carmine diffamatus.* Hunc eſſe Quinctiani hic laudati patrem, non immerito ſuſpicatus iam eſt Catanaeus.

optimus filius) Qui malum etiam patrem revereretur & defenderet.

10, 1 *praeceptis tuis*) Cum tale quid praeceperit Tacito Plinius ipſe ſupra 1, 6 extr. hinc colligit Catanaeus, hanc eſſe Taciti, ad ſuperiorem reſpondentis.

pariter colendas, conuenire non poſſit. Itaque 2
Mineruae tantum ſeruiendum eſt; delicate tamen, vt in ſeceſſu, & aeſtate. In via plane non nulla leuiora, ſtatimque delenda, ea garrulitate, qua ſermones in vehiculo ſeruntur, extendi. His quaedam addidi in villa, quum aliud non liberet. Itaque poemata quieſcunt; quae tu inter nemora & lucos commodiſſime perfici putas. Orationculam vnam 3
& alteram retractaui; quamquam id genus operis inamabile, inamoenum, magisque laboribus ruris, quam voluptatibus ſimile. Vale.

XI. C. PLINIVS GEMINO SVO S.

Materiam ſcribendi promittit rogatus, & ſua ſcripta trans Alpes legi laetatur.

Epiſtolam tuam iucundiſſimam recepi; eo maxime, quod aliquid ad te ſcribi volebas, quod libris inſeri poſſet. Obueniet materia, vel haec ipſa quam monſtras, vel potior alia. Sunt enim in hac offendicula nonnulla: circumfer oculos, & occurrent. Bibliopolas Lugduni eſſe non putabam: ac 2
tanto libentius ex literis tuis cognoui venditari libellos

tis. Sed probabile non eſt, vnam modo adoptatam alienam epiſtolam a Plinio. Quid prohibet, a Tacito admonitum Plinium ſuorum ipſius praeceptorum, cui hic reſpondeat? Quid impedit, ſcholaſticam eſſe, & exercitationis modo cauſſa ſcriptam, hanc pariter epiſtolam, & multas alias? Et vbinam in laudata epiſtola aliquid de eo, quod hic ſ. 2 dicitur, *inter nemora & lucos commodiſſime perfici poëmata?*

2 *in via*) In qua ſerio ſtudere ſolebat noſtri auunculus. vid. 3, 5, 15.

extendi) Reſpicit hoc verbum vberem illam & luxuriantem ſcribendi rationem, quam *garrulitatem* etiam vocat. Sic Stat. Silu. 5, 3, 22 *modos Arati extendere* eſt vel ſimpliciter continuare. vt plures fiant verſus Aratei, vel paraphraſi vberiore declarare.

los meos, quibus peregre manere gratiam, quam in vrbe collegerint, delector. Incipio enim ſatis abſolutum exiſtimare, de quo tanta diuerſitate regionum diſcreta hominum iudicia conſentiunt. Vale.

XII. C. PLINIVS IVNIORI SVO S.

Quaedam filiis remittenda, nec ſemper vtendum ſeueritate, exemplo monet.

Caſtigabat quidam filium ſuum, quod paullo ſumtuoſius equos & canes emeret. Huic ego, iuuene digreſſo, *Heus tu, nunquamne feciſti, quod a patre corripi poſſet? Feciſti, dico? Non interdum facis, quod filius tuus, ſi repente pater ille, tu filius, pari grauitate reprehendat? Non omnes homines aliquo errore ducuntur? Non hic in illo ſibi, in hoc*
2 *alius, indulget?* Haec tibi admonitus immodicae ſeueritatis exemplo, pro amore mutuo, ſcripſi, ne quando tu quoque filium tuum acerbius duriusque tractares. Cogita & illum puerum eſſe, & te fuiſſe: atque ita hoc, quod es pater, vtere, vt memineris, & hominem eſſe te, & hominis patrem. Vale.

XIII. C. PLINIVS QVADRATO SVO S.

Quae circa Heluidii vltionem egerit, pertuleritque, ordine renarrat.

Quanto ſtudioſius intentiusque legiſti libros, quos de Heluidii vltione compoſui; tanto impenſius poſtulas, vt perſcribam tibi, quaeque extra libros, quaeque circa libros, totum denique ordinem rei,

12, 1 equos & canes) Delicias iuuentutis, quae *gaudet equis, canibusque* &c. Querelas patrum de filiorum ἱπποτροφίᾳ eleganter proponit in Pluti principio Ariſtophanes.

13, 1 de Heluidii vltione) De quibus ſupra 7, 30, 4.

2 manus

rei, cui per aetatem non interfuiſti. Occiſo Domi- 2
tiano ſtatui mecum ac deliberaui, eſſe magnam pul-
chramque materiam inſectandi nocentes, miſeros
vindicandi, ſe proferendi. Porro, inter multa ſce-
lera multorum, nullum atrocius videbatur, quam
quod in ſenatu ſenator ſenatori, praetorius conſu-
lari, reo iudex, manus intuliſſet. Fuerat alioqui 3
mihi cum Heluidio amicitia, quanta potuerat eſſe
cum eo, qui metu temporum nomen ingens, pa-
resque virtutes, ſeceſſu tegebat. Fuerat cum Arria
& Fannia: quarum altera, Heluidii nouerca, altera,
mater nouercae. Sed non ita me iura priuata, vt
publicum fas, & indignitas facti, & exempli ratio,
incitabat. Ac primis quidem diebus redditae liber- 4
tatis pro ſe quisque inimicos ſuos, duntaxat mino-
res, incondito turbidoque clamore poſtulauerant ſi-
mul & oppreſſerant: ego & modeſtius & conſtan-
tius arbitratus immaniſſimum reum non communi
temporum inuidia, ſed proprio crimine vrgere:
quum iam ſatis ille primus impetus deferuiſſet, &
languidior in dies ira ad iuſtitiam rediſſet, quamquam
tum maxime triſtis, amiſſa nuper vxore; mitto ad

2 *manus intuliſſet*) De eadem re Tacitus Agric. c. 45 *Noſtrae duxere Heluidium in carcerem manus*, ſiue ipſum manuum miniſterium intelligatur, ſiue quod malunt ad eum locum cum Buchnero Boxhornius, delatoris accuſatorisque ſuſceptae partes ita notentur.

3 *Arria & Fannia*) De quibus etiam 3, 11, 3. Fannia nouerca Heluidii.

4 *quisque - poſtulauerant*) Hanc pronominis quisque cum plurali conſtructionem copioſe hic ex MSS. probat Cortius.

deferuiſſet) * Cortius ex Mediceo, *defremuiſſet*, quod ipſum quoque aptum huic rei eſſe, nemo negauerit. Sidonius, imitator Plinii, ep. 9, 9 *donec gentium concitatarum procella defremeret*. *Fremere* de indignantium vocibus & anhelitu dici, notum eſt.

tum maxime) Eandem vim habet,

Anteiam (nupta haec Heluidio fuerat) rogo vt ve-
niat, quia me recens adhuc luctus limine contineret.
5 Vt venit; *Deſtinatum eſt*, inquam, *mihi*, *maritum
tuum non inultum pati: nuntia Arriae & Fanniae*
(ab exſilio enim redierant) *conſule te*, *conſule illas*,
an velitis adſcribi facto, *in quo ego comite non egeo*:
ſed non ita gloriae meae fauerim, *vt vobis ſocietatem*
6 *eius inuideam*. Perfert Anteia mandata; nec illae
morantur. Opportune Senatus intra diem tertium.
Omnia ego ſemper ad Corellium retuli, quem pro-
uidentiſſimum aetatis noſtrae ſapientiſſimumque co-
gnoui. In hoc tamen contentus conſilio meo fui, veri-
tus, ne vetaret: erat enim cunctantior cautiorque.
Sed non ſuſtinui inducere in animum, quo minus il-
li eodem die facturum me indicarem, quod an fa-
cerem non deliberabam: expertus vſu, de eo quod
deſtinaueris, non eſſe conſulendos, quibus conſultis
7 obſequi debeas. Venio in ſenatum: ius dicendi
peto: dico paullisper maximo adſenſu. Vbi coepi
crimen attingere, reum deſtinare (adhuc tamen ſine
nomine) vndique mihi reclamari. Alius; *Sciamus*,
qui ſit, *de quo extra ordinem referas:* alius; *Quis
eſt ante relationem reus?* alius; *Salui ſimus*, *qui ſu-
8 perſumus*. Audio imperturbatus, interritus: tan-
tum

habet, quam *cum maxime:* quod oſtendit, laudante Cortio, Ducker. ad Flor. 2, 16, 3.

5 *adſcribi facto*) Subſcribenda accuſatione, quam meditatur Plinius, a qua ſubſcriptione pro accuſatore ipſo *ſubſcriptor* nonnunquam dicitur. Subſcripſiſſe feminas, indicat verbis, *nec illae morantur*.

7 *ante relationem reus*) Ante quam *delatum* ſit *nomen* eius, eoque *recepto*, *relatum* de illo in Senatu.

ſalui ſimus) Pauci ſuperſumus de crudelitate ſuperiorum principum, de vindictae libidine contra delatores, de qua ante ſ. 4.

9 *ſenten-*

tum ſuſceptae rei honeſtas valet, tantumque ad fidu-
ciam vel metum differt, nolint homines, quod faci-
as, an non probent. Longum eſt omnia, quae tunc
hinc inde iactata ſunt, recenſere. Nouiſſime con- 9
ſul; *Secunde, ſententiae loco dices, ſi quid volueris.*
Permiſeris, inquam, *quod vsque adhuc omnibus per-*
miſiſti. Reſido: aguntur alia. Interea me quidam 10
ex conſularibus amicis ſecreto accuratoque ſermone,
quaſi nimis fortiter incauteque progreſſum, corri-
pit, reuocat, monet, vt deſiſtam. Adiecit etiam,
Notabilem te futuris principibus feciſti. Eſto, *in-*
quam, dum malis. Vix ille diſceſſerat, rurſus alter; 11
Quid audes? cur ruis? quibus te periculis obiicis?
quid praeſentibus confidis, incertus futurorum? La-
ceſſis hominem iam praefectum aerarii, & breui con-
ſulem; praeterea qua gratia, quibus amicitiis ful-
tum? Nominat quendam, qui tunc ad orientem am-
pliſſimum exercitum, non ſine magnis dubiisque ru-
moribus, obtinebat. Ad haec ego; *Omnia praece-* 12
pi, atque animo mecum ante peregi: nec recuſo, ſi
ita caſus attulerit, luere poenas ob honeſtiſſimum fa-
ctum, dum flagitioſiſſimum vlciſcor. Iam cenſendi 13
tempus. Dicit Domitius Apollinaris, conſul deſi-
gnatus, dicit Fabricius Veiento, Fabius Poſtumius,
Vectius Proculus, collega Publicii Certi, de quo age-
batur, vxoris autem meae, quam amiſeram, vitricus:

 poſt

9 *ſententiae loco*) Vid. quae diximus de hoc more ad 8, 14, 6.

permiſeris) Non rogandi vel poſtulandi vox, vt modo ſ. 7. *ſciamus*: ſed ſubirati, certe iure ſuo nitentis, quaſi dicat, Nihil ita mihi beneficii tribueris, ſed ad commune ſenatorum ius me reuocas.

12 *omnia praecepi*) Ex Aen. 6, 105* vbi, quem ad modum hic *praecepi*, non *percepi* habent optimi quique libri.

15 *Ani-*

poſt hos Ammius Flaccus. Omnes Certum, non-
dum a me nominatum, vt nominatum defendunt:
crimenque quaſi in medio relictum defenſione ſuſ-
14 cipiunt. Quae praeterea dixerint, non eſt neceſſe
narrare; in libris habes. Sum enim cuncta ipſo-
15 rum verbis perſequutus. Dicunt contra Auidius
Quietus, Cornutus Tertullus. Quietus, *Iniquiſſi-
mum eſſe, querelas dolentium excludi: ideoque Ar-
riac & Fanniae ius querendi non auferendum: nec
intereſſe, cuius ordinis quis ſit, ſed quam cauſſam*
16 *habeat.* Cornutus, *Datum ſe a conſulibus tutorem
Heluidii filiae, petentibus matre eius & vitrico: nunc
quoque non ſuſtinere deſerere officii ſui partes; in
quo tamen, & ſuo dolori modum imponere, & opti-
marum feminarum perferre modeſtiſſimum adfe-
ctum: quas contentas eſſe, admonere ſenatum Publi-
cii Certi cruentae adulationis: & petere, ſi poena
flagitii manifeſtiſſimi remittatur, nota Certo quaſi*
17 *cenſoria inuratur.* Tum Satrius Rufus medio am-
biguoque ſermone; *Puto*, inquit, *iniuriam factam
Publicio Certo, ſi non abſoluitur: nominatus eſt ab
amicis Arriae & Fanniae, nominatus ab amicis
ſuis.*

15 Auidius Quietus) Idem, puto, de quo ſupra 6, 29, 1. *Cornutus* autem *Tertullus* Collega fuit in Conſulatu Plinii. vid. Pan. 90, 3.

17 Puto iniuriam) Mirum non eſt, ſi obſcuritatis aliquid habeat haec oratio Satrii, quum ipſe Secundus *ambiguam* appellet. Conabimur eam explicationem reddere. Cum nominatus ſit Certus non quidem a Plinio (vid. ſ. 13.) ſed ab aliis tum amicis Arriae & Fanniae, aduerſariarum, tum ſuis; nec tamen probatum quidquam: iniuria illi fit, niſi abſoluitur: haeret enim crimen non probatum. Ergo interim abſoluendus videtur. Nec debemus nos Senatores ſoliciti eſſe, ne ſemel abſolutus, ſi forte nocens ſit, deinde damnari non poſſit. Hoc enim ſi appareat, nos qui bene de Certo ſentimus, idem de illo iudicaturi ſumus, quod ii, qui nocentem arbitrantur &c.

19 auxi-

ſuis. Nec debemus ſoliciti eſſe. Idem enim nos,
qui bene ſentimus de homine, iudicaturi ſumus: ſi
innocens eſt, ſicuti & ſpero, & malo, donec aliquid
probetur, credo poteritis abſoluere. Haec illi, quo 18
quisque ordine citabantur. Venitur ad me: con-
ſurgo: vtor initio, quod in libro eſt: reſpondeo
ſingulis. Mirum qua intentione, quibus clamori-
bus omnia exceperint, qui modo reclamabant. Tan-
ta conuerſio vel negotii dignitatem, vel prouentum
orationis, vel actoris conſtantiam, ſubſequuta eſt.
Finio. Incipit reſpondere Veiento: nemo patitur: 19
obturbatur, obſtrepitur: adeo quidem, vt dice-
ret, *Rogo, Patres C. ne me cogatis implorare auxi-*
lium tribunorum. Et ſtatim Murena tribunus, *Per-*
mitto tibi, vir clariſſime Veiento, dicere. Tunc
quoque reclamatur. Inter moras conſul citatis no- 20
minibus & peracta diſceſſione, mittit ſenatum: ac pae-
ne adhuc ſtantem tentantemque dicere Veientonem
relinquit. Multum ille de hac (ita vocitabat) con-
tumelia, queſtus eſt Homerico verſu,

Ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί.

Non fere quisquam in ſenatu fuit, qui non me com- 21
plecteretur, exoſcularetur, certatimque laude cumu-
laret, quod intermiſſum tamdiu morem in publi-
cum conſulendi, ſuſceptis propriis ſimultatibus, re-
duxiſſem: quod denique ſenatum inuidia liberaſ-

19 *auxilium tribunorum*) Quorum vim meminimus comparatam eſſe, ad ſuum cuique ciuium ius contra vim iniuſtam, magiſtratuum praeſertim patriciorum, tuendum.

20 *ὦ γέρον*) Ἰλ. Θ. 102 verba Diomedis, admonentis Neſtorem, vt, cum ſenex ipſe nimis prematur a iuuenibus, in ſuum, Diomedis, currum transeat. Indicat igitur Veiento, ſe antiquum ſenatorem in ordinem cogi a iunioribus.

ſem, qua flagrabat apud ordines alios, quod ſeuerus
in ceteros, ſenatoribus ſolis, diſſimulatione quaſi mu-
22 tua, parceret. Haec acta ſunt abſente Certo. Ab-
fuit enim, ſeu tale aliquid ſuſpicatus, ſiue, vt excuſa-
batur, infirmus. Et relationem quidem de eo Cae-
ſar ad ſenatum non remiſit: obtinui tamen, quod
23 intenderam. Nam collega Certi conſulatum, ſuc-
ceſſorem Certus accepit: planeque factum eſt, quod
dixeram in fine; *Reddat praemium ſub optimo prin-
cipe, quod a peſſimo accepit.* Poſtea actionem me-
24 am, vtcunque potui, recollegi: addidi multa. Ac-
cidit fortuitum (ſed non tanquam fortuitum) quod,
editis libris, Certus intra pauciſſimos dies implicitus
25 morbo deceſſit. Audiui referentes, hanc imaginem
menti eius, hanc oculis oberraſſe, tanquam videret
me ſibi cum ferro imminere. Verane haec, adfir-
mare non auſim: intereſt tamen exempli, vt vera
26 videantur. Habes epiſtolam: ſi modo epiſtolam
cogitas libris, quos legiſti, non minorem. Sed im-
putabis tibi, qui contentus libris non fuiſti. Vale.

XIV.

22 *relationem-ad ſenatum*) Non iuſſit rem denuo ad ſenatum referri, vt alias v. g. 4, 9, 1 &c.

23 *ſucceſſorem Certus*) Praefectus tum aerarii, breui conſul, vt putabant homines. vid. ſ. 11.

24 *non tanquam fortuitum*) Nemo facile pro fortuito habuit, ſed cauſſam mortis Certi in Plinii actione ineſſe putarunt vulgo homines. Modeſtia quadam philoſophica vtitur Secundus. Non vult tribui ſibi euentum, ſed nec vehementer repugnat. Et nihil, profecto, impedit, quo minus mortem Certo horror, ira, metus, accelerauerit: nihil ab ingenii humani rationibus alienum, ſi febris illi imminentem cum ferro inimicum obiecit. Sed haec eadem cauſſa eſt, cur fingi talia probabilius poterant.

14 *reue-*

XIV. C. PLINIVS TACITO SVO S.

Tacitum hortatur ad parandam ſcriptis immortalitatem.

Nec ipſe tibi plaudis, & ego nihil magis ex fide, quam de te ſcribo. Poſteris an aliqua cura noſtri, neſcio: nos certe meremur, vt ſit aliqua, non dico ingenio (id enim ſuperbum) ſed ſtudio, ſed labore, & reuerentia poſterorum. Pergamus modo itinere inſtituto: quod vt paucos in lucem famamque prouexit, ita multos e tenebris & ſilentio protulit. Vale.

XV. C. PLINIVS FALCONI SVO S.

Quid in villa agat.

Refugeram in Tuſcos, vt omnia ad arbitrium meum facerem: at hoc ne in Tuſcis quidem: tam multis vndique ruſticorum libellis, & tam querulis, inquietor; quos aliquanto magis inuitus, quam meos, lego. Nam & meos inuitus. Retracto enim a actiunculas quasdam; quod, poſt intercapedinem temporis & frigidum & acerbum eſt. Rationes,

14 reuerentia poſterorum) De quorum nimirum iudicio de nobis ſoliciti, & moderatius viuimus, & cura maiore ſcribimus.

paucos-multos) Duos nobilitatis e literis & virtute gradus conſtituit. Prior, quem multi conſequuntur, eſt, vt *e tenebris & ſilentio proferantur*, ſciantque poſteri, eos vixiſſe: alter & excelſior, ſed qui paucis contingit, vt *prouehantur in lucem & famam*, ſintque non noti modo vtcunque poſteris, ſed in illuſtri [illegible] faſtigio poſiti.

15, 2 frigidum & acerb.) *Frigidum*, cum impetus ille & ardor, qui agentem aut mox ab actione ſcribentem proſequitur, iam reſederit: *acerbum*, cum ſua vineta caedere, eaque, quae inuentionis calor commendauerat, condemnare cogatur.

rationes) acceptorum & expenſorum, quas villici curant. Has neque praeſens inſpicit Plinius, libellis nimirum orationum ſuarum magis quam rationum intentus. * *Ratiocinationes* quidam legunt, quos refutant

3 quaſi abſente me, negliguntur. Interdum tamen equum conſcendo, & patrem familiae hactenus ago, quod aliquam partem praediorum, ſed pro geſtatione, percurro. Tu conſuetudinem ſerua, nobisque ſic ruſticis vrbana acta perſcribe. Vale.

XVI. C. PLINIVS MAMILIANO SVO S.

Non venari ſe propter vindemias, quamquam exiguas, poſſe, attamen verſiculos pro muſto deuecturum, ſignificat.

Summam te voluptatem percepiſſe ex iſto copioſiſſimo genere venandi non minor, quum hiſtoricorum more ſcribas, numerum iniri non potuiſſe. Nobis venari nec vacat, nec libet: non vacat, quia vindemiae in manibus; non libet, quia exiguae.
2 Deuehemus tamen pro nouo muſto nouos verſiculos tibi, quos iucundiſſime exigenti, vt primum videbuntur deferuiſſe, mittemus. Vale.

XVII. C. PLINIVS GENITORI SVO S.

Ferendos eſſe aliorum mores, vt iſti noſtros quoque ferant, acroamatum in conuiuiis exemplo monet.

Accepi tuas literas, quibus quereris, taedio tibi fuiſſe quamuis lautiſſimam coenam, quia ſcurrae, cinaedi,

tant libri optimi, & ipſe Mediceus.

3 ſed pro geſtatione) **Hoc eſt, non eo conſilio, vt patrem familias agam, vt, quid agant mei, inſpiciam: ſed mouendi illa geſtatione corporis, valetudiniſque adeo, cauſſa.**

16, 1 hiſtoricorum more) **Vbi praelium & cladem aliquam vel ſuorum vel hoſtium referunt.**

2 deferuiſſe) **Continuata eleganter metaphora, hoc notat, cum verſiculi erunt ſemel iterumque retractati, emendati, & illud muſteum quaſi ac turbidum, quod a primo calore ſcribendi traxere, depoſuerint.**

17, 1 vir

cinaedi, moriones menſis inerrabant. Vis tu remit- 2
tere aliquid ex rugis? Equidem nihil tale habeo, ha-
bentes tamen fero. Cur ergo non habeo? quia ne-
quaquam me, vt inexſpectatum feſtiuumue delectat,
ſi quid molle a cinaedo, petulans a ſcurra, ſtultum a
morione profertur. Non rationem, ſed ſtomachum
tibi narro. Atque adeo quam multos putas eſſe, 3
quos aeque ea, quibus ego & tu capimur & ducimur,
partim vt inepta, partim vt moleſtiſſima offendant?
Quam multi, quum lector aut lyriſtes aut comoedus
inductus eſt, calceos poſcunt, aut non minore cum
taedio recubant, quam tu iſta (ſic enim appellas)
prodigia perpeſſus es? Demus igitur alienis oblecta- 4
tionibus veniam, vt noſtris impetremus. Vale.

XVIII. C. PLINIVS SABINO SVO S.

Deſideranti libellos ſuos promittit, ſed per partes, ne memoriam turbet.

Qua intentione, quo ſtudio, qua denique memoria, legeris libellos meos, epiſtola tua oſtendit. Ipſe

17, 2 vis tu remitt.) Admonendi formula. Sic Servius Sulpicius ad Ciceronem ſub fam. 4, 5 ſe ipſe alloquens, *Visne tu te, Serui, cohibere, & meminiſſe* &c.

non rationem, ſed ſtomachum) Negat ſe virtutis aut ſapientiae cuiusdam nomine, quae certa ratione agit omnia, imputari ſibi velle, quod ab id genus oblectamentis abhorreat: ſed *ſtomachum* eſſe, peculiarem & ſuum ſenſum atque iudicium, *guſtum* hodie appellant omnes. Sic 6, 14, 2 dixerat, *ſtomachi mei haec natura eſt.*

3 calceos poſcunt) Vt abituri nimirum de coena, quem ad modum *ſoleas poſcit* auunculus noſtri ſupra 6, 16, 5 cum *guſtaſſet iacens & ſtuduiſſet*, iam vero *aſcendere* vellet locum editum &c. *Soleas* ille, quia extra vrbem. Hic de vrbanis ſermo eſt, quorum *calceum* eſſe, ex 7, 3, 2 apparet.

prodigia) Puto, e tribus generibus ſupra propoſitis, ad primum maxime *cinaedorum* reſpici, quorum deteſtabilis, & ſexui illudens libido, non minus *prodigium* eſt, quam apud Romanos

Ipſe igitur exhibes negotium tibi, qui elicis & inuitas, vt quamplurima communicare tecum velim.
2 Faciam; per partes tamen, & quaſi digeſta, ne iſtam ipſam memoriam, cui gratias ago, aſſiduitate & copia turbem, oneratamque, & quaſi oppreſſam, cogam pluribus ſingula, poſterioribus priora dimittere. Vale.

XIX. C. PLINIVS RVFONI SVO S.

Verginium tuetur, quod factum ſuum ſepulcro inſcribi iuſſerit; & Frontinum laudat, qui monimentum ſibi fieri vetuerat.

Significas, legiſſe te in quadam epiſtola mea, iuſſiſſe Verginium Rufum inſcribi ſepulcro ſuo:

HIC SITVS EST RVFVS, PVLSO QVI VINDICE QVONDAM
IMPERIVM ADSERVIT NON SIBI, SED PATRIAE.

Reprehendis, quod iuſſerit; addis etiam, melius rectiusque Frontinum, quod vetuerit omnino monimentum ſibi fieri: meque ad extremum, quid de
2 vtroque ſentiam, conſulis. Vtrumque dilexi; miratus

manos *hermaphroditus*, quod genus mari mergi expiandi prodigii cauſſa voluere. Liu. 27, 11 & 37 it. 31, 12 &c.

18, 2 pluribus - dimittere) Poſterius lecta vrgent quaſi & premunt memoriam, coguntque, vt poſteriora teneat, priora dimittere. Imaginatur memoriam vt manum. vt vas, quae vltra certum finem oblata vel infuſa capere, ac tenere capta, non poſſunt. Sed ſunt ſcilicet Briarei quidam centimani, ſunt Scaeuolae: ſunt dolia pertuſa, ſunt oceani. In verbo *dimittere* Praeceptorem imitatus eſſe videri poteſt. Sic enim Fabius 11, 2, 9 *Inuenio apud Platonem, obſtare memoriae vſum literarum: videlicet quod illa, quae ſcriptis repoſuimus, velut cuſtodire deſinimus, & ipſa ſecuritate dimittimus.*

19, 1 in quadam epiſtola) Eſt 6, 10 ad quam etiam de ipſo Verginii facto, quod hic celebratur, dictum eſt.

2 atque

ratus ſum magis, quem tu reprehendis, atque ita mi-
ratus, vt non putarem ſatis vnquam laudari poſſe,
cuius nunc mihi ſubeunda defenſio eſt. Omnes 3
ego, qui magnum aliquod memorandumque fece-
runt, non modo venia, verum etiam laude digniſſi-
mos iudico, ſi immortalitatem, quam meruere, ſe-
ctantur, victurique nominis famam ſupremis etiam
titulis prorogare nituntur. Nec facile quemquam 4
niſi Verginium inuenio, cuius tanta in praedicando
verecundia; quanta gloria ex facto. Ipſe ſum te- 5
ſtis, familiariter ab eo dilectus probatusque, ſemel
omnino, me audiente, prouectum, vt de rebus ſuis
hoc vnum referret, ita ſecum aliquando Cluuium
loquutum, *Scis, Vergini, quae hiſtoriae fides debea-
tur: proinde ſi quid in hiſtoriis meis legis aliter ac
velles, rogo ignoſcas.* Ad hoc ſic illum, *Tune, Clu-
ui, ignoras, ideo me feciſſe, quod feci, vt eſſet libe-
rum vobis ſcribere, quae libuiſſet.* Agedum, hunc 6
ipſum Frontinum in hoc ipſo, in quo tibi parcior
videtur, & preſſior, comparemus. Vetuit exſtrui
monimentum: ſed quibus verbis? *Impenſa moni-
menti ſuperuacua eſt; memoria noſtri durabit, ſi
vita*

2 *atque ita miratus*) *Florentina lectio. Al. e libro Modii, *adeoque miratus.*

3 *immortalit. ſectantur*) Ciceronem ſuum hic etiam ſequitur Secundus, qui tum alias, tum luculenter in Archiana oratione hunc locum tractat, *optimum quemque laudis ſtudio trahi.* Plura hac de re in praefatione, vbi oſtendimus, id ipſum Secundo harum epiſtolarum vel ſcribendarum vel edendarum conſilium fuiſſe.

5 *tune Cluui*) * Sic e Mediceo libro Cortius.

6 *parcior & preſſior*) *Parcior* ſuae laudis, & *preſſior* i. e. moderatior, non efferens ſe. *Preſſum* enim luxurianti, ſuperfluo, opponi, vel noſtri Secundi vſus, ex indice notus, ſatis docet.

per

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

vita meruimus. An reſtrictius arbitraris per orbem terrarum legendam dare duraturam memoriam ſui, quam vno in loco duobus verſiculis ſignare, quod
7 feceris? Quamquam non habeo propoſitum illum reprehendendi, ſed hunc tuendi: cuius quae poteſt apud te iuſtior eſſe defenſio, quam ex collatione eius,
8 quem praetuliſti? Meo quidem iudicio neuter culpandus, quorum vterque ad gloriam pari cupiditate, diuerſo itinere, contendit: alter, dum expetit debitos titulos; alter, dum mauult videri contemſiſſe. Vale.

XX. C. PLINIVS VENATORI SVO S.

Laetatur epiſtola, qua libros ſuos laudatos vidit; & de vindemiis nuntiat.

Tua vero epiſtola tanto mihi iucundior fuit, quanto longior erat, praeſertim cum de libellis meis tota loqueretur; quos tibi voluptati eſſe non mi-
2 ror, cum omnia noſtra, perinde ac nos ames. Ipſe, cum maxime, vindemias, graciles quidem, vberiores tamen quam exſpectaueram, colligo; ſi colligere eſt, non nunquam decerpere vuam, torculum inuiſere, guſtare de lacu muſtum, obrepere vrbanis, qui nunc ruſticis praeſunt, meque notariis & lectoribus reliquerunt. Vale.

XXI.

per orbem terrar.) Hinc intelligimus, verba Frontini modo adſcripta, non in teſtamenti modo tabulis aut ſcripto priuato poſita, ſed in librum in vulgus editum relata eſſe. Opponit enim Plinius haec duo, *per orbem terrarum legendum dare*, &, *vno in loco*, nempe in monimento ſepulcri, *duobus verſiculis ſignare.*

8 mauult videri cont) Fecit enim ſimile quiddam iis Philoſophis, qui in libris ſuis de contemnenda gloria nomen ſuum adſcribunt; aut, ſi inclementius agere lubeat, Diogeni, Platonis faſtum faſtu alio calcanti.

21, 3

XXI. C. PLINIVS SABINIANO SVO S.

Libertum in gratiam cum patrono reducere tentat.
Adde epiſt. XXIV huius libri.

Libertus tuus, cui ſuccenſere te dixeras, venit ad
me, aduolutusque pedibus meis, tanquam tuis,
haeſit. Fleuit multum, multumque rogauit; mul-
tum etiam tacuit: in ſumma, fecit mihi fidem poe-
nitentiae. Vere credo emendatum, quia deliquiſſe 2
ſe ſentit. Iraſceris, ſcio: & iraſceris merito, id
quoque ſcio: ſed TVNC praecipua manſuetudinis
laus, quum irae cauſſa iuſtiſſima eſt. Amaſti ho- 3
minem, &, ſpero, amabis: interim ſufficit, vt exo-
rari te ſinas. Licebit rurſus iraſci, ſi meruerit: quod
exoratus excuſatius facies. Remitte aliquid adole-
ſcentiae ipſius, remitte lacrimis, remitte indulgentiae
tuae: ne torſeris illum, ne torſeris etiam te. Tor-
queris enim, quum tam lenis iraſceris. Vereor ne 4
videar non rogare, ſed cogere, ſi precibus eius meas
iunxero. Iungam tamen tanto plenius & effuſius,
quanto ipſum acrius ſeueriusque corripui, deſtricte
minatus, nunquam me poſtea rogaturum. Hoc il-
li, quem terreri oportebat, tibi non idem. Nam
fortaſſe

21, 3 torqueris enim, cum) Quo quis natura lenior eſt & manſuetior, tanto ei ira grauior & nocentior ipſi ſolet eſſe. Hinc tritum illud, *patientia laeſa fit furor.* Admirabiliter hic tractat & verſat quaſi amicum ſuum Plinius: eamque in eo virtutem laudat, qua cum maxime opus eſt. Huc pertinet, quod ait, *vereor, ne videar non rogare, ſed cogere.* Indicat enim & amici officium, atque in ſe voluntatem, & ſuam in rogando modeſtiam, qui ob id ipſum rogare dubitet, quod ſciat ſibi nihil negare amicum poſſe.

4 tibi non idem) Poteſt omnino & ferri, & commode explicari. *tibi non idem*, nempe dico. Sed nec diffiteor, mihi etiam in mentem veniſſe, & non dubi-

fortaſſe iterum rogabo, iterum impetrabo: ſit modo tale, vt rogare me, vt praeſtare te deceat. Vale.

XXII. C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Paſſieni aegritudine dolet, eiusque genus, mores & ingenium laudat.

Magna me ſolicitudine adfecit Paſſieni Paulli valetudo, & quidem plurimis iuſtiſſimisque de cauſſis. Vir eſt optimus, honeſtiſſimus, noſtri amantiſſimus; praeterea in literis veteres aemulatur, exprimit, reddit: Propertium in primis, a quo genus ducit, vera ſoboles, eoque ſimillima illi, in quo
2 ille praecipuus. Si elegos eius in manum ſumſeris, leges opus terſum, molle, iucundum, & plane in Propertii domo ſcriptum. Nuper ad lyrica deflexit, in quibus ita Horatium, vt in illis illum alterum, effingit. Putes, ſi quid in ſtudiis cognatio valet, & huius propinquum. Magna varietas, magna mobilitas. Amat, vt qui veriſſime; dolet, vt qui impatientiſſime; laudat, vt qui benigniſſime; ludit, vt qui facetiſſime: omnia denique tanquam ſingula ab-
3 ſoluit. Pro hoc ego amico, pro hoc ingenio, non minus aeger animo, quam corpore ille, tandem illum,

dubitaturum recipere, ſi in libro inueniam, illud, quod in Scheffero improbat Cortius, *tibi non item.*

22, 1 in quo ille praec.) In eo genere ſimillimus eſt Propertio Seuerus, in quo ille eſt praecipuus, nempe in elegia.

2 effingit. Putes) * Hanc lectionem, quam a Boxhornio Thomaſioque accepit Cellarius, praefero ipſi Mediceae, *effingi putes: ſi quid in ſtudiis cognatio valet, & huius propinquus.* Nam malo illud *effingit* abſolute & ſimpliciter dici, *putes* autem adiungi ad illum luſum de *propinquo*; quam contra verbum *putes* adiici ad id, quod ſimpliciter verum eſt, excuſationem nullam ad figuratum de *propinquo* ſermonem apponi.

23, 2

lum, tandem me recepi. Gratulare mihi; gratulare etiam literis ipſis, quae ex periculo eius tantum diſcrimen adierunt, quantum ex ſalute gloriae conſequentur. Vale.

XXIII. C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Laetatur, doctorum nomine ſe in primis & Tacitum intelligi.

Frequenter agenti mihi euenit, vt centumuiri, quum diu ſe intra iudicum auctoritatem grauitatemque tenuiſſent, omnes repente quaſi victi coactique conſurgerent laudarentque. Frequenter e 2
ſenatu famam, qualem maxime optaueram, retuli: nunquam tamen maiorem cepi voluptatem, quam nuper ex ſermone Cornelii Taciti. Narrabat, ſediſſe ſecum Circenſibus proximis equitem Romanum. hunc

23, 2. *ſediſſe ſecum equ. Ro.*) Potuit hoc fieri, vt Senatori Tacito adſideret eques. Nam licet in circo etiam ſua Senatui, ſua equitibus, loca adſignata eſſent Neronis inſtituto; potuit tamen Senator, priuata veſte vſus, ſedere etiam vbi vellet: quod ex Dionis lib. 60 ad Tac. An. 15, 32 docet, nec hunc ipſum locum omittit, Lipſius, *Nimirum ſeruanda nobis videtur recepta lectio, & probata Buchnero Cellarioque interpretatio Lipſii. Quod dedit ex Mediceo Cortius, *ſediſſe ſe cum quodam Circenſibus proximis: hunc poſt* &c. non reprehendo equidem, & potuiſſe ita dare Secundum, conceſſerim. Sed manet eadem difficultas, ad quam Lipſii obſeruatione opus eſt: niſi putamus Senatorem hic deſcribi, qui ſederit cum Tacito; eique alium Senatorem, collegam prope ſuum, virum fama celeberrimum, facie fuiſſe ignotum. Nec video cauſſam, cur non potuerit ſic interrogare eques Romanus, vrbanus etiam & politus, doctusque homo Tacitum ſpectaculorum dies non admodum obeuntem, nec alias multum verſantem in publico; in vrbe, qualis & quanta tum erat Roma. Si plebeium facimus hunc aſſeſſorem, tanto magis opus eſt Lipſiana animaduerſione. Equitem minimum ſuadet eruditio, & locus cum Tacito: Senatorem negat ignorantia. Ab-

hunc poſt varios eruditosque ſermones requiſiſſe, *Italicus es, an prouincialis?* ſe reſpondiſſe, *Noſti me,*
3 *& quidem ex ſtudiis.* Ad hoc illum, *Tacitus es, an Plinius?* Exprimere non poſſum, quam ſit iucundum mihi, quod nomina noſtra, quaſi literarum propria, non hominum, literis redduntur; quod vterque noſtrum his etiam ex ſtudiis notus, quibus aliter
4 ignotus eſt. Accidit aliud ante pauculos dies ſimile. Recumbebat mecum vir egregius, Fabius Rufinus, ſuper eum municeps ipſius, qui illo die primum in vrbem venerat: cui Rufinus, demonſtrans me, *Vides hunc?* Multa deinde de ſtudiis noſtris. Et ille,
5 *Plinius eſt,* inquit. Verum fatebor, capio magnum laboris mei fructum. An ſi Demoſthenes iure laetatus eſt, quod illum anus Attica ita noſcitauit, Οὗτός ἐστι

ſurdi profecto nihil habet recepta vel lectio vel interpretatio.

3 nomina-literis redduntur) *Reddere* alicui *nomen* ſuum apud auunculum noſtri frequentiſſime ſignificat, nomine illum ſuo compellare. Non vtar exemplis in re obuia. *Reddit ergo literis nomen Taciti & Plinii*, qui ita colligit, *Literatus eſt*, *ergo vel Tacitus vel Plinius.* Ita poëſi redditur nomen Homeri, vel Virgilii. Sic praeceptor noſtri Fabius 10, 1 p. 916 *Vt*, inquit, *Cicero iam non hominis ſed eloquentiae nomen habeatur*, hoc eſt, Ciceronis nomen reddatur eloquentiae.

5 noſcitauit) *Noſcitare* eſt eorum, qui dubiam adhuc notitiam confirmare ſtudent, & certo cupiunt cognoſcere. Hoc Plautinis praeſertim exemplis Ciſtell. 4, 2, 14 Epid. 4, 1, 10 Mil. 2, 6, 41 & Trin. 4, 2, 21 demonſtramus in theſauro, qui nos cum maxime exercitos habet, Linguae Latinae. Igitur hic interrogationis notam appono & vocem arbitror, certe Plinium intellexiſſe puto, interrogantis mulierculae, *Hiccine eſt ille Demoſthenes?* Contigit huic etiam narratiunculae, quod multis aliis, vt varie pro cuiusque ingenio & referretur, & iudicaretur. Hic ſatis fuerit indicare loca Cic. Tuſc. 5, 36. Aelia. V. H. 9, 17. Schol. Perſ. ad 1, 28. Nempe illud, *Digito monſtrari, & dicier* HIC EST? ab hac narratione ortum volunt: Quod etiam Horatio placuit Od. 4, 3, 22.

24 te

ἐςὶ Δημοσθένης; ego celebritate nominis mei gaudere non debeo? Ego vero & gaudeo, & gaudere me dico. Neque enim vereor, ne iactantior videar, 6
quum de me aliorum iudicium, non meum, profero: praeſertim apud te, qui nec vllius inuides laudibus, & faues noſtris. Vale.

XXIV. C. PLINIVS SABINIANO SVO S.

Gratias agit, quod precibus pro liberto ſuis locum dederit. conf. 9, 21.

Bene feciſti, quod libertum, aliquando tibi carum, reducentibus epiſtolis meis in domum, in animum recepiſti. Iuuabit hoc te: me certe iuuat; primum, quod te talem video, vt in ira regi poſſis: deinde quod tantum mihi tribuis, vt vel auctoritati meae pareas, vel precibus indulgeas. Igitur & laudo & gratias ago. Simul in poſterum moneo, vt te erroribus tuorum, etſi non fuerit, qui deprecetur, placabilem praeſtes. Vale.

XXV. C. PLINIVS MAMILIANO SVO S.

Ex caſtris ſolicitatus de carminibus, miſſurum eſſe finito verum actu, pollicetur.

Quereris de turba caſtrenſium negotiorum, &, tanquam ſummo otio perfruare, luſus & ineptias noſtras legis, amas, flagitas, meque ad ſimilia

24 *te talem video*) *Elegans eſt & Plinianum, quod ex Mediceo dedit Cortius, *te tam tractabilem video.* Sed dubitaui recipere, quia longior haec phraſis interpretatio videtur nominis *talem*, apparetque adeo ratio, qui in libros bonos venerit: non item contra, qua re ductus aliquis *tam tractabilem* expunxerit, ſubſtitueritque *talem.*

2 condenda non mediocriter incitas. Incipio enim ex hoc genere ſtudiorum non ſolum oblectationem, verum etiam gloriam petere, poſt iudicium tuum, viri grauiſſimi, eruditiſſimi, ac ſuper iſta veriſſimi.
3 Nunc me rerum actus modice, ſed tamen diſtringit: quo finito aliquid earundem Camaenarum in iſtum benigniſſimum ſinum mittam. Tu paſſerculis & columbulis noſtris inter aquilas veſtras dabis pennas, ſi tamen & ſibi & tibi placebunt: ſi tantum ſibi, continendos cauea nidoue curabis. Vale.

XXVI. C. PLINIVS LVPERCO SVO S.

Veterum exemplo probat, oratorem ſublimia interdum & fere praecipitia decere.

Dixi de quodam oratore ſaeculi noſtri, recto quidem & ſano, ſed parum grandi & ornato, vt opinor, apte, NIHIL PECCAT, NISI QVOD NI-
2 HIL PECCAT. Debet enim orator erigi, attolli, interdum etiam efferueſcere, efferri, ac ſaepe accedere ad praeceps. Nam plerumque altis & excelſis adiacent abrupta: tutius per plana, ſed humilius & depreſſius iter: frequentior currentibus, quam reptantibus, lapſus: ſed his non labentibus nulla, illis
3 non nulla laus, etiamſi labantur. Nam vt quaſdam artes, ita eloquentiam nihil magis, quam ancipitia commen-

25, 3 *inter aquilas veſtras*) In caſtris verſatur Mamilianus, inter *aquilas* ergo & ſigna militaria. Plinius mittit inter carmina alia etiam ludicra quaedam, & *paſſeri* Catulliano, noto, quod hodieque legitur, carmini, atque *columbae* Stellae, aequalis fere Plinio poëtae, (de qua Martial. 1, 8 & 7, 13. Statiusque Silu. 1, 2, 102) ſimilia. Alioquin etiam laſciui paſſeres, columbae Veneri ſacrae & Venereae. Vid. Burm. ad Petro. c. 85 p. 418. Poteſt quoque fieri, vt hos ipſos titulos quibusdam libellis, vel partibus eorum, dederit Plinius.

26, 4

commendant. Vides, qui per funem in ſumma ni-
tuntur, quantos ſoleant excitare clamores, quum iam
iamque caſuri videntur. Sunt enim maxime mira- 4
bilia, quae maxime inſperata, maxime periculoſa, vt-
que Graeci magis exprimunt *παράβολα*. Ideo ne-
quaquam par gubernatoris eſt virtus, quum placido
& quum turbato mari vehitur: tunc admirante nul-
lo illaudatus, inglorius ſubit portum; at quum ſtri-
dunt funes, curuatur arbor, gubernacula gemunt,
tunc ille clarus & diis maris proximus. Cur haec? 5
Quia viſus es mihi in ſcriptis meis adnotaſſe quae-
dam vt tumida, quae ego ſublimia; vt improba,
quae ego audentia; vt nimia, quae ego plena arbi-
trabar. Plurimum autem refert, reprehendenda ad-
notes, an inſignia. Omnis enim aduertit quod emi- 6
net & exſtat; ſed acri intentione diiudicandum eſt,
immodicum ſit an grande, altum an enorme. At-
que vt Homerum potiſſimum attingam, quem tan-
dem alterutram in partem poteſt fugere,

26, 4 *maxime periculoſa*) Multa de his Rhetores. Graeci non *παράβολα* modo vocant, vt hic etiam monet Secundus, ſed *παρακεκινδυνευμένα, τολμηρά, ἐπισφαλῆ, ἀκροσφαλῆ κ. τ. λ.* Multa Latini, praeſertim Fabius, ad cuius 2, 11, 3 Longini pluſcula dedimus. Add. 8, 2, 20. 8, 6, 11. 10, 1, 128. *Parabolos*, proiectae audaciae gladiatores, & beſtiarum in amphitheatro confectores, illuſtrauit hic ex Caſſiodoro & aliunde Cellarius.

DIs maris) Praeter Neptunum, Aeolumque, in primis Caſtori & Polluci, qui *θεοὶ σωτῆρες* ideo dicti, in inſcriptione Phari Aegyptiae; tum Palaemoni forte, ſ. Melicertae &c.

6 *omnis enim*) Si retinere lubet ſcriptionem hanc librorum forte omnium: certe illud tenendum, quod iam Gronouius hic monuit, eſſe accuſatiuum pluralem. Conſtructio ſimilis & ſignificatio verbi *aduerto* eſt 1, 10, 5. Cortius repoſuit *omnes*.

βράχε δ' εὐρεῖα χθὼν,
Ἀμφὶ δὲ σάλπιγξεν μέγας οὐρανός.

& Ἠέρι δ' ἔγχος ἐκέκλιτο

& totum illud,

Ὡς δ' ὅτε χείμαρροι ποταμοὶ κατ' ὄρεσφι ῥέοντες,
Ἐς μισγάγκειαν συμβάλλετον ὄμβριμον ὕδωρ.

7 Sed opus eſt examine & libra, incredibilia ſint haec & immania, an magnifica & caeleſtia. Nec nunc ego me his ſimilia aut dixiſſe aut poſſe dicere puto. Non ita inſanio: ſed hoc intelligi volo, laxandos eſſe eloquentiae frenos, nec anguſtiſſimo gyro ingenio-
8 rum impetus refringendos. At enim alia conditio oratorum, alia poëtarum. Quaſi vero M. Tullius minus

βράχε δ') Ἰλ. Φ, 387. quem ipſum verſum olim & recentiori aetate varia iudicia expertum videre licet ex Clarkii adnotatione, qui hanc verſionem probaſſe videtur *Remugiit lata tellus, Circumque clangorem reddidit magnum caelum.*

Ἠέρι δ' ἔγχος) Ἰλ. Ε, 356. Qua in re inſit audacia & periculum huius formulae, non facile intelliget, ſi quis ſolam verſionem conſulet, quae etiam in Clarkiana editione ſic habet, *caligine haſta* Martis pugnam ſpectantis *erat abdita.* Sic enim nihil aliud, quam hoc intelligitur, Martem videri potuiſſe ipſum, haſtam ipſius & equos, videri non potuiſſe. Ἠέρι δ' ἔγχος ἐκέκλιτο καὶ ταχέ' ἵππω. Et praeiuit his interpretibus ſcholiorum minorum auctor. Verum non hoc dicit poëta, ſed ait, *in aëre reclinatam fuiſſe haſtam & equos:* vbi primum illud audaciſſimum, quod *in aëre reclinatam dicit haſtam*, vbi igitur? aut quid eam, tanquam paries retinuit? Nempe aëria erat etiam haſta, aut fumo poëtico conſtans. Deinde & illud notat Euſtathius, audacter eodem verbo haſtam & equos comprehendi &c. Prius monuiſſe ad Plinium intelligendum opus erat. *Plinii enim etiam hunc locum putamus, reuocatum a Cortio, licet abſit a plerisque editis.

totum illud) Ἰλ. Δ, 452. in quibus τραχυφωνίαν μιμητικὴν τῶν πραγμάτων laudat Euſtathius, & iam expenderat Dionyſius Halic. περὶ συνθέσ. c. 16 apud quem ita vertitur *Non ſecus hiberni ſummis de montibus amnes Permiſtas voluunt plenis conuallibus vndas.*

8 Ἀν-

minus audeat. Quamquam hunc omitto: neque enim ambigi puto. Sed Demoſthenes ipſe, ille norma oratoris & regula, num ſe cohibet & comprimit, quum dicit illa notiſſima? Ἄνθρωποι μιαροὶ, καὶ κόλακες καὶ ἀλάςορες. Et rurſus: ȣ̓ γὰρ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν, ȣ̓δὲ πλίνθοις ἐγώ. Et ſtatim: ȣ̓κ ἐκ μὲν θαλάττης τὴν Εὔβοιαν προὐβαλόμην ἐγὼ πρὸ τῆς Ἀττικῆς. (ὅσον ἦν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ δυνατόν.) Et alibi: ἐγὼ δὲ ᾦμαι μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νὴ τȣ̀ς θεȣ̀ς ἐκεῖνον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων. Iam quid audentius illo 9
pulcherrimo ac longiſſimo exceſſu? νόσημα γάρ. Quid haec breuiora ſuperioribus, ſed audacia paria, Τότε ἐγὼ μὲν τῷ Πύθωνι θρασυνομένῳ καὶ πολλῷ ῥέοντι καθ᾽ ὑμῶν. Ex eadem nota: Ὅταν δὲ ἐκ πλεονεξίας καὶ πονηρίας τὶς, ὥσπερ ȣ̓͂τος ἰσχύσῃ, ἡ πρώτη πρόφασις καὶ μικρὸν πταῖσμα ἅπαντα ἀνεχαίτισε καὶ διέλυσε. Simile his: Ἀπεσχοι-

8 Ἄνθρωποι μιαροὶ) Circa hunc, et qui ſequuntur in hac epiſtola locos Demoſthenis eandem veniam rogo lectores, & impetraturum me confido, quam caeteri, qui in eo adhuc verſati ſunt. Fieri non poteſt, vt vim eorum, & id ipſum, propter quod laudauit illos Secundus, aliquis adſequatur, niſi Demoſthenem pene totum, ſtatum rei publicae, perſonas, & conſilium omne orationum harum cognouerit. Iſtam diſputationem vero non capiunt adnotationes, quales iam ſcribimus. Qui intelligere iſta volunt, ii debent malle ipſum Demoſthenem, quem tanto opere hic etiam commendat Secundus, cognoſcere: alioquin fruſtra illos iudicare de talibus doceas. Huc vel maxime pertinet illud ſublimitatis magiſtri, ſ. 6. Ἡ τῶν λόγων κρίσις πολλῆς ἐςὶ πείρας τελευταῖον ἐπιγέννημα.

9 *ex eadem nota*) Hoc eſt eiusdem generis, vt vinum primae aut alterius *notae* eſſe dicitur.

νισμένος ἅπασι τοῖς ἐν τῇ πόλει δικαίοις γνώσεσι τριῶν δικαστηρίων. Et ibidem: *σὺ τὸν εἰς ταῦτα ἔλεον προὔδωκας Ἀριστογεῖτον. μᾶλλον δὲ ἀνήρηκας ὅλως. μὴ δὴ πρὸς οὓς αὐτὸς ἐξώκειλας λιμένας, καὶ προσβολῶν ἐνέπλησας, πρὸς τούτους ὁρμίζου.* Et dixerat: *Δέδοικα μὴ δόξητέ τισι τὸν ἀεὶ βουλόμενον εἶναι πονηρὸν τῶν ἐν τῇ πόλει παιδοτριβεῖν. ἀσθενὴς μὲν γάρ ἐστι πᾶς ὁ πονηρὸς, καθ' ἑαυτόν.* Et deinceps: *Τούτῳ δ' οὐδένα ὁρῶ τῶν τόπων τούτων βάσιμον ὄντα, ἀλλὰ πάντα ἀπόκρημνα, φάραγγας, βάραθρα.* Nec ſatis: *οὐδὲ γὰρ τοὺς προγόνους ὑπολαμβάνω τὰ δικαστήρια ταῦτα οἰκοδομῆσαι, ἵνα τοὺς τοιούτους ἐν αὐτοῖς μοσχεύητε, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἵν' ἀνείργητε, καὶ κολάζητε, καὶ μηδεὶς ζηλοῖ, μηδ' ἐπιθυμῇ κακίας.* Adhuc: *Εἰ δὲ κάπηλός ἐστι πονηρίας, καὶ παλιγκάπηλος, καὶ μεταβολεύς.* Et mille talia; vt praeteream quae ab Aeſchine *θαύματα*, non *ῥήματα*, vocantur. In
10 contrarium incidi. Dices, hunc quoque ob iſta culpari. Sed vide quanto maior ſit, qui reprehenditur, ipſo reprehendente; & maior ob haec quoque.
11 In aliis enim vis, in his granditas eius elucet. Num autem Aeſchines ipſe iis, quae ab Demoſthene carpebat, abſtinuit? *χρὴ γὰρ (ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,) τὸ*

αὐτὸ

in contrarium) Dum obiter Aeſchinis dictum profero, qui *θαύματα* vocauit audaciora illa Demoſthenis, quorum prolata adhuc ſunt ſpecimina; incidi in aliquid, quod contrarium eſt meae ſententiae, cum hoc ipſo verbo Aeſchines reprehendendi cauſſa hoc nomine vſus ſit.

13 guber-

αὐτὸ φθέγγεσθαι τὸν ῥήτορα καὶ τὸν νόμον· ὅταν δ᾽ ἑτέραν μὲν φωνὴν ἀφιῇ ὁ νόμος, ἑτέραν δὲ ὁ ῥήτωρ, τῷ τοῦ νόμου δικαίῳ χρὴ διδόναι τὴν ψῆφον, οὐ τῇ τοῦ λέγοντος ἀναισχυντίᾳ. Alio loco: ἔπειτα ἀναφαίνεται περὶ πάντων ἐν τῷ ψηφίσματι πρὸς τῷ κλέμματι γράψας τὰ πέντε τάλαντα, τοὺς πρέσβεις, ἀξιῶν τοὺς Ὠρείτας μὴ ἡμῖν ἀλλὰ Καλλίᾳ διδόναι. ὅτι δὲ ἀληθῆ λέγω, ἀφελὼν τὸν κομπὸν, καὶ τὰς τριήρεις, καὶ τὴν ἀλαζονείαν, ἐκ τοῦ ψηφίσματος ἀνάγνωθι. Iterum alio: καὶ μὴ ἐᾶτε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους περιΐστασθαι. Quod adeo probauit, vt repetat, ἀλλὰ ἐγκαθήμενοι καὶ ἐνεδρεύοντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσελαύνετε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους, καὶ τὰς ἐκτροπὰς αὐτοῦ τῶν λόγων ἐπιτηρεῖτε. An illa cuſto- 12
ditius preſſiusque? σὺ δὲ ἑλκοποιεῖς, καὶ μᾶλλόν σοι μέλει τῶν αὐθημέρων λόγων, ἢ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως. Altius illa: οὐκ ἀποπέμψασθαι τὸν ἄνθρωπον ὡς κοινὴν τῶν Ἑλλήνων συμφορὰν, ἢ συλλαβόντες ὡς λῃστὴν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς πολιτείας πλέοντα τιμωρήσασθαι, & alia. Ex- 13
ſpecto, vt quaedam ex hac epiſtola, vt illud, *gubernacula gemunt*, &, *Diis maris proximus*, iisdem notis, quibus ea, de quibus ſcribo, confodias. Intelligo enim me, dum veniam prioribus peto, in illa ipſa, quae adnotaueras, incidiſſe. Sed confodias licet, dummodo iam nunc deſtines diem, quo & de illis &

13 gubernacula gemunt) ſupra ſ. 4.

de his coram exigere poſſimus. Aut enim tu me timidum, aut ego te temerarium faciam. Vale.

XXVII. C. PLINIVS LATERANO SVO S.

Hiſtoriae reuerentiam haberi, exemplo monſtrat.

Quanta poteſtas, quanta dignitas, quanta maie-
ſtas, quantum denique numen ſit hiſtoriae,
cum frequenter alias, tum proxime ſenſi. Recita-
uerat quidam veriſſimum librum, partemque eius
2 in alium diem reſeruauerat: ecce amici cuiusdam
orantes obſecrantesque, ne reliqua recitaret. Tan-
tus audiendi quae fecerint, pudor, quibus nullus fa-
ciendi, quae audire erubeſcunt. Et ille quidem
praeſtitit, quod rogabatur: ſinebat fides. Liber
tamen, vt factum ipſum, manet, manebit, legeturque
ſemper, tanto magis, quia non ſtatim. Incitantur
enim homines ad agnoſcenda, quae differuntur.
Vale.

XXVIII. C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Tribus epiſtolis reſpondet: quartam, curioſius ſcriptam, accepiſſe ſe negat.

Poſt longum tempus epiſtolas tuas, ſed tres pariter recepi, omnes elegantiſſimas, amantiſſimas, & quales a te venire, praeſertim deſideratas, oportebat: quarum vna iniungis mihi iucundiſſimum miniſte-

rium,

exigere poſſumus) Peculiaris verbi notio, in qua non illam modo vim habet, a qua *examen* quaſi *exagmen* dictum eſt; ſed illam quoque, vbi eſt *ad finem agere*, perficere, qualis eſt in *exſequi*, *exaedificare* &c. Vid. 5, 12, 3. & de illa *examinis* ſignificatione ad Quinctil. 6, 5, 5.

rium, vt ad Plotinam, ſanctiſſimam feminam, literae tuae perferantur: perferentur. Eadem com- 2
mendas Popilium Artemiſium: ſtatim praeſtiti, quod petebat. Indicas etiam, modicas te vindemias collegiſſe. Communis haec mihi tecum, quamquam in diuerſiſſima parte terrarum, querela eſt. Altera 3
epiſtola nuntias, multa te nunc dictare, nunc ſcribere, quibus nos tibi repraeſentes. Gratias ago: agerem magis, ſi me illa ipſa, quae ſcribis aut dictas, legere voluiſſes. Et erat aequum vt te mea, ita me tua ſcripta cognoſcere, etiamſi ad alium, quam ad me pertinerent. Polliceris in fine, quum certius de 4
vitae noſtrae ordinatione aliquid audieris, futurum te fugitiuum rei familiaris, ſtatimque ad nos euolaturum, qui iam tibi compedes nectimus, quas perfringere nullo modo poſſis. Tertia epiſtola conti- 5
nebat, eſſe tibi redditam orationem pro Clario, eamque viſam vberiorem, quam dicente me, audiente te, fuerit. Eſt vberior. multa enim poſtea inſerui. Adiicis, alias te literas curioſius ſcriptas miſiſſe: an acceperim, quaeris: non accepi, & accipere geſtio. Proinde

28, 1 *Plot. ſanctiſſ. fem.*) Hoc eam titulo mactat, non tantum propter Auguſtum coniugium Traiani; ſed propter mores, quos Paneg. 83, 5. ſeq. etiam laudat.

3 *tibi repraeſentes*) Non tantum, nobiſcum tanquam cum praeſentibus agas, inter ſtudendum, recitandum de nobis cogites: ſed maxime de nobis vel ad nos aliquid ſcribas, atque praeſentem adeo animo tuo & cogitationi me habeas. Hoc poſtulant aperte vltima huius ſegmenti verba.

4 *qui tibi-poſſis*) His verbis continetur reſponſum ad partem epiſtolae Virginii Romani. Scripſerat ille, *ſe euolaturum* ad Plinium. Hic, ſe iam vincula ei & *compedes nectere*, h. e. excogitare varias cauſſas, ſerias, iocoſas, voluptates, negotia, quibus hoſpitem ita carum quam diutiſſime apud ſe retineat.

5 cen-

Proinde prima quaque occaſione mitte, appoſitis quidem vſuris, quas ego (num parcius poſſum?) centeſimas computabo. Vale.

XXIX. C. PLINIVS RVSTICO SVO S.

Diffiſus perfectioni, in vno ſcribendi genere, ſe vario, merendae veniae cauſſa, exercet.

Vt ſatius, vnum aliquid inſigniter, quam facere plurima mediocriter; ita plurima mediocriter, ſi non
poſſis vnum aliquid inſigniter. Quod intuens ego, variis me ſtudiorum generibus, nulli ſatis confiſus, expe-
2 rior. Proinde quum hoc vel illud leges, ita ſingulis veniam, vt non ſingulis, dabis. An ceteris artibus excuſatio in numero, literis durior lex, in quibus difficilior effectus eſt? Quid autem ego de venia quaſi ingratus? Nam ſi ea facilitate haec proxima acceperis, qua priora, laus potius ſperanda, quam venia obſecranda eſt. Mihi tamen venia ſufficit. Vale.

5 centeſimas computabo) Vſurae maximae, vnus de centum in ſingulos menſes, adeoque vt nunc loquimur *XII per centum*: ſed non parcius poteſt aeſtimare Plinius damnum quod facit ex dilatione iucunditatis ſperatae ex literis amici, itaque *computaturum* h. e. imputaturum & proinde exacturum ſe dicit vſuras, quae maximae ſunt inter legitimas.

29 2 excuſatio in numero) Vt quanto plures delibauit, tanto minus in ſingulis ab eo expectetur. Caeterum illud facile intelligitur, plures eſſe eius rei, de qua hic diſputatur, gradus. *a*) plurima inſigniter. *b*) vnum vel pauca inſigniter, multa mediocriter. *c*) multa mediocriter, nihil inſigniter. *d*) vnum inſigniter, caetera ne mediocriter quidem: quamquam, ſi illud vnum ſit praeclarum quiddam, poſſis illi etiam priorem locum adſignare. *e*) vnum mediocriter, caetera ne mediocriter quidem &c.

XXX. C. PLINIVS GEMINIO SVO S.

Quae vera liberalitas ſit, docet.

Laudas mihi, & frequenter praeſens, & nunc per epiſtolas, Nonium tuum, quod ſit liberalis in quosdam: & ipſe laudo, ſi tamen non in hos ſolos. Volo enim eum, qui ſit vere liberalis, tribuere patriae, propinquis, adfinibus, amicis, ſed amicis dico pauperibus: non vt iſti, qui iis potiſſimum donant, qui donare maxime poſſunt. Hos ego viſcatis ha- 2
matisque muneribus non ſua promere puto, ſed aliena corripere. Sunt ingenio ſimili, qui quod huic donant, auferunt illi, famamque liberalitatis auaritia petunt. Primum eſt autem, ſuo eſſe contentum: 3
deinde, quos praecipue ſcias indigere, ſuſtentantem fouentemque, orbe quodam ſocietatis ambire. Quae cuncta ſi facit iſte, vsquequaque laudandus eſt: ſi vnum aliquod, minus quidem, laudandus tamen. Tam rarum eſt etiam imperfectae liberalitatis exem- 4
plar. Ea inuaſit homines habendi cupido, vt poſſideri magis, quam poſſidere videantur.

XXXI.

30, 1 Nonium) Quod *Liberalem* ſe *Nonium* legiſſe ait Cataneus, in monumentis Brixianorum, puto pertinere ad inſcriptionem, quam *Brixiae* deſcriptam refert Gruterus p. 828, 8 SILVANIAE FLORAE NONIVS LIBERALIS CONIVGI. Eſt igitur proprium; quid ſi ex huius noſtri virtute ortum?

in hos ſolos) *Sic coniecerat Caſaubonus, ſic Boxhornius dedit, & Cellarius. Alii *in nos ſolos.* Sunt etiam qui legant *ſit tamen non* &c. facili errore librariorum primam ſequentis ſyllabae priori etiam adſcribentium.

2 viſcatis hamatisque) Vid. Paneg. 43, 5.

4 poſſideri) Non ipſi poteſtatem habere rerum ſuarum, ſed in poteſtate aliena eſſe, atque adeo a cupiditate tuendae augendaeque rei familiaris teneri, vt ne *liberi* quidem, nedum *liberales* ſint. Conuenit

huc

XXXI. C. PLINIVS SARDO SVO S.

Laudat illius librum, & laudatus in eo ipſe, gratias agit.

Poſtquam a te receſſi, non minus tecum, quam quum apud te, fui. Legi enim librum tuum, identidem repetens ea maxime (non enim mentiar) quae de me ſcripſiſti. In quibus quidem percopioſus fuiſti. Quam multa, quam varia, quam non ea-
2 dem de eodem, nec tamen diuerſa, dixiſti? Laudem pariter & gratias agam? Neutrum ſatis poſſum, &, ſi poſſem, timerem, ne arrogans eſſet, ob ea laudare, ob quae gratias agerem. Vnum illud addam, omnia mihi tanto laudabiliora viſa, quanto iucundiora; & tanto iucundiora, quanto laudabiliora erant. Vale.

XXXII. C. PLINIVS TITIANO SVO S.

Quid agat amicus, quaerit: & delicatum otium ſuum feſtiue narrat.

Quid agis? quid acturus es? Ipſe vitam iucundiſſimam, id eſt otioſiſſimam, viuo. Quo fit, vt ſcribere longiores epiſtolas nolim, velim legere: illud, tanquam delicatus; hoc tanquam otioſus. Nihil eſt enim aut pigrius delicatis, aut curioſius otioſis. Vale.

XXXIII.

huc Diogenis illud ἔχω τὴν Λαΐδα, οὐκ ἔχομαι. Pluſcula praebet Cortius ad Salluſtii Iug. 2, 3 vbi *animus* noſter *agit atque habet cuncta, neque ipſe habetur.*

31, 2 ne arrogans eſſet) Viderer enim tanquam rem laude dignam extollere ſecundum illud & beneuolum tuum de me iudicium; idque ea ipſe re probare, & agnoſcere. Quae ſequuntur, ita intelligo: illud ipſum laudabile in libro tuo puto, quod ita iucunde potuiſti ſcribere, ita ſuauiter laudare. Viciſſim illud multum auxit iucunditatem, quam ex libro tuo percepi, quod gaudebam amicum ita in illo verſatum, laudem vt mereretur.

33, 1

XXXIII. C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Mira de Hipponenſi delphino narrat.

Incidi in materiam veram, ſed ſimillimam fictae,
dignamque iſto laetiſſimo, altiſſimo, planeque po-
etico ingenio. Incidi autem, dum ſuper coenam
varia miracula hinc inde referuntur. Magna aucto-
ris fides: tametſi quid poëtae cum fide? Is tamen
auctor, cui bene vel hiſtoriam ſcripturus credidiſſes.
Eſt in Africa Hipponenſis colonia, mari proxima: 2
adiacet ei nauigabile ſtagnum, ex quo, in modum
fluminis, aeſtuarium emergit, quod vice alterna,
prout aeſtus aut repreſſit, aut impulit, nunc infertur
mari, nunc redditur ſtagno. Omnis hic aetas pi- 3
ſcandi, nauigandi, atque etiam natandi ſtudio tenetur:
maxime pueri, quos otium luduſque ſolicitat. His
gloria & virtus altiſſime prouehi: victor ille, qui
longiſſime, vt litus, ita ſimul nantes, reliquit. Hoc 4
certamine puer quidam, audentior caeteris, in vlte-
riora tendebat. Delphinus occurrit, & nunc prae-
cedere puerum, nunc ſequi, nunc circuire, poſtremo
ſubire, deponere, iterum ſubire, trepidantemque
perferre primum in altum: mox flectit ad litus, red-
ditque terrae & aequalibus. Serpit per coloniam 5
fama: concurrere omnes, ipſum puerum tanquam
miraculum adſpicere, interrogare, audire, narrare.
Poſtero die obſident litus, proſpectant mare, & ſi
quid eſt mari ſimile. Natant pueri: inter hos ille,
ſed

33, 1 poëtico ingenio) Quod deſcribit 8, 4 pr.

magna auctoris fides) Cur non nominat auunculum ſuum, qui narrat 9, 8 § 8? vbi plures id genus Delphini amatores hominum. Similis etiam, quam ex Apione narrat Gellius 7, 8.

5 ſi quid eſt mari ſimile) Conſueta figura *ſi quid* poſuit pro

ſed cautius. Delphinus rurſus ad tempus, rurſus ad puerum venit. Fugit ille cum caeteris. Delphinus, quaſi inuitet, reuocet, exſilit, mergitur, va-
6 riosque orbes implicitat expeditque. Hoc altero die, hoc tertio, hoc pluribus, donec homines, innutritos mari, ſubiret timendi pudor: accedunt, & adludunt, & appellant: tangunt etiam, pertrectantque praebentem. Creſcit audacia experimento. Maxime puer, qui primus expertus eſt, adnatat natanti, inſilit tergo: fertur referturque, agnoſci ſe, amari putat, amat ipſe: neuter timet, neuter timetur: hu-
7 ius fiducia manſuetudo illius augetur. Nec non alii pueri dextra laeuaque ſimul eunt hortantes monentesque. Ibat vna (id quoque mirum) delphinus alius, tantum ſpectator & comes. Nihil enim ſimile aut faciebat, aut patiebatur: ſed alterum illum duce-
8 bat, reducebat, vt puerum caeteri pueri. Incredibile (tam verum tamen quam priora) delphinum geſtatorem colluſoremque puerorum in terram quoque extrahi

pro relatiuo *quod* vel *quidquid* non ipſum tantum mare, ſed illud ſtagnum cum ſuo Euripo, quo mare inferri referrique modo dixit.

implicitat expeditque) Hoc vult, non continuaſſe eundem motum circularem, ſed quem primo feciſſet orbem, illum conuerſo corpore deinde remenſum: vt canes, cum laſciuiunt, aliaque animalia facere videmus.

6 appellant) *Simonem* vocant. Maior Plinius 9, 8 ſ. 7 *Roſtrum* Delphinis *ſimum: qua de cauſſa nomen Simonis omnes miro modo agnoſcunt, maluntque ita appellari.* Si quis ſeuerius agere cum viro erudito velit, poſſit ipſi tribuere hanc ſententiam, quaſi putaſſet, *a*) conſcios ſibi eſſe Delphinos illius conformationis roſtri ſui: *b*) noſſe, hanc conformationem nomine *Simonis* declarari: c) illam ſibi conformationem pulchram, & materiam laudis videri. Satis, credo, fuerit illis qualemcunque blanditiarum & plauſus alieni ſenium, vt equis, canibus, pauonibus, tribuere.

8 in terram extrahi) Iam alias obſeruauimus, quae ex

extrahi ſolitum, areniſque ſiccatum, vbi incaluiſſet, in
mare reuolui. Conſtat Octauium Auitum, legatum 9
proconſulis, in litus educto religione praua ſuperfu-
diſſe vnguentum, cuius illum nouitatem odoremque
in altum refugiſſe: nec niſi poſt multos dies viſum
languidum & moeſtum; mox, redditis viribus, prio-
rem laſciuiam & ſolita miniſteria repetiſſe. Con- 10
fluebant ad ſpectaculum omnes magiſtratus, quorum
aduentu, & mora, modica res publica nouis ſumti-
bus atterebatur. Poſtremo locus ipſe quietem
ſuam ſecretumque perdebat. Placuit occulte in-
terfici, ad quod coibatur. Haec tu qua miſera- 11
tione,

ex Ouidii Ep. Herus ad Lean. 201 adferuntur, vt oſtendatur, quam incredibilis haec ſit narratio, *Quem poſtquam bibulis illiſit fluctus arenis, Vnda ſimul miſerum vitaque deſeruit*; ea partem ſomnii eſſe, non ad hiſtoriam animalis huius pertinere: pluribus autem obſeruatum apud Plin. mai. l. c. legendum, *Solent in terram erumpere incerta de cauſſa, nec* (non &) *ſtatim tellure tacta moriuntur.*

9 *Octauium Auitum*) Maior Plinius Flauianum Legatum Proconſulis nominat: forte ambo vna fuere.

ſuperfudiſſe vnguentum) Quod honoris genus habebant animalibus, quae libera dimitterent, hirundinibus, equis, elephantis. Vide eruditiſſimam obſeruationem Caſauboni ad Sueto. Caeſ. 81 vbi nec huius Delphini obliuiſcitur.

10 *modica res publica*) Reditus publici Hipponenſium iam ante modici ac tenues: *res publica* hic dicitur vt *res familiaris*, vt *rem facere*. * Qui vel ita interpungunt, vt *mora modica* iungantur, vel *Reſp.* ſcribunt, non videntur hanc ſententiam ſpectaſſe, quae, niſi fallimur, vnice vera eſt.

11 *Haec tu qua miſeratione*) Poëtam Caninium alloquitur, cui nimirum ob id ipſum hanc narrauit hiſtoriam, vt materiem carmini praeberet. Vtrum fecerit Caninius non dixerim: me certe excitauit Secundus, vt hoc ſumerem ante XII annos argumentum carminis, quo honorem haberem veteri meo & literarum omnium in Vinarienſi aula Patrono, cui mitem ſenectutem & beatum in rure ſuo, in quod receſſit, otium, ex animi ſententia precor. Licetne illud huc attexere? Et ponamus, monumentum non

tione, qua copia deſlebis, ornabis, attolles? Quamquam tam qualiscunque ingenii, quod ad tales ludos paullatim vt par eſt obdureſcit, quam aeternae in virum immortaliter de nobis meritum, pietatis. Hoc monumentum tibi, Plini Secunde, qui ſimiles MARSCHALLI mei, & tui ipſius viros viuus complectebare, colebas mortuos, ad omnes poſteros ſeruandum commendamus.

Eſt autem illud carmen, cuius aliquot ſimilia olim nobis nata ſunt. Et erunt forte amici quidam, quibus hunc libellum donabimus, ita blandi, vti rogent ea colligi, quibus deinde obtemperatum, in praefatione gloriari modeſte poſſimus: Satisne probaui me poëtam? an melius, quam ipſo carmine?

DELPHINVS PLINIANVS

ILLVSTRISSIMO HEROI

FRID. GOTTHILF MARSCHALLO

GRYPHO,

IN STRENAE VICEM OBLATVS

VINARIAE

KAL. IANVAR. A. CIƆIƆCCXXVII

A

I. M. G.

Hoc vnum, MARSCHALLE, tuis tibi deerat in hortis,
Fons ſalientis aquae, nymphis ſedesque iocusque.
Hoc etiam tua cura tibi, an fortuna? parauit.
Qua puros capiunt paſſo ſpecularia ſoles
In lunam falcata ſinu, qua maximus aeſtus,
Exoritur iam dulce ſitisque aeſtusque leuamen:
Lympha ſalit labro recidens excepta capaci.
An patiere, altò qui munera pectore ſpernis,
Piſcis vt his in aquis noſtro tibi munere ludat?
Accipe, quem priſci commendat gratia ſaecli,
Quique inſtar ſaecli vel ſolus, Plinius ille,
Traiani decus, atque ſui laus vnica Comi,

Quem

quam non eſt opus adfingas aliquid aut adſtruas:

Dd 2 ſufficit,

Quem primum laudet, cui non ignotus vterque,
Si tibi ſit ſimilis priſco reuocandus ab aeuo.
Nec metus, vt labri Delphinum anguſtia magnum
Terreat: ille per arentes te laetus arenas,
Ille per & montes, & per ſtabula alta ferarum,
Ingentem pietate virum pius ipſe ſequatur.
Monſtrorum genitrix terra Afra, Diarrhytos Hippo
Qua colitur miſſis Roma de matre colonis,
Humanl ah! nimium vidit miracula piſcis.
Imminet vrbs ſtagno. hoc vicino e gurgite ponti,
(Euripus qualis fluctus vomit atque reſorbet)
Hauritque infuſas vrgentibus aeſtibus vndas,
Eructatque ſuum pelago reſidente liquorem.
Nauigat hic omnis populus, varioque natatu
Neptuni pecus exagitat. dubitaueris, alti
Imperiumne Iouis, ſceptra an fraterna ſequantur?
Non canibus matres hic iraſcuntur equisue,
Non trochus exercet, non puluerulenta palaeſtra,
Non curſus, pueros: mare ſumma & ſola voluptas.
Exſuperat tam quisque alios, quanto altius aequor
Ingreſſus, litusque ſimul nantesque reliquit.
Huius amore puer reliquis audentior vnus
Accenſus palmae, quae meta ſuprema laborum
Illum erat ante diem, proferre interritus audet.
Ipſamque ingreditur Neptuni feruidus aulam
Nec tamen haec bilem mouiſſe audacia regi
Creditur. en cara in primis de gente ſatelles
Occurrit puero Delphinus, & accipit vltro
Aduenientem: & iam videas praeire ſequentem,
Pergentemque ſequi, gyros iam ducere circum,
Iamque ſubire pedes, equitandaque ſubdere terga,
Ponere iam trepidum nouitate, iterumque ſubire,
Inque altum ferre, & veſtigia flectere retro,
Ludentumque gregi laeto ſic reddere tandem.
Fama exit, non eſt tota vulgatior vrbe
Fabula, confertumque videt lux altera litus,
Spectatum veniunt matres, veniuntque puellae.
Eſt, quae Delphinum obtendat, lectura tot inter
Egregios iuuenes praeſtanti corpore amicum.
Confeſtim redit ad certamina nota iuuentus.
Deiphini puer at vector diſcedere turba
Cunctatur, fidei incertus, cautusque pericli,
Et pauidae parens genitrici. piſcis ad horam
Praeſto eſt, & puerum curſu deſignat: at ille
Cum reliquis celeri repetit ſua litora planta.

Delphinus

ſufficit, ne ea, quae ſunt vera, minuantur. Vale.

XXXIV.

Delphinus ſequitur rapido non ille volatu,
Quo, quando vrgetur per Gallica * retia mugil,
Verum inuitanti ſimilis nutuque vocanti.
Exilit hinc, & mergitur hinc, varioque natatu
Spumeus implicitat crebros atque expedit orbes.
Qualis vbi tenerae Melitaea gente catellus
Alludit dominae, refugitque, venitque, caditque,
Et reuolutus humi ſubito emicat, atque laceſſit
Dentibus innocuis veſtem, latratibus aures.
Vel qualis, iuuenes quando facileſque puellae
Luſibus ingenuis campo viridante caleſcunt,
Malo blanda petit iuuenem Galatea, fugitque
Illa quidem celeri pede, ſed deprendier optat:
Itque reditque viam, ac vltro ſe amplexibus offert,
Quos vario cupit anfractu fugiſſe videri:
Talis Delphinus puerum pertentat amatum.
Verum hic laetitiae medius, mediuſque timoris
Blanditias ſentit, ſed reſpondere veretur.
Viderat ille cani quondam colludere hyaenam,
Sed luſus inter medios in deuia raptum.
Omnia vincit amor; timor hic conceſſit amori.
Accedit venienti, alludit voce manuque,
Simonem appellans, & ſquamea tergora mulcens.
Adnatat, inſilit in tergum, fertur que refertur que,
Agnoſci credit ſe, credit amari, amat ipſe:
Inſidias neuter metuit, fiducia creſcit
Alterius tantum, quanto eſt manſuetior alter.
Nec non & reliqui dextra pueri atque ſiniſtra
Vectorem comitantur, iter clamore frequentant:
Heus age dextrorſum frenis infecte caballum,
Heus nunc ſiſte gradum, nunc nunc calcaribus vrge.
Verum & Delphino ſuus eſt comes alter; it vna
Spectator ludi non pars, comitatur euntem,
Deducit reducem, ſed nil patiturue facitue
Ingenium praeter piſcis, moreſque ferinos.
Alter at in litus pueris voluentibus exit,
Et iacet in ſiccis & cauda ludit arenis,
Inque ſuas pinna feruente reuoluitur vndas.
Praua ſuperſtitio, millenum cauſſa malorum,
Hos etiam ludos, grata haec ſpectacula turbat.
Hoc in piſce Deos ſibi placaturus Auitus
Naribus affundit croceos nardique liquores.
Ilicet acris odor nouitate infeſtat & angit
Delphinum: refugit trepidans, & mergitur alto,

Nec

* Plin. H. N. 9, 8 ſ. 9.

XXXIV. C. PLINIVS TRANQVILLO SVO S.

Conſulit, num verſus, quos male legere dicatur, ipſe pergat recitare, an liberto legendos tradat.

Explica aeſtum meum. Audio, me male legere, duntaxat verſus: orationes enim commodius, ſed tanto minus verſus. Cogito ergo recitaturus familiaribus amicis, experiri libertum meum. Hoc quoque familiare, quod elegi, non bene; ſed

Nec niſi poſt aliquot languens emergere ſoles,
Offenſo ſimilis diffidentique, videtur.
Manſiſſes! aeuo dignum pecus, inque profundis
Narraſſes, animos hominum quam ſtulta teneret *
Relligio. ſua ſed miſerum clementia perdit.
Nam redit ad ſolitum, populo plaudente, theatrum,
Paullatimque prior laſciuia redditur. orbem
Rumores miro crebri de piſce pererrant.
Spectatum ingenti concurritur vndique turba.
Nunquam tot chlamydas, trabeas tot viderat Hippo,
Roma paludatos tot nunquam miſerat illuc,
Multum, GRYPHE, tui abſimiles, & munerum auaros.
Iam loca, quae tribuant ciues, iam lautia deſunt.
Ira in inhumanos merito concepta Quirites
Expetit in miſerum, nec quidquam tale merentem.
Ne ſit, quod ſpectare velit damnoſa Quirini
Gens, in Delphini coniuratur caput inſons,
Tempore & obtruncant capto miſeranda gementem.
Heu pietas! heu ſancta fides! heu flebile fatum!
Haec erat ergo tibi pro tanto debita amore
Merces? ſicne, viri, miſeros tractatis amantes?
Ergo Barbariae tibi, tellus improba, nomen
Iure datum poſt haec merito, aeternumque manebit.
Te, Delphine, mori totum vetuere Camenae:
Tam piſces inter memorabile nomen habebis,
Quantum homines inter MARSCHALLI fama decusque
Eminet, occultoque frequens celebrabitur aeuo.

34, 1 *Hoc quoque familiare*) Quem ad modum familiares modo amicos ad recitationem adhibeo, ita *hoc quoque familiaritatis iure mihi arrogo*, quod non mea voce ſed liberti vti decreui. Elegi autem *non bene* ex omni parte lecturum, (quam

melius lecturum: ſi tamen non fuerit perturbatus. 2 Eſt enim tam nouus lector, quam ego poëta. Ipſe neſcio quid illo legente interim faciam, ſedeam defixus, & mutus, & ſimilis otioſo; an (vt quidam) quae pronuntiabit, murmure, oculis, manu proſequar. Sed puto, me non minus male ſaltare, quam legere. Iterum dicam, explica aeſtum meum, vereque reſcribe, num ſit melius, peſſime legere, quam iſta vel non facere, vel facere. Vale.

XXXV. C. PLINIVS APPIO SVO S.

Librum ſibi miſſum, quum vacauerit, lecturum eſſe promittit: & ne diligentior amicus in retractatione ſit, monet.

Librum, quem miſiſti, recepi, & gratias ago: ſum tamen hoc tempore occupatiſſimus. Ideo nondum eum legi, quum alioqui validiſſime cupiam: ſed eam reuerentiam cum literis ipſis, tum ſcriptis tuis

non vulgarem laudem fuiſſe, ex Cornelii Attico videas 1, 3 & praeceptis Fabii 11, 3) Sed melius tamen quam poſſum ego, qui oratoriae actioni adſuetus, minus commode poëmata recito. * Haec lectio antiqua male a quibusdam ſic imminutata eſt, *Hic quoque ſimiliter, quem elegi, non bene; ſed melius ſcio lecturum, ſi tamen non fuerit perturbatus.* Poſſit etiam in noſtra lectione illud *ſcio* retineri, ſi parentheſeos inſtar inter duo inciſa coërceamus.

2 male ſaltare) Reſpicit ad illud *manu proſequar.* Nam illa manuum apta & ad argumentum accommodata geſticulatio, proprie ſaltatio eſt. Vid. Quinct. 1, 11, 18 ſq. 1, 12, 14. 11, 3, 66 it. 89 &c. Notum eſt Ouidianum illud, *Si vox eſt, canta; ſi mollia brachia; ſalta:* & Iuuen. 5, 120 *Structorem — Saltantem ſpectes, & Cheironomenta volanti Cultello.*

num ſit melius) Scripſiſſes iſta, Secunde, Catoni alicui, triſte reſponſum accepiſſes, & ſimile illi iudicio, quod de A. Albino tulit antiquus & archetypus Cato apud Gellium 11, 8 *Nae tu, inquit, Aule, nimium nugator es, quum maluiſti culpam deprecari, quam culpa vacare* &c. Sed nimirum Plinius familiariter deliberat cum familiariſſimo, de re per ſe parua, ſed vel ea ipſa cauſſa alicuius momenti, quod ad honorem ſtudiorum pertineret.

tuis debeo, vt ſumere illa, niſi vacuo animo, irreli-
gioſum putem. Diligentiam tuam in retractandis 2
operibus valde probo. Eſt tamen aliquis modus,
primum, quod nimia cura deterit magis, quam e-
mendat; deinde, quod nos a recentioribus reuo-
cat, ſimulque nec abſoluit priora, & inchoare po-
ſteriora non patitur. Vale.

XXXVI. C. PLINIVS FVSCO SVO S.

Quam vitae rationem & ſtudiorum in ſeceſſu ſeu villa teneat, exponit. conf. 3, 5.

Quaeris, quemadmodum in Tuſcis diem aeſtate
diſponam. Euigilo quum libuit, plerumque
circa horam primam, ſaepe ante, tardius raro: clau-
ſae feneſtrae manent. Mire enim ſilentio & tene- 2
bris animus alitur. Ab iis, quae auocant, abductus,
& liber, & mihi relictus, non oculos animo, ſed ani-
mum oculis ſequor, qui eadem quae mens, vident,
quoties non vident alia. Cogito, ſi quid in mani-
bus, cogito ad verbum ſcribenti emendantique ſi-
milis: nunc pauciora, nunc plura, vt vel difficile vel
facile componi teneriue potuerunt. Notarium

35, 2 nimia cura) Quam *calumniam*, & *cauillationem* atque κακιζοτεχνίαν ſaepe reprehendit Fabius. Vid. nos ad 10, 1, 115 it. ſupra 5, 11, 3.

36, 2 tenebris animus alitur) Fabius 10, 3, 25 *Lucubrantes ſilentium noctis, & clauſum cubiculum, & lumen vnum velut tectos maxime teneat.* Quem locum a correctione, quae non neceſſaria nobis videatur, tuemur. Caeterum de lecto ſtudendi cauſſa etiam adhibito ſupra 7, 27, 7.

cogito ad verbum) *Eſt illa exercitatio cogitandi, totasque materias vel ſilentio (dum tamen quaſi dicat intra ſe ipſum) perſequendi, quae nullo non & tempore & loco, quando non aliud agimus, explicari poteſt* &c. Quinct. 10, 7, 25.

notarium) vid. ad 3, 5, 15 quam nempe totam epiſtolam

eum

voco, &, die admiſſo, quae formaueram dicto; abit,
3 rurſusque reuocatur, rurſusque remittitur. Vbi
hora quarta vel quinta (neque enim certum dimen-
ſumque tempus) vt dies ſuaſit, in xyſtum me vel
cryptoporticum confero; reliqua meditor & dicto;
vehiculum adſcendo. Ibi quoque idem, quod am-
bulans aut iacens. Durat intentio, mutatione ipſa
refecta: paullum redormio, dein ambulo, mox ora-
tionem Graecam Latinamue clare & intente, non
tam vocis cauſſa, quam ſtomachi, lego: pariter ta-
4 men & illa firmatur. Iterum ambulo, vngor, ex-
erceor, lauor. Coenanti mihi, ſi cum vxore, vel
paucis, liber legitur: poſt coenam, comoedi aut ly-
riſtes: mox cum meis ambulo, quorum in numero
ſunt eruditi. Ita variis ſermonibus veſpera exten-
ditur, &, quamquam longiſſimus, dies cito conditur.
5 Non nunquam ex hoc ordine aliqua mutantur. Nam
ſi diu tacui, vel ambulaui, poſt ſomnum demum le-
ctionemque, non vehiculo, ſed (quod breuius, quia
velocius) equo geſtor. Interueniunt amici ex pro-
ximis oppidis, partemque diei ad ſe trahunt, inter-
dumque laſſato mihi opportuna interpellatione ſub-
6 ueniunt. Venor aliquando; ſed non ſine pugilla-
ribus, vt quamuis nihil ceperim, nonnihil referam.
Datur

eum hac conferre vtile fuerit, vt ad argumentum monuimus.

4 *quorum in numero ſunt erud.*) Propter hoc ipſum, quod quis eruditus eſt, meus eſt, in meorum numero eſt.

5 *quod breuius, quia vel.*) Hora geſtationis impenſa eſt alii rei. Ne plane a motu corporis recedat, aliud tempus ſumitur decerpendum alii rei: ne longum nimis ſit, in equo conficiuntur eadem ſpatia, quae alias in curru, totidem ſuccuſſionibus mouetur corpus, ſed celerius ſe conſequentibus.

6 *non ſine pugillaribus*) Vid. 1, 6.

commen-

Datur & colonis (vt videtur ipſis) non ſatis temporis, quorum mihi agreſtes querelae literas noſtras & iſthaec vrbana opera commendant. Vale.

XXXVII. C. PLINIVS PAVLLINO SVO S.

Excuſat ſe, quod propter praediorum locationem calendis Ianuariis Paullino, conſulatum inituro, non poſſit adeſſe.

Nec tuae naturae eſt, translaticia haec & quaſi publica officia a familiaribus amicis contra ipſorum commodum exigere: & ego te conſtantius amo, quam vt verear, ne aliter ac velim accipias, niſi te calendis ſtatim conſulem videro: praeſertim quum me neceſſitas locandorum praediorum plures annos ordinatura detineat; in qua mihi noua conſilia ſumenda ſunt. Nam priore luſtro, quamquam poſt 2 magnas remiſſiones, reliqua creuerunt: inde pleriſque nulla iam cura minuendi aeris alieni, quod deſperant poſſe perſolui; rapiunt etiam, conſumuntque,

commendant) Querelae ruſticorum, quales habes 9, 15, faciunt, vt taedium me capiat ruris, ac tanto lubentius vel literis me abdam, vel redeam in vrbem.

37, 1 *translaticia-publica*) Huc praeſertim pertinent Petroniana iſta c. 113. *nec Giton me tralaticia propinatione dignum iudicabat*, & c. 114. *praeteriens aliquis tralaticia humanitate lapidabit* eiecta naufragio corpora. *Publica* officia dicuntur vt *publica verba* Ouid. Ar. 1, 144 quibus in primis etiam congreſſionibus vtimur, a quibus initium notitiae oritur.

ordinatura) Hoc vult, Locatio, quam nunc facio, non ad vnum modo annum pertinet, ſed ad plures, ad luſtrum. Rationem enim cenſoris & publicani ſecuti etiam in locationibus priuati, quod ſatis multis ICtorum veterum locis comprobare pronum eſt. Igitur lex locationis, quam luſtri initio conſtituebant, valebat in plures annos, quo conſideratius diligentiusque cogitanda primum deinde ſcribenda erat.

2 *non*

que, quod natum eſt, vt qui iam putent ſe non ſibi
3 parcere. Occurrendum ergo augeſcentibus vitiis, & medendum eſt. Medendi vna ratio, ſi non nummo, ſed partibus locem, ac deinde ex meis aliquos exactores operi, cuſtodes fructibus ponam: & alioqui nullum iuſtius genus reditus, quam quod terra,
4 caelum, annus refert. Ad hoc, magnam fidem, acres oculos, numeroſas manus poſcit: experiendum tamen, &, quaſi in veteri morbo, quaelibet muta-
5 tionis auxilia tentanda ſunt. Vides, quam non delicata me cauſſa obire primum conſulatus tui diem non ſinat: quem tamen hic vt praeſens votis, gaudio, gratulatione celebrabo. Vale.

XXXVIII. C. PLINIUS SATURNINO SUO S.

Rufum laudat, non tam precibus alienis, quam ipſius meritis inductus.

Ego vero Rufum noſtrum laudo: non quia tu, vt ita facerem, petiiſti, ſed quia eſt ille digniſſimus. Legi enim librum omnibus numeris abſolutum, cui multum apud me gratiae amor ipſius adiecit.

2 *non ſibi parcere*) Plura ſe iam debere, quam ſoluere poſſint, itaque exactum iri de praediis: quidquid igitur efficianr, tamen nullam ad ſe inde vtilitatem peruenturam.

3 *partibus locem*) Partibus reditus, vt v. g. ſemiſſis, quincunx, triens, quadrans illius cedat colono: qui quanto diligentiorem operam dederit, tanto ſic feret fructum laboris ſui vberiorem. Egimus hac de re ad Cato. R. R. 136 & 137. Contra *nummo locat*, qui certam pecuniae ſummam exigit, quicunque prouentus fuerit.

5 *non delicata me cauſſa*) Otii, aut deliciarum; ſed negotium moleſtum magis, quo quis eſt naturae liberalioris, qualem Plinium fuiſſe, loquuntur hae epiſtolae.

39, 2

iecit. Iudicaui tamen. Neque enim ſoli iudicant, qui maligne legunt. Vale.

XXXIX. C. PLINIVS MVSTIO SVO S.

Aedem Cereris refecturus, marmora & ſignum ſibi emi rogat.

Aruſpicum monitu reficienda eſt mihi aedes Ce-
reris in praediis in melius & in maius. Vetus
ſane & anguſta, quum ſit alioqui ſtato die frequen-
tiſſima. Nam idibus Septembribus magnus e regione 2
tota coit populus, multae res aguntur, multa vota
ſuſcipiuntur, multa redduntur, ſed nullum in proxi-
mo ſuffugium aut imbris aut ſolis. Videor ergo 3
munifice ſimul religioſeque facturus, ſi aedem quam
pulcherrimam exſtruxero, addidero porticus: illam
ad vſum deae, has ad hominum. Velim ergo
emas quatuor marmoreas columnas, cuius tibi vide-
bitur generis: emas marmora, quibus ſolum, quibus
parietes excolantur. Erit etiam vel faciendum vel 4
emendum ipſius deae ſignum: quia antiquum illud
e ligno quibusdam ſui partibus vetuſtate truncatum
eſt. Quantum ad porticus, nihil interim occurrit, 5
quod videatur iſtinc eſſe repetendum: niſi tamen,
vt formam ſecundum rationem loci ſcribas: neque
enim

39, 2 multae res aguntur) Boni ominis cauſſa enim in templis Deorum Senatus habetur, conuentusque celebrantur alii vel de publica re vel priuata.

ſuffugium imbris) Opportune iam hic laudatus eſt Vitruu. 3, 2 *Pteromatos ratio & columnarum circa aedem diſpoſitio ideo eſt inuenta — ſi imbrium aquae vis occupauerit & intercluſerit hominum multitudinem, vt habeat in aede circaque cellam cum laxamento liberam moram.*

5 iſtinc repetendum) Quod a te petendum, tibi iniungendum ſit, vt huc ad me mittas.

enim poſſunt circumdari templo; nam ſolum templi hinc flumine & abruptiſſimis ripis, hinc via cin-
6 gitur. Eſt vltra viam latiſſimum pratum, in quo ſatis apte contra templum ipſum porticus explicabuntur: niſi quid tu melius inueneris, qui ſoles locorum difficultates arte ſuperare. Vale.

XL. C. PLINIVS FVSCO SVO S.

Cui vitae ſtudiorumque rationem aeſtiuam, quam in ſeceſſu teneat, epiſt. XXXVI perſcripſerat; eidem rogatus exponit etiam hibernam.

Scribis, pergratas tibi fuiſſe literas meas, quibus cognouiſti, quemadmodum in Tuſcis otium aeſtatis exigerem: requiris, quid ex hoc in Laurentino
2 hieme permutem. Nihil, niſi quod meridianus ſomnus eximitur, multumque de nocte vel ante vel poſt diem ſumitur: &, ſi agendi neceſſitas inſtat, quae frequens hieme, non iam comoedo vel lyriſtae poſt coenam locus; ſed illa, quae dictaui, identidem retractantur, ac ſimul memoriae frequenti emenda-
3 tione proficitur. Habes aeſtate, hieme conſuetudinem; addas huc, licet, auctumnum, quaeque inter hiemem aeſtatemque media, vt nihil de die perdunt, ita de nocte paruulum adquirunt. Vale.

40, 1 *literas meas*) ſupra 9, 36.

2 *agendi neceſſitas*) Dicendi, in iudicio, in Senatu: ideo etiam hieme in Laurentino verſatur, quod pene ſuburbanum eſt.

LIBER

LIBER X.

In quo Epiſtolae Plinii ad Traianum Imperatorem; & Traiani ad Plinium.

I. C. PLINIVS TRAIANO.

Imperium morte Neruae conſequuto, gratulatur.

Tua quidem pietas, Imperator ſanctiſſime, optauerat, vt quam tardiſſime ſuccederes patri: ſed dii immortales feſtinauerunt virtutes tuas ad gubernacula reipublicae, quam ſuſceperas, admouere. Pre- 2
cor ergo, vt tibi, & per te generi humano, proſpera omnia, id eſt, digna ſaeculo tuo, contingant. Fortem te & hilarem, Imperator optime, & priuatim & publice opto.

II. C. PLINIVS TRAIANO.

Iure trium liberorum donatus, gratias agit.

Exprimere, Domine, verbis non poſſum, quantum mihi gaudium attuleris, quod me dignum putaſti

1, 2 ſaeculo tuo) Saeculum imperatoris eſt tempus, quo rerum potitur. Igitur *digna ſaeculo* Imperatoris ſunt, quae Imperator virtute ſua meretur, vt ſe imperante contingant.

et priuatim et publ.) Haec aduerbia incertum quo referantur. Si cum *opto* iungas; ſignificat Plinius, ſe hoc optare, cum pro amore, quo Traianum per ſe complectatur, tum quod vtile hoc putet reipublicae: Si ad *fortem & hilarem*; & domi eſſe vult felicem, & in adminiſtranda re publica. Poſterius magis mihi placet.

2, 1 Domine) Haec appellatio, qua perpetuo in his epiſtolis vtitur auctor, interdum ſcrupulum mihi mouit, poſſintne eius auctoris eſſe, qui Paneg. 45, 3 & alias *Dominum* ita diligenter a Principe ſeparet, crudelitatisque & iniuſtitiae illi notionem adiungat. Sed aliud videtur, *Dominum* ſe ipſum vocare in publicis edictis: aliud blandientis amici honorem non adſpernari. Sic *reges* ſuos vocabant

taſti iure trium liberorum. Quamuis enim Iulii Seruiani, optimi viri, tuique amantiſſimi, precibus indulſeris: tamen etiam ex reſcripto intelligo, liben-
2 tius hoc ei te praeſtitiſſe, quia pro me rogabat. Videor ergo ſummam voti mei conſequutus, quum inter initia feliciſſimi principatus tui probaueris, me ad peculiarem indulgentiam tuam pertinere: eoque magis liberos concupiſco; quos habere etiam illo triſtiſſimo ſaeculo volui, ſicut potes duobus matrimoniis
3 meis credere. Sed dii melius, qui omnia integra bonitati tuae reſeruarunt. Malui hoc potius tempore me patrem fieri, quo futurus eſſem & ſecurus & felix.

III.

cabant clientes libera etiam republica: ſic *Domini* & *Dominae* nomen in amantium & coniugum adeo blanditiis. Cogitabam aliquando, ex prouinciis modo Imperatorem tum vocatum *Dominum*, nempe *prouinciae*, vt ipſa Roma *rerum Domina*: ſed haec quidem, & plures epiſtolae non e prouincia datae videntur. Maneat igitur, blandientis & amantis Plinii hanc eſſe vocem: qui idem nihilo minus reprehendere potuerit eos, qui ipſi ſibi id nomen arrogaſſent, & menſuram nominis eius, cum pro ſeruis tractarent ciues, impleſſent.

2 *ſicut potes*) Si haec verba ad ea, quae proxime praecedunt, referas, Plinius iam duas vxores Domitiano imperante duxiſſe debet. Sed poteſt etiam ad paullo ſuperiora reſpici, *eoque magis liberos habere concupiſco*. Certe de duabus eius modo vxoribus conſtat.

3 *Dii - reſeruarunt*) Dii melius, quid mihi vtile ſit, vident; & a bonitate tua expectare me voluerunt iura eorum, qui liberos habent, quae matrimoniis duobus adhuc non conſecutus ſum. Nimirum hinc non minus, quam ex ep. 95 apparet, conditionem impetrandi huius iuris fuiſſe, vt quis legitimo modo liberos quaeſierit, ſed fruſtra.

Malui) Sub bono principe malunt homines liberos habere. vid. Paneg. 26 extr. *Caeterum non optime haec cohaerent ſuperioribus: quid ſi legamus, *malunt?* quod facile corrumpi in *malui* potuit, ſi *n* per transuerſam literae *u* impoſitam ſignauit librarius. Sic ſimul indicarit, ſpem prolis e Calpurnia, quam circa haec tempora duxit, ſuſcipiendae ſe habere. Vid. 8, 10 vbi abortum eius Fabato narrat. Certe ſi cui illud audacius videatur, quamquam non

eſt,

III. (V) C. PLINIVS TRAIANO.

Petit, vt Voconium in ſenatorium ordinem promoueat.

Indulgentia tua, imperator optime, quam pleniſſi-
mam experior, hortatur me, vt audeam tibi etiam
pro amicis obligari; inter quos ſibi vel praecipuum
locum vindicat Voconius Romanus, ab ineunte ae-
tate condiſcipulus & contubernalis meus. Quibus 2
ex cauſſis & a diuo patre tuo petieram, vt illum in
ampliſſimum ordinem promoueret: ſed hoc votum
meum bonitati tuae reſeruatum eſt, quia mater Ro-
mani liberalitatem ſeſtertii quadringenties, quod con-
ferre ſe filio codicillis ad patrem tuum ſcriptis pro-
feſſa fuerat, nondum ſatis legitime peregerat. Quod
poſtea fecit, admonita a nobis. Nam & fundos e- 3
mancipauit, & caetera, quae in emancipatione im-
plenda ſolent exigi, conſummauit. Quum ſit ergo 4
finitum, quod ſpes noſtras morabatur, non ſine ma-
gna fiducia ſubſigno apud te fidem pro moribus Ro-
mani mei, quos & liberalia ſtudia exornant; & ex-
imia

eſt, legerim *Malim*, vt votum ſit, quo illud *concupiſco* confirmet.

3, 2 quadringenties) Immanis ſumma, millio vncialium nummorum, ſ. imperiales 1333333 $\frac{1}{3}$: Buchneri & Gronouii coniectura moderatior *quaterdecies*, quae eſſent quinque & triginta millia vncialium: medium, *quadragies*, tonnam vncialium efficiat. Fuiſſe ſummam mediocrem, vel inde apparet, quod ad cenſum Senatorium explendum data eſt, qui, ſi Suetonium ſequamur, Auguſto c. 41, ab illo conſtitutus eſt *duodecies* h. e. triginta millium vncialium. Itaque ipſum *quaterdecies* iam nimium eſſe videtur. Quid ſi fuit CCCC HS. h. e. *quadringentorum millium*, quae ſunt 13333 $\frac{1}{3}$ imperiales ſ. vnciales 10000.

3 fundos emancipauit) Solenni ritu e ſuo dominio dimiſit & filio tradidit, vt iam verus illorum dominus eſſet, neque retrahi aut reuocari munus poſſet.

5 pater-

imia pietas, quae hanc ipſam matris liberalitatem, & ſtatim patris hereditatem, & adoptionem a vitrico
5 meruit. Auget haec & natalium & paternarum facultatum ſplendor; quibus ſingulis multum commendationis acceſſurum etiam ex meis precibus, in-
6 dulgentiae tuae credo. Rogo ergo, Domine, vt me exoptatiſſimae mihi gratulationis compotem facias, & honeſtis (vt ſpero) adfectibus meis praeſtes, vt non in me tantum, verum & in amico gloriari iudiciis tuis poſſim.

IV. (VI) C. PLINIVS TRAIANO.

Medico ſuo ciuitatem Romanam: Antoniae libertis feminis Ius Quiritium petit. Conf. ep. 22.

Proximo anno, Domine, grauiſſima valitudine vsque ad periculum vitae vexatus iatralipten adſumſi: cuius ſolicitudini & ſtudio, tuae tantum indulgentiae beneficio referre gratiam poſſum. Qua-
2 re rogo, des ei ciuitatem Romanam. Eſt enim peregrinae conditionis, manumiſſus a peregrina. Vocatur ipſe Harpocras: patronam habuit Thermuthin Theonis, quae iampridem defuncta eſt. Idem rogo, des ius Quiritium libertis Antoniae Maximillae, ornatiſſimae feminae, Heliae & Antoniae Harmeridi. Quod a te, petente patrona, peto.

V.

5 paternarum facultatum) Recte monet Cellarius, eas non omnes perueniſſe ad hunc filium, qui alioquin opus non habuiſſet liberalitate matris. Forte fratres habuit.

4, 2 ius Quiritium) Hodie, beneficio praeſertim Ill. Spanhemii, qui iſta in Orbe Romano expediuit feliciter, ſatis conſtat de gradibus *ciuitatis Romanae*, in iisque ſummum eſſe, *ius* ipſum *Quiritium.* Habemus in compendium relatas tum aliorum tum Spanhemii obſeruationes in Ill. Heineccii append. ad L. I. antiquitt. iur. Ro.

5, 1

V. (XI) C. PLINIVS TRAIANO.

Alexandrinam etiam ciuitatem Harpocrati datam laetatur, cui literas ad praefectum Aegypti, ſibi licentiam occurſus longioris petit.

Exprimere, Domine, verbis non poſſum, quanto me gaudio adfecerint epiſtolae tuae, ex quibus cognoui te Harpocrati, iatraliptae meo, etiam Alexandrinam ciuitatem tribuiſſe, quamuis ſecundum inſtitutionem principum, non temere eam dare propoſuiſſes. Eſſe autem Harpocran νομȣ̃ μεμφιτικȣ̃ indico tibi. Rogo ergo, indulgentiſſime impera- 2
tor, vt mihi ad Pompeium Plantam, praefectum Aegypti, amicum tuum, ſic, vt promiſiſti, epiſtolam mittas. Obuiam iturus, quo maturius, Domine, exoptatiſſimi aduentus tui gaudio frui poſſim, rogo, permittas mihi, quam longiſſime occurrere tibi.

VI. (XII) C. PLINIVS TRAIANO.

Medici propinquis ciuitatem, & aliis ius Quiritium petit.

Proxima infirmitas mea, Domine, obligauit me Poſtumio Marino medico: cui parem gratiam referre beneficio tuo poſſum, ſi precibus meis, ex conſuetudine bonitatis tuae, indulſeris. Rogo ergo, 2
vt propinquis eius des ciuitatem, Chryſippo Mithridatis, vxorique Chryſippi Stratonicae Epigoni, item liberis

5, 1 *epiſtolae tuae*) Reſpondet praeſertim epiſtolae 23 huius libri, quae cum 22 ante hanc legi omnino debet.

νομȣ̃) Latina voce vtitur Traianus, vel librarii, ep. 23. De *nomis* ſ. praefecturis Aegyptiis inſpicere praeſtat Marshamum in Can. Chron. p. 391. ſq. & ipſum praeſertim Geographum, Cellarium.

liberis eiusdem Chryſippi, Epigono & Mithridati, ita vt ſint in patris poteſtate, vsque iis in libertos ſeruetur ius patronorum. Item rogo, indulgeas ius Quiritium L. Satrio Abaſcantio, & P. Caeſio Phoſphoro, & Panchariae Soteridi. Quod a te, volentibus patronis, peto.

VII. (XIII) C. PLINIVS TRAIANO.

Praeturam amico, Accio Surae, petit.

Scio, Domine, memoriae tuae, quae eſt benefaciendi tenaciſſima, preces noſtras inhaerere: quia tamen in hoc quoque ſaepe indulſiſti, admoneo ſimul & impenſe rogo, vt Accium Suram praetura exornare digneris, cum locus vacet. Ad quam ſpem alioqui quietiſſimum hortatur & natalium ſplendor, & ſumma integritas in paupertate, & ante omnia, felicitas temporum, quae bonam conſcientiam ciuium tuorum ad vſum indulgentiae tuae prouocat & attollit.

VIII. (XIV) C. PLINIVS TRAIANO.

Sacerdotium ſibi petit.

Quum ſciam, Domine, ad teſtimonium laudemque morum meorum pertinere, tam boni principis

6, 2 Epig. & Mithr.) Obſeruamus hic quoque morem Graecorum, qui aui vtriusque nominibus appellarent ſuos liberos: quae res obſcuritatem non nunquam ex hominum eiusdem nominis confuſione parit.

in patris poteſtate) Nam *patria poteſtas* eſt pars Romanae ciuitatis, non minus quam *ius patronorum*. Vult ergo Plinius, vt ius ciuitatis retro etiam valeat ad patriam poteſtatem in eos quoque liberos, qui ante nati ſunt, &c.

ius Quiritium) Iam fuere ciues, ſed ſummum gradum ciuitatis illis petit Plinius. Vid. ad 10, 4, 2.

8 ſeptem-

cipis iudicio exornari: rogo, dignitati, ad quam me prouexit indulgentia tua, vel auguratum, vel ſeptemuiratum, quia vacant, adiicere digneris, vt iure ſacerdotii precari deos pro te publice poſſim, quos nunc precor pietate priuata.

IX. (XV) C. PLINIVS TRAIANO.

Victoriam Traiano gratulatur.

Victoriae tuae, optime imperator, maximae, pulcherrimae, antiquiſſimae, & tuo nomine & reipublicae gratulor, deosque immortales precor, vt omnes cogitationes tuas tam laetus ſequatur euentus; vt virtutibus tantis gloria imperii & nouetur & augeatur.

X. (XXVI) C. PLINIVS TRAIANO.

Seruilii aduentum nuntiat.

Seruilius Pudens legatus, Domine, VIII calend. Decembr. Nicomediam venit: meque longae exſpectationis ſolicitudine liberauit.

XI. (XXVII) C. PLINIVS TRAIANO.

Roſianum commendat.

Roſianum Geminum, Domine, arctiſſimo vinculo mecum tua in me beneficia iunxerunt. Habui enim illum quaeſtorem in conſulatu, mei ſumme obſeruantiſſimum expertus. Tantam mihi poſt conſulatum reuerentiam praeſtat, vt publicae neceſ-

 ſitudinis

8 *ſeptemuiratum*) Epulonum, de quo ad 2, 11, 12. *Auguratum* accepiſſe, teſtatur inſcriptio antiqua, quam etiam nos cum vita Plinii damus.

10 *Nicomediam*) Bithyniae caput. Scripta ergo haec epiſtola eſt ex Prouincia, vt maior pars reliquarum.

11, 2

ſitudinis pignora priuatis cumulet officiis. Rogo ergo, vt ipſe apud te, pro dignitate eius, precibus meis faueas: cui &, ſi quid mihi credis, indulgentiam tuam dabis. Dabit ipſe operam, vt in his, quae ei mandaueris, maiora mereatur. Parciorem me in laudando facit, quod ſpero, tibi & integritatem eius, & probitatem, & induſtriam non ſolum ex eius honoribus, quos in vrbe ſub oculis tuis geſſit, ve-
3 rum etiam ex commilitio, eſſe notiſſimam. Illud vnum, quod propter caritatem eius nondum mihi videor ſatis plene feciſſe, etiam atque etiam facio; teque, Domine, rogo, gaudere me exornata quaeſtoris mei dignitate, id eſt, per illum mea, quam maturiſſime velis.

XII. C. PLINIVS TRAIANO.

Gratias agit, quod Coelium ex conſulatu in Bithyniam miſſurus ſit.

Difficile eſt, Domine, exprimere verbis, quantam perceperim laetitiam, quod & mihi & ſocrui meae praeſtitiſti, vt ad finem conſulatus Coelium
2 Clementem in hanc prouinciam transferres. Ex illo enim menſuram beneficii tui penitus intelligo, quum tam plenam indulgentiam cum tota domo mea experiar: cui referre gratiam parem ne audeo quidem, quamuis maxime debeam. Itaque ad vota confugio, deosque precor, vt iis, quae in me aſſidue confers, non indignus exiſtimer.

XIII.

11, 2 in his, quae) In muneribus, quae ei mandaueris. * Obſeruanda res leuicula, quia *in* praepoſitio quibusdam praeter rem hic ſuſpecta eſt.

14 di-

XIII. (LXIV) C. PLINIVS TRAIANO.

Tabellarium regis Sauromatae ad Traianum mittit.

Scripſit mihi, Domine, Lycormas, libertus tuus, vt, ſi qua legatio a Boſporo veniſſet, vrbem petitura, vsque in aduentum ſuum retineretur. Et legatio quidem duntaxat in eam ciuitatem, in qua ipſe ſum, nulla adhuc venit; ſed venit tabellarius Sauromata, quem ego, vſus opportunitate, quam mihi caſus obtulerat, cum tabellario, qui Lycormam ex itinere praeceſſit, mittendum putaui, vt poſſis ex Lycormae & ex regis epiſtolis pariter cognoſcere, quae fortaſſe pariter ſcire deberes.

XIV. (LXV) C. PLINIVS TRAIANO.

Diplomate ſe tabellarium Sauromatam iuuiſſe ſignificat.

Rex Sauromates ſcripſit mihi, eſſe quaedam, quae deberes quam maturiſſime ſcire: qua ex cauſſa feſtinationem tabellarii, quem ad te cum epiſtolis miſit, diplomate adiuui.

XV. (LXVIII. C.) C. PLINIVS TRAIANO.

Excuſat, quod legatum regis Sauromatae non retinuerit.

Legato Sauromotae regis, quum ſua ſponte Niceae, vbi me inuenerat, biduo ſubſtitiſſet, lon-

 giorem

14 *diplomate adiuui*) Cuius ea vis erat, vt publice praebitis equis & vehiculis curſus illius adiuuaretur. Sic enim Plut. in Galba p. 1494 H. Steph. Τῶν ὑπάτων οἰκέτας δημοσίους προχειρισαμένων, τὰ δόγματα κομίζοντας τῷ αὐτοκράτορι, καὶ τὰ καλούμενα διπλώματα σεσημασμένα δόντων, ἃ γνωρίζοντες οἱ κατὰ πόλιν ἄρχοντες, ἐν ταῖς τῶν ὀχημάτων ἀμοιβαῖς ἐπιταχύνουσι τὰς προπομπὰς τῶν γραμματηφόρων. Add. 10, 121.

15, 2

giorem moram faciendam, Domine, non putaui: primum quod incertum adhuc erat, quando libertus tuus Lycormas venturus eſſet; deinde quod ipſe proficiſcebar in diuerſam prouinciae partem, ita officii
2 neceſſitate exigente. Haec in notitiam tuam perferenda exiſtimaui, quia proxime ſcripſeram, petiiſſe Lycormam, vt legationem, ſi qua veniſſet a Boſporo, vsque in aduentum ſuum retinerem. Quod diutius faciendi nulla mihi probabilis ratio occurrit; praeſertim quum epiſtolae Lycormae, quas detinere, vt ante praedixi, nolui, aliquot diebus hunc legatum anteceſſurae viderentur.

XVI. (LXXV) C. PLINIVS TRAIANO.

Callidromum, multorum variante fortuna ſeruum, Traiano mittit.

Apuleius, Domine, miles, qui eſt in ſtatione Nicomedenſi, ſcripſit mihi, quendam nomine Callidromum, quum detineretur a Maximo & Dionyſio piſtoribus, quibus operas ſuas locauerat, confugiſſe ad tuam ſtatuam, perductumque ad magiſtratus indicaſſe, ſeruiſſe aliquando Laberio Maximo, captumque a Suſago in Moeſia, & a Decebalo muneri miſſum Pacoro, Parthiae regi, pluribusque annis in miniſterio eius fuiſſe: deinde fugiſſe, atque ita in Ni-
2 comediam perueniſſe. Quem ego perductum ad me, quum eadem narraſſet, mittendum ad te putaui. Quod

15, 2 proxime ſcripſeram) Ep. 13.

16, 1 ad tuam ſtatuam) Tanquam ad aſylum: de qua re copioſe Lipſ. ad Tac. A. 3,36 ſ. Excurſ. F.

2 mittendum ad te) Qui forte referre poſſet de rebus Parthicis, quae audire Traiani intereſſet.

3 apo-

Quod paullo tardius feci, dum requiro gemmam,
quam ſibi, habentem imaginem Pacori, & quibus
inſignibus ornatus fuiſſet, ſubtractam indicabat.
Volui enim hanc quoque, ſi inueniri potuiſſet, ſimul 3
mittere, ſicut glebulam miſi, quam ſe ex Parthico
metallo attuliſſe dicebat. Signata eſt anulo meo,
cuius apoſphragiſma, quadriga.

XVII. (LXXXVI) PLINIVS TRAIANO.

Procuratorem Caeſaris teſtimonio proſequitur.

Maximum, libertum & procuratorem tuum, Domine, per omne tempus, quo fuimus vna, probum, & induſtrium, & diligentem, ac, ſicut rei tuae amantiſſimum, ita diſciplinae tenaciſſimum expertus, libenter apud te teſtimonio proſequor ea fide, quam tibi debeo.

XVIII. (LXXXVII) C. PLINIVS TRAIANO.

Gabium Baſſum laudat apud Traianum.

Gabium Baſſum, Domine, praefectum orae Ponticae, integrum, probum, induſtrium, atque inter iſta reuerentiſſimum mei expertus, voto pariter & ſuffragio proſequor, ea fide quam tibi debeo: quem abunde conſpexi inſtructum commilitio tuo,

3 *apoſphragiſma*) Expreſſa imago: ſic impedire vult, ne quid ſubiiciatur aliud. Opportune comparauit Cellarius, quod eſt apud Capitolinum in Albino c. 2 ex literis Commodi, *Super hoc ad procuratores meos literas miſi, quas ipſe ſignatas excipies ſigno Amazoniae.*

17 *Maximum*) de quo etiam ep. 28, 5 it. 36 & 37.

18 *Gabium Baſſum*) Laudat etiam ep. 32.

cuius diſciplinae debet, quod indulgentia tua dignus
2 eſt. Apud me & milites & pagani, a quibus iuſti-
tia eius & humanitas penitus inſpecta eſt, certatim ei,
qua priuatim, qua publice, teſtimonium retribue-
runt. Quod in notitiam tuam perfero ea fide, quam
tibi debeo.

XIX. (LXXXVIII) C. PLINIVS TRAIANO.

Filium commilitonis ſui, & ipſum acrem militem, commendat.

Nymphidium Lupum, Domine, primipilarem,
commilitonem habui, quum ipſe tribunus eſ-
ſem, ille praefectus: inde familiariter diligere coepi.
Creuit poſtea caritas ipſa mutuae vetuſtate amicitiae.
2 Itaque & quieti eius inieci manum, & exegi, vt me
in Bithynia conſilio inſtrueret. Quod ille amiciſſi-
me, & otii & ſenectutis ratione poſtpoſita, & iam
3 fecit, & facturus eſt. Quibus ex cauſſis neceſſitudi-
nes eius inter meas numero, & filium in primis,
Nymphidium Lupum, iuuenem probum, induſtri-
um, & egregio patre digniſſimum, ſuffecturum in-
dulgentiae tuae: ſicut primis eius experimentis co-
gnoſcere potes, quum praefectus cohortis pleniſſi-
mum teſtimonium meruerit Iulii Ferocis & Fuſci
Salinatoris, clariſſimorum virorum. Meum gau-
dium, Domine, meam gratulationem filii honores
continuent.

PLI-

19, 3 ſuffecturum indulg.) Dignum illa, qui capere eam, agnoſcere, aeſtimare, tueri, poſſit. Laudarunt iam viri docti Stat. Silu. 2, 175. *Vade puer, tantisque enixus ſuffice donis.*

3 continuent) Haec eſt petitio ipſa, & argumentum adeo epiſtolae. * Nempe ſic legendum puto leuiſſime immutata lectione Boxhornii, vt ſuperiores taceam, & Cellarii, qui illam debent,

PLINII ET TRAIANI EPISTOLAE MVTVAE.

XX. (III) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Excuſat ſe, quod praefectus aerario patrocinium Afris negauerit, & rurſus iubente ſenatu praeſtiterit.

Vt primum me, Domine, indulgentia veſtra promouit ad praefecturam aerarii Saturni, omni-

debent, puto Aldo, in cuius editione 1518 vt & in Grut. 1620 legitur, *filii honore continerent*, vnde ipſi fecerunt, *honores continerent*. Gruterianae 1611 lectio *mea gratulatio filii honore continuetur*. (*continetur* repoſuit, ſeruatis caeteris, Longolius) mutat nimis multa ab antiqua ſcriptura. Quam vicina ſint *continuent* & *continerent*, facile intelligunt, qui tractarunt libros. Sententia aperta, Plinio digna, & prope neceſſaria, niſi velimus, nihil illum hac epiſtola petiiſſe.

20, 1 indulgentia veſtra) Cuius? Traiani & Neruae tum adhuc viuentis? Ita ſecutus Lipſium & Rittershuſium Cellarius. Contradicit ſubductis temporum rationibus doctiſſimus Maſſonus ad Annum Chr. XCVIII §. 7. ſed ita, vt licet recte poſuerit calculos; tamen hoc non effecerit, fieri non potuiſſe, vt Nerua adhuc viuente praefectura haec demandata Plinio fuerit. Prouocat ad 10, 24, 3 vbi *primum valitudine* Neruae (demus ei, hanc fuiſſe vltimam, & ſtatim ita grauem, vt per eam non potuerit praefecturam decernere Secundo) *poſtea curis delegati officii* (demus de hac praefectura ſermonem eſſe) *ſe retentum*. Sed nonne potuit ante delegatum eſſe, aditum poſt aliquod vnius alteriusue menſis interuallum? Hoc ſi ponas, calculi Maſſoniani ſtabunt, & tamen Praefecturam ab vtroque Imperatore acceperit Plinius, qui hic pariter & 10, 24, 3 non videtur contra morem ſuum & ſaeculi plurium numero de vno Traiano vſus fuiſſe; praeſertim poſteriore loco, vbi & Patris Neruae & Traiani filii diſerta mentio proxime praeceſſit. Igitur hoc quidem in loco praeſidium non inuenit illa ſequioris aeui ratio, quam *voſſitationem*, digno hac re vocabulo, appellant. Agit de origine huius rei Baelius in epiſtol. p. 279 ſq. vbi ſemina quaſi ab hoc aeuo & ipſe repetit; ſed idem obſeruat, in Symmachi adeo epiſtolis videri reſpici ad collegas imperii, cum *veſtrae maieſtatis, veſtri numinis* &c. fit mentio.

aerarii Saturni) Videntur antiquiſſimis Diis & aetatis ratione

bus aduocationibus, quibus alioqui nunquam eram promiſcue functus, renuntiaui, vt toto animo, dele-
2 gato mihi officio vacarem. Qua ex cauſſa, quum patronum me prouinciales optaſſent contra Marium Priſcum, & petii veniam huius muneris, & impetraui: ſed quum poſtea conſul deſignatus cenſuiſſet, agendum nobiſcum, quorum erat excuſatio recepta, vt eſſemus in ſenatus poteſtate, pateremurque nomina noſtra in vrnam coniici, conuenientiſſimum eſſe tranquillitati ſaeculi putaui, praeſertim tam moderatae voluntati ampliſſimi ordinis non repugnare.
3 Cui obſequio meo, opto, vt exiſtimes conſtare rationem, quum omnia facta dictaque mea probare ſanctiſſimis moribus tuis cupiam.

XXI. (IV) TRAIANVS PLINIO S.

Et ciuis & ſenatoris boni partibus functus es, obſequium ampliſſimi ordinis, quod iuſtiſſime exigebat,

tione auaris, aerarium credidiſſe Romani, vt Opi h. e. Telluri Deorum Matri, de quo Cic. Phil. 1, 7 & 2, 14 it. 37, & Saturno, de quo etiam Sueto. Claud. c. 24. Quin vnum idemque templum Saturni & Opis, nunc a marito nunc ab vxore denominatum videtur fuiſſe. Habuiſſe enim communem aedem hos coniuges, apparet non ex P. Victore modo, qui Regione octaua ſ. foro Romano *aedem Opis & Saturni* iunctim memorat, quum apud Sextum Rufum eadem Regione ſolius *Saturni templum* nominetur: ſed etiam ex inſcriptione apud Gruterum p. 26, 3 vbi *locus adſignatus aedi Opis & Saturni* dicitur &c. Non omiſit hoſce Deos paredros vir doctus Georgius d' Arnaud c. 23.

2 *contra Marium Priſcum)* Vid. ſupra 2, 11.

conſul deſignatus) * Quidni *Conſules deſignati?* Fuit forte in libro antiquo COSS. DESS. vltima litera facile periit. Sed potuit tamen fieri, vt alter Conſulum deſignatorum primo ita *cenſuerit*, (quod Senatorium verbum eſt) eique alii poſtea adſenſi ſint. Quare nihil contra libros hic mutandum.

in vrnam coniici) vt ſorte definiretur, quis inter plures a Senatu nominatos accuſaret Marium Priſcum.

22, 1 annos

gebat praeſtando. Quas partes impleturum te ſecundum ſuſceptam fidem confido.

XXII. (VII) C. PLINIVS TRAIANO.

Gratias agit pro impetratis, quae rogauerat, & Alexandrinam quoque ciuitatem iatraliptae ſuo petit. Conf. ep. 4 & 5.

Ago gratias, Domine, quod & ius Quiritium libertis neceſſariae mihi feminae, & ciuitatem Romanam Harpocrati, iatraliptae meo, ſine mora indulſiſti. Sed quum annos eius & cenſum, ſicut praeceperas, ederem, admonitus ſum a peritioribus, debuiſſe me ante ei Alexandrinam ciuitatem impetrare, deinde Romanam, quoniam eſſet Aegyptius.
Ego autem, quia inter Aegyptios, caeteroſque pe- 2
regrinos, nihil intereſſe credebam, contentus fueram hoc ſolum ſcribere tibi, eum ſcilicet a peregrina manumiſſum, patronamque eius iam pridem deceſſiſſe. De qua ignorantia mea non queror, per quam ſtetit, vt tibi pro eodem homine ſaepius obligarer. Rogo itaque, vt beneficio tuo legitime frui poſſim, tribuas

22,1 *annos & cenſum*) Haec enim profeſſio neceſſaria, vt ſcribatur aliquis in tabulis cenſualibus. Notum ex oratione pro Archia Poëta.

2 *per quam ſtetit, vt*) Elegans erroris ſui excuſatio. Non queror de errore meo, quum non vno libello petii, quod petendum erat; non excuſo tibi duplicem obiectam pro vna reſpondendi moleſtiam: nam eadem etiam tibi nata eſt bis mihi gratificandi, mihi nata bis tibi gratias agendi occaſio. Sed illud noue dictum, *per quam ſtetit, vt obligarer.* Cum enim in hac formula, *ſtetit* alias vim ſuam retineat, vt ſit *ſubſtitit, non progreſſum eſt, impeditum eſt:* non ſequuntur apud antiquos, quantum obſeruauerim, niſi verba negatiua. Habuit tamen Secundus Praeceptoris ſui auctoritatem. Sic enim Fabius decl. 250 p. 451 Bur. *Fortaſſe per te ſtetit, vt iniuriam hic quoque faceret.*

buas ei & Alexandrinam ciuitatem, & Romanam. Annos eius & cenſum (ne quid rurſus indulgentiam tuam moraretur) libertis tuis, quibus iuſſeras, miſi.

XXIII. (VIII) TRAIANVS PLINIO S.

Ciuitatem Alexandrinam, ſecundum inſtitutionem principum non temere dare propoſui: ſed cum Harpocrati, iatraliptae tuo, iam ciuitatem Romanam impetraueris, huic quoque petitioni tuae negare non ſuſtineo. Tu ex quo nomo ſit, notum mihi facere debebis, vt epiſtolam tibi ad Pompeium Plantam, praefectum Aegypti, amicum meum, mittam.

XXIV. (IX) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Commeatum in agros excurrendi petit, tum rerum ſuarum cauſſa, tum vt templum exſtruat.

Quum diuus pater tuus, Domine, & oratione pulcherrima, & honeſtiſſimo exemplo, omnes ciues ad munificentiam eſſet cohortatus; petii ab eo, vt ſtatuas principum, quas in longinquis agris per plures ſucceſſiones traditas mihi, quales acceperam, cuſtodiebam, permitteret in municipium transferre,
2 adiecta ſua ſtatua. Quodque ille mihi cum pleniſſimo teſtimonio indulſerat, ego ſtatim decurionibus ſcripſeram, vt adſignarent ſolum, in quo templum pecunia mea exſtruerem: illi in honorem operis
3 ipſius electionem loci mihi obtulerunt. Sed primum

23 *ex quo nomo ſit*) Reſpondet Plinius ſupra ep. 5, vbi aliquid de *nomo*.

24, 1 *in municipium*) Tifernum Tiberinum. Videtur enim idem templum, de quo 4,1,5.

3 dele-

mum mea, deinde patris tui valetudine, poſtea curis
delegati a vobis officii retentus, nunc videor com-
modiſſime poſſe in rem praeſentem excurrere. Nam
& menſtruum meum calend. Septembris finitur, &
ſequens menſis complures dies feriatos habet. Ro- 4
go ergo, ante omnia permittas mihi, opus quod in-
choaturus ſum, exornare & tua ſtatua: deinde, vt
hoc facere quam maturiſſime poſſim, indulgeas com-
meatum. Non eſt autem ſimplicitatis meae diſſi- 5
mulare apud bonitatem tuam, obiter te plurimum
collaturum vtilitatibus rei familiaris meae. Agro-
rum enim, quos in eadem regione poſſideo, locatio
quum alioqui CCCC excedat, adeo non poteſt dif-
ferri, vt proximam putationem nouus colonus face-
re debeat. Praeterea continuae ſterilitates cogunt
me de remiſſionibus cogitare: quarum rationem,
niſi praeſens, inire non poſſum. Debebo ergo, Do- 6
mine, indulgentiae tuae & pietatis meae celeritatem,
& ſtatus ordinationem, ſi mihi ob vtraque haec de-
deris

3 delegati a vobis off.) Loquitur de Praefectura aerarii Saturni. Vid. ad 10, 20, 1.

menſtruum meum) Pulchre hic oſtendit Buchnerus, per menſtruas vices adminiſtrari ſolita Romae collegarum munera. De faſcibus Conſulum res apparet etiam ex Sueto. Caeſ. 20 & Gell. 2, 15.

dies feriatos) Vindemiales praeſertim, item ludos, quod apparet ex Kalendariis.

5 putationem) Vinearum, quae fit mox a vindemia. Vid. Col. 4, 9, 1. & 4, 10, 3.

de remiſſionibus) Vid. 9, 37, 2. Sed de hac ipſa re videtur agere 8, 2 int.

6 pietatis celerit.) Vt templo aedificando, ponendisque in eo ſtatuis, mox ſatisfaciam meae in Neruam atque te pietati.

ſtatus ordinationem) Vt mox conſtituere poſſim, quid meum ſit, quid alienum, quod ſcire ante non poſſum, quam remiſſiones illae ordinatae fuerint. *Status* hanc ſignificationem eſſe, vt certam & ſecuram patrimonii etiam rationem poſſeſſionemque

deris commeatum XXX dierum. Neque enim anguſtius tempus praefinire poſſum, quum & municipium & agri, de quibus loquor, ſint vltra centeſimum & quinquageſimum lapidem.

XXV. TRAIANVS PLINIO S.

Et priuatas multas & omnes publicas cauſſas petendi commeatus reddidiſti: mihi autem vel ſola voluntas tua ſuffeciſſet. Neque enim dubito te, vt primum potueris, ad tam diſtrictum officium reuerſurum. Statuam poni mihi a te eo, quo deſideras loco, quamquam eiusmodi honorum parciſſimus, tamen patior, ne impediſſe curſum erga me pietatis tuae videar.

XXVI. (XVI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Suum ad Bithyniam acceſſum nuntiat.

Quia confido, Domine, ad curam tuam pertinere, nuntio tibi, me Epheſum cum omnibus meis ὑπὲρ Μαλέαν nauigaſſe. Quamuis contrariis ventis retentus, nunc, deſtino partim orariis nauibus, partim vehiculis, prouinciam petere. Nam ſicut itineri

nemque notare poſſit, nullum dubium eſt: licet exempla, quae hic dedit Gronouius, ad rem familiarem, certe ſolam, pertinere non putem. Vid. Vell. 2, 2, 3. 2, 72, 5. Tac. 3, 28, 5.

26 *ὑπὲρ Μαλέαν*) Mentionem huius infimi ad auſtrum promontorii Laconiae facit quaſi prouerbio, quod infame naufragiis & latronibus eſſet. Vid. Berkel. ad Steph. Byzant. h. v.

orariis nauibus) paruis, quibus *orae* leguntur, an quae *oris* i. e. funibus e litore trahuntur? Recte huc aduocauit vir doctus illud Rutilii 1, 219 *Progredimur paruis per litora proxima cymbis, Quarum perfugio crebra pateret humus.*

teſiae

itineri graues aeſtus, ita continuae nauigationi eteſiae reluctantur.

XXVII. (XVII) TRAIANVS PLINIO S.

Recte renuntiaſti mihi, Secunde cariſſime. Pertinet enim ad animum meum, quali itinere in prouinciam peruenias. Prudenter autem conſtituis interim nauibus, interim vehiculus vti, prout loca ſuaſerint.

XXVIII. (XVIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Nuntiat ſe tandem in prouinciam veniſſe, & rationes excutere, propter quas menſorem ex vrbe petit.

Sicut ſaluberrimam nauigationem, Domine, vsque Epheſum expertus, ita inde, poſtquam vehiculis iter facere coepi, grauiſſimis aeſtibus, atque etiam febriculis, vexatus Pergami ſubſtiti. Rurſus, quum 2 tranſiſſem in orarias nauiculas, contrariis ventis retentus, aliquanto tardius, quam ſperaueram, id eſt XV calend. Octobres, Bithyniam intraui. Non poſſum tamen de mora queri, cum mihi contigerit, quod erat auſpicatiſſimum natalem tuum in prouincia celebrare. Nunc rei publicae Pruſenſium im- 3 pendia, reditus, debitores excutio: quod ex ipſo tractu magis ac magis neceſſarium intelligo. Multae enim pecuniae variis ex cauſſis a priuatis detinentur: praeterea quaedam minime legitimis ſumtibus erogantur. Haec tibi, Domine, in ipſo ingreſſu 4 meo

eteſiae reluct.) Tendenti nempe in Bithyniam, verſus Septentrionem, reflant eteſiae, boreales venti, etiam Nilum retinere quibusdam crediti &c.

meo ſcripſi. Quintodecimo calend. Octob. Domine, prouinciam intraui, quam in eo obſequio, in ea erga te fide quam de genere humano mereris, in-
5 ueni. Diſpice, Domine, an neceſſarium putes, mittere huc menſorem. Videntur enim non mediocres pecuniae poſſe reuocari a curatoribus operum, ſi menſurae fideliter aguntur. Ita certe proſpicio ex ratione Pruſenſium, quam cum Maximo tracto.

XXIX. TRAIANVS PLINIO S.

Cuperem ſine querela corpuſculi tui, & tuorum, peruenire in Bithyniam potuiſſes, ac ſimile tibi iter ab Epheſo ei nauigationi fuiſſet, quam expertus
2 *vsque illo eras. Quo autem die perueniſſes in Bithyniam, cognoui, Secunde cariſſime, literis tuis. Prouinciales, credo, proſpectum ſibi a me, intelligent. Nam & tu dabis operam, vt manifeſtum ſit, illis electum te eſſe, qui ad eosdem mei loco mittereris.*
3 *Rationes autem in primis tibi rerum publicarum excutiendae ſunt. Nam & eſſe eas vexatas ſatis conſtat.*

28, 5 *menſorem*) *aedificiorum* intellige, quod nomen etiam adiicitur, in vetuſtis aliquot inſcriptionibus apud Grut. p. 623. ſ. Sunt nempe hi *menſores* architecti, qui dimenſis omnibus aeſtimant materiam pariter atque operam aedificiorum. Videtur autem Plinius Roma petiiſſe menſorem, non tam, quod peritus nemo eſſet in prouincia; quam quod fidem non haberet Graeculis, metueretque, ne illi odio aut amori, vel lucro adeo, plus darent, quam fidei & religioni. Quam frequens hic fraus fuerit, docet titulus Digeſtorum 11, 6 ſi menſor falſum modum dixerit. Ad ſimilem quaeſtionem ſimile reſponſum accipit Secundus 48, 6. 49, 3.

ſi - aguntur) Vix ferri hic poteſt indicatiuus modus, non propter conditionalem *ſi*, quae ſine dubio indicatiuo ſaepe iungitur; Sed quod ipſa ſententia omnino ſuſpenſa, & cum modeſta dubitatione coniuncta, videtur. Noluì tamen contra libros, quod ſciam, omnes aliquid mutare. Sic mox 40, 4.

32 bene-

ſtat. Menſores vix etiam iis operibus, quae aut Romae, aut in proximo, fiunt, ſufficientes habeo: ſed in omni prouincia inueniuntur, quibus credi poſſit, & ideo non deerunt tibi, modo velis diligenter excutere.

XXX. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Conſulit, cuſtodiae per publicos ſeruos adſeruandae ſint, an per milites.

Rogo, Domine, conſilio me regas haeſitantem,
vtrum per publicos ciuitatum ſeruos (quod vs-
que adhuc factum) an per milites, adſeruare cuſto-
dias debeam. Vereor enim, ne & per ſeruos publi-
cos parum fideliter cuſtodiantur, & non exiguum
militum numerum haec cura diſtringat. Interim 2
publicis ſeruis paucos milites addidi. Video tamen
periculum eſſe, ne id ipſum vtrisque negligentiae
cauſſa ſit; dum communem culpam hi in illos, illi
in hos regerere poſſe confidunt.

XXXI. (XXI) TRAIANVS PLINIO S.

Nihil opus eſt, mi Secunde cariſſime, ad continendas cuſtodias, plures commilitones conuerti. Perſeueremus in ea conſuetudine, quae iſti prouinciae eſt, vt per publicos ſeruos cuſtodiantur. Etenim, vt fideliter hoc faciant, in tua ſeueritate ac diligentia poſitum eſt. In primis enim, ſicut ſcribis, verendum eſt, ne, ſi permiſceantur ſeruis publicis milites, mutua inter ſe fiducia negligentiores ſint: ſed & illud haereat nobis, quam pauciſſimos milites a ſignis auocandos eſſe.

XXXII. (XXII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Cur nondum a Baſſo ſupernumerarios milites reuocauerit, ſignificat.

Gabius Baſſus, praefectus orae Ponticae & reuerentiſſime & officioſiſſime, Domine, venit ad me, & compluribus diebus fuit mecum. Quantum perſpicere potui, vir egregius, & indulgentia tua dignus: cui ego notum feci, praecepiſſe te, vt ex cohortibus, quibus me praeeſſe voluiſti, contentus eſſet beneficiariis decem, equitibus duobus, centurione vno. Reſpondit; non ſufficere ſibi hunc numerum, idque ſe ſcripturum tibi. Hoc in cauſſa fuit, quo minus ſtatim reuocandos putarem, quos habet ſupra numerum.

XXXIII. (XXIII) TRAIANVS PLINIO S.

Et mihi ſcribit Gabius Baſſus, non ſufficere ſibi eum militum numerum, qui vt daretur illi, mandatis meis complexus ſum. Quod quaeris, ſcripſiſſe me,

32 beneficiariis) Dubiae admodum conditionis homines in locum ſuum vindicaſſe videtur vir illuſtris Ge. Chriſti. Gebauerus in originibus feodi p. 6 ſqq. Breuiter, ſunt milites beneficio Ducis ſui ſ. Tribuni a durioribus militiae muneribus, portandi, fodiendi, liberi, vt propriam belli operam tanto enixius nauarent, quos proinde Duces cuſtodiae & miniſteriorum quorundam cauſſa circa ſe habebant, ἐπὶ θεραπείᾳ τῶν Μαγιστράτων τεταγμένοι, vt optime in gloſſis verborum iuris Car. Labbaei ex ipſius emendatione definiuntur. Haec deſcriptio ad loca veterum omnia conuenit, & ad conciliandum cum Feſto, i. e. Verrio Flacco, Vegetium etiam valet: quod ex Gebaueri obſeruatis in theſauro Linguae Latinae oſtendere non omittemus.

33 Quod quaeris ſcripſ.) * Locus depoſitus, cui tamen ſenſum mentemque reddidit, illuſtris Gebauerus laudatis modo origg. Feodi I, 4 p. 8 no. z.

Quoi

me, vt notum haberes, his literis ſubiici iuſſi. Multum intereſt, res poſcat, an homines imperare latius velint. Nobis autem vtilitas demum ſpectanda eſt: & quantum fieri poteſt, curandum, ne milites a ſignis abſint.

XXXIV. (XXIV) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Pruſenſium nomine balineum rogat exſtrui.

Pruſenſes, Domine, balineum habent & ſordidum & vetus. Id itaque, indulgentia tua, reſtituere deſiderant: ego tamen aeſtimans nouum fieri debere, videris mihi deſiderio eorum indulgere poſſe.
Erit enim pecunia, ex qua fiat: primum ea, quam 2
reuocare a priuatis & exigere iam coepi: deinde, quam ipſi erogare in oleum ſoliti, parati ſunt in opus

Quoi quae reſcripſerim, vt notum haberes. Mirifice fauet huic coniecturae antiqui Codicis lectio a Catanaeo prolata, *Quot quaeris ſcripſiſſe me*: Quam ſi recipimus, ipſum tamen *Quoi* non tam a Plinio, quam a librario antiquario, qui pro *Cui* ita dederit, acceptum referendum videtur.

34, *1 Ego tamen-videris*) Manifeſtum anacoluthon, ſiue Plinii fuſum incuria, ſiue deſcriptoribus imputandum ſit. Quam non infrequentia ſint talia apud optimos quosque ſcriptores, docent quos laudat Cort. ad Salluſt. Iug. 30, 1. add. Dauiſ. ad Cic. Tuſ. 2, 1. Simillimum eſt Hirtii de B. Afr. c. 25 pr. *Rex Iuba cognitis Caeſaris difficultatibus, & copiarum paucitate*, viſum eſt &c. Etiam hic plura dedit Dauiſius.

2 reuocare a priuatis) Vid. Ep. 28, 3.

in oleum) Quod publice praeberetur in balneis: vnde publicum munus vt *ſitonias*, ſic *eleonias*, σιτωνίας, ἐλαιωνίας, *emendi olei* de quo l. 18 §. 5 π. de vacat. & excuſ. muner. add. Cuiac. ad l. 6 π. de excuſationibus. Vetus lapis apud Grut. p. 376, 5 L. *Caecilius — HS. N. XXX Municipibus Comenſibus legauit, quorum reditu quotannis per Neptunalia oleum in campo, & in thermis, & balineis omnibus, quae ſunt Comi, populo praeberetur.*

balinei conferre. Quod alioqui & dignitas ciuitatis, & ſaeculi tui nitor poſtulat.

XXXV. (XXV) TRAIANVS PLINIO S.

Si inſtructio noui balinei oneratura vires Pruſenſium non eſt, poſſumus deſiderio eorum indulgere: modo ne quid ideo aut intribuant, aut minus illis in poſterum fiat ad neceſſarias erogationes.

XXXVI. (XXVI) PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De militibus, liberto Caeſaris relinquendis, conſulit.

Maximus, libertus & procurator tuus, Domine, praeter decem beneficiarios, quos adſignari a me Gemellino, optimo viro, iuſſiſti, ſibi quoque confirmat neceſſarios eſſe milites. Ex his interim, ſicut inueneram, in miniſterio eius relinquendos exiſtimaui: praeſertim quum ad frumentum comparandum iret in Paphlagoniam. Quin etiam tutelae cauſſa, quia deſiderabat, addidi duos equites. In futurum quid ſeruari velis, rogo reſcribas.

XXXVII. (XXIX) TRAIANVS PLINIO S.

Nunc quidem proficiſcentem, ad comparationem frumentorum, Maximum, libertum meum recte militibus inſtruxiſti. Fungebatur enim & ipſe extraordinario munere. Quum ad priſtinum actum reuerſus fuerit, ſufficient illi duo a te dati milites, &

36 Maximus) De quo etiam ep. 17.

beneficiarios) Vid. ad ep. 32.

interim, ſicut inuen.) * Videtur numerus militum deeſſe.

& totidem a Virbio Gemellino, procuratore meo, quem adiuuat.

XXXVIII. (XXX) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Conſulit de poena ſeruorum inter tirones repertorum.

Sempronius Caelianus, egregius iuuenis, repertos inter tirones, duos ſeruos miſit ad me: quorum ego ſupplicium diſtuli, vt te, conditorem diſciplinae militaris firmatoremque, conſulerem de modo poenae. Ipſe enim dubito ob haec maxime, quod, 2
vt iam dixerant, ſacramento militari nondum diſtributi in numeros erant. Quid ergo debeam ſequi, rogo, Domine, ſcribas, praeſertim quum pertineat ad exemplum.

XXXIX. (XXXI) TRAIANVS PLINIO S.

Secundum mandata mea fecit Sempronius Caelianus, mittendo ad te eos, de quibus cognoſci oportebat, an capitale ſupplicium meruiſſe videantur. Refert autem, voluntarii ſe obtulerint, an lecti ſint, vel etiam vicarii dati. Lecti ſi ſunt, inquiſitor 2
peccauit: ſi vicarii dati, penes eos culpa eſt, qui dederunt: ſi ipſi, quum haberent conditionis ſuae conſcientiam, venerunt, animaduertendum in illos erit. Neque enim multum intereſt, quod nondum per nu-

38, 1 duos ſeruos) Laudauit opportune Buchnerus, l. 11 ep. de re milit. vbi Marcianus, *Ab omni*, inquit, *militia ſerui prohibentur, alioquin capite puniuntur.*

39, 2 inquiſitor) *Libri veteres *inquiſitio*; quod praeferendum videtur, tanquam paullo abſtruſius, neque tamen non verum, vt *miniſterium* pro *miniſtris* & i. g. a.

meros diſtributi ſunt. Ille enim dies, quo primum probati ſunt, veritatem ab his originis ſuae exigit.

XL. (XXXII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Quaerit, quid faciendum de damnatis ſit, qui miniſteriis publicis ſe immiſcuerunt.

Salua magnitudine tua, Domine, deſcendas oportet ad meas curas, quum ius mihi dederis refe-
2 rendi ad te, de quibus dubito. In pleriſque ciuitatibus, maxime Nicomediae & Niceae, quidam vel in opus damnati, vel in ludum, ſimiliaque his genera poenarum, publicorum ſeruorum officio miniſterioque funguntur, atque etiam, vt publici ſerui, annua accipiunt. Quod ego quum audiſſem, diu multum-
3 que haeſitaui, quid facere deberem. Nam & reddere poenae poſt longum tempus pleroſque iam ſenes, &, quantum adfirmatur, frugaliter modeſteque viuentes, nimis ſeuerum arbitrabar; & in publicis officiis retinere damnatos, non ſatis honeſtum putabam; eosdem rurſus a republica paſci otioſos, inutile;

quo pr. probati ſunt) Quo tribunus vel ipſe Dux exploratione facta illos idoneos & recipiendos iudicauit, licet non ſtatim ſacramento dixerint. Explicat Vegetius 1, 4 *cuius aetatis tirones* probandi & c. 5 *qua ſtatura ſint* probandi &c. Probatur autem, vt obiter adiiciamus locum, qui nos detinuit, *adoleſcens vigilantibus oculis, erecta ceruice, lato pectore, humeris muſculoſis, valentibus digitis, longioribus brachiis, ventre modico, exilior cruribus, ſuris, & pedibus non ſuperflua carne diſtentis, ſed neruorum duritia collectis.* Quo igitur die probati ſunt, ſignificante eo, qui delectum agit, eos ſibi probari, ſe velle illos recipere indicare debent originem ſuam &c.

40, 2 in opus, in ludum) *In opus*, quale eſt *metalli*; *in ludum* gladiatorium, vel venatorium, vbi depugnandum cum beſtiis. Laudatus iam hic eſt Paullus rec. ſent. 5, 17. it. Vlpia. l. 8 π. de poenis §. 5 ſq.

3 peri-

utile; non paſci, etiam periculoſum exiſtimabam. Neceſſario ergo rem totam, dum te conſulerem, in 4
ſuſpenſo reliqui. Quaeres fortaſſe, quemadmodum euenerit, vt poenis, in quas damnati erant, exſoluerentur: & ego quaeſiui, ſed nihil comperi, quod adfirmare tibi poſſum. Vt decreta, quibus damnati erant, proferebantur; ita nulla monimenta, quibus liberati probarentur. Erant tamen, qui dicerent 5
deprecantes, iuſſu proconſulum legatorumue dimiſſos. Addebat fidem, quod credibile erat, neminem hoc auſum ſine auctore.

XLI. (XXXIII) TRAIANVS PLINIO S.

Memineris, idcirco te in iſtam prouinciam miſſum, quoniam multa in ea emendanda apparuerint. Erit autem vel hoc maxime corrigendum, quod qui damnati ad poenam erant, non modo ea ſine auctore, vt ſcribis, liberati ſunt: ſed etiam in conditionem proborum miniſtrorum retrahuntur. 2
Qui igitur intra hos proximos decem annos damnati, nec vllo idoneo auctore liberati ſunt, hos oportebit poenae ſuae reddi: ſi qui vetuſtiores inuenientur, & ſenes ante annos decem damnati, diſtribuamus illos in ea miniſteria, quae non longe a poena ſint. Solent enim eiusmodi, ad balineum, ad purgationes cloaca-

3 periculoſum) Ne victum peterent, vnde non oportet, cum damno priuatorum & rei publicae.

4 in quas damnati) *Libri quidam *dati*, eleganter & bonis auctoribus, ipſoque mox Traiano, vltimis proximae epiſtolae verbis.

quod - poſſum) Verius videtur *poſſim*, vt infinita magis & incerta reddatur oratio. Sed aetati ſuae hic forte indulſit Plinius, vt in illo *ſi aguntur* 10, 28, 5.

42, 1

cloacarum, item munitiones viarum & vicorum, dari.

XLII. (XXXIV) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Nicomedienſe incendium narrat, & inſtitutionem collegii fabrûm commendat.

Quum diuerſam partem prouinciae circumirem, Nicomediae vaſtiſſimum incendium multas priuatorum domos, & duo publica opera, quamquam via interiacente, Geruſian & Iſſon, abſumſit.
2 Eſt autem latius ſparſum: primum violentia venti, deinde inertia hominum, quod ſatis conſtat otioſos & immobiles tanti mali ſpectatores perſtitiſſe: & alioqui

42, 1 *Cum diuerſam partem*) Videtur hoc indicare, per abſentiam ſuam in diuerſa ac remotiore parte prouinciae rem ſecius adminiſtratam Nicomediae.

Geruſian) Geruſia, γερουσία ad verbum *Senatum* notat: vnde etiam Plutarchus lib. An ſeni reſp. p. 1413. extr. τὴν ἐν Λακεδαίμονι παραζευχθεῖσαν ἀριστοκρατίαν τοῖς βασιλεῦσιν ... ὁ Λυκοῦργος ἄντικρυς γερουσίαν ὠνόμασεν· ἡ δὲ Ῥωμαίων σύγκλητος ἄχρι νῦν γερουσία καλεῖται. De Lacedaemoniis etiam Pauſanias Laco. p. 92, 16 Ἡ μὲν δὲ γερουσία συνέδριον Λακεδαιμονίοις κυριώτατον τῆς πολιτείας. Pronum igitur erat *Geruſian* interpretari *curiam*, Senatus habendi templum. Sed eſt etiam locus notabilis Vitruuii 2, 8 *Croeſi domus, quam Sardiani ciuibus ad requieſcendum aetatis otio, ſeniorum collegio Geruſian dedicauerunt.* Eadem repetit auunculus Plinii noſtri 35, 14 ſ. 49. Fuerit itaque quaſi *Prytaneum* Athenienſium, vbi honoris cauſſa aluntur ſenes de republica bene meriti. Sed *Gerontocomeion* egeſtati ſenum leuandae dicatum &c.

et Iſſon) *Non habeo melius quidquam coniectura Ritterſhuſiana, *Iſeon*, Ἰσεῖον, templum Iſidis: cuius monetae nominum magnam vim, neque hoc omiſſo recenſet Fabric. B. G. 2, 1, 7 Vol. 1 p. 257 ſq. Quin ab Eutropio 7, extr. inter *opera*, quae Romae fecit Domitianus, etiam eſt *Iſêum*, vbi male in paraphraſi edit. nouiſſ. legitur τὸ Ἴσιον pro Ἰσεῖον: melius Cellar. Ἴσιον.

2 nulla

alioqui nullus vſquam in publico ſipho, nulla hama,
nullum denique inſtrumentum ad incendia compe-
ſcenda. Et haec quidem, vt iam praecepi, parabun-
tur. Tu, Domine, diſpice, an inſtituendum putes 3
collegium fabrorum, duntaxat hominum CL; ego
attendam, ne quis, niſi faber, recipiatur, neue iure
conceſſo in aliud vtatur. Nec erit difficile cuſtodi-
re tam paucos.

XLIII. (XXXV) TRAIANVS PLINIO S.

*Tibi quidem ſecundum exempla complurium in
mentem venit, poſſe collegium fabrorum apud
Nicomedenſes conſtitui. Sed meminerimus, prouin-
ciam iſtam, & praecipue eas ciuitates, ab eiusmodi
factionibus eſſe vexatas. Quodcunque nomen ex
quacunque cauſſa dederimus iis, qui in idem contra-
cti fuerint, hetaeriae, quamuis breues, fient. Satius* 2

2 *nulla hama*) Ad adferendam aquam. Romae illud non negligebatur. Paullus l. 3 π. de off. Praef. Vigil. §. 3 *Sciendum eſt praefectum vigilum per totam noctem vigilare debere, & coërrare* (quid ſi *coerare* h. e. *curare* ?) *cum hamis & dolabris.* De hamis etiam Cato R. R. 135.

3 *ego attendam*) Suſpecta Imperatori collegia omnia: itaque cautionem promittit Secundus & tamen, vt ſtatim videbimus, non perſuadet.

43, 1 *factionibus*) Quibus occaſionem dederant collegia eiusmodi: nempe homines honeſtiſſima etiam de cauſſa collecti, interdum, vbi vires ſuas ſentiunt, contra rem publicam coitionem faciunt. Quid collegia opificum, quas *Gildas* vocant, ſaepe turbauerint, notum eſt. Haec cauſſa obtentus certe in Chriſtianos ſaeuiendi fuit. Vid. inf. ep. 97, 7. *Hetaeria*, ab *ἑταῖρος ſodalis*, ad congreſſum proprie pertinet, cui oblectatio ſola propoſita eſt, *ſodalitium*. Sed multo facilius haec in ſuſpicionem adducitur. Nouimus, quid nuper de *Collegii Fabrûm Liberalium* Britannici coloniis per Franciam & Italiam, metuerint quidam principes. Add. infra ep. 93 & 97, 7. Similis ex aliqua parte ſpecies tractatur ep. 117.

itaque eſt comparari ea, quae ad coërcendos ignes auxilio eſſe poſſint, admonerique dominos praediorum, vt & ipſi inhibeant; ac, ſi res popoſcerit, accurſu populi ad hoc vti.

XLIV. (XXXVI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Vota pro principis ſalute ſuſcepta & ſoluta nuntiat.

Solemnia vota pro incolumitate tua, qua publica ſalus continetur, & ſuſcipimus, Domine, pariter & ſoluimus, precati deos, vt velint ea ſemper ſolui, ſemperque ſignari.

XLV. (XXXVII) TRAIANVS PLINIO S.

Et ſoluiſſe vos cum prouincialibus, diis immortalibus vota pro mea ſalute & incolumitate, & nuncupaſſe, libenter, miSecunde cariſſime, cognoui ex literis tuis.

XLVI. (XXXVIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Aquaeductum, Nicomediae fruſtra inceptum, perfici poſſe, ſi ex vrbe aquilex mittatur.

In aquaeductum, Domine, Nicomedenſes impenderunt HS XXX. CCC. XXVIIII, qui imperfectus

2 *dominos praediorum*) Vrbanorum nempe: quae apud ICtos praeſertim frequens appeliatio eſt. Vid. V. G. titulus Digeſtorum 8, 2 de Seruit. praediorum vrban.

44 *Solemnia*) Buchnerus hic laudauit Caium l. 233 de V. S. *Poſt Kalendas Ianuarias die tertio pro ſalute principis vota ſuſcipiuntur.* Ipſum hunc Diem *Vota* appellatum cenſent. Sic Principum *Natales* & *Panilia*, & *Kalendae Ianuariae*, & *Vota* iunguntur apud Vopiſcum Tac. 9. Vid. omnino Caſaubo. ad Spartia. Adria. c. 23.

ſignari) Scripto comprehendi, vt exſtet illorum memoria. Iam laudatus hic Rutgerſ. V. L. 5, 5.

46 *HS. XXX*) Ad primum

fectus adhuc relictus, ac etiam deſtructus eſt: rurſus
in alium ductum erogata ſunt CC. Hoc quoque
relicto, nouo impendio eſt opus, vt aquam habeant,
qui tantam pecuniam male perdiderunt. Ipſe per- 2
ueni ad fontem puriſſimum, ex quo videtur aqua
debere perduci, ſicut initio tentatum erat, arcuato
opere, ne tantum ad plana ciuitatis & humilia per-
ueniat. Manent adhuc pauciſſimi arcus: poſſunt
& erigi quidam lapide quadrato, qui ex ſuperiore
opere detractus eſt: aliqua pars, vt mihi videtur,
teſtaceo opere agenda erit. Id enim & facilius &
vilius. Et in primis neceſſarium eſt, mitti a te vel 3
aquilegem vel architectum, ne rurſus eueniat, quod
accidit. Ego illud vnum adfirmo, & vtilitatem
operis & pulchritudinem ſaeculo tuo eſſe digniſ-
ſimam.

XLVII. (XXXIX) TRAIANVS PLINIO S.

Curandum eſt, vt aqua in Nicomedenſem ciuitatem perducatur. Vere credo, te ea, qua debebis, *dili-*

mum hunc numerum, ſi ſanus eſt, minimum intelligenda millia, ipſe ordo numerorum ſuadet, & forte impoſita fuit in libris antiquis transuerſa linea, a poſterioribus, vt fit, omiſſa. Sunt enim 30329 ſeſtertii circiter 1200 imperiales. Quae deinde ſequuntur notae, CC, in iis etiam intelligo millia, qui ſunt $6666\frac{2}{3}$ imperiales. Alioquin non fuerit, cur Imperator appellet *tantam pecuniam.* Quin ſuadet epiſtola 48, 1 de *HS centies*, vt putem non XXXM. *ſ. triginta millia* hic legendum, ſed *tricies*, qui ſunt centies mille imperiales: ac deinde *ducenties* h. e. $666666\frac{2}{3}$ imperiales. Hae demum ſummae tantis ac tam magnificis operibus dignae. Caeterum ſi quis lector & hanc epiſtolam recte intelligere, & de hac tota ratione antiquae magnificentiae recte edoceri cupis, legendi erunt commentarii Illuſtriſſimi Marchionis Poleni ad Frontinum, quo opere nihil in hoc genere perfectius limatiusque viſum adhuc eſſe, mihi videbatur.

48, 2

diligentia hoc opus adgreſſurum. Sed, me Dius fidius, ad eandem diligentiam tuam pertinet, inquirere, quorum vitio ad hoc opus tantam pecuniam Nicomedenſes perdiderint, ne, quum inter ſe gratificantur, & inchoauerint aquaeductus, & reliquerint. Quid itaque compereris, perfer in notitiam meam.

XLVIII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De Nicenſium & Claudiopolitanorum aedificationibus conſulit.

Theatrum, Domine, Niceae maxima iam parte
conſtructum, imperfectum tamen, ſeſtertium,
vt audio (neque enim ratio plus excuſſa eſt) am-
2 plius centies hauſit: vereor ne fruſtra. Ingentibus
enim rimis deſcendit & hiat, ſiue in cauſſa ſolum hu-
midum & molle, ſiue lapis ipſe gracilis & putris:
dignum eſt certe deliberatione, ſitne faciendum, an
ſit relinquendum, an etiam deſtruendum. Nam ful-
turae ac ſubſtructiones, quibus ſubinde ſuſcipitur,
non tam firmae mihi quam ſumtuoſae videntur.
3 Huic theatro ex priuatorum pollicitationibus multa
debentur, vt baſilicae circa, vt porticus ſupra caue-
am: quae nunc omnia differuntur ceſſante eo, quod
ante

48, 2 ſitne-an ſit) Seruaui lectionem Cellarianam, cum adhuc vnum *an* ſequatur. Quae adferuntur ex bonae aetatis ſcriptoribus ad tuendum vſum τῆς *aut* poſt *vtrum* aut *ne*, ea vereor, vt vel non habeant disiunctionem veram, aut librariis ſemibarbaris debeantur. Ipſum illud noſtri 1, 10, 5 non ita cohaeret, *Diſpice, an vertas, aut reſcribas:* ſed *diſpice, aut reſcribe.* Vid. tamen ad Paneg. 84, 1.

3 porticus ſupra cau.) Quibus ornetur & tegatur ſuprema illa poſt gradus omnes theatri praecinctio & ambulatio.

4 longe

ante peragendum eſt. Iidem Nicenſes gymnaſium, 4
incendio amiſſum, ante aduentum meum reſtituere coeperunt longe numeroſius laxiusque, quam fuerat. Etiam aliquantum erogauerunt: periculum eſt, ne parum vtiliter. Incompoſitum enim & ſparſum eſt. Praeterea architectus, ſane aemulus eius, a quo opus inchoatum eſt, adfirmat, parietes (quamquam viginti & duos pedes latos) impoſita onera ſuſtinere non poſſe, quia ſine caemento medio farti, nec teſtaceo opere praecincti. Claudiopolitani quoque in de- 5
preſſo loco, imminente etiam monte, ingens balineum defodiunt magis, quam aedificant, & quidem ex ea pecunia, quam buleutae addunt beneficio tuo, aut

4 longe numeroſius) Vel plurimum cubiculorum & membrorum, vt vult Gronouius, vel certe quod maiorem hominum numerum capiat, vt *numeroſa ſubſellia* 2, 14, 6.

ſine caemento) *Caementa* magni lapides ad angulos rectos caeſi, fundamentis idonei. Hinc apud Horatium Od. 3, 1, 34 cum iaci in altum moles debent, *caementa demittit redemtor*, ac 3, 24, 3 *Caementis occupatur mare Tyrrhenum* &c. Parietes itaque qui ſuſtinere onera debent, caementis ſtruuntur optime. Iidem *teſtaceo opere praecingi* dicuntur, cum *corium* illis, nam ſic etiam loquuntur, inducitur ex teſta ſ. figlina materia tuſa, calce temperata. Hoc opere, quod *Signinum* etiam vocatur, tegi parietes, hoc piſcinas, hoc pauimenta fieri iubent ruſtici mei, vid. Lex. Ruſt. & add. Polen. ad Fronti. art. 10 n. 9 & art. 125 n. 4. Hoc igitur vel Signino vel teſtaceo munitus & praecinctus paries ab aquis tutus, vitium eo minus poteſt facere; hoc continetur, ſi quid etiam in medio *farcti* ſit, h. e. rudere, lapillis, glatea, modo impleri. Si vero *ſine caemento medio farti* tantum ſint parietes, *nec certe teſtaceo opere praecincti*, facile aqua penetrat, facile dilabitur materia. * Haec ipſa interpretatio oſtendit, falſam eſſe alteram lectionem, *quia ſint caemento medii farti*. *Caemento farciri* non dicitur paries, ſed materie minuta: a *caementis* non fit imbecillis aut vitioſus paries, ſed ſubſtructionibus aptiſſimus.

5 buleutae addunt) * Quid hic ſibi velit *addunt*, quod libros omnes obſedit, nemo docet. *Additi* coniicit Caſaubonus, plaudentibus aliis. Sermo enim eſt de *buleutis* ſ. *decurionibus* (quo nomine eſſe in aliis vrbibus,

aut iam obtulerunt ob introitum, aut nobis exigen-
6 tibus conferent. Ergo quum timeam, ne illic pu-
blica pecunia, hic, quod eſt omni pecunia pretioſius,
munus tuum male collocetur; cogor petere a te,
non ſolum ob theatrum, verum etiam ob haec bali-
nea, mittas architectum, diſpecturum, vtrum ſit vti-
lius poſt ſumtum, qui factus eſt, quoquo modo con-
ſummare opera, vt inchoata ſunt: an quae videntur
emendanda, corrigere; quae transferenda, transfer-
re; ne, dum ſeruare volumus, quod impenſum eſt,
male impendamus, quod addendum eſt.

XLIX. (XLI) TRAIANVS PLINIO S.

*Quid oporteat fieri circa theatrum, quod inchoa-
tum apud Nicenſes eſt, in re praeſenti optime
deliberabis & conſtitues. Mihi ſufficiet indicari, cui
ſententiae acceſſeris. Tunc autem a priuatis exigi
opera tibi curae ſit, quum theatrum (propter quod*
2 *illa promiſſa ſunt) factum erit. Gymnaſiis indul-
gent Graeculi: ideo forſitan Nicenſes maiore animo
conſtructionem eius adgreſſi ſunt: ſed oportet illos eo*
3 *contentos eſſe, quod poſſit illis ſufficere. Quod Clau-
diopo-*

bibus, qui Romae *Senatores*, translaticium eſt) qui beneficio Traiani creati, & reliquis *additi*, non a ſuis cenſoribus lecti ſunt. Quid ſi *adiuncti* legamus? Hi quidem & ſono vocis, & numero apicum, propius a verbo *addunt* videntur abeſſe. Res ipſa ſatis declaratur infra ep. 113 & 114.

6 munus tuum) Quod licet praeter ſuas leges, aerarii ſupplendi cauſſa, legere ſupra numerum decuriones ſiue buleutas, qui pecuniam eo nomine publico conferant.

dum ſeruare vol.) Vt, *ne perdiderit, non ceſſat perdere luſor.*

49, 1 Mihi ſufficiet) Pronomen *Mihi* aeque ad *ſufficiet*, quam ad *indicari* referri poteſt. Saepe talia occurrunt, vt notamus ad 8, 6, 17 it. ad 8, 10, 12.

2 maiore animo) animoſius, cupidius, vt proinde maiora viribus ſuſceperint.

3 modo

diopolitanis circa balineum, quod parum (vt ſcribis) idoneo loco inchoauerunt, ſuadendum ſit, tu conſtitues. Architecti tibi deeſſe non poſſunt. Nulla prouincia eſt, quae non peritos & ingenioſos homines habeat: modo ne exiſtimes, breuius eſſe, ab vrbe mitti, quum ex Graecia etiam ad nos venire ſoliti ſunt.

L. (XLII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Suadet, vt lacus Nicomedenſis cum mari foſſa coniungatur.

Intuenti mihi & fortunae tuae & animi magnitudinem, conuenientiſſimum videtur, demonſtrare opera non minus aeternitate tua, quam gloria digna, quantumque pulchritudinis, tantum vtilitatis habitura. Eſt in Nicomedenſium finibus ampliſſimus 2
lacus: per hunc marmora, fructus, ligna, materiae, & ſumtu modico & labore vsque ad viam nauibus, inde, magno labore, maiore impendio, vehiculis ad mare deuehuntur. Sed hoc opus multas manus poſcit: at hae pro re non deſunt. Nam & in agris magna copia eſt hominum, & maxima in ciuitate: certaque ſpes, omnes libentiſſime adgreſſuros opus omnibus fructuoſum. Supereſt, vt tu libratorem 3
vel

3 *modo ne exiſtimes*) Vid. ad 10, 28, 5.

50, 1 *demonſtrare opera*) Subiicere tibi & oſtendere opera, in quibus poſſis illam animi tui & fortunae magnitudinem declarare, & commendare poſteritati. Alioquin poſſit etiam alicui, qui vim verbi Graeci ἀποδεικνύειν cogitet, in mentem venire, *demonſtrare* hic ad ipſum Traianum referri, & idem eſſe quod *efficere*. Sed ſic illud *conuenientiſſimum* de Traiano non vſurpaturus videtur politiſſimus ſcriptor & ſubmiſſe admodum agere cum Imperatore ſolitus.

3 *libratorem*) Qui *libram* aquae

vel architectum, ſi tibi videbitur, mittas, qui diligenter exploret, ſitne lacus altior mari, quem artifices regionis huius quadraginta cubitis altiorem eſſe con-
4 tendunt. Ego per eadem loca inuenio foſſam a rege percuſſam: ſed incertum, vtrum ad colligendum humorem circumiacentium agrorum, an ad committendum flumini lacum; eſt enim imperfecta: hoc quoque dubium, intercepto rege mortalitate, an
5 deſperato operis effectu. Sed hoc ipſo (feres enim me ambitioſum) pro tua gloria incitor & accendor, vt cupiam peragi a te, quae tantum coeperant reges.

LI. (XLIII) TRAIANVS PLINIO S.

Poteſt nos ſolicitare lacus iſte, vt committere illum mari velimus: ſed plane explorandum eſt diligenter, ne, ſi immiſſus in mare fuerit, totus effluat; certe, quantum aquarum, & vnde accipiat. Poteris a Calpurnio Macro petere libratorem, & ego hinc aliquem tibi, peritum eiusmodi operum, mittam.

LII.

aquae exploret, h. e. quantum altitudo eius a centro terrae computata vnius loci, ſuperet altitudinem loci alterius. Qui verbis Latinis, & dilucidis ad veterum mentem totum hoc de *libra, libramento, libratoribus* diſputata legere vult, illi ſatisfaciet Io. Polenus ad Fronti. de aquaeduct. art. 18. p. 61 ſq.

4 a rege percuſſam) Loquitur ne more antiquo Romanorum & Graecorum de rege Perſarum; an ſucceſſorum Alexandri aliquem indefinite deſignat?

5 pro tua gloria) Bona ne fide, Secunde? nonne ſperabas futurum, vt tuum etiam, Legati, nomen in pariete haereret?

52, 2

LII. (XLIV) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De ſumtu Byzantiorum, in legationem ad principem quotannis facto, conſulit.

Requirenti mihi Byzantiorum reipublicae impen-
dia, quae maxima fecit, indicatum eſt, Domi-
ne, legatum ad te ſalutandum annis omnibus cum
pſephiſmate mitti, eique dari nummorum duodena
millia. Memor ergo propoſiti tui, legatum quidem 2
retinendum, pſephiſma autem mittendum putaui,
vt ſimul & ſumtus leuaretur, & impleretur publi-
cum officium. Eidem ciuitati imputata ſunt terna 3
millia, quae viatici nomine annua dabantur legato
eunti ad eum, qui Moeſiae praeeſt, publice ſalutan-
dum. Haec ego in poſterum circumcidenda exiſti- 4
maui. Te, Domine, rogo, vt quid ſentias, reſcri-
bendo, aut conſilium meum confirmare, aut erro-
rem emendare digneris.

LIII. (XLV) TRAIANVS PLINIO S.

Optime feciſti, Secunde cariſſime, duodena iſta Byzantiis, quae ad ſalutandum me in legatum impendebantur, remittendo. Fungetur his partibus, etſi ſolum eorum pſephiſma per te miſſum fuerit. Ignoſcet illis & Moeſiae praeſes, ſi minus illum ſumtuoſe coluerint.

LIV.

52, 2 *legatum retin.*) Fuit Plinio hic etiam cum Cicerone aemulatio, quem tales prouincialium legationes impediiſſe, ex fam. 3, 8 apparet.

LIV. (XLVI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Diplomata quamdiu valeant, doceri cupit.

Diplomata, Domine, quorum dies praeterita, an omnino obſeruari, & quamdiu velis, rogo ſcribas, meque haeſitatione liberes. Vereor enim, ne in alterutram partem ignorantia lapſus, aut illicita confirmem, aut neceſſaria impediam.

LV. (XLVII) TRAIANVS PLINIO S.

Diplomata, quorum praeteritus eſt dies, in vſu eſſe non debent: ideo inter prima iniungo mihi, vt per omnes prouincias ante mittam noua diplomata, quam deſiderari poſſint.

LVI. (XLVIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

An Apamaeorum rationes, quod putabant contra priuilegia eſſe, inſpicienda ſint, conſulit.

Quum vellem Apameae, Domine, cognoſcere
publicos debitores, & reditum, & impendia;
reſponſum eſt mihi, cupere quidem vniuerſos, vt a
me rationes coloniae legerentur; nunquam tamen
eſſe lectas ab vllo proconſulum: habuiſſe priuilegi-
um & vetuſtiſſimum morem, arbitrio ſuo rempubli-
2 cam adminiſtrare. Exegi, vt, quae dicebant, quae-
que recitabant, libello complecterentur: quem tibi,
qualem

54 Diplomata) Vid. ad 10, 14.

56, 1 habuiſſe priuil.) * Poterat aliquis ſuſpicari, poſt *habuiſſe* pronomen *ſe* excidiſſe. Sed ſic etiam *te* omittit Traianus mox 57, 2 *vt ſciant, hoc eſſe facturum.*

58, 1

qualem acceperam, miſi: quamuis intelligerem, pleraque ex illo ad id, de quo quaeritur, non pertinere. Te rogo, vt mihi praecipere digneris, quid me putes obſeruare debere. 3
Vereor enim, ne aut exceſſiſſe, aut non impleſſe officii mei partes videar.

LVII. (XLIX) TRAIANVS PLINIO S.

Libellus Apamaeorum, quem epiſtolae tuae iunxeras, remiſit mihi neceſſitatem perpendendi, qualia eſſent, propter quae videri volunt eos, qui pro conſulibus hanc prouinciam obtinuerunt, abſtinuiſſe inſpectione rationum ſuarum, quum ipſum te, vt eas inſpiceres, non recuſauerint. Remuneranda eſt igi- 2
tur probitas eorum: vt iam nunc ſciant, hoc, quod inſpecturus es, ex mea voluntate, ſaluis, quae habent, priuilegiis eſſe facturum.

LVIII. (L) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Conſulit, an aedes Matris Magnae transferri poſſit.

Ante aduentum meum, Domine, Nicomedenſes priori foro nouum adiicere coeperunt, cuius in angulo eſt aedes vetuſtiſſima Matris Magnae, aut reficienda, aut transferenda: ob hoc praecipue, quod eſt multo depreſſior opere eo, quod nunc maxime ſurgit. Ego, quum quaererem, num eſſet aliqua 2
lex dicta templo, cognoui alium hic, alium apud nos eſſe morem dedicationis. Diſpice ergo, Domine, an putes aedem, cui nulla lex dicta eſt,

58, 1 opere eo) Ipſum puto forum intelligi.

ſalua religione poſſe transferri: alioqui commodiſſimum eſt, ſi religio non impedit.

LIX. (LI) TRAIANVS PLINIO S.

Potes, mi Secunde cariſſime, ſine ſolicitudine religionis, ſi loci poſitio videtur hoc deſiderare, aedem Matris Deum transferre in eam, quae eſt accommodatior: nec te moueat, quod lex dedicationis nulla reperitur, quum ſolum peregrinae ciuitatis capax non ſit dedicationis, quae ſit noſtro iure.

LX. (LIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Diem imperii ſolenniter celebratum eſſe nuntiat.

Diem, Domine, quo ſeruaſti imperium, dum ſuſcipis, quanta mereris laetitia, celebrauimus, precati deos, vt te generi humano, cuius tutela & ſecuritas ſaluti tuae innixa eſt, incolumem florentemque praeſtarent. Praeiimus, & commilitonibus ius iurandum

2 *ſalua religione*) Nam Romanis moribus *euocatione* Deorum, & *exauguratione* opus erat. Notum eſt ex Liu. 1, 55 & 5, 54 vt Terminus & Iuuentas euocari ſe non paſſi ſint, cum Capitolium cedere Ioui iuberentur. De Veiis & illorum Iunone Liu. 3, 21 & 22. Locus claſſicus Macrob. Sat. 3, 9 quem olim laudauimus ad Plin. 28, 2 ſ. 4 vbi etiam citauimus ill. Bergeri diſſertationem de euocatione Deorum ex oppidis obſeſſis 1714 Vitebergae habitam. De euocandis ſacris ad Vlpia. l. 9 §. 2 ff. de rer. diuiſ. & qualit. exſtat praeclara Henr. Cocceii diſputatio habita 1711.

60 Similis argumenti eſt ep. 103.

ſeruaſti imperium) Paneg. 5, 6 *Obſtinatum tibi non ſuſcipere imperium, niſi ſeruandum fuiſſet.*

praeiimus) *Praeiuit* nempe Plinius verba iuriſiurandi, quae ſequerentur milites & prouinciales. * Caeterum non praetereunda lectio, quae ex margine Caſauboni & Minois laudatur, *more ſolemni, eadem prouincialibus pietate certatim iurantibus.* Praeclare ſane, ſi ex libro antiquo:

iurandum more ſolemni praeſtantibus, & prouincialibus, qui eadem certarunt pietate, iurantibus.

LXI. (LIV) TRAIANVS PLINIO S.

Quanta religione ac laetitia commilitones cum prouincialibus, te praeeunte, diem imperii mei celebrauerint, libenter, mi Secunde cariſſime, cognoui ex literis tuis.

LXII. (LV) C. PLINIVS TRAIANO. IMP. S.

De vſu publicae pecuniae conſulit.

Pecuniae publicae, Domine, prouidentia tua & miniſterio noſtro etiam exactae ſunt & exiguntur: quae vereor, ne otioſae iaceant. Nam & praediorum comparandorum aut nulla aut rariſſima occaſio eſt: nec inueniuntur, qui velint debere, reipublicae praeſertim, [duodenis] aſſibus, quanti a pri-

antiquo: haberetque hanc ſententiam, ius iurandum exactum ſolum a militibus; prouincialium vero circumſtantem coronam ſua ſponte ipſam quoque eadem ſe religione obſtrinxiſſe: eo fere modo, quo Cicerone iurante, ſeruatam a ſe rempublicam, populus, vere illum iuraſſe, iurauit, quod ipſe narrat Fam. 5, 2.

62, 1 debere reip.) Quae paratiſſimam habet facultatem exigendi debita, & non facile, niſi pignoribus datis, dat mutuum: quae hodieque *montium pietatis & Lombardicarum*, quas vocant, eſt ratio.

duodenis aſſibus) *Si vera eſt lectio, ſignificat, *duodenis* in ſingulos annos *aſſibus* de centum vſurae nomine ſoluendis, debere homines rei publicae nolle. Sed cum menſtruae rariſtum vſurae ſoleant commemorari, non annuae; cum inſolens formula ſit, *debere duodenis aſſibus*: olim viſum eſt Salmaſio & Gronouio, pro *duodenis* legendum vſuris. Neque dubium eſt, *vſuras aſſes*, in menſes nempe, efficere *duodenos aſſes annuos*. Sed illud tamen praeſtare nemo, arbitror, poteſt, Plinii aetate non paullatim rationem illam vſurarum menſtruam ad annos inte-

2 uatis mutuantur. Diſpice ergo, Domine, numquid minuendam vſuram, ac per hoc idoneos debitores inuitandos, putes; &, ſi ne ſic quidem reperiuntur, diſtribuendum inter decuriones pecuniam, ita vt recte reipublicae caueant: quod, quamquam inuitis & recuſantibus, minus acerbum erit, leuiore vſura conſtituta.

LXIII. (LVI) TRAIANVS PLINIO S.

Et ipſe non aliud remedium diſpicio, mi Secunde cariſſime, quam vt quantitas vſurarum minuatur, quo facilius pecuniae publicae collocentur. Modum eius ex copia eorum, qui mutuabuntur, tu conſtitues. Inuitos ad accipiendum compellere, quod fortaſſis ipſis otioſum futurum ſit, non eſt ex iuſtitia noſtrorum temporum.

LXIV. (LVII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De relegatis imperatorem conſulit.

Summas, Domine, gratias ago, quod inter maximas occupationes, iis, de quibus te conſului, me quoque regere dignatus es: quod nunc quoque fa-

cias

gres reuocari coeptam: & neque conciſum eſt loquendi genus Cic. Fam. 5,6 *Omnino ſemiſſibus* (vſuris mutuandae pecuniae) *magna copia eſt*. Igitur ἐπέχειν licebit. Si quid omnino mutandum, illud maxime probem, *duodenis* plane omitti, vt gloſſema alicuius, qui metueret, ne parum aperta eſſet oratio.

2 *diſtribuendum pecuniam*) Sic ſolere Gerundio adiungi caſum verbi, notum eſt, &, vt alia taceamus, pluſculis Varronis exemplis in Lex. ruſtico noſtro demonſtratum. * Nempe ſequimur lectionem ex antiquis libris reuocatam a Cl. Longolio.

63 *modum ex copia*) Nihil in vniuerſum conſtituit de modo vſurarum, ſemiſſes ne exigendae ſint an quincunces &c. ſed illum iubet conſtitui e *copia*, prout offerretur facultas ſ. copia hominum idoneorum, qui velint & poſſint plus minus dare. Sic optime Gronouius.

64, 1, *quod - dignatus es*)

* Qui

ćias rogo. Adiit enim me quidam, indicauitque, 2
aduerſarios ſuos a Seruilio Caluo, clariſſimo viro, in
triennium relegatos, in prouincia morari: illi con-
tra, ab eodem ſe reſtitutos adfirmauerunt, edictum-
que recitauerunt: qua cauſſa neceſſarium credidi,
rem integram ad te referre. Nam ſicut mandatis 3
tuis cautum eſt, ne reſtituam ab alio aut a me rele-
gatos; ita de iis, quos alius relegauerit & reſtituerit,
nihil comprehenſum eſt. Ideo tu, Domine, con-
ſulendus fuiſti, quid obſeruare me velles, tam, Her-
cule, de his, quam de illis, qui in perpetuum rele-
gati, nec reſtituti, in prouincia deprehenduntur.
Nam haec quoque ſpecies incidit in cognitionem 4
meam. Eſt enim adductus ad me in perpetuum re-
legatus a Iulio Baſſo proconſule: ego, quia ſciebam
acta Baſſi reſciſſa, datumque a ſenatu ius omnibus,
de quibus ille aliquid conſtituiſſet, ex integro agendi
duntaxat per biennium, interrogaui hunc, quem re-
legauerat, an adiiſſet, docuiſſetque proconſulem: ne-
gauit. Per quod effectum eſt, vt te conſulerem, 5
reddendum eum poenae ſuae, an grauius aliquid, &
quid potiſſimum? conſtituendum putares & in hunc,
& in eos, ſi qui forte in ſimili conditione inueniren-

 tur.

* *Qui* eſſe aiunt in libris: ſed ſic commodius reſpondeat deinde *ſis* pro eo, quod conſtanter legitur, *es*.

3 de his) * Ita frequenter *his* & *iis* miſcent librarii, vt non multum auctoritate opus ſit, ſi alterum pro altero velis reponere. Et ſunt tamen hic, qui *his*, non *iis*, agnoſcunt.

4 docuiſſetque Procoſ.) Succeſſorem Baſſi. *Docere* hic eam fere vim habet, quam in illa formula, qua litigator patronum *cauſſam docet*.

5 reddendum eum) * Sic recte ex optimis libris reſtitutum, omiſſa τῇ *an* ante reddendum: quae particula etiam expungenda, monente Cortio, fuerat ſupra 6,16,15 vbi dormitauimus.

65, 2

tur. Decretum Calui & edictum, item decretum Baſſi his literis ſubieci.

LXV. (LVIII) TRAIANVS PLINIO S.

Quid in perſonam eorum ſtatuendum ſit, qui a Publio Seruilio Caluo proconſule in triennium relegati, & mox eiusdem edicto reſtituti in prouincia remanſerunt, proxime tibi reſcribam, quum
2 *cauſſas huius facti a Caluo requiſiero. Qui a Iulio Baſſo in perpetuum relegatus eſt, quum per biennium agendi facultatem habuerit, ſi exiſtimabat ſe iniuria relegatum, neque id fecerit, atque in prouincia morari perſeuerauerit, vinctus mitti ad praefectos praetorii mei debet. Neque enim ſufficit, eum poenae ſuae reſtitui, quam contumacia eluſit.*

LXVI. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De Archippo philoſopho, in metallum damnato, conſulit.

Quum citarem iudices, Domine, conuentum inchoaturus, Flauius Archippus vacationem petere

65, 2 *quam - eluſit*) Similis plane ratio mox 66, 2 *reddendum poenae, quam euaſiſſet.* *Errorem operarum puto, quod libri quidam habent *quem.*

66, 1 *conuentum*) Iudiciorum habendorum cauſſa. Cic. Verr. II. *Nam ſcitote eſſe oppidum in Sicilia nullum ex iis oppidis, in quibus conſiſtere Praetores, &* conuentum *agere ſolent* &c. Haec res occaſionem dedit vt poſt in *conuentus* diuiderentur Prouinciae, dictos ab iis vrbibus, in quas conuenire iuris dicendi vel impetrandi cauſſa vicini cogebantur. Sic Hiſpaniam diuidit auunculus Plinii noſtri, & V. G. 3, 1 ſ. 3 de Baetica, *Iuridici*, inquit, *conuentus ei quatuor, Gaditanus, Cordubenſis* &c.

vacationem) Vt excuſationem a tutelis, ſic ab aliis muneribus vacationem habebant Philoſophi. Vid. l. 6 §. 5 ſqq. π. de excuſationibus. Sic l. 18 §. vlt. π. de muner. & honor. *philoſophi* quoque in iis referuntur,

tere coepit, vt philoſophus. Fuerunt qui dicerent, 2
non modo liberandum eum iudicandi neceſſitate,
ſed omnino tollendum de iudicum numero, redden-
dumque poenae, quam fractis vinculis euaſiſſet.
Recitata eſt ſententia Velii Paulli proconſulis, qua 3
probatur Archippus crimine falſi damnatus in metal-
lum: ille nihil proferebat, quo reſtitutum ſe doceret.
Allegabat tamen pro reſtitutione & libellum a ſe
Domitiano datum, & epiſtolas eius ad honorem ſu-
um pertinentes, & decretum Pruſenſium. Adde-
bat his & literas tuas ſcriptas ſibi: addebat & patris
tui edictum, & epiſtolam, quibus confirmaſſet bene-
ficia a Domitiano data. Itaque, quamuis eidem ta- 4
lia crimina applicarentur, nihil decernendum puta-
ui, donec te conſulerem de eo, quod mihi conſtitu-
tione tua dignum videbatur. Ea quae ſunt vtrim-
que recitata, his literis ſubieci.

EPISTOLA DOMITIANI AD TERENTIVM MAXIMVM.

Flauius Archippus philoſophus impetrauit a me, vt 5
agrum ei DC circa Pruſiadem, patriam ſuam,
emi iuberem, cuius reditu ſuos alere poſſet. Quod
ei praeſtari volo: ſummam expenſam liberalitati
meae feres.

tur, *qui ciuilium munerum vacationem habent.* Sed add. l. 8 §. 4 π. de vacat. & excuſ. muner.

5 agrum ei DC) *Sexcentorum millium* i. e. vicies mille imperialium. De *Pruſiade* nihil conficit Cellarius: non improbabile tamen, eandem eſſe quae deinde ep. 85, 1 *Pruſa ad Olympum dicitur.*

expenſam lib.) Noſtris moribus diceret, *in rationibus ſcribes ſub capite munerum.*

EIVSDEM AD L. APPIVM MAXIMVM.

6 *Archippum philoſophum, bonum virum, & profeſſioni ſuae, etiam maioribus reſpondentem, commendatum habeas velim, mi Maxime, & plenam ei humanitatem tuam praeſtes in iis, quae verecunde a te deſideraverit.*

EDICTVM DIVI NERVAE.

7 QVAEDAM SINE DVBIO, QVIRITES, IPSA FELICITAS TEMPORVM EDICIT, NEC SPECTANDVS EST IN IIS BONVS PRINCEPS, QVIBVS ILLVM INTELLIGI SATIS EST, QVVM HOC SIBI QVISQVE CIVIVM MEORVM SPONDERE POSSIT, ME SECVRITATEM OMNEM QVIETI MEAE PRAETVLISSE, VT ET LIBENTER NOVA BENEFICIA CONFERREM, ET
8 ANTE ME CONCESSA SERVAREM. NE TAMEN ALIQVAM GAVDIIS PVBLICIS ADFERAT HAESITATIONEM VEL EORVM QVI IMPETRAVERVNT DIFFIDENTIA, VEL EIVS MEMORIA QVI PRAESTITIT, NECESSARIVM PARITER CREDIDI AC LAETVM, OBVIAM DVBI-

6 maioribus reſpondentem) Vel antiquis philoſophis; vel parentibus & maioribus proprie dictis. * Elegans ſuſpicio Rittershuſii *moribus*: pulchrum *philoſophus moribus reſpondens profeſſioni.* Sed nihil certi.

7 cum hoc ſibi quisque) * Io. de Tridino cum edit. princ. *Cum hoc ſibi ciuium meorum ſpondere poſſit vel non admonita perſuaſio.* Non fit mihi veriſimile, talem mutationem a librariis profectam: ſed cum excidiſſent verba, *vel non admonita perſuaſio*; inſeruiſſe aliquem pronomen *quisque.* Sic ſtatim iidem libri, *tu tot noua benef. conferre e. a. m. c. ſeruare,* quae bene cohaerent ſuperioribus, modo pro *tu* ponamus fuiſſe *tū* ſ. *tum.*

9 quae

DVBITANTIBVS INDVLGENTIAM MEAM MITTERE. NOLO EXISTIMET QVISQVAM, QVAE 9
ALIO PRINCIPE VEL PRIVATIM VEL PVBLICE CONSEQVVTVS, IDEO SALTEM A ME RESCINDI, VT POTIVS MIHI DEBEAT, SI ILLA RATA ET CERTA [FECERO]: NEC GRATVLATIO VLLIVS INSTAVRATIS EGET PRECIBVS, [ET QVI NON HABENT, ME,] QVEM FORTVNA IMPERII VVLTV MELIORE RESPEXIT. ME NOVIS BENEFICIIS VACARE PATIANTVR: ET EA DEMVM SCIANT ROGANDA ESSE, QVAE NON HABENT.

EPISTOLA EIVSDEM AD TVLLIVM IVSTVM.

Quum rerum omnium ordinatio, quae prioribus 10
temporibus inchoatae conſummatae ſunt, obſeruanda

9 *quae alio principe*) * In antiquis libris eſt *quod*, per numeri enallagen, ſiue Syneſin. Et *fecero*, quod incluſimus, exulat.

Nec gratulatio) Ita hic locus ordinandus interpretandusque videtur: Neque nouis atque ad me allegatis precibus opus eſt, vt gratulari plenum beneficium eiusque fructum liceat ei, quem *fortuna* ſuperioris *imperii* ſ. ſuperiorum imperatorum aliquis *meliore* placidoque *vultu reſpexit*. * Nimirum omiſſis recentiorum interpolationibus, quas vncinis interim cohibuimus, ſimpliciter reuocandam, & ita, vt fecimus, interpungendam cenſemus primae editionis & Io. de Tridino lectionem. Corrumpendi huius loci ea videtur fuiſſe occaſio, quod putaret aliquis, a *fortuna imperii* non poſſe *reſpici*, niſi ipſum Imperatorem. Quin *fortuna imperii* eſt maieſtas Imperatoris, ſeu ipſe Imperator, in quantum tribuit beneficia, quae nemo niſi Imperator tribuere poteſt.

quae non habent) Videtur Titi exemplum ſpectaſſe Diuus Nerua, de quo Sueto. c. 8 *Quum ex inſtituto Tiberii omnes dehinc Caeſares beneficia, a ſuperioribus conceſſa principibus, aliter rata non haberent, quam ſi eadem iisdem & ipſi dediſſent, primus praeterita omnia vno confirmauit edicto, nec a ſe peti paſſus eſt.*

68 ſtatui

uanda ſit, tum epiſtolis etiam Domitiani ſtandum eſt.

LXVII. (LX) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Archippi & accuſatricis libellos mittit principi.

Flauius Archippus per ſalutem tuam aeternitatemque petit a me, vt libellum, quem mihi dedit, mitterem tibi. Quod ego ſic roganti praeſtandum putaui; ita tamen, vt miſſurum me, notum accuſatrici eius facerem, a qua & ipſa acceptum libellum his epiſtolis iunxi, quo facilius, velut audita vtraque parte, diſpiceres, quid ſtatuendum putares.

LXVIII. (LXI) TRAIANVS PLINIO S.

Potuit quidem ignoraſſe Domitianus, in quo ſtatu eſſet Archippus, quum tam multa ad honorem eius pertinentia ſcriberet: ſed meae naturae accommodatius eſt credere, etiam ſtatui eius ſubuentum interuentu principis: praeſertim quum etiam ſtatuarum ei honor toties decretus ſit ab iis, qui ignorabant, quid de illo Paullus proconſul pronuntiaſſet. Quae tamen, mi Secunde cariſſime, non eo pertinent, vt, ſi quid illi noui criminis obiiciatur, minus de eo audiendum putes. Libellos Furiae Primae accuſatricis, item ipſius Archippi, quos alteri epiſtolae tuae iunxeras, legi.

LXIX.

68 ſtatui eius ſubu.) Ne haberetur amplius pro *ſeruo poenae*, quales ſunt damnati ad metalla l. 8 §. 4 & 12 ff. de poenis. Vid. 10, 66, 3.

69, 4

LXIX. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Rurſus de lacu Nicomedenſium cum mari committendo ſcribit, ſeu reſpondet ad epiſt. LI.

Tu quidem, Domine, prouidentiſſime vereris, ne
commiſſus flumini, atque ita mari, lacus efflu-
at: ſed ego in re praeſenti inueniſſe videor, quem-
admodum huic periculo occurrerem. Poteſt enim 2
lacus foſſa vsque ad flumen adduci, nec tamen in flu-
men emitti, ſed relicto quaſi margine contineri pa-
riter & dirimi: ſic conſequemur, vt nec vicino vi-
deatur flumini miſtus, & ſit perinde ac ſi miſceatur.
Erit enim facile per illam breuiſſimam terram, quae
interiacebit, aduecta foſſa onera transponere in flu-
men. Quod ita fiet, ſi neceſſitas coget; &, ſpero, 3
non coget. Eſt enim & lacus ipſe ſatis altus, &
nunc in contrariam partem flumen emittit; quod
interclufum inde, & quo volumus auerſum, ſine
vllo detrimento, lacui tantum aquae, quantum nunc
portat, adfundet. Praeterea per id ſpatium, per
quod foſſa facienda eſt, incidunt riui: qui ſi diligen-
ter colligantur, augebunt illud, quod lacus dederit.
Enimuero ſi placeat foſſam longius ducere, & arctius 4
preſſam mari aequare, nec in flumen, ſed in ipſum
mare emittere, repercuſſus maris ſeruabit & repri-
met

69, 4 *arctius preſſam*) Arctior facienda eſt foſſa, vt non ita multa aqua ſatis tamen alta fieri poſſit ad accipiendas naues. *Premere foſſam* pro fodere e Frontini ſtrateg. 1, 5, 8 notum. *Deprimere puteum*, vel certe *depreſſos puteos* dixit noſtri auunculus 37, 2 ſ. 9 it. 37. 9 ſ. 43. *Depreſſuros foſſam* Tac. A. 15, 42, 3.

repercuſſus maris) Hoc ea conditione fiet, ſi eodem fere libramento & faſtigio ſit vtraque aqua. Alioquin enim colligetur quidem circa oſtium, non retro agetur ſupra libram maris. Neque vero illa ignorauit

met quidquid e lacu veniet. Quorum ſi nihil nobis loci natura praeſtaret, expeditum tamen erat, catactis aquae curſum temperare. Verum & haec & alia multo ſagacius conquiret explorabitque librator, quem plane, Domine, debes mittere, vt polliceris. Eſt enim res digna & magnitudine tua & cura. Ego interim Calpurnio Macro, clariſſimo viro, auctore te, ſcripſi, vt libratorem quam maxime idoneum mitteret.

LXX. (LXIII) TRAIANVS PLINIO S.

Manifeſtum eſt, mi Secunde cariſſime, nec prudentiam nec diligentiam tibi defuiſſe circa iſtum lacum, quum tam multa prouiſa habeas, per quae nec periclitetur exhauriri, & magis in vſus nobis futurus ſit. Elige igitur id, quod praecipue res ipſa ſuaſerit. Calpurnium Macrum credo facturum, vt te libratore inſtruat: neque enim prouinciae iſtae his artificibus carent.

LXXI. (LXVI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De libere natis, expoſitis, & in ſeruitute educatis, quaerit.

Magna, Domine, & ad totam prouinciam pertinens quaeſtio eſt de conditione & alimentis
1 eorum, quos vocant *θρεπτούς*. In qua ego, auditis conſti-

rauit Plinius. Sed cauendum nobis, ne ignoraſſe putetur.

70 *Elige igitur*) *Sic legendum, non *elice*, vel contra omnes libros recte vidit poſt Gruterum Rittershuſius. *Eliceere* verbum bonum eſt & Plinianum, ſed hic *ἀπροσδιόνυσον*.

71, 1 *θρεπτούς*) qui ſint *θρεπτοί*, q. d. *nutriti* ſatis indicat imperator reſponſione ſua. Qui

conſtitutionibus principum, quia nihil inueniebam aut proprium, aut vniuerſale, quod ad Bithynos ferretur, conſulendum te exiſtimaui, quid obſeruari velles. Neque enim putaui, poſſe me in eo, quod auctoritatem tuam poſceret, exemplis eſſe contentum.
Recitabatur autem apud me edictum, quod dicebatur 3
diui Auguſti, ad Anniam pertinens: recitatae & epiſtolae diui Veſpaſiani ad Lacedaemonios & diui Titi ad eosdem, dein ad Achaeos: & Domitiani ad Auidium Nigrinum & Armenium Brocchum, proconſules, item ad Lacedaemonios: quae ideo tibi non miſi, quia & parum emendata, & quaedam non certae fidei videbantur, & quia vera & emendata in ſcriniis tuis eſſe credebam.

LXXII. (LXVII) TRAIANVS PLINIO S.

Quaeſtio iſta, quae pertinet ad eos, qui liberi nati, expoſiti, deinde ſublati a quibusdam, & in ſeruitute educati ſunt, ſaepe tractata eſt: nec quidquam inuenitur in commentariis eorum principum, qui ante me fuerunt, quod ad omnes prouincias ſit conſtitutum.
Epiſtolae ſane ſunt Domitiani ad Aui- 2
dium Nigrinum, & Armenium Brocchum, quae fortaſſe debeant obſeruari: ſed inter eas prouincias, de quibus reſcripſit, non eſt Bithynia: & ideo nec adſertionem denegandam iis, qui ex eiusmodi cauſſa in liber-

Qui ἐκθέτας legunt i. e. *expoſitos*, idem genus dicunt, alio ſub reſpectu. Caeterum totum hoc argumentum elegantia qua ſolet tractauit, & ipſum Traianum iura docuit, vir ſummus Cornelius Bynkershoeck de iure occidendi liberos c. 9 p. 213 ſqq.

libertatem vindicabuntur, puto: neque ipſam libertatem redimendam pretio alimentorum.

LXXIII. (LXIX) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

An reliquias mortuorum transferre liceat, Traianum, tanquam P. M. conſulit.

Petentibus quibusdam, vt ſibi reliquias ſuorum, aut propter iniuriam vetuſtatis, aut propter fluminis incurſum, aliaque his ſimilia quaecunque, ſecundum exemplum proconſulum, transferre permitterem, quia ſciebam in vrbe noſtra ex eiusmodi cauſſis collegium pontificum adiri ſolere, te, Domine, maximum pontificem, conſulendum putaui, quid obſeruare me velis.

LXXIV. (LXX) TRAIANVS PLINIO S.

Durum eſt iniungere neceſſitatem prouincialibus pontificum adeundorum, ſi reliquias ſuorum propter aliquas iuſtas cauſſas transferre ex loco in alium locum velint. Sequenda ergo potius tibi exempla ſunt eorum, qui iſti prouinciae praefuerunt, & ex

73 *reliquias*) Vt ſupra 6, 10, 3. Iam laudati hic ſunt Kirchmannus de fun. 3, 25 vbi de translatione reliquiarum agit, vt & Guther. de iur. man. 3, 23 ac de iure Pontif. 3, 9. Et eſt in Codice Iuſtinianeo legi 1 de religioſ. praeſcriptum lemma, *de translatione reliquiarum*, quam adſcribemus, cum apprime huc faciat. Reſcribit autem Imp. Antoninus A. Dorimae, *Si vi fluminis reliquiae filii tui contingunter, vel alia iuſta & neceſſaria cauſſa interuenit: exiſtimatione rectoris prouinciae transferre eas in alium locum poteris.*

maximum Pontificem) Huius ergo muneris ratione reſcripſit, quod modo vidimus, Antoninus; ſed Chriſtiani etiam Imperatores Valentinianus, Theodoſius & Arcadius l. 14 C. de religioſis.

74 *Durum eſt*) Volebat Labeo

ex cauſſa cuique ita aut permittendum, aut negandum.

LXXV. (LXXI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Locum idoneum oſtendit, vbi balineum, ab imperatore Pruſenſibus conceſſum, poſſit exſtrui.

Quaerenti mihi, Domine, Pruſae vbi poſſet balineum, quod indulſiſti, fieri, placuit locus, in quo fuit aliquando domus, vt audio, pulchra, nunc deformis ruinis. Per hoc enim conſequemur, vt foediſſima facies ciuitatis ornetur, atque etiam, vt ipſa ciuitas amplietur, nec vlla aedificia tollantur; ſed quae ſunt vetuſtate ſublapſa, reparentur in melius. Eſt autem huius domus conditio talis. Lega- 2
uerat eam Claudius Polyaenus Claudio Caeſari, iuſſeratque in periſtylio templum ei fieri, reliqua ex domo locari, ex quo reditum aliquam diu ciuitas percepit: deinde paullatim partim ſpoliata, partim neglecta, cum periſtylio domus tota collapſa eſt: ac iam paene nihil ex ea, niſi ſolum ſupereſt: quod tu, Domine, ſiue donaueris ciuitati, ſiue venire iuſſeris; propter opportunitatem loci, pro ſummo munere accipiet.

Labeo, narrante Vlpiano l. 8 π. de religioſ. *expectandum vel permiſſum Pontificiale, ſeu iuſſum Principis.*

75, 1 quod indulſiſti) Supra ep. 35.

2 in periſtylio) Loco vndique columnarum ordinibus conſepto, quibus tectum impoſitum, ſub quo & libero aëre frui, & a radiis ſolaribus, pluuiisque, tuti eſſe poſſent, qui exerceri ſub illis, aut inambulare, aut ſpectare denique alios, vellent. Monendi ſubinde his de rebus noſtri homines, cum, ob diuerſam & caeli noſtri & vitae rationem, in magnis etiam vrbibus nihil tale exſtet hodie. Vid. no. prox.

3 accipiet. Ego, ſi permiſeris, cogito in area vacua balineum collocare; eum autem locum, in quo aedificia fuerunt, exhedra & porticibus amplecti, atque tibi conſecrare, cuius beneficio elegans opus dignum-
4 que nomine tuo fiet. Exemplar teſtamenti, quamquam mendoſum, miſi tibi; ex quo cognoſces, multa Polyaenum in eiusdem domus ornatum reliquiſſe, quae, vt domus ipſa perierunt: a me tamen, in quantum potuerit, requirentur.

LXXVI. (LXXII) TRAIANVS PLINIO S.

Poſſumus apud Pruſenſes area iſta cum domo collapſa, quam vacare ſcribis, ad exſtructionem balinei vti. Illud tamen parum expreſſiſti, an aedes in periſtylio Claudio facta eſſet. Nam ſi facta aedes eſſet, licet collapſa ſit, religio eius occupauit ſolum.

LXXVII. (LXXIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Conſulit de liberis agnoſcendis & natalibus reſtituendis.

Poſtulantibus quibusdam, vt de agnoſcendis liberis reſtituendisque natalibus & ſecundum epiſtolam Domi-

3 *exhedra*) Vnice huc facit Vitruu. 5, 11 vbi de palaeſtrarum aedificationibus, *Conſtituuntur in tribus porticibus exhedrae ſpatioſae, habentes ſedes, in quibus Philoſophi, Rhetores, reliquique qui ſtudiis delectantur, ſedentes diſputare poſſint. In Palaeſtris periſtylia quadrata ſiue oblonga ita ſunt facienda, vti duorum ſtadiorum habeant ambulationis circuitionem* &c. Oſtendit Baldus de verb. Vitruu. ſignific. *exhedras* (ipſe mauult *exedras*) alias fuiſſe tectas, alias ſubdiuales &c.

76 *occupauit ſolum*) Vt adeo conſecrari Traiano non poſſit ante, quam exaugurata ſit. Vid. ad 58, 2.

77 *reſtituendis natalibus*) Vt pro ingenuis habeantur Imperatoris beneficio, qui ſerui nati ſunt. Libertinis hoc praeſertim dabatur, conſentiente tamen patrono. Tota res tractatur peculiari titulo ff. de natalibus reſtituendis.

quibus

Domitiani ſcriptam Minucio Rufo, & ſecundum exempla proconſulum, ipſe cognoſcerem; reſpexi ad SC. pertinens ad eadem genera cauſſarum, quod de his tantum prouinciis loquitur, quibus proconſules praeſunt: ideoque rem integram diſtuli, dum tu, Domine, praeceperis, quid obſeruare me velis.

LXXVIII. (LXXIV) TRAIANVS PLINIO S.

Si mihi SC. miſeris, quod haeſitationem tibi fecit, aeſtimabo, an debeas cognoſcere de agnoſcendis liberis, & natalibus ſuis reſtituendis.

LXXIX. (LXXVI) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Ex Largi hereditate vtrum opera ſibi fieri, an ludos inſtitui Traianus malit, rogatur.

Iulius, Domine, Largus, ex Ponto, nondum mihi viſus, ac ne auditus quidem, ſed iudicio tuo credens, diſpenſationem quandam mihi erga te pietatis ſuae miniſteriumque mandauit. Rogauit enim te- 2
ſtamento, vt hereditatem ſuam adirem, cernerem-que: ac deinde, perceptis quinquaginta millibus

num-

quibus procoſſ.) Recte vtitur hoc loco exquiſitae diligentiae ſcriptor Maſſonus ad An. Plinii XLI §. 5 p. 70, vt oſtendat Plinium non fuiſſe Proconſulem, a Senatu miſſum, ſed Legatum Caeſaris pro Praetore: de qua prouinciarum, & qui illis praeeſſent, differentia pluſcula ibi monet, quae addi poſſunt Ill. Spanhemii obſeruationibus Diſſ. XIII, 2 p. 587 ſqq. immortalis operis, vbi p. 592 ſpeciatim de Bithynia agitur.

79, 1 *indicio tuo credens*) Virum bonum putans, cui tu prouinciam mandaſſes.

2 *perceptis qu. m.*) Hanc ſummam 3333 $\frac{1}{3}$ imperialium honorarium quaſi legat Plinio, & praemium laboris ſui in exſequendo, vt hodie loquimur, teſtamento. * *Praeceptis* mallent

nummûm, reliquum omne Heracleotarum & Tianorum ciuitatibus redderem, ita vt eſſet arbitrii mei, vtrum opera facienda, quae honori tuo conſecrarentur, putarem, an inſtituendos quinquennales agonas, qui Traiani appellentur. Quod in notitiam tuam perferendum exiſtimaui, ob hoc maxime, vt diſpiceres, quid eligere debeam.

LXXX. (LXXVII) TRAIANVS PLINIO S.

Iulius Largus fidem tuam, quaſi te bene noſſet, elegit. Quid ergo potiſſimum ad perpetuitatem memoriae eius faciat, ſecundum cuiusque loci conditionem ipſe diſpice, & quod optimum exiſtimaueris, ſequere.

LXXXI.

lent hic viri docti: nec dubium, quin huc conueniat optime, cum non noſter ſolum eo verbo ſupra vſus ſit 5,7,1: ſed praeſertim cum ſic loquantur ICti, vbi ad SCtum Trebellianum diſputant v. g. l. 1 §. 16 h. tit. *Si heres praecepto fundo rogatus ſit hereditatem reſtituere* l. 27 §. 14. *Si praeceptis quibusdam rebus heres rogatus ſit reſtituere hereditatem.* Add. l. 63 §. 3. it. l. 125 de Legatis I. &c. Verum cum neque hoc dubium ſit, *percipi* etiam *legata*, quorſum, praeter leges aliquot, laudat Sueto. Aug. 101 & Tib. 15 Longolius: optimum fuerit, quod & ille ſuadet, nihil mutare.

reliquum-redderem) Tanquam ſortem, de cuius reditu ludos celebrarent: vel cuius partem in aedificia impenderent, partem in foenere collocatam ſeruarent ad tutelam, ſiue ſarta tecta eorum operum.

Heracleotarum) Nimirum *Heracleam* etiam ad Pontum Euxinum in Bithynia fuiſſe, vel hoc ex loco diſceremus, ſi aliunde notum non eſſet.

quinquennales agonas) Ad Olympiorum imitationem paſſim inſtitutos ludos ſimiles ſiue certamina, ſatis conſtat. Sic *Neapoli quinquennale certamen gymnicum honori* Auguſti *inſtitutum*, ap. Sueto. c. 98. *Romae primus omnium more Graeco inſtituit* Nero, teſte eodem c. 12. Domitianus quoque *Capitolino Ioui ſacrum* ibid. c. 4 vbi multa viri docti. *Gymnicum Agona apud Viennenſes ex cuiusdam teſtamento celebratum* habemus ſupra 5, 22, 1.

80 fidem tuam) Eſt enim

fidei

LXXXI. (LXXVIII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Iuliopolitanis centurionem legionarium mitti cupit.

Prouidentiſſime, Domine, feciſti, quod praecepiſti Calpurnio Macro, clariſſimo viro, vt legionarium centurionem Byzantium mitteret. Diſpice, an 2
etiam Iuliopolitanis ſimili ratione conſulendum putes: quorum ciuitas, cum ſit perexigua, onera maxima ſuſtinet, tantoque grauiores iniurias, quanto eſt
infirmior, patitur. Quidquid autem Iuliopolitanis 3
praeſtiteris, id etiam toti prouinciae proderit. Sunt enim in capite Bithyniae, plurimisque per eam commeantibus tranſitum praebent.

LXXXII. (LXXIX) TRAIANVS PLINIO S.

Ea conditio eſt ciuitatis Byzantiorum, confluente vndique in eam commeantium turba, vt, ſecundum conſuetudinem praecedentium temporum, honoribus eius praeſidio centurionis legionarii conſulendum habuerimus: ſi Iuliopolitanis ſuccurrendum eodem modo putauerimus, onerabimus nos exemplo.
Plures enim tanto magis eadem requirent, quanto 2
infirmiores erunt. Tibi eam fiduciam diligentiae habeo, vt credam, te omni ratione id acturum, ne ſint
obnoxii iniuriis. Si qui autem ſe contra diſciplinam 3
meam geſſerint, ſtatim coërceantur: aut, ſi plus ad-

Hh 3 *miſerint,*

fidei commiſſum illud Largi, de quo epiſtola ſuperior agit.

81, 3 *in capite Bithy.*) In extremo fine verſus Paphlagoniam, vt *capita pontis* dicuntur extrema.

82, 1 *Si Iuliopolitanis*) Quod *ſi* abeſt a quibusdam libris, tribuendum videtur mori vetuſto ſcribendi vno tenore, *habuerimuSIuliopolitanis*, vbi duae literae *S* & *I* excidere facile potuerunt.

3 *ſatis*

miſerint, quam vt in re praeſenti ſatis puniantur: ſi milites erunt, legatis eorum; quae deprehenderis, notum facies: aut, ſi in vrbem verſus venturi erunt, mihi ſcribes.

LXXXIII. (LXXX) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De annali Bithynis data lege diſquirit.

Cautum eſt, Domine, Pompeia lege, quae Bithy-
nis data eſt, ne quis capiat magiſtratum, neue
ſit in ſenatu minor annorum XXX; eadem lege com-
prehenſum eſt, vt qui ceperint magiſtratum, ſint in
2 ſenatu. Sequutum eſt dein edictum diui Auguſti,
quo permiſit minores magiſtratus ab annis duobus
3 & viginti capere. Quaeritur ergo, An qui minor
XXX annorum geſſit magiſtratus, poſſit a cenſori-
bus in ſenatum legi? &, ſi poteſt, An ii quoque,

qui

3 ſatis puniantur) Prouinciales expoſiti iniuriis non tenuiſſimorum, ſed eorum praeſertim ciuium Romanorum, atque militum, quos vel potentia ſua, vel gratia, vel poteſtas denique, inſolentiores facit. Hi non ſemper *coërceri ſtatim* poſſunt, non ſatis a Praeſide prouinciae *in re praeſenti puniri*, cum ſua illos dignitas, iusque ipſum adeo Quiritium, tueatur. Sic 10, 97, 4 Chriſtianos, *qui ciues Ro. erant, adnotat in vrbem remittendos*. De his itaque conſtituit Traianus. * Recipimus nempe nos etiam lectionem antiquam, pro vulgata, *quam vt in re praeſenti ſit ſatis, puniantur.*

in vrbem verſus) Apertum hoc pleonaſmi illius, quo ad *verſus* adiicitur praepoſitio, exemplum. In quibusdam *verſus* participium potius eſt, vt in illo Sall. Catil. 56, 4 *Modo in Galliam verſus caſtra mouere*: & Sulpic. ad Cic. fam. 4, 12 *Supra Maleas in Italiam verſus nauigaturus erat.*

83, 1 Pompeia lege) Quam Pompeius M. deuicto a ſe Mithridate, & illius regno in prouinciae formam redacto, auctoritate Populi R. Bithyniae cui Pontum adiiceret, dedit. Mentio eius fit ep. 113 & 115.

3 an ii quoque) * Damus lectionem ex libris antiquis nuper reſtitutam; vulgatum erat, *An ex iis quoque, qui non geſſerint, poſſit quis — Senator legi.* Ad ſententiam nihil refert.

85, 1

qui non geſſerint, poſſint per eandem interpretatio-
nem ab ea aetate ſenatores legi, a qua illis magiſtra-
tum gerere permiſſum eſt. quod alioqui factitatum
adhuc, & eſſe neceſſarium dicitur, quia ſit aliquanto
melius, honeſtorum hominum liberos, quam e plebe
in curiam admitti. Ego a deſtinatis cenſoribus, 4
quid ſentirem, interrogatus, eos quidem, qui mino-
res XXX annis geſſiſſent magiſtratum, putabam poſ-
ſe in ſenatum & ſecundum edictum Auguſti, & ſe-
cundum legem Pompeiam, legi: quoniam Augu-
ſtus gerere magiſtratus minoribus annis XXX per-
miſiſſet; lex ſenatorem eſſe voluiſſet, qui geſſiſſet
magiſtratum. De his autem, qui non geſſiſſent, 5
quamuis eſſent aetatis eiuſdem, cuius illi, quibus ge-
rere permiſſum eſt, haeſitabam. Per quod effectum
eſt, vt te, Domine, conſulerem, quid obſeruari vel-
les. Capita legis, tum edictum Auguſti, literis
ſubieci.

LXXXIV. (LXXXI) TRAIANVS PLINIO S.

*Interpretationi tuae, mi Secunde cariſſime, idem ex-
iſtimo; hactenus edicto diui Auguſti nouatam eſ-
ſe legem Pompeiam, vt magiſtratum quidem capere
poſſint ii, qui non minores duorum & viginti anno-
rum eſſent: & qui accepiſſent, in ſenatum cuiusque
ciuitatis peruenirent. Ceterum, non capto magiſtra-
tu, eos qui minores XXX annorum ſint, quia magi-
ſtratum capere poſſint, in curiam etiam loci cuiusque
non exiſtimo legi poſſe.*

LXXXV. (LXXXII) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Libellum ſupplicem Dionis, cui controuerſia cum Archippo de opere publico erat, imperatori mittit.

Quum Pruſae ad Olympum, Domine, publicis negotiis intra hoſpitium, eodem die exiturus, vacarem, Aſclepiades magiſtratus indicauit, appellatum me a Claudio Eumolpo, quum Cocceianus Dion in bule adſignari ciuitati opus, cuius curam egerat, vellet: tum Eumolpus adſiſtens Flauio Archippo dixit; exigendam eſſe a Dione rationem operis, antequam reipubl. traderetur, quod aliter feciſſet ac debuiſſet.
2 Adiecit etiam, eſſe in eodem opere poſitam tuam ſtatuam, & corpora ſepultorum, vxoris Dionis, & filii: poſtulauitque, vt cognoſcerem pro tribunali.
3 Quod quum ego me protinus facturum dilaturumque profectionem dixiſſem; vt longiorem diem ad inſtruendam cauſſam darem, vtque in alia ciuitate
4 cognoſcerem, petit. Ego me auditurum Niceae, reſpondi: vbi quum ſediſſem cogniturus, idem Eumolpus, tanquam adhuc parum inſtructus, dilationem petere coepit: contra Dion, vt audiretur, ex-
5 igere. Dicta ſunt vtrimque multa, etiam de cauſſa:

ego

85, 1 Pruſae ad Olympum) Eſt enim alia quoque *ad Hypium* montem & fluuium. Forte eadem Pruſias, de qua 10, 66, 5.

2 in eod. opere) Male ominatum, & maieſtatis crimini adfine, videri volebant accuſatores factum Dionis, qui ſtatuam Imperatoris vicinis funeribus funeſtaſſent. Si enim maieſtas eſt ſeruum punire apud ſtatuam, aut ventrem ibi laxare, quid ni cadauer eo inferre?

3 ad inſtruendam cauſſam) Opportune iam laudata eſt l. 1 π. de fide inſtrum. *Inſtrumentorum nomine ea omnia accipienda ſunt*, quibus *cauſſa inſtrui poteſt: & ideo tam teſtimonia, quam perſonae inſtrumentorum loco habentur.*

8 in

ego quum dandam dilationem & conſulendum exiſtimarem in re ad exemplum pertinenti, dixi vtrique parti, vt poſtulationum ſuarum libellos darent. Volebam enim te ipſorum potiſſimum verbis ea, quae erant propoſita, cognoſcere. Et Dion quidem ſe daturum dixit: & Eumolpus reſpondit, complexurum ſe libello, quae reipublicae peteret. Caeterum, 6
quod ad ſepultos pertinet, non accuſatorem ſe, ſed aduocatum Flauii Archippi, cuius mandata pertuliſſet. Archippus, cui Eumolpus, ſicut Pruſae, adſiſtebat, dixit ſe libellum daturum. Ita nec Eumolpus, nec Archippus, quam plurimis diebus exſpectati, adhuc mihi libellos dederunt: Dion dedit, quem huic epiſtolae iunxi. Ipſe in re praeſenti fui, & 7
vidi tuam quoque ſtatuam in bibliotheca poſitam. Id autem, in quo ducuntur ſepulti filius & vxor Dionis, in area collocatum, quae porticibus includitur. Te, Domine, rogo, vt me in hoc praecipue genere 8
cognitionis regere digneris, quum alioqui magna ſit exſpectatio; vt neceſſe ſit, in ea re, quae & in confeſſum venit, & exemplis defenditur, deliberare.

LXXXVI. (LXXXIII) TRAIANVS PLINIO S.

Potuiſti non haerere, mi Secunde cariſſime, circa id, de quo me conſulendum exiſtimaſti, quum propoſitum meum optime noſſes, non ex metu nec terrore

8 in confeſſum venit) Vbi de facto diſputari vel diſſimulari non poteſt, quin & certum, & in iudicium delatum ſit: vbi etiam ad aliorum exempla prouocatur, vt adeo metus ſit, ne ſi vnum puniamus Dionem, plures eiusdem criminis a delatoribus rei fiant.

deliberare) * Omittunt hoc verbum quidam. Sed non auſim eos ſequi, cum dura nimis videatur, in fine praeſertim, ellipſis.

86, 2

rore hominum, aut criminibus maieſtatis, reuerentiam nomini meo adquiri. 2 *Omiſſa ergo ea quaeſtione, quam non admitterem, etiamſi exemplis adiuuaretur, ratio totius operis effecti ſub cura tua Cocceiano Dioni excutiatur, cum & vtilitas ciuitatis exigat, nec aut recuſet Dion, aut debeat recuſare.*

LXXXVII. (LXXXIV) C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Nicenſium libellum ſupplicem mittit.

Rogatus, Domine, a Nicenſibus publice per ea, quae mihi & ſunt & debent eſſe ſanctiſſima, id eſt, per aeternitatem tuam ſalutemque, vt preces ſuas ad te perferrem, fas non putaui negare: acceptumque ab his libellum, huic epiſtolae iunxi.

LXXXVIII. TRAIANVS PLINIO S.

Nicenſibus, qui inteſtatorum ciuium ſuorum conceſſam vindicationem bonorum a diuo Auguſto adfirmant, debebis vacare, contractis omnibus perſonis ad idem negotium pertinentibus, adhibitis Virdio Gemellino, & Epimacho, liberto meo, procuratoribus, vt, aeſtimatis etiam iis, quae contra dicuntur, quod optimum credideritis, ſtatuatis.

LXXXIX.

86, 2 Dioni excutiatur) Non hoc vult, puto, *a Dione ratio excutiatur*, vt, *audita tibi putarem* h. e. *a te*: ſed excuti ſub Plinii cura rationem Dionis, in ipſius gratiam, ideo certe, vt deinde adſignari opus reip. poſſet. Haec aperta, niſi forte velis aliquem, qui debet reipublicae, ipſum ſuas rationes excutere, non excutiendas dare aliis. Neque conſtructio habet difficultatem. Quidni enim diceret Dion, *Excutite mihi rationem meam?* * Quidam libri *Cocceiani Dionis*, quod dubitationem non haberet, ſed obſcuriuſculum ſit propter alteros genitiuos *totius operis effecti.*

91, 1

LXXXIX. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Traiano natalem diem gratulatur.

Opto, Domine, & hunc natalem, & plurimos alios, quam feliciſſimos agas: aeternaque laude florentem virtutis tuae gloriam, incolumis & fortis, aliis ſuper alia operibus augeas.

XC. TRAIANVS PLINIO S.

Agnoſco vota tua, mi Secunde cariſſime, quibus precaris, vt plurimos & feliciſſimos natales, florente ſtatu reipub. noſtrae agam.

XCI. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De aqua in Sinopenſem coloniam perducenda conſulit.

Sinopenſes, Domine, aqua deficiuntur; quae videtur & bona & copioſa ab ſextodecimo milliario poſſe perduci. Eſt tamen ſtatim ab capite paullo amplius mille paſſibus locus ſuſpectus & mollis; quem ego interim explorari modico impendio iuſſi, an recipere & ſuſtinere opus poſſit. Pecunia, curantibus 2
nobis, contracta, non deerit, ſi tu, Domine, hoc genus operis & ſalubritati & amoenitati valde ſitientis coloniae indulſeris.

XCII. TRAIANVS PLINIO S.

Vt coepiſti, Secunde cariſſime, explora diligenter, an locus ille, quem ſuſpectum habes, ſuſtinere opus

91, 1 recipere-opus) Aquae ductum, quae quantae molis fuerint opera, totis libris explicatum a Fabretto, & docet cum ſuo Frontino Polenus.

91 ad

opus aquae ductus poſſit. Neque enim dubitandum puto, quin aqua perducenda ſit in coloniam Sinopenſem, ſi modo & viribus ſuis ipſa id adſequi poteſt, quum plurimum ea res & ſalubritati & voluptati eius collatura ſit.

XCIII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Libellum Amiſenorum mittit Traiano.

Amiſenorum ciuitas & libera & foederata beneficio indulgentiae tuae legibus ſuis vtitur: in hac datum mihi publice libellum, ad eranos pertinentem, his literis ſubieci, vt tu, Domine, diſpiceres, quid & quatenus aut permittendum aut prohibendum putares.

XCIV. TRAIANVS PLINIO S.

Amiſenos, quorum libellum epiſtolae tuae iunxeras, ſi legibus iſtorum, quibus de officio foederis vtuntur, conceſſum eſt eranos habere, poſſumus, quo minus habeant, non impedire, eo facilius, ſi tali collatione, non ad turbas & illicitos coetus [ſed] ad ſuſtinendam tenuiorum inopiam vtuntur. In caeteris

93 ad eranos) Ne de conuiuantium ex ſymbolis conuentibus, qui & ipſi ſunt *erani*, intelligamus, obſtat Traiani reſponſio. Intelligitur ergo illa collatio, qua neceſſitatibus egentium ſubueniebatur: cuius rei cauſſa quaedam etiam collegia fuiſſe, & ſtatos conuentus, leges item & iudicia, (vt habent hodie *die Feuer-caſſen, Wittwen-caſſen*) ſatis apparet ex his, quae If. Caſaubonus cum ad Athenaeum pluribus locis obſeruauit, tum diſputauit copioſe ad Theophraſti characterem αὐθαδείας p. m. 280 ſqq. vbi neque hunc locum praetermittit. Caeterum hanc tanquam ἑταιρίαν & ſodalitatem Romanis ſuſpectam & vetitam fuiſſe, vel hoc ipſo loco diſcimus. Vid. ſupra ep. 43. 1 & infra ep. 97, 7.

95, 2

ris ciuitatibus, quae noſtro iure obſtrictae ſunt, res huiusmodi prohibenda eſt.

XCV. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Suetonio ius trium liberorum a principe petit.

Suetonium Tranquillum, probiſſimum, honeſtiſſimum, eruditiſſimum virum, & mores eius ſequutus & ſtudia, iampridem, Domine, in contubernium adſumſi? tantoque magis diligere coepi, quanto hunc propius inſpexi. Huic ius trium liberorum 2 neceſſarium faciunt duae cauſſae. Nam & iudicia amicorum promeretur, & parum felix matrimonium expertus eſt: impetrandumque a bonitate tua per nos habet, quod illi fortunae malignitas denegauit. Scio, Domine, quantum beneficium petam. 3 Sed peto a te, cuius in omnibus deſideriis meis pleniſſimam indulgentiam experior. Potes autem colligere, quantopere cupiam, quod non rogarem abſens, ſi mediocriter cuperem.

XCVI. TRAIANVS PLINIO S.

Quam parce haec beneficia tribuam, vtique, mi Secunde cariſſime, haeret tibi, quum etiam in ſenatu adfirmare ſoleam, non exceſſiſſe me numerum, quem apud ampliſſimum ordinem ſuffecturum mihi profeſ-

95, 2 ius trium liberor.) Vid. ad 10, 2. vbi pro ſe petit. It. ad 7, 16, 2.

iudicia amicorum) Qui heredem illum ſcribunt. Prodeſt autem in primis ius illud in adeundis hereditatibus V. G. Paull. Rec. Sent. 4, 9 *Latina ingenua, ius Quiritium conſecuta, ſi ter pepererit, ad legitimam filii hereditatem admittitur.*

3 ſed peto) *Sic ex editione Io. de Tridino & Iuntae repoſuit Longolius. *Quod peto*, reliqui.

96 ſuffecturum mihi) Cum

profeſſus ſum: tuo tamen deſiderio ſubſcripſi; & [vt ſcias] dediſſe me ius trium liberorum Suetonio Tranquillo ea conditione, qua adſueui, referri in commentarios meos iuſſi.

XCVII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De Chriſtianorum rebus accurate perſcribit.

Solemne eſt mihi, Domine, omnia, de quibus dubito, ad te referre. Quis enim poteſt melius vel cunctationem meam regere, vel ignorantiam inſtruere? Cognitionibus de Chriſtianis interfui nunquam: ideo

Cum enim per illam fictionem iuris vis ipſa legum tam neceſſariarum, quibus incitarentur homines, vt prolem vellent tollere, imminueretur: boni imperatores parciſſimi erant merito in eo iure tribuendo. Itaque profeſſus erat Traianus, ſe vltra certum numerum ciuium eo beneficio non eſſe adfecturum. Haec etiam cauſſa eſt, cur referri in commentarios ſuos iubet, ſi quid cui tribuit.

[*vt ſcias*] Poſſunt haec verba abeſſe, & abſunt a bonis libris: ſed cum in ſimillima re occurrant deinde ep. 106, non auſim delere.

97, 1 Solemne) Certatim hanc epiſtolam commentariis iuſtis illuſtrarunt viri docti, quos magno numero laudat Fabricius B. L. 2, 22, p. 478. Caeterorum obſeruatis vſus, multa de ſua penu praeclara addidit ill. Boehmerus in diſſertationibus iuris eccleſ. antiqui ad has epiſtolas Lipſ. 1711. 8 editas. Nos inſtituto noſtro hic egrediendi cauſſam habemus nullam. Illud modo monemus, laudari hanc epiſtolam, & hoc reſcriptum Traiani, iam a Tertulliano apolog. c. 2 his verbis, *Plinius Secundus cum prouinciam regeret, damnatis quibusdam Chriſtianis, quibusdam gradu pulſis, ipſa tamen multitudine perturbatus, quid de caetero ageret, conſuluit Traianum tunc Imperatorem* (ſic leg. vid. pro *tunc Trai. Imp.*) *allegans praeter obſtinationem non ſacrificandi, nihil aliud ſe de ſacramentis eorum comperiſſe, quam coetus antelucanos ad canendum Chriſto vt Deo, & ad confoederandam diſciplinam; homicidium, fraudem, perfidiam, & caetera ſcelera prohibentes* (forte leg. *prohibentem*, nempe *diſciplinam*) *Tunc Traianus reſcripſit, hoc genus conquirendos quidem non eſſe, oblatos vero puniri oportere.*

4 *quia*

ideo neſcio quid & quatenus aut puniri ſoleat, aut
quaeri. Nec mediocriter haeſitaui, ſitne aliquod diſ-
crimen aetatum, an quamlibet teneri nihil a robu-
ſtioribus differant? deturne poenitentiae venia, an
ei, qui omnino Chriſtianus fuit, deſiſſe non proſit?
nomen ipſum, etiamſi flagitiis careat, an flagitia co-
haerentia nomini, puniantur? Interim in iis, qui ad
me tanquam Chriſtiani deferebantur, hunc ſum ſe-
quutus modum. Interrogaui ipſos, *An eſſent Chri-* 3
ſtiani? confitentes iterum ac tertio interrogaui, ſup-
plicium minatus: perſeuerantes duci iuſſi. Neque
enim dubitabam, qualecunque eſſet, quod faterentur,
peruicaciam certe, & inflexibilem obſtinationem de-
bere puniri. Fuerunt alii ſimilis amentiae: quos, 4
quia ciues Romani erant, adnotaui in vrbem remit-
tendos. Mox ipſo tractatu, vt fieri ſolet, diffunden-
te ſe crimine, plures ſpecies inciderunt. Propoſitus 5
eſt libellus ſine auctore, multorum nomina conti-
nens, qui negarent ſe eſſe Chriſtianos, aut fuiſſe,
quum, praeeunte me, deos appellarent, & imagini
tuae, quam propter hoc iuſſeram cum ſimulacris
numinum adferri, thure ac vino ſupplicarent, prae-
terea maledicerent Chriſto: quorum nihil cogi poſſe
dicuntur, qui ſunt reuera Chriſtiani. Ergo dimit-
tendos

4 quia ciues Ro. erant) In quos animaduerti non temere in prouincia poſſet. vid. ad 10, 82, 3.

5 imagini tuae) Igitur in prouincia eum honorem Imperatori habuit Plinius, quem non admiſſum Romae ab eo praedicat Paneg. 52, 5 *Non apud genium tuum bonitati tuae gratias agi, ſed apud numen Iouis optimi maximi pateris.* Vid. Minuc. Felix 29, 6 & ibi viri docti.

5 ergo dimittendos) Minuc. Fel. 28, 5 *Si quis infirmior, malo preſſus & victus, Chriſtianum ſe negaſſet fauebamus ei* (loquitur de ſtatu ſuo ante ſuſce-
ptam

6 tendos putaui. Alii ab indice nominati, eſſe ſe Chriſtianos dixerunt, & mox negauerunt: fuiſſe quidem, ſed deſiſſe, quidam ante triennium, quidam ante plures annos, non nemo etiam ante viginti quoque. Omnes & imaginem tuam, deorumque ſimulacra venerati ſunt. ii & Chriſto maledixerunt.
7 Adfirmabant autem, hanc fuiſſe ſummam vel culpae ſuae, vel erroris, quod eſſent ſoliti ſtato die ante lucem conuenire: carmenque Chriſto, quaſi Deo, dicere ſecum inuicem: ſeque ſacramento non in ſcelus aliquod obſtringere, ſed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depoſitum appellati abnegarent: quibus peractis morem

ptam religionem Chriſtianam) *quaſi eierato nomine, iam omnia facta ſua illa negatione purgaſſet.*

7 *carmenque*) Non omnino metro adſtrictum, ſed formulam conceptorum verborum &c. Res enim hodie nota e Lexicis.

Chriſto, quaſi Deo) Si vim habere debeat hoc argumentum pro fide Ante-Nicaena contra Arianos; ponendum eſt, Chriſtianos ipſos Deum vocaſſe Chriſtum, non adieciſſe hoc *quaſi Deo* Plinium. *Dei* enim appellatio multo, quod conſtat, apud gentiles patet latius, & longe humilioris faſtigii naturas comprehendit.

ſacramento) Cum mature *ſacramenti* voce vterentur de ritibus ſuis & dogmatis Chriſtiani, quae diligenter occultarent; ea porro vox in quantum ad militare ius iurandum refertur, ad coniurationem trahi ab ignaris poſſet; cum porro de ſanguine Chriſti Dei & hominis inter ſacramenta adhibito, aliquid tamen emanaret: mirum non eſt profecto, illis in mentem veniſſe aliquem Catilinam, de quo Salluſtius c. 22. *Cum ad ius iurandum populares ſceleris ſui adigeret, humani corporis ſanguinem, vino permixtum, in pateris circumtuliſſe; inde cum poſt exſecrationem omnes deguſtauiſſent, ſicuti in ſolemnibus ſacris fieri conſuevit* &c. mirum non eſt, in Thyeſtearum illos epularum ſuſpicionem vocatos eſſe. His ſuſpicionibus opponitur deinde *cibus promiſcuus & innocuus*, quem merito ad *Agapas* Chriſtianorum viri docti referunt. *Coena noſtra*, inquit Tertull. apol. c. 39 *de nomine rationem ſui oſtendit: id vocatur, quod* dilectio *penes Graecos eſt* &c. Vid. quos hic laudat doctiſſimus Hauercampus.

betae-

rem ſibi diſcedendi fuiſſe, rurſusque coëundi ad
capiendum cibum, promiſcuum tamen, & inno-
xium: quod ipſum facere deſiſſe poſt edictum me-
um, quo ſecundum mandata tua hetaerias eſſe ve-
tueram. Quo magis neceſſarium credidi, ex dua- 8
bus ancillis, quae miniſtrae dicebantur, quid eſſet
veri & per tormenta quaerere. Sed nihil aliud in-
ueni, quam ſuperſtitionem prauam & immodi-
cam, ideoque, dilata cognitione, ad conſulendum
te decurri. Viſa eſt enim mihi res digna conſulta- 9
tione, maxime propter periclitantium numerum.
Multi enim omnis aetatis, omnis ordinis, vtrius-
que ſexus etiam, vocantur in periculum, & voca-
buntur. Neque enim ciuitates tantum, ſed vicos
etiam atque agros ſuperſtitionis iſtius contagio per-
uagata eſt: quae videtur ſiſti & corrigi poſſe. Cer- 10
te ſatis conſtat, prope iam deſolata templa coepiſſe
celebrari, & ſacra ſolemnia diu intermiſſa repeti:
paſſimque venire victimas, quarum adhuc rariſſi-
mus emtor inueniebatur. Ex quo facile eſt opi-
nari, quae turba hominum emendari poſſit, ſi fiat
poenitentiae locus.

XCVIII.

haeterias) Vid. ſupra ad 10, 43, & ex ICtorum libris Bynkersh. Obſeruatt. 1, 16. & de religione peregrina diſſ. 2 p. 255 ſqq. Bacchanalia ſua recordabantur Romani. His ſimile quiddam metuebant.

8 *miniſtrae*) Diaconiſſae veteris eccleſiae. Cum alioqui non liceret ſeruos interrogare in caput domini; haec lex in hac quidem cauſſa non valuit.

XCVIII. TRAIANVS PLINIO S.

Actum quem debuiſti, mi Secunde, in excutiendis cauſſis eorum, qui Chriſtiani ad te delati fuerant, ſequutus es. Neque enim in vniuerſum aliquid, quod quaſi certam formam habeat, con-
2 *ſtitui poteſt. Conquirendi non ſunt: ſi deferantur & arguantur, puniendi ſunt: ita tamen, vt, qui negauerit ſe Chriſtianum eſſe, idque re ipſa manifeſtum fecerit, id eſt, ſupplicando diis noſtris, quamuis ſuſpectus in praeteritum fuerit, veniam ex poenitentia impetret. Sine auctore vero propoſiti libelli, nullo crimine locum habere debent. Nam & peſſimi exempli, nec noſtri ſaeculi eſt.*

XCIX. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Quaerit de contegenda Amaſtrianorum peſtifera aqua.

Amaſtrianorum ciuitas, Domine, & elegans & ornata, habet inter praecipua opera pulcherrimam, eandemque longiſſimam, plateam: cuius a latere per ſpatium omne porrigitur nomine quidem flumen, re vero cloaca foediſſima: quae ſicut turpis & immundiſſima adſpectu, ita peſtilens eſt,
2 odore teterrimo. Quibus ex cauſſis, non minus ſalu-

98, 2 conquirendi) Nempe hoc dat innocentiae, ne ſua ſponte in illos, vt in latrones, fures, ſacrilegos, quaeratur; neque indicare cogantur conſcios: hoc ſtatuit in pertinaciam, quam imputat iis, & legum contemtum, vt accuſati, & confeſſi, damnentur. Quanto haec moderatiora illo ſacrae Inquiſitionis iudicio!

101 Vota

ſalubritatis quam decoris intereſt, eam contegi: quod fiet, ſi permiſeris; curantibus nobis, ne deſit quoque pecunia operi tam magno, quam neceſſario.

C. TRAIANVS PLINIO S.

Rationis eſt, mi Secunde cariſſime, contegi aquam iſtam, quae per ciuitatem Amaſtrianorum fluit, ſi intecta ſalubritati obeſt. Pecunia ne huic operi deſit, curaturum te ſecundum diligentiam tuam, certum habeo.

CI. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Vota pro ſalute Traiani & ſoluta & noua nuncupata eſſe nuntiat.

Vota, Domine, priorum annorum nuncupata alacres laetique perſoluimus, nouaque rurſus, curante commilitonum & prouincialium pietate, ſuſcepimus: precati deos, vt te remque publicam florentem & incolumem ea benignitate ſeruarent, quam ſuper magnas plurimasque virtutes, praecipue ſanctitate conſequi, deorum honore meruiſti.

101 *Vota nuncup.*) Forte natali imperii, vt ſupra ep. 60 it. 103 & 104.

curaute pietate) *Melius extra comparationem eſt, quod Cellarius ſuſpicabatur, *certante*, vt 10, 60 *certarunt pietate*.

Deorum honore) *Videtur excidiſſe ante *Deorum* coniunctio *&*. De hac pietate Traiani erga Deos Paneg. c. 52.

CII. TRAIANVS PLINIO S.

Soluiſſe vota diis immortalibus, te praeeunte, pro mea incolumitate, commilitones cum prouincialibus laetiſſimo conſenſu, in futurumque nuncupaſſe, libenter, mi Secunde cariſſime, cognoui literis tuis.

CIII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Diem imperii ſuſcepti anniuerſario ritu celebratum eſſe annuntiat.

Diem, in quem tutela generis humani feliciſſima ſucceſſione tranſlata eſt, debita religione celebrauimus, commendantes diis, imperii tui auctoribus, & vota publica & gaudia.

CIV. TRAIANVS PLINIO S.

Diem imperii mei debita laetitia & religione a commilitonibus & prouincialibus, praeeunte te, celebratum, libenter, mi Secunde cariſſime, cognoui literis tuis.

CV. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Ius Quiritium pro tribus libertis petit.

Valerius, Domine, Paullinus, excepto vno, ius Lati-

103 *diem, in quem*) * Valde obſcure locutus eſt Plinius, ſi ita locutus eſt. Gronouius ſuſpicatur, *diem quo in te.*

105 *La-*

Latinorum ſuorum mihi reliquit: ex quibus rogo tribus interim ius Quiritium des. Vereor enim, ne ſit immodicum, pro omnibus pariter inuocare indulgentiam tuam; qua debeo tanto modeſtius vti, quanto pleniorem experior. Sunt autem, pro quibus peto, C. Valerius Aeſtiaeus, C. Valerius Dionyſius, C. Valerius Aper.

CVI. TRAIANVS PLINIO S.

Quum honeſtiſſime iis, qui apud fidem tuam u Valerio Paullino depoſiti ſunt, conſultum velis mature per me; iis interim, quibus nunc petiſti, vt ſcias dediſſe me ius Quiritium, referri in commentarios meos iuſſi, idem facturus in caeteris, pro quibus petieris.

CVII. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Centurionis, filiae ciuitatem petentis, libellum mittit.

Rogatus, Domine, a P. Accio Aquila, centurione cohortis ſextae equeſtris, vt mitterem tibi libellum, per quem indulgentiam pro ſtatu filiae ſuae implorat,

105 *Latinorum ſuorum*) Libertorum, qui ius Latii modo conſecuti fuerant, a quo gradus adhuc ſupereſt ad ipſum plenum ius ciuitatis Quiritium. Vid. ad 10, 4, 2.

C. Valerius) Obſerua obiter Libertos omnes habere nomen Domini, adiunctumque cognominis inſtar nomen ſeruitutis.

106 *mature*) * *Matura* ex libris antiquis Longolius, vt ſit vox hortantis Imperatoris, quo *maturet* Plinius, h. e. feſtinet proſpicere libertis. Caeterum vid. ep. 96.

107 *cohortis Equeſtris*) Nouum hoc. Olim *cohortes* modo peditum: equitum *turmae*.

pro ſtatu fil.) Quam ex reſponſio-

implorat, durum putaui negare, quum ſcirem, quantam ſoleres militum precibus patientiam humanitatemque praeſtare.

CVIII. TRAIANVS PLINIO S.

Libellum P. Accii Aquilae, centurionis cohortis ſextae equeſtris, quem mihi miſiſti, legi: cuius precibus motus dedi filiae eius ciuitatem Romanam. Libellum reſcripti, quem illi redderes, miſi tibi.

CIX. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De protopraxia ciuitatium conſulit.

Quid habere iuris velis & Bithynas & Ponticas ciuitates in exigendis pecuniis, quae illis vel ex locationibus, vel ex venditionibus aliisue cauſſis debeantur, rogo, Domine; reſcribas. Ego inueni, a plerisque pro conſulibus conceſſam eis pro-
2 topraxian, eamque pro lege valuiſſe. Exiſtimo tamen tua prouidentia conſtituendum aliquid & ſanciendum, per quod vtilitatibus eorum in perpetuum conſulatur. Nam quae ſunt ab aliis inſtituta, ſint licet ſapienter indulta, breuia tamen & infirma ſunt, niſi illis tua contingat auctoritas.

CX.

ſponſione Traiani, ciuitatem ei dantis, intelligimus ante ſuſceptam, quam pater ciuis fieret, vel ex non-ciue &c.

109 Protopraxian) Ius primae exactionis, quod ſatis explicat reſponſio Traiani.

CX. TRAIANVS PLINIO S.

Quo iure vti debeant Bithynae vel Ponticae ciuitates in iis pecuniis, quae ex quaque cauſſa reipublicae debebuntur, ex lege cuiusque animaduertendum eſt. Nam ſiue habent priuilegium, quo caeteris creditoribus anteponantur, cuſtodiendum eſt; ſiue non habent, in iniuriam priuatorum id dari a me non oportebit.

CXI. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

De Amiſenis, pecuniam Piſoni olim donatam repetentibus, Traianum conſulit.

Ecdicus, Domine, Amiſenorum ciuitatis petebat apud me ab Iulio Piſone denariorum circiter XL millia, donata ei publice ante XX annos & bule & eccleſia conſentiente: nitebaturque mandatis tuis, quibus eiusmodi donationes vetantur. Piſo contra, plurima ſe in rempublicam contuliſſe, ac prope totas facultates erogaſſe, dicebat. Addebat etiam temporis ſpatium, poſtulabatque, ne id, quod pro multis & olim accepiſſet, cum euerſione reliquae dignitatis reddere cogeretur. Quibus ex cauſſis integram cognitionem differendam exiſtimaui, vt te, Domine, conſulerem, quid ſequendum putares.

111, 1 Ecdicus) *Defenſores ciuitatum* tales vocantur in iure. Eſt titulus Codicis 1, 55 & C. Theod. 1, 10 de defenſoribus ciuitatum. De iisdem Iuſtiniani nouella 15 vbi Gr. *περὶ τῶν ἐκδίκων*. De ipſorum officio vel ex hoc ipſo loco apparet.

bule & eccleſia) Romae eſſet *Senatus Populusque*.

nitebaturque) Libri antiqui *vtebatur*, eadem ſententia.

CXII. TRAIANVS PLINIO S.

Sicut largitiones ex publico fieri mandata prohibent, ita, ne multorum ſecuritas ſubruatur, factas ante aliquantum temporis retractari atque in irritum vindicari non oportet. Quidquid ergo ex hac cauſſa actum ante viginti annos erit, omittamus. Non minus enim hominibus cuiusque loci, quam pecuniae publicae conſultum volo.

CXIII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

An in ſenatum lecti, pro introitu aliquid inferre debeant, quaerit.

Lex Pompeia, Domine, qua Bithyni & Pontici vtuntur, eos qui in bulen a cenſoribus leguntur, dare pecuniam non iubet: ſed ii, quos indulgentia tua quibusdam ciuitatibus ſuper legitimum numerum adiicere permiſit, & ſingula millia dena-
2 riorum & bina intulerunt. Anicius deinde Maximus proconſul eos etiam, qui a cenſoribus legerentur, duntaxat in pauciſſimis ciuitatibus, aliud aliis,
3 iuſſit inferre. Supereſt ergo, vt ipſe diſpicias, an in omnibus ciuitatibus certum aliquid omnes, qui deinde buleutae leguntur, debeant pro introitu dare. Nam quod in perpetuum manſurum eſt, a te conſtitui decet, cuius factis dictisque debetur aeternitas.

CXIV.

113, 1 Lex Pompeia) Vid. 10, 83 & 115. De ipſa hac quaeſtione aliquid ſupra 10, 48, 5.

2 aliud aliis) Intellige, *in ciuitatibus*, ratione habita facultatum nempe.

114 ſci-

CXIV. TRAIANVS PLINIO S.

Honorarium decurionatus omnes, qui in quaque ciuitate Bithyniae decuriones ſiunt, inferre debeant necne, in vniuerſum a me non poteſt ſtatui. Id ergo, quod ſemper tutiſſimum eſt, ſequendam cuiusque ciuitatis legem, puto, ſcilicet aduerſus eos, qui inuiti ſiunt decuriones. exiſtimo id acturos, vt erogatio caeteris praeferatur.

CXV. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Decuriones alienae ciuitatis an eiici ſenatu poſſint, quaerit.

Lege, Domine, Pompeia permiſſum Bithynicis ciuitatibus adſcribere ſibi, quos vellent ciues, dum ciuitatis non ſint alienae, ſed ſuarum quisque ciuitatium, quae ſunt in Bithynia. Eadem lege ſancitur, quibus de cauſſis ſenatu a cenſoribus eiician-

tur:

114 ſcilicet adu. eos) Locus obſcurus ſi quis alius Plinii, quem ita interea interpretandum putabam, dum quis meliorem vel lectionem proferat, vel interpretationem. Sequendam legem putat Imperator non vniuerſim, ſed *aduerſus eos, qui inuiti ſiunt decuriones*, & tamen excuſari non poſſunt: qui enim petunt honorem, illi pro ſe inferent, vt lege non opus ſit. Subiungit, *exiſtimo id acturos* cenſores, qui ius legendorum decurionum ſ. buleutarum habent, *vt erogatio* h. e. is, qui erogare aliquid in honorarium pro introitu poteſt & vult, *ceteris*, inuitis, *praeferatur*, nec adeo ſaepe opus ſit coactione.

115, 1 Lege Pompeia) V. 10, 83 & 113.

Senatu a cenſoribus) * Vulg. *e Senatu a Cenſoribus.* Veteres editiones, quas ſequitur Longolius, *Senatu Cenſoribus.* Vtramque praepoſitionem abeſſe in tali conſtructione poſſe, dubium non eſt. Sed eadem in formula ita parcum fuiſſe

Traia-

2 tur : inter quas nihil de ciue alieno cauetur. Inde me quidam ex cenſoribus conſulendum putauerunt, an eiicere deberent eum, qui eſſet alterius ciuitatis.
3 Ego, quia lex, ſicut adſcribi ciuem alienum vetabat, ita eiici e ſenatu ob hanc cauſſam non iubebat: praeterea quia ab aliquibus adfirmabatur mihi, in omni ciuitate plurimos eſſe bulentas ex aliis ciuitatibus, futurumque, vt multi homines multæque ciuitates concuterentur ea parte legis, quae iampridem conſenſu quodam exoleuiſſet; neceſſarium exiſtimaui conſulere te, quid ſeruandum putares. Capita legis his literis ſubieci.

CXVI. TRAIANVS PLINIO S.

Merito haeſiſti, Secunde cariſſime, quid a te reſcribi oporteret cenſoribus conſulentibus, an legerent in ſenatum aliarum ciuitatium, eiusdem tamen prouinciae, ciues. Nam & legis auctoritas, & longa conſuetudo vſurpata contra legem, in diuerſum mouere te potuit. Mihi hoc temperamentum eius placuit, vt ex praeterito nihil nouaremus, ſed manerent, quamuis contra legem, adſciti quarumcunque ciuitatium ciues, in futurum autem lex Pompeia obſeruaretur: cuius vim ſi retro quoque velimus cuſtodire, multa neceſſe eſt perturbari.

CXVII.

Traiani quaeſtorem, vel ſcribam, non putabam, Itaque bonis libris ἕτερον μὲν ἔδωκα ἑκὼν, ἕτερον δ᾽ ἀνένευσα. Vid. 1, 7, 1.

117, 1

CXVII. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Veretur, ne ex inuitatione ad ſolemne officium factiones oriantur.

Qui virilem togam ſumunt, vel nuptias faciunt, vel ineunt magiſtratum, vel opus publicum dedicant, ſolent totam bulen, atque etiam e plebe non exiguum numerum vocare, binosque denarios vel ſingulos dare: quod an celebrandum, & quatenus, putes, rogo ſcribas. Ipſe enim, ſicut arbitror, 2
[non imprudenter,] praeſertim ex ſolemnibus cauſſis concedendum [iuſſi] inuitationes; ita vereor, ne ii, qui mille homines, interdum etiam plures, vocant, modum excedere, & in ſpeciem dianomes incidere videantur.

CXVIII.

117, 1 *virilem togam*) De quo officio 1, 9, 2. De virili toga pariter ac nuptiis Apuleius apol. p. 416 Scipionis Gent. *Quippe ita placuerat, in ſuburbana villa potius vt coniungeremur, ne ciues denuo ad ſportulas conuolarent: cum haud pridem Pudentilla de ſuo quinquaginta millia numûm in populum expunxiſſet ea die, qua Pontianus* (filius Pudentillae, priuignus Apuleii maior natu) *vxorem duxit, & hic puerulus* (contemtim ſic appellat filium Pudentillae, ſuum autem priuignum minorem) *toga eſt inuolutus.* Plura ad h. l. Scipio Gentilis.

2 [*non imprudenter*] *Haec verba cum nullo idoneo auctore in recentiores editiones adſumta ſint, (forte ex coniectura alicuius, qui fulcire ſententiam, per importunum illud *iuſſi* laborantem, vellet) merito vncis coërcita ſunt. Sed illo *iuſſi* quid faciamus? Profecto non cohaerent, *Sicut arbitror concedendum iuſſi; ita vereor.* Nempe aut legendum cum Scheffero, *concedendum ius inuitationis;* aut ex Iuntina *concedendum ipſis* (nempe *qui virilem togam ſumunt*, & reliquis) *inuitationes;* aut inueniendum ex ingenio, eruendumue ex libris, aliquid melius.

dianomes) *Διανομῆς, diuiſionis* pecuniarum vel cuiuscunque rei, quae ad *ambitus* crimen Romae pertinet. Docent hoc veteres gloſſae, vbi *διανομὴ χρυσίκ*, itemque *διανομὴ ἀργύρκ*, redditur *ſportu-*

la-

CXVIII. TRAIANVS PLINIO S.

Merito vereris, ne in ſpeciem dianomes incidat inuitatio, quae & in numero modum excedit, & quaſi per corpora, non viritim ſingulos ex notitia, ad ſolemnes ſportulas contrahit. Sed ego ideo prudentiam tuam elegi, vt formandis iſtius prouinciae moribus ipſe moderareris, & ea conſtituas, quae ad perpetuam eius prouinciae quietem eſſent profutura.

CXIX. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Doceri deſiderat, a quo die incipiant iſelaſtica praemia victoribus dari.

Athletae, Domine, ea, quae pro iſelaſticis certaminibus conſtituiſti, deberi ſibi putant ſtatim ex

la, qua voce in reſponſione Traianus vtitur, *διανομή κρέως viſceratio*. Hinc *diuiſoris* ſordidum, ſi non infame nomen Romae V. G. Cic. prooe. act. in Verr. c. 8. Pro licita per teſtamentum largitione ponuntur *diuiſiones* l. 23 π. de annuis leg. *Diuiſio ciuium & epulum* eadem ratione iunguntur l. 123 de Legatis 1. * Manemus ergo in Caſauboni emendatione qui pro *diamones* ita reſtituit. *Diamoeries* quod libri antiqui hic habent, qui tamen in reſponſione Traiani *diamones* agnoſcunt, ex *διαμοιρίας* corruptum, quod eundem ſenſum habere poteſt: Sed neſcio, an habeat auctorem alium.

119, 1 *pro iſelaſticis*) Quorum victoribus licet *εἰσελαύνειν*, ſolemni pompa in vrbem inuehi. Locus claſſicus Vitruu. 9 pr. *Nobilibus athletis, qui Olympia, Pythia, Iſthmia, Nemea, vidiſſent, Graecorum maiores ita magnos honores conſtituerunt, vti non modo in conuentu ſtantes cum palma & corona ferant laudes; ſed etiam quum reuertuntur in ſuas ciuitates cum victoria, triumphantes quadrigis in moenia & in patrias inuehantur, e reque publica, perpetua vita conſtitutis vectigalibus fruantur.* Haec ſufficiunt

ex eo die, quo ſunt coronati. Nihil enim referre,
quando ſint patriam inuecti, ſed quando certamine
vicerint, ex quo inuehi poſſint. Ego contra [ſcri-
bo] Iſelaſtici nomine [itaque eorum] vehementer
addubitem, an ſit potius id tempus, quo εἰσήλασαν,
intuendum. Iidem obſonia petunt pro eo agone, 2
qui a te iſelaſticus factus eſt, quamuis vicerint ante,
quam fieret. Aiunt enim congruens eſſe, ſicut non
datur ſibi pro his certaminibus, quae eſſe iſelaſtica,
poſtquam vicerunt, deſierunt; ita pro iis dari, quae
eſſe coeperunt. Hic quoque non mediocriter hae- 3
reo, ne cuiusquam retro habeatur ratio, dandumque,

quod

ficiunt intelligendis his epiſtolis. Plura deſiderantem iuuabunt Turneb. 1, 19 & 27, 5 & in primis Pe. Faber Agoniſt. 2, 10 & 17 pluresque hic laudati Longolio.

ſcribo Iſelaſt.) * Locus corruptus, ſi quid video, cuius ſententiam non obſcuram arbitror; quibus verbis conceptus fuerit, non dixerim. Verbum *ſcribo* non eſſe ſanum; confirmare prope auſim. Sententia autem haec eſt: Ne ſentiam cum Athletis, ipſo nomine *Iſelaſtici* moueor, quod facit vt dubitem, *an ſit potius* &c. Si verba, quae ideo incluſimus, interim praetermittas, ſententia, quam dixi exorietur. Et video iam ſic in mentem veniſſe Grutero, *Ego contra Iſelaſticorum nomine vehementer addubitem.* Non diſſimulo, ipſam etiam formulam, *vehementer addubitem*, mihi initio ſuſpectam fuiſſe; cum *addubitare* bona aetate ſignificet *aliquantum dubitare*: ſed video ſic etiam poſitum 2, 19, 1. Itaque patior illud locum ſuum tenere; neque tamen imitari audeam.

2 obſonia) Non praefracte negauerim Graeca notione ὀψώνια hic forte ſumi, pro ſtipendio: ſed notandum tamen, *annonam* & *cibos* etiam illis publice datos, quod docuit Faber Agoniſt. 2, 17.

iſelaſt. factus eſt) Cui tu tribuiſti eosdem honores, immunitates, praemia, quae habent ii, qui olim hoc nomine appellati ſunt.

3 ne cuiusquam) De ratione, qua *ne*, dubitandi vel interrogandi adeo particula, praeponitur diximus in Lex. Rei ruſt. & ad Quinct. 1, 5, 38.

120 [ſi]

quod tunc, quum vincerent, non debebatur. Rogo ergo, vt dubitationem meam regere, id eſt, beneficia tua interpretari ipſe digneris.

CXX. TRAIANVS PLINIO S.

Iſelaſticum tunc primum mihi videtur incipere deberi, quum quis in ciuitatem ſuam ipſe εἰσήλασεν. Obſonia eorum certaminum, quae Iſelaſtica eſſe placuit mihi, [ſi] ante Iſelaſtica non fuerunt, retro non debentur. Nec proficere pro deſiderio athletarum poteſt, tam eorum, quae poſtea Iſelaſtica lege conſtitui, quam, quum vincerent, eſſe deſierunt. Mutata enim conditione certaminum, nihilominus, quae ante perceperant, non reuocantur.

CXXI.

120 *[ſi] ante Iſel.*) * Importuna videtur conditionalis particula, qua deleta vel cum *quae* permutata, facilis erit ſententia.

tam eorum, quae) * Haec eſſe corruptiſſima video, medelam non video. Sententia interim pellucet. Reiicit Imperator rationem Athletarum, vel conuertit potius, & oſtendit, eſſe ἀντιςρέφασαν. Illi dixerant, aequum eſſe, vt acciperent praemia eorum certaminum, quibus poſt victoriam demum ſuam propoſita eſſent praemia; cum deſinant dari quorundam certaminum, quae tum darentur, cum vincerent. At reſpondet Imperator, ſi retro valere velint legem, quae decernat praemia noua; etiam retro valere debere eam, quae auferat vetera. Si poſterius non placeat, ſi reddere nolint praemia iam percepta eorum certaminum, pro quibus nihil amplius datur; etiam non poſtulare debere praemia, quae tum cum vincerent nondum fuerant conſtituta. Lacunam igitur hic eſſe ſentio, quibus proprie verbis ſit explenda, hariolari nolo.

CXXI. C. PLINIVS TRAIANO IMP. S.

Excuſat ſe, quod vxorem diplomate adiuuerit.

Vsque in hoc tempus, Domine, neque cuiquam diplomata commodaui, neque in rem vllam, niſi tuam, miſi. quam perpetuam ſeruationem meam quaedam neceſſitas rupit. Vxori enim 2
meae, audita morte aui, volenti ad amitam ſuam excurrere, vſum eorum negare durum putaui, quum talis officii gratia in celeritate conſiſteret; ſciremque, te rationem itineris probaturum, cuius cauſſa erat pietas. Haec ſcripſi, quia mihi parum gratus tibi fore videbar, ſi diſſimulaſſem inter alia beneficia hoc vnum, quod me debere ſciebam indulgentiae tuae, quod fiducia eius, quaſi conſulto te, non dubitaui facere; quem ſi conſuluiſſem, ſero feciſſem.

121, 1 *diplomata*) Vid. ſupra ep. 14.

2 *debere ſciebam*) * *Sciebam* omittit prima editio, legitque pro *vnum*, *vno*: nullo ſenſu idoneo. Sed erit ſenſus Plinio dignus, ſi ita legas, *Si diſſimulaſſem, inter alia beneficia hoc* quoque *me debere indulgentiae tuae, quod fiducia eius* &c. Id ipſum eſt beneficium Caeſaris, quod Plinius audet, fiducia illius indulgentiae, inconſulto illo vti ipſius beneficio.

CXXII.

CXXII. TRAIANVS PLINIO S.

Merito *habuiſti, Secunde cariſſime, fiduciam animi mei. Nec dubitandum fuiſſet, ſi exſpectaſſes, donec me conſuleres, An iter vxoris tuae diplomatibus, quae officio tuo dedi, adiuuandum eſſet? vſum eorum intentioni non profuiſſe, quum apud amitam ſuam vxor tua deberet etiam celeritate gratiam aduentus ſui augere.*

C. PLINII CAECILII
SECVNDI
PANEGYRICVS

CVM ANNOTATIONIBVS

IO. MATTHIAE GESNERI.

Digitized by Google

C. PLINII SECVNDI

PANEGYRICVS.

* * *

* *

Bene ac ſapienter, Patres Conſcripti, maiores inſtituerunt, vt rerum agendarum, ita dicendi initium a precationibus capere: quod NIHIL rite, nihilque prouidenter homines, ſine deorum immortalium ope, conſilio, honore, auſpicarentur. Qui mos cui potius, quam conſuli? aut 2
quando magis vſurpandus colendusque eſt, quam quum imperio ſenatus, auctoritate reipublicae, ad agendas Optimo Principi gratias excitamur? QVOD 3
enim praeſtabilius eſt, aut pulchrius munus deorum, quam

Panegyricus) Neſcio an hoc nomen ipſe actioni ſuae ac libro poſuerit Plinius. Certe non colligas ex Ep. 3, 18 quae epiſtola praefationis inſtar ad hunc librum eſt, & ante eum legenda.

2 *imperio - auctorit*) Diſcedit a veteribus formulis, in quibus non temere *imperare* dicitur *Senatus*: ſed *placet Senatui, Senatus fit auctor* &c. Vid. Briſſo. de form. tum alias, tum praeſertim 2, 109 p. 201 Conr. infra 78, 1. Nimirum partim blanditur Senatui, partim, quod toto hoc libello agit, auctoritatem huius Ordinis it amplificatum: vt mirari ſubeat interdum aequitatem animi in Traiano maiorem fere, quam temere a principe expectes, qui vel probauerit iſta, vel tulerit, vel contemſerit.

ad agendas gratias) Habemus eius rei exemplum etiam Ep. 2, 1, 5. Iam obſeruatum aliis, non huc trahendum eſſe Dionem L. 60 p. 672, D. vbi vetuit lege Claudius, τὰς αἱρετὰς (ἄρχοντας) μηδεμίαν οἱ χάριν ἐν τῷ συνεδρίῳ γινώσκειν. Eſt enim ibi de prouincialibus magiſtratibus ſermo.

quam caſtus & ſanctus, & diis ſimillimus princeps?
4 Ac ſi adhuc dubium fuiſſet, forte caſuque rectores
terris, an aliquo numine darentur: Principem ta-
5 men noſtrum liqueret diuinitus conſtitutum. Non
enim occulta poteſtate fatorum, ſed ab Ioue ipſo
coram ac palam repertus eſt, electus quippe inter
aras & altaria, eodemque loci, quem Deus ille tam
manifeſtus ac praeſens, quam caelum ac ſidera inſe-
6 dit. Quo magis aptum piumque eſt, te, Iupiter
optime maxime, antea conditorem, nunc conſerua-
torem imperii noſtri, precari, vt mihi digna conſule,
digna ſenatu, digna principe contingat oratio: vt-
que

3 DIs ſimillimus) Stoicae virtutis apex, Deo ſimilem eſſe. Ita ſtatim ex eadem philoſophia caſum excludit, commendat prouidentiam.

5 repertus eſt, electus) *Reperire* vt *inuenire* non ſemper ad caſum, ſed interdum ad quaerendi effectum pertinere, notum eſt. Noſtri in tali re, *ausfündig machen.* * Vulgo legitur, *repertus, electus eſt quippe*, quod inconcinnitatis aliquid habere, aures ſentiunt. Liber Schwarzii cum *eſt* omittat, ſuſpicandi occaſionem viro clariſſimo dedit, legendum, vt dedimus. Poſſis etiam propius ad codicis fidem legere, *repertus eſt, lectus.* Verbum *eſt* prima ſua litera ſcriptum, euanido, qui imponi ſolet, apice, adhaeſit ad ſequens vocabulum tanto facilius, cum *electus* optime huc conueniat, & ſit vſitatius.

inter aras & altaria) In Capitolio. Ponamus, quia ad illuſtrandum non hunc tantum locum, ſed bonam partem panegyrici pertinent, verba Dionis L. 68 e Xiphilino p. 770, E. Ὁ Νερούας διὰ τὸ γῆρας καταφρονούμενος ἀνέβη τε ἐς τὸ Καπιτώλιον, καὶ ἔφη γεγωνήσας, (magno clamore) Ἀγαθῇ τύχῃ τῆς τε βουλῆς, καὶ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ, Μάρκον Οὔλπιον Νεροῦαν Τραϊανὸν ποιοῦμαι (i. e. εἰσποιοῦμαι, adopto) Καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ συνεδρίῳ Καίσαρά τε αὐτὸν ἀπέδειξε κ. τ. λ.

6 conſeruatorem) *Iouis Conſeruatoris* titulus exſtat nummis Domitiani & Diocletiani. Illuſtrauit etiam Iuſtus Rycquius de Capitolio c. 20 p. 204. Add. Reineſ. 1, 254 & 2, 77. Plures ſunt apud Gruterum.

fides

que omnibus, quae dicentur a me, libertas, fides, veritas conſtet: tantumque a ſpecie adulationis abſit gratiarum actio mea, quantum abeſt a neceſſitate.

II. Equidem non Conſuli modo, ſed omnibus
ciuibus enitendum reor, ne quid de Principe noſtro
ita dicant, vt idem illud de alio dici potuiſſe videa-
tur. Quare abeant ac recedant voces illae, quas 2
metus exprimebat: nihil, quale ante, dicamus; ni-
hil enim, quale antea, patimur: nec eadem de prin-
cipe palam, quae prius, praedicemus; neque enim
eadem ſecreto loquimur, quae prius. Diſcernatur 3
orationibus noſtris diuerſitas temporum, & ex ipſo
genere gratiarum agendarum intelligatur, cui, quan-
do ſint actae. Nusquam vt deo, nusquam vt numi-
ni blandiamur: non enim de tyranno, ſed de ciue;
non de domino, ſed de parente loquimur. VNVM 4
ille ſe ex nobis, & hoc magis excellit atque eminet,
quod vnum ex nobis putat; nec minus hominem
ſe, quam hominibus praeeſſe meminit. Intelliga- 5
mus ergo bona noſtra, dignosque nos illis vſu pro-
bemus, atque identidem cogitemus, quam ſit indi-
gnum, ſi maius principibus praeſtemus obſequium,
qui ſeruitute ciuium, quam qui libertate laetantur.
Et populus quidem Romanus dilectum Principum 6

 ſeruat,

fides) Intelligit, puto *fidem*, qua Caeſari & reip. obſtrictus ſit, quaeque *libertati & veritati* quaſi innexa eſt: nam de altera fide, quam ſibi haberi optat, deinde dicit, cum *ſpeciem adulationis* deprecatur.

2, 5 *dignosque nos illis*) * Si facilem & ſui ſimilem hic quoque Plinium eſſe volumus, ſic, vt Lipſio ſuadente dedimus, legendum puto. Siue enim ita intelligas, *probemus nos dignos vſu Traiani*, duriuſculum eſt; ſiue, *probemus nos dignos illius*, nempe Traiani; Graeciſmus eſt, Poëtis dignior, de quo Drakenb. ad Sil. 11, 381 & 12, 81.

6 formo-

ſeruat, quantoque paulo ante concentu formoſum alium, hunc fortiſſimum perſonat: quibusque aliquando clamoribus geſtum alterius & vocem: huius pietatem, abſtinentiam, manſuetudinem laudat.
7 Quid nos ipſi? diuinitatem Principis noſtri? an humanitatem, temperantiam, facilitatem, vt amor & gaudium tulit, celebrare vniuerſi ſolemus? Iam, quid tam ciuile, tam ſenatorium, quam illud additum a nobis OPTIMI cognomen? quod peculiare huius & proprium arrogantia priorum princi-
8 pum fecit. Enim vero quam commune, quam ex aequo, quod FELICES NOS, FELICEM ILLVM praedicamus? alternisque votis, HAEC FACIAT, HAEC AVDIAT, quaſi non dicturi, niſi fecerit, comprecamur? Ad quas ille voces lacrymis etiam ac multo pudore ſuffunditur. agnoſcit enim ſentitque, ſibi, non principi, dici.

III. Igitur quod temperamentum omnes in illo ſubito pietatis calore ſeruauimus, hoc ſinguli quoque meditatique teneamus; ſciamusque, nullum eſſe neque ſincerius, neque acceptius genus gratiarum, quam

6 *formoſum*) Domitianum *pulchrum & decentem* vocat, & plura ea de re commemorat, Sueto. c. 18. Pulchritudinis cauſſa etiam Apollinis nomen & inſignia ipſe & Nero affectabant, qui *formoſus* eſt: ad Neronem etiam pertinet *geſtus & vox* laudata, cuius inſaniae plura ſpecimina dat Suetonius a cap. inde 20.

7 *optimi cognomen*) Quod ſexcenti nummi & inſcriptiones ſeruant. Vid. 88, 6.

8 *commune*) *Commune* eſt, h.e. principem *communem, ciuilem & humanum* indicat &c. Seru. ad Aen. 8, 275. *Alii* communem Deum (*dictum volunt*) *humanum, beneficum, φιλάνθρωπον, vnde & communes homines dicimus.*

haec faciat) *Haec* opera, digna optimo principe, ſemper *faciat* Traianus! *haec* nomina, hos titulos, has laudes, ſemper *audiat!*

3, 5 me-

quam quod illas acclamationes aemuletur, quae fingendi non habent tempus. Quantum ad me perti- 2
net, laborabo, vt orationem meam ad modeſtiam Principis moderationemque ſubmittam, nec minus conſiderabo, quid aures eius pati poſſint, quam quid virtutibus debeatur. Magna & inuſitata Principis 3
gloria, cui gratias acturus, non tam vereor, ne me in laudibus ſuis parcum, quam ne nimium putet. Haec me cura, haec difficultas ſola circumſtat: nam 4
MERENTI gratias agere, facile eſt, Patres Conſcripti, non enim periculum eſt, ne quum loquar de humanitate, exprobrari ſibi ſuperbiam credat; quum de frugalitate, luxuriam; quum de clementia, crudelitatem; quum de liberalitate, auaritiam; quum de benignitate, liuorem; quum de continentia, libidinem; quum de labore, inertiam; quum de fortitudine, timorem. Ac ne illud quidem vereor, ne 5
gratus ingratusue videar, prout ſatis, aut parum dixero. animaduerto enim, etiam DEOS ipſos, non tam accuratis adorantium precibus, quam innocentia & ſanctitate laetari: gratioremque exiſtimari, qui delubris eorum puram caſtamque mentem, quam qui meditatum carmen intulerit.

IV. Sed parendum eſt Senatusconſulto, quo ex vtilitate publica placuit, vt Conſulis voce, SVB titulo gratiarum agendarum, boni principes quae facerent recognoſcerent; mali, quae facere deberent. Id nunc eo magis ſolemne ac neceſſarium eſt, quod 2

3, 5 meditatum carmen) Formulam, verbis conceptis. Collegit in hoc etiam genere plurima Briſſo. de form. 1, 103 ſqq. Huc pertinent Hymni Homerici, odae quaedam Horatii & Catulli.

4, 2 in-

parens noſter priuatas gratiarum actiones cohibet & comprimit: interceſſurus etiam publicis, ſi per-
3 mitteret ſibi vetare, quod Senatus iuberet. Vtrumque, Caeſar Auguſte, moderate, & quod alibi tibi gratias agi non ſinis, & quod hic ſinis. non enim a te ipſo tibi honor iſte, ſed agentibus habetur. Cedis affectibus noſtris, nec nobis munera tua praedi-
4 care, ſed audire tibi neceſſe eſt. SAEPE ego mecum, P. C. tacitus agitaui, qualem quantumque eſſe oporteret, cuius ditione nutuque maria terrae, pax bella, regerentur: quum interea fingenti formantique mihi principem, quem aequata diis immortalibus poteſtas deceret, nunquam voto ſaltem concipere ſuccurrit ſimilem huic, quem videmus.
5 Enituit aliquis in bello, ſed obſoleuit in pace: alium toga, ſed non & arma honeſtarunt: reuerentiam ille terrore, alius amorem humilitate captauit: ille quaeſi-

4, 2 *interceſſurus - vetare*) Tribuniciae poteſtatis verba, commode hic adhibita, cum eam habuerit etiam Imperator.

3 *ſed agentibus habetur*) Cum permittis tibi gratias agi publice, ea in re non tibi habes honorem, ſed nobis qui agimus. * Plana ſententia, ſed quam obſcurauerat inculcata temere *ab*, cum legeretur: *Non enim a te ipſo tibi honor iſte, ſed ab agentibus habetur.* Eiecimus itaque praepoſitionem Schwarziani libri auctoritate. Idem vir doctiſſimus malit, *non enim a te ipſi tibi*, non *ipſo*: recte ſane: & erit plenior oppoſitio.

4 *ſaepe ego*) Hic proprie ipſa tractatio incipit, & agmen quoddam laudum proponitur, quas deinde per partes perſequitur.

maria terrae) Aſyndeton, quod genus praeſertim in oppoſitis locum habet, vt *ruta caeſa*, *ſarta tecta.* Vid. quae dedimus ad Cato. 14, 4.

5 *Enituit aliquis*) Iucundum erit videre antrorſum Homerum Iλ. N, 730 ſq. ab altera parte vero Claudianum Stilicon. 1, 25 ſqq.

amorem humilitate) Vt *grauitatis*, qua alias paratur reuerentia, exceſſus *terror* eſt, ſic *humanitatis*, comitatis, benignitatisque, *humilitas.* * Recte igitur

quaeſitam domi gloriam in publico; hic in publico
partam domi perdidit. Poſtremo adhuc nemo ex-
titit, cuius virtutes nullo vitiorum confinio laederen-
tur. At Principi noſtro quanta concordia, quan- 6
tusque concentus omnium laudum, omnisque glo-
riae contigit? vt nihil ſeueritati eius hilaritate, nihil
grauitati ſimplicitate, nihil maieſtati humanitate de-
trahitur! Iam firmitas, iam proceritas corporis, iam 7
honor capitis, & dignitas oris, ad hoc aetatis inde-
flexa maturitas, nec ſine quodam munere deum fe-
ſtinatis ſenectutis inſignibus ad augendam maieſta-
tem ornata caeſaries; nonne longe lateque princi-
pem oſtentant?

V. Talem eſſe oportuit, quem non bella ciuilia, nec armis oppreſſa reſpublica, ſed pax, & adoptio,

tur poſt alios e ſuo codice vindicauit *humilitatem* Schwarzius, quam male hic *humanitas* pepulerat.

6 grauitati ſimplicitate) Difficile in primis harum rerum temperamentum: quod qui graues volunt eſſe ac videri, ſaepe in affectationem & quaeſitum *compoſitumque* quendam rigorem incidunt, *ſimplicitati* illi & ἀφελείᾳ contrarium, quae nihil fictum, nihil adſcitum habet, ſed candide omnia & excuſſis quaſi omnibus cordis receſſibus atque plicis, adminiſtrat.

7 ad hoc - maturitas) *Ad hoc aetatis* tempus prouecta, ſed nondum tamen *deflexa maturitas*, nondum minui atque decreſcere incipiens. Prope ἀκμὴν & ſummum vigorem eſt aetas (quartum & quadrageſimum annum tum agebat Traianus) nondum tamen declinare coepit, vt ſol cum primum ſolſtitialem terminum attigit, deflectit.

longe lateque) Non refero ad *principem* haec aduerbia, ſed ad *oſtentant*. Narrat e Dione l. 68 Xiphilinus p. 785, D. in expeditione contra Agarenos magno in periculo fuiſſe Traianum, Καὶ αὐτὸς βραχυτάτου ἐδέησε τρωθῆναι, καίπερ τὴν βασιλικὴν στολὴν ἀποθέμενος, ἵνα μὴ γνωρισθῇ, τὴν δὲ πολιᾶς αὐτοῦ τὸ γαῦρον καὶ τὸ σεμνοπρεπὲς τοῦ προσώπου ἰδόντες, ὑπετόπησάν τε εἶναι, ὃς ἦν, καὶ ἐπετόξευσαν αὐτῷ κ.τ.λ. Viderat locum Lipſius.

2 & tandem exorata terris numina, dediſſent. An
fas erat, nihil differre inter imperatorem, quem ho-
mines; & quem dii feciſſent? quorum quidem in
te, Caeſar Auguſte, iudicium & fauor, tunc ſtatim,
quum ad exercitum proficiſcereris, & quidem inuſi-
3 tato indicio enituit. Nam caeteros principes aut
largus cruor hoſtiarum, aut ſiniſter volatus auium
conſulentibus nuntiauit: tibi aſcendenti de more Ca-
pitolium, quanquam non id agentium ciuium cla-
4 mor, vt iam principi, occurrit. Siquidem omnis
turba, quae limen inſederat, ad ingreſſum tuum fo-
ribus recluſis, illa quidem, vt tunc arbitrabatur, de-
um; caeterum, vt docuit euentus, te conſalutauit im-
5 peratorem. Nec aliter a cunctis omen acceptum
eſt. nam ipſe intelligere nolebas:, recuſabas enim
imperare; recuſabas, quod bene erat imperaturi.
6 Igitur cogendus fuiſti. Cogi porro non poteras,
niſi

5, 2 *indicio cnituit*) * *Indicio* typorum Cuſpiniani errori videtur deberi: plane omittitur in Schwarziano. *Enotuit*, quod eſt in quibusdam libris, & ipſum Plinianum eſt 2, 10, 3.

3 *ſiniſter volatus*) Cic. de diuin. 2, 39. *Nobis ſiniſtra videntur, Graiis & Barbaris dextra meliora:* Vid. Dauiſ.

non id agentium) Ea enim *ominis* ratio eſt, *ſi quis aliquid ex ſua re atque ex ſuo ſermone dixerit, & eius verbum aliquod apte ceciderit ad id quod ages aut cogitabis*, vt ridens, vere tamen, quod exempla declarant, oſtendit Cic. Diuin. 2, 40. Eſt omnino ſtultitiae humanae hic exemplum. Ille apud Phaedrum 5, 7 tibicen, qui *Princeps* ſuo nomine diceretur, irriſus eſt, cum *Principi* id eſt Imperatori dictum carmen ad ſe raperet: & Conſulem Romanum in concilio terrarum orbis grauiſſimo non pudet, perſuadere velle Traiano ad ipſum pertinuiſſe verba, quibus *Iouem Imperatorem* ſalutabat populus. *Iouis Imperatoris* mentio Cic. in Verr. 4, 58; origo Liu. 6, 29. Diſſenſum quendam vtriusque tollere hic ſtudet Lipſius.

5 *quod bene erat imperaturi*) Qui intelligeret, quantum onus eſſet imperium, qui illud non negligere vellet ſed ex dignitate gerere. Vid. 86, 2.

6 nuta-

niſi periculo patriae, & nutatione reipubl. Obſtina-
tum enim tibi non ſuſcipere imperium, niſi ſeruan-
dum fuiſſet. Quare ego illum ipſum furorem mo- 7
tumque caſtrenſem reor extitiſſe, quia magna vi
magnoque terrore modeſtia tua vincenda erat. Ac 8
ſicut maris coelique temperiem turbines tempeſta-
teſque commendant; ita ad augendam pacis tuae
gratiam, illum tumultum praeceſſiſſe crediderim.
HABET has vices conditio mortalium, vt aduerſa 9
ex ſecundis, ex aduerſis ſecunda naſcantur. Occul-
tat vtrorumque ſemina deus, & plerumque bono-
rum malorumque cauſae ſub diuerſa ſpecie latent.

VI. Magnum quidem illud ſaeculo dedecus, magnum reipublicae vulnus impreſſum eſt. Imperator, & parens generis humani, obſeſſus, captus, incluſus: ablata mitiſſimo ſeni ſeruandorum hominum poteſtas; ereptumque principi ILLVD in principatu

6 nutatione reip.) *Sic omnino legendum ex libris Grutero inſpectis. *Mutatione* non conuenit: neque enim mutata eſt respublica; ſed *nutauit* in contemta Neruae auctoritate, ruinam minata eſt, vt *nutantia templa* infra 51, 1. Conf. 6, 3 *ruens ſuper imperatorem imperium.*

9 naſcantur) Auunculus noſtri 7, 40 ſ. 41 eundem locum tractat, *Quid? quod iſte calculi candore illo laudatus dies* originem mali *habuit. Quam multos accepta afflixere imperia? quam multos bona perdidere, & vltimis merſere ſuppliciis.* *Malui itaque ſeruare *naſcantur*, quam *noſcantur* e libris quibusdam reponere: cum apertum ſit, non de cognitione hic agi; ſed de ipſa origine ſecundorum ex aduerſis, & contra: ſeu, vt ipſe ait, de *cauſſis bonorum malorumque, ſub diuerſa ſpecie latentibus.*

6, 1 Imperator - poteſtas) Narrat Xiphilinus e Dionis L. 68 p. 770, D. Ἀιλιανὸς ὁ Κασπέριος - τὰς ςρατιώτας ἐςασίασε κατ᾽ αὐτᾶ παρασκευάσας ἐξαιτῆσαι τινας, ὥςε θανατωθῆναι. πρὸς ὃς ὁ Νερὄυας τοσᾶτον ἀντέσχεν, ὥςε καὶ τὴν κλεῖν ἀπογυμνῶσαι, καὶ τὴν σφαγὴν αὐτᾶ προδεῖξαι. ᾶ μήν τι καὶ ἤνυσεν, ἀλλ᾽ ἀνῃρέθησαν

2 patu beatiſſimum, quod nihil cogitur. Si tamen haec ſola erat ratio, quae te publicae ſalutis gubernaculis admoueret; prope eſt vt exclamem, tanti fuiſſe. Corrupta eſt diſciplina caſtrorum, vt tu corrector emendatorque contingeres: inductum peſſimum exemplum, vt optimum opponeretur: poſtremo coactus princeps, quos nollet, occidere, vt
3 daret principem, qui cogi non poſſet. Olim tu quidem adoptari merebare; ſed neſciſſemus, quantum tibi deberet imperium, ſi ante adoptatus eſſes. Exſpectatum eſt tempus, in quo liqueret, non tam accepiſſe te beneficium, quam dediſſe. Confugit in ſinum tuum concuſſa respublica, ruensque imperium ſuper imperatorem imperatoris tibi voce delatum
4 eſt. Imploratus adoptione, & accitus es, vt olim duces

σαν, ἧς ὁ Αἰλιανὸς ἐβλήθη. Hinc ſtatim fecit Nerua, quod referebamus ad 1, 5.

2 *haec ſola ratio*) Antiquum eſt ergo, permiſſa a prouidentia mala dicere ob eam cauſſam, quod bona quaedam exiſtere aliter non poſſunt.

tanti fuiſſe) Exiguum fuit incommodum illud, & contemtus Neruae oblatus, ſi compararetur cum bonis ex imperio Traiani, quod peperit iſte tumultus, conſecutis. Igitur *tanti* fuit; aequum pretium fuit tantorum bonorum, contemtus Neruae. Contulit hunc locum Grotius cum Lucani illo 1, 37 *Scelera ipſa nefasque Hac mercede placent*. Plura e Graecis hic dedit Lipſius. Quin ſic quoque cecinit eccleſia in Sequentia ad primam miſſam in nocte natiuit. Domini, *O culpa nimium beata, qua redemta eſt natura* &c. Neſcio, quam bene.

vt tu-conting.) Qui eruerit hinc canonem Grammaticum, *vt* interdum etiam referri ad euentum, non ad conſilium, id enim eſt non τελικῶς poni, ſed ἐκβατικῶς: poterit illo in magis ſeriis rebus non nunquam vti. Caeterum *corrector emendatorque* fuit Traianus ipſorum etiam in Neruam admiſſorum, expleuitque verſiculum Ιλ. Α, 42 quem ſua manu ei ſcripſerat ſenex, Τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσιν, vt oſtendit e Dione Xiphilinus l. c. p. 771, C.

quos nollet) * Non damnarim

duces magni a peregrinis externiſque bellis ad opem patriae ferendam reuocari ſolebant. Ita filius ac parens vno eodemque momento, rem maximam inuicem praeſtitiſtis: ille tibi imperium dedit, tu illi reddidiſti. Solus ergo ad hoc aeui pro munere tanto paria accipiendo feciſti, immo vltro dantem obligaſti: communicato enim imperio, ſolicitior tu, ille ſecurior factus eſt.

VII. O nouum atque inauditum ad principatum
iter! non te propria cupiditas, proprius metus;
ſed aliena vtilitas, alienus timor, principem fecit.
Videaris licet, quod eſt ampliſſimum, conſequutus, 2
inter homines; felicius tamen erat illud, quod reli-
quiſti: ſub bono principe priuatus eſſe deſiiſti. Aſ- 3
ſumtus es in laborum curarumque conſortium, nec
te laeta & proſpera ſtationis iſtius, ſed aſpera & dura
ad capeſſendam eam compulerunt. Suſcepiſti im-
perium, poſtquam alium ſuſcepti poenitebat. Nul- 4
la adoptati cum eo, qui adoptabat, cognatio, nulla
neceſſitudo; niſi quod vterque optimus erat, dignus-
que alter eligi, alter eligere. Itaque adoptatus es,
non vt prius alius atque alius in gratiam vxoris. 5
Adſciuit

rim hanc lectionem. Sed tamen magis placet, quod eſt in MS. Schwarz. & al. *nolebat.*

4 ad hoc aeui) * Firmat hanc lectionem e ſuo & Gudii libro Schwarzius. Al. *adhuc, qui.*

vltro dantem oblig.) Male iungunt quidam *vltro* cum *dantem*, quod ad *obligaſti* referendum eſt. *Vltro obligaſti*, prior illi beneficium praeſtitiſti: eam enim vim eſſe huius aduerbii, vt non tam ad liberam voluntatem, quam ad praeuentionem quandam & occupationem pertineat, exempla illa docent, quibus neſcio quae aliae ſignificationes in Lexicis tribuuntur, quod oſtendimus in nouo, quem molimur, Linguae Latinae theſauro. * Sed nec damnauerim *vltra*, quod habent quidam: vt corrigat illud *paria feciſti. Vltra*, i. e. amplius tu illum, quam ille te, obligaſti.

7, 4 *non*

Adſciuit enim te filium non vitricus, ſed princeps,
eodemque animo diuus Nerua pater tuus factus eſt,
quo erat omnium. Nec decet aliter filium aſſumi,
5 ſi aſſumatur a principe. An Senatum Populumque
Romanum, exercitus, prouincias, ſocios, transmiſ-
ſurus vni, ſucceſſorem e ſinu vxoris accipias? ſum-
maeque poteſtatis heredem, tantum intra domum
tuam quaeras? non per totam ciuitatem circumfe-
ras oculos? & HVNC tibi proximum, hunc con-
iunctiſſimum exiſtimes, quem optimum, quem diis
ſimillimum inueneris? IMPERATVRVS omni-
6 bus, eligi debet ex omnibus. Non enim ſeruulis
tuis dominum, vt poſſis eſſe contentus quaſi neceſ-
ſario herede, ſed principem ciuibus daturus es impe-
rator. Superbum iſtud & regium, niſi adoptes eum,
quem conſtet imperaturum fuiſſe, etiamſi non ad-
7 optaſſes. Fecit hoc Nerua, nihil intereſſe arbitra-
tus, genueris an elegeris; ſi perinde ſine iudicio ad-
optentur liberi, ac naſcuntur. niſi tamen, quod AE-
QVIORE animo ferunt homines, quem princeps
parum feliciter genuit, quam quem male elegit.

VIII.

7, 4 *non vitricus*) Vt Tiberium Auguſtus, Claudius Neronem.

5 *Senatum populumque*) *Sic optimi quique libri. Alii, *Senatus Populique* quod pro ratione illius temporis falſum erat. *Senatus* ipſe *Populusque Ro.* in tutela tum & poteſtate Principis erant.

intra domum tuam) Galba Piſonem adoptans Tac. H. I, 15, 3 *Auguſtus in domo ſucceſſorem quaeſiuit; ego in re publica.* Totam illam orationem contuliſſe cum hac Panegyrici parte iuuerit.

6 *imperaturum fuiſſe*) Eligendum nempe propter virtutem ab omnibus, qui ſaluam eſſe cuperent rempublicam.

8, 1

VIII. Sedulo ergo vitauit hunc caſum, nec iudicia hominum, ſed deorum etiam in conſilium aſſumſit. Itaque non tua in cubiculo, ſed in templo; nec ante genialem torum, ſed ante puluinar Iouis optimi maximi, adoptio peracta eſt: qua tandem non ſeruitus noſtra, ſed libertas, & ſalus, & ſecuritas fundabatur. Sibi enim dii gloriam illam vindicauerunt: 2
horum opus, horum illud imperium; Nerua tantum miniſter fuit. Vtique qui adoptaret tam paruit, quam tu, qui adoptabaris. Allata erat ex Pan- 3
nonia laurea, id agentibus diis, vt inuicti imperatoris exortum victoriae inſigne decoraret. Hanc Imperator Nerua in gremio Iouis collocarat; quum repente

8, 1 nec iudicia) * Huic lectioni non fauet modo Gud. 2 apud Schwarz. ſed etiam qui *iudicio* legunt corrupte. Al. *iudicium.*

genialem torum) Appoſite ad *puluinar* Iouis: vt enim *focus* priuatus vnusquisque *ara genii*, ita lectus, coniugalis praeſertim, *genii puluinar*. *Arae menſarum* rationem habent; *lectorum*, qui etiam *tricliniares* ſunt, *puluinaria*. Hinc *lectiſternia*, epulae quaſi ſolenniores Deorum, &c.

2 vtique) * Sic omnino legendum, vidit Schwarzius: cuius codex, vt & margo Gudiani, *vtque* hic habent. Cum literas *er* ſic ſignare ſoleant librarii, vt apicem, apoſtrophi inſtar ad literam praecedentem adiiciant; apparet, quomodo *i* litera obſcure ſcripta vel plane omitti, vel in *er* mutari potuerit. Caeterum malit vir doctiſſimus, *qui adoptabat*; cum ſequatur, *qui adoptabaris*. Cogitabam, an forte fuerit *quum*. Vocabula monoſyllaba, quorum principium eſt *q*, omnibus modis miſceri & confundi in libris antiquis, non ignorant, qui eos tractarunt. Ingenioſe Heumannus meus, *teque cum adoptaret*.

3 ex Pannonia laurea) Non a Traiano (vt ſcriptor multis ſaeculis poſterior Cedrenus narrat) quod hic non taciturus erat Plinius; & diſerte Xiphiſinus e Dione L. 68 p. 770, E. vbi de hac re, *ἦρχε δὲ τῆς Γερμανίας ἐκεῖνος*. Add. mox 9, 2. Quae contra hanc ſententiam monuit Dodwellus Prael. Cambd. 6 p. 273 ſqq. non potuerunt ab ea dimouere Maſſonum in vita Plinii ad A. C. 99. §. 3. De *literis laureatis*, e prouincia mitti ſolitis, exſtat elegans diſſertatio Io. Guil. Bergeri. Repetit de hac lauro 16, 1.

ſolito

repente ſolito maior & auguſtior, aduocata homi-
num concione deorumque, te filium ſibi, hoc eſt,
4 vnicum auxilium feſſis rebus aſſumſit. Inde quaſi
depoſito imperio, qua ſecuritate, qua gloria laetus
(nam quantulum refert, deponas, an partiaris im-
perium? niſi quod difficilius hoc eſt) non ſecus ac
praeſenti tibi innixus, tuis humeris ſe patriamque
ſuſtentans, tua iuuenta, tuo robore inualuit? Statim
5 conſedit omnis tumultus. Non adoptionis opus
iſtud fuit, ſed adoptati: atque adeo temere fecerat
Nerua, ſi adoptaſſet alium. Oblitine ſumus, vt nu-
per poſt adoptionem non deſierit ſeditio, ſed coepe-
rit? irritamentum iſtud irarum, & fax tumultus fu-
6 iſſet, niſi incidiſſet in te. An dubium eſt, vt dare
poſſet imperium imperator, qui reuerentiam amiſe-
rat, auctoritate eius effectum eſſe, cui dabatur. Si-
mul filius, ſimul Caeſar, mox Imperator, & conſors
Tribuniciae poteſtatis, & omnia pariter, & ſtatim
factus eſt: quae proxime parens verus tantum in al-
terum filium contulit.

IX.

ſolito maior) Quem ſolicitudo atque metus contraxerant ante & depreſſerant, eum gaudium de conſilio ſuo, & certa ſpes boni euentus, iam erigebat. Nota vis vtriusque commotionis: nota Sixti V hiſtoria, inuentis Petri clauibus ſe erigentis.

4 *qua gloria*) *Gloriam* hic intelligo non alienam praedicationem, ſed iudicium de ſuo facto praeclarum, verbo, *gloriationem*, ſed honeſtam, & potius in vultu alacri & ſereno, conſcientiae indice, quam inuidioſa ſui iactatione poſitam.

nam - hoc eſt) * Mihi non eſt dubium, hanc parentheſin culpa librarii, qui eam praeteruiderat, verſu vno ſerius, quam oportebat, collocatam, reuocari debere, ponique poſt verba, *quaſi depoſito imperio*.

5 *poſt adoptionem*) Piſonis a Galba factam Tac. H. 1, 15 ſqq.

6 *parens verus*) Veſpaſianus in Titum; non item in Domitianum.

9, 1 non

IX. Magnum hoc tuae moderationis indicium, quod non ſolum ſucceſſor imperii, ſed particeps etiam ſociusque placuiſti. Nam SVCCESSOR, etiamſi nolis, habendus eſt: non eſt habendus ſocius, niſi velis. Credentne poſteri, Patricio & 2
Conſulari, & Triumphali patre genitum, quum fortiſſimum, ampliſſimum, amantiſſimum ſui exercitum regeret, imperatorem non ab exercitu factum? eidem, quum Germaniae praeſideret, Germanici nomen hinc miſſum? nihil ipſum, vt imperator fieret, agitaſſe? nihil feciſſe, niſi quod meruit, & paruit? Paruiſti enim Caeſar, & ad principatum obſe- 3
quio perueniſti: nihilque magis a te ſubiecti animo factum eſt, quam quod imperare coepiſti. Iam Caeſar, iam Imperator, iam Germanicus, abſens & ignarus, & poſt tanta nomina, quantum ad te pertinet,

9, 1 non eſt habendus) * Omittit hoc *eſt* liber Schwarzianus: qui recte etiam ſuffragatur lectioni optimorum, quam damus; cum alii legant, *habendus es: non es habendus.*

2 patricio) Non ſenſu antiquo; qui neque Italus, aut iuris adeo Italici eſſet: ſed *patricius* fuit Traianus pater ex eo genere, qui ſuppleti ſunt ab Imperatoribus, quale quid conſtat de Iulio Caeſ. e Sueto. c. 41; de Claudio, ex Tac. A. 11, 25 nempe *in numerum patriciorum adſciuit vetuſtiſſimum quemque e Senatu, aut quibus clari parentes fuerant:* quis autem conſule clarior? de Veſpaſiano denique ex eiusd. Taciti Agric. 9. Huius conditionis fuiſſe videtur *Titianus*, *C. Maeſi Titiani & Fonteiae Frontinae Conſularium filius, PATRICIVS*, cui *ob honorem togae virilis* monumentum poſuit *Clodius Rufus* ap. Reineſ. 6, 62. De *Patriciis* a Conſtantino M. inſtitutis *πάντα περὶ πάντων* Iac. Gothofr. ad C. Th. 6, 6 de COSS. praefectis &c.

conſulari, triumphali) Conſulatus mentio in faſtis nulla: triumphum Parthicum i. e. ornamenta triumphalia memorat etiam 14, 1.

4 tinet, priuatus. Magnum videretur, ſi dicerem,
Neſciſti te imperatorem futurum: eras imperator,
& eſſe te neſciebas. Vt vero ad te fortunae tuae
nuntius venit, malebas quidem hoc eſſe, quod fue-
ras, ſed non erat liberum. Annon obſequereris
5 principi ciuis: legatus imperatori; filius patri? Vbi
deinde diſciplina, vbi mos a maioribus traditus,
quodcunque imperator munus iniungeret, aequo a-
nimo paratoque ſubeundi. Quid enim ſi prouinci-
as ex prouinciis, ex bellis bella mandaret? Eodem
illum vti iure poſſe putes, quum ad imperium reuo-
cet, quo ſit vſus, quum ad exercitum miſerit; ni-
hilque intereſſe, ire legatum, an redire principem
iubeat, niſi quod MAIOR ſit obſequii gloria in eo,
quod quis minus velit.

X. Augebat auctoritatem iubentis in ſummum
diſcrimen auctoritas eius adducta: vtque magis pa-
rendum imperanti putares, efficiebatur eo, quod ab
2 aliis minus parebatur. Ad hoc audiebas Senatus
Populique conſenſum. non vnius Neruae iudicium
illud, illa electio fuit. Nam qui vbique ſunt homi-
nes, hoc idem votis expetebant; ille tantum iure
principis occupauit, primusque fecit, quod omnes
facturi

4 *Magnum videretur*) Similis forma orationis deinde 31, 5.

5 *ad imper. reuocet*) Non, denuo vocet ad imperium, quod, vel quale iam habuiſti; ſed, retro vocet Romam ad ſuſcipiendum Populi Ro. imperium. * Sed quantumuis probabilis ſit haec interpretatio, tamen non diffiteor, mihi magis placere Baudianam coniecturam, *ad imperium te vocet.* Sic etiam tueri licebat, *Eodem illo vti iure* &c. Sed potior tamen Lipſiana emendatio a Cuſpiano iam prodita, *illum.*

10, 2 *iure Principis*) Suauitas quaedam eſt in hoc loco, quam capias, ſi cogites, *principem* ordinis proprie nomen eſſe, vt, *princeps Horatius ibat.*

3 *titu-*

facturi erant. Nec Hercule tantopere cunctis fa-
ctum placeret, niſi placuiſſet, antequam fieret. At 3
quo, dii boni, temperamento, poteſtatem tuam for-
tunamque moderatus es? Imperator tu titulis, &
imaginibus, & ſignis: caeterum modeſtia, labore, vi-
gilantia, dux, & legatus, & miles, quum iam tua ve-
xilla, tuas aquilas magno gradu anteires: neque ali-
ud tibi ex illa adoptione, quam filii pietatem, filii ob-
ſequium aſſereres, longamque huic nomini aetatem,
longam gloriam precarere. Iam te prouidentia de- 4
orum primum in locum prouexerat; tu adhuc in
ſecundo reſiſtere, atque etiam ſeneſcere optabas:
priuatus tibi videbaris, quamdiu imperator & alius
eſſet. Audita ſunt vota tua, ſed in quantum opti-
mo illi & ſanctiſſimo ſeni vtile fuit, quem dii coelo
vindicauerunt, ne quid poſt illud diuinum & immor-
tale factum, mortale faceret. Deberi quippe maxi- 5
mo operi hanc venerationem, vt nouiſſimum eſſet,
auctoremque eius ſtatim conſecrandum, vt quando-
que inter poſteros quaereretur, an illud iam deus fe-
ciſſet? Ita ille nullo magis nomine publicus parens, 6
quam quia tuus. Ingens gloria, ingensque fama,
quum abunde expertus eſſet, quam bene humeris
tuis ſederet imperium, tibi terras, te terris reliquit;
eo ipſe carus omnibus ac deſiderandus, quod pro-
ſpexerat, ne deſideraretur.

3 *titulis, imagg.*) *Titulos* intelligo inſcriptionum publicarum in ſtatuis, clupeis, & aliis monumentis: *imagines* non tantum illas nobilitatis indices, priuatas; ſed eas, quae in caſtris, *cum ſignis* & *in ſignis* militaribus colebantur, de quibus, ipſisque adeo *ſignis* Lipſius de re milit. 4, 5. Ideo ait, *iam tua vexilla, tuas aquilas*. Vid. 56, 8.

4 *Vota tua*) Cum optares, non cum Nerua imperare.

XI. Quem tu lacrymis primum, ita vt filium
decuit, mox templis honeſtaſti, non imitatus illos,
qui hoc idem, ſed alia mente, fecerunt. Dicauit
caelo Tiberius Auguſtum; ſed vt maieſtatis crimen
induceret: Claudium Nero; ſed vt irrideret: Ve-
ſpaſianum Titus, Domitianus Titum; ſed ille, vt
2 Dei filius, hic, vt frater videretur. Tu ſideribus pa-
trem intuliſti, non ad metum ciuium, non in contu-
meliam numinum, non in honorem tuum; ſed
3 quia deum credis. Minus eſt hoc, quum fit ab
his, qui & ſeſe deos putant. Sed licet illum aris,
puluina-

11, 1 maieſtatis crimen) Hoc eſt, vt tanto facilius maieſtatis, quos vellet, damnaret. Tanto enim vehementius puniuntur, qui imperatoris vel viui vel mortui maieſtatem minuunt, quod religionem etiam Deorum violaſſe cenſentur. Hinc *maieſtatis crimen* ἀσεβείας nomine paſſim appellat Dio, tum in ipſo Tiberio, v. g. L. 57 p. 607, E. tum alias. Et notum illud, *Impie locutus parmularius* ex Sueto. Domit. 10. Add. infra 33, 3 & 4. Reſpondent igitur his verbis, ordine nihil immutato, iſta, *non ad metum ciuium.* *Neque tamen non fateor, me ab altera quoque huius loci lectione ſolicitari, *maieſtatis numen induceret*. Quid ſi dedit Plinius, vna litera minus, *vt maieſtati numen induceret*, h. e. *vt maieſtati* imperatorum *induceret* velum, veſtemque venerabilem, *numen* diuinum, eoque obtentu tanto acerbius eam poſſet vindicare. Et video etiam Heumanno placuiſſe *vt maieſtati ſuae numen induceret*. Sed *crimen* firmat Schwarzianus.

vt irrideret) Quid Nero de Claudii ἀποθεώσει ſentiret, pulchre expreſſum eſt in praeceptoris ipſius ludo, ſ. ἀποκολοκυνθώσει.

2 ſideribus intuliſti) Antiquiſſima illa ἀποθεώσεως ratio: hinc ſtella in nummis conſecrationis ſignum: hinc *ſideribus recepta* in nummis Fauſtina &c. Vid. 89, 2.

3 qui & ſeſe Deos) Horum enim intereſt, quam ſanctiſſime coli, quos ipſi in Deorum numerum retulere. *Intereſt*, inquam, ea ratione, vt deinde 65, 2 *Imperatoris maxime intereſt, non peierari*; vt de Auguſto Seneca Conſol. ad Marciam c. 15. *Tulit fortiter* (domeſtica funera) *tamquam eius iam res ageretur, cuius cum maxime intererat, de Diis neminem queri.* Similis Auguſtus, ſimiles Titus ac Domitianus illi homini,

pulninaribus, flamine colas; non alio magis tamen
deum & facis & probas, quam quod ipſe talis es.
IN principe enim, qui electo ſucceſſore fato con-
ceſſit, vna eademque certiſſima diuinitatis fides eſt,
bonus ſucceſſor. Num ergo tibi ex immortalitate 4
patris aliquid arrogantiae acceſſit? num hos proxi-
mos diuinitate parentum deſides ac ſuperbos, po-
tius, quam illos veteres & antiquos aemularis; qui
hoc ipſum imperium peperere: quod modo hoſtes
inuaſerant contemſerantque: cuius pulſi fugatique
non aliud maius habebatur indicium, quam ſi tri-
umpharetur. Ergo ſuſtulerant animos, & iugum 5

mini, qui aſper ſemper Senatus obtrectator & obiurgator, cum ipſe paullo poſt allectus eſſet, *Non putaram*, inquit, *ita praeclarum nos Senatum habere.*

puluinaribus) Vid. ad 8, 1.

bonus ſucceſſor) Qui vita & actionibus teſtatur, diuino ſe conſilio electum, primum & capitale noui Dei munus &c.

4 *cuius pulſi fugatique*) *Cuius* imperii *Romani* pulſi *ab* hoſtibus ſuis *fugatique non aliud maius certiusque habebatur indicium*, apud prudentes viros & ſagaciores, *quam ſi* Romae ab Imperatoribus *triumpharetur*, triumphus ageretur. De falſis Imperatorum priorum & *minimicis* (vid. mox 16, 3) triumphis res nota. De Caio e Sueto. 47; de Domitiano e Tac. Agric. 39, vbi plura viri docti. Locus Claſſicus ſeruatus in excerptis Dionis e Theodoſio L. 57 p. 761 ſq. * Nimirum ſeruo antiquam Aldi & caeterorum lectionem, ad quam quo ſaepius redeo, tanto minus ea mihi videtur vitioſa. Quid enim eſt, quod concoquere non poſſunt viri docti? *pulſum & fugatum dici imperium?* at ferunt *contemni, inuadi*: quae profecto ipſa quoque non ad imperium, in quantum incorporalis res eſt, ſed ad homines, ad duces, ad exercitus, pertinent. Itaque poenitet fere, quod in ſuperioris editionis contextum recepi ſupplementum e veſtigiis vitiatorum & mutilorum ſine dubio codicum, ingenioſe exſculptum a Io. Frid. Gronouio obſſ. 4, 16 & Cel. Schwarzio, qui poſt *contemſerantque* inſerunt, *quoniam imperabat is*: non diſpliceret haec lectio, ſi in bono & integro hac ipſa parte codice eam inuenirem: praeferre illam liquidae, vt mihi videtur, & dignae Plinio ſententiae non poſſum.

ſi triumpharetur) * Sic Ald. & alii: *quod* alii, eadem ſententia.

excuſſerant: nec iam nobiſcum de ſua libertate; ſed de noſtra ſeruitute, certabant: ac ne inducias quidem, niſi aequis conditionibus inibant, legesque vt acciperent, dabant.

XII. At nunc rediit omnibus terror & metus, & votum imperata faciendi. Vident enim Romanum ducem, vnum ex illis veteribus & priſcis; quibus imperatorium nomen addebant contecti caedi-
2 bus campi & infecta victoriis maria. Accipimus obſides ergo, non emimus: nec ingentibus damnis immenſisque muneribus paciſcimur, vt vicerimus. Rogant, ſupplicant; largimur, negamus, vtrumque ex imperii maieſtate: agunt gratias, qui impetraue-
3 runt; non audent queri, quibus negatum eſt. An audeant? qui ſciant, te adſediſſe ferociſſimis populis eo

5 *niſi aequis conditionibus*) Id vero ipſum iniquum videbatur Romanis rerum Dominis, in quos diceres, quod Agrippinae obiecit Tiberius, Sueto. 53 *Si non dominaris, filiola, iniuriam te accipere exiſtimas:* Vel vt eſt apud Tac. An. 4, 52 *ideo laedi, quia non regnaret.*

12, 1 *Imperatorium nomen*) Tralaticium eſt *Imperatoris* nomen tributum, ſi quis certum numerum hoſtium cecidiſſet; numerum ipſum memoriae proditum non eſſe.

2 *non emimus*) Tac. Agric. 39 *Emtis per commercia, quorum habitus & crines in captiuorum ſpeciem formarentur.*

ingentibus damnis) Quae deſcribit copioſe Dio, loco a Theodoſio ſeruato L. 67 p. 762, vbi emtam damnis & muneribus a Decebalo pacem enarrat. *Damnis* plerique, alii *donis*: ſed *dona* quomodo hic a *muneribus* differant, non apparet: *damna* hic eſſe reſpectu donantis, quae *munera* accipientis, facile intelligas. Neque tamen non luculenter oſtendit Cl. Schwarzius, *dona* & *munera* ſaepe, & quaſi ſolenniter iungi. Itaque praeferrem *donis*, niſi accederet illud, quod maiorem vim indignitatemque *damna* habere videntur.

3 *adſediſſe*) *Praeſidere*, *obſidere*, *inſidere*, & *inſidias facere*, *conſidere* &c. militaria verba, quae ad conſtantem praeſentiam & firmitatem quandam referuntur. Ita hic *adſidere*, h. e. caſtra habere.

tergo

eo ipſo tempore, quod amiciſſimum illis, difficillimum nobis: quum Danubius ripas gelu iungit, duratusque glacie ingentia tergo bella transportat: quum ferae gentes non telis magis, quam ſuo caelo,
ſuo ſidere armantur? Sed vbi in proximo tu, non 4
ſecus ac ſi mutatae temporum vices eſſent, illi quidem latibulis ſuis clauſi tenebantur; noſtra agmina percurſare ripas, & aliena occaſione, ſi permitteres, vti, vltroque hiemem ſuam barbaris inferre, gaudebant.

XIII. Haec tibi apud hoſtes veneratio. Quid apud milites? quam admirationem, quemadmodum comparaſti? quum tecum inediam, tecum ferrent ſitim; quum in illa meditatione campeſtri militaribus turmis imperatorium pulueremſudoremque miſceres, nihil a caeteris, niſi robore ac praeſtantia differens: quum libero Marte, nunc cominus tela vibrares, nunc vibrata ſuſciperes, alacer virtute militum & laetus, quoties aut caſſidi tuae, aut clypeo grauior
ictus incideret: (laudabas quippe ferientes, horta- 2
bariſque, vt auderent: & audebant iam) quum ſpectator moderatorque ineuntium certamina virorum, arma componeres, tela tentares, ac ſi quod durius

 acci-

tergo bella) Sic poëtae praeſertim. Claudianus de B. Get. 337 de Rheno & Iſtro, *Ambo habiles remis, ambo glacialia ſecti Terga rotis.* Vix eloquentiores ſunt Graeci Italique homines, quam in deſcribendis fluuiis *glacie*, tanquam ponte, *iunctis*. Vid. V. G. Ouid. Triſt. 3, 10 vbi omnia.

4 *aliena occaſione*) Qua nempe adhuc non Romani, ſed Barbari ſoli vſi ſunt. Eadem ratione dicit *hiemem ſuam* h. e. ipſis ſolis adhuc commodam.

13, 1 *Libero Marte*) Vt *aequo Marte*. Liberum erat ei, aduerſus quem pugnabat in illa meditatione campeſtri Traianus, repugnare, vltro ferire, deiicere, ſi poſſet, gradu &c.

2 *arma componeres*) Vt eſſent

3 accipienti videretur, ipſe vibrares. Quid quum ſolatium feſſis, aegris opem ferres? Non tibi moris tua inire tentoria, niſi commilitonum ante luſtraſſes;
4 nec requiem corpori, niſi poſt omnes, dare. Hac mihi admiratione dignus imperator non videretur, ſi inter Fabricios, & Scipiones, & Camillos talis eſſet. Tunc enim illum imitationis ardor, ſemperque me-
5 lior aliquis accenderet. Poſtquam vero ſtudium armorum a manibus ad oculos, ad voluptatem a labore translatum eſt; poſtquam exercitationibus noſtris non veteranorum aliquis, cui decus muralis aut ciuica; ſed Graeculus magiſter aſſiſtit: quam magnum eſt, vnum ex omnibus patrio more, patria virtute laetari, & ſine aemulo, ac ſine exemplo ſecum certare, ſecum contendere; ac ſicut imperat ſolus, ſolum ita eſſe, qui debeat imperare?

XIV. Nonne incunabula haec tibi, Caeſar, & rudimenta quum puer admodum Parthica lauro gloriam

ſent aequalia vtriusque partis.

5 *ad oculos*) Ad ſpectacula gladiatorum publica & priuata. Similis querela iam Varronis R. R. 2 pr. 3 *Manus mouere maluerunt in theatro ac circo, quam in ſegetibus ac vinetis.*

Graeculus magiſter) Palaeſtrites in Gymnaſiis, aliptes, res Graeca: vnde Sen. de breuit. vitae c. 12. *ne Romana quidem, ſed Graeca vitia* vocat, *ſedere in ceromate* &c.

patrio more) De patria Traiani hic erudite & ſuo more Lipſius diſputat, diſſidentesque inter ſe ſcriptorum locos conciliare ſtudet. Ad hunc quidem Plinii locum parum refert, ſitne Romae natus Traianus an in Hiſpania? Romanus enim mos illi patrius, ex quo ciuis Romanus fuit, magis etiam, ex quo Neruae filius.

14, 1 *Parthica lauro*) Memoria omnis huius victoriae, partorumque ea triumphalium ornamentorum, alia intercidit. Triumphum proprie dictum non eſt vt intelligamus, rem, quam Imperatores ſibi vindicauerant, a quo tempore Agrippa ſibi debitum intermiſit A. V. C. 740. Vid. Dion. L. 54 p. 538, D. Cogitabam an ad illuſtrandam hanc victoriam aliquid valeat nummus

gloriam patris augeres: nomenque Germanici iam tum mererere, quum ferociam ſuperbiamque barbarorum ex proximo auditus magno terrore cohiberes, Rhenumque & Euphratem admirationis tuae ſocietate coniungeres? quum orbem terrarum non pedibus magis, quam laudibus peragrares? apud eos ſemper maior & clarior, quibus poſtea contigiſſes. Et nec dum imperator, nec dum dei filius eras.

nummus Antiochenſium apud Spanh. diſſ. 11 p. 329, percuſſus ἐπὶ Τραϊανοῦ, qua ratione Praeſides Prouinciae notari in huius vrbis nummis ſolent. Et ait vir illuſtriſſimus *ſub Nerone cuſum*, cuius vltimo anno, circa 14 ſuae aetatis, & confinia adeo pueritiae, verſatus filius Traianus eſſe debet. Praeſes Syriae Pater vero contra Parthos rem per filium gerere potuit. Optime iſta. Sed de Neronis temporibus ſcrupulum epocha literis EKR expreſſa iniicit. Si ponamus, vltimam R quocunque errore poſitam pro P Graeca, orietur numerus 125. Eſt autem in huius aetatis nummis epocha a foedere cum Iulio Caeſare & M. Antonio ducta, cuius annus 125 conuenit cum A. V. 831 & Conſulatu nono Veſpaſiani patris, quo tempore Traianus noſter pueritiae antiquae illius tempora iam exceſſerit. Sed nihil impedit victoriam Parthicam ponere hoc nummo aliquot annis priorem: meruiſſe ea Traianum patrem, vt continuaretur illi prouincia; meruiſſe hic *triumphalia* ornamenta, a quibus *triumphalis* vocatur deinde 16, 1. Add. 89, 3. Sunt res illorum temporum obſcurae atque impeditae, in quibus hallucinari neque magnis viris, & hoc agentibus, turpe fuerit.

ſup. barbarorum) Germanos facile eſt intelligere ex ipſo, quod modo poſuit, *Germanici* nomine. *Genus hoc victoriae* pulcherrimum vocat etiam noſter ep. 2, 7, 2, vbi quis *ferociſſimam gentem, oſtentato bello, terrore perdomuit*. Ad illud *ex proximo* conf. 12, 3 & 16, 2, vbi de Germanis ſermo eſt. *Recepi emendationem Cl. Schwarzii, quod non tantum, vt eſt ſane, ingenioſa videretur, ſed prope neceſſaria. Quid enim *Parthorum* (quos habent libri, quantum conſtat, omnes) *ferocia* ad titulum Germanici? aut quid facilius, quam ſomniculoſum, licet antiquiſſimum, & fac Plinii ipſius, librarium *Parthos* hic inculcaſſe, cum *Parthicae lauri* modo mentio praeceſſerit?

adm. tuae ſocietate) *Etiam hanc lectionem, quam e ſuo & aliis libris protulit Schwarzius, illi alteri, *admirationis tuae fama*, longe praeferendam iudico.

2 Germaniam quidem cum plurimae gentes, ac prope infinita vaſtitas interiacentis ſoli, tum Pyrenaeus, Alpes, immenſique alii montes, niſi his comparentur,
3 muniunt dirimuntque. Per hoc omne ſpatium quum legiones duceres, ſeu potius (tanta velocitas erat) raperes: non vehiculum vnquam, non equum reſpexiſti. Leuis hic, non ſubſidium itineris, ſed decus, & cum caeteris ſubſequebatur: vt cuius nullus tibi vſus, niſi quum die ſtatiuorum proximum cam-
4 pum alacritate, diſcurſu, puluere attolleres. Initium laboris mirer, an finem? multum eſt, quod perſeueraſti; plus tamen, quod non timuiſti, ne perſeuera-
5 re non poſſes. Nec dubito, quin ille, qui te inter illa Germaniae bella ab Hiſpania vsque, vt validiſſimum praeſidium, exciuerat, iners ipſe alienisque virtutibus tunc quoque inuidus imperator, quum ope earum indigeret, tantam admirationem tui non ſine quodam timore conceperit; quantam ille genitus Ioue poſt ſaeuos labores, duraque imperia regi ſuo indomitus ſemper indefeſſusque referebat: quum aliis

2 *Germaniam quidem*) *Recepimus hic quoque emendationem Cl. Schwarzii ingenio debitam, vt blandiſſimam, cum *quidem* ita corripi in codicibus antiquis ſoleat, vt facile in *que* transire potuerit. Neque vero non optime conuenit lectio Baunii, modo non eſſet paullo audacior, *Hiſpaniam Germaniamque*. Vid. no. prox.

Pyrenaeus) Non opus eſſe puto, vt ad Pyrenaeum, Alpium Tridentinarum partem, *den Brenner*, confugiamus. Ab Hiſpania vocatum ad haec Germaniae bella eſſe Traianum, e ſ. 5 clariſſimum eſt.

3 non vehic.) Xiphilinus e Dione L. 68 p. 781, D. Ἐβάδιζεν ἀεὶ μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ πεζῇ, διεκόσμει τε αὐτοὺς διὰ πᾶσαν τὴν πορείαν· τούς τε ποταμοὺς πεζῇ διέβαινε.

5 ille genitus Ioue) De Hercule, & imperatis illi ab Euryſtheo laboribus, ſermonem eſſe, vix admonendus erit quiſquam.

15, 1

aliis ſuper alias expeditionibus munere alio dignus inuenireris.

XV. Tribunus vero, disiunctiſſimas terras, teneris adhuc annis viri firmitate luſtraſti: iam tunc praemonente Fortuna, vt diu penitus perdiſceres, quae mox praecipere deberes. Neque enim pro- 2
ſpexiſſe caſtra, breuemque militiam quaſi tranſiſſe contentus, ita egiſti tribunum, vt eſſe ſtatim dux poſſes, nihilque diſcendum haberes tempore docendi.
Cognouiſti per ſtipendia decem mores gentium, re- 3
gionum ſitus, opportunitates locorum; & diuerſam aquarum coelique temperiem, vt patrios fontes patriumque ſidus, ferre conſueuiſti. Quoties equos,
quoties emerita arma mutaſti? Veniet ergo tempus, 4
quo poſteri viſere, viſendum tradere minoribus ſuis geſtient, quis ſudores tuos hauſerit campus, quae refectiones tuas arbores, quae ſomnum ſaxa praetexerint, quod denique tectum magnus hoſpes impleueris: vt tunc ipſi tibi ingentium ducum ſacra veſtigia, iisdem

15, 1 *Fortuna*) Populi Romani Fortunam puto intelligi. * Pro *praemonente* malit Lipſius *praemuniente*, vel *praemoliente*. Sed hoc ipſo *praemuniit* & *praemolita* eſt, quod rebus ipſis & actu eum *praemonuit*.

2 *vt eſſe ſtatim*) Inniti quaſi & inſiſtere oportet non in *dux*; ſed in *eſſe*. Non hoc vult Plinius, Traianum, a quo tempore Tribunus fuerit, ſtatim potuiſſe *Ducem* eſſe: ſed hoc, ita diu perſtitiſſe in Tribunatu, ad quem teneris iam annis peruenerat, vt deinde Dux factus, ſtatim *eſſet* Dux, non nomine modo & ſpecie, ſed re & factis. Nempe *decem ſtipendia*, de quibus ſtatim, in tribunatu meruit, non vniuerſim in militia.

4 *praetexerint*) Obtexerint ſignificare poteſt vi verbi. * Sed non diſſimulo, *praetexuerint* multo mihi elegantius & magis Plinianum videri, cum *praetego* vix auctorem habeat: *praetexendi* haec ſolennis & conſueta ſit notio.

impleueris) Imitatur hunc locum, quod ſolet, Sido. Apollin. 3, 2 pr. *Salutat te populus Aruernus, cuius parua tuguria magnus hoſpes impleſti*: ſed corrumpit,

5 iisdem in locis, monſtrabantur. Verum haec olim:
in praeſentia quidem, quisquis paullo vetuſtior miles,
hic te commilitone cenſetur. Quotus enim quisque,
cuius tu non ante commilito, quam imperator? In-
de eſt, quod prope omnes nomine appellas; quod
ſingulorum fortia facta commemoras: nec habent
adnumeranda tibi pro republica vulnera, quibus ſta-
tim laudator & teſtis contigiſti.

XVI. Sed magis praedicanda moderatio tua,
quod innutritus bellicis laudibus pacem amas: nec
quia vel pater tibi triumphalis, vel adoptionis tuae
die dicata Capitolino Ioui laurus, idcirco ex occaſio-
2 ne omni quaeris triumphos. Non times bella, nec
prouocas. Magnum eſt, Imperator Auguſte, ma-
gnum eſt ſtare in Danubii ripa, ſi tranſeas, certum
triumphi; nec decertare cupere cum recuſantibus:
quorum alterum fortitudine, alterum moderatione
3 efficitur. Nam vt ipſe nolis pugnare, moderatio;
fortitudo tua praeſtat, vt neque hoſtes tui velint.
Accipiet ergo aliquando Capitolium non mimicos
currus,

rumpit, adiecto *parua*. Quid enim *magno* hoſpite opus erat, ad implenda *parua tuguria*? Multo commodius ii, quos laudat ad l. c. Sauaro. Conf. noſter Ep. 7, 24, 9 & infra P. 50, 6.

5 te commil. cenſetur) Eo melior miles habetur, quod tuo in commilitio fuit.

16, 1 Pater triumphalis) Vid. ad 14, 1 de *lauro Parthica*.

dicata - laurus) Vid. ad 8, 3.

3 mimicos currus) Fictos, ſimulatos, cum fabula tantum triumphi agitur, & quaſi comoedia, non triumphus verus. Conf. Ep. 7, 29, 3 & Symm. 6, 79 *mimica vſus eſt techna*. De re ipſa dictum eſt ad 11, 4. * Nempe recipienda tandem fuit felix Liuineii & Rittershuſii coniectura, qui *inimicos*, quod erat in quibusdam MStis, rectius emendarunt, quam ii, qui *inanes* ſubſtituere. Fauet inſuper Schwarzii liber, qui *iniquos* prae ſe fert.

impe-

currus, nec falſae ſimulacra victoriae; ſed imperato-
rem veram ac ſolidam gloriam reportantem, pacem,
tranquillitatem, & tam confeſſa hoſtium obſequia,
vt vincendus nemo fuerit. Pulchrius hoc omnibus 4
triumphis. Neque enim vnquam, niſi ex contemtu
imperii noſtri factum eſt, vt vinceremus. Quod ſi 5
quis barbarus rex eo inſolentiae furoriſque proceſ-
ſerit, vt iram tuam indignationemque mereatur:
nae ille, ſiue interfuſo mari, ſeu fluminibus immen-
ſis, ſeu praecipiti monte defenditur, omnia haec tam
prona, tamque cedentia virtutibus tuis ſentiet, vt ſub-
ſediſſe montes, flumina exaruiſſe, interceptum mare,
illataſque ſibi non eſſe claſſes noſtras, ſed terras ipſas
arbitretur.

XVII. Videor iam cernere non ſpoliis prouin-
ciarum, & extorto ſociis auro, ſed hoſtilibus armis,
captorumque regum catenis triumphum grauem.
Videor ingentia ducum nomina, nec indecora no-
minibus corpora noſcitare. Videor intueri imma- 2
nibus auſis barbarorum onuſta fercula, & ſua quem-
que facta vinctis manibus ſequentem: mox ipſum
te ſublimem, inſtantemque curru domitarum gen-
tium tergo; ante currum autem clypeos, *quos ipſe
perfoderis. Nec tibi opima defuerint, ſi quis re- 3
gum

imperatorem) * Pulchre quidam libri, *Imperatore —— reportante*: qua ratione longum Polyptoton interpellatur.

17, 1 nomina-noſcitare) Praeferuntur ſcilicet tituli & nomina hominum, vrbium, &c. Qui notabilem & inſignem virum videt, *noſcitat*, ſcire cupit, nomen: qui nomen ſ. titulum legit, *noſcitat*, noſſe ſtudet, virum: & videt, reſpondere corpus famae de eo ſparſae, ſtaturam robori praedicato &c. Cui haec Pliniana triumphi deſcriptio praeciſa nimis fuerit; ille conferat Ouidianam Triſt. 4, 2 itemque ex Ponto 2, 1 & commentarium non deſiderabit.

18, 2

gum venire in manus audeat; nec non modo telo-
rum tuorum, ſed etiam oculorum minarumque con-
iectum toto campo, totoque exercitu oppoſito, per-
4 horreſcat. Meruiſti proxima moderatione, vt quan-
docunque te vel inferre, vel propulſare bellum coë-
gerit imperii dignitas, non ideo viciſſe videaris, vt
triumphares; ſed triumphare, quia viceris.

XVIII. Aliud ex alio mihi occurrit. Quam
ſpecioſum eſt enim, quod diſciplinam caſtrorum la-
pſam exſtinctamque reſouiſti, depulſo prioris ſaeculi
malo, inertia & contumacia, & dedignatione parendi?
2 Tutum eſt reuerentiam, tutum caritatem mereri:
nec ducum quisquam, aut non amari a militibus,
aut amari timet: & inde offenſae gratiaeque pariter
ſecuri, inſtant operibus, adſunt exercitationibus, ar-
3 ma, moenia, viros aptant. Quippe non is princeps,
qui ſibi imminere, ſibi intendi putet, quod in hoſtes
paretur: quae perſuaſio fuit illorum, qui hoſtilia
quum facerent, timebant. Iidem ergo torpere mi-
litaria ſtudia, nec animos modo, ſed & corpora ipſa
langueſcere, gladios etiam incuria hebetari retundi-
4 que gaudebant. Duces porro noſtri, non tam re-
gum exterorum, quam ſuorum principum inſidias,
nec

18, 2 non amari) Miſeris illis Domitiani temporibus periculoſum erat duci, *non amari a militibus*; ſic enim facile delatori inuenire crimen: ſed *amari* quoque; cum ſuſpicio eſſet, illum aliquid moliri &c.

moenia) Caſtrorum atque vrbium. Vel generaliter *moenia* accipiamus *munia*, a quibus *munifices* dicuntur, oppoſiti immunibus. Nempe *moenia* ſtruere inter *munia* praecipuum eſt: atque eadem plane vox, a qua *muniri* caſtra, viae, vrbes, dicuntur.

3 Iidem ergo torpere) * Quantiuis pretii emendatio Cl. Schwarzii libro debetur. *Eodem ergo tempore* vel *eodem torpore* al.

19, 1

nec tam hoſtium, quam commilitonum manus ferrumque metuebant.

XIX. Eſt haec natura ſideribus, vt parua & exilia validiorum exortus obſcuret: ſimiliter imperatoris aduentu legatorum dignitas inumbratur. Tu 2
tamen maior omnibus quidem eras, ſed ſine vllius diminutione maior: eandem auctoritatem praeſente te quisque, quam abſente, retinebat: quin etiam plerisque ex eo reuerentia acceſſerat, quod tu quoque illos reuerebare. Itaque perinde ſummis atque 3
infimis carus, ſic imperatorem commilitonemque miſcueras, vt ſtudium omnium laboremque, & tanquam exactor intenderes, & tanquam particeps ſociusque releuares. Felices illos, quorum fides & 4
induſtria non per internuntios & interpretes, ſed ab ipſo te, nec auribus tuis, ſed oculis probabantur! Conſecuti ſunt, vt abſens quoque de abſentibus nemini magis, quam tibi crederes.

XX. Iam te ciuium deſideria reuocabant, amoremque caſtrorum ſuperabat caritas patriae. Iter inde placidum ac modeſtum, vt plane a pace redeuntis. Nec vero ego in laudibus tuis ponam, quod 2
aduentum tuum non pater quisquam, non maritus expauit. Affectata aliis caſtitas, tibi ingenita & innata,

19, 1 *Legatorum*) Cum de bello adhuc ſermo ſit, *Legatos* non modo *Caeſaris* & *Conſulares* intelligam, qui prouincias aliena auctoritate regerent; ſed militares, qui vel exercitui vel legioni praeeſſent.

4 *probabantur*) * Sic legendum. Sic eſt v. g. in edit. Salmur. Lipſii. Al. *probantur* lapſu nimis facili. Praeteritum tempus praeceſſiſſe, indicio apertiſſimo eſt verbum *crederes*.

20, 2 *Caſtitas*) In tantum caſtum fuiſſe Traianum, vt ab iniuria abſtineret, fatetur etiam Dio p. 772, C. *ἐν τοῖς παιδικοῖς οὐδένα ἐλύπησεν*. Praeceſſit *περὶ τὰ μειράκια ἐσπουδάκει*.

3 ad

3 nata, interque ea, quae imputare non poſſis. Nul-
lus in exigendis vehiculis tumultus, nullum circa
hoſpitia faſtidium; annona, quae caeteris; ad hoc,
comitatus accinctus, & parens: diceres magnum ali-
quem ducem, ac te potiſſimum, ad exercitus ire:
adeo nihil, aut certe parum intererat inter impera-
4 torem factum, & breui futurum. Quam diſſimilis
nuper alterius principis tranſitus? ſi tamen ille non
populatio fuit, cum abactus hoſpitum exerceret,
omniaque dextra laeuaque peruſta & attrita, vt ſi vis
aliqua, vel ipſi illi barbari, quos fugiebat, inciderent.
Perſuadendum prouinciis erat, illud iter Domitiani
5 fuiſſe, non principis. Itaque non tam pro tua glo-
ria, quam pro vtilitate communi, edicto ſubieciſti,
quid in vtrumque veſtrum eſſet impenſum. Aſſue-
ſcat imperator, cum imperio calculum ponere: ſic
exeat, ſic redeat, tanquam rationem redditurus; edi-
cat, quid abſumſerit. Ita fiet, vt non abſumat, quod
6 pudeat dicere. Praeterea futuri principes, velint
nolint, ſciant; tanti tuum conſtat: propoſitisque
duobus exemplis meminerint, perinde coniecturam
de moribus ſuis homines eſſe facturos, prout hoc vel
illud elegerint.

XXI.

3 *ad exercitus ire*) Vbi futuri cogitatio, apparatus neceſſarii, homines etiam non nimis temperantes continere & moderatos facere poſſunt. *Breui futurus Imperator*, qui mox rebus bene gerendis nomen hoc conſequetur.

4 *abactus hoſpitum*) Nomen neſcio an alias legatur. *Abigendi* verbum, a quo *abigei* & *abactores* dicuntur, ad pecorum plurium, totiusque adeo gregis, furtum pertinere, notum eſt. Videtur itaque *abactus* dicere, illam *vehiculationum* & *angariarum* exactionem intemperantem, qua greges iumentorum abigerentur hoſpitibus. Sic reſpondeant haec verba illis, *Nullus in exigendis vehiculis tumultus*.

XXI. Nonne his tot tantisque meritis, nouos aliquos honores, nouos titulos merebare? At tu etiam nomen patris patriae recuſabas. Quam longa nobis cum modeſtia tua pugna? quam tarde vici-
mus? Nomen illud, quod alii primo ſtatim princi- 2
patus die, vt Imperatoris & Caeſaris receperunt, tu vsque eo diſtuliſti, donec tu quoque beneficiorum tuorum parciſſimus aeſtimator, iam te mereri fate-
reris. Itaque ſoli omnium contigit tibi, vt pater 3
patriae eſſes ante quam fieres, eras enim in animis, in iudiciis noſtris: nec publicae pietatis intererat, quid vocarere: niſi quod ingrata ſibi videbatur, ſi te Imperatorem potius vocaret & Caeſarem, quum
patrem experiretur. Quod quidem nomen qua 4
benignitate, qua indulgentia exerces! vt cum ciuibus tuis, quaſi cum liberis parens, viuis! vt reuerſus imperator, qui priuatus exieras, agnoſcis, agnoſceris! eosdem nos, eundem te putas: par omnibus, & hoc tantum caeteris maior, quo melior.

XXII. Ac primum, qui dies ille, quo expectatus deſideratusque vrbem ingreſſus es? Iam hoc ipſum,

21,1 nomen patris patriae) * Prima vox abeſt in Codice Guelferbyt. teſte Cortio ad Epiſt. 3, 9, 12. & abeſſe ſane, h. e. e ſuperioribus intelligi commode poteſt.

2 alii primo - die) Sub illa *aliorum* appellatione Auguſtum, Tiberium, Neronem, non poſſe comprehendi, e Suetonio apertum, Tacitoque: adeoque laborat certe illud, *ſoli omnium contigit tibi.* Sed plane falſus eſt Plinius, ſi vera ſunt, quae leguntur ap. Capitoli. de Pertinace c. 5 Primus *ſane* omnium *ea die, qua Auguſtus eſt appellatus, etiam patris patriae nomen recepit.* Malim ego erroris poſtulare Capitolinum. * *Σοφὸν φάρμακον* Lipſii, probatum Caſaubono, ſeries orationis apud Capitolinum vix recipit, quod Gruterus & Salmaſius obſeruarunt.

ipſum, quod ingreſſus es, quam mirum laetumque!
Nam priores inuehi & importari ſolebant: non di-
co quadriiugo curru, & albentibus equis, ſed hume-
2 ris hominum, quod arrogantius erat. Tu ſola cor-
poris proceritate elatior aliis & excelſior, non de
patientia noſtra quendam triumphum, ſed de ſuper-
bia Principum egiſti. Ergo non aetas quemquam,
non valetudo, non ſexus retardauit, quo minus ocu-
3 los inſolito ſpectaculo impleret. Te paruuli noſce-
re, oſtentare iuuenes, mirari ſenes, aegri quoque
neglecto medentium imperio, ad conſpectum tui,
quaſi ad ſalutem ſanitatemque prorepere. Inde alii
ſe ſatis vixiſſe te viſo, te recepto; alii nunc magis eſ-
ſe viuendum praedicabant. Feminas etiam tunc fe-
cunditatis ſuae maxima voluptas ſubiit, quum cer-
nerent, cui principi ciues, cui imperatori milites,
4 peperiſſent. Videres referta tecta ac laborantia, ac
ne eum quidem vacantem locum, qui non niſi ſuſ-
penſum & inſtabile veſtigium caperet; oppletas
vndique vias, anguſtumque tramitem relictum tibi;
alacrem hinc atque inde populum, vbique par gau-
5 dium paremque clamorem. Tam aequalis ab o-
mnibus ex aduentu tuo laetitia percepta eſt, quam
omnibus

22, 1 *importari*) Sueto. Domit. 19 *Laboris impatiens per vrbem pedibus non temere ambulauit —— lectica aſſidue vectus eſt.* Conferri iubet merito Lipſius Pacati paneg. in Theodoſ. 21, 4 *Lecticis thenſisque ſubuecti, & denſiſſima circum ſupraque cooperti virorum armorumque teſtudine, ſenſim atque ad numerum mouebantur.*

4 *laborantia*) Ita onerata, vt pandi, & minari ruinam viderentur.

ſuſpenſum veſtigium) Eleganter, de loco, quo quis nititur, ita anguſto, vt non totam pedis plantam, ſed vt digitos ſolos, vel calcem &c. capiat.

23, 1

omnibus veniſti: quae tamen ipſa cum ingreſſu tuo creuit, ac prope in ſingulos gradus adaucta eſt.

XXIII. Gratum erat cunctis, quod ſenatum oſculo exciperes, vt dimiſſus oſculo fueras: gratum, quod equeſtris ordinis decora honore nominum ſine monitore ſignares; gratum, quod tantum non vltro clientibus ſalutatis quasdam familiaritatis notas adderes. Gratius tamen, quod ſenſim & placide, & 2
quantum reſpectantium turba pateretur, incederes: quod occurſantium populus te quoque, te immo maxime, adſtaret; quod primo ſtatim die latus tuum crederes omnibus. Neque enim ſtipatus ſatel- 3
litum manu, ſed circumfuſus vndique nunc Senatus, nunc equeſtris ordinis flore, prout alterutrum frequentiae genus inualuiſſet, ſilentes quietosque lictores tuos ſubſequebare: nam milites nihil a plebe habitu, tranquillitate, modeſtia, differebant. Vbi ve- 4
ro coepiſti Capitolium adſcendere, quam laeta omnibus adoptionis tuae recordatio? quam peculiare gaudium eorum, qui te primi eodem loco ſalutauerant Imperatorem? quin etiam deum ipſum tunc praecipuam voluptatem operis percepiſſe crediderim. Vt quidem iisdem veſtigiis inſtitiſti, quibus 5

23, 1 oſculo) In quo ſuperbi principes. De Caligula Dio l. 59 p. 661, A. Ἐφίλει ὀλιγίστους. τοῖς γὰρ πλείστοις καὶ τῶν συμβουλευτῶν ἢ τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα προσκυνεῖν ὤρεγε κ.τ.λ. Fuit itaque vetuſtus Romae mos pedem oſculandum praebere. Vid. de Caio etiam Sen. de benef. 2, 12 & Lipſ. Elect. 2,6 extr. Add. Sueto. c. 56. Ac de Domitiano c. 12.

honore nominum) Praenominis praeſertim, quo *gaudent molles auriculae*, ad quam rem opus habent alii *monitore* ſ. nomenclatore.

5 iisdem veſtigiis) Vid. ad Ep. 6, 7, 1.

parens tuus ingens illud deorum prolaturus arcanum: quae circumſtantium gaudia? quam recens clamor? quam ſimilis illi dies, qui hunc genuit diem? vt plena altaribus, auguſta victimis cuncta! vt in vnius ſalutem collata omnium vota! quum ſibi ſe ac liberis ſuis intelligerent precari, quae pro te
6 precarentur. Inde tu in Palatium quidem, ſed eo vultu, ſed ea moderatione, vt ſi priuatam domum peteres: caeteri ad penates ſuos quisque, iteraturus gaudii fidem, vbi nulla neceſſitas gaudendi eſt.

XXIV. Oneraſſet alium eiusmodi introitus, tu quotidie admirabilior & melior, talis denique, quales alii principes futuros ſe tantum pollicentur. Solum ergo te commendat augetque temporis ſpatium. Iunxiſti enim ac miſcuiſti res diuerſiſſimas, ſecurita-
2 tem olim imperantis, & incipientis pudorem. Non tu ciuium amplexus ad pedes tuos deprimis, nec oſculum manu reddis. Manet imperatori, quae prior oris humanitas, dexterae verecundia. Incedebas pedibus;

6 *gaudii fidem*) Ἓν διὰ δυοῖν, Gaudium fidele, ſincerum, minime fictum: vt Hor. Od. 3, 16, 30 *Segetis certa fides meae*, ſeges certa, quae ſpem non fallit.

24, 1 *Oneraſſet*) Difficile ei fuiſſet ita ſe gerere, vt reliqua vita tali initio reſponderet. Sic Cic. ad Curionem 2, 4 *Eſt tibi grauis aduerſaria conſtituta—expectatio, quam tu — vinces.* Conf. 73, 6.

2 *ad pedes tuos*) Vid. ad 23, 1.

oſculum manu) *Malim, *oſculo manum. Oſculum* h. e. os ad blanditias conformatum *offertur; huic redditur manus.* Sed poteſt tamen *reddis* intelligi, penſas, rependis.

oris humanitas) Vt ad oſculum admittas amicos eosdem, quos ante imperium: Opponitur *dexterae verecundia*, quam ſcilicet non ita facile, ſed cum pudore quodam, prenſantibus praebes, quaſi malles os offerre. Contra Domitianus ap. Sueto. 12 *Caenidi — oſculum, vt adſueuerat, offerenti, manum praebuit.* *Admiſi nomen, quod poſt

dibus; incedis: laetabaris labore; laetaris. Eadem, quae omnia illa circa te, nihil in ipſo te Fortuna mutauit. Liberum eſt, ingrediente per publicum prin- 3
cipe, ſubſiſtere, occurrere, comitari, praeterire: ambulas inter nos, non quaſi contingas; & copiam tui, non vt imputes, facis. Haeret lateri tuo quisquis acceſſit, finemque ſermoni ſuus cuique pudor, non tua ſuperbia, facit. Regimur quidem a te, & ſub- 4
iecti tibi, ſed quemadmodum legibus, ſumus. Nam & illae cupiditates noſtras libidinesque moderantur, nobiſcum tamen & inter nos verſantur. Emines, excellis, vt honor, vt poteſtas, quae ſuper homines quidem, hominum ſunt tamen. Ante te principes, 5

poſt alios etiam habet liber Schwarzii.

Eadem, quae) *Sic puto legendum pro vulgata, *Eademque omnia illa circa te: nihil ipſo te* &c. Atque illud *que* encliticon in *quae* mutare nulla, puto, inuidia eſt: *in* ante *ipſo* iam eſt in Boxhorniana, & placuit viris doctis. Forte magis placebit aliis Gruteri coniectura, *Eademque quae omnia, nihil ipſum te f. m.* aut Cel. Schwarzii, *nihil ipſa te* &c. Mihi videbatur plus dici, ſi ponas *nihil in ipſo te fortuna mutauit.* Opponuntur *circa te* & *in te.* Laudauit Schwarzius opportune praefationem maioris Plinii, qui ad Titum, *Nec quidquam*, inquit, *mutauit* in te *fortunae amplitudo, niſi vt prodeſſe tantumdem poſſes, vt velles.* Pro *vt* malim *ac.*

3 non quaſi contingas) Donat. ad Ter. Andr. 4, 2, 13 *Quod vix euenit, contigiſſe dicitur. Contingunt* nempe, quae fato quodam, & diuina beneuolentia hominibus eueniunt, quae proinde imputari ipſis a Deo poſſunt. Sic ap. Martialem 12, 6 *Contigit Auſoniae procerum mitiſſimus aulae Nerua.* Sic apud ipſum noſtrum c. 14, 1 *Apud eos ſemper maior & clarior, quibus poſtea contigiſſes*, h. e. ad quos felici fato, & gratulantes ſibi tuam praeſentiam, veniſſes. Sic 32, 2 *Poſtquam contigit princeps.* Sic obſeruauit ad Quinctil. decl. 10, 2 p. 213 Burmannus, de rebus laetis, quae ſpem fere ſuperant adhiberi hoc verbum. *Quae cum ita ſint fruſtra tentatum hunc locum aio; nec poſſe quidquam immutari, vt non gratiae, & naturali quam habet Veneri aliquid decedat; recteque defenſum contra interpretationem Baumii a Fabricio Bibl. Lat. T. 2 p. 774.

faſtidio noſtri, & quodam aequalitatis metu, vſum pedum amiſerant. illos ergo humeri ceruicesque ſeruorum ſuper ora noſtra; te fama, te gloria, te ciuium pietas, te libertas ſuper ipſos principes vehunt; te ad ſidera tollit humus ita communis, & confuſa principis veſtigia.

XXV. Nec vereor, P. C. ne longior videar, quum ſit maxime optandum, vt ea, pro quibus aguntur principi gratiae, multa ſint: quae quidem reuerentius fuerit integra illibataque cogitationibus veſtris reſeruari, quam carptim breuiterque perſtringi: quia fere ſequitur, vt illa quidem, de quibus taceas,
2 tanta, quanta ſunt, eſſe videantur. Niſi vero leuiter attingi placet, locupletatas tribus, datumque congiarium populo, & datum totum, quum donatiui partem milites accepiſſent. An mediocris animi eſt, his potius repraeſentare, quibus magis negari poteſt? quamquam in hac quoque diuerſitate aequalitatis ratio ſeruata eſt. Aequati ſunt enim populo milites, eo quod partem, ſed priores; populus militibus, quod poſterior, ſed totum ſtatim accepit.
3 Enimuero qua benignitate diuiſum eſt? quantae curae tibi fuit, ne quis expers liberalitatis tuae fieret? Datum

25, 1 eſſe videantur) *Poteſt videri hic aliquid intercidiſſe. Praeceſſerunt duo membra; prius, *integra illibataque cogitationibus reſeruari*, alterum, *carptim breuiterque perſtringi.* Infert deinde, *Quia fere ſequitur, vt illa QVIDEM, de quibus taceas — videantur.* Quis hic non expectat ſimile quiddam his, *ea autem, quae breuiter perſtringuntur, dictis non maiora putentur* &c.

2 quibus m. neg. pot.) Plebi inermi: hanc enim *populi* nomine, quod alias ſaepe fit, intelligit: militum metui, poterat ſi ſuperiora exempla videres, ſeditio.

3 in

Datum eſt his, qui poſt edictum tuum in locum e-
raſorum ſubditi fuerant: aequatique ſunt caeteris illi
etiam, quibus non erat promiſſum. Negotiis ali- 4
quis, valetudine alius, hic mari, ille fluminibus diſti-
nebatur: expectatum eſt prouiſumque, ne quis ae-
ger, ne quis occupatus, ne quis denique longe fuiſ-
ſet: veniret quisque, quum vellet: veniret quisque,
quum poſſet. Magnificum, Caeſar, & tuum, dis- 5
iunctiſſimas terras munificentiae ingenio velut ad-
mouere, immenſaque ſpatia liberalitate contrahere:
intercedere caſibus, occurſare fortunae, atque omni
ope adniti, ne quis e plebe Romana dante congia-
rium te, hominem magis ſentiret ſe fuiſſe, quam
ciuem.

XXVI. Aduentante congiarii die, obſeruare prin-
cipis egreſſum in publicum, inſidere vias examina
infantium, futurusque populus ſolebat. Labor pa-
rentibus erat, oſtentare paruulos, impoſitosque cer-
uicibus adulantia verba blandasque voces edocere:
reddebant illi, quae monebantur. Ac plerique irri- 2
tis precibus ſurdas principis aures adſtrepebant; igna-

3 in locum eraſorum) Qui tabulis congiarii iam confectis moriuntur, demigrant, ciues eſſe deſinunt, ii eraduntur. Pro his inſertos & *ſubditos* alios non reiicit Traianus, mitior hac in re & benignior ipſo Auguſto, qui *quum propoſito congiario multos* (ob id ipſum eo potiſſimum tempore & vt ad patronos aliquid e publica liberalitate rediret, vid. Caſaub.) *manu miſſos, inſertosque ciuium numero comperiſſet, negauit accepturos, quibus promiſſum non eſſet* Sueto. 42. Traianus certe dat his etiam *quibus non erat promiſſum.*

5 munificentiae ingenio) Ingenioſa & arte adiuta magnificentia. Sic nempe 49, 7 *exquiſita ingenia coenarum* dixit.

26, 2 Ac plerique) *Malim *At* mutatione, quae in ſcriptura Longobardica vix ſentiatur. Aduerſatiuae particulae hic locum eſſe, apparet.

riq̃ue quid rogaſſent, quid non impetraſſent, donec
3 plane ſcirent, differebantur. Tu ne rogari quidem
ſuſtinuiſti, & quamquam laetiſſimum oculis tuis eſſet, conſpectu Romanae ſobolis impleri, omnes tamen, antequam te viderent adirentue, recipi, incidi
iuſſiſti: vt iam inde ab infantia parentem publicum munere educationis experirentur: creſcerent de tuo, qui creſcerent tibi, alimentisque tuis ad ſtipendia tua peruenirent, tantumque omnes vni tibi, quantum
4 parentibus ſuis quisque, deberent. Recte, Caeſar, quod ſpem Romani nominis ſumtibus tuis ſuſcipis. NVLLVM eſt enim magno principe, immortalitatemque merituro, impendii genus dignius, quam
5 quod erogatur in poſteros. Locupletes ad tollendos liberos ingentia praemia, & pares poenae, cohortantur; pauperibus educandis vna ratio eſt, bo-
6 nus princeps. Hic fiducia ſui procreatos, niſi larga manu fouet, auget, amplectitur: occaſum reipublicae accelerat, FRVSTRAque proceres plebe neglecta, vt defectum corpore caput, nutaturumque
7 inſtabili pondere tuetur. Facile eſt coniectare, quod perceperis gaudium, quum te parentum, liberorum, ſenum,

3 *incidi*) in tabulas, in teſſeras frumentarias. Sen. de benef. 4, 28 *Frumentum publicum — accipiunt ſine delectu morum, quisquis inciſus eſt.* *Sic recte Gronouius ex MSS. apud Pinc. & Grut. Al. *Quisquis ciuis eſt.*

alimentisque tuis) Iungit hoc toto capite, propter ſimilitudinem muneris, cum congiario *alimenta ingenuorum*, de quibus accuratius mox dicet capite proximo. Exſtat multa eius rei in nummis memoria, quam ſuo more perſequutus eſt Ezech. Spanhemius diſſ. 13 p. 542 ſq.

5 *praemia - poenae*) De quibus ICti, cum de iure trium liberorum agunt. Vid. ad Epiſt. 7, 16, 2.

6 *Fruſtraque proceres*). *Sic Schwarzii liber. Al. *Princeps.*

7 *Super*

ſenum, infantium, puerorum clamor exciperet. Haec prima paruulorum ciuium vox aures tuas imbuit, quibus tu daturus alimenta, hoc maximum praeſtitiſti, ne rogarent. Super omnia eſt tamen, quod talis es, vt ſub te liberos tollere libeat & expediat.

XXVII. Nemo iam parens filio, niſi fragilita-
tis humanae vices horret; nec inter inſanabiles mor-
bos principis ira numeratur. Magnum quidem eſt
educandi incitamentum, tollere liberos in ſpem ali-
mentorum, in ſpem congiariorum; maius tamen,
in ſpem libertatis, in ſpem ſecuritatis. Atque adeo 2
nihil largiatur princeps, dum nihil auferat; non alat,
dum non occidat: nec deerunt, qui filios concupi-
ſcant. Contra, largiatur & auferat; alat & occidat:
nae ille iam breui tempore effecerit, vt omnes non
poſterorum modo, ſed ſui parentumque poeniteat.
Quocirca nihil magis in tua tota liberalitate laudaue- 3
rim, quam quod congiarium das de tuo, alimenta de
tuo: neque a te liberi ciuium, vt ferarum catuli,
ſanguine & caedibus nutriuntur: quodque gratiſſi- 4
mum eſt accipientibus, ſciunt dari ſibi, quod nemini
eſt ereptum, locupletatiſque tam multis, pauperio-
rem eſſe factum principem tantum: quamquam nec
hunc quidem. nam CVIVS eſt, quicquid eſt omni-
um, tantum ipſe, quantum omnes, habet.

 XXVIII.

7 *Super omnia*) Diligenter monendi ſumus, illam in capita, quae vocamus, diuiſionem non eſſe a vetuſtis auctoribus, ne imperite diuellantur, quae ſunt coniunctiſſima. Vt hic vltima verba tranſitum continent, ſuauem ſane & elegantem, ad ea quae ſequuntur: quae arctiſſime niſi iungas, gratia omnis perit.

27, 2 *nae ille iam*) *Dedi lectionem Gruteri. Al. *nae ille in tam br. tempore.*

4 *nec hunc quidem*) *Mollius ad aures accidit *ne hunc quidem.*

28, 1 non

XXVIII. Alio me vocat numeroſa gloria tua:
alio autem? quaſi vero iam ſatis veneratus miratus-
que ſim, quod tantam pecuniam profudiſti, non vt
flagitii tibi conſcius ab inſectatione eius auerteres fa-
mam; nec vt triſtes hominum moeſtosque ſermo-
2 nes laetiore materia detineres. Nullam congiario
culpam, nullam alimentis crudelitatem redemiſti,
nec tibi bene faciendi fuit cauſa, vt, quae male fece-
ras, impune feciſſes. amor impendio iſto, non venia
quaeſita eſt; populusque Romanus obligatus a tri-
3 bunali tuo, non exoratus receſſit. Obtuliſti enim
congiarium gaudentibus gaudens, ſecurusque ſecu-
ris: quodque antea principes ad odium ſui lenien-
dum tumentibus plebis animis obiectabant, id tu tam
innocens populo dediſti, quam populus accepit.
4 Paulo minus, P. C. quinque millia ingenuorum fue-
runt, quae liberalitas principis noſtri conquiſiuit, in-
uenit, adſciuit. Hi ſubſidium bellorum, ornamen-
tum pacis, publicis ſumtibus aluntur, patriamque non
vt patriam tantum, verum vt altricem amare con-
5 diſcunt. Ex his caſtra, ex his tribus replebuntur;
ex his quandoque naſcentur, quibus alimentis opus
6 non ſit. Dent tibi, Caeſar, aetatem dii, quam me-
reris, ſeruentque animum, quem dederunt: & quanto
maio-

28, 1 non vt flagitii) Sunt alias non magni faciendae eiusmodi laudes, in quibus ipſe qui laudatur ſibi dicere cogitur illud, *Vitaui denique culpam Non laudem merui.* Sed maior puriorque ſcilicet laus fit, a qua remoueri ea poſſunt, quae aliorum laudes foedarunt.

laetiore materia) Quam comparare ſolent dolio, quale balaenis obiicere nautae dicuntur, vt dum illud ſibi ludibrium habet, nauem mittat.

3 obiectabant) Vt cani irato bolum, ne latret, v. g. Phaedr. 1, 23.

6 vide-

maiorem infantium turbam iterum atque iterum
videbis incidi? Augetur enim quotidie & creſcit: non 7
quia cariores parentibus liberi; ſed quia principi ci-
ues. Dabis congiaria, ſi voles; praeſtabis alimen-
ta, ſi voles: illi tamen propter te naſcuntur.

XXIX. Inſtar ego perpetui congiarii reor af-
fluentiam annonae. Huius aliquando cura Pompe-
io non minus addidit gloriae, quam pulſus ambitus
campo, exactus hoſtis mari, oriens triumphis occi-
densque luſtratus. Nec vero ille ciuilius, quam pa- 2
rens noſter, auctoritate, conſilio, fide recluſit vias,
portus patefecit, itinera terris, litoribus mare, litora
mari reddidit, diuerſasque gentes ita commercio
miſcuit, vt, quod genitum eſſet vsquam, id apud
omnes natum eſſe videretur. Nonne cernere da- 3
tur, vt ſine vllius iniuria omnis vſibus noſtris annus
exuberet? Quippe non, vt ex hoſtico raptae peritu-
raeque in horreis meſſes, nequidquam quiritantibus
ſociis

6 videbis incidi) *Elegans etiam quorundam librorum lectio *iubebis incidi.*

7 propter te) Fiducia benignitatis tuae, & felicis imperii: licet congiarium aut alimenta non ſperent.

29, 1 Pompeio) Eo ipſo tempore, quo de exilio rediit Cicero, cuius in ſententiam SCtum factum eſt de omni poteſtate rei frumentariae per totum orbem terrarum in quinquennium Pompeio mandanda. Vid. Cic. ad Att. 4, 1. Idem Pompeius in tertio ſuo Conſulatu ſeueriores contra ambitum leges pertulit, quem proinde *Campo* Martio, in quo Comitia, *pepulit*.

2 ciuilius) Ipſe interpretatur Secundus, non armis, non opprimenda libertate, ſed *auctoritate, conſilio, fide*, rem geſſiſſe. Nempe *ciuiliter* agit, qui aequalitatem ciuium tuetur, tyrannidem non affectat. Hoc monendum fuit propter eos, qui nimis vage interpretantur *ciuilius*, *ad maiorem vtilitatem reipublicae.*

litoribus mare) Vt ſoluere auderent homines, *litora mari*, vt appellere poſſent, ſine metu piratarum, vel alterius iniuriae: qua ratione commeatus & annonae vilitas reſtituta.

5 vide.

4 ſociis auferuntur. Deuehunt ipſi, quod terra genuit, quod ſidus aluit, quod annus tulit: nec nouis
5 indictionibus preſſi ad vetera tributa deficiunt. Emit ſiſcus, quidquid videtur emere. inde copiae, inde annona, de qua inter licentem vendentemque conueniat: inde hic ſatietas, nec fames vsquam.

XXX. Aegyptus alendis augendisque ſeminibus ita gloriata eſt, vt nihil imbribus caeloque deberet: ſiquidem proprio ſemper amne perfuſa, nec alio genere aquarum ſolita pingueſcere, quam quas ipſe deuexerat, tantis ſegetibus induebatur, vt cum feraciſ-
2 ſimis terris, quaſi nunquam ceſſura, certaret. Haec inopina ſiccitate vsque ad iniuriam ſterilitatis exaruit. quia piger Nilus cunctanter alueo ſeſe ac languide extulerat, ingentibus quidem tunc quoque ille, flu-
3 minibus tamen, conferendus. Hinc pars magna terrarum mergi repararique palanti amne conſueta, alto

5 videtur emere) Sub ſpecie emtionis quam iniuſte actum nonnunquam cum aratoribus, vel ſola Ciceronis frumentaria ſ. in Verrem L. 3, vbi Apronii facinora enarrantur, docuerit. * Caeterum protulit Schwarzius e Gudii libro hanc lectionem, *ſinit fiſcus quidquid videtur e re, emere*: ſententia & ipſa bona.

30, 2 fluminibus tamen) Nomen *fluminibus* duplicem quaſi perſonam habet, *ingentibus fluminibus conferendus* Nilus tum erat; *ſed fluminibus tamen*, non mari, vt alias. Ita mox 31, 2 *Quod victorem quidem populum* (paſceret) *paſceret tamen.*

3 mergi reparariqne palanti) Dum *mergitur* terra *amne palanti* ſ. vaganti, eadem *reparatur*, ſuccum & vires quaſi recipit. * Nondum innotuit mihi liber, qui hanc lectionem habeat; ſed diuiſi ſunt codices inter *palanti*, & *reparariqne*: interim neque dum poenitet eius, quod in priore editione vſu mihi venir, de quo ita tum ad Cl. Schwarzium ſcribèbam: Dum dubito, dum calamus ipſe inrer duas lectiones fluctuat, ponendumne ſit, *mergi palanti amne*, quod adhuc obtinuit, an illud ex MSS. *mergi reparariqne?* vtrumque exiiſſe prelis video, & neutrum ne nunc quidem vel damnare audeo vel probare. Certe *palans amnis* mihi imagine

alto puluere incanduit. Fruſtra tunc Aegyptus nubila optauit, caelumque reſpexit, quum ipſe fecunditatis parens contractior & exilior, iisdem vbertatem eius anni anguſtiis, quibus abundantiam ſuam, cohibuiſſet.
4 Neque enim ſolum vagus ille, cum expanditur, amnis intra vſurpata ſemper collium ſubſtiterat atque haeſerat; ſed ſupino etiam ac detinenti ſolo, non placido ſe molli que lapſu refugum abſtulerat, & nec dum ſatis humentes terras addiderat arentibus.
5 Igitur inundatione, id eſt, vbertate, regio fraudata, ſic opem Caeſaris inuocauit, vt ſolet amnem ſuum:

gine non inamoena blandiebatur, h. e. ripas ſuas, & quaſi caſtra, hinc inde egreſſus, & prout fors vel ſmpetus tulit, hic longius & denſior, hic rarior & breuius commoratus. Quid? ſi vtrumque eſt a Plinio, & error noſter ſuam huic loco faciem, vt Nealcis furor deſperatam in equo ſpumam, reddidit?

4 cum expanditur) *Vulg. *vagus ille expanditor amnis*: quaſi ſubſtantiuum nomen ſit *expanditor*. Lectionem noſtram debemus his, quae e bonis libris notauit Schwarzius, in quibus *expandebatur*, vel *expanditur*: cui verbo *ſi* vel *cum* praeponendum, iam iudicarunt viri docti.

intra vſurpata collium) Obſeruanda vis vocis *intra*. Subſtitit *intra* colles vſurpatos, non adſcendit, quo ſolebat: non ſuperauit colles, vnde deinde per plana camporum diffunderetur.

ſupino ac detin. ſolo) Humili, vbi alias morari aqua ſolet. Nempe vt *altum* & *profundum*, relatae ad terminum, haec, vnde deſpicitur, illa, quo ſuſpicitur, appellationes, vſurpantur mutatis non nunquam vicibus: ſic *ſupinum* quod proprie *deuexo* opponitur, (vid. Fronti. de Aquaed. art. 36 p. 103 Pole.) interdum non refertur ad adſcenſum, vt plerumque, ſed ad deſcenſum; ita vt humile potius, quam altum, notet. Liu. 7, 24 *Egiſtis praecipites ſupina valle*, i. e. aduerſo monte ſubire ad vos auſos deturbaſtis. Sic auunculus noſtri L. 23 princ. *Tellure ſupina quae proueniunt*, frumenta, flores, herbas, opponit *Pomonae*, h. e. arborum fructibus, iisque, quae vocat *pendentia*.

refugum.) * *Refuſum* liber Schwarzii. Sed *refugum* videtur ad celeritatem refluentis aquae pertinere, & exprobationem quandam continere Nili.

nec dum ſatis hum.) *Semimadidam* terram in primis abominantur agricolae. V. Colum. 2, 4. 5.

31, 1

ſuum: nec longius illi aduerſorum fuit ſpatium, quam dum nuntiat. Tam velox, Caeſar, potentia tua eſt, tamque in omnia pariter intenta bonitas & accincta, vt triſtius aliquid ſaeculo tuo paſſis, ad remedium ſalutemque ſufficiat, vt ſcias.

XXXI. Omnibus equidem gentibus fertiles an-
nos gratasque terras precor: crediderim tamen per
hunc Aegypti ſtatum tuas Fortunam vires experiri,
tuamque vigilantiam ſpectari voluiſſe. Nam quum
omnia vbique ſecunda merearis: nonne manifeſtum
eſt, ſi quid aduerſi cadat, tuis laudibus, tuisque vir-
tutibus materiem campumque proſterni, quum ſe-
2 cunda felices, aduerſa magnos probent? Percrebue-
rat antiquitus, vrbem noſtram niſi opibus Aegypti
ali ſuſtentarique non poſſe. Superbiebat ventoſa &
inſolens natio, quod victorem quidem populum, pa-
ſceret tamen; quodque in ſuo flumine, in ſuis naui-
3 bus vel abundantia noſtra, vel fames eſſet. Refudi-

mus

31, 1 ſpectari) * Libri, puto, omnes *exſpectare*: niſi quod Cuſpin. *oſtentare*, ſententia magnifica. Illud *ex* praefixum librariis illius aetatis deberi, credibile eſt, quae *eſpece*, *eſprit*, *eſpée*, *eſpejo* formauit e *ſpecie*, *ſpiritu*, *ſpada*, *ſpeculo* &c. *x* enim & *s* perpetuo fere miſcentur. Hinc *ſpectare* malit Cel. Schwarzius, me non inuito, niſi quod ſic ab *experiri* diſtinguere vix poſſum. Itaque nihil dum melius puto, quam cum Baunio legere *ſpectari*. Add. ad 33, 3 & 35, 3.

2 paſceret tamen) Vid. ad 30, 4 *fluminibus tamen*.

in ſuis nauibus) Claſſe illa Alexandrina, de qua plena manu ad hunc locum Cl. Schwarzius. * Nempe *nauibus* legendum, non *manibus*, pulchre monuere viri docti. Quod autem huius claſſis opportunitate vſum Paullum Apoſtolum, aſſentiuntur Haſaeo viri celeberrimi, reprehendere non auſim equidem, cum faueat Act. 27, 6 & 38: interim ſcrupulum mihi mouent CCLXXVI homines in vna naui frumentaria.

3 Refudimus Nilo) Bona fide, Secunde, nonne iſtuc etiam ventoſulum eſt? Quid refudiſtis igitur? Vnius anni an-

nonam,

mus Nilo ſuas copias: recepit frumenta, quae miſerat, deportataſque meſſes reuexit. Diſcat igitur Aegyptus, credatque experimento, non alimenta ſe nobis, ſed tributa praeſtare: ſciat, ſe non eſſe P. R.
neceſſariam, & tamen ſeruiat. Poſt haec, ſi volet, 4
Nilus amet alueum ſuum, & fluminis modum ſeruet: nihil hoc ad vrbem, ac ne ad Aegyptum quidem, niſi vt inde nauigia inania & vacua, & ſimilia redeuntibus, hinc plena & onuſta & qualia ſolent venire, mittantur; conuerſoque munere maris, hinc
potius venti ferentes & breuis curſus optentur. Mi- 5
rum, Caeſar, videretur, ſi deſidem Aegyptum ceſſantemque Nilum non ſenſiſſet vrbis annona: quae tuis opibus, tua cura vsque illuc redundauit, vt ſimul probaretur, & nos Aegypto poſſe, & nobis Aegy-
ptum carere non poſſe. Actum erat de fecundiſſi- 6
ma gente, ſi libera fuiſſet: pudebat ſterilitatis inſolitae, nec minus erubeſcebat fame, quam torquebatur; quum pariter a te neceſſitatibus eius pudorique ſubuentum eſt. Stupebant agricolae plena horrea, quae non ipſi referſiſſent, quibusque de campis illa ſubuecta meſſis? quaue in Aegypti parte alius amnis? Ita

nonam, pro tot & perpetuis Aegypti claſſibus. Sed redit ad modeſtiam, quamquam & iſtam ſubdolam, deinde c. 32, 3 & 4.

5 *Mirum videretur*) Conf. ſupra 9, 4. it. 31, 6 Argumentatur ita: Mira & laudibus noſtris digna fuiſſet prouidentia tua, ſi ſterilitatem Aegypti, emanſionem (ſit venia verbo) claſſis Alexandrinae, non ſenſiſſet annona vrbis; ſi non aucta eſſet inde illius caritas: quae annona contra ea, per tuam prouidentiam, inſtar vaſis pleni redundauit & ſuperfluxit vsque in Aegyptum. Satis erat Romam carere poſſe Aegypto: eidem de ſuo impertiit.

6 *alius amnis*) Qui fertilitatem induxiſſet. Miram ſuauitatem habet hic locus ex obſeruato ἦθα. Aegyptii non a pluuiis, ſed ab amne expectant humorem ſatis; vnam modo ferti-

Ita beneficio tuo, nec maligna tellus; & obſequens Nilus. Aegypto quidem ſaepe, ſed gloriae noſtrae nunquam largior fluxit.

XXXII. Quem nunc iuuat, prouincias omnes in fidem noſtram ditionemque veniſſe, poſtquam contigit princeps, qui terrarum fecunditatem nunc huc, nunc illuc, vt tempus & neceſſitas poſceret, transferret referretque? qui diremtam mari gentem, vt partem aliquam populi plebisque Romanae, ale-
2 ret ac tueretur. Et caelo quidem nunquam benignitas tanta, vt omnes ſimul terras vbertet foueatque: hic omnibus pariter, ſi non ſterilitatem, at mala ſterilitatis exturbat: hic, ſi non fecunditatem, at bona fecunditatis importat. Hic alternis commeatibus orientem occidentemque connectit, vt, quae vbique feruntur, quaeque expetuntur, omnes gentes inuicem capiant,

fertilitatis cauſſam norunt. *Haec venuſtas perierit, ſi tibi perſuaderi a Lipſio patiare, legendum potius *alius annus*, i. e. prouentus, meſſis.

obſequens Nilus) In tantum certe vt allatum claſſe frumentum aduerſo amne ad interiora Aegypti perferatur.

Aeg. qu. ſaepe) Prozeugma vt vocant Grammatici. *Aegypto ſaepe largior fluxit Nilus*, & foecunditatem illi conciliauit: *ſed gloriae* &c. Refert ad hanc gloriam Lipſius nummum Traiani, in cuius auerſa Nili conſueta effigies, cum nomine addito, & inſcriptione S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI.

32, 2 vbertet) *Sic Gudius e MS. quod probat Schwarzius. Al. *vberet*. Sententia eadem: *Vbertat* legitur conſtanter apud imitatorem noſtri Eumenium pro Flauienſ. ſ. 7, 9, 6.

alternis commeatibus) Id eſt, mutuis, vbi alteri ſufficiunt, quae deſunt aliis. *Nimis manifeſtum eſt, & monuit Lipſius, ſic legendum, pro *aeternis*, quod libros, in quantum Schwarzio innotuere, omnes obſedit.

feruntur quaeque) *Feruntur*, proferuntur a terra, vel vltro, vel cum culta eſt. **Seruntur* eſt e coniectura Lipſii. Alii plures ap. Schwarzium ſic: *vt, quae ferunt, quaeque expetunt opes gentes, diſcant inuicem capiant quanto*. Priora certe verba commode ſe habent.

liber-

capiant, & diſcant, quanto libertati diſcordi ſeruien-
tibus ſit vtilius, vnum eſſe, cui ſeruiant. Quippe 3
diſcretis quidem bonis omnium, ſua cuiusque ad ſin-
gulos mala; ſociatis autem atque permixtis, ſingu-
lorum mala ad neminem, ad omnes omnium bona
pertinent. Sed ſiue terris diuinitas quaedam, ſiue
aliquis amnibus genius; & ſolum illud & flumen
ipſum precor, vt hac principis benignitate conten-
tum, molli gremio ſemina recondat, multiplicata re-
ſtituat. Non equidem repoſcimus foenus: putet 4
tamen eſſe ſoluendum, fallacemque vnius anni fidem,
omnibus annis, omnibusque poſtea ſaeculis tanto
magis, quia non exigimus, excuſet.

XXXIII. Satisfactum qua ciuium, qua ſocio-
rum vtilitatibus. Viſum eſt ſpectaculum inde non
eneruе, nec fluxum, nec quod animos virorum mol-
liret & frangeret, ſed quod ad pulchra vulnera con-
temtumque mortis accenderet: quum in ſeruorum
etiam noxiorumque corporibus amor laudis & cupido
victoriae cerneretur. Quam deinde in edendo li- 2
beralitatem, quam iuſtitiam exhibuit, omni affectio-
ne

libertati diſcordi) Propter *libertatem diſcordem*, quae non accommodet ſe voluntati cuiusquam, ſed ſuas ſibi res habeat, ſuam ſibi rationem ſequatur, omnia facientibus. Hoc enim eſſe V. C. *ſeruire gloriae*, gloriae cauſſa omnia facere, ſatis apertum. * Veniam ergo mihi dabunt aequi aeſtimatores, vnius apicis immutati, poſito *libertati* pro *libertate*, quod librarius aliquis, credo, poſuit, cum iungendum comparatiuo *vtilius* videretur.

3 terris diuinitas) *Diuinitatem* illam terrarum, illos *amnium genios* figuris humanis, illam mulierum ſtolatarum, turritas coronas geſtantium, hos ſenum gigantiformium &c. paſſim in nummis & alias repraeſentari, notum eſt. Vid. de Africa Epiſt. 7, 27, 2.

33, 2 in edendo liber.) Conf. 6, 34, 2.

ne aut intactus, aut maior! Impetratum eſt, quod
poſtulabatur: oblatum, quod non poſtulabatur. In-
ſtitit vltro, &, vt concupiſceremus, admonuit: ac
ſic quoque plura inopinata, plura ſubita. Iam quam
3 libera ſpectantium ſtudia, quam ſecurus fauor? Ne-
mini impietas, vt ſolebat, obiecta, quod odiſſet gla-
diatorem: nemo e ſpectatore ſpectaculum factus,
4 miſeras voluptates vnco & ignibus expiauit. De-
mens ille, verique honoris ignarus, qui crimina ma-
ieſtatis in arena colligebat, ac ſe deſpici & contemni,
niſi etiam gladiatores eius veneraremur: ſibi male-
dici in illis, ſuam diuinitatem, ſuum numen violari,
interpretabatur; quum ſe idem quod deos, idem
gladiatores, quod ſe putabat.

XXXIV. At tu, Caeſar, quam pulchrum ſpe-
ctaculum pro illo nobis execrabili reddidiſti? Vidi-
mus delatorum iudicium, quaſi graſſatorum, quaſi
latro-

3 impietas - obiecta) Vt Domitianus teſte Sueto. 10. *Patrem familias, quod Thracem mirmilloni* (quicum pugnabat) *parem, munerario* (Domitiano editori, cuius aduerſus fauor illum premebat) *imparem dixerat, detractum e ſpectaculis in arenam canibus obiecit, cum hoc titulo,* Impie locutus parmularius. De *impietatis* illa notione pro crimine maieſtatis dictum ad 11, 1. Caeterum hic ciuis, vt & ille Eſius Proculus a Caligula detractus Sueto. 35. *e ſpectatore* factus eſt ſpectaculum. * Recepimus enim Schwarzianam lectionem, quam is e codicis ſui his verbis exſculpſit, *Nemo exſpectator exſpectaculum factus.* Vid. ad 31, 1.

vnco & ignibus) *Vnco*, quo iniecto traherentur per arenam: *ignibus*, quibus in *tunica* illa *moleſta* vrerentur homines, de qua Iuuen. 8, 235. Vtrumque ſupplicium coniungere videtur idem 1, 155 *Taeda lucebis in illa, Qua ſtantes ardent, qui fixo gutture fumant:* Et latum *media ſulcum deducis arena.* *Sic legendum illum locum puto. *Lucebit* certe, & *deducet*, non recte intelligo.

34, 1 delatorum iudicium) * Sic boni libri complures. Sed nec altera non ſatis magna factio, *delatorum agmen inductum.* Aut *inductum* primo corruptum in *iudicium*, quo facto *agmen* vt ſuper-

latronum. Non ſolitudinem illi, non iter, ſed templum, ſed forum inſederant: nulla iam teſtamenta ſecura, nullius ſtatus certus: non orbitas, non liberi
proderant. Auxerat hoc malum principum auari- 2
tia. Aduertiſti oculos, atque vt ante caſtris, ita poſtea pacem foro reddidiſti: exſcidiſti inteſtinum malum: & prouida ſeueritate cauiſti, ne fundata legibus ciuitas euerſa legibus videretur. Licet ergo cum for- 3
tuna, tum liberalitas tua viſenda nobis praebuerit, vt praebuit, nunc ingentia robora virorum, & pares animos; nunc immanitatem ferarum, nunc manſuetudinem incognitam; nunc ſecretas illas & arcanas, ac ſub te primum communes opes: nihil tamen gratius, nihil ſaeculo dignius, quam quod contigit deſuper intueri delatorum ſupina ora, retortasque ceruices. Agnoſcebamus & fruebamur, quum 4
velut piaculares publicae ſollicitudinis victimae, ſupra ſanguinem noxiorum, ad lenta ſupplicia grauioresque poenas ducerentur. Congeſti ſunt in naui- 5
gia raptim conquiſita, ac tempeſtatibus dediti. ab-

 irent.

ſuperfluum periit: aut hoc cum excidiſſet *inductum* in *iudicium* mutatum eſt. Ita recte diſputat Schwarzius.

ſtatus certus) Vt ſciret certo ſe liberum, ſe patricium; ſuum ſeruum autem non eſſe liberum &c.

2 *euerſa legibus*) Quas perverſe & calumniatorie interpretabantur delatores.

3 *ſecretas - opes*) Palatinas opes in theatris ac templis publicabat Traianus. Laudatum Lipſio Epigramma Martialis 12, 15 *Quidquid Parrhaſia* (Palatina) *nitebat aula, Donatum eſt oculis* in theatro, *deisque* in templis, *noſtris*.

4 *ſupra ſangu. noxior.*) Qui in circo depugnare, vel inter ſe vel cum beſtiis, coacti poenae cauſſa fuerant. Eodem inducti delatores, vt viderent, quid & ipſi commeruiſſent. Vide laudandum ſtatim ad c. 35, 4 locum Suetonii.

5 *raptim conquiſita*) Prauitatem ac paruitatem ſic indicari, lubenter Lipſio adſentior:

* ſed

irent, fugerentque vaſtatas delationibus terras: ac, ſi quem fluctus ac procellae ſcopulis reſeruaſſent, hic nuda ſaxa & inhoſpitale litus incoleret: ageret duram & anxiam vitam, relictaque poſt tergum totius generis humani ſecuritate, moereret.

XXXV. Memoranda facies, delatorum claſſis permiſſa omnibus ventis, coactaque vela tempeſtatibus pandere, iratosque fluctus ſequi, quoscunque in ſcopulos detuliſſent. Iuuabat, proſpectare ſtatim a portu ſparſa nauigia, & apud illud ipſum mare agere principi gratias, qui, clementia ſua ſalua, vltionem hominum terrarumque diis maris commen-
2 daſſet. Quantum diuerſitas temporum poſſet, tum maxime cognitum eſt, quum iisdem, quibus antea cautibus innocentiſſimus quisque, tunc nocentiſſimus affigeretur; quumque inſulas omnes, quas modo ſenatorum, iam delatorum turba compleret, quos quidem non in praeſens tantum, ſed in aeternum
3 repreſſiſti, in illa poenarum indagine incluſos. Ereptum alienas pecunias eunt; perdant, quas habent: expellere penatibus geſtiunt; ſuis exturbentur: neque, vt antea, exſanguem illam & ferream frontem necquidquam conuulnerandam praebeant punctis,
&

* ſed quid ſi melius ea indicatur voce *conſuta?* vt ſint σχεδίαι, rates temere contextae, quae facile ſoluerentur.

ſcopulis reſeruaſſent) Fere probabilius enim erat, eos in mari perire, ſolutis mox nauigiis.

35, 2 tunc nocentiſſimus) * MSS. quidam *nunc*, eadem ſententia, ſed hoc viuidius. Sic ſtatim *adfigeretur* praeferendum alteri *affligeretur*: & *in illa poenarum indagine*, pro *mille poenarum*: omnia praeſidiis Schwarzianis debentur.

3 exſanguem) Ruboris & pudoris expertem; *ferream*, ſenſus.

notas

& notas ſuas rideant: ſed exſpectent paria praemio
damna, nec maiores ſpes, quam metus habeant; ti-
meantque, quantum timebantur. Ingenti quidem 4
animo diuus Titus ſecuritati noſtrae vltionique pro-
ſpexerat, ideoque numinibus aequatus eſt: ſed quan-
to tu quandoque dignior coelo, qui tot res illis ad-
iecisti, propter quas illum deum fecimus? Id hoc
magis arduum fuit, quod Imperator Nerua, te filio,
te ſucceſſore digniſſimus, poſtquam magna quaedam
edicto Titi adſtruxerat, nihil reliquiſſe tibi videba-
tur, qui tam multa excogitaſti, vt ſi ante te nihil eſ-
ſet inuentum. Quae ſingula, quantum tibi gratiae 5
diſpenſata adiecissent? at tu ſimul omnia profudiſti;
vt ſol & dies non parte aliqua, ſed ſtatim totus, nec vni
aut alteri, ſed omnibus in commune, profertur.

XXXVI. Quam iuuat cernere aerarium ſilens & quietum, & quale ante delatores erat! Nunc templum illud, nunc vere aedes, non ſpoliarium ciuium,

 cruen-

notas ſuas) K literam Kalumniae notam, e lege Remmia, qua de re viri docti ad Cic. pro Roſc. Am. c. 20 vbi illud Papiniani non omittunt, cum hominem *integrae frontis* opponit damnato calumniae l. 13 π. de teſtibus. Omnia dedit, puto, nondum enim vidi, Cel. Brencmannus in diſſ. de Lege Remmia.

exſpectent) * Sic Schwarz. Al. *ſpectent*, eadem fere ſententia; ſpectent, conſiderent ante factum.

4 *diuus Titus*) Sueto. c. 8 *Delatores mandatoresque* (delationum) *in foro flagellis ac fuſtibus caeſos, ac nouiſſime traductos per Amphitheatri arenam, partim ſubiici in ſeruos, ac venire imperauit, partim in aſperrimas inſulas auehi.*

tot res illis adi.) Illis rebus, legibus, inſtitutis. * Nempe *illis* ſcribendum, Schwarzio auctore pro *illi*, quod vix commode interpretari quisquam poterit. Sic etiam ſtatim ex eiusdem obſeruatis dedimus *poſtquam — nihil reliquiſſe.*

5 *at - profudiſti*) * Etiam illud *at*, omiſſum a quibusdam, reuocauit Schwarzius.

36, 1 *vere aedes*) Vtrumque iungit, quia *templum* proprie

cruentarumque praedarum ſaeuum receptaculum, ac toto in orbe terrarum adhuc locus vnus, in quo,
2 optimo principe, boni malis impares eſſent. Manet tamen honor legum, nihilque ex publica vtilitate conuulſum: nec poena cuiquam remiſſa, ſed addita eſt vltio, ſolumque mutatum, quod iam non de-
3 latores, ſed leges timentur. At fortaſſe non eadem ſeucritate fiſcum, qua aerarium, cohibes. Immo tanto maiore, quanto plus tibi licere de tuo, quam de publico credis. Dicitur actori, atque etiam procuratori tuo: IN IVS VENI; SEQVERE AD
4 TRIBVNAL. Nam tribunal quoque excogitatum principatui eſt, par caeteris, niſi illud litigatoris ampli-

prie eſt illa patens vndique columnarum ſubſtructio; *aedes* autem cauum illud clauſum, quod alias *cella* vocatur. * Sequimur Gronouium Obſſ. 4, 16 p. 255. qui pro vulgato *Deus*, (Saturnum autem intelligebant,) *aedes* ſubſtituit. *Deus* tanto minus conuenit, quia nihil habet, quod ex aduerſo reſpondeat. Nihil aliud, quam loci nomina ponere voluit, poſuit, Plinius.

ſpoliarium) Cum ſit locus, vbi gladiatorum veſtes & inſtrumentum ſeruaretur in Amphitheatro: apparet ex Sen. epiſt. 93 extr. etiam *occiſos in ſpoliario gladiatores.* Et controu. 33 pr. *infantium ſpoliarium*, vbi truncarentur, vel debilitarentur. Nec aliter de prouid. c. 3.

ac - locus vnus) Aerarium reip., in aede Saturni conſtitutum, nunc vnus eſt locus in orbe terrarum, vbi optimo licet principe imperante, tamen boni defenſores illius vincuntur a malis & impudentibus hominibus: quia mauult Caeſar cauſſa cadere aerarium, quam eſſe, qui de eo vel iniuria queratur. Sic ſ. 4 *Saepius vincitur fiſcus, cuius mala cauſſa nunquam eſt, niſi ſub bono principe.*

2 *Manet tamen*) Qui ſub Nerua non manebat. Vox Frontonis conſulis apud Xiphil. e Dion. L. 68 p. 769 B. *ὡς κακὸν μὲν ἐστιν αὐτοκράτορα ἔχειν, ἐφ' οὗ μηδενὶ μηδὲν ἔξεστι ποιεῖν, χεῖρον δὲ, ἐφ' οὗ πᾶσι πάντα.*

3 *Actori atque etiam Proc.*) Vel hinc apparet maioris dignationis *Procuratorem* eſſe quam *Actorem.* Sic & in priuatis familiis. Noſter ep. 3, 19, 2 in eadem re *procuratorem* vnum, plures *actores* commemorat.

4 *principatui*) In quo ipſe princeps conueniri, & peti ab illo

amplitudine metiaris. Sors & vrna fiſco iudicem aſſignat: licet reiicere, licet exclamare: HVNC nolo, timidus eſt, & bona ſaeculi parum intelligit: illum volo, quia Caeſarem fortiter amat. Eodem foro vtuntur principatus & libertas. Quae praecipua tua gloria eſt, ſaepius vincitur fiſcus: cuius mala cauſſa nunquam eſt; niſi ſub bono principe. Ingens hoc meritum. maius illud, quod eos procuratores habes, vt plerumque ciues tui non alios iudices malint. Liberum eſt autem diſceptanti dicere: NOLO EVM ELIGERE. neque enim vllam

 neceſ-

illo poſſit. Quod l. 2 de O. I. §. 32 commemoratur, *Praetor, qui inter fiſcum & priuatos ius diceret* inſtitutus a Diuo Nerua, illud ad Neruam Traianum pertinere ſuſpicatur Schwarzius, id eſt ad ipſum, in quo verſatur hic Plinius, iudicium. * Dedimus coniecturam certiſſimam Lipſii, pro vulgato, *cruciatu*, quod nihili eſt.

5 *diſceptanti*) Quis eſt ille? arbiterne & iudex, an litigator? De iudice dici hoc verbum, dubium non habet. Ipſe noſter ſic ep. 6, 15, 2. Sed etiam de litigatore Cic. in Verr, 2, 15 *Heraclius cum aduocatis adit, & poſtulat, vt ſibi cum Palaeſtritis — aequo iure diſceptare liceat.* Id. pro Corn. Balbo 28 de hoc ipſo reo, *Non de aliquo crimine*, inquit, *ſed periculo ſuo de publico iure diſceptat.* Hactenus itaque licet etiam ſic intelligere, Poteſtatem habet litigator dicendi, *nolo eum*, nempe procuratorem Caeſaris, de quo ſermo eſt, *eligere* iudicem cauſſae meae. *Eligendi* verbo in tali re locum eſſe, & Seruius docet ad Ecl. 3, 50 *Editicius index eſt, quem vna pars eligit.* Et noſtri auunculus in praefatione, vbi iudicium de ſuis ſcriptis comparat cum lite, vbi dixerat, ſe poſſe cuiuis alii dicere, *Quid te indicem facis? cum hanc operam condicerem, tu non eras in hoc albo:* ſubiungit, *Haec ego mihi patrocinia ademi nuncupatione: quoniam plurimum refert ſortiatur aliquis indicem, an eligat.* Et, *ſummum quisque cauſſae ſuae indicem facit quemcunque, cum eligit.* Neque enim prouocare decorum eſt ab eo, quem ipſe elegeris, qui proinde ipſa electione tua ſit ſummus. * Quae verba ſubiiciuntur in omnibus, Harduino teſte, libris, *vnde pronocatio appellatur*, ea gloſſam puto, ad ea quae paruo interuallo praecedunt adſcripta, *cum Tribunos appellaret*, hoc modo: *Vnde pronocatio appellatio* ſcil. dicta. *Appellatio* enim recentius.

ſummam

neceſſitatem muneribus tuis addis, vt qui ſcias, hanc eſſe beneficiorum principalium ſummam gratiam, ſi illis & non vti licet.

XXXVII. Onera imperii pleraque vectigalia inſtitui, vt pro vtilitate communi, ita ſingulorum iniuriis coëgerunt. His Viceſima reperta eſt, tributum tolerabile & facile heredibus duntaxat extrane-
2 is, domeſticis graue. Itaque illis irrogatum eſt, his remiſſum. videlicet, quod manifeſtum erat, quanto cum dolore laturi, ſeu potius non laturi homines eſſent, deſtringi aliquid & abradi bonis, quae ſanguine, gentilitate, ſacrorum denique ſocietate, meruiſſent, quaeque nunquam vt aliena & ſperanda, ſed vt ſua ſemperque poſſeſſa, ac deinceps proximo cui-
3 que transmittenda cepiſſent. Haec manſuetudo legis

ſummam gratiam) *Gratia*, Venus quaedam, & maxima commendatio accedit beneficio principis, ſi liceat etiam recuſare, & illo non vti. * Seruari itaque cupio nomen, quod abeſt in quibusdam libris, & abeſſe poteſt, vt *ſummam* fiat ſubſtantiuum: ſed gratiam miram huic loco conciliat.

37, 1 *Viceſima*) *Viceſima* pars *hereditatum* ſolui iuſſa primum ab Auguſto, ita tamen vt proximi quique, & pauperes, immunes eſſent. Omnem huius tributi hiſtoriam, cuius hic magna pars eſt, perſequitur Pe. Burmannus de vectigalibus Po. Ro. c. 11 Potiora dabit Cel. Schwarzius ad h. l. Locus claſſicus apud Dionem l. 55 p. 565, E. τὴν εἰκοστὴν τῶν κλήρων καὶ τῶν δωρεῶν, ἃς ἂν οἱ τελευτῶντές τισι, πλὴν τῶν πάνυ συγγενῶν καὶ τῶν πενήτων, καταλείπωσι κ. τ. λ.

2 *ſeu potius non laturi*) * Malit Schwarzius *ſeu potius quam* non *laturi*. Sed videtur etiam ἐκ τοῦ κοινοῦ ex *quanto* repeti poſſe.

gentilitate ſacr. ſoc.) *Gentiles* eiusdem gentis homines, qui proinde idem nomen habent, vt Tullii omnes Ciceronis ſunt gentiles. *Sacrorum ſocietas*, quia ſua ſibi ſacra familiae atque gentis propria habebant, quae ad heredes etiam transirent. Vid. de his Guther. de Vet. Iure Pontif. 4, 6 & 7.

3 per

gis veteribus ciuibus ſeruabatur: noui, ſeu per Latium in ciuitatem, ſeu beneficio principis veniſſent, niſi ſimul cognationis iura impetraſſent, alieniſſimi
habebantur, quibus coniunctiſſimi fuerant. Ita ma- 4
ximum beneficium vertebatur in grauiſſimam iniuriam, ciuitasque Romana inſtar erat odii, & diſcordiae, & orbitatis, quum cariſſima pignora, ſalua ipſo-
rum pietate, diſtraheret. Inueniebantur tamen, 5
quibus tantus amor nominis noſtri ineſſet, vt Romanam ciuitatem non Viceſimae modo, verum etiam affinitatum damno bene compenſari putarent; ſed his maxime debebat gratuita contingere, a quibus
tam magno aeſtimabatur. Igitur pater tuus ſanxit, 6
vt, quod ex matris ad liberos, ex liberorum bonis perueniſſet ad matrem, etiamſi cognationum iura non recepiſſent, quum ciuitatem adipiſcerentur, eius

Nn 5 Vice

3 per Latium) Verbi gratia, qui in ciuitate Latini iuris magiſtratum geſſiſſent. Appiani locum adſcribamus Ciu. 2 p. 443 A. H. Steph. quia de patria Plinii noſtri agit, Πόλιν Νεόκωμον ὁ Καῖσαρ ἐς Λατίου δίκαιον ἐπὶ τῶν Ἄλπεων ᾤκισε, ὧν ὅσοι κατ' ἔτος ἦρχον, ἐγίγνοντο Ῥωμαίων πολῖται. τόδε γὰρ ἰσχύει τὸ Λάτιον. Reliqua dabunt ICti V. G. Heinecc. Antiquitt. App. 1, 7 ſqq. Add. 39, 2

alieniſſimi habebantur) Quantum ad Viceſimae tributum tractabantur vt alieniſſimi, licet defunctis proximo gradu eſſent coniuncti.

5 affinitatum damno) Cum ille, qui ex peregrino ciuis Ro. factus eſſet, propter ius connubiorum non poſſet vxorem peregrinam habere. Vlpianus fragm. 5, 4 *Connubium habent ciues Ro. cum ciuibus Ro. cum Latinis autem & peregrinis ita, SI CONCESSVM SIT.* Sen. de Benef. 4, 35 *Promiſi tibi filiam in matrimonium: poſtea peregrinus apparuiſti: non eſt mihi cum externo connubium.* Vid. Spanh. Orb. Ro. Exerc. 2, 22. & inde Heinec. Antt. app. 1, 33 ſq.

6 etiamſi cognationum iura) Hinc intelligitur, quid ſibi velit Vlpianus loco modo laudato, verbis, *ſi conceſſum ſit.* Nempe cum ciuitate non ſemper dabatur ius cognationum; dabatur tamen, Vid. 37, 2.

7 redu-

7 Viceſimam ne darent. Eandem immunitatem in paternis bonis filio tribuit, ſi modo reductus eſſet in patris poteſtatem: ratus, improbe & inſolenter ac paene impie his nominibus inſeri publicanum: nec ſine piaculo quodam ſanctiſſimas neceſſitudines velut intercedente Viceſima ſcindi: nullum eſſe tanti vectigal, quod liberos ac parentes faceret extraneos.

XXXVIII. Hactenus ille: parcius fortaſſe, quam decuit optimum principem, ſed non parcius, quam optimum patrem, qui Optimum adoptaturus, hoc quoque parentis indulgentiſſimi fecit, quod delibaſſe quaedam, ſeu potius demonſtraſſe contentus, largam, ac prope intactam benefaciendi materiam
2 filio reſeruauit. *Statim ergo muneri eius liberalitas tua adſtruxit, vt quemadmodum in patris filius, ſic in hereditate filii pater eſſet immunis, nec eodem momento, quo pater eſſe deſiſſet, hoc quoque amitteret,

7 reductus eſſet) Vt *recipi*, *redigi*, *referri*, ſic *reduci* etiam poteſt aliquis *in fidem*, *in ditionem*, *in numeros*, *in poteſtatem*, licet nunquam ibi fuerit. Iam ius patriae poteſtatis eſt pars iuris Quiritium, quod non continuo habet aliquis, etſi ciuitatem conſecutus ſit &c. Igitur ſi filium immunitate Viceſimae frui velit, curandum eſt, vt is lege, vel beneficio principis in poteſtatem ſuam, non quae iuris gentium eſt aut naturalis adeo, ſed Romanam, *reducatur*, i. e. redigatur. Conf. 38, 7 vbi συνωνύμως *Si modo filius in poteſtate patris fuiſſet.* * *Redactus*, quod coniiciunt quidam viri docti, eandem vim habet; ſed non eſt neceſſarium.

pene impie) Quia videtur violari neceſſitudo, quae eſt inter patrem & filium, ſi rationibus illorum interſit publicanus, ſi interroget, Quantum accepiſti a patre? Sunt hic quaedam ῥητορικώτερον dicta quam verius: nihil aliud vult, quam indignum eſſe, ſi circa liberorum & parentum hereditates lex ciuilis plus valeat, quam illa naturae coniunctio.

38, 1 materiam - reſeru.) Ne plorare cogeretur cum Alexandro puero, ſibi a patre nihil, quod agat, relinqui.

3 lacru-

teret, quod fuiſſet. Egregie, Caeſar, quod lacry- 3
mas parentum vectigales eſſe non pateris. Bona
filii pater ſine deminutione poſſideat, nec ſocium
hereditatis accipiat, qui non habet luctus: nemo
recentem & attonitam orbitatem ad computationem
vocet, cogatque patrem, quid reliquerit filius, ſcire.
Augeo P. C. principis munus, quum oſtendo, libe- 4
ralitati eius ineſſe rationem. Ambitio enim & ia-
ctantia, & effuſio, & quiduis potius, quam liberali-
tas exiſtimanda eſt, cui ratio non conſtat. Dignum 5
ergo, Imperator, manſuetudine tua, minuere orbi-
tatis iniurias, nec pati quemquam, filio amiſſo, inſu-
per affici alio dolore. Sic quoque abunde miſera
res eſt, pater filio ſolus heres: quid ſi coheredem
non a filio accipiat? Adde, quod quum diuus Nerua 6
ſanxiſſet, vt in paternis bonis liberi neceſſitate Vice-
ſimae ſoluerentur; congruens erat, eandem immu-
nitatem parentes in liberorum bonis obtinere. Cur 7
enim poſteris amplior honor, quam maioribus ha-
beretur? curue non retro quoque recurreret aequi-
tas eadem? Tu quidem, Caeſar, illam exceptionem
remouiſti, Si modo filius in poteſtate patris fuiſſet:
intuitus, opinor, vim legemque naturae, quae ſem-
per in ditione parentum eſſe liberos iuſſit; nec vti
inter pecudes, ſic inter homines poteſtatem & im-
perium valentioribus dedit.

XXXIX.

3 *lacrumas · vectigales*) Tolle figuram, & dicet, Praeter luctum etiam damnum percipere parentes non pateris. Sed illud indignitatem magis mouet. Habet hoc Latinus ſermo, quod hic praeſertim apparet, vt ponendis *abſtractis* vel *adiunctis* loco eorum, quae *concreta* vocantur, ea parte res obuertat animo, qua maxime ad eum commouendum valent. Huc pertinent *lacrumae vectigales*, *orbitas attonita*, *ſcire quid reliquerit filius.*

XXXIX. Nec vero contentus primum cognationis gradum abſtuliſſe Viceſimae, ſecundum quoque exemit, cauitque, vt in ſororis bonis frater, & contra, in fratris ſoror, vtque auus, auia, in neptis nepotisque, & inuicem illi, ſeruarentur immunes.
2 His quoque, quibus per Latium ciuitas Romana patuiſſet, idem indulſit, omnibusque inter ſe cognationum iura commiſit, ſimul & pariter, & more naturae; quae priores principes a ſingulis rogari geſtiebant, non tam praeſtandi animo, quam negandi.
3 Ex quo intelligi poteſt, quantae benignitatis, quanti ſpiritus fuerit, ſparſas, atque, vt ita dicam, laceras gentilitates colligere atque connectere, & quaſi renaſci iubere; deferre, quod negabatur, atque id praeſtare cunctis, quod ſaepe ſinguli non impetraſſent: poſtremo, ipſum ſibi eripere tot beneficiorum occaſiones, tam numeroſam obligandi imputandique
4 materiam. Indignum credo ei viſum, ab homine peti, quod dii dediſſent. Sorores eſtis & frater, auus & nepotes; quid eſt ergo, cur rogetis, vt ſitis? vobis eſtis. Quid? pro caetera ſua moderatione non minus inuidioſum putat dare hereditatem, quam au-
5 ferre. Laeti ergo adite honores, capeſſite ciuitatem, neminem hoc neceſſitudinis abruptum, velut truncum amputatumque, deſtituet: iisdem omnes, quibus ante

39, 2 per Latium) Vid. 37, 3.

4 Sorores e. & frater) Plures ſorores vnius fratris, plures vnius aui nepotes. * Itaque non puto opus, vt receptam lectionem mutemus altera, quorundam librorum, *fratres, aui.*

Quid? pro caet.) * Sic pulchre liber Schwarzii. Al. *Qui.*

5 hoc nec. abr.) Id eſt, Abrupta ac ſublata per leges neceſſitudo.

6 Ac

ante pignoribus, ſed honeſtiores perfruentur. Ac 6
ne remotus quidem, iamque deficientis affinitatis
gradus, a qualibet quantitate Viceſimam inferre co-
getur. ſtatuit enim communis omnium parens ſum-
mam, quae publicanum pati poſſit.

XL. Carebit onere Viceſimae parua & exilis
hereditas: & ſi ita gratus heres volet, tota ſepulcro,
tota funeri ſeruiet. nemo obſeruator, nemo caſtiga-
tor aſſiſtet. cuicunque modica pecunia ex hereditate
alicuius obuenerit, ſecurus habeat quietusque poſſi-
deat. Ea lex Viceſimae dicta eſt, vt ad periculum 2
eius perueniri, niſi opibus, non poſſit. Conuerſa
eſt iniquitas in gratulationem; iniuria in votum:
optat heres, vt Viceſimam debeat. Additum eſt, vt, 3
qui eiusmodi ex cauſis in diem edicti Viceſimam de-
berent, nondum tamen intuliſſent, non inferrent.
At in praeteritum ſubuenire, ne dii quidem poſſunt:
tu

6 Ac ne remotus) Hinc nouum caput incipiendum erat. Certe cauendum, ne per occaſionem huius diuiſionis diuellamus, quae ſunt coniunctiſſima.

affinitatis) Nedum conſanguinitatis; argumentatur enim a minori ad maius.

40, 1 caſtigator) Ex illa prima notione verbi, qua *caſtigare* eſt arctius conſtringere, coercere &c. Si enim de hereditate exigua, quae vix monumento ſufficit, Viceſima quoque ſit ſoluenda, coërcendi erunt & viceſima parte minuendi ſumtus monumenti.

cuicunque modica) *Pulchre codicis ſui auctoritate firmat hanc lectionem Schwarzius. Vulgaris lectio *Cuiuscunque modi ea*, vix eſt vt ſententiam commodam pariat.

3 in praeteritum ſubu.) Factum infectum reddere. Licet Romanis hominibus blandiri homini viuo vel mortuo cum iniuria Deorum. Cicero Sullam cum Ioue comparat, vt hunc ignorantiae & impotentiae circa opus ſuum accuſet, pro Roſc. Amer. c. 45. In luctu Germanici *lapidata Deorum templa, ſubuerſae Deûm arae, Lares a quibusdam familiares in publicum abiecti*. Sueto. Calig. 5. vid. deinde ad 80, 6. Sed neceſſe eſt frigidum fieri, quidquid vero nimis aduerſum. Quomodo

tu tamen ſubueniſti, cauiſtique, vt deſineret quisque
4 debere, quod non eſſet poſtea debiturus. Idem effeciſti, ne malos principes habuiſſemus: quo ingenio, ſi natura pateretur, quam libenter tot ſpoliatis,
5 tot trucidatis ſanguinem & bona refudiſſes? Vetuiſti exigi, quod deberi non tuo ſaeculo coeperat. Alius vt contumacibus iraſceretur, tarditatemque ſoluendi dupli vel & quadrupli irrogatione mulctaret: tu nihil referre iniquitatis exiſtimas, exigas, quod deberi non oportuerit, an conſtituas, vt debeatur?

XLI. Feres, Caeſar, curam & ſolicitudinem conſularem. Nam mihi cogitanti, eundem te collationes remiſiſſe, donatiuum reddidiſſe, congiarium obtuliſſe, delatores abegiſſe, vectigalia temperaſſe, interrogandus videris, ſatisne computaueris imperii reditus, an tantas vires habeat frugalitas principis, vt
2 tot impendiis, tot erogationibus ſola ſufficiat? Nam quid eſt cauſae, cur aliis quidem, quum omnia raperent, & rapta retinerent, vt ſi nihil rapuiſſent, nihil detinuiſſent, defuerint omnia? tibi, quum tam multa

modo enim *in praeteritum* hic *ſubuenit* Traianus, vt non vnusquisque noſtrum, remittendo debito magno paruo, eadem ratione ſubuenire poſſit, nedum vt Deus? Itaque pro meo in Plinium amore auro redemerim, haec ab illo non eſſe ſcripta: multo ſanius infra 80, 2 *infectum reddere, quidquid fieri non oportuerit.*

4 ne malos pr. habuiſſemus) Hoc eſt, ne ex illorum dura lege ad tardos in ſoluendo, quod exegerant, aliquid domni perueniret. Suſpenſus atque impeditus effectus illorum malitiae &c. Hic etiam verba ſplendidiora quam ſenſus.

41, 1 collationes) Praeſertim *auri coronarii*, quod ex honore prouinciarum voluntario paullatim in tributum abiit. De hoc Lipſ. de magnit. Ro. 2, 9. Et ſunt tituli *de Auro Coronario* in vtroque Codice. Imitatus eſt Traianum Adrianus ap. Spartia. 6 *Aurum coronarium Italiae remiſit, in prouinciis minuit.*

2 nihil detinuiſſent) *Conſtitui

multa largiaris, & nihil auferas, omnia ſuperſint?
Nunquam principibus defuerunt, qui fronte graui & 3
triſti ſupercilio vtilitatibus fiſci contumaciter adeſ-
ſent; & erant principes ipſi ſua ſponte auidi & ra-
paces, & qui magiſtris non egerent: plura tamen
ſemper a nobis contra nos didicerunt. Sed ad tuas
aures cum caeteris omnibus, tum vel maxime auaris
adulationibus obſtructus eſt aditus. Silent ergo & 4
quieſcunt, & poſtquam non eſt, cui ſuadeatur; qui
ſuadeant, non ſunt. Quo euenit, vt tibi cum pluri-
mum pro tuis, plus tamen pro noſtris moribus de-
beamus.

XLII. Locupletabant & fiſcum & aerarium non tam Voconiae & Iuliae leges, quam MAIESTATIS ſingulare & vnicum crimen eorum, qui crimine vacarent. huius tu metum penitus ſuſtuliſti, contentus magnitudine, qua nulli magis caruerunt, quam

ſtitui lectionem ex ſententia Cl. Schwarzii: niſi quod *detinuiſſent* praetuli alteri *retinuiſſent*, in paribus fere auctoritatibus: cum in *detinuiſſent* ſimul iniuriae quaedam nota impreſſa ſit, qua in priore parte periodi opus non erat, cum adiectum eſſet *rapta*.

42, 1 Voconiae) *C. Voconius ſanxit, ne quis heredem virginem neue mulierem faceret* Cic. Verr. I, 42. Sed vniuerſam huius legis rationem declarauit Perizonius ſecunda diſſertationum, in Triade ab ipſo, tum etiam ab Ill. Heineccio edita.

Iuliae) Praeſertim intelligi eam, quam augendae Papiae Poppaeae tulit Auguſtus, *de maritandis ordinibus*, ex verbis Tac. A. 3, 25 obſeruat Lipſius, *Relatum deinde de moderanda Papia Poppaea, quam ſenior Auguſtus poſt Iulias rogationes* incitandis coelibum poenis, & augendo aerario, *ſanxerat*. Quantum de hac iuris veteris particula meritus nuper ſit Ill. Heineccius, nemo ignorat.

maieſtatis) Vid. ad II, 1. Plena apud Suetonium & Tacitum omnia.

magnitud. - maieſtatem) Reſpicit, opinor, ad etymon *maieſtatis*, quae *maius* quiddam communi,

2 quam qui ſibi maieſtatem vindicabant. Reddita eſt
amicis fides, liberis pietas, obſequium ſeruis: veren-
3 tur, & parent, & dominos habent. Non enim iam
ſerui noſtri principis amici, ſed nos ſumus: nec pa-
ter patriae alienis ſe mancipiis cariorem, quam ciui-
bus ſuis credit. Omnes accuſatore domeſtico libe-
raſti, vnoque ſalutis publicae ſigno illud, (vt ſic di-
xerim) ſeruile bellum ſuſtuliſti, in quo non minus
ſeruis, quam dominis praeſtitiſti. hos enim ſecuros,
4 illos bonos feciſti. Non vis interea laudari; nec
fortaſſe laudanda ſint: grata ſunt tamen recordan-
tibus principem illum in capita dominorum ſeruos
ſubornantem, monſtrantemque crimina, quae tan-
quam delata puniret: magnum & ineuitabile, ac to-
ties cuique experiendum malum, quoties quisque ſi-
miles principi ſeruos haberet.

XLIII. In eodem genere ponendum eſt, quod teſtamenta noſtra ſecura ſunt: nec vnus omnium, nunc quia ſcriptus, nunc quia non ſcriptus, heres es.

Non

communi, quae in homines cadit, magnitudine notare videtur.

2 *reddita amicis fides*). Ante enim ſolicitabantur amici, liberi, ſerui, praemiis, quae delatoribus indicibusque propoſita eſſent, vt prodere vellent liberam vocem amici, patris, domini &c.

3 *ſerui noſtri*) * Leuiſſima transpoſitione ex ſuo aliisque libris prolata verum & ſuum huic loco ſenſum reddidit Schwarzius. Al. *ſerui principis noſtri amici.*

4 *nec f. laud. ſint*) Quam enim laudem meretur, qui latro non eſt, tyrannus, inſidiator, crudelis, non eſt?

43, 1 *nunc quia ſcriptus*) Amabat Auguſtus in teſtamentis amicorum honorem ſibi haberi; ſed honeſte & liberaliter vid. Sueto. 66. Alii principes ad auaritiam & crudelitatem teſtamentorum obtentu abuſi, qui reſcinderent vltimas voluntates, in quibus ipſi ſcripti non eſſent, eoque terrore permouerent alios, vt contra animi ſui ſententiam, quo partem certe bonorum ſuis ſeruarent, principem adſcriberent. V. Sueto. Calig. 38

(quo

Non tu falſis, non tu iniquis tabulis aduocaris. Nul-
lius ad te iracundia, nullius impietas, nullius furor
confugit: nec quia offendit alius, nuncuparis; ſed
quia ipſe meruiſti. Scriberis ab amicis, ab ignotis 2
praeteriris: nihilque inter priuatum & principem in-
tereſt, niſi quod nunc a pluribus amaris: nam &
plures amas. Tene, Caeſar, hunc curſum, & pro- 3
babitur experimento, ſitne feracius & vberius, non
ad laudem modo, ſed ad pecuniam, principi, ſi he-
rede illo mori homines velint, quam ſi cogantur.
Donauit pater tuus multa, & ipſe donaſti. ceſſerit 4
parum gratus: manent tamen ii, qui bonis eius fru-
antur, nihilque ex illis ad te niſi gloria redit. nam
LIBERALITATEM iucundiorem debitor gra-
tus, clariorem ingratus facit. Sed quis ante te lau- 5
dem iſtam pecuniae praetulit? quotusquisque prin-
cipum ne id quidem in patrimoniis noſtris ſuum
dixit, quod eſſet de ſuo? Nonne vt regum, ita
Caeſarum munera illitos cibis hamos, opertos prae-
da laqueos, aemulabantur? quum priuatis faculta-
tibus

(quo nuper vſi ſumus ad Quinctil. 6, 3, 92) Nero. 32. Domit. 12. Notabile praeſertim Taciti epiphonema Agric. 43 *a bono patre non ſcribi heredem niſi malum principem.*

iracundia) Vt Iudaei olim ad *Korban*, vt Chriſtiani proh pudor! ad *pias cauſſas* ſaepe confugiunt, ne habeat a ſe poſſeſſa heres naturalis, cui iniquiſſima de cauſſa irati ſunt.

4 ceſſerit parum gratus) Ille enim obtentus reſcindendorum teſtamentorum. Vid. quos laudamus ad ſ. 1.

clariorem ingratus) Multa Seneca in fine librorum de beneficiis. Vltimum illud, *Non eſt magni animi dare & perdere: hoc eſt magni animi, perdere & dare.*

5 munera - hamos) Vid. Epiſt. 9, 30, 2.

tibus velut hauſta & implicata, retro ſecum, quidquid attigerant, referrent.

XLIV. Quam vtile eſt, ad vſum ſecundorum per aduerſa veniſſe! Vixiſti nobiſcum, periclitatus es, timuiſti, quae tunc erat innocentium vita: ſcis & expertus es, quantopere detestentvr malos principes etiam, qui malos faciunt. meminiſti, quae optare nobiſcum, quae ſis queri ſo-
2 litus. Nam priuato iudicio principem geris, meliorem immo te praeſtas, quam tibi alium precabare. Itaque ſic imbuti ſumus, vt quibus erat ſumma votorum, melior peſſimo princeps, iam non poſſimus,
3 niſi optimum ferre. Nemo eſt ergo tam tui, tam ignarus ſui, vt locum iſtum poſt te concupiſcat. Facilius eſt, vt eſſe aliquis ſucceſſor tuus poſſit, quam
4 vt velit. Quis enim curae tuae molem ſponte ſubeat? quis comparari tibi non reformidet? Expertus & ipſe es, quam ſit oneroſum ſuccedere bono prin-
5 cipi, & afferebas excuſationem adoptanti. An prona par-

velut hauſta & implicata) Duo participia reſpondent nominibus praecedentibus. *Munera* comparata ſunt *hamis*, itaque *velut hauriuntur* i. e. deuorantur; *laqueis*, itaque *implicantur*, *priuatis facultatibus*. *Primo illud *hauſta* in *aucta* corruptum fuit, quod traxit deinde alterum *implicata*, vt *multiplicata* effingerent inde homines. Hic velut fons multiplicis circa hunc locum varietatis, prout alterutrum vel vtrumque ex hoc gemino pari verborum adſumtum eſt.

44, 4 adoptanti) Neruae, adoptanti te hanc excuſationem afferebas, nimis difficile eſſe tam bono principi, quam eſſet Nerua, ſuccedere. **Adoptanti* diſerte prae ſe ferunt Codices MSS. plures. Malit etiam *eam* ex coniectura inſerere Schwarzius h. m. *Et eam afferebas excuſationem adoptanti*: quod ad lucem ſententiae facit ſine dubio. Vulgo legitur, *Et afferebas excuſationem adoptati*. Sed quae ſit adoptati excuſatio, non intelligo: poteſt enim deprecari. Niſi forte quod melior illius cauſſa eſt, quam ſi quis ſponte, vel vi adeo, ſe ingeſſit.

5 incol.

na paruaque ſunt ad aemulandum, quod nemo in-
columitatem turpitudine rependit? Salua eſt omni-
bus vita, & dignitas vitae: nec iam conſideratus ac
ſapiens, qui aetatem in tenebris agit. Eadem quip- 6
pe ſub principe virtutibus praemia, quae in liberta-
te: nec bene facto tantum ex conſcientia merces.
Amas conſtantiam ciuium, rectosque ac viuidos ani-
mos, non vt alii contundis ac deprimis; ſed foues
& attollis. Prodeſt bonos eſſe, quum ſit ſatis abun- 7
deque, ſi non nocet: his honores, his ſacerdotia, his
prouincias offers: hi amicitia tua, hi iudicio florent.
Acuuntur iſto integritatis & induſtriae pretio ſimi-
les, diſſimiles alliciuntur. nam PRAEMIA bo-
norum malorumque bonos ac malos faciunt. Pau- 8
ci adeo ingenio valent, vt non turpe honeſtumque,
prout bene ac ſecus ceſſit, expetant fugiantue; cae-
teri, vbi laboris inertiae, vigilantiae ſomno, frugali-
tatis luxuriae merces datur; eadem iſta, quibus ali-
os artibus aſſequutos vident, ſectantur; quales-
que ſunt illi, tales eſſe & videri volunt; & dum vo-
lunt, fiunt.

5 *incol. rependit*) Turpe aliquid committere, v. c. vxore cedere, adulari, delator eſſe, cogitur, ne ſalutem & incolumitatem imperator eripiat.

7 *Acuuntur iſto*) *Quantiuis pretii emendatio, ingenio Lipſiano debita, quam recipi dignam iudicauit etiam Schwarzius. Editum adhuc: *acuuntur iſti integritatis & induſtriae pretio: Similes & diſſimiles alliciuntur.*

8 *dum volunt, fiunt*) Nimirum verum eſt, quod dicebat apud Xenoph. Memor. 1, 7 Socrates, Οὐκ ἔστι καλλίων ὁδὸς ἐπ' ἐυδοξίαν, ἢ δι' ἧς ἄν τις ἀγαθὸς τοῦτο γένοιτο, ὃ καὶ δοκεῖν βούλοιτο. Deinde illud, quod eidem tribuit Cic. de Orat. 1, 47, *Quibus perſuaſum eſſet, ut nihil ſe malint eſſe, quam bonos viros, iis facilem reliquam eſſe doctrinam.* Hic eſt naturalis quoque precum circa virtutem parandam

XLV. Et priores quidem principes, excepto
patre tuo, praeterea vno aut altero, (& nimis dixi,)
vitiis potius ciuium, quam virtutibus laetabantur.
primum quod in alio ſua quemque natura delectat:
deinde, quod patientiores ſeruitutis arbitrabantur,
2 quos non deceret eſſe niſi ſeruos. Horum in ſi-
num omnia congerebant: bonos autem otio aut ſitu
abſtruſos, & quaſi ſepultos, non niſi delationibus &
3 periculis in lucem ac diem proferebant. Tu ami-
cos ex optimis legis, & hercule aequum eſt, eſſe eos
cariſſimos bono principi, qui inuiſi malo fuerint.
Scis, vt ſunt diuerſa natura dominatio & principa-
tus, ita non aliis eſſe principem gratiorem, quam
4 qui maxime dominum grauentur. Hos ergo pro-
uehis, & oſtentas quaſi ſpecimen & exemplar, quae
tibi ſecta vitae, quod hominum genus placeat: &
ideo non cenſuram adhuc, non praefecturam mo-
rum recepiſti; quia tibi beneficiis potius, quam re-
mediis ingenia noſtra experiri placet. Et alioquin
neſcio, an plus moribus conferat princeps, qui bo-
5 nos eſſe patitur, quam qui cogit. Flexibiles quam-
cunque

randam effectus, quem ſi quis alius, praeclare intellexiſſe videtur iſte noſter Arndius.

45, 1 *deceret eſſe ſeruos*) Hi ſunt illi *ſerui natura*, qui poenis & metu reguntur &c.

4 *non praefecturam morum*) a Cenſura, cuius haec alioqui periphraſis eſt, diuerſam, qualis Pompeio primum delata videtur viris doctis, cum Tac. An. 3, 28 *corrigendis moribus delectus* dicatur. Deinde Iulius Caeſar apud Sueto. 76 inter *reliquos honores nimios*, *vt continuum conſulatum, perpetuam dictaturam*, etiam *praefecturam morum recepit*. Eodem teſte c. 28 Auguſtus *morum legumque regimen perpetuum recepit*, *ſine cenſurae honore*. De hac pariter & cenſura proprie dicta Imperatorum vid. Ez. Spanh. 10, 10 p. 472 ſqq.

quam qui cogit) Cum enim omne virtutis decus & nobilitas in eo inſit, quod libera eſt, quod cogi non poteſt: illud ei adi-
munt

cunque in partem ducimur a principe, atque, vt ita dicam, ſequaces ſumus. huic enim cari, huic probati eſſe cupimus; quod fruſtra ſperauerint diſſimiles: eoque obſequii continuatione peruenimus, vt prope omnes homines vnius moribus viuamus. Porro, non tam ſiniſtre conſtitutum eſt, vt, qui malum principem poſſumus, bonum non poſſimus imitari. Perge modo, Caeſar, & vim effectumque cenſurae, 6
tuum propoſitum, tui actus obtinebunt. Nam VITA principis cenſura eſt, eaque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur: nec tam imperio nobis opus eſt, quam exemplo. Quippe INFIDELIS recti magiſter eſt metus. MELIVS homines exemplis docentur, quae in primis hoc in ſe boni habent, quod approbant, quae praecipiunt, fieri poſſe.

XLVI. Et quis terror valuiſſet efficere, quod reuerentia tui effecit? Obtinuit aliquis, vt ſpectaculum pantomimorum populus Romanus tolli pate-

munt principes, & quaſi caſtrant, qui perficere imperio volunt, vt homines boni ſint. Simulationem forte effecerint ea via, virtuti plus fere nocent.

5 diſſimiles) Ciues intellige, *diſſimiles* principi, ſiue bono ſiue malo, fruſtra ſperauerint ei probari. Simile enim ſimili gaudet.

• *6 vita principis*) Huc, vt ſolet, reſpexiſſe videtur Claudia. 4 COS. Honor. 299 *Componitur orbis Regis ad exemplum, nec ſic inflectere ſenſus Humanos edicta valent*, vt vita regentis.

quae praecipiunt) * Elegans eſt coniectura, & Heumanno digna, cum monuit Cl. Schwarzium, legendum eſſe *praecipiuntur*: & quam facile interceptae duae literulae ſunt? Neceſſariam tamen non puto. Nam ipſa quoque exempla *praecipiunt*, docent, commonſtrant, quid fieri debeat non minus, quam quid poſſit.

46, 1 ſpectaculum Pantom.) V. G. A Nerone *Pantomimorum factiones cum ipſis ſimul relegatae* Sueto. 16. Et Domitianus ibid. 7 *interdixit hiſtrionibus ſcenam.*

2 retur ; ſed non obtinuit, vt vellet. Rogatus es tu,
quod cogebat alius, coepitque eſſe beneficium, quod
neceſſitas fuerat. Neque enim a te minore con-
centu, vt tolleres pantomimos ; quam a patre tuo,
3 vt reſtitueret, exactum eſt. Vtrumque recte : nam
& reſtitui oportebat, quos ſuſtulerat malus princeps;
& tolli reſtitutos. IN his enim, quae a malis be-
ne fiunt, hic tenendus modus, vt appareat, auctorem
4 diſplicuiſſe, non factum. Idem ergo populus ille
aliquando ſcenici imperatoris ſpectator & applauſor,
nunc in pantomimis quoque auerſatur, & damnat
5 effoeminatas artes, & indecora ſaeculo ſtudia. Ex
quo manifeſtum eſt, principum diſciplinam capere
etiam vulgus : quum rem, ſi ab vno fiat, ſeueriſſi-
mam, fecerint omnes. Macte hac grauitatis gloria,
Caeſar, qua conſequutus es, vt, quod antea vis & im-
6 perium, nunc mores vocarentur. Caſtigauerunt vi-
tia ſua ipſi, qui caſtigari merebantur : iidemque emen-
datores, qui emendandi fuerunt. Itaque nemo de
7 ſeueritate tua queritur, & liberum eſt queri. Sed
quum ita comparatum ſit, vt DE nullo minus prin-
cipe querantur homines, quam de quo maxime li-
cet : tuo in ſaeculo nihil eſt, quo non omne homi-
8 num genus laetetur & gaudeat. Boni prouehuntur;
mali, qui tranquilliſſimus ſtatus ciuitatis, nec timent,
nec

4 *ſcenici imperatoris*) Neronis. Vid. Sueto. c. 20 ſqq.

7 *tuo in ſaeculo*) Nullae jam audiuntur querelae : primo quia queri licet ; ob id ipſum enim non queruntur homines : deinde quia tuo ſaeculo nihil eſt, quo non potius, etiam ſi quibus queri lubeat, gaudeant. * *Tuo in ſaeculo* in bonis libris eſſe oſtendit Schwarzius, pro eo quod vulgo editur, *tamen in ſaeculo*, vel, quod alii praeferunt, *tum in ſ.*

8 *ſed*

nec timentur. Mederis erroribus, ſed implorantibus: omnibusque, quos bonos facis, hanc adſtruis laudem, ne coëgiſſe videaris.

XLVII. Quid vitam? quid mores iuuentutis? quam principaliter formas? quem honorem dicendi magiſtris? quam dignationem ſapientiae doctoribus habes? vt ſub te ſpiritum, & ſanguinem & patriam receperunt ſtudia! quae priorum temporum immanitas exiliis puniebat, quum ſibi vitiorum omnium conſcius princeps, inimicas vitiis artes non odio magis, quam reuerentia, relegaret. At tu easdem ar- 2
tes in complexu, oculis, auribus habes. Praeſtas enim, quaecunque praecipiunt, tantumque eas diligis, quantum ab illis probaris. An quisquam ſtudia huma- 3
nitatis profeſſus, non cum omnia tua, tum vel in primis laudibus ferat admiſſionum tuarum facilitatem?

8 *ſed implorantibus*) Duriuſcula loquendi ratio. Neque enim ipſi *errores* implorant, ſed *errantes*. * Itaque vehementer placet ingenium Cl. Schwarzii, qui coniicit, *implorantium*.

47, 1 *dicendi magiſtris*) Aur. Victor Epit. 13, 8 *Eruditiſſimos, quamuis ipſe parcae eſſet ſcientiae, moderateque eloquens, diligebat*. Xiphil. ex Dione L. 68 p. 772, C. *Παιδείας ἀκριβοῦς, ὅσην ἐν λόγοις, οὐ μετέσχε· τόγε μὴν ἔργον αὐτῆς καὶ ἠπίστατο, καὶ ἐποίει.* *Τὸ ἔργον αὐτῆς* non ſignificat moralem philoſophiam, quam a Plutarcho didicerit, quod vult hic Lipſius: ſed res ipſas, quas docet philoſophia. Recte ſentiebat, loquebatur, viuebat Traianus, ſine literis. Neſcio, an aliquis adhibuerit hunc Dionis locum ad illuſtrandum *τὸ ἔργον τοῦ νόμου* Ro. 2, 15: apprime huc conuenire *τὸ ἔργον τῆς παιδείας*, pulchre noſſe mihi videor. Optimus ipſe interpres noſter, *Praeſtas*, ait, *quaecunque praecipiunt*. Caeterum hic reſpici etiam ad philoſophos vrbe a Domitiano pulſos, apparet, de qua re Sueto. 10. Itaque cum exularent ante, ſub Traiano *patriam receperunt ſtudia*.

dignationem) * Repoſuit hoc nomen ex libris pluribus Cl. Schwarzius pro vulgato *dignitatem*. Conf. 77, 5.

3 *admiſſionum tuarum*) His praeerant in aula, qui inde *Admiſ-*

4 Magno quidem animo parens tuus, hanc ante vos principes arcem PVBLICARVM AEDIVM nomine inſcripſerat; fruſtra tamen, niſi adoptaſſet,
5 qui habitare, vt in publicis, poſſet. Quam bene cum titulo iſto moribus tuis conuenit! quamque omnia ſic facis, tanquam non alius inſcripſerit! Quod enim forum, quae templa tam reſerata? non Capitolium, ipſaque illa adoptionis tuae ſedes magis publica, magis omnium. Nullae obices, nulli contumeliarum gradus: ſuperatisque iam mille liminibus,
6 vltra ſemper aliqua dura & obſtantia. Magna ante te, magna poſt te, iuxta tamen maxima quies: tantum vbique ſilentium, tam altus pudor, vt ad paruos penates & larem anguſtum ex domo principis, modeſtiae & tranquillitatis exempla referantur.

XLVIII. Ipſe autem, vt excipis omnes! vt expectas! vt magnam partem dierum inter tot imperii curas quaſi per otium tranſigis! Itaque non vt alias

Admiſſionales vel *ab Admiſſionibus* dicti, de quibus poſt Lipſ. ad Tac. A. 6, 9. Guther. de off. Do. Aug. 3, 11. vid. mox ad ſ. 6.

4 *arcem Publicar.*) Ante fuit *arx*, i. e. locus munitus, tyrannidis propugnaculum: iam ſunt AEDES PVBLICAE non modo eo ſenſu, de quo argute hic Secundus: ſed veteri inſtituto Auguſti, in quibus habitaret *Pontifex Maximus*, quem *in publico habitare* oporteret. Probat e Dione Lipſius, qui V. G. L. 54 p. 541, A. de Auguſto, *ἄτ' οἰκίαν τινὰ δημοσίαν ἔλαβεν, ἀλλὰ μέρος τὶ τῆς ἑαυτῆ, ὅτι τὸν Ἀρχιερέα ἐν κοινῷ πάντως οἰκεῖν ἐχρῆν, ἐδήμωσε.*

5 *contumeliarum gradus*) De admiſſionibus loquitur. Sen. de Benef. 6, 33 *Non ſunt iſti amici — qui in primas & ſecundas admiſſiones digeruntur — Eſt proprium ſuperbiae, magno aeſtimare introitum ac tactum ſui liminis; pro honore dare, vt oſtio ſuo propius aſſideas, vt gradum prior intra domum ponas, in qua deinceps multa ſunt oſtia, quae receptos quoque excludunt.* Moderatius & verius iſta, quam *mille limina*, de quibus ſtatim noſter.

48, 2

alias attoniti, nec vt periculum capitis adituri tardi-
tate, ſed ſecuri & hilares, quum commodum eſt,
conuenimus. Et admittente principe, interdum eſt 2
aliquid, quod nos domi quaſi magis neceſſarium te-
neat: excuſati ſemper tibi, nec vnquam excuſandi
ſumus. Scis enim ſibi quemque praeſtare, quod te
videat, quod te frequentet: ac tanto liberalius ac
diutius voluptatis huius copiam praebes. Nec ſalu- 3
tationes tuas fuga & vaſtitas ſequitur. remoramur,
reſiſtimus, vt in communi domo, quam nuper illa
immaniſſima bellua plurimo terrore munierat: quum
velut quodam ſpecu incluſa, nunc propinquorum
ſanguinem lamberet, nunc ſe ad clariſſimorum ci-
uium ſtrages caedesque proferret. Obuerſabantur 4
foribus horror & minae, & par metus admiſſis &
excluſis. Ad haec ipſe occurſu quoque viſuque ter-
ribilis: ſuperbia in fronte, ira in oculis, femineus
pallor in corpore, in ore impudentia multo rubore
ſuffuſa. Non adire quisquam, non alloqui audebat, 5
tenebras ſemper ſecretumque captantem, nec vn-
quam ex ſolitudine ſua prodeuntem, niſi vt ſolitudi-
nem faceret.

XLIX. Ille tamen, quibus ſibi parietibus & muris ſalutem ſuam tueri videbatur, dolum ſecum & inſidias, & vltorem ſcelerum deum incluſit. Dimouit perfregitque cuſtodias Poena, anguſtosque per

 aditus

48, 2 *ſibi - praeſtare*) Non tam tibi habere honorem, quam ſibi praeſtare voluptatem. vid. 58, 1. 68, 5.

4 *impudentia rubore ſuff.*) *Vultum modeſtum ruboriſque plenum* ei tribuit Sueto. 18. Nempe ille rubor modeſtiae ſpeciem habebat: erat itaque in Domitiano impudentia, quae pudoris quaſi veſtem induerat.

49, 1 *Poena*) Hic perſona eſt, vt Cic. in Piſo. 37 *o Poena, o Furia*

aditus & obſtructos, non ſecus ac per apertas fores, & inuitantia limina irrupit: longeque tunc illi diuinitas ſua, longe arcana illa cubilia ſaeuique ſeceſſus, in quos, timore, & ſuperbia, & odio hominum agebatur.
2 Quanto nunc tutior, quanto ſecurior eadem domus, poſtquam non crudelitatis, ſed amoris excubiis; non altitudine & clauſtris, ſed ciuium celebritate defenditur.
3 Ecquid ergo diſcimus experimento, FIDISSIMAM eſſe cuſtodiam principis ipſius innocentiam? HAEC arx inacceſſa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento non egere. FRVSTRA ſe terrore ſuccinxerit, qui ſeptus caritate non fuerit, ARMIS enim arma irritantur.
4 Num autem ferias tantum partes dierum in oculis noſtris coetuque conſumis? num remiſſionibus tuis eadem frequentia; eademque illa ſocialitas intereſt?
5 Non tibi ſemper in medio cibus, ſemperque menſa communis? non ex conuictu noſtro mutua voluptas? non prouocas reddisque ſermones? non ipſum tempus epularum tuarum, quum frugalitas contra-
6 hat, extendit humanitas? Non enim ante medium diem diſtentus ſolitaria coena ſpectator adnotatorque conuiuis tuis immines: nec ieiunis & inanibus plenus ipſe & ructans, non tam apponis, quam obiicis cibos,

o Furia ſociorum. Sic Graeci Ποινὰς vocant.

diuinitas ſua) Cum *Dominum Deumque* Romanorum percuteret Stephanus. Sumſerunt formulam reliqui a Virg. Aen. 12, 52 *Longe illi Dea mater erit.*

2 poſtquam non) * *Eius* quod inter haec duo verba inſerunt, Gudiani apud Schwarzium codicis auctoritate omiſi. Sed cum inferendi cauſſa nulla fuerit, magna omittendi: placet fere magis Lipſii coniectura *herus.* Nempe *erus* aliquis ſcripſerat, quod non intellectum ſibi alius mutauit in *eius.*

6 et ructans) * Sic liber Schwarzii. Vulg. *eructans.*

7 *inge-*

cibos, quos dedigneris attingere, aegreque perpeſſus
ſuperbam illam conuictus ſimulationem, rurſus te
ad clandeſtinam ganeam occultumque luxum refers.
Ergo non aurum, nec argentum, nec exquiſita inge- 7
nia coenarum, ſed ſuauitatem tuam iucunditatem-
que miramur: quibus nulla ſatietas adeſt, quando
ſincera omnia, & vera, & ornata grauitate. Neque 8
enim aut peregrinae ſuperſtitionis myſteria, aut ob-
ſcena petulantia, menſis principis oberrat: ſed be-
nigna inuitatio, & liberales ioci, & ſtudiorum ho-
nor. Inde tibi parcus, & breuis ſomnus, nullumque
amore noſtri anguſtius tempus, quam quod ſine no-
bis agis.

L. Sed quum rebus tuis vt participes perfrua-
mur: quae habemus ipſi, quam propria, quam no-
ſtra ſunt! Non enim exturbatis prioribus dominis,
omne ſtagnum, omnem lacum, omnem etiam ſal-
tum, immenſa poſſeſſione circumuenis: nec vnius
oculis flumina, fontes, maria deſeruiunt. Eſt, quod 2
Caeſar non ſuum videat; tandemque imperium
Principis, quam patrimonium maius eſt. Multa
enim ex patrimonio refert in imperium, quae prio-
res principes occupabant, non vt ipſi fruerentur, ſed
ne quis alius. Ergo in veſtigia ſedesque nobilium 3
immi-

7 *ingenia coenarum*) Ingenioſas & arte paratas coenas, Vt 25, 5 *ingenium munificentiae.*

8 *myſteria*) Qualia Deae Phrygiae & Bellonae ſacerdotum Gallorum deſcribuntur ab Apuleio libro 8 & noni principio. Nam talia malim intelligere, quam putare hic forte pungi Chriſtianorum Agapas. *Obſcena petulantia* oberrabat in coenis Tiberii, in quibus *nudae puellae miniſtrabant* Sueto. 42.

inuitatio) Ad loquendum, edendum, bibendum praeſertim; in quo ſolo intemperantiam aliquam Traiani commemorant hiſtorici, ſed eandem nemini noxiam.

50, 4

immigrant pares domini, nec iam clariſſimorum vi-
rorum receptacula habitatore ſeruo teruntur, aut
4 foeda vaſtitate procumbunt. Datur intueri pul-
cherrimas aedes, deterſo ſitu auctas ac vigentes.
Magnum hoc tuum non erga homines modo, ſed
erga tecta ipſa meritum, ſiſtere ruinas, ſolitudinem
pellere, ingentia opera eodem, quo exſtructa ſunt
animo, ab interitu vindicare. Muta quidem illa
& anima carentia; ſentire tamen & laetari videntur,
quod niteant, quod frequententur, quod aliquando
5 coeperint eſſe domini ſcientis. Circumfertur ſub
nomine Caeſaris tabula ingens rerum venalium; quo
ſit deteſtanda auaritia illius, qui tam multa concu-
piſcebat, quum haberet ſuperuacua tam multa.
Tunc exitialis erat apud principem, huic laxior do-
6 mus, illi amoenior villa. Nunc princeps in haec
eadem dominos quaerit, ipſe inducit: ipſos illos ma-
gni aliquando imperatoris hortos, illud nunquam
niſi Caeſaris ſuburbanum, licemur, emimus, imple-
7 mus. Tanta benignitas principis, tanta ſecuritas
temporum eſt, vt ille nos principalibus rebus exiſti-
met dignos: nos non timeamus, quod digni eſſe vi-
demur.

50, 4 *Domini ſcientis*) Eius domini, qui propter mediocrem numerum poſſeſſionum ſuarum, haec etiam ſua eſſe non ignoret, ac proinde curet, ſarta tecta ſeruet &c. qui porro ſciat quantum amoenitatis, ſalis, commoditatis habeant, eoque iis fruatur: quae contra omnia ſe habebant, cum omnia poſſidere vellent Imperatores ſuperiores, quos conſequens erat neque ſcire quid haberent, neque tueri, neque frui. *Hanc lectionem docuit Gron. Obſeruatt. 4, 16 p. 256 & firmat Schwarzius. Alii *domini non ſeruientis:* al. *donum ſcientis.*

6 *implemus*) Digni illo iudicamur, & tales domini, qui *implere* illud poſſint; vt non dicatur, *Heu domus antiqua* &c. Vid. ad 15, 4. & conf. quae iam ſequuntur.

7 *Ita*,

demur. Nec vero emendi tantum ciuibus tuis copiam praebes, ſed amoeniſſima quaeque largiris & donas: ita, inquam, donas in quae electus, in quae adoptatus es: transfers, quod iudicio accepiſti, ac nihil magis tuum credis, quam quod per amicos habes.

LI. Idem tam parcus in aedificando, quam diligens in tuendo. Itaque non, vt ante immanium
transuectione ſaxorum vrbis tecta quatiuntur; ſtant
ſecurae domus, nec iam templa nutantia. Satis eſt 2
tibi, nimiumque, quum ſucceſſeris frugaliſſimo principi; mauis recidere aliquid & amputare ex his,
quae princeps tanquam neceſſaria reliquit. Praeterea pater tuus vſibus ſuis detrahebat, quae fortuna
imperii dederat: tu tuis, quod pater. At quam 3
magnificus in publicum es? hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properantur, vt non conſummata, ſed tantum commutata videantur. Hic immenſum latus Circi templorum pulchritudinem prouocat, digna populo victore gentium ſedes, nec minus

nus

7 *Ita, inquam*) * Placet Lipſii coniectura, *Iſta, inquam, donas* &c.

per amicos habes) Cum quae amicorum Imperatoris ſunt, ſint etiam ipſius. Sic *frui per alios* 58, 6.

51, 1 transuect. ſaxorum) Iuuen. 3, 257 *Nam ſi procubuit, qui ſaxa Liguſtica portat Axis, & euerſum fudit ſuper agmina montem; Quid ſupereſt de corporibus?*

2 mauis recidere) * Bongarſiana & Gronouiana emendatio ex huius Obſeruatt. 4, 16 probata Cl. Schwarzio. Vulgo *magis reiicere* aliquid.

3 magnificus in publicum) Laudant vno ore hiſtorici. In multitudinem inſcriptionum & titulorum illius iocati poſteri *herbam parietariam* eum appellarunt. Vid. Aur. Vict. Epit. 41, 13 Ammia. Marcell. 27, 3 p. 523 Gron. In primis multus eſt Dio a Xiphilino excerptus p. 776 ſq. in ponte Danubii deſcribendo.

4 *ſpe-*

nus ipſa viſenda, quam quae ex illa ſpectabuntur:
viſenda autem cum caetera ſpecie, tum quod aequa-
4 tus plebis ac principis locus. Siquidem per omne
ſpatium vna facies, omnia continua & paria, nec ma-
gis proprius ſpectandi Caeſaris ſuggeſtus, quam pro-
pria, quae ſpectet. Licebit ergo ciuibus tuis inui-
cem contueri: dabitur non cubiculum principis, ſed
ipſum principem cernere, in publico, in populo ſe-
dentem: populo, cui locorum quinque millia adie-
ciſti. Auxeras enim numerum eius congiarii faci-
litate, maioremque in poſterum ſuſcipi liberalitatis
tuae fide iuſſeras.

LII. Horum vnum ſi praeſtitiſſet alius, illi iam
dudum radiatum caput, & media inter deos ſedes
auro ſtaret, aut ebore, auguſtioribusque aris, & gran-
2 dioribus victimis inuocaretur. Tu delubra non niſi
adoraturus intras, tibi maximus honor excubare pro
templis, poſtibusque praetexi. Sic fit, vt dei ſum-
mum

4 *ſpectandi Caeſ. ſuggeſtus*) In quo Caeſar ſpectandus proponeretur. Erat nempe locus cubiculi inſtar clauſus in podio, loco Senatorum. Vid. Lipſ. de amphith. c. 11 ex Sueto. Caeſ. 76 & Ner. 12 Hic ſuggeſtus, hoc cubiculum intercipiebat proximis ab vtraque parte ſpectatoribus proſpectum, ne ſe inuicem contueri poſſent. * Putabam aliquando legendum, *ſpectanti Caeſari.*

quinque millia) * Minutus nimis numerus Lipſio merito videtur, qui oſtendit, cum Iulii Caeſaris aetate CCLX millia ceperit, tempore conditae notitiae imperii cepiſſe millia CCCC LXXXV. Nempe corrector aliquis Plinii hic numerum conformare voluit ad numerum *ingenuorum* cui alimenta data. Sed circus omnis generis multitudinem debebat capere.

52, 1 radiatum caput) Ad ſolis aut alterius aſtri effigiem. Videmus in nummis.

2 excubare pro templis) Statuae Traiani, extra cellam templorum poſitae, quaſi excubitores ſunt, honoris Deorum cauſſa ibi collocati.

vt Dei - ſeruent) Non amplius adducuntur in contemtum

Dii

mum inter homines faſtigium ſeruent, quum deo-
rum ipſe non adpetas. Itaque tuam ſtatuam in ve- 3
ſtibulo Iouis optimi maximi vnam alteramue, & hanc
aeream, cernimus. At paullo ante aditus omnes,
omnes gradus, totaque area hinc auro, hinc argento
relucebat, ſeu potius polluebatur: quum inceſti prin-
cipis ſtatuis permixta deorum ſimulacra ſorderent.
Ergo iſtae quidem aereae & paucae manent, mane- 4
buntque quam diu templum ipſum: illae autem au-
reae & innumerabiles ſtrage & ruina publico gaudio
litauerunt. Iuuabat illidere ſolo ſuperbiſſimos vul-
tus, inſtare ferro, ſaeuire ſecuribus, vt ſi ſingulos ictus
ſanguis dolorque ſequeretur. Nemo tam tempe- 5
rans gaudii ſeraeque laetitiae, quin inſtar vltionis vi-
deretur, cernere laceros artus, truncata membra;
poſtremo truces horrendasque imagines abiectas,
exco-

Dii ſocietate hominum viuentium, qua adhuc *ſordebant*, vti mox loquitur; ſed ſeruant faſtigium ſuum & ſupremum honorem, quum tu illorum honorem & faſtigium tibi non arroges. *Nempe verbum *ſeruent* eas mihi habere videbatur auctoritates, productas a Cl. Schwarzio, quas conuellere difficile eſt. *Adeptus* autem quod habent libri in *adpetas* mutare videbatur non immodeſtum. Sed cum *Dei* pro *Dii* vix inueniatur; cum *ſerues* etiam ſit in bonis libris; cum *adeptus ſis* etiam ſignificare poſſit, *capeſſieris*: aeque fere placet Cl. Schwarzii ratio, qui ita legendum exiſtimat, *Sic ſit, vt ſummum inter homines faſtigium ſerues, cum Deorum ipſe non ſis adeptus.* Explicare poſſis hanc ſententiam Horatii verbis, Od. 3, 6, 5 *DIs te minorem quod geris, imperas.*

4 *ſtrage & ruina*) Cum Senatus *clypeos* eius & *imagines coram*, in curia, *detrahi & ibidem ſolo adfligi iuberet: nouiſſime eradendos vbique titulos, abolendamque omnem memoriam decerneret* Sueto. 23. vbi notant viri docti hodieque extare marmora, in quibus eraſum Domitiani nomen V. G. Grut. 12, 2. 68, 1. De ſtatuis conflatis e Dione Xiphilinus in principio Neruae, συνεχωνεύθησαν, καὶ ἐξ αὐτῶν μεγάλα χρήματα συνελέγη. De nomine eraſo add. Macrob. Sat. 1, 12 extr.

5 terrore

excoctasque flammis: vt ex illo terrore & minis, in
vſum hominum ac voluptates ignibus mutarentur.
6 Simili reuerentia, Caeſar, non apud Genium tuum
bonitati tuae gratias agi, ſed apud numen Iouis opti-
mi maximi, pateris: illi debere, quidquid nos tibi de-
beamus, illius, quod bene facias, muneris eſſe, qui
7 te dedit. Ante quidem ingentes hoſtiarum greges
per Capitolinum iter, magna ſui parte velut inter-
cepti, deuertere via cogebantur: quum ſaeuiſſimi
domini atrociſſima effigies tanto victimarum cruore
coleretur, quantum ipſe humani ſanguinis profun-
debat.

LIII. Omnia, P. C. quae de aliis principibus a
me aut dicuntur, aut dicta ſunt, eo pertinent, vt
oſtendam, quam longa conſuetudine corruptos de-
prauatosque mores principatus parens noſter refor-
met & corrigat. Et alioquin NIHIL non parum
2 grate ſine comparatione laudatur. Praeterea hoc
primum erga optimum imperatorem piorum ciui-
um officium eſt, inſequi diſſimiles. NEQVE enim
ſatis amarint bonos principes, qui malos ſatis non
oderint.

5 *terrore & minis*) Cum non tantum admonerent homines viuorum exemplorum ſ. archetyporum, ſed etiam criminibus maieſtatis occaſionem dare poſſent.

6 *apud Genium tuum*) Per *Genium Principis* iurare, illi ſacrificare ſolenne. Vid. Torr. ad Sueto. Calig. 27 qui quosdam vltimo ſupplicio affecit *quod nunquam per Genium ſuum deieraſſent.*

7 *deuertere via*) Ad ſtatuas Domitiani: in quibus nobilis illa equeſtris de qua Statius Silu. 1, 1 veriſſimo ſpecimine, quousque proceſſerit tum adulatio.

53, 1 *Et alioquin*) *H[c] *Et* recte reponitur a Cl. Schwarzio. Sic 45, 4. 68, 7. 70, 8. & Ep. 2, 9, 1. Si enim abſit, plane alius ſenſus & contrarius exiſtit.

4 *vindi-*

oderint. Adiice, quod Imperatoris noſtri non aliud 3
amplius ac diffuſius meritum eſt, quam quod inſe-
ctari malos principes tutum eſt. An excidit dolori 4
noſtro modo vindicatus Nero? permitteret credo,
famam vitamque eius carpi, qui mortem vlciſceba-
tur: nec vt in ſe dicta interpretaretur, quae de ſi-
millimo dicerentur. Quare ego, Caeſar, muneri- 5
bus tuis omnibus comparo, multis antepono, quod
licet nobis & in praeteritum de malis imperatoribus
quotidie vindicari; & futuros ſub exemplo praemo-
nere, NVLLVM locum, nullum eſſe tempus, quo
funeſtorum principum manes a poſterorum execra-
tionibus conquieſcant. Quo conſtantius, P. C. & 6
dolores noſtros & gaudia proferamus, laetemur his
quibus fruimur; ingemiſcamus illis, quae patieba-
mur. ſimul vtrumque faciendum eſt ſub bono prin-
cipe. hoc ſecreta noſtra, hoc ſermones, hoc ipſae
gratiarum actiones agant; meminerintque, ſic ma-
xime laudari incolumem imperatorem, ſi priores ſe-
cus meriti reprehendantur. Nam QVVM de ma-
lo principe poſteri tacent, manifeſtum eſt, eadem
facere praeſentem.

LIV.

4 *vindicatus Nero*) Cum Domitianus Suetonio teſte c. 14 *Epaphroditum a libellis capitali poena condemnauerit, quod, poſt deſtitutionem, Nero in adipiſcenda morte manu eius adiutus exiſtimabatur.*

5 *ego Caeſar*) * Importunum *te*, quod editiones adhuc omnes prope foedauit, moniti a Cl. Schwarzio eiicimus. Originem eius arceſſendam cum Lipſio putamus e literis *Tr.* h. e. *Traiane*. Alterum *omnibus* (legunt enim, *muneribus omnibus tuis omnibus comparo*) omitti Schwarzianus atque Guelferb. libri, ipſaque adeo ſententia, iubent. Vulgatam ſic interpretabar, *Te* in *muneribus tuis omnibus* principibus *omnibus comparo*, *multis* tuis muneribus *antepono*, quod &c. Sed altera lectio haud dubie melior.

LIV. Et quis iam locus miſerae adulationis ma-
nebat ignarus, quum laudes imperatorum ludis et-
iam & commiſſionibus celebrarentur, ſaltarentur,
atque in omne ludibrium effeminatis vocibus, mo-
dis, geſtibus, frangerentur? Sed illud indignum,
quod eodem tempore in ſenatu & in ſcena; ab hi-
2 ſtrione & a conſule laudabantur. Tu procul a tui
cultu ludicras artes remouiſti. Seria ergo te carmi-
na, honorque aeternus annalium, non haec breuis &
pudenda praedicatio colit: quin etiam tanto maio-
re conſenſu in venerationem tui theatra ipſa conſur-
3 gent, quanto magis de te ſcenae ſilebunt. Sed quid
ego iſtud admiror? quum eos quoque honores, qui
tibi a nobis offeruntur, aut delibare parciſſime, aut
omnino ſoleas recuſare? Nihil ante tam vulgare,
tam

54, 1 *manebat ignarus*) *Sic legimus hanc ῥῆσιν auctoribus, quos laudat Schwarzius, niſi quod *commiſſionibus* retinendum putamus, ea ratione, quod melius cum ludis iunguntur, & quod rarior intellectus illius induxiſſe videtur aliquem correctorem vt *comeſſationibus* ſubſtitutum iret. Eidem forte debentur *pocula*, de quibus ſtatim.

commiſſionibus) Certaminibus poëtarum aut rhetorum. Eadem plane ratione Auguſtus apud Sueto. 89 *admonebat Praetores, ne paterentur nomen ſuum commiſſionibus obſoleſieri.* Vid. ibi Caſaub. & add. Epiſt. 7, 24, 6 vbi etiam ad hiſtriones ipſos & pantomimos refertur.

2 *tu procul*) * Liber Schwarzii, *Tu pocula a tui cultu, tu ludicras artes*: vt reſpondeat *comeſſationibus* vel *comiſſationibus* potius, quas modo excluſimus. Nempe non puro remouiſſe a ſui cultu *pocula* Traianum, qui non infenſus eſſet *inuitationibus*, vid. 49, 8: neque Auguſto ſeuerior, ad quem Horatius Od. 4, 5 extr. *Longas o vtinam* — *dicimus* VVIDI, *Cum Sol Oceano ſubeſt. Scenam, hiſtrionem, ludicras artes* remouet Plinius, non epularum hilaritatem. Nolim ego eripi mihi, meisque ſodalibus, libertatem inter ſobrias, hilares tamen, & vino non carentes, epulas vſurpandi nomen Regis, in quo plurima Traiani, & quaedam - ſed hic nimis anguſtus locus eſt.

theatra ipſa) Vt ſupra Ep. 3, 18, 9 *Theatra male muſicos canere docuerunt.*

4 ex-

tam paruum in ſenatu agebatur, vt non laudibus
principum immorarentur, quibuscunque cenſendi
neceſſitas accidiſſet. De ampliando numero gladia- 4
torum, aut de inſtituendo collegio fabrorum conſu-
lebamur: & quaſi prolatis imperii finibus nunc in-
gentes arcus, exceſſuroſque templorum faſtigium ti-
tulos, nunc menſes etiam, nec hos ſingulos, nomini
Caeſarum dicabamus. patiebantur illi, & quaſi me-
ruiſſent, laetabantur. At nunc quis noſtrum, tan- 5
quam oblitus eius, de quo refertur, cenſendi offici-
um principis honore conſumit? Tuae moderationis
laus haec conſtantia noſtra: tibi obſequimur, quod
in curiam, non ad certamen adulationum, ſed ad
vſum munusque iuſtitiae conuenimus, hanc ſimpli-

4 *exceſſuros - titulos*) Titulos adeo longos, quos vix capiant *faſtigia*, (*frontiſpicia* aut *frontones* hodie vocant) locus illis deſtinatus & proprius: exemplo eſt prima illa in Gruteriano corpore Panthei inſcriptio.

menſes -- nomini Caeſſ.) Quod in *Iulio* & *Auguſto* ſucceſſerat, illud impari fortuna tentatum ab aliis. Caligula *in patris memoriam Septembrem Germanicum appellauit* Sueto. 15. Nero eodem teſte c. 55 *menſem Aprilem Neroneum appellauit.* Domitianus (Sueto. 13) *Septembrem menſem & Octobrem ex appellationibus ſuis Germanicum Domitianumque transnominauit.* Vtitur his nominibus Martialis 9, 2. *Sed vbi infauſtum vocabulum* (audis Macrob. Sat. 1, 12 extr.) *ex omni aere vel ſaxo placuit eradi; menſes quoque vſurpatione tyrannicae appellationis exuti ſunt.*

5 *tuae moderationis laus*) Quod iam non leues adulatores, ſed conſtantes & graues Senatores ſumus, ad moderationis tuae laudem pertinet, qua adulationes id genus reſpuis. * Adhuc ita lectum, *tuae moderationis haec laus, conſtantia noſtra*: quae cum ſana lectio mihi non videretur, auſus ſum ante hos tres annos medicinam nimis, vt nunc videtur, vehementem adhibere. Legebam, *tuae moderationis haec laus, an conſtantiae noſtrae?* quam iuuabat, quod *conſtantiae noſtrae* iam legitur in quibusdam libris. Iam faciliorem longe, &, puto, veram rationem ingreſſus ſum, tranſpoſitis modo duabus vocibus monoſyllabis; quo quid poteſt eſſe blandius?

citati tuae veritatique gratiam relaturi, vt te, quae
6 vis, velle, quae non vis, nolle credamus. Incipi-
mus inde, deſinimus ibi, a quo incipi, in quo deſini
ſub alio principe non poſſet. Nam pleroſque ex
decretis honoribus & alii non receperunt, nemo an-
7 te tantus fuit, vt crederetur noluiſſe decerni. Quod
ego titulis omnibus ſpecioſius reor, quando non tra-
bibus, aut ſaxis nomen tuum, ſed monumentis aeter-
nae laudis inciditur.

LV. Ibit in ſaecula, fuiſſe principem, cui flo-
renti & incolumi, nunquam niſi modici honores,
2 ſaepius nulli decernerentur. Et ſane, ſi velimus
cum priorum temporum neceſſitate certare, vince-
mur: INGENIOSIOR eſt enim ad excogitan-
dum ſimulatio veritate, ſeruitus libertate, metus a-
3 more. Simul quum iampridem nouitas omnis adu-
latione conſumta ſit, non alius erga te nouus ho-
nor ſupereſt, quam ſi aliquando de te tacere audea-
4 mus. Age ſi quando pietas noſtra ſilentium rupit,
& verecundiam tuam vicit, quae qualiaque decer-
nimus nos, tu non recuſas? vt appareat, non ſuper-
bia & faſtidio te ampliſſimos honores repudiare, qui
5 minores non dedigneris. Pulchrius hoc, Caeſar,
quam ſi recuſares omnes: nam RECVSARE
omnes,

7 *trabibus aut ſaxis*) Non diſtinguit, puto, materiam, quaſi trabes tantum ſint ligneae; ſed *trabes* h. e. epiſtylia tectorum, moles transuerſas columnis impoſitas, quae excipiendis inſcriptionibus ac titulis praeſertim aptae ſunt, ab alio genere ſaxorum, in baſibus columnarum, altaribus &c. diſtinguit. Sic Hor. Od. 2, 18, 3 *Trabes Hymettiae* ſunt marmoreae. *Argenteae autem trabes Salamis* Colchorum regis ſunt Plin. 33, 3 ſ. 15. Et Claudianus de nupt. Honorii 88 *trabibus Smaragdis ſuppoſuit caeſas hyacinthi rupe columnas.*

omnes, ambitionis; moderationis eſt, eligere par-
ciſſimos. Quo temperamento, & nobis & aerario
conſulis: nobis quidem, quod omni liberas ſuſpicio-
ne; aerario autem, quod ſumtibus eius adhibes mo-
dum, vt qui exhauſtum non ſis innocentium bonis
repleturus. Stant igitur effigies tuae, quales olim 6
ob egregia in rempublicam merita priuatis dicaban-
tur. Viſuntur eadem e materia Caeſaris ſtatuae,
qua Brutorum, qua Camillorum. Nec diſcrepat 7
cauſa. illi enim reges hoſtemque victorem moeni-
bus depulerunt: hic regnum ipſum, quaeque alia
captiuitas gignit, arcet ac ſubmouet: ſedemque ob-
tinet principis, ne ſit domino locus. Ac mihi, in- 8
tuenti ſapientiam tuam, minus mirum videtur, quod
mortales iſtos caducosque titulos, aut depreceris, aut
temperes. Scis enim, vbi vera principis, vbi ſempi-
terna ſit gloria: vbi ſint honores, in quos nihil flam-
mis, nihil ſenectuti, nihil ſucceſſoribus liceat. AR- 9
CVS enim & ſtatuas, aras etiam templaque demo-
litur & obſcurat obliuio, negligit carpitque poſteri-
tas: contra, contemtor ambitionis, & infinitate po-
teſtatis domitor ac frenator animus ipſa vetuſtate flo-

55, 5 omni liberas ſuſpicione) Intelligo praeſertim *ſuſpicionem* Senatus de ſuperbia Imperatoris, ſi is nullum plane honorem reciperet: (vid. mox 59, 1) neque tamen praefracte excluſerim *ſuſpicionem*, in quam incurrere Senatus poſſit, ruſticitatis cuiusdam & rigidae peruicaciae, ſi plane nullum Imperatori honorem haberet. *Sine dubitatione recipiendum puto ſupplementum e Schwarzianis copiis ſuppeditatum. Adhuc omnes ſic dabant hunc locum: *Quo temp. & no. & aerario prodes quod ſumtibus.* Solet Plinius exſequi diuiſiones a ſe propoſitas.

8 depreceris - temperes) *Malim, ſi per libros liceret, *deprecaris, temperas*; in ſententia definita ac certa.

fcſcit, nec ab vllis magis laudatur, quam quibus minime neceſſe eſt. Praeterea, vt quisquis factus eſt princeps, extemplo fama eius, incertum bona an
10 mala, caeterum aeterna eſt. Non ergo perpetua principi fama quae inuitum manet, ſed bona concupiſcenda eſt: ea porro non imaginibus & ſtatuis, ſed
11 virtute ac meritis prorogatur. Quin etiam leuiora haec, formam principis figuramque, non aurum melius, vel argentum, quam fauor hominum exprimat teneatque. quod quidem prolixe tibi cumulateque contingit, cuius laetiſſima facies, & amabilis vultus in omnium ciuium ore, oculis, animo ſedet.

LVI. Annotaſſe vos credo, Patres Conſcripti, iamdudum me non eligere, quae referam: propoſitum eſt enim mihi, Principem laudare, non Principis facta. Nam laudabilia multa etiam mali faciunt; ipſe laudari, niſi optimus, non poteſt. Quare non alia maior, Imperator Auguſte, gloria tua, quam quod agentibus tibi gratias nihil velandum
2 eſt, nihil omittendum eſt. Quid eſt enim in principatu tuo, quod cuiusquam praedicatio vel transſilire,

11 fauor hominum) Ita fere omnes, quibus *Pulchrorum* quaſi ſolennis appellatio haeſit, hanc famam, hanc memoriam non imaginibus quibuscunque debent, ſed beneuola hominum praedicatione factum eſt, vt in cognomen abiret.

56, 2 cuiusquam praedicatio) *Do libris melioribus a Cl. Schwarzio laudatis, hanc ſcripturam. Alioqui *cuiusque*, quod habent alii, idem poſſe ſignificare, & *quisque*, *quandoque*, poni pro *quiscunque*, *quandocunque*, tralaticium eſt. Vid. v. g. 62, 8. Par fere eſt ratio eius, quod mox pro, *Num omnia eiusmodi*, admiſi *Nonne omnia*. Ipſum enim *num* pro *nonne* poni, (vt 74, 4 *Eſtne verum?* pro, Nonne verum eſt, vt 88, 4 *Inſtitne de cauſſis?* vt ſaepe apud alios *An* pro *Anne*) mihi non videtur inauditum; licet non ſtatim

ſilire, vel praeteruehi debeat? quod momentum,
quod immo temporis punctum, aut beneficio ſteri-
le, aut vacuum laude? nonne omnia eiusmodi, vt
is OPTIME te laudaſſe videatur, qui narrauerit
fideliſſime? Quo fit, vt prope in immenſum diffun-
datur oratio mea: & necdum de biennio loquor.
Quam multa dixi de moderatione, & quanto plura 3
adhuc reſtant? vt illud, quod ſecundum conſulatum
recepiſti, quia princeps & pater deferebat. At poſt-
quam ad te imperii ſummam, & cum omnium re-
rum, tum etiam tui poteſtatem dii transtulerunt;
tertium conſulatum recuſaſti, quum agere tam bo-
num conſulem poſſes. MAGNVM eſt, differre 4
honorem; gloriam, maius. Geſtum conſulatum
mirer, an non receptum? geſtum non in hoc vrbis
otio, & intimo ſinu pacis; ſed iuxta barbaras gentes:
vt illi ſolebant, quibus erat moris paludamento mu-
tare praetextam, ignotasque terras victoria ſequi.
Pulchrum imperio, glorioſum tibi, quum te ſocii 5
atque amici, ſua in patria, ſuis in ſedibus adierunt.
Decora facies conſulis: multa poſt ſaecula tribunal 6
viridi ceſpite extructum, nec faſcium tantum, ſed
pilorum ſignorumque honore circumdatum. Auge-
bant maieſtatem praeſidentis, diuerſi poſtulantium
habitus, ac diſſonae voces, raraque ſine interprete

ſtatim ad manus ſit exemplum. Illi enim, quod ex Cic. pro Ligar. 10 profertur *Igitur num tibi videor Caeſar in cauſſa Ligarii occupatus eſſe?* non multum tribuo: cum negationis vim habeat interrogatio.

4 *geſtum non in hoc*) *Sic inuenit in bonis libris Schwarzius: al. *geſtus*.

palud. mut. praetextam) Statim poſt *praetextam* conſularem ſumtam, induere *paludamentum*, Imperatoriam veſtem.

6 *tribunal vir. ceſp.*) Illuſtrat Lipſ. ad Tac. A. 1, 18.

7 oratio. Magnificum eſt ciuibus iura; quid hoſti-
bus reddere? ſpecioſum certam fori partem; quid
immanes campos ſella curuli, victoriſque veſtigio
premere? imminere minacibus ripis tutum quie-
tumque; quid ſpernere barbaros fremitus, hoſtilem-
que terrorem, non armorum magis, quam togarum
8 oſtentatione compeſcere? Itaque non te apud ima-
gines, ſed ipſum praeſentem audientemque conſalu-
tabant imperatorem: nomenque, quod alii domitis
hoſtibus, tu contemtis merebare.

LVII. Haec laus acti conſulatus; illa dilati,
quod adhuc initio principatus, vt iam excuſatus ho-
noribus & expletus, conſulatum recuſaſti: quem no-
ui Imperatores deſtinatum aliis, in ſe transferebant.
2 Fuit etiam, qui in principatus ſui fine, conſulatum,
quem dederat ipſe, magna ex parte iam geſtum, ex-
torqueret, & raperet. Hoc ergo honore, quem &
incipientes principes & deſinentes adeo concupiſcunt,
vt auferant; tu, otioſo ac vacante, priuatis ceſſiſti.
3 Inuidioſusne erat aut tibi tertius conſulatus, aut prin-
cipi

7 *certam fori partem*) Ne totum quidem forum: ſic opponitur *campis immanibus* i. e. latiſſimis. *Sed libri fere omnes *pacem*: ſic opponetur *campis immanibus* h.e. infeſtis, & hoſte oppletis. Et hoc prope malim.

8 *apud imagines*) In ſignis militaribus vulgo imagines Imperatorum: vid. Lipſ. de mil. Ro. 4, 5. ſed etiam ſeparatim *aurea ſtatua in ſuggeſtu & ſella collocata.* vid. Tac. An. 15, 29 & H. 1, 36. vid. ſupra 10, 3.

57, 1 *noui imperatt.*) Refert huc Lipſius Othonem, qui Tacito teſte H. 1, 77 *Conſul cum Tiliano fratre in Kalendas Martias ipſe — caeteri conſulatus ex deſtinatione Neronis aut Galbae manſerunt.*

2 *Fuit etiam*) Neronem eſſe docuit idem Lipſius, de quo Sueto. 43 in vltimis eius commemorandis, *Conſules ante tempus priuauit honore, atque in vtriusque locum ſolus iniit Conſulatum, quaſi fatale eſſet, non poſſe Gallos debellari, niſi a Conſule.*

3 *tibi tertius*) Quandoquidem ante adoptionem Conſul fuerat, iterum adoptatus quidem, ſed ſub patre.

4 *ex-*

cipi primus? Nam ſecundum Imperator quidem, ſub Imperatore tamen, iniſti: nihilque imputari in eo vel honori poteſt, vel exemplo, niſi obſequium.
Ita vero, quae ciuitas quinquies, atque etiam ſexies, 4
conſules vidit, non illos, qui exſpirante iam libertate per vim ac tumultum creabantur, ſed quibus ſepoſitis & abſentibus, in rura ſua conſulatus ferebantur: in hac ciuitate tertium conſulatum princeps generis humani, vt praegrauem, recuſaſti? Tantone Papyriis etiam & Quinctiis moderatior Auguſtus, & Caeſar, & Pater patriae? At illos reſpublica ciebat. Quid? te non eadem reſpublica? non ſenatus? non conſulatus ipſe? qui ſibi tuis humeris attolli & augeſcere videtur?

LVIII. Non te ad exemplar eius voco, qui continuis conſulatibus fecerat longum quendam & ſine diſcrimine annum: his te confero, quos certum eſt, quoties conſules fuerunt, non ſibi praeſtitiſſe. Erat in ſenatu ter conſul, quum tu tertium conſulatum recuſabas. Oneroſum neſcio quid verecundiae tuae 2
conſenſus noſter indixerat, vt princeps toties conſul eſſes, quoties ſenator tuus: nimia modeſtia iſtud,

4 exſpirante libert.) Vt C. Marius, vt Iulius Caeſar.

vt praegrauem) *Firmat hanc lectionem Schwarzius. Al. *pergrauem.*

Papyriis & Quinctiis) Illum quinquies, hunc ſexies Conſulem fuiſſe, faſti oſtendunt.

58, 1 continuis conſulatibus) Domitianus *Conſulatus XVII cepit, quot ante eum nemo: ex quibus ſeptem medios continuauit: omnes autem pene titulo tenus geſſit; nec quemquam vltra Kalendas Maii: plures ad Idus vsque Ianuarias.*

ſibi praeſtitiſſe) Vid. 48, 2.

ter Conſul) De C. Silio Italico ſuſpicatur Lipſius: ſed ſuſpicatur, quia haec pars faſtorum tenebroſa: & non ſatis conuenit cum noſtri ep. 3, 7. niſi *in ſenatu* tamen fuiſſe dicamus, qui propter valetudinem *in curiam* non venerit.

3 etiam priuatus, recuſaſſes. An conſularis viri tri-
umphalisque filius, quum tertio conſul creatur,
aſcendit? non debitum hoc illi? non vel ſola gene-
4 ris claritate promeritum? Contigit ergo priuatis
aperire annum, faſtosque reſerare: & hoc quoque
redditae libertatis indicium fuit, quod conſul alius,
quam Caeſar, eſſet. Sic exactis regibus coepit liber
annus: ſic olim ſeruitus pulſa, priuata faſtis nomina
5 induxit. Miſeros ambitionis, qui ita conſules ſem-
per, vt ſemper principes erant! quamquam non am-
bitio magis, quam liuor & malignitas videri poteſt,
omnes annos poſſidere, ſummumque illud purpu-
rae decus non niſi praecerptum praefloratumque
6 transmittere. Tuam vero magnanimitatem, an
modeſtiam, an benignitatem prius mirer? Magna-
nimitas fuit, expetito ſemper honore abſtinere; mo-
deſtia cedere; benignitas, per alios frui.

LIX. Sed iam tempus eſt, te ipſi conſulatui praeſtare, vt maiorem eum ſuſcipiendo gerendoque auguſtiorem facias. Nam ſaepius recuſare, ambiguam

4 *aperire annum*) Kalendis Ianuariis conſulatum gerere, annumque ab eo appellare: deponendo deinde, & mandando ſuffectis: Vid. ad ſ. 1. Hinc intelligimus quid ſit ſ. 5 *praecerptum & praefloratum decus.*

6 *per alios frui*) Sic ſupra 50, 6 *Habes per amicos. Fruitur* Imperator & gaudet honore amicorum.

59, 1 *Sed iam tempus*) Haec iam ad 60, 3 non ex ſua perſona dicit & praeſenti tempore, Plinius: ſed fingit, quid reſp. quid quisque Senator dicere potuerit ante ſuſceptum a Caeſare tertium Conſulatum; quem haec agente Plinio iam geſſerat.

auguſtiorem) Poſſunt haec duo diſtingui. *Maior* fit conſulatus, quem Imperator dignatur ſuſcipere: *auguſtior* fit, & plus reuerentiae accipit, quem Traianus ſancte adeo gerit. *Eſt vnius tantum Pariſienſis codicis apud Schwarzium lectio: Plinio tamen digna.

ſaepius recuſare) Vid. 55, 5.

2 nunc

guam ac potius illam interpretationem habet, tanquam minorem putes. Tu quidem vt maximum recuſaſti; ſed hoc perſuadere nemini poteris, niſi
aliquando & non recuſaueris. Quum arcus, quum 2
tropaea, quum ſtatuas deprecaris; tribuenda eſt verecundiae tuae venia; illa enim ſane tibi dicantur: nunc vero poſtulamus, vt futuros principes doceas inertiae renuntiare, paulliſper delicias differre, paulliſper & ſaltem ad breuiſſimum tempus, ex illo felicitatis ſomno velut excitatos, induere praetextam, quam quum dare poſſent, occuparint; aſcendere curulem, quam detineant; eſſe denique, quod concupierunt, nec ideo tantum velle conſules fieri, vt fue-
rint. Geſſiſti alterum conſulatum, ſcio: illum ex- 3
ercitibus, illum prouinciis, illum etiam caeteris gentibus poteris imputare, non potes nobis. Audiuimus quidem, te omne munus conſulis obiiſſe, ſed audiuimus. Diceris iuſtiſſimus, humaniſſimus, patientiſſimus fuiſſe; ſed diceris. aequum eſt aliquando nos iudicio noſtro, noſtris oculis, non famae ſem-
per & rumoribus credere. Quousque abſentes de 4
abſente gaudebimus? Liceat experiri, an aliquid ſuperbiae tibi ille ipſe ſecundus conſulatus attulerit. Multum in commutandis moribus hominum me-
dius annus valet, in principum plus. Didicimus qui- 5
dem, cui virtus aliqua contingat, omnes ineſſe: cupimus tamen experiri, an nunc quoque vna eadem-
que res ſit, bonus conſul, & bonus princeps. Nam 6
praeter id, quod eſt arduum, duas easque ſummas ſimul

2 *nunc vero poſtul.*) *Recte obtemperatum Lipſio a poſterioribus, qui monuit non *eum vero* hic legendum; ſed *nunc vero.*

6 prin-

ſimul capere poteſtates? tum ineſt vtrique nonnulla diuerſitas, quum principem quam ſimillimum eſſe priuato; conſulem quam diſſimillimum, deceat.

LX. Atque ego video, proximo anno conſulatus recuſandi hanc praecipuam fuiſſe rationem, quod eum abſens gerere non poteras: ſed iam vrbi votisque publicis redditus, quid eſt, in quo magis ſis approbaturus, quae quantaque fuerint, quae deſiderabamus? Parum eſt, vt in curiam venias, niſi & conuocas; vt interſis ſenatui, niſi & praeſides; vt
2 cenſentes audias, niſi & perrogas. Vis illud augu-
ſtiſſimum conſulum aliquando tribunal maieſtati ſuae reddere? aſcende. Vis conſtare reuerentiam magiſtratibus, legibus auctoritatem, modeſtiam po-
3 ſtulantibus? adi. Quod enim intereſſet reipublicae, ſi priuatus eſſes, conſulem te haberet tantum, an & ſenatorem; hoc nunc ſcito intereſſe, principem
4 te habeat tantum, an & conſulem. His tot tantisque rationibus, quamquam multum reluctata verecundia Principis noſtri, tandem tamen ceſſit. At quemadmodum ceſſit? Non ſe vt priuatis, ſed vt
5 priuatos pares ſibi faceret. Recepit enim tertium conſulatum, vt daret: nouerat moderationem hominum,

6 principem quam ſimill.) ***Principem***, qui extra humilitatis metum poſitus eſt, ***decet*** comitate ſua ***quam ſimillimum eſſe priuato***: contra ***conſulem***, vim & auctoritatem ſui muneris intelligere, dignamque perſona illa grauitatem praeſtare. * Nimirum recipimus commendatam optimis auctoribus a Schwarzio lectionem. Vulg. ***quum principem quam diſſimillimum conſuli deceat.***

60, 2 poſtulantibus) Iuris ſui obtinendi cauſſa ad conſulare tribunal venientibus, vt 56, 6. * Hoc quum non obſeruarent quidam, ***petulantibus*** temere repoſuerunt. Pro ***adi***, reponi vult Lipſius, ***audi***, vt ad poſtulantes referatur.

5 ſingu-

minum, nouerat pudorem, qui non ſuſtinerent ter-
tio conſules eſſe, niſi cum ter conſule. Bellorum
iſtud ſociis olim, periculorum conſortibus, parce ta-
men tribuebatur; quod tu ſingularibus viris, ac de
te quidem bene ac fortiter meritis praeſtitiſti, ſed in
toga meritis. Vtriusque cura, vtriusque vigilantia 6
obſtrictus es, Caeſar. Sed IN principe rarum, ac
prope inſolitum eſt, vt ſe putet obligatum, aut ſi pu-
tet, amet. Debes ergo, Caeſar, & ſoluis. Sed
quum ter conſules facis, non tibi magnus princeps,
ſed non ingratus amicus videris. Quin etiam per- 7
quam modica quaedam ciuium merita fortunae tuae
viribus in maius extollis. efficis enim, vt tantum ti-
bi quisque praeſtitiſſe videatur, quantum a te rece-
pit. Quid iſti benignitati precer? niſi vt ſemper
obligeris, incertumque facias, vtrum magis expediat
ciuibus tuis debere tibi, an praeſtitiſſe.

LXI. Equidem illum antiquum ſenatum con-
tueri videbar, quum ter conſule aſſidente, tertio con-
ſulem deſignatum rogari ſententiam cernerem.
Quanti tunc illi, quantusque tu? Accidit quidem, 2
vt CORPORA quamlibet ardua & excelſa, proce-
rioribus admota, decreſcant; item, vt altiſſimae ci-

ciuium

5 *ſingularibus viris*) In Faſtis vt ab Almeloueenio editi ſunt, Anno V. C. 852, poſt N. C. 100 Conſules hi adſcripti: *Imp. Vlpius Traianus III*, *M. Cornelius Fronto III*. ſuff. Ex Kal. Mart. *Sextus Pomponius collega* III. Ex Kal. Sept. *C. Plinius Secundus*. *Sp. Cornelius Tertullus*. Ex Kal. Nou. *Iulius Ferox*, *Acatius Nerua*.

6 *ſi putet, amet*) Cui enim quis obligatum ſe ſentit, illum ea parte maiorem ſe agnoſcit. Itaque beneficio vinci quidam adeo nolunt, vt etiam oderint bene de ſe meritum. Contra ea Cicero Fam. 5, 7 *Facile patior apud me plus officii reſidere*, me officioſiorem fuiſſe.

61, 2

uium dignitates collatione faſtigii tui, quaſi depri-
mantur, quantoque propius ad magnitudinem tuam
aſcenderint, tantum etiam a ſua deſcendiſſe videan-
3 tur. Illos tamen tu, quamquam non potuiſti tibi
aequare, quum velles, adeo in edito collocaſti, vt
tantum ſuper caeteros, quantum infra te cerneren-
4 tur. Si vnius tertium conſulatum eundem in an-
num, in quem tuum, contuliſſes: ingentis animi
ſpecimen haberetur. VT enim felicitatis eſt, quan-
tum velis, poſſe: ſic magnitudinis, velle, quantum
5 poſſis. Laudandus quidem & ille, qui tertium con-
ſulatum meruit; ſed magis, ſub quo meruit: ma-
gnus memorandusque, qui tantum praemium cepit;
6 ſed maior, qui capienti dedit. Quid? quod duos
pariter tertio conſulatu collegas tui ſanctitate deco-
raſti?

61, 2 tantum) *Sic boni libri apud Schwarzium; ſic ſermonis ratio poſtulat. *Tanto* al.

4 vt enim felic.) Auunculus noſtri in praefat. ad Titum, *Nec quidquam mutauit in te fortunae amplitudo, niſi vt prodeſſe tantundem poſſes vt* (ſ. ac.) *velles.*

5 ſub quo meruit) Imperator, non inuidens virtuti, non metuens ſibi a virtute honorata, vt ſuperiores, ſed eam prouehens. *Praemium capere* non eſt ſimpliciter accipere, ſed accipere dignum & parem. Cic. Fam. 2, 6 *Cum praeſertim conſiderem, nullam eſſe gratiam, quam non vel* capere *animus meus* in accipiendo, *vel in remunerando cumulare atque illuſtrare poſſet.*

6 collegas tui ſanct.) *Tui ſanctitate* pro tua, vt 76, 1 *ſub exemplo tui* i. e. tuo. Forte *tui* poſitum tanto magis, vt ſanctitatem intelligamus, qua aliis ſanctus eſt Imperator & inuiolatus. *Hanc conſtantem librorum lectionem vtcunque explicari hoc modo poſſe, fateor. Sed non nego, magis mihi placere Lipſii coniecturam, quam in priore editione receperam, quod codicis etiam alicuius praeſidio munitam putarem, *collegii tui ſanctitate.* *Collegium* non modo pro ipſis collegis pluribus ſumi, ſed pro muneris ſocietate, ſatis docet locus Tac. An. 3, 31 *Sequitur Tiberii quartus, Druſi ſecundus conſulatus, patris atque filii collegio inſignis.*

raſti? vt ſit nemini dubium, hanc tibi praecipuam cauſſam fuiſſe extendendi conſulatus tui, vt duorum conſulatus amplecteretur, & collegam te non vni daret. Vterque nuper conſulatum alterum geſſerat 7
a patre tuo, id eſt, quanto minus quam a te? datum: vtriusque adhuc oculis paullo ante dimiſſi faſces oberrabant: vtriusque ſolemnis ille lictorum & praenuntius clamor auribus inſederat; quum rurſus curulis, rurſusque purpura: vt olim quum hoſtis in proximo, & in ſummum diſcrimen adducta reſpublica, expertum honoribus virum poſceret; non conſulatus hominibus iisdem, ſed iidem homines conſulatibus reddebantur. Tanta tibi benefaciendi 8
vis, vt indulgentia tua neceſſitates aemuletur. Modo praetextas exuerant; reſumant: modo lictores abire iuſſerant; reuocent: modo gratulantes amici receſſerant; reuertantur. Hominisne iſtud ingeni- 9
um eſt? hominis poteſtas? renouare gaudia, redintegrare laetitiam, nullam requiem gratulationibus dare: neque alia repetendis conſulatibus interualla permittere, niſi dum finiuntur? Facias iſta ſemper, 10
nec

non vni daret) *Illud *non*, quod male plerique omittunt, recte e pluribus MSS. reuocandum oſtendit Schwarzius.

7 praenuntius clamor) *Animaduertentium*, quod proprium ea in re verbum, & honorem haberi conſuli iubentium.

8 indulgentia tua nec.) Indulgentia tua, bene merendi de bene meritis cupiditas, ea praeſtat, quae alias imperabant neceſſitates publicae. *Lectio e Pariſienſi codice a Schwarzio reſtituta. Alii immutant ſic, *indulgentiam tuam neceſſitas aemuletur*.

9 nullam req. gratul.) *Sic ex MSS. Schwarzius. Al. *nullamque requiem gratulationis dare*.

dum finiuntur) Annum tamen, amplius, interceſſiſſe, e faſtis apparet. Obſeruauit iam Lipſius, haec oratorie magis quam vere dici.

62, I

nec vnquam in hoc opere aut animus tuus, aut fortuna laſſetur. Des quam plurimis tertios conſulatus, &, quum plurimis tertios conſulatus dederis, ſemper tamen plures, quibus debeas dare, ſuperſint.

LXII. Omnium quidem beneficiorum, quae
merentibus tribuuntur, non ad ipſos gaudium magis, quam ad ſimiles redundat: praecipue tamen ex
horum conſulatu, non ad partem aliquam ſenatus,
ſed ad totum ſenatum tanta laetitia peruenit, vt eundem honorem omnes ſibi & dediſſe & accepiſſe vi-
2 deantur. Nempe enim hi ſunt, quos ſenatus, quum
publicis ſumtibus minuendis optimum quemque
praeficeret, elegit, & quidem primos. Hoc eſt igitur, hoc eſt, quod penitus illos animo Caeſaris inſi-
3 nuauit. An parum ſaepe experti ſumus, hanc eſſe
rerum conditionem, vt ſenatus fauor apud principem
aut proſit, aut noceat? Nonne paullo ante nihil magis exitiale erat, quam illa principis cogitatio? hunc
ſenatus probat, hic ſenatui carus eſt. Oderat, quos
4 nos amaremus; ſed & nos, quos ille. Nunc inter
principem ſenatumque digniſſimi cuiusque caritate
certatur. demonſtramus inuicem, credimus inuicem,
quodque maximum amoris mutui ſignum eſt, eos-
5 dem amamus. Proinde, P. C. fauete aperte, dili-

gite

62, 1 *quam ad ſimiles*) Quos alacres facit nimirum ſpes, ſimilia conſequendi, cum videant, non hominibus honores, ſed virtuti ac meritis, dari.

2 *ſumtibus minuendis*) Iam a Nerua hoc collegium inſtitutum videtur, recreandae, quae a Domitiano exhauſta fuerat, reipublicae cauſſa. E Dione Xiphilinus L. 68 p. 770. B. Πολλὰς μὲν θυσίας, πολλὰς δὲ ἱπποδρομίας, ἄλλας τε τινὰς θέας, κατέλυσε, συστέλλων ὡς οἷόν τε τὰ δαπανήματα. *Quinque viros minuendis ſumtibus indicio Senatus conſtitutos* vocat ipſe noſter Ep. 2, 1, 9.

ε honor

gite conſtanter: non iam diſſimulandus eſt amor, ne noceat; non premendum odium, ne proſit. Eadem Caeſar quae ſenatus probat improbatque. vos ille praeſentes, vos etiam abſentes in conſilio habet. Tertio conſules fecit, quos vos elegeratis: & fecit hoc ordine, quo electi a vobis erant. Magnus 6
vterque honor veſter, ſiue eosdem maxime diligit, quos ſcit vobis eſſe cariſſimos; ſiue illis neminem praefert, quamuis aliquem magis amet. Propoſita 7
ſunt ſenioribus praemia, iuuenibus exempla: adeant, frequentent ſecuras tandem ac patentes domos: quisquis probatos ſenatui viros ſuſpicit, hic maxime principem promeretur. Sibi enim accreſcere putat, 8
quod cuique adſtruatur: nullamque in eo gloriam ponit, quod ſit omnibus maior, niſi maximi fuerint, quibus maior eſt. Perſta, Caeſar, in iſta ratione 9
propoſiti, talesque nos crede, qualis fama cuiusque eſt. huic aures, huic oculos intende: ne reſpexeris clandeſtinas exiſtimationes, nulliſque magis quam audientibus inſidiantes ſuſurros. MELIVS omnibus, quam ſingulis creditur. ſinguli enim decipere &

6 honor veſter -- vobis) Alloquitur adhuc Patres Conſcriptos, iisque ait honori eſſe hanc rationem Imperatoris, ſiue ſuo amore eosdem, qui illis cari eſſent, complectatur maxime, atque ideo ornet; ſiue alios habeat cariores, & tamen non praeferat his, quos Senatus probet, cuius adeo iudicio plus quam ſuo tribuat. *Lectionem hic alias fluctuantem damus, qualis e MSS. extra dubitationem a Schwarzio conſtituta eſt.

8 quibus maior eſt) Nempe quo quis maioribus praeeſt, eo ipſe maior eſt.

9 fama cuiusque) Publici & conſtantes hominum ſermones: quamquam definire hoc, & oſtendere, vbi ſuſurri deſinant, vbi incipiat fama, difficile: & quoties fama a ſuſurris oritur? Nimirum prudentia hic etiam opus eſt.

& decipi poſſunt: nemo omnes, neminem omnes fefellerunt.

LXIII. Reuertor iam ad conſulatum tuum.
etſi ſunt quaedam ad conſulatum quidem pertinen-
tia, ante conſulatum tamen. In primis quod comi-
tiis tuis interfuiſti, candidatus, non conſulatus tan-
tum, ſed immortalitatis, & gloriae, & exempli, quod
2 ſequerentur boni principes, mali mirarentur. Vidit
te populus Romanus in illa vetere poteſtatis ſuae ſe-
de: perpeſſus es longum illud carmen comitiorum,
nec iam irridendam moram: conſulque es, vt vnus
3 ex nobis, quos facis conſules. Quotusquisque prin-
cipum antecedentium honorem iſtum aut conſula-
tui habuit, aut populo? Non alii marcidi ſomno he-
ſternaque coena redundantes, comitiorum ſuorum
nuntios operiebantur? Alii ſane peruigiles & inſo-
mnes, ſed intra cubilia ſua illis ipſis conſulibus, a qui-
bus conſules renuntiabantur, exilia & caedem machi-
4 nabantur. O praua & inſcia verae maieſtatis ambitio,
concupiſcere honorem, quem dedigneris, dedignari,
quem concupieris: quumque ex proximis hortis
campum & comitia proſpectes, ſic ab illis abeſſe,
5 tanquam Danubio Rhenoque dirimare! Auerſeris tu
honori tuo ſperata ſuffragia, renuntiarique te con-
ſulum

63, 2 carmen comitiorum) Non preces modo intelligo & Deos rogandi formulas, quas tangit deinde 72, 1, & de quibus copioſe Briſſo. de form. 1, 109: ſed quidquid eſt publicorum & ſolennium verborum, quibus conſtarent comitia. Quamquam enim tum nullae populi partes in deſignandis conſulibus, quod totum principes inuaſerant, tamen ſolennia quaedam obſeruata, vel ex hoc ipſo loco diſcimus.

5 Auerſeris tu) Pergit expoſtulare cum malo aliquo principe.

ciui-

ſulum iuſſiſſe contentus, liberae ciuitatis ne ſimula-
tionem quidem ſerues? Abſtineas denique comitiis,
abſtruſus atque abditus, quaſi illic tibi non conſula-
tus detur, ſed abrogetur imperium? Haec perſuaſio 6
ſuperbiſſimis dominis erat, vt ſibi viderentur princi-
pes eſſe deſinere, ſi quid facerent, tanquam ſenato-
res. Plerique tamen non tam ſuperbia, quam metu
quodam ſubmouebantur. An ſtuprorum ſibi ince- 7
ſtarumque noctium conſcii, auſpicia polluere, ſacra-
tumque campum nefario auderent contaminare ve-
ſtigio? non adeo deos hominesque contemſerant,
vt in illa ſpatioſiſſima ſede hominum deorumque
coniectos in ſe oculos ferre ac perpeti poſſent. Tibi 8
contra & moderatio tua ſuaſit, & ſanctitas, vt te &
religioni deorum & iudiciis hominum exhiberes.

LXIV. Alii conſulatum ante quam acciperent, tu & dum accipis, meruiſti. Peracta erant ſolennia comitiorum, ſi principem cogitares, iamque ſe omnis turba commouerat, quum tu, mirantibus cunctis, accedis ad conſulis ſellam: adigendum te praebes in verba principibus ignota, niſi quum iurare cogerent alios. Vides, quam neceſſarium fuerit

ciuitatis ſimulationem) h. e. ſimulacrum, ſimilitudinem. * *Ciuitatis* pro *ciuitati* e MSS. reſtituit Schwarzius.

6 tanquam Senatores) Vt venirent ad comitia, iisque vel praeſiderent tanquam conſules, vel praeſentes, fieri de ſe ſolennia paterentur.

7 ſacratumque campum) Martis Patri gentis Romuleae, & templis pluribus aliorum quoque Deorum ornatum.

8 religioni deorum) Vt in illum te locum conferres, vbi Dii religioſe culti poſſunt aut amoris in te ſui, aut auerſationis, ſignificationem luculentam edere.

64, 1 commouerat) Ad diſcedendum, quae putaret, tranſacta iam omnia.

conſulatum non recuſare? non putaſſemus iſtud fa-
2 cturum te fuiſſe, ſi recuſaſſes. Stupeo, P. C. nec
dum ſatis aut oculis meis aut auribus credo: atque
identidem me, an audierim, an viderim, interrogo.
Imperator ergo, & Caeſar, & Auguſtus, Pontifex
maximus, ſtetit ante gremium conſulis? ſeditque
conſul principe ante ſe ſtante: & ſedit inturbatus,
3 interritus, & tanquam ita fieri ſoleret? Quin etiam
ſedens ſtanti praeiuit iusiurandum, & ille iurauit,
expreſſit, explanauitque verba, quibus caput ſuum,
domum ſuam, ſi ſciens fefelliſſet, deorum irae con-
ſecraret. Ingens, Caeſar, & par gloria tua, ſiue fe-
4 cerint iſtud poſtea principes, ſiue non fecerint. Vl-
lane ſatis praedicatio digna eſt, idem tertio conſu-
lem feciſſe, quod primo? idem principem, quod
priuatum? idem Imperatorem, quod ſub Impera-
tore? Neſcio iam, neſcio, pulchriusne ſit iſtud, quod
prae-

3 *ſtanti praeiuit iusiur.*) Solenne verbum tum aliis ſcriptoribus, tum noſtro praeſertim, quod Index docet. *Scilicet adeo mihi liquidae videbantur rationes I. F. Gronouii, quibus Obſ. 4, 16 p. 261 ſqq. ita hunc locum, vti dedimus, conſtituit, vt dare locum illis quaſi cogerer. Effecit tamen Cl. Schwarzius vti altera lectio, *ſedens praebuit iusiurandum*, tolerabilis videatur. Nimirum *praebere iusiurandum* idem ait ſignificare poſſe quod *praeire*: cum Cic. Verr. 5, 52 *exempla praebere dixerit*, & Ouid. Art. 1, 112 de tibicine, *praebere modum ſaltantibus.*

ſciens fefelliſſet) Solennis formula, *Si ſciens fallo*, nota omnibus vel ex Cic. fam. 7, 1. *Quare hic etiam poſitam a Plinio, *ſcienterque* illud, quod habent plerique libri, librario deberi, poſt viros ſummos, Gronouium praeſertim, arbitror.

4 *tertio conſulem-primo*) Non habuit ergo rationem Plinius Varroniani praecepti apud Gell. 10, 1 ex quo *primum, tertium*, dicendum erat. Scilicet dubitabat, quod ibidem docet Gellius, iam Cicero. *Forte Plinius eadem ſapientia vſus erat, quae ibi commendatur, ſcripſeratque *I*, vel. *pri. III*, vel *tert.* ac debetur terminatio addita librariis.

praeeunte

praeeunte nullo, an hoc, quod alio praeeunte iuraſti.

LXV. In roſtris quoque ſimili religione ipſe te
legibus ſubiecisti: legibus, Caeſar, quas nemo prin-
cipi ſcripſit. Sed tu nihil amplius vis tibi licere,
quam nobis: ſic fit, vt nos tibi plus velimus. Quod
ergo nunc primum audio, nunc primum diſco, NON
eſt princeps ſupra leges, ſed leges ſupra principem:
idem Caeſari conſuli, quod caeteris non licet: iurat 2
in legem attendentibus diis; nam cui magis, quam
Caeſari attendant? iurat obſeruantibus his, quibus
idem iurandum eſt. Non ignarus alioqui, nemini
religioſius, quod iurauerit, cuſtodiendum, quam cu-
ius maxime intereſt, non peierari. Itaque & abitu-
rus conſulatu iuraſti, te nihil contra leges feciſſe.
Magnum hoc erat, quum promitteres; maius, poſt-
quam praeſtitiſti. Iam toties procedere in roſtra, 3
inaſcenſumque illum ſuperbiae principum locum te-
rere, hic ſuſcipere, hic ponere magiſtratus, quam di-
gnum te, quamque diuerſum conſuetudine illorum,
qui pauculis diebus geſtum conſulatum, immo non

praeeunte nullo) Captare videtur, quod hoc ſaeculo primum in re ſeria fieri coepit, acumen in verbo ambiguo: *praeeunte nullo*, ſine exemplo: nam Auguſti nimis remotum eſt: *praeeunte alio* h. e. dictante. Erudite Gronouius l. c. duplex ſignificari iusiurandum putat, quorum alterum *praeeunte alio* dedit, ſub auſpicia muneris, alterum *nullo praeeunte* cum deponeret. Sed ita priore loco, & obſcuriuſcule, commemoraret iusiurandum poſterius, de quo deinde, c. 65, 2.

65, 1 In roſtris) In quibus forte denuo populo fidem ſuam ſolenniter adſtringere ſolebant, adito magiſtratu.

Quod ergo) * Sic legendum pro *ego* docet e MSS. Schwarzius.

2 *cuius maxime intereſt*) Comparare iuuat hoc *intereſt* cum loco Taciti, quem laudauimus ad II, 3.

geſtum, abiiciebant per edictum. Hoc pro concione, pro roſtris, pro iure iurando: ſcilicet vt primis extrema congruerent: vtque hoc ſolo intelligerentur ipſi conſules fuiſſe, quod alii non fuiſſent.

LXVI. Non transſiliui, Patres Conſcripti, Principis noſtri conſulatum; ſed eundem in locum contuli, quidquid de iure iurando dicendum erat. Neque enim, vt in ſterili ieiunaque materia, eandem ſpeciem laudis diducere ac ſpargere, atque identidem
2 tractare debemus. Illuxerat primus conſulatus tui
dies, quo tu curiam ingreſſus, nunc ſingulos, nunc
vniuerſos adhortatus es reſumere libertatem, capeſ-
ſere quaſi communis imperii curas, inuigilare publi-
3 cis vtilitatibus & inſurgere. Omnes ante te eadem
iſta dixerunt, nemini tamen ante te creditum eſt.
Erant ſub oculis naufragia multorum, quos inſidioſa tranquillitate prouectos improuiſus turbo perculerat. Quod enim tam infidum mare, quam blanditiae principum illorum, quibus tanta leuitas, tanta fraus, vt faci-

4 *Hoc pro conc.*) Hoc ſolum edictum vicem praeſtare debebat in illis Imperatoribus omnium reliquorum ſolennium.

66, 1 Non transſiliui) Parat ſibi auctor tranſitum, ſ. reditum potius ad acta tertii conſulatus Traiani hoc modo. Dixi de iureiurando Principis, quo conſulatum depoſuit inuitante me iureiurando quo illum ſuſcepit: ſed *non* id eo ſilentio praeterii & *transſiliui* ipſum *conſulatum*: quin nunc acta illius percenſebo.

2 *inſurgere*) Pulchre hic Lipſius, Animis iterum erectis, quos ſeruitus oppreſſerat. Puto autem iunctum hoc verbum datiuo, *publicis vtilitatibus*, & ſumi ea metaphora quae reſpondeat propriae dictioni, vt illam poſuit V. G. Virg. Aen. 5, 189 *nunc nunc inſurgite remis*. *Inſurgere remis* eſt elato corpore impetum capere, vt eo fortius poſſis *incumbere*.

3 *eadem iſta dixer.*) V. G. Tiberius apud Tac. An. 1, 11 ſed *Plus in oratione tali dignitatis quam fidei erat*. Quam pulchra Neronis oratio apud eund. An. 13. 4 Sed *nec defuit fides*: initio nimirum.

facilius

facilius eſſet iratos, quam propitios habere? Te ve-
ro ſecuri & alacres, quo vocas, ſequimur. Iubes 4
eſſe liberos; erimus. Iubes, quae ſentimus, prome-
re in medium*; proferemus. neque enim adhuc
ignauia quadam & inſito torpore ceſſauimus: ter-
ror, & metus, & miſera illa ex periculis facta pru-
dentia monebat, vt a republica (erat autem omnino
nulla res publica) oculos, aures, animos auerteremus.
At nunc tua dextera tuisque promiſſis freti & inni- 5
xi, obſepta diutina ſeruitute ora reſeramus, frena-
tamque tot malis linguam reſoluimus. Vis enim
tales eſſe nos, quales iubes, nihilque exhortationibus
tuis fucatum, nihil ſubdolum denique, quod creden-
tem fallere paret, non ſine periculo fallentis. NE-
QVE enim vnquam deceptus eſt princeps, niſi qui
prius ipſe decepit.

LXVII. Equidem hunc parentis publici ſen-
ſum, tum ex oratione eius, tum pronuntiatione ipſa
perſpexiſſe videor. Quae enim illa grauitas ſenten-
tiarum? quam inaffectata veritas verborum? quae
aſſeueratio in voce? quae affirmatio in vultu? quan-
ta in oculis, habitu, geſtu, toto denique corpore, fi-
des? Tenebit ergo ſemper, quod ſuaſerit: ſcietque 2
nos, quoties libertatem, quam dedit, experiemur, ſi-
bi parere. Nec verendum eſt, ne incautos putet, ſi 3
fidelitate temporum conſtanter vtamur, quos me-

Qq 4 minit

facilius eſſet) Facilius, ad euitandum malum, ad ferendum. Domitiani praeſertim nota perfidia. *Erat enim*, teſte Sueto. 11, *non ſolum magnae, ſed & callidae inopinataeque ſaeuitiae.* Subiicit exempla. * Non eſt opus *facilius* cum Lipſio mutare in *felicius*.

67, 1 ex oratione) * Sic pro *exhortatione* ſcribendum ſuaſerat Lipſius: nunc firmatum eſt libro Schwarzii.

3 *Nun-*

minit ſub malo principe aliter vixiſſe. Nuncupare
vota & pro aeternitate imperii, & pro ſalute ciuium?
immo pro ſalute principum, ac propter illos pro aeter-
4 nitate imperii ſolebamus. Haec pro imperio no-
ſtro, in quae ſint verba ſuſcepta, operae pretium eſt
annotare: SI BENE REM PVBLICAM ET
EX VTILITATE OMNIVM REXERIS.
Digna vota, quae ſemper ſuſcipiantur, ſemperque
5 ſoluantur. Egit cum diis, ipſo te auctore, Caeſar,
respublica, vt te ſoſpitem incolumemque praeſtarent,
ſi tu caeteros praeſtitiſſes: ſi contra; illi quoque a
cuſtodia tui capitis oculos dimouerent, teque relin-
6 querent votis, quae non palam ſuſciperentur. Alii
ſe ſuperſtites reipubl. optabant, faciebantque: tibi
ſalus tua inuiſa eſt, ſi non ſit cum reipublicae ſalute
coniuncta. Nihil pro te pateris optari, niſi expe-
diat optantibus: omnibusque annis in conſilium de
te deos mittis; exigisque, vt ſententiam ſuam mu-
7 tent, ſi talis eſſe deſieris, qualis electus eſt. Sed in-
genti

3 *Nuncupare vota*) Dies ſolennis huic publicae cerimoniae dictus III Non. Ian. Vid. de tota re copioſe Lipſ. ad Tac. An. 16, 22 ſ. Exc. B. & Caſaub. ad Spartia. Adria. c. 24 p. 205. Hack. De memoria eorum in numinis Spanh. diſſ. 13 p. 525.

3 *& pro ſalute ciuium?*) Puto per interrogationem pro lata haec verba, quaſi dicat: *Solebamus vota nuncupare* primo *pro aeternitate imperii*, an expectas, qui legis, *& pro ſalute ciuium?* Immo aliter ſe res habet: *pro ſalute principum, & propter illos* demum *pro aeternitate imperii*, quaſi non ipſi propter imperium eſſent, ſed imperium propter ipſos.

4 *pro imperio noſtro*) Pro Traiani noſtri imperio. *Neque tamen diſſimulo, me multo malle, *pro Imperatore noſtro:* ad hunc enim pertinet formula, *Si bene — rexeris*. Et quam facilis hic error? Aliquis per compendium ſcripſit *Imp.* vltimas literas infeliciter alter ſuppleuit. *

5 *tui capitis*) *Sic pro *corporis* MSS. plures apud Schwarzium.

8 *Prae-*

Digitized by Google

genti conſcientia, Caeſar, paciſceris cum diis, vt te, ſi mereberis ſeruent: quum ſcias, an merearis, neminem magis, quam deos ſcire. Nonne vobis, P. 8
C. haec diebus ac noctibus agitare ſecum videtur? Ego quidem in me, ſi omnium vtilitas ita poſceret, etiam praefecti manum armaui: ſed ne deorum quidem aut iram, aut negligentiam deprecor: quaeſo immo & obteſtor, ne vnquam pro me vota res publica inuita ſuſcipiat; aut ſi ſuſceperit inuita, ne debeat.

LXVIII. Capis ergo, Caeſar, ſalutis tuae glorioſiſſimum fructum ex conſenſu deorum. Nam quum excipias, vt ita DEMVM TE DII SERVENT, SI BENE REMPVBLICAM ET EX VTILITATE OMNIVM REXERIS: certus es, te bene rempublicam gerere, quum ſeruent. Ita- 2
que ſecurus tibi & laetus dies exit, qui principes alios cura & metu diſtinebat: quum ſuſpenſi & attoniti,

8 Praefecti manum) Digniſſimum factum quod proponamus ipſis verbis, quae habet e Dione Xiphili. p. 778, A. Ὅτε πρῶτον τῷ μέλλοντι τῶν δορυφόρων ἐπάρξειν τὸ ξίφος, ὃ παραζώννυσθαι αὐτὸν ἐχρῆν, ὤρεξεν, ἐγύμνωσέ τε αὐτὸ, καὶ ἀνατείνας ἔφη, Λαβὲ τοῦτο τὸ ξίφος, ἵνα ἂν μὲν καλῶς ἄρχω, ὑπὲρ ἐμοῦ, ἂν δὲ κακῶς, κατ' ἐμοῦ χρήσῃ. *Praefectus* igitur, de quo hic ſermo eſt, eſt *Praetoriarum cohortium* ſ. *Praetorii.*

68, 1 quum excipias) Huic verbo locum eſſe, quoties conditio ponitur, aut nominatim aliquid cauetur, alias oſtendimus. Vid. auunculus noſtri 29, 1 ſ. 8 *Quum Graecos Italia pellerent, excepiſſe medicos*, h. e. nominatim illos incluſiſſe, &, ne quis eximios illos haberet, cauiſſe.

2 laetus dies) Ipſe dies votorum III Non. Ian. de quo ad 67, 3.

exit) Iuuat hic quaſi expiare commiſſum ſuperioris editionis, vbi *erit* irrepſerat, cum dudum *exit* ex optimis libris reſtitutum & a Cl. Schwarzio firmatum ſit.

ſerui-

niti, parumque confiſi patientia noſtra, hinc atque
3 inde publicae ſeruitutis nuntios exſpectarent. Ac
ſi forte aliquos flumina, niues, venti praepediſſent,
ſtatim hoc illud eſſe credebant, quod merebantur;
nec erat diſcrimen vllum pauoris: propterea quod,
QVVM a malo principe tanquam ſucceſſor timea-
tur, quisquis eſt dignior, quum ſit nemo non di-
4 gnior, omnes timentur. Tuam ſecuritatem non
mora nuntiorum, non literarum tarditas differt.
ſcis tibi vbique iurari, quum ipſe iuraueris omnibus.
5 Nemo hoc ſibi non praeſtat. amamus quidem te,
in quantum mereris; iſtud tamen non tui facimus
amore, ſed noſtri: nec vnquam illuceſcat dies, quo
pro te nuncupet vota non vtilitas noſtra, ſed fides,
6 Caeſar. TVRPIS tutela principis, cui poteſt im-
putari. Queri libet, quod in ſecreta noſtra non in-
7 quirant principes, niſi quos odimus. Nam ſi ea-
dem cura bonis, quae malis eſſet, quam vbique ad-
mirationem tui, quod gaudium exſultationemque de-
prehenderes? quos omnium cum coniugibus ac li-
beris, quos etiam cum domeſticis aris focisque ſer-
mones? Scires molliſſimis illis auribus parci. & alio-
qui, quum ſint odium amorque contraria, hoc per-
quam ſimile habent, quod IBI intemperantius ama-
mus bonos principes, vbi liberius malos odimus.

LXIX. Cepiſti tamen & affectus noſtri & iudicii experimentum, quantum maximum praeſens capere

ſeruitutis nuntios) Literas Praeſidum de votis ſolutis & nuncupatis, quales ad ipſum Traianum Plinii 10, 44, quamquam non nuntiae ſeruitutis.

5 *ſibi non praeſtat*) Vid. 48, 2.

ſed fides) Omnino etiam *fides*, verum non ſola. Ita ſaepe loquimur.

69, 2

capere potuiſti, illo die, quo ſolicitudini pudorique
candidatorum ita conſuluiſti, ne vllius gaudium alte-
rius triſtitia turbaret. Alii cum laetitia, alii cum ſpe
receſſerunt: multis gratulandum, nemo conſolan-
dus fuit. Nec ideo ſegnius iuuenes noſtros exhor- 2
tatus es, Senatum circumirent, ſenatui ſupplicarent,
atque ita a principe ſperarent honores, ſi a ſenatu
petiſſent. Quo quidem in loco, ſi quibus opus ex- 3
emplo, adieciſti, vt te imitarentur. Arduum, Cae-
ſar, exemplum, & quod imitari non magis quisque
candidatorum, quàm principum poſſit. Quis enim
vel vno die reuerentior ſenatus candidatus, quam tu,
tum omni vita, tum illo ipſo tempore, quo iudicas
de candidatis? An aliud a te, quam ſenatus reueren- 4
tia obtinuit, vt iuuenibus clariſſimae gentis, debitum
generi honorem, ſed antequam deberetur, offerres?
Tandem ergo nobilitas non obſcuratur, ſed illuſtra- 5
tur a principe: tandem illos ingentium virorum
nepotes, illos poſteros libertatis, nec terret Caeſar,
nec pauet: quin immo feſtinatis honoribus amplifi-
cat atque auget, & maioribus ſuis reddit. ſi quid vs-
quam ſtirpis antiquae, ſi quid reſiduae claritatis; hoc
amplexatur, & refouet, & in vſum reipublicae pro-
mit. Sunt in honore hominum, & in honore fa- 6
mae

69, 2 Senatum circumirent) Rogandi & prénſandi cauſſa vt Cic. Att. 14, 21 *Atticum circumire veteranos.* Sic Liu. 1, 47 vbi *circumire & prenſare* coniunguntur. * Magno MSStorum conſenſu probata vox, & apprime ad h. l. conuenniens recte reſtituta a Schwarzio pro *Conſulatum.*

6 in honore famae) * Elegantius longe nobis quoque, vt iam Lipſio, ad Tac. Hiſt. 3, 36 videtur, ſi eſſet, *in ore famae.* Poſt verba *indulgentia Caeſaris,* deeſſe *extracta* vel ſimile quid, idem notat Lipſius. Sed poteſt tamen *ex tenebris* ſignificare poſt tenebras; & ablatiuus *indulgentia* ad ipſum *ſunt* referri.

70, 1 Pro-

mae magna nomina ex tenebris obliuionis, indulgentia Caeſaris, cuius eſt, vt nobiles & conſeruet, & efficiat.

LXX. Praefuerat prouinciae quaeſtor vnus ex
candidatis, inque ea ciuitatis ampliſſimae reditus
2 egregia conſtitutione fundauerat. Hoc ſenatui al-
legandum putaſti. cur enim te principe, qui generis
tui claritatem virtute ſuperaſti, deterior eſſet con-
ditio eorum, qui poſteros habere nobiles mererentur,
quam eorum, qui parentes habuiſſent? O te dignum,
qui de magiſtratibus noſtris ſemper haec nunties, nec
poenis malorum, ſed bonorum praemiis bonos fa-
3 cias! Accenſa eſt iuuentus, erexitque animos ad ae-
mulandum, quod laudari videbat: nec fuit quis-
quam, quem non haec cogitatio ſubiret, quum ſci-
ret, quidquid a quoque in prouinciis bene fieret,
4 omnia te ſcire. Vtile eſt, Caeſar, & ſalutare praeſi-
dibus prouinciarum, hanc habere fiduciam: paratum
eſſe ſanctitati, induſtriae ſuae maximum praemium,
5 iudicium principis, ſuffragium principis. Adhuc
autem quamlibet ſincera rectaque ingenia, etſi non
detorquebat, hebetabat tamen miſera, ſed vera repu-
tatio.

70, 1 *Prouinciae quaeſtor*) Fuerunt etiam *quaeſtoriae prouinciae* ſ. procurationes per Italiam, de quibus laudati Schwarzio Lipſ. ad Tac. An. 4, 27 & Noriſ. ad Cenot. Piſa. 1, 36. Nihil tamen impedit, quo minus potuerit etiam quaeſtorem Plinius intelligere Pro-Conſularis vel alterius prouinciae, qui vel ſub maiore Magiſtratu, vel, commendatam ſibi ab eo abſente, Prouinciam dum curat, *reditus ampliſſimae ciuitatis fundarit* i. e. conſtituerit.

4 *praeſidibus prouinciarum*) Solisne *praeſidibus*? quin vel maxime prouinciis. Nimirum de his deinde ſ. 8 *Prouinciis quoque* &c. * Alias pronum fuerit cum Schwarzio legere *praeſides*.

6 *Vides*

tatio. Vides enim: ſi quid bene fecero, neſciet 6
Caeſar; aut ſi ſcierit, teſtimonium non reddet. Ita 7
eadem illa ſeu negligentia, ſeu malignitas principum,
quum male conſultis impunitatem, recte factis nul-
lum praemium polliceretur: nec illos a crimine, &
hos deterrebat a laude. At nunc, ſi bene aliquis 8
prouinciam rexerit, huic quaeſita virtute dignitas of-
fertur. Patet enim omnibus honoris & gloriae cam-
pus: ex hoc quisque, quod cupit, petat; & aſſecu-
tus, ſibi debeat. Prouinciis quoque in poſterum, &
iniuriarum metum, & accuſandi neceſſitatem remi-
ſiſti. Nam ſi profuerint, quibus gratias egerint, de
nullo queri cogentur. & alioqui liquet, nihil magis
prodeſſe candidato ad ſequentes honores, quam per-
actos. Optime magiſtratus, magiſtratu, honore ho-
nor petitur. Volo ego, qui prouinciam rexerit, 9
non tantum codicillos amicorum, nec vrbana con-
iuratione eblanditas preces, ſed decreta coloniarum,
decreta ciuitatum alleget. Bene ſuffragiis conſula-
rium

6 *Vides enim*) Incipit hic ἠθοποιΐα magiſtratus alicuius prouincialis, animum ſuum alloquentis, *Vides enim* &c. *Sed fateor, me nondum concoquere illud *vides enim* poſſe, & ſuſpicari, primo poſt nomen *reputatio* poſitum eſſe ab aliquo, quin ab ipſo forte auctore, *videlicet*: illud deinde ita corruptum. Sed neque ſic mihi ſatisfacio.

8 *Si profuerint*) *Si* prouinciae his *quibus* bene de ſe meritis *gratias egerint*, illo ipſo ſuo teſtimonio apud Imperatorem *profuerint*; incitabuntur ad ſimilem gloriam alii: eaque cauſſa ita ſe gerent, vt *de nullo queri cogantur* in poſterum prouinciae. *Seruaui igitur *profuerint* quod habent antiquae editiones. *Praefuerint* praefert ex MSS. Cl. Schwarzius, quem alioquin in hoc loco conſtituendo libenter ſecutus ſum.

liquet) *Verbum loco manco ſanando inſertum a Lipſio: cui ſubſtituere eodem iure licebit *debet*, quod ſententiae magis conuenire videtur.

9 *Bene ſuffragiis*) Inter ſuffragia ſenatus, in quo principem

rium virorum vrbes, populi, gentes inſeruntur. Efficaciſſimum pro candidato genus eſt rogandi, gratias agere.

LXXI. Iam quo aſſenſu ſenatus, quo gaudio
exceptum eſt, quum candidatis, vt quemque nominaueras,
oſculo occurreres? deuexus quidem in pla-
2 num, & quaſi vnus ex gratulantibus. Te mirer ma-
gis, an improbem illos, qui effecerunt, vt iſtud ma-
gnum videretur? quum velut affixi curulibus ſuis
manum tantum, & hanc cunctanter & pigre, & im-
3 putantibus ſimiles, promerent. Contigit ergo ocu-
lis noſtris inſolita facies, principis aequati candidatis
& ſimul ſtantis: contigit intueri parem accipentibus
4 honore, honorem qui dabat. Quod factum tuum
a cuncto ſenatu quam vera acclamatione celebratum
eſt, TANTO MAIOR, TANTO AVGV-
STIOR! Nam CVI nihil ad augendum faſtigi-
um ſupereſt, hic vno modo creſcere poteſt, ſi ſe ipſe
5 ſubmittat, ſecurus magnitudinis ſuae. Neque enim
ab vllo periculo fortuna principum longius abeſt,
quam ab humilitatis. Mihi quidem non tam hu-
manitas tua, quam intentio eius admirabilis videba-
tur.

cipem locum habent viri conſulares, bene & decore inſeruntur vrbes, populi, gentes, ſuum praeſidem laudantes. Fuiſſe autem tum in magiſtratibus eligendis maiores partes Senatus; nullas, ſi a ſolennibus quibusdam vmbris diſceſſeris, populi: vel ex hoc ipſo libello ſatis conſtat. *Hanc Lipſii coniecturam, probatam Schwarzio, praeferendam ego quoque arbitror lectioni librorum. *Ne — inſerantur*, etiamſi *Ne* illud vel *nae* aſſeuerandi ſenſu ſumas.

71, 3 principis aequati) *Nihil melius factu occurrebat, quam dare hunc locum, qualem e libris, vitioſis quidem omnibus, ſed tamen concinnauit commode Cl. Schwarzius: a quo varietatem omnem, & rationes lectionis huius licet repetere.

5 intentio eius) Gradus ille ingens diligentiae, quem in ea

tur. Quippe quum orationi oculos, vocem, manum 6
commodares: vt ſi alii eadem iſta mandaſſes, omnes
comitatis numeros obibas. Atque etiam, quum ſuf-
fragatorum nomina, honore, quo ſolent, exciperen-
tur: tu quoque inter excipientes eras, & ex ore prin-
cipis ille ſenatorius aſſenſus audiebatur. Quodque 7
apud principem perhibere teſtimonium merentibus
gaudebamus, perhibebatur a principe. Faciebas er-
go quum diceres, OPTIMOS: nec ipſorum mo-
do vita a te, ſed iudicium ſenatus comprobabatur,
ornarique ſe non illos magis, quos laudabas, laeta-
batur.

LXXII. Nam quod precatus es, vt illa ipſa ordinatio comitiorum bene ac feliciter euenerit NOBIS, REI PVBLICAE, TIBI; nonne tale eſt, vt nos hunc ordinem votorum conuertere debeamus? deos denique obſecrare, vt omnia, quae facis,

ea adhibuiſti; qui etiam inter agendum, occupatis, in oratione de candidatorum commendatione habenda, cum voce etiam oculis & manibus, tamen omnes illas comitatis & humanitatis demonſtrationes ederes; quaſi, mandato alii dicendi officio, nihil aliud iam quam priuati gratulatoris officio fungereris: idque vsque eo, vt cum nominatis a te, qui vnumquemque Candidatum commendaſſent, acclamationis ſolitae honor a Senatoribus reliquis haberetur, VIR OPTIMVS EST &c. eoque interpellaretur tua actio, ipſe quoque vocis tuae eundem honorem adderes, plauſusque & aſſenſum ſenatorium orationi tuae interſereres.

7 *ornarique ſe)* *Se* eſt ablatiuus caſus pendens a *magis*. Senatus laetabatur, candidatos quos laudabat Traianus, *non magis ſe*, vel quam ſe, ornari: h. e. ſe aeque atque illos, illis laudibus, illa iudicii ſui comprobatione ornari. *Itaque nihil ex recepta lectione iam muto. Cl. Schwarzius malit, *qui ornari ſe, non illos magis, quos laudabas, laetabatur.*

72, 1 *quod precatus es)* Precationis eiusmodi formulam ſ. *ſolennem comitiorum precationem*, vt ibi vocatur, habemus in principio orationis pro Murena.

facis, quaeque facies, proſpere cedant TIBI, REI PVBLICAE, NOBIS? vel, ſi breuius ſit optandum, vt VNI TIBI? in quo & res publica & nos
2 ſumus. Fuit tempus, ac nimium diu fuit, quo alia aduerſa, alia ſecunda, principi & nobis: nunc communia tibi nobiſcum tam laeta, quam triſtia: nec magis ſine te nos eſſe felices, quam tu ſine nobis,
3 potes. An, ſi poſſes, in fine votorum adieciſſes, vt ita precibus tuis dii annuerent, ſi iudicium noſtrum mereri perſeueraſſes? Adeo nihil tibi amore ciuium antiquius, vt ante a nobis, deinde a diis; atque ita
4 ab illis amari velis, ſi a nobis ameris. Et ſane priorum principum exitus docuit, NE a diis quidem amari, niſi quos homines ament. Arduum erat, has precationes tuas laudibus adaequare: adaequaui-
5 mus tamen. Qui amoris ardor, qui ſtimuli, quae faces illas nobis acclamationes ſubiecerunt? Non noſtri, Caeſar, ingenii, ſed tuae virtutis tuorumque meritorum voces fuerunt: quas nulla vnquam adulatio
6 inuenit, nullus cuiusquam terror expreſſit. Quem ſic timuimus, vt haec fingeremus? quem ſic amauimus, vt haec fateremur? Noſti neceſſitatem ſeruitutis: quando ſimile aliquid audiſti, & quando di-
7 xiſti? MVLTA quidem excogitat metus; ſed quae appareant quaeſita ab inuitis: aliud ſolicitudinis, aliud ſecuritatis ingenium eſt; alia triſtium inuentio, alia gaudentium: neutrum ſimulationes expreſſerint. Habent ſua verba miſeri, ſua verba felices: vtque maxime eadem ab vtrisque dicantur, aliter dicuntur.

LXXIII.

7 *vtque maxime*) Licet eadem verba dicuntur a felicibus, quae a miſeris; tamen *aliter*, alio vultu, ſono, ſpiritu, dicuntur.

LXXIII. Teſtis ipſe es, quae in omnium ore
laetitia. non amictus cuiquam, non habitus, quem
modo extulerat. inde reſultantia vocibus tecta, ni-
hilque tantis clamoribus ſatis clauſum. Quis tunc 2
non e veſtigio ſuo exſiluit? quis exſiluiſſe ſenſit?
Multa fecimus ſponte, plura inſtinctu quodam & im-
perio. Nam GAVDIO quoque cogendi vis in- 3
eſt. Num ergo modum ei tua ſaltem modeſtia im-
poſuit? nam quanto magis a te reprimebatur, exar-
ſimus, non contumacia, Caeſar. Sed vt in tua po-
teſtate eſt, an gaudeamus; ita in quantum, nec in no-
ſtra. Comprobaſti & ipſe acclamationum noſtra- 4
rum fidem, lacrymarum tuarum veritate. Vidimus
humeſcentes oculos tuos, demiſſumque gaudio vul-
tum, tantumque ſanguinis in ore, quantum in animo
pudoris. Atque hoc magis incenſi ſumus, vt preca- 5
remur, ne quando tibi non eadem cauſſa lacrymarum,
vtque nunquam frontem tuam abſtergeres. Hoc 6
ipſum

cuntur. *Lipſii coniectura firmata a Schwarzio. Al. *vtque iam maxime ab vtrisque dicantur*, omiſſis reliquis: quae ſi plane teſtimonio veteris libri careant, (ſed habet tamen Cuſpinianus) legere forte ita praeſtiterit: *vt quum maxime eadem ab vtrisque dicantur*. Sic in praecedenti membro in primis eleuanda pronuntiando fuerit vox *ſua*, i. e. propria, diuerſa ab aliis.

73, 1 non amictus) Brachiis prae gaudio iactatis toga defluit.

reſultantia vocibus tecta) Hypallage, pro *reſultantes tectis voces*. Sic Virg. Aen. 5, 150 *Pulſati colles clamore reſultant.* Proprie & ordinate auunculus noſtri 11, 19 ſ. 21 Apibus *inimica eſt & echo reſultante ſono.*

2 imperio) Imperioſa quadam vi gaudii. Nempe *ſponte* ſignificat hic lene quiddam & blandum; *inſtinctus*, *imperium*, vehementiorem motum, & cui reſiſti non poteſt. Hinc ſtatim *cogendi vim* tribuit gaudio. *Itaque non eſt opus, quod aliquando putabam, legere *impetu*: Vt *impetus* & *inſtinctus* copulantur Tac. A. 14, 16.

5 frontem tuam abſtergeres) Nunquam perfricares fron-

 tem,

ipſum templum, has ſedes nobis quaſi reſponſuras interrogemus, viderintne vnquam principis lacrimas? at ſenatus ſaepe viderunt. Oneraſti futuros principes: ſed & poſteros noſtros. Nam & hi a principibus ſuis exigent, vt eadem audire mereantur: & illi, quod non audiant, indignabuntur.

LXXIV. Nihil magis poſſum proprie dicere, quam quod dictum eſt a cuncto ſenatu: O TE FELICEM! quod quum diceremus, non opes tuas, ſed animum mirabamur. EST enim demum vera
2 felicitas; felicitate dignum videri. Sed cum multa illo die dicta ſunt ſapienter & grauiter, tum vel inprimis hoc, CREDE NOBIS, CREDE TIBI. Magna hoc fiducia noſtri, maiore tamen tui diximus. Alius enim fortaſſe alium, ipſum ſe nemo deceperit. Introſpiciat modo vitam, ſeque quid
3 mereatur, interroget. Proinde dabat vocibus noſtris fidem apud optimum principem, quod apud malos detrahebat. Quamuis enim faceremus, quae amantes ſolent: illi tamen, non amari ſe, credebant
4 ſibi. Super haec precati ſumus, vt SIC TE AMARENT DII, QVEMADMODVM TV NOS.

Quis

tem, pudorem poneres. Dixit de lacrimis, dixit de pudore: infert de vtroque. * Sententia igitur ſatis commoda. Vnde verbum *abſtergeres*, quod per duo ſaecula hic legitur, in MSS. autem non comparet, pedem intulerit, non dixerim.

6 oneraſti) Vid. ad 24, 1.

74, *1 animum mirabamur*) Felicitate dignum, felicitatis capacem: huc referuntur proxima, *Eſt enim — videri.*

3 dabat fidem) i. e. faciebat, rara ſignificatione: loquitur autem de conſcientia principis. Diuine Plutarchus de diſcr. adulat. n. 129 Ἡ οἴκοθεν κρίσις ἀντιμαρτυροῦσα, καὶ μὴ προσδεχομένη τὸν ἔπαινον, ἀπαθής ἐστι, καὶ ἄθικτος, καὶ ὑπὸ τοῦ κολακεύοντος ἀνάλωτος.

4 *Quis*

Quis hoc aut de ſe, aut principi diceret mediocriter amanti? Pro nobis ipſis quidem haec fuit ſumma votorum: vt NOS SIC AMARENT DII, QVOMODO TV. Eſtne verum, quod inter iſta clamauimus, O NOS FELICES! Quid enim felicius nobis, quibus non iam illud optandum eſt, vt nos diligat princeps: ſed dii, quemadmodum
princeps? Ciuitas religionibus dedita, ſemperque 5
deorum indulgentiam pietate merita, nihil felicitati ſuae putat adſtrui poſſe, niſi vt dii Caeſarem imitentur.

LXXV. Sed quid ſingula conſector & colligo? quaſi vero aut oratione complecti, aut memoria conſequi poſſim, quae vos, P. C. ne qua interciperet obliuio, & in publica acta mittenda, & incidenda in
aere cenſuiſtis? Ante, orationes principum tantum 2
eiusmodi genere monumentorum mandari aeternitati ſolebant: acclamationes quidem noſtrae parie-

4 *Quis hoc --- amanti*) Hoc membrum non loco poſitum tenebrarum aliquid orationi offudiſſe puto; reponendum poſt alteram formulam, *Nos ſic amarent Dii, quomodo tu*, ſcil. nos amas. Nam ſic demum recte infertur, *Quis hoc* poſterius *de ſe*; *aut* vtrumque hoc *principi diceret mediocriter amanti?* Dicas, quidni? Habeat ſibi, ſi mediocriter amat: ſciat ad ſe non pertinere vota noſtra. At periculoſum eſt ita agere cum principe, vt cum muſtela in farina latente mus ille apud Phaedrum 4, 1 retorridus, *Sic valeas, vt farina es, quae iaces.*

Eſtne verum) Nonne eſt verum? Vid. ad 56, 2.

75, 1 in publica acta mitt.) Ab eo tempore non minima pars hiſtoriae Auguſtae illis in Senatu acclamationibus continetur. Vid. v. g. Vopiſci Tacitus c. 5 vbi inter illas acclamationes etiam interiectum, *dixerunt decies, dixerunt vicies, dixerunt tricies.*

2 *orationes principum*) Adhuc supereſt, ſuperfuit certe Briſſonii aetate, qui eam retulit form 2, 170 p. 250 Conr. tabulae aeneae bona pars, in qua inciſa oratio Claudii Caeſaris in Senatu:

tibus curiae claudebantur. Erant enim, quibus nec
3 ſenatus gloriari, nec princeps poſſent. Has vero &
in vulgus exire, & poſteris prodi, cum ex vtilitate,
tum ex dignitate publica fuit. Primum, vt orbis
terrarum pietatis noſtrae adhiberetur teſtis & con-
ſcius: deinde, vt manifeſtum eſſet, audere nos de
bonis malisque principibus, non tantum poſt ipſos
iudicare: poſtremo, vt experimento cognoſceretur,
& ante nos gratos, ſed miſeros fuiſſe; quibus eſſe
4 nos gratos probare antea non licuit. At qua con-
tentione, quo niſu, quibus clamoribus expoſtulatum
eſt; ne affectus noſtros, ne tua merita ſupprimeres?
denique, vt in poſterum exemplum prouideres?
5 Diſcant & principes acclamationes veras falſasque
diſcernere, habeantque muneris tui, quod iam deci-
pi non poterunt. Non inſtruendum illis iter ad bo-
nam famam, ſed non deſerendum: non ſubmouen-
da adulatio; ſed non reducenda eſt. Certum eſt,
& quae facere, & quae debeant audire, ſi faciant.
6 Quid nunc ego ſuper ea, quae ſum cum toto ſenatu
precatus, pro ſenatu precer? niſi vt haereat animo
tuo gaudium, quod tunc oculis protuliſti. Ames
illum diem, & tamen vincas: noua merearis, noua
audias: eadem enim dici, niſi ob eadem facta, non
poſſunt.

LXXVI.

Senatu: habetur eadem Grut. p. 502.

3 non tantum poſt ipſos) Parum hoc validum: adhuc enim de ſolo Traiano acclamationes publicatae, bono principe, & ad laudem eius pertinentes. Parum poſtea quoque auſus eſt in hoc genere Senatus, contra viuos quidem & florentes.

gratos ſed miſeros) Hoc ad Principes referri non poteſt, ſed ad alios bene de Senatu meritos.

6 ames - vincas) Cum iu- cundi-

LXXVI. Iam quam antiquum, quam conſulare, quod triduum totum ſenatus ſub exemplo tui ſedit, quum interea nihil praeter conſulem ageres? Interrogauit quisque, quod placuit: diſſentire, diſcedere, & copiam iudicii ſui reipubl. facere, tutum fuit; conſulti omnes, atque etiam dinumerati ſumus: vicitque ſententia non prima, ſed melior. At quis antea loqui, quis hiſcere audebat, praeter miſeros illos, qui primi interrogabantur? caeteri quidem defixi & attoniti ipſam illam mutam ac ſedentariam aſſentiendi neceſſitatem, quo cum dolore animi, quo cum totius corporis horrore perpetiebantur? Vnus ſolusque cenſebat, quod ſequerentur omnes, & omnes improbarent, in primis ipſe, qui cenſuerat. Adeo NVLLA magis omnibus diſplicent, quam quae ſic fiunt, tanquam omnibus placeant. Fortaſſe Imperator in ſenatu ad reuerentiam eius componebatur: caeterum egreſſus, ſtatim ſe recipiebat in principem, omniaque conſularia officia abigere, negligere, contemnere ſolebat. Ille vero ita conſul, vt ſi tantum conſul foret: nihil infra ſe putabat, niſi quod infra conſulem eſſet. Ac primum, ita domo progrediebatur, vt illum nullus apparatus arrogantiae principalis, nullus praecurſorum tumultus detineret. Vna erat in limine mora, conſultare aues, reuererique numinum monitus. Nemo proturbabatur, nemo ſubmouebatur: tanta viatoribus quies, tantus pudor faſcibus, vt plerumque aliena turba ſubſiſtere & con-

2 3 4 5 6 7 8

cunditate recorderis honoris tibi habiti, & ampliores, ſi fieri poſſit, mereare: hoc enim eſt *vincere illum diem* &c.

76, 1 triduum totum) In cauſſa Marii Priſci. vid. Ep. 2, 11, 18.

9 officium

9 ſulem & principem cogeret. Ipſius quidem offi-
cium tam modicum, tam temperatum, vt antiquus
aliquis magnusque conſul ſub bono principe incede-
re videretur. Iter illi ſaepius in forum, frequenter
tamen & in campum.

LXXVII. Nam comitia conſulum obibat ipſe;
tantum ex renunciatione eorum voluptatis, quantum
2 prius ex deſtinatione capiebat. Stabant candidati
ante curulem principis, vt ipſe ante conſules ſtete-
rat: adigebanturque in verba, in quae paullo ante
ipſe iurauerat princeps: qui tantum putat eſſe in iu-
3 re iurando, vt illud & ab aliis exigat. Reliqua pars
diei tribunali dabatur. Ibi vero quanta religio ae-
quitatis? quanta legum reuerentia? Adibat aliquis
4 vt principem: reſpondebat, ſe conſulem eſſe. Nul-
lius ab eo magiſtratus ius, nullius auctoritas immi-
nuta eſt: aucta etiam. ſiquidem pleraque ad praeto-
res remittebat: atque ita, vt collegas vocaret. Non
quia populare gratumque audientibus, ſed quia ita
5 ſentiebat. Tantum dignationis in ipſo honore po-
nebat, vt non amplius eſſe cenſeret, quod aliquis col-
lega appellaretur a principe, quam quod praetor eſ-
ſet. Ad haec tam aſſiduus in tribunali, vt labore re-
6 fici ac aſſidue reparari videretur. Quis noſtrum
idem curae, idem ſudoris ſumit? quis adeo expeti-
7 tis honoribus aut deſeruit, aut ſufficit? Et ſane ae-
quum

9 *officium tam modicum*) Turba comitantium omnis generis. Sueto. Claud. 2 *Sine ſolenni officio lectica in Capitolium latus eſt.*

77, 4 *collegas*) Sic enim antiquitus inſtitutum vt collegae Conſulum eſſent vocarenturque Praetores. Vid. Liu. 7, 1. Cic. Att. 9, 9. Locus claſſicus eſt Gell. 13, 14.

7 Fortu-

quum eſt, tantum caeteris praeſtare conſulibus ipſum,
qui conſules facit: quippe etiam Fortunae videba-
tur indignum, ſi poſſet honores dare, qui gerere
non poſſet. Facturus conſules doceat, accepturis- 8
que ampliſſimum honorem perſuadeat, ſcire ſe, quid
ſit, quod daturus ſit: ſic ſit, vt illi quoque ſciant,
quid acceperint.

LXXVIII. Quo iuſtius ſenatus, vt ſuſciperes
quartum conſulatum, & rogauit, & iuſſit. Imperii
hoc verbum, non adulationis eſſe, obſequio tuo cre-
de: quod non alia in re magis aut ſenatus exigere a
te, aut tu praeſtare ſenatui debes. Vt enim caete- 2
rorum hominum, ita principum, illorum etiam, qui
dii ſibi videntur, aeuum omne & breue & fragile eſt.
Itaque optimum quemque niti & contendere decet,
vt poſt ſe quoque reipublicae proſit, moderationis
ſcilicet iuſtitiaeque monumentis, quae plurima ſta-
tuere conſul poteſt. Haec nempe intentio tua, vt 3
libertatem reuoces ac reducas. Quem ergo hono-
rem magis amare, quod nomen vſurpare ſaepius de-
bes, quam quod primum inuenit recuperata libertas?
Non eſt minus ciuile, & principem eſſe pariter, & 4

7 *Fortunae videbatur indignum*) Illi *Fortunae Po. Ro.* gubernatrici magnorum euentuum: verius Prouidentiae Diuinae. *MS. Pariſ. apud Schwarzium, *fortuna videbatur indignus*: non male, ſi intelligas, *aliquis*.

78, 1, *iuſſit. Imperii*) Itaque *iubere* libera republica maxime dicebatur populus: Senatus tantum *volebat, aequum cenſebat, arbitrabatur, exiſtimabat, iudicabat, Senatui placebat, videbatur*. Vid. Briſſo. form. 2, 73 p. 178 Conr. ſqq. & add. ſupra 1, 2.

2 *plurima*) *Quidam *prima* h. e. praecipua.

4 *minus ciuile*) Aeque indicat animum aequalitatis illius inter ciues ſtudioſum & inimicum tyrannidis ſ. regni, ſi is, qui primum in rep. locum habet,

5 conſulem, quam tantum conſulem. Habe etiam
rationem verecundiae collegarum tuorum; collega-
rum inquam: ita enim & ipſe loqueris, & nos loqui
6 vis. Oneroſa erit modeſtiae illorum tertii conſula-
tus ſui recordatio, donec te conſulem videant. Ne-
que enim poteſt non nimium eſſe priuatis, quod
principi ſatis eſt. Annuas, Caeſar, optantibus, qui-
busque apud deos adeſſe conſueſti, quorum potens
es ipſe, votorum compotes facias.

LXXIX. Fortaſſe ſufficiat tibi tertius conſula-
tus: ſed nobis tanto minus ſufficit. Ille nos inſti-
tuit & induxit, vt te iterum iterumque conſulem ha-
2 bere cupiamus. Remiſſius iſtud contenderemus, ſi
adhuc non ſciremus, qualis eſſes futurus. Tolera-
bilius fuit, experimentum tui nobis, quam vſum ne-
3 gari. Dabiturne rurſus videre conſulem illum? au-
diet & reddet, quas proxime voces? praeſtabitque
gaudium, quantum ipſe percipiet? praeſidebit laeti-
tiae publicae, auctor eius & cauſſa? tentabitque af-
4 fectus noſtros, vt ſolet, cohibere; nec poterit? Erit
pietati ſenatus, cum modeſtia principis, felix ſpecio-
ſumque certamen, ſeu fuerit victa, ſeu vicerit? Equi-
dem incognitam quandam, proximaque maiorem
praeſumo laetitiam. Quis enim eſt tam imbecilli
ingenio, qui non tanto meliorem conſulem ſperet,
5 quanto ſaepius fuerit? Alius labores, ſi non conti-
nuo ſe deſidiae ac voluptati dediſſet, otio tamen &
quiete

bet, non dedignetur conſulatum, quam ſi illum gerat quiuis alius.

6 apud deos adeſſe) * Sic pro *eſſe* aliorum e MSS. reſtituit, & coniecturas aliorum firmauit, Schwarzius. Idem etiam obſeruat eſſe in bonis libris pro *potens es* breuius *potes*: quod eandem hic vim habet.

79, 6

quiete recreaſſet: hic conſularibus curis exſolutus,
principales reſumſit; tam diligens temperamenti, vt
nec conſulis officium, princeps; nec principis, con-
ſul appeteret. Videmus, vt prouinciarum deſide- 6
riis, vt ſingularum etiam ciuitatum precibus occur-
rat. Nulla in audiendo difficultas, nulla in reſpon-
dendo mora: adeunt ſtatim, dimittuntur ſtatim:
tandemque principis fores excluſa legationum turba
non obſidet.

LXXX. Quid? in omnibus cognitionibus,
quam mitis ſeueritas, quam non diſſoluta clementia?
Non locupletando fiſco ſedes, nec aliud tibi ſenten-
tiae tuae pretium, quam bene iudicaſſe. Stant ante 2
te litigatores, non de fortunis ſuis, ſed de tua exiſti-
matione ſoliciti, nec tam verentur, quid de cauſa ſua,
quam quid de moribus ſentias. O vere principis, 3
atque etiam conſulis, reconciliare aemulas ciuitates;
tumentesque populos non imperio magis, quam ra-
tione compeſcere: intercedere iniquitatibus magi- 4
ſtratuum, infectumque reddere, quidquid fieri non
oportuerit: poſtremo, velociſſimi ſideris more,
omnia inuiſere, omnia audire, & vndecunque inuo-
catum ſtatim, velut numen adeſſe & adſiſtere! Ta- 5
lia eſſe crediderim, quae ipſe mundi parens tempe-

 rat

79, 6 in audiendo) *Lipſius ſuſpicatur *adeundo*; cui reſpondeat illud, *adeunt ſtatim*: ſed nec *audiendo* damnat.

80, 2 de tua exiſtim.) Res ipſa loquitur, non quid alii de Caeſare, ſed de ſe quid Caeſar exiſtimet, hos litigatores ſolicitos eſſe.

4 *infectum reddere*) Vid. ad 40, 3. *Pro *oportuerit* legendum videtur *oportuerat*.

innocatum) Difficile eſt hic ſtatuere, vtrum *innocatum* adiectiue ſumere debeamus pro non vocato, an participii more, precibus aduocatum. Vtrumque pulchrum, & ad hunc locum aptum.

5 *facta*

rat nutu, ſi quando oculos demiſit in terras & facta mortalium inter diuina opera numerare dignatus eſt:
6 qua nunc parte curarum liber ſolutusque, caelo tantum vacat, poſtquam te dedit, qui erga omne hominum genus vice ſua fungereris. Fungeris enim, ſufficisque mandanti: quum tibi dies omnis ſumma cum vtilitate noſtra, cum tua laude, condatur.

LXXXI. Quod ſi quando cum influentibus negotiis paria feciſti, inſtar refectionis exiſtimas mutationem laboris. Quae enim remiſſio tibi, niſi luſtrare ſaltus, excutere cubilibus feras, ſuperare immenſa montium iuga, & horrentibus ſcopulis gradum inferre, nullius manu, nullius veſtigio adiutum: atque inter haec pia mente adire lucos, & occurſare
2 numinibus? Olim haec experientia iuuentutis, haec voluptas erat, his artibus futuri duces imbuebantur: certare cum fugacibus feris curſu, cum audacibus robore,

5 facta mortalium) Qualia ſunt, quae ſ. 3 & 4 continentur. * Nondum igitur neceſſarium puto, *fata*, quamquam e bonis libris, cum Cl. Schwarzio reponere.

6 qua nunc parte) Laudares, Secunde, Traianum tuum, ſine deorum iniuria. Sed nimirum iam inoleuerat Romae hoc impietatis genus, e quo tempore placuit hominibus Virgilianum, modo verum eſt, carmen, *Diuiſum imperium cum Ioue Caeſar habet*. Sed hic poëta fuit. conf. ſupra ad 40, 3. & mox Martialis votum ad 94, 2. * Recepimus hic lectionem a Schwarzio erutam e MSS. pro vulgato, *quibus nunc per te liber* &c. *Per te* ſi poſuiſſet Plinius, non ſubiunxiſſet, *poſtquam te dedit*.

81, 1 cum influentibus neg.) Inſtar torrentis, vt Cic. prouinc. conſular. c. 13 *C. Marius —— influentes in Italiam Gallorum maximas copias repreſſit*. * Non igitur opus eſt, vt de mutatione in *adfluentibus*, vel *inſtantibus*, cogitemus.

occurſare numinibus) Non Dianae modo & eius nymphis, quae faciles Deae: Vid. Ep. 1, 6, 3. Sed grauioribus etiam vt *matri magnae* Deum, quam *Accepimus*, ait Cicero de haruſp. reſp. c. 11 *agros & nemora cum quodam ſtrepitu fremituque peragrare*.

2 *obſidio-*

bore, cum callidis aſtu: nec mediocre pacis decus habebatur, ſubmota campis irruptio ferarum, & obſidione quadam liberatus agreſtium labor. Vſur- 3
pabant gloriam iſtam illi quoque principes, qui obire non poterant: vſurpabant autem vt domitas fractasque clauſtris feras, ac deinde in ipſorum quidem ludibrium emiſſas, mentita ſagacitate colligerent. Nunc par capiendi quaerendique ſudor, ſummusque & idem gratiſſimus labor, inuenire. Enimuero, ſi 4
quando placuit idem corporis robur in maria proferre, non ille fluitantia vela, aut oculis ſequitur, aut manibus: ſed nunc gubernaculis aſſidet, nunc cum valentiſſimo quoque ſodalium certat frangere fluctus, domitare ventos reluctantes, remisque tranſire obſtantia freta.

LXXXII. Quantum diſſimilis illi, qui non Albani lacus otium, Baianique torporem & ſilentium ferre,

2 *obſidione*) *Obſidere* non ii modo dicuntur, qui caſtris circum poſitis vrbem capere ſtudent; ſed etiam qui inſidiantur ex proximo, & nocendi occaſionibus intenti ſunt. Itaque iungo cum participio *liberatus*.

agreſtium labor) Sic Myſi legatos ap. Herod. 1, 36 ad Croeſum mittunt, contra ὑὸς μέγιστον χρῆμα, ὅς τὰ ἔργα διαφθείρει. De Perſarum & Cyri venatu res e Cyropaedia notiſſima. Verum Roma libera ea res fere paſtoribus i. e. ſeruis, relinquebatur. Venationes Amphitheatri etiam per ſeruos fere aut damnatos exerceri ſolitae &c.

3 *feras - colligerent*) Sueto. 19 *Sagittis confectas* narrat a Domitiano: *collectas* i. e. captas *mentita ſagacitate*, non narrat.

inuenire) Veſtigia perſequi, deprehendere in luſtro, aſſequi fugientem & conſiſtere.

4 *aut manibus*) Quibus demonſtret, quid agendum ſit. * Lipſius malit *nauibus*, deligatis nempe ad aliam, velis vel remis actam, & modo fluitantem motu languido, ne turbet mollis vectoris ſomnum vel delicias miniſterium nauticum, remorum pulſus, ſtridorque rudentum: qua de re ſtatim.

82, 2

ferre, non pulſum ſaltem fragoremque remorum
perpeti poterat, quin ad ſingulos ictus turpi formi-
2 dine horreſceret. Itaque procul ab omni ſono in-
concuſſus ipſe & immotus, religato reuinctoque na-
uigio, non ſecus ac piaculum aliquod, trahebatur.
3 Foeda facies, quum P. R. Imperator alienum curſum,
alienumque rectorem, velut capta naue, ſequeretur.
Nec deformitate iſta ſaltem flumina carebant, atque
4 amnes. Danubius ac Rhenus tantum illud noſtri
dedecoris vehere gaudebant, non minore cum pu-
dore imperii, quod haec Romanae aquilae, Romana
ſigna, Romana denique ripa, quam quod hoſtium
5 proſpectarent. Hoſtium, quibus moris eſt, eadem
illa nunc rigentia gelu flumina, aut campis ſuperflua,
nunc liquida ac deferentia, luſtrare nauigiis, nando-
6 que ſuperare. Nec vero laudauerim per ſe magno-
pere duritiem corporis ac lacertorum; ſed ſi his va-
lidior toto corpore animus imperitet, quem non for-
tunae indulgentiae molliant, non copiae principales
ad

82, 2 piaculum aliquod) Piacularis hoſtia, quam contingere nemo vult, quae e longinquo proinde trahitur: & in mare denique, vbi poteſt, abiicitur, monſtri inſtar vel prodigioſi partus. Sic 34, 4 *delatores in nauigia congeſti piacularibus victimis* comparantur.

4 *gaudebant*) Inimici nempe amnes, dedecore noſtro laeti, poëtica metonymia pro accolis. Contra puduit Romanos talia fieri in conſpectu hinc hoſtium, hinc ſui exercitus. Genitiuus *hoſtium* retro ſpectat ad *ſigna* & *ripam*. * Gudianus liber apud Schwarzium, qui ſupplet ita, *quod hoſtium exercitus proſpectaret*: interpolatus videtur.

5 liquida ac deferentia) *Liquida* opponuntur *rigentibus gelu*; *deferentia* his, quae ſunt *campis ſuperflua*, nec ferendis apta nauigiis. *Venti ferentes* ſunt 31, 4. * *Deſerentia* i. e. campos, aut *deferuentia*, coniecturae non neceſſariae.

6 toto corpore) *Illud *toto* neſcio quam vim, quam elegantiam hic habere poſſit: *tanto* ſi legamus, aliquid dixiſſe Plinium ſe dignum ſentio.

7 *nuptia-*

ad ſegnitiem luxumque detorqueant; tunc ego, ſeu
montibus, ſeu mari exerceatur, & laetum opere
corpus, & creſcentia laboribus membra mirabor.
Video enim iam inde antiquitus maritos dearum, ac 7
deorum liberos, nec dignitate nuptiarum * magis
quam his artibus inclaruiſſe. Simul cogito, quum 8
ſint iſta ludus & auocamentum huius, quae quantae-
que ſint illae feriae & intentae, & a quibus ſe in tale
otium recipit, voluptates. SVNT enim volupta-
tes, quibus optime de cuiusque grauitate, ſanctitate,
temperantia creditur. Nam quis adeo diſſolutus, 9
cuius non occupationibus aliqua ſpecies ſeueritatis in-
cidat? otio prodimur. An non plerique principes
hoc idem tempus in aleam, ſtupra, luxum conferebant? quum feriarum laxamenta curarum, vitiorum contentione ſupplerent.

LXXXIII. HABET hoc primum magna fortuna, quod nihil tectum, nihil occultum eſſe patitur: principum vero non modo domos, ſed cubicula ipſa intimosque receſſus recludit, omniaque arcana noſcenda

7 *nuptiarum*) * Hic deeſſe alterum membrum, reſpondens *deorum liberis*, V. G. *nec generis praeſtantia*, vel tale quiddam, recte ſuſpicatur Lipſius, qui etiam obſeruat, quod in pluribus libellis veterum videas, ſub finem ſaepius corruptum aliquid eſſe. Apparet etiam Schwarzianas obſeruationes hinc eſſe paullo rariores, non puto quod viri diligentia defecerit, ſed quod ſubſidia librorum.

8 *voluptates. Sunt enim*) *Voluptates feriae & intentae* ſunt ipſae occupationes Traiani, in quantum etiam has lubenter & cum προθυμίᾳ quadam obit. * Interim nimis velim, vt inueniatur liber antiquus, in quo hic ſint *occupationes*. Aliud remedium excogitauit Lipſius, ſi ſic legamus: *Quae quantaque ſunt illa feria & intenta — recipit. Voluptates ſunt enim, voluptates! quibus optime* &c.

9 *incidat? otio*) * Quid ſi *inſit? at otio* &c. Certe illud *incidat* mihi hic non ſatisfacit: ſed mea forte culpa.

83, 5

ſcenda famae proponit atque explicat. Sed tibi
Caeſar, nihil accommodatius fuerit ad gloriam, quam
2 penitus inſpici. Sunt quidem praeclara, quae in pu-
blicum profers; ſed non minora ea, quae limine te-
nes. Eſt magnificum, quod te ab omni contagione
vitiorum reprimis ac reuocas, ſed magnificentius,
3 quod tuos. Quanto enim magis arduum eſt, alios
praeſtare quam ſe: tanto laudabilius, quod, quum
ipſe ſis optimus, omnes circa te ſimiles tui effeciſti.
4 Multis illuſtribus dedecori fuit, aut inconſultius vxor
aſſumta, aut retenta patientius: ita foris claros do-
meſtica deſtruebat infamia: & ne maximi ciues ha-
berentur, hoc efficiebat, quod mariti minores erant.
5 Tibi vxor in decus & gloriam cedit. Quid enim
illa ſanctius? quid antiquius? Nonne, ſi Pontifici
maximo deligenda ſit coniux, aut hanc, aut ſimilem
6 (vbi eſt autem ſimilis?) elegerit? Quam illa nihil
ſibi ex fortuna tua, niſi gaudium vindicat? quam
conſtanter, non potentiam tuam, ſed ipſum te reue-
retur? Idem eſtis inuicem, quod fuiſtis: probatis ex
aequo: nihilque vobis felicitas addidit, niſi quod
ſcire coepiſtis, quam bene vterque veſtrum felicita-
7 tem ferat. Eadem quam modica cultu? quam par-
ca comitatu? quam ciuilis inceſſu? Mariti hoc opus,
qui ita imbuit, ita iuſtituit: nam VXORI ſufficit
8 obſequii gloria. An, quum videat, quam te nullus
terror,

83, 5 Pontifici max.) Pontifici maximo ſemel tantum vxorem ducere licebat, ſi credimus Tertull. exhort. ad caſtit. c. 7, de monogam. c. 16, ad vxor. 1, 5. Sic de Diali Flamine Maſurius Sabinus apud Gell. 10, 15 *Vxorem ſi amiſit, flaminio decedit. Matrimonium Flaminis niſi morte dirimi non eſt ius.* His igitur, caſtam & virtutibus omnibus ornatam nanciſci, optabile praeter caeteros erat.

84, 1

terror, nulla comitetur ambitio: non & ipſa cum ſilentio incedat? ingredientemque pedibus maritum, in quantum patitur ſexus, imitetur? Decuerit hoc illam, etiamſi diuerſa tu facias. Sub hac vero modeſtia viri, quantam debet verecundiam vxor marito? femina ſibi?

LXXXIV. Soror autem tua, vt ſe ſororem eſſe meminit! vt in illa tua ſimplicitas, tua veritas, tuus candor agnoſcitur! vt ſi quis eam vxori tuae conferat, dubitare cogatur, vtrum ſit efficacius ad recte
viuendum, bene inſtitui, aut feliciter naſci. NIHIL 2
eſt tam pronum ad ſimultates, quam aemulatio, in feminis praeſertim: ea porro maxime naſcitur ex coniunctione, alitur aequalitate, exardeſcit inuidia,
cuius finis eſt odium. Quo quidem admirabilius 3
exiſtimandum eſt, quod mulieribus duabus in vna domo, pariqne fortuna, nullum certamen, nulla con-
tentio eſt. Suſpiciunt inuicem, inuicem cedunt: 4
quumque te vtraque effuſiſſime diligat, nihil ſua putant intereſſe, vtram tu magis ames. Idem vtrique propoſitum, idem tenor vitae, nihilque ex quo ſen-
tias duas eſſe. Te enim imitari, te ſubſequi ſtudent. 5
Ideo vtraque mores eosdem, quia vtraque tuos, habet: inde moderatio, inde etiam perpetua ſecuritas. Neque enim vnquam periclitabuntur eſſe priuatae,

quae

84, 1 bene inſtitui) Hoc ad vxorem Traiani refertur, vt *feliciter naſci* ad ſororem.

aut felic. naſci) Peccauitne noſter aduerſus magiſtri ſui, Fabii, praeceptum? qui 1, 5, 49 *Nam* & an & aut *coniunctiones ſunt*, inquit, *male tamen interroges*, Hic aut ille ſit? Vid. ad 10, 48, 2. * Certe omnes libri *aut* hic habent, quos inſpexit Schwarzius.

ſ non

6 quae non deſierunt. Obtulerat illis ſenatus cogno
men Auguſtarum, quod certatim deprecatae ſunt,
quam diu appellationem Patris patriae tu recuſaſſes:
ſeu, quod plus eſſe in eo iudicabant, ſi vxor & ſoror
7 tua, quam ſi Auguſtae dicerentur. Sed quaecunque
illis ratio tantam modeſtiam ſuaſit; hoc magis di-
gnae ſunt, quae in animis noſtris & ſint & habean-
8 tur auguſtae, quia non vocantur. Quid enim lauda-
bilius feminis, quam ſi verum honorem non in ſplen-
dore titulorum, ſed in iudiciis hominum reponant?
magnisque nominibus pares ſe faciant, etiam dum
recuſant?

LXXXV. Iam etiam & in priuatorum animis
exoleuerat priſcum mortalium bonum, amicitia, cu-
ius in locum migrauerant aſſentationes, blanditiae,
& PEIOR odio amoris ſimulatio. Etenim in
principum domo nomen tantum amicitiae, inane
2 ſcilicet irriſumque manebat. Nam quae poterat eſ-
ſe inter eos amicitia, quorum ſibi alii domini, alii
ſerui videbantur? Tu hanc pulſam & errantem re-
3 duxiſti: habes amicos, quia amicus ipſe es. NE-
QVE enim, vt alia ſubiectis, ita amor imperatur:
neque eſt vllus affectus tam erectus, & liber, & do-
minationis impatiens, nec qui magis vices exigat.
Poteſt

5 non eſſe deſier.) Nunquam modeſtiam priuatarum feminarum exuerunt: itaque etſi redigantur ad priuatam conditionem, nihil ipſis aſperum accidat.

6 cognomen Auguſtarum) Videntur tamen poſt recepiſſe, vt apparet ex inſcr. ap. Grut. p. 247, 6. vbi in arcu Traiani VI illius conſulatu poſito hinc honor habetur PLOTINAE AVG. CONIVGI AVG. hinc. DIVAE MARCIANAE AVG. SORORI AVG Nimirum hic ipſe etiam *pater patriae* appellatur. De nummis vid. Spanh. diſſ. 11 p. 271 & 288.

Poteſt fortaſſe princeps inique, poteſt tamen odio 4
eſſe nonnullis, etiamſi ipſe non oderit: AMARI,
niſi ipſe amet, non poteſt. DILIGIS ergo, quum 5
diligaris, & in eo, quod vtrinque honeſtiſſimum eſt,
tota gloria tua eſt; qui ſuperior factus, deſcendis in
omnia familiaritatis officia, & in amicum ex impera-
tore ſubmitteris: immo tunc maxime imperator,
quum amicum ex imperatore agis. Etenim quum 6
plurimis amicitiis fortuna principum indigeat, prae-
cipuum eſt principis opus, amicos parare. Placeat 7
tibi ſemper haec ſecta, & cum alias virtutes tuas, tum
hanc conſtantiſſime, teneas: NEC vnquam perſua-
deatur, humile eſſe principi, niſi odiſſe. IVCVN-
DISSIMVM eſt in rebus humanis amari, ſed non
minus amare: quorum vtroque ita frueris, vt quum
ipſe ardentiſſime diligas, adhuc tamen ardentius di-
ligaris. Primum, quia facilius eſt, vnum amare, 8
quam multos: deinde, quia tibi amicos tuos obli-
gandi adeſt facultas tanta, vt nemo poſſit te, niſi in-
gratus, non magis amare.

LXXXVI. Operae pretium eſt referre, quod tormentum tibi iniunxeris, ne quid amico negares. Dimi-

85, 5 vtrinque) Hinc amantibus te, hinc tibi, qui amaris. * Sic reſcripſimus pro *vtrique*, bonis apud Schwarzium auctoribus.

familiaritatis officia) Xiphili. e Dion. l. 68 p. 772, C. Καὶ γὰρ θήρας καὶ συμποσίων, ἔργων τε καὶ βουλευμάτων, σκωμμάτων δὲ μετεῖχε σφίσι (τοῖς φίλοις) καὶ πολλάκις καὶ τέταρτος ὠχεῖτο (quartus ipſe in eod. vehiculo comes vectus eſt) ἔςτε τὰς οἰκίας αὐτῶν καὶ ἄνευ γε φρουρᾶς ἔςιν ὧν ἐσιὼν ἐνθυμᾶτο. Similia Eutrop. 8, 4.

7 humile odiſſe) Cum non oderimus fere niſi vnde malum metuimus; metus autem humilem animum arguat &c.

Dimiſiſti optimum virum, tibi cariſſimum, inuitus
& triſtis, & quaſi retinere non poſſes. quantum ama-
res eum, deſiderio expertus es: diſtractus ſeparatus-
2 que, dum cedis & vinceris. Ita quod fando inaudi-
tum, quum princeps & principis amicus diuerſa vel-
letis, id potius factum eſt, quod amicus volebat. O
rem memoriae literisque mandandam! Praefectum
praetorii non ex ingerentibus, ſed ex ſubtrahenti-
bus legere: eundemque otio, quod pertinaciter amet,
reddere: quumque ſis ipſe diſtentus imperii curis,
3 non quietis gloriam cuiquam inuidere. Intelligimus,
Caeſar, quantum tibi pro laborioſa iſta ſtatione &
exercita debeamus, quum otium a te, tanquam res
optima, & petatur, & detur. Quam ego audio con-
fuſionem tuam fuiſſe, quum digredientem proſeque-
reris? Proſequutus enim nec temperaſti tibi, quo
minus exeunti in litore amplexus oſculum ferres.
4 Stetit Caeſar in illa amicitiae ſpecula, precatusque ma-
ria, celeremque (ſi tamen ipſe voluiſſet) recurſum,
nec ſuſtinuit recedentem non etiam atque etiam vo-
5 tis, lacrymis, ſequi. Nam de liberalitate taceo.
Quibus enim muneribus aequari haec cura principis,
haec patientia poteſt? qua meruiſti, vt ille ſibi nimi-
um fortis, ac prope durus videretur? Nec dubito,
quin agitauerit ſecum, an gubernacula retorqueret:
& feciſſet, niſi quod pene ipſo contubernio princi-
pis felicius iucundiusque eſt, deſiderare principem
deſide-

86, 2 ex ſubtrahentibus) Vid. 5, 5.

3 labor. exercita) Bene Heumannus componit cum Cic. pro Milo. 2 *Quid nobis* laborioſius, *quid magis* exercitum *dici aut fingi poteſt?*

5 deſiderare) * Vide, an non ordinatius fluat oratio ſic, *niſi, quod*

deſiderantem. Et ille quidem vt maximo fructu 6
ſuſcepti, ita maiore depoſiti officii gloria fruitur: tu autem facilitate iſta conſequutus es, ne quem retinere videaris inuitum.

LXXXVII. Ciuile hoc erat, & parenti publico conuenientiſſimum, nihil cogere: ſemperque meminiſſe, NVLLAM tantam poteſtatem cuiquam dari poſſe, vt non ſit gratior poteſtate libertas. Di- 2
gnus es, Caeſar, qui officia mandes deponere optantibus; qui petentibus vacationem inuitus quidem, ſed tamen tribuas; qui ab amicis orantibus requiem non te relinqui putes; qui ſemper inuenias, & quos ex otio reuoces, & quos otio reddas. Vos quoque, 3
quos parens noſter familiariter inſpicere dignatur, fouete ſancte iudicium eius, quod de vobis habet: hic veſter labor eſt. PRINCEPS enim, quum in 4
vno probauit amare ſe ſcire, vacat culpa, ſi alios minus amat. Ipſum quidem quis mediocriter diligat? quum leges amandi non det, ſed accipiat? Hic praeſens, ille mauult abſens amari; vterque ametur, vt mauult: nemo in taedium praeſentia, nemo in obliuionem abſentia veniat. Tenet quisque locum, 5
quem ſemel meruit; faciliusque eſt, vt oculis eius vultus abſentis, quam vt animo caritas excidat.

quod — eſt, deſideraret principem deſiderantem.

deſiderantem) * Hoc verbum e bonis libris reuocauit Schwarzius, qui etiam ſequentia reſtituit, ſic tamen vt ſuſpicetur legendum, *vt maxime ſuſcepti, ita maiore depoſiti officii gloria fruitur.* Offendit nempe virum formula *fructu fruitur*: licet non ignoret Incertum Auctorem Paneg. 8, 7, 5 dixiſſe, *Quum duplici fructu fruebantur* (matres & virgines) *quum pulcherrimi imperatoris formam viderent, & licentiam non timerent.*

87, 5 ſemel meruit) *Meruit* hoc eſt, conſecutus eſt, non excluſa licet dignitate. * Credo, ad hunc intellectum verbi, conſue-

LXXXVIII. Plerique principes, quum eſſent ciuium domini, libertorum erant ſerui: horum conſiliis, horum nutu regebantur: per hos audiebant, per hos loquebantur: per hos praeturae etiam, & ſacerdotia & conſulatus, immo & ab his petebantur.
2 Tu libertis tuis ſummum quidem honorem, ſed tanquam libertis habes; abundeque ſufficere his credis, ſi probi & frugi exiſtimentur. Scis enim PRAECIPVVM eſſe indicium non magni principis, ma-
3 gnos libertos. Ac primum neminem in vſu habes, niſi aut tibi, aut patri tuo, aut optimo cuique dilectum; ſtatimque hos ipſos quotidie deinde ita formas, vt ſe non tua fortuna, ſed ſua metiantur: & tanto magis digni, quibus honor omnis praeſtetur a
4 nobis, quia non eſt neceſſe. Iuſtisne de cauſſis S. P. Q. R. OPTIMI tibi cognomen adiecit? Paratum id quidem, & in medio poſitum, nouum tamen. Scias neminem ante meruiſſe, quod non erat exco-
5 gitandum, ſi quis meruiſſet. An ſatius fuit FELI-

CEM

conſuetum ſane Plinio, non attendiſſe, qui *ſemper* ſubſtituerunt. *Semel* ex MSS. reponit Schwarzius.

88, 1 *Libertor. ſerui*) Vt Claudius Narciſſi, & Pallantis, de cuius opibus, ne longe abeamus, vid. Ep. 7, 29 & 8, 6.

2 *ſummum quidem honorem*) *Summum*, ſi cogitemus te, qui habes; vt paullo poſt, *honor omnis* illis praeſtatur. * Et tamen duriuſculum eſt *ſummum*: itaque fere eſt, vt malim cum Lipſio *ſuum*.

3 *optimo cuique dil.*) * Recte, nec ſine ſuffragio MS. *Principum* poſt *cuique* omitti iubet Schwarzius. Pro *ſtatimque*, quod incommodum ſane eſt, cum *quotidie* ac *deinde* ſequantur, Lipſius legendum ſuſpicatur, *dilectum aeſtimatumque. Hos ipſos.* Cui eatenus ſubſcribo, vt certe *ſtatimque* corruptum ex nomine ad *dilectum* adiuncto arbitrer: fuitne *ſpectatumque?*

4 *Iuſtisne de cauſſis*) Vid. ad 56, 2.

non erat excog.) Non opus erat, vt, tanquam nouum quo te afficeremus honorem, excogitaremus.

6 omni-

CEM vocare? quod non moribus, ſed fortunae da-
tum eſt: ſatius, MAGNVM? cui plus inuidiae,
quam pulchritudinis ineſt. Adoptauit te optimus
princeps in ſuum, ſenatus in OPTIMI nomen.
Hoc tibi tam proprium, quam paternum; nec ma- 6
gis definite diſtincteque deſignat, qui TRAIANVM,
quam qui OPTIMVM appellat: vt olim frugalitate
Piſones, ſapientia Laelii, pietate Metelli monſtraban-
tur. Quae ſimul omnia vno iſto nomine continen-
tur. NEC videri poteſt optimus, niſi qui eſt omni-
bus [optimis] in ſua cuiusque laude praeſtantior.
Merito tibi ergo, poſt caeteras appellationes haec eſt 7
addita, vt maior. Minus eſt enim Imperatorem,
& Caeſarem, & Auguſtum, quam omnibus Impera-
toribus, & Caeſaribus, & Auguſtis eſſe meliorem.
Ideoque ille parens hominum deorumque OPTIMI 8
prius, deinde MAXIMI nomine colitur. quo
praeclarior laus tua, quem non minus conſtat opti-
mum eſſe, quam maximum. Adſequutus es nomen, 9
quod ad alium transire non poſſit, niſi vt appareat
in bono principe alienum, in malo falſum: quod li-
cet omnes poſtea vſurpent, ſemper tamen agnoſce-
tur vt tuum. Etenim, vt nomine AVGVSTI ad- 10
monemur eius, cui primum dicatum eſt: ita haec
OPTIMI appellatio, nunquam memoriae homi-
num ſine te recurret, quotiesque poſteri noſtri
OPTIMVM aliquem vocare cogentur, toties re-
cordabuntur, quis meruerit vocari.

6 omnibus optimis) *Includendum curaui *optimis*, vt nimis luxurians, & forte imprudenter tantum huc relatum ex praecedentibus.

9 in bono pr. alienum) Quia alius iam occupauit, vt adeo non iam valeat ad diſtinctionem: niſi forte placeat *Optimum ſecundum*, & deinceps, vocare.

LXXXIX. Quanto nunc, diue Nerua, gaudio fueris, quum vides & eſſe OPTIMVM, & dici, quem tanquam optimum elegiſti? quam laetum tibi, quod comparatus filio tuo vinceris! Neque enim alio magis approbatur animi tui magnitudo, quam quod optimus ipſe non timuiſti eligere meliorem.
2 Sed & tu, pater Traiane (nam tu quoque, ſi non ſidera, proximam tamen ſideribus obtines ſedem) quantam percipis voluptatem, quum illum tribunum, illum militem tuum, tantum imperatorem, tantum principem cernis? cumque eo, qui adoptauit, amiciſſime contendis, pulchrius fuiſſe genuiſſe talem, an
3 elegiſſe? Macte vterque ingenti in remp. merito, cui hoc tantum boni contuliſtis! Licet alteri veſtrum filii virtus triumphalia, caelum alteri dederit: non minor tamen veſtra laus, quod iſta per filium, quam ſi ipſi meruiſſetis.

XC.

89, 1 non timuiſti) Contra quam Auguſtus feciſſe accuſatur apud Tac. An. 1, 10 *Quoniam arrogantiam ſaeuitiamque* Tiberii *introſpexerit, comparatione deterrima ſibi gloriam peperiſſe.*

2 ſi non ſidera) Nimirum *ſidera* Deorum ſedes. In his *quatuordecim* non licet ſedere niſi conſecratis Auguſtis. Conf. 11, 2. Sed, ſi Lucanum audimus, 9, 6. *Quod patet terras inter, lunaeque meatus, Semidei manes habitant.* Laudauit Lipſius: Cellarius autem Manil. 1, 761 & 800. Caeterum non paſſus eſt Traianus patrem ſuum ſemper exulare caelo ipſo. Extat enim nummus ſexto illius conſulatu percuſſus, in quo DIVI NERVA ET TRAIANVS PAT. aduerſis vultibus proponuntur. vid. Spanh. diſſ. 11. p. 328.

tribunum - militem) De tribunatu Traiani dictum c. 15, 1. *Nonne melius erat ſic, *illum militem, illum tribunum tuum?*

an elegiſſe?) Haec conſtructio laborare videtur. Nam debebat ita connecti oratio, *pulchrius fuiſſe genuiſſe talem, quam elegiſſe*: vel ita, *pulchriusne fuerit, genuiſſe talem, an elegiſſe?*

3 triumphalia) De illa Parthica lauro loquitur, quam declaratum iuimus ad 14, 1. Sed ſine dubio etiam *triumphalem ſtatuam* patri poſuit, vel poſitam inſtaurauit: ornamentaque illi triumphalia conſeruauit. De *caelo Neruae dato* ſupra c. 11.

90, 3

XC. Scio, P.C. cum caeteros ciues, tum praeci-
pue conſules, oportere ſic affici, vt ſe publice magis,
quam priuatim obligatos putent. Vt enim malos 2
principes rectius pulchriusque eſt ex communibus in-
iuriis odiſſe, quam propriis: ita boni ſpecioſius aman-
tur ob ea, quae generi humano, quam quae homini-
bus, praeſtant. Quia tamen in conſuetudinem ve- 3
nit, vt conſules publica gratiarum actione perlata, ſuo
quoque nomine, quantum debeant principi, profite-
antur: concedite me non pro me magis, munere iſto
quam pro collega meo Cornuto Tertullo, C. V. fungi.
Cur enim non pro illo quoque gratias agam, pro quo 4
non minus debeo? praeſertim quum indulgentiſſimus
imperator in concordia noſtra ea praeſtiterit ambo-
bus; quae ſi tantum in alterum contuliſſet, ambos ta-
men aequaliter obligaſſet. Vtrumque noſtrum ille 5
optimi cuiusque ſpoliator & carnifex ſtragibus amico-
rum, & in proximum iacto fulmine afflauerat. Iis-
dem enim amicis gloriabamur, eosdem amiſſos luge-
bamus: ac ſicut nunc ſpes gaudiumque, ita tunc com-
munis nobis dolor & metus erat. Habuerat hunc ho- 6
norem periculis noſtris diuus Nerua, vt nos, etſi minus
notos, vt bonos tamen, promouere vellet: quia mu-
tati ſaeculi ſignum & hoc eſſet, quod florerent, quorum
praecipuum votum ante fuerat, vt memoriae prin-
cipis elaberentur.

 XCI.

90, 3 in conſuet. venit) * *In conſu vertit* MSS. & impreſſi plures apud Schwarzium. Haeret ipſe: dubito ego quoque, niſi quod ad *vertit* propendet animus, quia hoc paullo abſtruſius, quod proinde librariis minus placuit.

5 fulmine afflauerat) Compara Ep. 3, 11, 3 *Tot circa me iactis fulminibus quaſi ambuſtus.*

6 minus notos) * *Notos* non habent, quos Schwarzius adhibuit, libri antiqui. Poſtulat autem, quod Lipſius monuit, vel hoc vel ſimile nomen ſententia.

91, 1

XCI. Nondum biennium compleramus in officio laborioſiſſimo & maximo, quum tu nobis, Optime principum, fortiſſime Imperatorum, conſulatum obtuliſti, vt ad ſummum honorem gloria celeritatis acce-
2 deret. Tantum inter te & illos principes intereſt, qui beneficiis ſuis commendationem ex difficultate captabant, gratioresque accipientibus honores arbitrabantur, ſi prius illos deſperatio, & taedium, & ſimilis repulſae mora, in notam quandam pudoremque vertiſ-
3 ſent. Obſtat verecundia, quo minus percenſeamus, quo vtrumque noſtrum teſtimonio ornaris: vt amore recti, amore reipublicae, priſcis illis conſulibus aequa-
4 ueris. Merito nec ne, neutram in partem decernere audeamus. quia nec fas eſt, affirmationi tuae derogare; & oneroſum confiteri, vera eſſe, quae de nobis,
5 praeſertim tam magnifica, dixiſti. Tu tamen dignus es, qui eos conſules facias, de quibus poſſis iſta praedicare. Tribuas veniam, quod inter haec beneficia tua gratiſſimum eſt nobis, quod nos rurſus collegas eſſe
6 voluiſti. Ita caritas mutua, ita congruens tenor vitae, ita vna eademque ratio propoſiti poſtulabat: cuius ea vis, vt morum ſimilitudo concordiae noſtrae gloriam minuat: ac perinde ſit mirum, ſi alter noſtrum a
7 collega, ac ſi a ſeipſo diſſentiat. Non ergo temporarium & ſubitum eſt, quod vterque collegae conſulatu, tanquam iterum ſuo gaudet; niſi quod tamen, qui rurſus conſules fiunt, bis quidem, ſed temporibus diuerſis obli-

91, 1 in officio labor.) Praefectura aerarii. Vid. 5. 15, 5, quae tota epiſtola de hac neceſſitudine agit. Add. 10. 20, 1.

2 ſi prius illos) Intellige *honores*. *Honores* nomen ſuum fere amittunt, in *notam* & contumeliam mutantur, ſi differantur per repulſas &c.

4 oneroſum) Pudorem noſtrum onerat. Sic 78, 6 *oneroſa erit modeſtiae* &c.

92, 1

obligantur: nos duos conſulatus accipimus ſimul, ſimul gerimus, alterque in altero conſules, ſed iterum & pariter ſumus.

XCII. Illud vero quam inſigne! quód nobis praefectis aerario conſulatum ante, quam ſucceſſorem dediſti. Aucta eſt dignitas dignitate: neque continuatus tantum, ſed geminatus eſt honor, finemque poteſtatis alterius, tanquam parum eſſet excipere, praeuenit. Tanta tibi integritatis noſtrae fiducia fuit, vt non du- 2
bitares, te ſalua diligentiae tuae ratione eſſe facturum, ſi nos poſt maximum officium priuatos eſſe non fineres. Quid, quod eundem in annum conſulatum noſtrum contuliſti? Ergo non alia nos pagina, quam quae te conſulem accipiet, & noſtra quoque nomina addentur faſtis, quibus ipſe praeſcriberis. Tu comitiis noſtris 3
praeſidere, tu nobis ſanctiſſimum illud carmen praeire dignatus es, tuo iudicio conſules facti, tua voce renunciati ſumus: vt idem honoribus noſtris ſuffragator in curia, in campo declarator exiſteres. Nam quod eum 4
potiſſimum menſem attribuiſti, quem tuus natalis exornat, quam pulchrum nobis! quibus edicto, quibus ſpectaculo celebrare continget diem illum, triplici

92, 2 priuatos eſſe) Vt ad rationem reddendam ſuperioris muneris vocari poſſemus.

eundem in annum) Quo tu conſulatum geris, nimirum, quod ea quae ſequuntur ſatis declarant. * Onuphrius Panui, quod monet Schwarzius, in Faſtis h. l. ita refert, *eundem in annum conſulatus tui conſulatum noſtrum contuliſti.* Si e MSS. bene.

quam quae te) * Illud *quae* e Cod. Pariſ. inſerit Schwarzius. Abeſſe quidem poterat, ſed auget claritatem.

3 carmen praeire) Vid. ad 64, 3.

4 eum pot. menſem) Septembrem. Nam XIV Kal. Octob. interfectum Domitianum refert Sueto. 17.

ſpectaculo celebrare) Antiquum hoc; itaque ſingulare illud Tiberii Sueto. 26, quod *natalem ſuum plebeiis incurrentem Circen-*

gaudio laetum: qui principem abſtulit peſſimum, de-
5 dit optimum, meliorem optimo genuit. Nos ſub ocu-
lis tuis auguſtior ſolito currus accipiet: nos inter ſecun-
da omina, & vota certantia, quae praeſenti tibi confe-
rentur, vehemur alacres, & incerti ex vtra parte ma-
ior auribus noſtris accidat clamor.

XCIII. Super omnia tamen praedicandum vi-
detur, quod pateris conſules eſſe, quos feciſti: quippe
nullum periculum, nullus ex principe metus conſu-
lares animos debilitat & frangit: nihil inuitis audien-
dum, nihil coactis decernendum erit. Manet ma-
nebitque honori veneratio ſua, nec ſecuritatem aucto-
2 ritate perdemus. Ac ſi quid forte ex conſulatus fa-
ſtigio fuerit diminutum, noſtra haec erit culpa, non
ſaeculi. Licet enim, quantum ad principem, licet ta-
3 les conſules agere, quales ante principes erant. Vl-
lamne tibi pro beneficiis referre gratiam parem poſ-
ſumus? niſi tantum illam, vt ſemper nos memineri-
mus, conſules fuiſſe, & conſules tuos; ea ſentiamus,
ea cenſeamus, quae conſularibus digna ſunt; ITA
verſemur in re publica, vt credamus eſſe rem publi-
4 cam. Non conſilium noſtrum, non operam ſubtra-
hamus, nec disiunctos nos, & quaſi dimiſſos conſulatu,
ſed quaſi adſtrictos & deuinctos putemus: eundem-
que locum laboris & curae, quem reuerentiae, digni-
tatisque, teneamus.

XCIV. In fine orationis praeſides cuſtodesque imperii deos, ego conſul pro rebus humanis, ac te praeci-

Circenſibus vix vnius bigae adiectione honorari paſſus eſt.

5 currus accipiet) Quo per circum vehebantur. Iam laudatus Iuuen. 10, 36 *Quid ſi vidiſſet Praetorem curribus altis Exſtantem, & medio ſublimem in puluere circi* &c. Add. 11, 191 ſqq.

94, 2

praecipue, Capitoline Iupiter, precor, vt beneficiis tuis
faueas, tantisque muneribus addas perpetuitatem. Au- 2
diſti, quae malo principi precabamur; exaudi, quae
pro diſſimillimo optamus. Non te diſtringimus votis.
non enim pacem, non concordiam, non ſecuritatem,
non opes oramus, non honores: ſimplex cunctaque
iſta complexum vnum omnium votum eſt, SALVS
PRINCIPIS. Nec vero noua tibi iniungimus. Tu 3
enim iam tunc illum in tutelam recepiſti, quum prae-
donis auidiſſimi faucibus eripuiſti. neque enim ſine
auxilio tuo, quum altiſſima quaeque quaterentur, hic,
qui omnibus excelſior, inconcuſſus ſtetit. Praeteritus
eſt a peſſimo principe, qui praeteriri ab optimo non
potuit. Tu clara iudicii tui ſigna miſiſti, quum profi- 4
ciſcenti ad exercitum tuo nomine, tuo honore ceſſiſti.
Tu voce Imperatoris quid ſentires, locutus, filium illi, 5
nobis parentem, tibi pontificem maximum elegiſti.
Quo maiore fiducia iisdem illis votis, quae ipſe pro ſe
nuncupari iubet, oro & obteſtor, ſi bene rempublicam,
ſi ex vtilitate omnium regit, primum, vt illum nepoti-
bus noſtris ac pronepotibus ſerues: deinde, vt quan-
doque ſucceſſorem ei tribuas, quem genuerit, quem
formauerit, ſimilemque fecerit adoptato; aut, ſi hoc
fato negatur, in conſilio ſis eligenti, monſtresque ali-
quem, quem adoptari in Capitolio deceat.

XCV.

94, 2 ſimplex-votum) Compara 23, 5 it. 72, 1. Lepidus eſt Martialis 7, 59 *Nil pro me mihi Iuppiter petenti Ne ſuccenſueris, velut ſuperbo. Te pro Caeſare debeo rogare: Pro me debeo Caeſarem rogare.* Vid. ad 80, 6.

3 praedonis auid.) Domitiani bonis omnibus inſidiantis. Vid. Ep. 4, 24, 4.

4 tuo nomine) Imperatoris. Vid. 5, 3.

5 tibi pontif. max.) Quod Pontificis Maximi dignitas imperio tum coniuncta, quod nummi omnes & inſcriptiones loquuntur.

ſi bene remp.) Vid. 68, 1.

fato negatur) Sterile, quod

ſcitur,

XCV. Vobis, Patres Conſcripti, quantum debeam, publicis etiam monumentis continetur. Vos mihi in tribunatu quietis, in praetura modeſtiae; vos in iſtis officiis etiam, quae e ſtudiis noſtris circa tuendos ſocios iniunxeratis, cuncti conſtantiae antiquiſſimum
2 teſtimonium perhibuiſtis. Vos proxime deſtinationem conſulatus mei his acclamationibus approbauiſtis, vt intelligam, etiam atque etiam enitendum mihi, vt hunc conſenſum veſtrum complectar, & teneam, & in
3 dies augeam. Etenim memini, TVNC veriſſime iudicari, meruerit quis honorem, nec ne, quum adeptus eſt.
4 Vos modo fauete huic propoſito, & credite, ſi curſu quodam prouectus ab illo inſidioſiſſimo principe, ante quam profiteretur odium bonorum, poſtquam pro-
5 feſſus eſt, ſubſtiti; quum viderem, quae ad honores compendia paterent, longius iter malui: ſi malis temporibus inter moeſtos & pauentes, bonis inter ſecuros gaudentesque numeror; ſi denique in tantum diligo Optimum principem, in quantum inuiſus peſſimo fui.
6 Ego reuerentiae veſtrae ſic ſemper inſeruiam, non vt me conſulem, & mox conſularem, ſed vt candidatum conſulatus putem.

ſcitur, Traiani cum Plotina coniugium.

95, 1 publicis monum.) Credo, quae Senatus Plinio ſtatuit: in actis certe Senatus.

e ſtudiis noſtris) Pro facultate dicendi: V. G. vt Baeticis adeſſem, de qua re Ep 3, 9, 1.

5 quum viderem) * Re iterum conſiderata non puto opus eſſe, vt contra libros omnes *Si* praeponamus: quod Plinius ad propoſitionem modo capitalem adiecit; haec *quum viderem — malui*, incidens modo eſt, qua interpretatur illud *ſubſtiti*.

diligo optimum) Acuta & elegans oppoſitio. Duae notae boni ciuis, vna, *diligere optimum principem*; altera, *inuiſum eſſe peſſimo*.

6 candidatum) *Quo quidem tempore omnia non modo, quae reprehendi palam, ſed etiam, quae obſcure cogitari poſſunt, timemus: rumorem, fabulam fictam, falſam perhorreſcimus: ora omnium atque oculos intuemur* &c. Cic. pro Milo. 16.

INDEX

INDEX
HOMINVM ILLVSTRIVM,

in quo ii, ad quos ſcribit Plinius, datiuo caſu, ſcriptores antiqui *Italicis*, et, vbi ad eosdem ſcripſit Plinius, aſteriſco praefixo notantur.

A.

Accia Variola exheredata, defenſa 6, 33
Accius Poëta 5, 3, 6
P. Accius Aquila, centurio 10, 107
Accio Surae praeturam petit 10, 7 forte idem eſt ad quem data 7, 27
Acilianus Minucius, vbi vid.
Aciliani codicilli 2, 16, 1
P. Acilius 1, 14, 6 forte Glabrio de quo Sueto. Domit. 10
Acilius Rufus COS. deſignatus 5, 20, 6
Acilio 3, 14
Aeſchines μεγαλοφωνότατος, & quid de Demoſthene 2, 3, 10. 4, 5, 1 *add.* 1, 20, 4. 9, 26, 9 & 11
Afranius Dexter conſul peremtus 8, 14, 12
Africanus *vid.* Iulius
Albino 6, 10 *vid.* Luceius
Ammius Flaccus 9, 13, 13
Anicius Maximus Procoſ. Bithyniae 10, 113, 2
Annaeus Seneca poëta laſciuus 5, 3, 5
Anniano 2, 16
Anteia vxor Heluidii minoris 9, 13, 4
**Antonino* 4, 3 vid. no. 4, 18. 5, 10. vbique poëmata Graeca ipſius laudat. *add.* 4, 27, 5
M. Antonius orator 5, 20, 5
Apollinari 2, 9. 5, 6 V. Domitius.
Appius Maximus: ad eum epiſtola Domitiani ſub 10, 66
Appio 9, 35 *al.* Oppio.
Aratus 5, 6, 43
Fl. Archippus philoſophus in metallum damnatus 10, 66. 85, 1
Ariouilla a Plinio defenſa 1, 5, 5
Ariſtoni 5, 3. 8, 14 vbi a iurisprudentia illum laudat. Forte idem eſt
T. Ariſto ICtus, de quo 1, 22, 1. forte idem
Saluius Ariſto de quo in Digeſtis. Sed Ariſton Claudius alius eſt, de quo ſ. l.
Ariſtophanes (comici alterius nomine) 1, 20, 19
Armenius Brocchus Procoſ. 10, 71, 3
Arriae laus & facta 3, 16. add. 3, 11, 3
Arriano 1, 2. 2, 11: 12. 4, 8: 12. 6, 2. 8. 21 videtur idem
Arrianus Maturius, cuius elogium 3, 2, 2
Artemidori philoſophi elogium 3, 11
Artemiſius *v.* Popilius.
Arulenus Ruſticus (Iunius) 1, 5, 2. 1, 14, 2. 3, 11, 3 add. Sueto. Dom. 10 & ibi viri docti.
Aſclepiades magiſtratus Pruſae 10. 85, 1
Aſinius Baſſus, Rufi F. commendatus 4, 15, 6
Aſinius Gallus ſcripſit de comparatione patris & Ciceronis 7, 4, 4 *vid. no.*
Aſinius Pollio carmina laſciua ſcripſit 5, 3, 5 eius dictum 6, 29, 5
Aſinius Rufus laudatur 4, 15, 1

Aſſu-

Aſſudius Curianus a matre Gratilla exheredatus 5, 1, 1
Athenodorus ſpectri expugnator 7, 27, 7
Atrio Clementi 1, 10
Atticinus *v.* Montanus.
Attilii apophthegmata 1, 9, 8. 2, 14, 2 *idem videtur, de quo ſtatim.*
Attilii Creſcentis laus 6, 8
Attilius Scaurus 6, 25, 1
Augurino 9, 8 *vid.* Sentius.
Auguſtus Caeſar verſus laſciuos ſcripſit 5, 3, 5 eius edictum 10, 71 & 83
Auidius Nigrinus 10, 71, 3
Auidius Quietus Thraſeae familiaris 6, 29, 1. 9, 13, 15
Auitus Iulius defletur 5, 9
Auitus Iunius lugetur 8, 23
Auito 2, 6 Iunium hunc putat Cellarius, quia monet vt iuuenem.
Aurelia ornata femina 2, 20, 10

B.

Baebius Macer Cos. deſign. 4, 9, 16
Baebius Maſſa 7, 33. 4 *v.* Bebio.
Baſſo Pomponio,
Baſſus Aſinius, Gabius, Iulius, Muſonius v. ſ. l.
Bebio Hiſpano 1, 24 *vid.* Hiſp.
Blaeſus *v.* Velleius.
Brocchus Armenius v. v.
M. Brutus laſciuos verſus fecit 5, 3, 5
Brutorum imagines 1, 17, 3
Luſtricus Bruttianus 6, 22, 2

C.

Caecilius Celer amicus Plinii 1, 5, 8
Caecilius Claſſicus homo foedus & aperte malus 3, 9, 2. PROCOS. Baeticae a prouincia accuſatus 3, 4, 2. 6, 29, 8
Caecina Paetus, Arriae maioris maritus 3, 16, 3
Caelianus *v.* Sempronius.
Caelius orator 1, 20, 4
Caeſar orator 1, 20, 4 eius locus de Catone 3, 12, 2
Caleſtrio Tironi 1, 12 eius elogium 7, 16. *add.* 7, 23, 1
Callimachus poëta 4, 3. 4
Calpurniae *vxori* 6, 4 & 7. 7, 5. eius laus 4, 19. de eius abortu 8, 10
Calpurnius Fabatus proſocer Plinii moritur 10, 121, 2. *vid.* Fabato.
Calpurnius Macer 10, 51. 69, 5 81, 1
Calpurnius Piſo auctor καταστερισμῶν, eiusque laus 4, 17
Caluinae 2, 4
Caluiſio 2, 20. 3, 1. 5, 7. 8, 2 9, 6. contubernalem ſuum Caluiſium laudat 1, 12, 12
Caluiſius Nepos commendatur 4, 4, 1
Caluiſio Rufo 3, 19
Caluus (Licinius) orator 1, 2, 2 n. poëta 1; 16, 5. laſciua carmina ſcripſit 5, 3, 5 *add.* 4, 27, 4
Caluus *v.* Seruilius.
Camilli ſtatua P. 55, 6
Candidus *v.* Iulius.
Caninio 2, 8. 3, 7. 6, 21. 7, 18. 8, 4. vbi Dacicum bellum verſu parat ſcribere 9, 33 vbi poëta dicitur.
Caninio Rufo 1, 3
Capito *v.* Claudius Titinius.
Capitoni 5, 8
Carus *v.* Metius.
C. Caſſius Caſſianae ſcholae princeps & parens 7, 24, 8
Caſſiorum imagines 1, 17, 4
Catilio 3, 12. Catilio Seuero 1, 22
Catius Fronto 2, 11, 3. 6, 13, 3
Cato Cenſorius orator 1, 20, 4 eius definitio oratoris 4, 7, 5
Cato Vticenſis ebrius etiam venerabilis 3, 12, 3 ille Plinius ille quot Catones! 4, 27, 4

Catul

Hominvm Illvstrivm.

Catullus poëta 1, 16, 5. 4, 27, 4

Catullus Meſſalinus improbus 4, 22, 5

Q. *Catulus* laſciuos verſus ſcripſit 5, 3, 5

Celer, eques, virgis caeſus 4, 11, 10

Celerinae *v.* Pompeiae.

Cereali 2, 19. Cerealis conſularis 2, 11, 9

Cereali *v.* Velio.

Certus *v.* Publicius.

Cicero augur 4, 8, 4 eius epigramma in Tironem 7, 4, 6 verſus laſciui 5, 3, 5 lecythi 1, 2, 4 orationes 1, 20, 7. *Add.* 3, 15, 1. 7, 17, 13. 9, 2, 2. 9, 26, 8

pro Clario oratio Plinii 9, 28, 5

Claro *v.* Septicio.

Claſſicus *v.* Caecilius.

Claudius Ariſton Epheſius 6, 31, 3

Claudius Caeſar recitantem audiit 1, 13, 3

Claudius Capito orator 6, 13, 2

Claudius Eumolpus 10, 85, 1

Claudius Pollio commendatur 7, 31

Claudius Polyaenus 10, 75, 2 *vid.* Polyaenus.

Claudius Reſtitutus 3, 9, 16

Clauius Fuſcus Claſſici gener 3, 9, 18

Clementi 4, 2 *v.* Atrio.

Clemens *v.* Coelius.

Cluuius 9, 19, 5 hiſtoricus, Tacito etiam laudatus A. 14, 2

Cocceianus Dion 10, 85, 1 & 86

Cocciae & Spurinnae 3, 10

Coelius Clemens ſucceſſor Plinii 10, 12, 1 *vid.* Caelius.

Collega *v.* Pompeius.

Coloni 9, 9

Corelliae 7, 14. *vid.* Hiſpullae.

Corelliae condonata ſumma pecuniae 7, 11, 1 eius cauſſa ſuſcepta 4, 17, 1

Corellii Rufi laus 4, 17, 4. 7, 11, 3.

7, 31, 4 ſapientia 9, 13, 6 mors voluntaria 1, 12, 9

Cornelia Veſtalis defoſſa 4, 11, 7

Corneliano 6, 31

Cornelius Minutianus commendatur 7, 22. *Vid.* Minutiano.

Cornelii Nepotis patria, imago in bibliotheca &c. 4, 28, 1 *add.* 5, 3, 6

Cornelio Titiano 1, 17

Cornelius Priſcus Conſularis 5, 20, 7 *vid.* Tacitus.

Cornutus Tertullus collega Plinii 5, 15, 5 P. 90, 3

Cornuto eidem 7, 21 &, vt probabile eſt, 7, 31

Cottius Spurinnae filius 2, 7, 3 ſq.

CremutiusRuſo famae adſignandus 6, 23, 2

Creſcens *v.* Attilius.

Criſpus *v.* Metilius *it.* Paſſienus.

Curianus exheredatus 5, 1

Curtilius Mancia 8, 18, 4

Curtius Rufus 7, 27, 2

D.

Decebalus rex Daciae 10, 16, 1 eius nomen reſultat verſui 8, 4, 3

Demoſthenes laetatur a muliercula demonſtratus 9, 23, 5 eius oratio de corona 4, 5, 1 contra Midiam 7, 30, 4 verba 4, 7, 9. 9, 26, 8 — 13. *Add.* 1, 20, 4. 2, 3, 10. 4, 5, 1. 4, 7, 6. 6, 33, 11 vbi ὑπὲρ Κτησιφῶντος i. e. de corona oratio alluditur.

Dexter *v.* Afranius.

Diomedis permutatio 5, 2, 2

Dion *vid.* Cocceianus.

Domitianus inceſtus 4, 11, 6 menſibus dat nomina de ſuis P. 54, 4 illi ſacrificatur P. 52, 6 eius epiſtola, ſub 10, 66

Domitius Afer a Quinctiliano cultus 2, 14, 10 *add* 8, 18, 5

— Apollinaris COS. deſignatus 9, 13, 13

Domitius

Domitius Lucanus 8, 14, 4
— Tullus huius frater, melior morte quam vita 8, 18, 1

E.

Egnatius Marcellinus iuſtiſſimus 4, 12, 1
Encolpius lector Plinii 8, 1, 2
Ennius 5, 3, 6
Epimachus libertus ac procurator Traiani 10, 88
Erucio 1, 16 *al.* Euricio v. no. eius laus 2, 9
Euphraris Philoſ. laus 1, 10 v. no.
Eupolis comicus 1, 20, 17
Euricio *vid.* Erucio.
Euryſtheus iudicatur P. 14, 5
Eurythmus Caeſaris libertus 6, 31, 8

F.

Fabato proſocero 4, 1. 5, 12. 6, 12. 30. 7, 11. 16. 23. 32. 8, 10. *vid.* Calpurnius.
Fabio Iuſto 1, 11. *vid.* 1, 5, 8
Fabius Poſtumius 9, 13, 15
Fabius Rufinus 9, 23, 4
Fabio Valenti 4, 24
Fabricius Veiento 4, 22, 4. 9, 13, 13 & 19
Falconi 4, 27. 7, 22 vbi tribunatus ab eo petitus 9, 15. *Vid.* Pompeio.
Fanniae laus 7, 19 *add.* 3, 11, 3. 3, 16, 1. 9, 13, 3
C. *Fannii* elogium 5, 5
Ferox *v.* Iulius. Feroci 7, 13
Feſtus *v.* Valerius.
Firmo Romano 1, 19
Flaccus *v.* Ammius.
Flacco 5, 2
Flauius *v.* Archippus.
Fonteius Magnus 5, 20, 4
Frontinus ſibi monimentum fieri vetat 9, 19, 1 *vid.* Iulius. idem videtur, qui de aquaeductibus ſcripſit.
Fronto *vid.* Catius.
Frugi Piſonum cognomen P. 88, 6
Frugi Libo 3, 9, 33
Fundano 4, 15. 6, 6. *vid.* Minucio. eius filiae elogium 5, 16
Furia Prima 10, 68
Fuſco 7, 9. 9. 36. 40
Fuſci Salinatoris laus 6, 11 & 26 *add.* 10, 19, 3
Fuſcus *vid.* Minucius.

G.

Gabius Baſſus 10, 18 & 32
Gaetulicus carmina laſciua ſcripſit 5, 3, 5
Galitta adulterii rea 6, 31, 4
Gallo 2, 17. 4, 17. 8, 20
Gallus an idem? 1, 7, 4
Gemellinus *vid.* Virdius.
C. Geminius amicus Plinii 1, 12, 9
Geminio an Gemino 7, 24. 8, 5. 22. 9, 11, 30. Gemino *etiam quidam* 7, 1 *vbi nos cum pleriſque* Reſtituto.
Geminus Roſianus 10, 11, 1
Geniali 8, 13
Genitori 7, 30. 9, 17. *vid.* Iulio.
Gracchorum orationes 1, 20, 4
Gratilla (Pomponia) vxor Aruleni Ruſtici 3, 11, 3 exheredat filium 5, 1, 1 *vid.* ſ. 8.

H.

Hadriano 4, 3 *vid. no.*
Harpocras iatraliptes 10, 22, 1
Heluidiae ſorores partu exſtinctae 4, 21, 1
Heluidius a Domitiano occiſus 3, 11, 3 *add.* 7, 19, 3 & 5. 9, 13, 1 ſqq.
(Hercules) ille Ioue genitus P. 14, 5
Herennius Pollio 4, 9, 14
Herennius Senecio 1, 5, 3. 3, 11, 3. 4, 7, 5. 7, 19, 5. 7, 33, 4. *vid.* Senecio.
Herennius Seuerus 4, 28, 1
Hermes libertus Plinii 7, 11, 1
Herodes 4, 3, 4 *vi. no.*
Heſiodi ἀγαθὴ δ' ἔρις 3, 7, 15
Hiſpano 6, 25 *vid.* Bebio.

Hiſpo

Hiſpo Caepio 4, 9, 16
Hiſpulla vxor Corelli 1, 12, 9 & amita vxoris Plinii 4, 19, 1 *add.* 5, 15, 8 & 10, 121 Hiſpullae ſcribit de eius filio inſtituendo 3, 3
Homerus verboſus & breuis 5, 6, 43 ab eo auſpicium in ſcholis 2, 14, 2. *Add.* 1, 7, 1. 1, 18, 4. 1, 20. 22. 3, 9, 28. 4, 3, 3. 5, 19, 2. 5, 20, 8. 6, 8, 3. 8, 2, 8. 8, 3, 4. 9, 1, 3. 9, 13, 20. 9, 26, 6
Homullus aduocatus 4, 9, 15. 5, 20, 6. 6, 19, 3
Horatius 9, 22, 2
Q. Hortenſius laſciua carmina ſcripſit 5, 3, 5
Hyperidis orationes 1, 20, 4

I.

Iabolenus an Iauolenus Priſus ICtus 6, 15, 2
Iſaei promta eloquentia 2, 3
Iſocrates in publico non dixit 6, 29, 6
Iubentius an Iuuentius Celſus, Praetor 6, 5, 4
Iulio Genitori 3, 11 *add.* 3, 3, 5
Iulius Africanus, nepos Iulii, & de hoc apophthegma 7, 6, 11
— Auitus moritur in naui 5, 9, 3.
— Baſſus aduerſis ſuis clarus 4, 9, 1. 10, 64, 4
— *Caeſar* laſciuos verſiculos fecit 5, 3, 5
— Candidus 5, 20, 5
— Ferox, vir rectus 2, 11, 5 *add.* 10, 19, 3
— Frontinus, anteceſſor Plinii in auguratu 4, 8, 3
— Genitor laudatur 3, 3, 5 ſq.
— Largus ex Ponto heredem ſcribit Plinium 10, 79, 1
— Naſo 6, 6, 1. 6, 9, 1
— Paſtor 1, 18, 3
— Seruianus 7, 6, 8. 10, 2
— Tiro 6, 31, 7
— Valens 5, 9, 2
Iunior *vid.* Terentius.
Iuniori 8, 15. 9, 12
Iunius *vid.* Arulenus.
Iunii Auiti elogium 8, 23
Iunio Maurico 1, 14. *Add.* 1, 5, 10. 4, 22, 3 ſq.
Iunius Naſo 6, 6, 1
Iuſto 7, 2 *v.* Fabio.
Iuuentius *v.* Iubent.

L.

Laelii Sapientes P. 88, 6
Largius Licinius 2, 14, 9. 3, 5, 17
— Macedo a ſeruis occiſus 3, 14
Laterano 9, 27
Lentulus laſciuorum carminum auctor 5, 3, 5
Lepido 4, 7
Libo Frugi 3, 9, 33
Licinianus Valerius e Senatore profeſſor 4, 11
Licinius Nepos praetor 4, 29, 2. 6, 5, 1
Licinio (f. Surae) 4, 30
Liuiae porticus 1, 5, 9
Liuium Gaditanus videre geſtit 2, 3, 8 *add.* 6, 20, 5
Lucanus *vid.* Domitius.
Lucceius Albinus 3, 9, 7
Lucretius 4, 18, 1
Luperco 2, 5. 9, 26
Lupus *vid.* Nymphidius.
Luſtricus Bruttianus 6, 22, 2
Lycormas libertus Traiani 10, 13
Lyſiae orationes 1, 20, 4

M.

Macedo *vid.* Largius.
Macer *vid.* Calpurnius.
Macro 3, 5. 5, 18. 6, 24
Macrino 2, 7. 3, 4. 7, 6. 10. 8, 17. 9, 4
Magnus *v.* Fonteius.
Mamiliano 9, 16. 25
Mancia *v.* Curtilius.
Marcellino 5, 16. 8, 23
Marciana ſoror Traiani P. 84
Marcinus *v.* Poſtumius, Terentius.
Marius Priſcus 2, 11
Martialis elogium & mors 3, 21
Maſſa *v.* Bebius.

Maturius Arrianus 3, 2, 1
Maurico 2, 18. 6, 14 *v.* Iunius.
Maximus (Valerius puto, quia Valerii heres) 6, 8, 4
Maximus libertus Traiani 10, 17. 10, 28, 5. 10, 36 & 37
* *Maximo* 2, 14. 3, 28, 20. 4, 20. 5, 5. 6, 11 & 34. 7, 26. 8, 19 & 24 vbi ad Achaiam ordinandam miſſum, apparet 9, 1 vbi f. 1 libros pro ſe & in Plantam ſcripſiſſe dicitur 9, 23
Maximo *vid.* Meſſio. *it.* Nonio.
C. *Memmius* poëta laſciuorum carminum 5, 3, 5
Menander 6, 21, 4
M. Meſſala laſciuos verſus ſcripſit 5, 3, 5
Meſſalinus caecus & ſanguinatius 4, 22, 5
Meſſio Maximo 4, 25
Metelli Pii P. 88, 6
Metlius Criſpus 6, 25, 2
Metius Carus delator 1, 5, 3. 7, 19, 5. 7, 27, 14
— Modeſtus 1, 5, 5
Minuciano 3, 9. 4, 11. 8, 12 videtur idem Cornelius Minucianus quem commendat 7, 22
Minucio 7, 12
Minucius Acilianus 1, 14, 3
Minucio Fundano 1, 9 *vid.* Fundano.
Minucius Fuſcus 7, 11, 4
— Rufus 10, 77
Montano 7, 29. 8, 6
Montanus Atticinus 6, 22, 2
Murena tribunus 9, 13, 19
Muſonius Baſſus 7, 31, 5
C. Muſonius Philoſophus 3, 11, 5 n.
Muſtio 9, 39

N.

Naſoni 4, 6
Nepos *vid.* Cornelius.
Nepoti 2, 3. 3, 16. 4, 26. 6, 19
Neratius Marcellus 3, 8, 1
Nero Imp. Silio Italico conſule periit 3, 7, 10 ſub eo periculoſa ſtudia recta 3, 5, 5
Nerua optimus Imp. non timuit eligere meliorem P. 89, 1 in palatio obſeſſus P. 6, 1 templis honeſtatus a Traiano P. 11, 1 &c. carmina laſciua ſcripſit 5, 3, 5
Nicetes Sacerdos praeceptor Plinii 6, 6, 3
Nigrinus trib. pl. 5, 14, 6
Nominatus *v.* Tuſcilius.
Noniano recitanti ſuperuenit Claudius Imp. 1, 13, 3
Nonius Celer gener Quinctiliani 6, 32, 1
Nonio Maximo 4, 20
Norbanus Licinianus reus 3, 9, 29
Numidiae Quadratillae octogenariae vigor 7, 24, 1
Numidii Quadrati laus 6, 2, 1
Nymphidius Lupus pater, & filius 10, 19

O.

Octauio 2, 10
Octauio Rufo 1, 7
Oppio *vid.* Appio.

P.

Paetus *vid.* Caecina, Thraſea.
Pallas libertus Claudii 7, 29. 8, 6
Papiriis moderatior Traianus P. 57, 5
Paſſienus Paullus, poëta 6, 15, 1. 9, 22 Propertii gentilis 7. 6, 11
— Criſpus 7, 6, 11
Paterno 4, 14. 8, 16. *vid.* Plinio.
Paullino 2, 2. 5, 19. 9, 3. 37. *vid.* Valerio.
Paullus *v.* Paſſienus, Velius.
Pericles 1, 20, 17
L. Piſo pater Piſonis a Valerio Feſto interemti 3, 7, 12 eius dictum ibid.
Piſo a Galba adoptatus 2, 20, 2 P. 8, 5 *vid.* Calpurnius.
Piſones frugalitate monſtrati P. 88, 6
Planta *vid.* Pompeius.

Platonis

Platonis latitudo & ſublimitas 1, 10, 5
Plautus vel Terentius metro ſolutus 1, 16, 6 *add.* 6, 21, 4
Plinii maioris ſcripta & ſtudiorum ratio 3, 5 *add.* 5, 8, 5 mors 6, 16
Plinii iunioris res in vitam illius contulimus.
Plinio Paterno 1, 21
Plotina ſanctiſſima femina 9, 28, 1 *add.* P. 83, 5
Pollio orator 1, 20, 4 *vid.* Aſinius, Claudius, Herennius.
Polyaenus legatus Bithyniae 7, 6, 6 *vid.* Claudius.
Polycletus artifex 1, 20, 6 Neronis libertus 6, 31, 9
Pompeiae Celerinae ſocrui 1, 4
Pompeio Falconi 1, 23
* *Pompeio* Saturnino 1, 8 *add.* 1, 16
Pompeius M. Praefectus annonae P. 29, 1 Planta praefectus Aegypti 10, 5, 2 Quinctianus laudatur mortuus 9, 9, 1
Pomponia *vid.* Gratilla.
Pomponio Baſſo 4, 23
Pomponius Rufus 4, 9, 3
Pomponius Secundus 7, 17, 11 eius vitam ſcripſit Plinius maior 3, 5, 3
Pontio 5, 15. 6, 28. 7, 4
Popilius Artemiſius 9, 28, 2
Poſtumius Marinus Medicus 10, 6, 1
Praeſenti 7, 3
Prima *vid.* Furia.
Priſco 2, 13 *vi. no.* 3, 21. 6, 8. 7, 8. 19
Priſcus *vid.* Iabolenus, Vectius.
Procula Serrana 1, 14, 6
* *Proculo* 3, 15
Proculus *vid.* Vectius.
Propertius 6, 15, 1. 9, 22, 2
Publicius Certus 9, 13, 13
Pudens *v.* Seruilius.

Q.

Quadratilla & Quadratus *v.* Numid.
Quadrato 6, 29. 9, 13
Quietus *v.* Auidius.
Quinctianus *vid.* Pompeius.
Quinctiis moderatior Traianus P. 57, 5
Quinctiliano 6, 32 *conf. quae in praefatione inſtitutionis oratoriae diximus* §. 9. Praeceptorem ſuum vocat 2, 14, 9 *add.* 6, 6, 3

R.

M. Reguli mores & facta 1, 5. 2, 20. 4, 2 & 7. 6, 2
Reſtituto 6, 17. 7, 1
Robuſtus, eques Ro. 6, 25, 1
Romano 3, 13. 4, 29. 6, 15. 33. 8, 8. 9, 7. 28 *vid.* Firmo *it.* Voconio.
Roſianus Geminus quaeſtor Plinii 10, 11
Rufino 8, 18
Rufinus Fabius 9, 23, 4
Rufoni 9, 19
* *Rufo* 5, 21. 7, 25 liber Rufi laudatur 9, 38 *vid.* Caluiſio, Caninio, Octauio, Sempronio.
Rufus *v.* Curtius, Pomponius, Minucius, Satrius, Varenus, Virginius.
Ruſo *vid.* Cremutius.
Ruſtico 9, 29
Ruſticus *v.* Arulenus.

S.

Sabiniano 9, 21. 24
Sabino 4, 10. 6, 18. 9, 2. 18
Sacerdos *v.* Nicetes.
Salinator *v.* Fuſcus.
Saluius *vid.* Ariſto.
* *Sardo* 9, 31 *de Plinio ſcripſit aliquid*
Satrius Rufus 1, 5, 11. 9, 13, 17
Saturnino 5, 9. 7, 7. 15. 9, 38 *vid.* Pompeio.
Q. Scaeuola verſus laſciuos ſcripſit 5, 3, 5
Scauro 5, 13 *vid.* Attilius.
Scribonianus a Claudio deficit 3, 16, 7
Sempronius Caelianus 10, 38, 1
— Senecio eques Ro. 6, 31, 8

Sempronio Rufo 4, 22
Seneca *v.* Annaeus.
Senecioni *vid.* Soſio.
Senecio *v.* Herennius.
Sentius Augurinus (*vid.* Augurino) poëta laudatur 4, 27
Septitio 1, 1. 7, 28. 8, 1. Septicio Claro 1, 15. Videtur idem C. Septicius, quem laudat 2, 9, 4: idem forte Praefectus Praetorio ſub Hadriano de quo Spartia. Hadr. c. 9. 11 & 15
Sertana Procula *v. v.*
Sertorianum exemplum 3, 9, 11
Sertorius Seuerus, praetorius 5, 1, 1
Seruiano 3, 17. 6, 26
Seruianus 8, 23, 5 *vid.* Iulius.
Seruilius Caluus, praeſes Bithyniae 10, 64, 2
— Pudens, Legatus 10, 10
Seuero 3, 6. 18. 4, 28. 5, 1. 6, 27. 9, 22 *vid.* Catilio.
Silii Italici elogium 3, 7
Solers vir Praetorius 5, 4, 1
Soradici 4, 3, 2
Sparſo 4, 5. 8, 3
Spurinnae 5, 17 Sp. & Cocciae 3, 10. Eſt Veſtricius Spurinna *v. v.*
Suberinus 6, 33, 6
* *Suetonio* Tranquillo 1, 18 *add.* 1, 24, 1. 10, 95 & 96 *vid.* Tranquillo.
Sulla verſus laſciuos ſcripſit 5, 3, 5
S. Sulpicius verſus laſciuos fecit 5, 3, 5
Surae 7, 27. Forte Accius Sura, de quo 10, 7
Suſagus 10, 16, 1

T.

* *Tacito* (Cornelio) 1, 6. 20. 4, 13. 6, 9. 16. 20. 7, 20. 33. 8, 7. 9, 10. 14
Tacitus es an Plinius? 9, 23, 3 Tacitus Conſul laudauit Verginium 2, 1, 6 Cornelium Tacitum, ſcis quem virum 4, 15, 1. *Add.* 2, 11, 2
Terentius Iunior 7, 25, 2
— Marinus 10, 66, 5 vbi epiſtola ad eum Domitiani
Terentius metro ſolutus 1, 16, 6 *add.* 6, 21, 4
Tertullus *vid.* Cornutus.
Thraſea, Fanniae pater 7, 19, 3 eius apophthegma 8, 22, 3
Thucydides 4, 7, 3. 5, 8, 11
Tironi 6, 1. 22. 9, 5 *vid.* Caleſtrius.
Tiro Ciceronis amaſius 7, 4, 6
Titiano 9, 32 *vid.* Cornelio, Iulius.
Titinius Capito 1, 17, 3 eius elogium 8, 12, 1
Titus Caeſar laſciuos verſus ſcripſit 5, 3, 5 delatores puniit P. 35, 4
Torquati verſus laſciuos ſcripſere 5, 3, 5
Traiani genus clarum P. 70, 2 pater conſularis & triumphalis P. 9, 2. 16, 1 procero eſt corpore P. 22, 2 puer Parthicam laurum meruit P. 14, 1 ab Hiſpania excitus P. 14, 1 ob tumultum fit Imperator P. 5, 7 optimus cognominatus P. 2, 7. 88, 6. 89, 1 eius ſententia de Chriſtianis 10, 98
Tranquillus commendatur 1, 24 *forte* Suetonius *vbi vid.*
Tranquillo 3, 8. 5, 11. 9, 34 *vid.* Suetonio.
Trebonius Rufinus duumuir Viennenſis 4, 22, 1
Triario 6, 23
Tullius *v.* Cicero.
Tullus *vid.* Domitius.
Tuſcilius Nominatus 5, 4, 1 & 14, 1
Tuſco 7, 9
Tutilius Quinctiliani ſocer 6, 32, 1

V.

Valenti 4, 24
Valeriano 2, 15. 5, 4, 14
Valerio Paullino 4, 16 *add.* 10, 105
Valerius Feſtus 3, 7, 12
— Licinianus 4, 11, 1

Valerius

Valerius Maximus *vbi vid.*
Varus 6, 8, 4
Varro verſus laſciuos ſcripſit 5, 3, 5
Varenus Rufus defenſus a Plinio 5, 20. 6, 5, 1
Variola *vid.* Accia.
Vectius Priſcus 6, 12, 2
— Proculus vxoris Plinii, quam amiſerat, vitricus 9, 13, 13
Veiento *vid.* Fabricius.
Velio Cereali 4, 21
Velius Paullus Procoſ. 10, 66, 3
Velleius Blaeſus 2, 20, 7
Venatori 9, 20
Verania Piſonis 2, 20, 2
Verginius Romanus, comoediarum ſcriptor 6, 21
Verginius Rufus laudatur 2, 1 *int.* imperium recuſat 6, 10, 4 monimentum imperfectum habet 6, 10, 2 epitaphium ſibi fecit 9, 19 verſiculos laſciuos fecit 5, 3, 5
Vero 6, 3
Veſtricii Spurinnae ſenectus 3, 1 triumphalis ſtatua & honores alii 2, 7 *vid.* Spurinna & *add.* 4, 27, 5
Virdius Gemellinus proconſ. 10, 85
Virgilii natalem celebrat Silius 3, 7, 8 ſepulcrum ibid. an nimius fuerit in armis Aeneae 5, 6, 43. *Add.* 5, 3, 6. 6, 20, 1. 6, 33, 1
Virginius *v.* Vergin.
Vitellio amicus Silius 3, 7, 3
Voconio Romano 1, 5. 2, 1 forte & 3, 13 eius commendatio 2, 13, 4. 10, 3, 1
Vrſo 4, 9. 5, 20. 6, 5. 13. 8, 9

X.

Xenophon 7, 32, 2
Xerxes illacrimauit exercitui 3, 7, 13

Z.

Zoſimus libertus 5, 19, 2

INDEX

VERBORVM ET RERVM,

quae literis exprimuntur *Italicis*, non ipſius Plinii verba eſſe intelligentur.

A.

Ab diſſimillimis 6, 31, 3
abactus hoſpitum P. 20, 4
abdere lacrimas 3, 16, 6 abditus & abſtruſus P. 63, 5
abeſſe a periculo P. 71, 5 a ſpecie adulationis, & neceſſitate P. 1, 6
non abhorrere ab editione 1, 2, 5
abigere officia conſularia P. 76, 5
abiicere conſulatum per edictum P. 67, 3
abiectiſſimus, *timidiſſimus* 1, 5, 8
abit donatus 8, 2, 3
aboliti libri 7, 19, 6
quod abominor 6, 22, 7
abortum facere 8, 10, 1
abradi *aliquid* bonis P. 37, 2
abrogare imperium P. 63, 5
abrumpere, *deſinere* 2, 14, 10. 6, 6, 9
abruptum neceſſitudinis P. 39, 5 abrupta adiacent altis 9, 26, 2 abruptiſſimae ripae 9, 39, 5
abſciſſa oratio 1, 20, 19
abſoluit omnia, tanquam ſingula 9, 22, 2
abſolutus omnibus numeris 9, 38
abſolutum 9, 1, 5 ſatis abſolutum 9, 11, 2 abſolutior 2, 5, 2. 3, 10, 6 abſolutius *adu.* 4, 27, 2 abſolutiſſimus 1, 20, 10. 8, 3, 2
abſtinere ſemper expetito honore P. 58, 6 peccatis 8, 22, 2
abſtinentiſſimus alieni 6, 8, 5
abſtruſus otio aut ſitu P. 45, 2
abſumere diem 1, 9, 3
abunde mihi eſt, ſi 4, 30, 10. 5, 8, 7. 7, 2, 3. P. 44, 7 miſera res P. 38, 5 ſufficit his, ſi P. 88, 2 — illi, quod eſt 4, 12, 5
abutuntur ſuo iure auribus meis 7, 30, 3
ac aſſidue P. 77, 5
acanthus 5, 6, 16
accedere alicuius ſententiae 4, 10, 3 accedit ei reuerentia ex P. 19, 2 multum commendationis ex 10, 3, 5 pretium agris 6, 19, 1 accedit, quod 8, 24, 8
accelerare occaſum reip. P. 26, 6
accendit ſolem angulus 2, 17, 7 ſemper melior P. 13, 4 accendere certamen 4, 5, 2 & ſtimulare 6, 55
accinctus comitatus P. 20, 3 accincta in omnia bonitas P. 30, 5
accipere hoſpites 2, 17, 9 omen P. 5, 5 i. e. *audire* 7, 27, 4 grauiter 8, 10, 2 accipit transmittitque ventum locus 2, 17, 19
acceptum tibi ferri iubeo 2, 4, 2 fit tibi 6, 34, 3 acceptius genus gratulationis P. 3, 1
accitus P. 6, 4
acclamatio conducta 2, 14, 4 ſq.
acclamationes *in Senatu* P. 3, 1. 71, 4 *in acta publica miſſae* 75, 2
acclamatum eſt ſurgenti, quod ſolet reſidentibus 4, 9, 18
accommodare intentionem *alicui* 2, 5, 2
accommodatius naturae meae 10, 68
accommodatiſſimum lac curationibus 5, 19, 7
accreſcunt negotiis noua 2, 8, 3 accreſcere ſibi putat P. 62, 2
accurſu populi 10, 43, 2
accuſationibus voluntariis exſequi iniurias hoſpitum 3, 4, 5

accu-

accuſaſſe ſponte credebatur, famam laeſerat 3, 7, 3
accuſator domeſticus P. 42, 3
accuſatrix 10, 67
Achaia Graecia vera & mera 8, 24, 2
acoribus condire *metaph.* 7, 3, 5
acre ingenium 3, 5, 8. 4, 2, 1 acres acutique cibi 7, 3, 5
acta publica 5, 14, 8 P. 75, 1
actio *in foro habita* 1, 18, 4 bona & bona oratio *differunt* 1, 20, 9 actio *i. e. oratio ſcripta* 2, 5, 1. 2, 19, 2 *actionis oratoriae vis* 2, 3, 9. 2, 19, 2 ſqq.
actiunculae, *orationes* 9, 15, 2
actor *patronus* 2, 19, 2 *accuſator* 9, 13, 8 *comicus* 7, 17, 3 *in villa* 3, 19, 2 *add.* P. 36, 3 procuratore *minor vtroque loco intelligitur.* publicus 7, 18, 2 *vid. no.*
actum erat de, *perierat* P. 31, 6
actus priſtinus, *officium* 10, 37 actum ſequi, *modum agendi* 10, 98 actus tui obtinebunt vim cenſurae P. 45, 6
acui pretio integritatis P. 44, 7 acuti cibi 7, 3, 5
aculeum in animis audientium relinquere 1, 20, 18 aculei iudicii mei refringuntur delinimentis aurium 3, 15, 3 orationis 4, 5, 3
ad hoc *i. e. praeterea* 2, 13, 7 P. 20, 3 aetatis P. 4, 7 aeui P. 6, 4 ad verbum 9, 36, 2 villam *in villa* 2, 2, 3
adaequare laudibus P. 72, 4
adaucta in ſingulos gradus laetitia P. 22, 5
adc. *vid.* acc.
adde, quae 1, 20, 19 addere muneribus perpetuitatem P. 94, 1 virtutibus ſuis multum 1, 10, 3
addubitare vehementer 2, 19, 1. 10, 119, 1 *v. no.*
adduci in diſcrimen 2, 9, 1. P. 10, 1 in periculum 8, 10, 1 in ſpem 3, 18, 9 adducor vt 8, 3, 2 adductus officio 2, 4, 2 adductior, *brevior* 1, 16, 4
adeſſe *alicui*, *cauſſam eius agere* 1, 5, 5. 1, 23, 3. 2, 11, 2. 4, 17, 4 contra *aliquem* 1, 7, 2 & 5 adſunt mihi leges 1, 20, 11 adfuit mihi deus 1, 5, 5 voto deus 1, 12, 8
adfectione intactus P. 33, 2
adfectus erectus & liber amor P. 85, 3 mollior materna indulgentia 8, 11, 1 & intentio muneris 1, 8, 13
adficere quem vulnere 7, 19, 7 adfici *plus eſt quam delectari* 3, 1, 9 *add.* 4, 3, 3 adfici cura 2, 9, 1 dolore 8, 16, 4 gaudio 2, 19, 3 metu 6, 6, 2 ſolicitudine 2, 19, 3
adfigi cautibus P. 35, 2
adfirmatio in vultu P. 67, 1 adflare ſtragibus & fulmine P. 90, 5
adfluentia annonae P. 29, 1
adgredi opus 10, 50, 2
adhibere *auditores, de recitantibus* 1, 5, 4. 2, 19, 9. 6, 15, 4 modum 6, 28, 2 ſumtibus P. 55, 5 preces 3, 15, 1 adhiberi coenae 6, 31, 13 conſiliis 6, 15, 3 in conſilium 6, 11, 1
adhuc dubium eſt P. 1, 4 commorabor 4, 13, 1
adigi in verba, *iurare* P. 64, 1. 77, 2
adiicis, *inſuper dicis* 7, 11, 1
adire ſolicitudinem pro 2, 9, 1
aditus obſtructus P. 48, 3
adiumento eſſe 2, 20, 2
adiutor accedit 4, 15, 13
adligare ſarcinulas 4, 1, 2
adminiculis fundata domus 4, 21, 3
admiſſionum facilitas P. 47, 3 *add.* 48, 1. 79, 6
admiſſis & excluſis par metus P. 48, 4
admonetur multa 5, 3, 9
admouere curam 2, 5, 9 munificentiae ingenio remotiſſimas terras P. 25, 5
adniti vt 2, 5, 6. 2, 9, 3
adnotare *inter legendum* 3, 5, 10 & 11 *obſeruare* P. 56, 1
adnotator immines P. 49, 6

adnuere precibus P. 72, 3 promiſſis medicorum adnuat Deus 1, 22, 11 ſi adnuiſſet Deus 7, 24, 3
adnumerare vulnera P. 15, 5
adoleſcentulus, *de marito* 1, 18, 3
adoleſcet ſimilis parenti, auo 3, 3, 2
adoptare in ſuum nomen, in optimi P. 88, 5
adoptio P. 5, 1
adornare verbis benefacta 1, 8, 15
adraſus 2, 12, 1
adſciſcere filium P. 7, 4 adſciti ciues 10, 116
adſcribere *alicui* legatum 4, 10, 1
adſectari *quem diſcendi cauſſa* 2, 14, 10
adſectatores 3, 11, 7
adſenſio 3, 4, 4. 4, 12, 6
adſenſu excipere P. 71, 1 adſenſum conſequi 7, 6, 13
adſentiendi muta & ſedentaria neceſſitas P. 76, 3
adſequi decus ſudore 2, 7, 1 ingenium *cuius, imitando* 4, 8, 5 vim 1, 2, 2 ſtilo 2, 3, 3. 4, 3, 2
adſerere ſe ſtudiis 1, 3, 3 a mortalitate 2, 10, 4 ab iniuria obliuionis 3, 5, 4 ſibi filii obſequium P. 12, 3
adſertio, *vindicatio* 10, 72
adſeueratio in voce P. 67, 1
adſidere, *obſidere* P. 12, 3 gubernaculis P. 81, 4 literis 3, 5, 19
adſidua *raris oppon.* 8, 14, 10 adſiduus in tribunali P. 78, 6
adſignare famae bonos iuuenes, *conciliare illis famam* 6, 23, 2 ciuitati opus, cuius curam *quis* egerat 10, 85, 1
adſiſtere ſolicite 6, 6, 5
adſpergine leni 5, 6, 2
adſtare aliquem P. 23, 2
adſtrepere aures irritis precibus P. 26, 2
adſtrictius dicere, *breuius* 1, 20, 20 ſcribere 3, 18, 10
adſtringere ad temperantiam 7, 1, 7 adſtringi, *poſt balneum refrigerari* 5, 6, 25
adſtruere, *addere* 9, 33, 11 quod cuique adſtruitur P. 62, 8 dignitati 3, 2, 5 edicto P. 35, 4 famae 4, 17, 7 felicitati P. 74, 5 laudem alicui P. 46, 8 muneri P. 38, 7
adſumere filium P. 7, 4. 8, 3 auxilium rebus feſſis *ibid.* in conſilium P. 8, 1 in conſortium P. 7, 3
adſurgere alicui, decedere 1, 23, 2 *plauſus genus* 6, 17, 2
adt. *vid.* att.
aduerſa ex ſecundis naſcuntur P. 5, 9 aduerſa pati 8, 17, 6 aduerſis ſuis clarus 4, 9, 1
aduertere & adficere quem 1, 10, 5. 9, 27, 6
adulantia verba P. 26, 1
adulatio miſera P. 54, 1 per adulationis officium 7, 24, 7 adulatione conſumta nouitas P. 55, 3 adulationum certamen P. 54, 5 adulationibus auaris aditum obſtruere P. 41, 3
aduocare populum *iudicem ſcriptorum* 7, 17, 12 aduocare *patronum* contra aliquem 4, 17, 2 aduocandi veniam peto, *deliberandi moram* 5, 8, 12
in aduocationem rogare quem 1, 9, 2 aduocatio ingens, *aduocati* 6, 33, 3 ob aduocationem nihil dare *licet* 5, 21, 4 aduocatione functus 2, 11, 19
aduolutus pedibus 9, 21, 1
aedes Concordiae 5, 1, 9 Matris Deûm 10, 59
in aedificando parcus P. 51, 1
aeger animo & corpore 9, 22, 3
aegrotationis laus 7, 26
Aegypti fertilitas P. 30 ventoſa natio P. 31, 2 *eo nauigant phthiſici* 5, 19, 6 n.
Aemiliae viae cura 5, 15, 1 n.
aemulamur, quae laudari videmus P. 70, 3
aemulatio naſcitur ex coniunctione, alitur aequalitate P. 84, 2 *imitatio* 1, 2, 3 eſt mihi cum 1, 5, 11

aeneae ſtatuae Traiani P. 55, 6
aenigmata loqui 7, 13, 1
aequalitas inaequalis 2, 12, 5
aequaliter amare 2, 9, 5
aequatus numinibus P. 35, 4 plebis ac principis locus P. 51, 3 aequata Diis poteſtas P. 4, 4
aeque vt 1, 20, 1
aequus quos (*Iupiter*) amat 1, 2, 2 ex aequo, *commune* P. 2, 8
aerarium & fiſcus *differ.* P. 36, 3. 42, 1 Saturni 10, 20, 1 ſilens P. 36, 1 exhauſtum replere P. 55, 5
aes alienum contrahere, exſoluere 3, 11, 2
aere ſignare, *in aes incidere* 8, 6, 14 in aere incidere P. 75, 1
aeſtimator benignior 6, 17, 6
aeſtimo magni ſcire 3, 4, 1 aeſtimari magno P. 37, 5
aeſtuare inuidia 4, 11, 5
aeſtuarium emergit 9, 33, 2
aeſtus *maris* ibid. aeſtus feruefcentes *calores* 8, 1, 1
aeſtus, *dubitatio* 1, 23, 3 aeſtum meum explica 9, 34, 1
aetas dulciſſima, *adoleſcentia* 2, 18, 1 *duratio vitae* P. 28, 6 quos actas noſtra tulit 5, 15, 4
aeternitas ante oculos eſt 3, 16, 6 debetur cui 5. 8, 1. 10, 113, 3 imperii P. 67, 3 principis 10, 50, 1 per aeternitatem & ſalutem *principis* petere 10, 67 & 87
aeuum omne breue & fragile P. 78, 2
Afer. Afrorum Patronus Plinius 2, 11, 2
Aff. *vid.* Adf.
Africa *Spectrum* 7, 27, 2
Africanae, *pantherae* 6, 34, 3
Agapae Chriſtianorum 10, 97, 7
agedum 9, 19, 6
agere amicum cuius 1, 17, 1 amicum ex imperatore P. 85, 5 conſulem bonum P. 56, 3 matrem 3, 16, 6 patrem familiae 9, 15, 3 curam 10, 85, 1 aetatem in tenebris P. 44, 5 tempus P. 49, 8 id agentibus DIs P. 8, 3 non id agere P. 5, 3
agg. *vid.* adg.
agitaſſe nihil vt imperator fieret P. 9, 2 agitare iuſtitiam 8, 2, 2 ſecum P. 4, 4 P. 86, 5
agitatio corporis 1, 6, 2
agitatores, *aurigae* 9, 6, 2
agmen occupationum 2, 8, 3 agmina noſtra P. 12, 4
agon gymnicus 4, 22, 1 agona 4, 22, 7 agonas quinquennales 10, 79, 2
ἀγώνισμα. 5, 8, 11
ἀκροάματα 6, 31, 13
Albanus lacus P. 82, 1 albeſcit aqua *de ſpuma* 5, 6, 23
albidior color 8, 20, 4
alere. alitur ſermonibus malignis 7, 26, 2 animus ſilentio ac tenebris 9, 36, 1
Alexandrina ciuitas 10, 5 *it.* 22 & 23
alica cum mulſo & niue 1, 15, 2
alias. Si quando alias 4, 13, 1
alienus a 7, 4, 2 alieniſſimi homines 7, 24, 7. P. 37, 3
alimenta ingenuis data P. 26, 7
alioqui *ſeq. voc.* 4, 14, 5. 5, 15, 3. 8, 11, 2
alioquin *ſeq. conſ.* 2, 9, 1 P. 70, 8
aliquantum frigoris 6, 15, 4 ante aliqu. temporis 10, 112
aliquid me eſſe puto 1, 23, 2
aliter ac 9, 19, 5
alius. non alius quam P. 55, 3 aliud ex alio P. 81, 1 nec aliud quam P. 55, 3 alia omnia quam velis agere 7, 15, 2
all. *vid.* adl.
Alſienſis villa 6, 10, 1
altare & ara *diff.* P. 1, 5
alter ego, *amicus* 2, 9, 1
altercandum toties 3, 9, 24
alterna vice 9, 33, 2 alternis votis comprecari P. 2, 8
Altinatium princeps 3, 2, 2
altricem amare patriam P. 28, 4

altus lacus 10, 69, 3 *mare* 9, 33, 9
amare fortiter P. 36, 4 pertinaciter P. 86, 2 ſpecioſius P. 90, 2 vnum facilius quam multos P. 85, 8 amare & amari iucundiſſimum P. 85, 7 amat non ſatis bonos, qui malos non odit P. 53, 2 amar flumen alueum ſuum P. 31, 4 amarent te DI, vt tu nos P. 74, 4 non amantur a DIs, niſi quos amant homines P. 72, 4 hoc amantius 8, 21, 5 amantiſſimus bonorum 4, 15, 1
Amaſtrianorum ciuitas 10, 99
amaritudinem inimici implere 7, 33, 7
ambiguum ingenium 4, 2, 1
ambire homines orbe quodam ſocietatis 9, 30, 3
ambitio verae maieſtatis inſcia P. 36, 4
ambitioſus pro aliena gloria 10, 50, 5
ambitum ſolis ſequi 2, 17, 8
ambitus, *ambitio* 3, 2, 4. P. 29, 1
ambulatio, *locus* 5, 6, 17
ambuſtus fulminibus *metaph.* 3, 11, 3
Amerina praedia 8, 20, 3
amicitur 2, 3, 2
amicitia priſcum mortalium bonum P. 85, 1 *vel ſtudiis praeferenda* 8, 9, 2 pro vtilitate 7, 11, 8
amicula 3, 9, 13
amicos parare praecipuum opus principis P. 85, 6 legere ex optimis P. 45, 3
Amiſenorum ciuitas libera & foederata 10, 93
amittere, *morte* 2, 7, 3. 43, 2, 1. 7, 20, 1 reuerentiam P. 8, 6 vſum pedum P. 24, 5
amnis palans P. 20, 2
amoeniſſime habitare 4, 23, 1
amoenitates non intempeſtiuae 1, 2, 4
amor magiſter optimus 2, 19, 4 μικραίτιος 2, 2, 1 non imperatur P. 85, 3
amoris ſimulatio peior odio P. 85, 1
amore vinci turpe 4, 1, 5
amores, locus amatus 2, 17, 20
amphitheatrum *naturale* 5, 6, 7
ampliare numerum P. 54, 2
ampliſſimus ordo *Senatus* 10, 3, 2
ampliſſimum inter homines P. 7, 2
ampulla 4, 30, 6
amputata oratio 1, 20, 19
an, — an *per feſtinationem reliquimus* 6, 16, 15 *rectius prius e libris omiſit Cortius. De* 8, 14, 24 *V. N.*
anagnoſtes vid. lector.
anceps & lubricus locus 1, 8, 6
ancipitia 9, 20, 3
andron 2, 17, 22
anguſtiis commeatus 5, 15, 9 ſermonis claudi 9, 2, 3
anguſtius tempus P. 49, 8
anguſtiſſimus gyrus 9, 26, 7
anilis prudentia 5, 16, 2
anima *in ſubterraneis* 4, 30, 6 *halitus* 6, 16, 13
animae meatus, *reſpiratio* ib.
animus excitatur 1, 6, 2 contemtor, domitor, frenator P. 55, 9 rectus ac viuidus P. 44, 6 toto corpore validior imperitet P. 82, 6 fulturis corporis ſuſtinetur 1, 9, 4 tenebris & ſilentio alitur 9, 36, 1
animum intendere 7, 4, 5
in animum inducere 9, 13, 6
animo maiore *cupidius* 10, 49, 2
animos ſuſtulerant P. 11, 5
Anio delicatiſſimus amnium 8, 17, 3
annona vrbis P. 31, 5 annonae adfluentia P. 28, 7
annui ſumtus 1, 8, 10
annum aperire *conſul dicebatur* P. 58, 4
antelucana officia 3, 12, 2. 5, 5, 9
antiquitatis laus 4, 3, 1. 6, 21, 1
antiquum, *antiquo more* 2, 11, 18. 5, 1, 11 & P. 76, 1
antiquis ſimile, *egregium* 4, 3, 1 & 7, 33, 9
antiquus vir, *ſincerus* 2, 9, 4

anti-

antiquiſſima victoria, *inſignis, antiquis comparanda* 10, 9
antiquiſſimum teſtimonium P. 95, 1
antiquitus inſtitutum 8, 14, 4 percrebuerat P. 31, 2
ad antiquitatis exemplar expreſſum 5, 15, 3
anxium me res habet 2, 9, 1
Apameae priuilegium 10, 56
Apenninus ſaluberrimus montium 5, 6, 2
aperire annum *vide* annus.
aperte malus 3, 9, 2
aperto caelo, *ſub dio* 2, 17, 14
in aperto, *ſub dio* 6, 16, 15
apertius oſtendam 8, 2, 5
apodyterium 5, 6, 25 *locus in balneo exuendis veſtibus.*
apoſphragiſma 10, 16, extr.
apotheca 2, 17, 13
apotheoſeos cauſſae P. 11, 1 ſq.
apparatius coenare 1, 15, 4
apparatus arrogantiae principalis P. 76, 7
appetit dies 7, 5, 1
appetentiſſimus cuius 7, 31, 7
applauſor P. 46, 4
applicare crimen cui 10, 66, 4
apponitur coena 3, 1, 9
apprehendere, *petere* 1, 5, 8
in apſida curuatum 2, 17, 8
aptare arma, moenia, viros P. 18, 2
aptum piumque eſt P. 1, 6
aquaeductus Nicomed. 10, 46
aquarum temperies P. 15, 3
aquam dare, *horas* 6, 2, 7
aquilae Ro. P. 82, 4
ara & altare *differunt* P. 1, 5
arae auguſtiores P, 51, 1
ſub arbitrio vnius eſſe 3, 20, 12
ad arbitrium ſuum facere 9, 15, 1
arca *pecuniae* 3, 19, 8
arceſſitor 5, 6, 45
archetypum 5, 10, 1
arcta propinquitas 4, 4, 1
arcte diligo 2, 13, 5
arctiſſime diligo 6, 8, 1
arctiſſimi laquei 2, 8, 3
arctiſſimo vinculo iungi 10, 11, 1
arcuato opere 10, 46, 2
arcus, *tropoea* P. 59, 2
ardenter amare 2, 7, 6
ardentius diligere 7, 20, 7 & P. 85, 7
ardentiſſime diligere 1, 14, 10 & 6, 4, 3
ardentiſſima febris 7, 1, 4
ardere cupiditate 1, 7, 5
ardor amoris P. 72, 5 imitationis P. 13, 4
area domus 6, 20, 4 & 7, 27, 10
arena mea, *officium* 6, 12, 2
arenoſum iter 2, 17, 2
argutum carmen 7, 6, 9
arma emerita P. 15, 3 armis irritantur P. 49, 3 componere P. 13, 2
armare manum P. 67, 8 armari telis, ſuo caelo P. 12, 2
Arpinae chartae 3, 21, 5
arrogantius dicere 4, 15, 9 facere 8, 6, 10
artes ſuas omnes proferre 2, 11, 17 vitiis inimicae P. 47, 1 effeminatae P. 46, 4 futuri ducis P. 81, 2
artificium periit 2, 20, 4
aſcendere P. 58, 3 ad alterius magnitudinem P. 61, 2
aſperitas caeli 3, 5, 15 hominis 8, 18, 5 & 8, 24, 5
aſſem para 2, 20, 1
ad aſſem reddere 1, 15, 1
aſſ. *vid.* adſ.
Athenae Atticae 4, 3, 5
Athenis viuere putes 7, 25, 4
athletarum praemia 10, 119
attollere rectos & viuidos animos P. 44, 6 campum *de puluere equitantis* P. 14, 3
atrienſes 3, 19, 3
attende ne *i. e. cura* 6, 8, 8
attentius cuſtodire 3, 16, 11
Atticus ſermo 2, 3, 1
auaritia deteſtanda P. 50, 5
auctibus creſcere 4, 30, 2
auctoritatem habere ex ſtudiis 2, 18, 1
auctoritas pro ratione 1, 8, 18
auctoritati cedere 1, 20, 24

auctoritate ſecuritatem perdere P. 93, 1
audentia *ſubſt.* 8, 4, 4
audentior puer 9, 33, 4
audeo *vid.* auſim.
auditor rectus *it.* a iudice diuerſus 2, 19, 6 auditores conducti & redemti 2, 14, 4 auditorum faſtidia 1, 13, 2
auertere famam P. 28, 1 oculos, aures, animos a rep. P. 66, 4
aues conſultare P. 76, 7
auferri periculis, curſu 6, 20, 11
augere honoribus quem 3, 8, 2
augeſcentibus vitiis occurrendum 9, 37, 3
auguratus 4, 8, 1
augurium me non fallit 7, 33, 1 *optimum pro patria dimicare* 1, 18, 4
augusta victimis cuncta P. 23, 5
auguſtae, *feminae* P. 84, 6
Auguſti nomine admonemur eius cui primum datum eſt P. 88, 10
auguſtior ſolito currus P. 92, 5
auguſtiores arae P. 52, 1
auidiſſimae aures 2, 19, 3
auidiſſimus praedo P. 94, 3
auidiſſime amplecti 2, 13, 1
auocare animum 9, 2, 1
auocati excurſionibus 1, 3, 2
auocamentum, *remiſſio* P. 82, 8
auocamenta *a dolore* 8, 5, 3
auras frequentius habet quam ventos 5, 6, 5
aurae laſſae & ſpatio infractae 5, 6, 14
aurem praebere, *audire* 2, 14, 8
in aurem dextram dormire 4, 29, 1 quod aures eius pati poſſint P. 3, 2 auribus molliſſimis parcere P. 68, 7 auribus danda quaedam 2, 5, 5 auribus blandiri cuius 1, 2, 6excipere auidiſſimis 2, 19, 3 ſolis ſtudere, *fine lectione* 7, 21, 1
auſim contendere 4, 4, 3
auſpicari Vulcanalibus quid? 3, 5, 8
auſpicantur homines nihil prouidenter ſine P. 1, 1
auſpicatiſſimum erat 10, 28, 2
aut *pro* an *poſt* vtrum *vid. ad* 10, 48, 2 P. 84, 1
auus. *aui nomen nepotibus datum* 10, 6, 2
auxilium rebus feſſis P. 8, 3

B.

Baetica prouincia 3, 9, 1
Baiani lacus torpor & ſilentium P. 82, 1 Baianae villae 9, 7, 2
balineum publice praebere 8, 8, 6 apud Pruſenſes 10, 75, 1 balinei cella frigidaria 2, 17, 11
Baptiſterium *lauacrum*, *labrum* 2, 17, 11. 5, 6, 25
barbarus rex P. 16, 4 barbarorum ferocia P. 14, 1 barbarae gentes P. 56, 4
baſilica Iulia 2, 14, 4 & 8. 5, 21, 1
baſis ſtatuae 3, 6, 5
beatiſſimus animo 6, 32, 2 beatiſſimum in principatu, quod nihil cogitur P. 6, 1
bellatorius ſtilus 7, 9, 7
bellua immaniſſima *de imper.* P. 48, 3
bene ac feliciter eueniat P. 72, 1
beneficiarii 10, 32 & 36 n.
beneficium vertitur in iniuriam P. 37, 4 vetus ſubuertis, niſi nouo cumules 3, 4, 6 *Add.* P. 36, 5. 62, 1. 45, 4
benignior aeſtimator 6, 17, 6
bes. *vt* ex beſſe 7, 24, 2
bibliopolae 1, 2, 6 Lugduni 9, 11, 2
bibliothecae *in villis* 3, 7, 8 *imaginibus ornatae* 4, 28, 1 bibliothecae dedicatio 1, 8, 2
bilis tantum ineſt 4, 11, 2
binae epiſtolae 6, 4, 5 clepſydrae 6, 1, 5
Bithyniam intraui 10, 28, 2
Bithyni accuſant Baſſum 4, 9, 2 Varenum 5, 20. 6, 5, 1. 6, 13. 6, 29, 11 Bithynarum ciuitatum ius 10, 109

blandi-

blandimentis capi 2, 19, 4
blandiora alloquia 1, 8. 12
blandiri auribus cuius 1, 2, 6 vt deo P. 2, 3
blanditiae fugaces 7, 4, 6
boleti 1, 7, 6
boni otio ac ſitu abſtruſi P. 45, 2 prouehuntur &c. P. 46, 8 bona fecunditatis P. 32, 2
Boſporus *Cimmerius* 10, 13
brachium portus 6, 31, 15
ad breue tempus 7, 8, 2
ad breuiſſimum tempus P. 59, 2
breuitas an copiae praeferenda 1, 20
Brixiae *laus* 1, 14, 4
Bructerûm rex 2, 7, 2
bule, *ſenatus* 10, 85. 111. 113
buleutae, *ſenatores* 10, 48, 5.; 10 113, 3. 10, 115, 3
Byzantiorum resp. *Bithyniae ſubiecta* 10, 52, 1

C.

Caduci labores 9, 3, 2
caducum tempus 3, 7, 14
caeca tela, *improuiſa* 2, 22, 5
caecum & abditum 4, 30, 10
caeduae ſiluae 5, 6, 8
caemento farciri 10, 48, 4
caeſaries P. 4, 7
calcar currenti addere 1, 8, 1
calcei nusquam 7, 3, 2
calceos poſcere 9, 17, 3 *vid.* ſoleas.
calciari 3, 16, 8
calculo candidiſſimo notare 6, 11, 3
calculum album adiicere 1, 2, 5
calculorum luſus 7, 24, 5
calculum ponere *in re* 1, 14, 9 cum imperio P. 20, 5 parem cum quo 5, 2, 1
calculos ponere in vtraque parte 2, 19, 9
caldariae cellae 5, 6, 26
calidiſſimus ſol 2, 17, 12
per caliginem adhuc video 5, 8, 8
caligo, *perturbatio* 3, 9, 16 *vapor* 6, 16, 19
calor dicentis, *impetus* 4, 9, 11 pietatis ſubitus P. 3, 1
calorem & impetum perdere 2, 19, 2
Camaenarum aliquid 9, 25, 3
Camilliana villa 6, 30, 1
Campaniae ſolitus terrae tremor 6, 20, 3 in Campaniam proficiſci valetudinis cauſſa 6, 4, 1
campus haurit ſudores P. 15, 4
campus *Martius* & comitia P. 63, 4 *add.* ſ. 7 gloriae & honoris omnibus patet P. 70, 8
campi caedibus contecti P. 12, 1
candidatus immortalitatis P. 63, 1
candidiſſimo calculo 6, 11, 3
canities auget maieſtatem P. 4, 7
canum mare, *ſpumoſum* 6, 31, 17
capax amicitiae 2, 13, 10 domus 7, 27, 4 villa vſibus 2, 17, 4 capaciſſima ſecreti vxor 1, 12, 7
capere *venando* 5, 18, 2 diſciplinam cuius, *aptum eſſe ad* P. 46, 5 initium P. 1, 1 poteſtates ſummas P. 59, 6 praemium *i. e. dignum eſſe* P. 61, 5
capeſſere ciuitatem P. 39, 5 curas imperii P. 66, 2 ſtationem P. 7, 3
capi *ab re, delectari* 2, 5, 8 & duci quo 9, 17, 3 voluptate 9, 6, 3
capillos ſubmittere mos reis 7, 27, 14
capitali ſupplicio adfici 8, 14, 14
capitaliter quem laceſſere apud iudices 1, 5, 4
captare *de heredipetis* 2, 20, 7. 4, 2, 2. 8, 18, 2 beneficiis ſuis commendationem ex difficultate P. 91, 2 humilitate amorem, terrore reuerentiam P. 4, 5
caput amiciſſimum 3, 17, 3 radiatum *ſtatuae* P. 52, 1 deliberationis 3, 19, 3
caput *fons* 8, 8, 5. 10, 91, 1
a capite, *a fronte* 2, 17, 21
a capite porticus 5, 6, 19
in capite Bithyniae, *principio* 10, 81, 3
capita legis, *ſumma* 10, 83, 4 & 11, 5, 3
carens anima, *mutum* P. 50, 4
caritas patriae ſuperabat amorem caſtrorum P. 20, 1

carmen meditatum templis inferre, *preces, hymnos* P. 3, 5
carmen, *formula* P. 63, 2. 92, 3 perfici niſi in odio non poteſt 7, 9, 9 feria carmina P. 54, 2 *laudes.*
carpere, *reprehendere* 1, 8, 6 ſiniſtris ſermonibus 1, 9, 5 famam, vitam P. 53, 4
carptim *ſtricte* 6, 22, 2 & 8, 4, 3 breuiterque perſtringi P. 25, 1
Carſulanum praedium 1, 4, 1
carus omnibus ac deſiderandus P. 10, 6 perinde ſummis ac infimis P. 19, 3
Caryotae 1, 7, 6
Caryſtiae columellae 5, 6, 36
caſſi labores 8, 23, 6
caſtigant vitia ſua, qui caſtigari merebantur P. 46, 6
caſtigator P. 40, 1
caſtigatorium ſolatium 5, 16, 10
caſtitas affectata, ingenita, innata P. 20, 2 *integritas* 3, 2, 2
caſtrenſe ſtipendium 8, 14, 5
caſus ſecundi & aduerſi 5, 20, 3
cataractis aquae curſum temperare 10, 69, 4
καταςερισμοί 5, 17, 2
catenis captorum grauis triumphus P. 17, 1
cathedra 3, 16, 12. 8, 21, 2
cauaedium 2, 17, 5
cauea continere aues 9, 25, 3
cauea *theatri* 10, 48, 3
cauerat, vt 6, 10, 4 n.
cauſſa non diſcrepat P. 55, 7
has cauſſas ſequor 5, 3, 8
cauſſas habere viuendi 1, 12, 3
cautibus adfigi P. 35. 2
cautum eſt lege 5, 9, 30 mandatis 10, 62, 3
cedens periculis vox 7, 19, 6
cedere aliqua re alicui 7, 11, 5
cedere affectibus P. 4, 3 auctoritati 1, 20, 24 honore & nomine ſuo alteri P. 94, 3 virtutibus P. 16, 5 cedit tibi vxor in decus & gloriam P. 83, 4
celeberrimus locus 2, 7, 7 menſis 2, 11, 10
celebrare exſequias 8, 12, 5 factum acclamatione vera P. 71, 4 officium P. 54, 5 *i. e. obire* 8, 12, 3
celebrare debita religione 10, 103
celebrari gratiarum actione 7, 32, 2
celebritas ciuium, *frequentia* P. 49, 2
in celeritate conſiſtit officii gratia 10, 121, 2
cenſere, *curiae verbum* 2, 11, 21. 5, 14, 6. P. 54, 3 ſqq. *it.* 60, 1 *praef.* 76, 4 cenſetur miles te commilitone P. 15, 6
Cenſores *in prouincia legunt buleutas* 10, 83, 3. 10, 113, 1. 10, 115, 1
cenſoria nota 9, 13, 16
cenſura eſt vita principis P. 45, 6
cenſus decurionis, *it.* equeſter 1, 19, 2
centies ſeſtertium 10, 48, 1
Centumcellae 6, 31, 1
centumuiri 1, 5, 4. 9, 23, 1
centurio 6, 31, 5 legionarius 10, 81, 1
cerae, *pugillares* 1, 6, 1. 7, 27, 9
cernere hereditatem 10, 79, 2
certare certamine 7, 7, 2
certandum habere 1, 7, 6
certatim amare 2, 9, 5
ceruicalia 6, 16, 16
ceruices retortae P. 34, 3
ceruicibus inhaerere 5, 16, 3
ex ceſpite tribunal P. 56, 5
ceterum *inter ſubi. & praedic.* P. 55, 9
charta bibula 8, 15, 2 ſcabra ibid.
chartis dignum 4, 16, 3
Chriſtianorum res, in quantum Plinio innotuere 10, 97
cibus in medio P. 49, 4
cicatricem pati 8, 5, 3
cicatrix Vitelliana 1, 5, 2
cinaedi menſis oberrant 9, 17, 1
circa me exceſſit modum 6, 21, 6 te omnes P. 83, 3 *οἱ περί σε.*

Circen-

Circenſes erant 9, 6, 1
Circenſibus proximis 9, 23, 2
circulator 4, 7, 6
circulus, *coetus* 3, 20, 4
circumagi volubili orbe 4, 24, 6
circumacta littora, *curua* 6, 16, 12
circumcidere ſumtus 10, 52, 4
circumciſus, *breuis* 1, 20, 4. 2, 12, 1 & 3, 7, 11
circumciſa oratio 1, 20, 4
circumferre praedicatione 3, 11, 1. 6, 8, 2 oculos P. 7, 5
circumfuſus equeſtris ordinis flore P. 23, 3
circumire Senatum *prenſandi & petendi cauſſa* P. 69, 2
circumlinere oculos 6, 2, 2
circumſcribere teſtamentum 8, 18, 4
circumſcripti ſyllogiſmi 2, 3, 3
circumſcriptior, *breuior* 1, 16, 4
circumſtat me cura, difficultas P. 3, 3
circumuenire omnia immenſa poſſeſſione P. 50, 1
circus pulchritudinem templorum prouocat P. 51, 3
cithara perite vti 5, 19, 3
ciuilis inceſſus P. 83, 7 ciuile & ſenatorium P. 2, 7 ciuile, nihil cogere P. 87, 1
ciuilius, *aduerb.* P. 29, 2
ciuitas, *ius* 10, 5 & 6 patet per Latium P. 39, 2
ciuitatium 10, 115, 1. 116
clamitant nomina 9, 6, 2
clamore tueri 2, 11, 7
clamores, *plauſus* 2, 14, 6 ſqq, 4, 5, 1. 4, 19, 3. 9, 13, 8
clare loqui 2, 18, 2 clariſſime genitus P. 69, 5
clarus aduerſis ſuis 4, 9, 1
clariora alia, alia maiora 3, 16, 1
clauduntur acclamationes parietibus curiae P. 75, 2
Claudiopolitani 10, 48, 5
clauſtra frangere, *in lucem exire* 2, 10, 3 pudoris & reuerentiae 2, 14, 4 clauſtris refractis 2, 14, 4
clauus inſanabilis 3, 7, 2
clementia 8, 22, 1. P. 80, 1
clepſydra 1, 23, 2 & 6, 2, 5 clepſydrae *modus* 2, 11, 14
climactericum tempus 2, 20, 4
Clitumnus fons 8, 8, 1 Deus 8, 8, 5
cloaca foediſſima 10, 99, 1
cloacarum purgationes 10, 41, 2
coarctare plura in vnum librum 1, 20, 8
codicilli, *teſtam.* 2, 16, 1 & 2, 20, 5 *literae commendatitiae* P. 70, 9
coelo dicare, *conſecrare* P. 11, 1 tantum vacare P. 80, 6 vindicat deus quem P. 10, 4 ſuo & ſidere armari, *hieme* P. 12, 3 coeli aſperitas 3, 5, 15
coena frugi 3, 1, 9 modica, nitida 6, 31, 13 ſordidae ſimul & ſumtuoſae *deſcr.* 2, 6 coenae adhiberi 6, 31, 13 coenarum exquiſita ingenia P. 49, 7
coenatio, *triclinium* 2, 17, 10 & 12
cogere nihil, ciuile P. 87, 1 quod nihil cogitur, beatiſſimum in principatu P. 6, 1 cogimur quaedam facere dulcedine accenſi 8, 14, 3
cognitio *forenſis* 2, 11, 9 & 3, 9, 19 de Chriſtianis 10, 97, 2 recepta eſt 6, 22, 2
cognoui literis tuis 10, 102
cohaerent amiciſſimi 7, 7, 1
cohors equeſtris 10, 107
coire, *obuiam fieri* 1, 5, 9 coiri in lites 5, 14, 6
colere ſtudia 8, 12, 1 morem P. 1, 2
colligere animum cogitationemque 2, 11, 13 crimina maieſtatis P. 33, 4 librum elapſum 2, 1, 5 feras P. 81, 3
collocare coxam fractam 2, 1, 5
columbuli 9, 25, 4
columellae Caryſtiae 5, 6, 36
colluſor 9, 33, 8
comae arborum 5, 6, 19
comitatem grauitati adiungere 4, 3, 2

comita-

comitatus principis modeſtus P. 76, 4
comiter ſe gerere 3, 7, 3
comitium pati, *virgis caedi* 4, 11, 11
comitiorum ſolennia P. 64, 1
commeatum petere 10, 25 indulgere 10, 24, 4
commeatu accepto, *venia* 3, 4, 2
commeatus anguſtiae, *temporis conceſſi* 5, 15, 9
commeatibus orientem occidentemque connectit P. 32, 2
commendare Diis vota & gaudia 10, 103
commendatio accedit ex 2, 17, 29
commendator 6, 23, 4
commendatrix miraculorum terra 8, 20, 2
commentarii 6, 22, 4
in commentarios referre 10, 106
commercio gentes miſcere P. 29, 2 *add.* 32, 2
commilitium 10, 11, 2. 10, 18, 1
comminuunt animum frigida negotia 9, 2, 1
commiſſio *in ludis* 7, 24, 6. P. 54, 1
committere flumini lacum 10, 50, 4 flagitia 1, 5, 1
commodare operam cui ad quid 2, 11, 23 diplomata i. e. dare 10, 121
quum commodum eſt P. 48, 1
commodior, *conualeſcens* 3, 16, 4 commodiſſime 10, 24, 3
in commune conſultare 6, 16, 15 quam commune, quam ex aequo P. 2, 18 communia principis veſtigia P. 24, 5
communiter ſcripta epiſtola, *a cunctis heredibus* 6, 31, 8
comoedi in coena priuata 1, 15, 2. 3, 1, 9
comoedia vetus 6, 21, 2 *ad Plautum puto & Terentium reſpicit.*
compacto corpore 7, 24, 1
comparare alicui, *cum quo* 1, 16, 3
comparatum ita eſt, vt P. 46, 7 ita natura eſt 5, 19, 5. 3, 4, 6
comparatio frumentorum 10, 37
compedes nectere cui 9, 28, 4
compendia patent ad honores P. 95, 5
comperendinatio 5, 21, 1 *termin.*
complecti conſenſum P. 95, 2 propinquitate 4, 4, 1;
componere animum vultumque 7, 1, 6 vultum 2, 20, 3 hiſtoriam 1, 1, 1 libros, *ſcribere* 7, 30, 5. 8, 12, 1 ſe 5, 18, 1 *de vita priuata Sullae.*
compoſito die 2, 17, 2 vultu 3, 16, 5
compotem facere cuius 10, 3, 6
comprecari P. 2, 8
comprimere & cohibere grariarum actiones P. 4, 2
comprobare fidem acclamationum P. 73, 4
computare annos 4, 24, 5
ad computationem vocare P. 38, 3
comtus homo 2, 11, 23
Comum *patria Plinii* 1, 3, 1
concedere fato P. 11, 3
concentus omnium laudum P. 4, 6 *de acclamatione publ.* P. 2, 6 & 46, 2
concidis & debilitaris 7, 17, 10
conciones *hiſtoriarum orationes* 1, 16, 4
concipere animo 3, 9, 24
Concordiae aedes 5, 1, 9
concurſare 6, 19, 5
concuſſio facium 1, 9, 11
concutiuntur homines & ciuitates lege 10, 5, 3
condere diem, *conſumere* 9, 36, 4 & P. 80, 6
condire voluptates ſtudiis 3, 1, 9
conditione ſub ea 4, 13, 11 & 8, 18, 4 ſecundum conditiones mariti 6, 32, 1
conditor diſciplinae 10, 38, 1 imperii Deus P. 1, 6
conditorium, *ſepulcrum* 6, 10, 5
conducere praeceptorem 4, 13, 6
conducti & redemti 2, 14, 4
conductores 7, 30, 3
conferre tempus in aleam, ſtupra, luxum P. 82, 9
in confeſſum venire 10, 85, 8

confido impetrare poſſe, vt 5, 3, 4
confidenter an conſtanter? 3, 9, 32
confinio vitiorum laedi P. 4, 5
confitetur ſe viuere 3, 14, 3
conflagrare inuidia 3, 9, 31
conflictari valetudine 1, 12, 4 & 2, 20, 7
confluere in *locum* 4, 13, 10
confodere, *corrigendo delere* 6, 26, 14
confugere ad ſtudia 8, 19, 1
confundere, *turbare* 3, 10, 2
confundi dolore 5, 5, 1
confuſio, *perturbatio* 1, 22, 12 P. 86, 3
confuſio indecora, *turba hominum* 3, 20, 4
congiarium P. 25, 2 P. 51, 5
congregari, *in vnam claſſem referri* 8, 14, 14
coniectare ex quo 3, 9, 26. 7, 27, 14
coniecturam facere ex 4, 27, 6 de quo P. 20, 6
coniectus minarum, oculorum, telorum P. 17, 3
coniunctius amare 6, 8, 4
coniuratione vrbana eblanditae preces P. 70, 9
connectere amicitias 4, 15, 23
conrogare audituros 6, 2, 3
conſcientia optima 1, 12, 3 exterritus 1, 5, 7 *add.* P. 63, 7
conſecrare P. 10, 5 caput ſuum irae deorum P. 64, 3
conſecratio Caeſarum ridicula P. 11, 1 ſq.
conſectari & colligere ſingula P. 75, 1
conſenſu excipere 4, 9, 18
conſentaneum 4, 9, 16
conſequi quod eſt ampliſſimum inter homines P. 7, 2 memoria P. 75, 1
Conſeruator imperii Deus, Iupiter P. 1, 6
conſidunt reſtincta 2, 11, 6
conſiliator 4, 17, 6
ex conſilii ſententia 5, 3, 8
conſilio regere haeſitantem 10, 30, 1
in conſilio eſſe, *ſenatus* 1, 20, 12
in conſilium adhiberi 6, 11, 1 adſumere 3, 9, 1
conſilium vertere, *mutare* 6, 16, 9
conſiſtunt cauſſae in 1, 8, 5
conſortes conſilii publici 8, 14, 5
in conſortium laborum adſumi P. 7, 3
conſpicuus illuſtri laude 3, 3, 2
conſtat ratio mihi 1, 5, 16. 1, 9, 1. 7, 6, 4 3, 18, 10 magno 2, 6, 4 reuerentia P. 60, 2
conſtringo, *coniungo* 7, 20, 7
conſtructio, *aedificatio* 10, 49, 2
conſueſcere dolori 8, 23, 8
a conſuetudine deſciſcere 3, 20, 4
ex conſuetudine tua 1, 2, 1
in conſuetudinem venire P. 90, 3
conſule digna oratio P. 1, 6
conſulare P. 76, 1 conſulares animi P. 93, 1
conſulatus Plinii P. 90 ſqq. Traiani humeris attollitur P. 58, 5 conſulatibus continuis longum annum facere P. 58, 1 non conſulatus hominibus iisdem, ſed homines conſulatibus reddebantur P. 61, 7
conſultare in commune 6, 16, 15 aues P. 76, 7
conſultum cui velle 10, 106
conſumere tempus 1, 13, 7 totos dies diſcendo 1, 10, 11
conſumta nouitas adulatione P. 55, 3
conſummatio 5, 12, 1
conſummatus P. 51, 3
conſummatiſſimus iuuenis 2, 7, 6
conſurgere & laudare 9, 23, 1 in venerationem cuius P. 54, 2
contagio ſuperſtitionis 10, 97, 9
ab contagione vitiorum reprimi P. 83, 2
contaminare campum veſtigio nefario P. 63, 7
contemtor ambitionis animus P. 55, 9
contendere aliquid remiſſius P. 79, 1

contentio dicendi 1, 2, 3
contenriones excitare 3, 20, 1
conrentioſa oratio 2, 19, 4
conrentus aemulum remouiſſe 6, 31, 5
contentus ſecundis, *rebus* 4, 9, 10
non contentus eloquentia ſaeculi 1, 5, 12
conteri laboribus 3, 1, 11 litibus 7, 5, 2
contingere *dicuntur quae fato quodam & felicitate veniunt* P. 14, 1. P. 24, 3
contigit ei auunculus 1, 14, 6 auus 3, 3, 2 contingant proſpera omnia 10, 1, 2
continere animum, oculos 3, 11, 6 librum, *non publicare* 1, 8, 3 continetur publicis monumentis P. 95, 1
continens, *temperans* 8, 1, 3
continens & parcus 5, 19, 9
continentiſſimus 6, 32, 1
contractior amnis P. 30, 3
contrahere perſonas, *congregare* 10, 88 pecuniam 10, 91, 2 ſpatia immenſa liberalitate P. 25, 5 valetudinem 7, 19, 1. 8, 1, 1
contubernalis 2, 13, 5
contubernium principis P. 86, 5
in contubernium adſumere 10, 95, 1
intra contubernium cuius teneri 3, 3, 3
contumeliam vindicare 6, 8, 9
contumeliis non temperauit 6, 5, 4
contundere viuidos animos P. 44, 6
conuenientiſſimum 3, 18, 1 & 10, 20, 2
conuentione tacita 5, 1, 2
conuentus *iuridicus* 10, 66, 1
conuicio extorquere 5, 11, 2
conuicium facere *in bonam partem* 6, 12, 5
conuulnerare frontem P. 35, 3
conuulſa ſedibus ſuis domus 7, 19, 8
conuulſum nihil ex publica vtilitate P. 36, 2
cooptare in locum 4, 8, 3 patronum 4, 1, 4
copiam iudicii ſui reip. facere P. 76, 2 copiae prouinciales P. 50, 6
copioſus, *diues* 8, 18, 11
copioſiſſimum ingenium 9, 2, 2
Corinthium ſignum 3, 6, 4. Corinthia (*vaſa*) 3, 1, 9
cornu porticus 5, 6, 23
corollarium, *praemium* 7, 24, 7
corona, *coetus* 2, 14, 6 circumſtantium 6, 33, 3 diffuſior 7, 17, 9 ciuica P. 13, 5
coronati athletae 10, 119, 1
corpuſculum *blande* 10, 29, 1
in corpus retrahere, *volumen* 2, 10, 3 in corporibus ſeruorum amor laudis cernitur P. 33, 1
corrector diſciplinae P. 6, 2
corripere aliquem acrius & ſeuerius 9, 21, 4 viam 4, 1, 6
corripi dolore 1, 12, 4
corrogare 11, 14, 9
cothurnis ſuſtineri 9, 7, 4
coxam frangere 2, 1, 5 collocare ibidem
creari inter collegas 2, 1, 9
credere famae, oculis P. 59, 3 latus ſuum omnibus P. 23, 2 creditur melius omnibus quam ſingulis P. 62, 9
creſcere vno modo princeps poteſt, ſi ſe ſubmittat P. 71, 4 creſcentia laboribus membra P. 82, 6
criminari *quem cui* 6, 13, 2
cryptoporticus, *tecta* 2, 17, 16. 5, 6, 27. 7, 21, 2
cubicula diurna, nocturna 1, 3, 1 cubicula principum recludit eorum fortuna P. 83, 1
cubiculum in theatro P. 51, 5 n.
culpam augere 5, 3, 2 redimere congiario P. 28, 2
culpandus 7, 17, 4
culte dicere 5, 20, 6
cultus, *veſtitus &c.* P. 83, 7
in cultu horror 1, 10, 7

Cum,

Cum, *ſequente* Tum an ſemper copulet 7,8,3 n.
cum commodum eſt P. 41, 1
cum maxime, *hoc ipſo tempore* 6, 6, 6. 6, 31, 15. 7, 25, 4. 8, 22, 4. 9, 20, 2
cumulare laudibus 3, 11, 8
cumulus acceſſit 2, 1, 6
cunctanter & pigre P. 71, 2
cunctatio, *dubitatio* 1, 8, 4 & 5 — *laudabilis* 1, 22, 3. 9, 9, 2
cunctationem regere cuius 10, 97, 1
cunctatior 2, 16, 4
cupio adiutum 2, 9, 3 impetratum 2, 13, 1 ne nihil niſi 5, 17, 6
cura adfici 2, 9, 1
curae humiles & ſordidae 1, 3, 3 principales & conſulares P. 79, 5
curae mihi eſt *cum infin.* 7, 10, 2
curam admouere 2, 5, 9 operis agere 10, 85, 1 ſibi vindicare 2, 18, 4
curas in gaudium verti 7, 19, 11
curare corpora 6, 20, 19
curatius ſcribere 1, 1, 1
curator operum 10, 28, 5 viarum 5, 15, 1
curioſius ſcriptae literae 9, 28, 5
currentem inſtigare 3, 7, 15
currus auguſtior ſolito P. 92, 4 inanes P. 16, 3
curſim legere 3, 5, 11
curſitare 6, 5, 5
curſum hunc tene P. 43, 2
curua corrigere 5, 21, 6
curuamen 9, 7, 4
curulis *abſolute pro Sella* P. 61, 7. P. 71, 2
cuſtodiae, *vincti* 10, 30, 1
cuſtodire, *obſeruare* 3, 16, 11. 8, 9, 2. 8, 10, 1 religioſe quod iurauimus P. 65, 2
cuſtodire, *ratum habere* 8, 16, 1
cuſtodite ludere 5, 16, 3
cuſtoditius *adu.* 9, 26, 12
cymbula 8, 20, 7

D.

Dacia 6, 31, 8
Dacicum bellum 8, 4, 1 ſq.
damnati ad poenam 10, 41 in ludum, opus 10, 40, 2 in metallum 2, 11, 8. 10, 66, 2
Danubius P. 12, 3. 16, 2. 63, 4
dare diei partem tribunali P. 77, 3 fidem vocibus *i. e.* facere P. 74, 3 dabis ei indulgentiam tuam 10, 11, 2
datum *cui* fato quaſi 8, 18, 5
ſi datum eſt ſeneſcere 3, 1, 1
quod datum paucis eſt 7, 19, 7
datur mihi cernere 1, 10, 5 & P. 29, 3
De & A *differentia* 4, 7, 7
debes, Caeſar, & ſoluis P. 80, 6
debes mittere, domine 10, 69, 5
debere caelo P. 30, 1
debilitaris & concidis 7, 17, 10
debitorem quem habere 3, 2, 6
decenter 6, 21, 5
deceptus nunquam princeps, niſi qui prius decepit P. 66, 5
a declamando, *a ſchola* 2, 14, 2
declarator P. 92, 3
decliuis aetate 8, 18, 8
decuriones, *ſenatores municipiorum* 1, 8, 16. 4, 7, 2. 5, 7, 4. 10, 62, 2.
decurionatus 10, 114
dedecori multis fuit P. 83, 4
dedere ſe ſtudiis 5, 16, 8 tempeſtatibus P. 43, 5
dedicare bibliothecam 1, 8, 2
dedicationis lex 10, 59
dedignari honorem P. 63, 4
dedignatio parendi P. 18, 1
deductor 4, 17, 6
defectio, *morbus* 7, 19, 3
defectum corpore caput P. 26, 6
defendi, *defendere ſe* 5, 14, 3
deferuit impetus 9. 13, 4. 9, 16, 2
deferentia flumina P. 82, 5
deferre reum quem 7, 6, 8
deficere ad tributa P. 29, 4
deficiunt nos vox & latera 3, 9, 9
deficitur 2, 17, 25
deficiuntur aqua Sinopenſes 10, 91, 1

definite diſtincteque P. 88, 6
defixus animus in contemplatione 2, 1, 12
defodere viuam 4, 11, 6
deformis ruinis domus 10, 75, 1
deformius amittere laudem, quam non adſequi 8, 24, 9
defremere 9, 13, 4 n.
defugere adſentationem 1, 8, 16
delationes P. 34, 5. 45, 2
delator immiſſus 6, 31, 3
delatores puniti P. 34 ſqq.
delectare otium 1, 22, 6 delectat ſua quemque natura in alio P. 45, 1 delectatur, non adficitur 3, 1, 9
cum delectu & parce 2, 13, 18
delibare honores, *parce vti* P. 54, 3 delibaſſe quaedam contemtus P. 38, 1
deliberaui, *ſtatui, decreui* 9, 13, 2
delicatus, *faſtidioſus* 8, 21, 5
delicata *femina, voluptaria* 7, 24, 3
delicate, *moderate, vt tibi parcas* 9, 10, 2
delicatiſſimae oues 2, 11, 25
delicatiſſimus amnis 8, 17, 3
deliciae noſtrae, *locus* 1, 3, 1 *faſtidium* 2, 5, 4
delinimenta aurium 3, 15, 3
deliratio 6, 15, 4
delphinus geſtator & colluſor pueri 9, 33, 8
delubris inferre caſtam mentem P. 3, 5
demereri aliquem 4, 2, 4
demiſſus capillus 1, 10, 6 ſtilus 1, 8, 5
demiſſiores ripae 8, 17, 1
demum 10, 33 *excluſ.*
depellere malum ſaeculi P. 18, 1
depopoſciſti 1, 8, 2
deportatae meſſes P. 31, 3
deprecari titulos P. 55, 8
deprehendit nos libertas rudes 8, 14, 3 *add.* 8, 17, 4
depreſſior 10, 58
depreſſius iter 9, 26, 2
deſcendere ad curas cuius 10, 40, 1 in officia familiaritatis P. 85, 5
deſcenſiones 5, 6, 26 n.
deſciſcere a conſuetudine 3, 20, 4
deſcribere vinum lagunculis 2, 6, 2
deſcriptio, *diſtributio* 3, 6, 13
deſerere iter ad P. 75, 5
deſeruire honoribus 2, 5, 3. P. 77, 6 oculis P. 50, 1 ſtudiis 7, 7, 3
deſiderandus, quod proſpexerat, ne deſideraretur P. 10, 6
deſidia frui 2, 2, 3
deſidiae votum 1, 2, 8 longae indormire 1, 2, 3
deſidioſiſſimus 3, 5, 19
deſolata templa 10, 97, 10
deſtinare cui filiam 6, 26, 1 reum 9, 13, 7 deſtino excurrere 3, 6, 6 de eo quod deſtinaueris non eſſe conſulendos &c. 9, 13, 6
deſtinaſſe mori 1, 12, 9
deſtinatum mihi eſt 9, 13, 5
deſtinatio, *electio* P. 77, 1
deſtringi *in balneo* 3, 5, 14 deſtringi & abradi aliquid bonis P. 37, 2
deſtruebat foris claros domeſtica infamia P. 83, 4
detectus, *apertus* 10, 100
deterit nimia cura 9, 35, 2
deteſtari in caput cuius iram deorum 2, 20, 6
detinere moeſtos ſermones materia laetiori P. 28, 1
detorquere ad ſegnitiem luxumque P. 82, 6 *add.* P. 70, 5 recte facta 1, 8, 6
detrimenta *de abortu* 8, 10, 1. *v. v.*
deuehere (*in forum*) P. 29, 4
deuexitas loci 8, 8, 3
deuexus in planum P. 71, 1
deuincire ſibi officiis 1, 7, 2
deuinctus neceſſitate 7, 9, 14
Deus adfuit mihi 1, 5, 5 Di boni! P. 10, 3
Diaconiſſae Chriſtianorum 10, 97, 8
diaeta *pars domus habitationi apta* 2, 17, 15. 7, 5, 1 *trium aut quatuor cubiculorum* 5, 6, 31

diaetula *quid. leg.* 5, 6, 38
Diana & Minerua in ſiluis 1, 6, 3
dianome 10, 117, 2
dicare caelo, *conſecrare* P. 11, 1
dicax & vrbanus 4, 25, 3
dicere ſibi legem 2, 16, 2
dictare *notario ſcribenda* 9, 36, 2
die admiſſo, *valuis remotis* ibidem dies longa, *tempus* 8, 5, 3 conditur, *conſumitur* 9, 36, 4 & P. 80, 6 dies imperii 10, 60. 10, 103 natalis *princip.* 10, 28, 2
in diem viuere 5, 5, 4
differre ſitim 1, 22, 7
difficultas me circumſtat P. 3, 3
ex difficultate beneficiis ſuis commendationem captare P. 91, 2
diffidentia cauſſae 5, 1, 7
diffundere orationem in immenſum P. 56, 2
diffunditur via, *fit patentior* 2, 17, 3 diffuſum opus 3, 5, 6
diffuſior corona, *coetus maior* 7, 17, 9
diffuſius meritum P. 53, 3
digerere, *diſpenſare* 2, 17, 9 digeruntur inſulae ventis 8, 20, 6
digeſta, *ordinata* 9, 18, 2
digitos agitat, computat 2, 20, 3
dignationem habere P. 47, 1 ponere in honore P. 77, 5
dignitas oris, *virilis pulchritudo* P. 4, 7
dignus alter eligi, alter eligere P. 7, 4
dilationem dare 10, 85, 5
dilectus princeps, *delectus* P. 2, 6
diligens, *frugalis* 2, 6, 1 temperamenti P. 79, 5
diligere effuſiſſime P. 84, 4
diluere crimen 2, 11, 9. 3, 9, 32
diluuia crebra 8, 17, 1
dimenſus *paſſiu.* 4, 30, 3
dimidia clepſydra 6, 2, 5
dimittere creditores, *illis ſoluere*, *eos abſoluere* 2, 4, 2 pluribus ſingula 9, 18, 2
dinumerari P. 76, 2
ſub dio 6, 16, 6
diplomata *itineraria* 10, 14 & 54 & 121, 1
diremit nox 4, 9, 9 n.
diremta mari gens P. 32, 1
dirimere ſententias 8, 14, 19
diſcedere, *diſſentire* P. 76, 3
diſceptare inter amicos 7, 15, 2
diſcernere parietibus 1, 8, 17
diſceſſione peracta 9, 13, 20
diſciplina caſtrorum corrupta P. 6, 2
diſcreta velo 2, 19, 3
in diſcrimen adduci 2, 9, 1 diſcrimen transmiſſum conualeſcendo remetiri 8, 11, 2
diſcurſus inanis 1, 9, 7 *add.* 8, 23, 5 *de ambitione candidatorum.*
diſcurſibus tortis vibratisque 6, 20, 9
diſertior 6, 17, 3
disiunctus conſulatu P. 93, 4
disiunctiſſimae terrae P. 25, 5
diſpenſata *oppon.* profuſis P. 35, 5
diſperdere 7, 12, 1
diſpice, ne ſit 2, 10, 5 an tu 1, 18, 9
diſponere diem 9, 36, 1 facultates 3, 19, 9 qui nuntient 4, 19, 3 otium 4, 23, 1
diſpoſitus vir, *ordine cuncta agens*, *ſine confuſione* 2, 11, 17 diſpoſita vita 3, 1, 2
diſputare 1, 8, 5
diſſimillimus 1, 5, 9. P. 94, 2
diſſimulanter 1, 13, 2
diſſimulatione praeterire 6, 27, 3 mutua parcunt ſibi ſenatores 9, 13, 22
non diſſoluta clementia P. 80, 1
diſſoni clamores 3, 20, 4
diſtineri negotiis 7, 7, 3 fluminibus P. 25, 4
diſtentum officiis tempus 3, 5, 7 diſtentus coena, *fartus* P. 49, 6 imperii curis P. 86, 2 occupationibus 6, 18, 1
diſtinguere curas & occupationes carmine 7, 9, 10
diſtinguitur coena comoedis 3, 1, 9

diſtincte deſignare P. 88, 6
diſtinctius 3, 1, 1 enuntiare 7, 13, 1
diſtricte minatus 9, 21, 4
diſtrictum officium 10, 25
diſtringere votis deum, *diuerſa precari*, P. 94, 2
diſtringi officio 1, 10, 9 & 7, 15, 1
diſtringunt officia 3, 5, 19
ditione nutuque cuius regi P. 4, 4
in ditionem venire P. 32, 1
diuerſum conſuetudine P. 65, 3 in diu. mouere 10, 116, 1 *dubium facere*. diuerſiſſima parte 9, 28, 2
diuidere ſententiam 8, 14, 15
diuinitas terris ſi qua eſt P. 32, 3 diuinitate parentum ſuperbi P. 11, 4
diuturnitatis amor ſolicitat 5, 8, 2
docere, *narrare* 10, 64, 4
docti interdum latent 7, 25, 3 ſq.
documentis magnis expiare errorem 8, 10, 1
dolenter dicere 4, 11, 2 ferre 1, 5, 4
dolere morte cuius 1, 12, 12 dolendi etiam quaedam voluptas 8, 16, 5
dolor eximit ſtudia 8, 23, 1
dolorem leuare 2, 7, 7
dolore ſuperari 1, 12, 13.
domeſtica infamia P. 83, 4
dominatio & principatus *diuerſa* P. 45, 3
domini mites, *heri* 1, 4, 4
dominis exturbatis, *poſſeſſoribus* P. 50, 1
dominus ſaeuiſſimus, *tyrann.* P. 52, 6 a principe alius P. 55, 7
dominos & ſeruos inter non eſt amicitia P. 85, 2
domus laxior P. 50, 5
donare. *ne non* donatus abiret 8, 2, 3
donatiuum P. 25, 2
donum. *dona inſidioſa* P. 43, 5
dormire in dextram aurem 4, 29, 1
dormitorium membrum 2, 17, 9
dorſum ſaxeum 6, 31, 17 editiſſimum 9, 7, 4
in dotem conferre quid 2, 4, 2
quod dubitas, ne feceris 1, 18, 5
dubito, num 6, 27, 2
non dubito futurum, vt 6, 21, 7
ducere repugnantes, *perſuadere* 1, 10, 5
duci auribus 3, 15, 4 gloria famaque 4, 12, 6 *abſolute*, i. e. *ad ſupplicium* 10, 97, 3
duci & capi quo, *delectari* 9, 17, 3
ducitur nox ſermonibus 6, 31, 13
ductus aquae, *abſol.* 10, 46, 1
dulcedo tecum loquendi 2, 5, 13
dulcis ſermo 1, 10, 5
dum, *donec* 1, 5, 15 *poſtpoſ.* manedum 8, 6, 13
duodeuiceſimus annus 6, 20, 5
dupli vel quadrupli ſoluendi irrogatione tarditas multatur P. 40, 5
durare ad extremum 5, 16, 4
durat honor ſtudiis 4, 16, 1
durities corporis & lacertorum P. 82, 6
durus ac crudelis 2, 10, 1
durior, *inclementior* 8, 16, 3
duriuſculi verſus 1, 16, 5
duumuiratus 4, 22, 1

E.

Eblanditae preces P. 70, 9
ecceleſia, *concio* 10, 111
ecdicus, ibidem pr.
echini 1, 15, 3
eclogae 4, 14, 9
ecquid, *dubitatiue* 6, 16, 17
edere annos, *profiteri* 10, 22, 1 cenſum 10, 22, 1
edicto ſubiicere, *edicere*, *publice ſcripto proponere* P. 20, 5 celebrare diem P. 92, 4
editio *libri* 2, 10, 6 & 3, 15, 1
editione indignus liber 1, 8, 4
educationis taedium & labor 1, 8, 11
per quod effectum eſt, vt 10, 83 f.
effecti Syllogiſmi 2, 3, 3 *Add.* 8, 4, 7
efferre ſe alueo P. 30, 2

efficaciſſimum genus rogandi, gratias agere P 70, 9
efficaciſſime rogare 2, 13, 11
effigies, *vmbra mortui* 3, 5, 4
effinge & excude, *ſcribe* 1, 3, 4
effingere Horatium, *imitari* 9, 22, 2
effoeta natura 6, 21, 1
effraenata petulantia 4, 25, 5
effulſit ſol 6, 20, 18
effuſe amare 6, 26, 2
effuſius dicere 1, 20, 20 fouere pantomimos 7, 24, 4
effuſiſſime diligere 7, 30, 1 & P. 84, 4
effuſo curſu, *citato* 6, 20, 11
effuſio liberalitati *opponitur* P. 38, 4
egeritur lacus in flumen 8, 20, 9
egeſtas & inopia *differunt* 4, 18, 1
egeſtio opum publicarum 8, 6, 7
Ego vero, *initio epiſtolae* 9, 20 & 38
egreſſi tecta 6, 20, 8
eia 4, 29, 1 veritatem 7, 33, 10
eiecta, *prominentia* 2, 17, 11
eiurare magiſtratum 1, 23, 3
eiusdem aetatis, cuius illi 10, 83, 4
elapſum librum colligere 2, 1, 5
elatius *adiect.* 1, 8, 5 & 7, 2, 4 *aduerb. oppoſ. preſſius* 4, 14, 3 dicere 7, 21, 3
Electa, *liber* 3, 5, 17
electionem cui offerre 10, 24, 2
elegi fluentes 5, 17, 2
elicis & inuitas 9, 18, 1
eloquentia & loquentia *diff.* 5, 20, 5 male ſine moribus diſcitur 3, 3 extr.
eloquentiſſime 6, 21, 3
eloquentius *adu.* 3, 18, 6
eloquutioni vacare 3, 13, 2
emancipare 4, 2, 2 fundos 10, 3, 3 emancipatam reuocare 8, 18, 4
emancipatio 10, 3, 3
emendatio *libri* 1, 8, 3
emendatus vir 3, 3, 5
emendatiſſimus 8, 22, 2
emendator diſciplinae P, 6, 2. 46, 4
ſenatûs 6, 5, 4 acerrimus timor 7, 17, 13
emerita arma P. 15, 3
eminet metus, gaudium 5, 17, 5
emittere, *emancipare* 8, 18, 4 librum 2, 10, 6 & 9, 1, 1 libellos 1, 2, 6
emota ſedibus 6, 16, 15
emtitare 6, 19, 5
emtio mala ſemper ingrata 1, 24, 2
enata inſula 6, 31, 7
enerue & fluxum ſpectaculum P. 33, 1
enimuero P. 2, 8. 25, 3. 81, 4
enitere bello *contr.* obſoleſcere P. 4, 5
eniti, *parere* 4, 21, 1
eniti, vt 1, 3, 5. P. 95, 2
enodes elegi 5, 17, 2
enorme 9, 26, 6
enotare 1, 6, 1. 6, 16, 10
enoteſcere 2, 10, 3
eodem loci P. 1, 5
epigrammata 4, 3, 3
epiſtolae *plur. de vna* 10, 5, 1. P. 15, 2 epiſtolae *incommodum prae ſermone* 5, 7, 6
epulo diem celebrare 4, 1, 6
Epulonum Septemuir 2, 11, 12
equeſtris ordinis decora P. 23, 1
equum conſcendere 9, 15, 3
equi albentes P. 22, 1
erani 10, 93
eraſi e tabulis P. 25, 3
erigere animos P. 70, 3
eripere occaſiones beneficiorum P. 39, 4
erogare in poſteros P. 26, 4
erogaſſe facultates 10, 111, 2
erogationes P. 41, 1 neceſſariae 10, 35
erubeſcebat fame P, 31, 6
eructare P. 49, 6
eruditiſſime 1, 9, 8
eſſe ſibi tanti, quanti 1, 3, 5 in honore hominum & in ore famae P. 69, 6
eteſiae 10, 26

Etiam, *adſirmanter reſpondentis* 2, 6, 4. 4, 13, 3. *concedentis* 2, 3, 9. 5, 3, 7. 6, 2, 8. 6, 28, 3. 7, 17, 5
etiam atque etiam 6, 12, 5 & 6, 22, 7
euadere quem 2, 1, 3 ſermones malignorum 7, 24, 3 valetudinem perpetuam 1, 12, 11
euehere ſe ſuper ruinas *de fluuio* 8, 17, 3
eueniat bene ac feliciter P. 72, 1
euentura ſomniare 1, 18, 2
euentus comprobauit 4, 8, 3 docuit P. 5, 4 ſequutus eſt 6, 33, 5 laetus ſequitur 10, 9
non ſine euentu 5, 20, 2
euerſio dignitatis 10, 111, 2
euigilare 1, 5, 8
euuit ereptum P. 35, 3
euocare teſtes 5, 20, 2. 3, 9, 29
euolare, *celeriter proficiſci* 9, 28, 4
euoluere librum 1, 13, 2
Euphrates Rheno coniunctus P. 14, 1
euripus viridis & gemmeus 1, 3, 1
ex aequo probare P. 83, 6 ex conſuetudine 1, 2, 1 ex imperatore ſubmitteris in animum, agis amicum P. 85, 5 ex proximo auditus P. 14, 1
exactor *operis* P. 19, 3
exactores operi ponere 9, 37, 3
exactus hoſtis muri P. 29, 1 exactum eſt P. 46, 2
exactiſſimus vir, *perfectus* 8, 23, 5
exacuere exhortationibus 3, 7, 15
examina infantium P. 26, 1
examinare iudicio amicorum 8, 19, 2
exarare quid verſibus 7, 4, 6
exarmare accuſationem 3, 9, 29
exauctorare centurionem 6, 31, 5
excedere crimina immanitate 2, 11, 2 modum 8, 24, 10 in quod exceſſi, *digreſſus ſum* 5, 6, 45
excelſior omnibus P. 94, 3
exceptio *a regula* P. 38, 7
ſub hac exceptione 1, 2, 5
excerpere *librum* 3, 5, 10
exceſſus, *digreſſio* 9, 26, 9
excidit oculis vultus, animo caritas P. 87, 5
excidere aliquem numero ciuium 8, 18, 6 inteſtinum malum P. 37, 2
excipit te clamor P. 26, 7 adſenſu, gaudio P. 7, 1 honore P. 71, 6 oſculo P. 23, 1 *conditionem ponere* P. 68, 1
excire. exciuerat te ab Hiſpania P. 14, 5
excitatus ſomno felicitatis.
exclamatio ſine o 2, 10, 1. P. 2, 8
excogitat metus multa P. 72, 7
excolere ſolum marmoribus 9, 39, 3 excolendus mihi eſt 3, 2, 4
excoquere. excocta flammis *metalla* P. 52, 4
excubare pro templis P. 52, 1 *de ſtatuis Imperatoris.*
excubiae crudelitatis P. 49, 3
excude aliquid, *ſcribe* 1, 3, 4
excurſionibus crebris auocari 1, 3, 2
excuſare alicui aliquid, *negare* 1, 7, 2 caſum patri 8, 11, 3 hunc diem P. 12, 1 fidem fallacem, *rebus compenſare* P. 32, 4
excuſatior 8, 14, 11 excuſatius eſt 4, 5, 4 excuſatius facies 9, 21, 3 excuſatum hoc eſſe cupio 7, 11, 2
excuſatio in numero, *quo viliora tanto plura* 9, 29, 2
excuſſi grandine Tuſci 4, 6, 1
excutere cubilibus feras P. 81, 1 rationem, *examinare* 10, 48, 1 probationes 6, 31, 5 excutiunt mihi mentem, *terrent* 1, 18, 3
exemplar aeui prioris 2, 1, 7 viuum 8, 13, 2 teſtamenti, *copia* 10, 75, 4 quandoque eſſe poſſe 6, 21, 2
ad exemplar antiquitatis 5, 15, 3 veterum 6, 21, 2
in exemplaria transſcribere 4, 7, 2
exempla longius repetere 1, 8, 8 ſibi ipſi ſunt 8, 23, 3 ſequi 10, 74
exempli intereſt, vt 9, 13, 25 refert 8, 12, 4 peſſimi eſt 10, 98 f.

Google

ſingularis vxor 3, 1, 5 raritate inſignis 6, 33, 2
exemplis melius docemur P. 45, 6
exemplo monere 7, 1, 7
ſub exemplo praemonere 2, 6, 6
exemplum inducere 6, 29, 2. P. 6, 2
ad exemplum pertinet 6, 29, 1. 10, 38, 2 & 85, 5
exemtus honoribus 2, 12, 3
exercere abactum hoſpitum P. 20, 4 aliquem, *vexare* 7, 6, 2 iuſtitiam 1, 10, 10
exercita & inquieta aeſtas 7, 2, 2 ſtatio P. 86, 3
exeſa oſſa 7, 27, 11
exhauriri legatis 5, 1, 9
exhauſiſſe labores 3, 9, 1 exhauſtus foſſa Tiberis 8, 17, 2
exhedra 10, 75, 3
exhibere humanitatem 5, 19, 2 ſe religioni deorum P. 63, 8 ſibi negotium 9, 18, 1
exigere noctem, *tranſigere* 7, 5, 1 pecunias 10, 109, 1 *ius ſuum* 6, 6, 8. 6, 8, 5. 7, 12, 1 *diſputando conficere* 9, 26, 14. 5, 12, 3
exiguiſſima legata 7, 24, 7
exiles & paruae cauſſae 2, 14, 1
exilior P. 30, 3
exilius *adiect.* 7, 12, 4
eximitur dies 5, 21, 2
exinanitus 4, 30, 10
exire de vita 3, 9, 5 e vita 1, 22, 8 exit dies laetus P. 68, 2 res in vulgus P. 75, 3
exitus principum, *mors* P. 72, 4
exiſtere *vid.* exſiſt.
exiſtimatio clandeſtina P. 62, 9
exoleſcit metus 1, 4, 4
exoleuit amicitia P. 85, 1 lex 10, 115, 3
exoptatiſſimus 10, 3, 6
exorabilis 8, 22, 3
exorare *placare* 2, 5, 6 *hinc* exoratus obligato *opponitur* P. 28, 2 exorata terris numina P. 5, 1
exornata dignitas 10, 11, 2
exortus imperatoris P. 8, 3
expanditur amnis P. 30, 4
expeditiſſime 6, 22, 6
expendere cauſſas rei 1, 22, 10
expergiſci, *alacriorem fieri* 1, 4, 3
experimentis adnotatum 2, 11, 6 eruditus 1, 5, 16
experimento diſcimus P. 49, 3 creſcit audacia 9, 33, 6
experior me variis ſtudiorum generibus 9, 29, 1
experiri libertatem P. 67, 2
expertus vſu 9, 13, 6 honoribus vir P. 61, 7 me 7, 4, 3
expiare detrimentis (an *documentis?*) errorem 8, 10, 1 vnco, ignibus, miſeras voluptates P. 33, 3
explicare elegos 7, 4, 7 arcana famae noſcenda P. 83, 1 iter. 8, 1, 1
expoliendum & limandum ſe cui permittere 1, 10, 11
expoſitus homo, *comis* 1, 10, 2
expoſiti, ἔκϑετοι, ϑρεπτοὶ 10, 71 ſq.
expreſſe dicere 2, 14, 2
expreſſius ad exemplar 5, 15, 3
exprimere faciem cuius *pingendo* 7, 33, 2
exprimere *vertendo in aliam linguam* 2, 18, 1
exprimere non poſſum, quantum 5, 15, 2 verbis 5, 16, 7. 10, 2, 1. 10, 5, 1. 10, 12, 1
exprimere vitam, *deſcribere* 2, 13, 10
Exquiliae *vicus Ro.* 3, 21, 5
exquiſitae adhortationes 1, 8, 11
exſcindere malum P. 34, 2
exſcripſit ſimilitudine patrem filia 5, 16, 9
exſectus & exemtus honoribus 2, 12, 3
exſecutio prioribus aliquid addentium 8, 14, 6
exſequi iniurias accuſationibus 3, 4, 5
exſequias celebrare 8, 12, 5
exſerere ius ſuum 8, 7, 2
exſilium molle velut praemium 4, 11, 13

exſiſtat ſimilis auo 3, 3, 1 exſiſteres ſuffragator, declarator P. 92, 3
exſolui poenis 10, 40, 4
exſolutus curis P. 79, 5
exſpectationem differre 2, 10, 2 fruſtrari ibid.
exſpectatione ſuſpendi 2, 20, 3
exſpectationis ſolicitudine liberari 10, 10
exſultantius, *aduerb.* 3, 18, 10
exta duplicata 2, 20, 13
extemporales figurae 1, 20, 10
extendere epiſtolam 3, 5, 20 ſe epiſtola 7, 9, 16 preces 2, 13, 11 veſperam ſermonibus 9, 36, 4 *i. e. ſcribe.* 9, 10, 2 n.
exterrere 6, 4, 4
exterritus conſcientia 1, 5, 7
extollere in maius 3, 11, 1. P. 60, 7
praerepta & extorta 3, 9, 16
extortus membris 8, 18, 9
extracta cognitio 3, 9
extranei heredes P. 37, 1
exulcerat dolorem meum 1, 12, 1 & 8, 23, 5. 9, 9, 3
exuerant modo praetextas P. 61, 8
exuiſſe gratiam nouitatis 1, 2, 6

F.

Fabrorum collegium 10, 43, 3
fabulae vrbis, *res actae* 8, 18, 11
facere. Qui aliquid in ſtudiis faciunt 6, 17, 5 bonos praemiis bonorum P. 70, 2 imperata P. 12, 1 haec faciat, haec audiat! P. 2, 8 facit plurimum in arte 5, 18, 3 qui faciunt aliquid in ſtudiis 6, 17, 5
faces ignem concuſſione cuſtodiunt 4, 9, 11
facetiae 6, 6, 8
facetiſſime dixit 1, 9, 8 ludit 9, 22, 2
facies liberalis 1, 14, 8 decora P. 56, 5 foeda *rerum* P. 82, 3 inſolita oculis noſtris contigit P. 71, 8 laetiſſima & amabilis vultus P. 55, 11 vna per omne ſpatium circi P. 51, 4
faciem cuius praeſtare, *ſpeciem praebere* 2, 17. 27
facilis & leuis cibus 3, 5, 10
facile eſt conijectare P. 26, 7
ex quo facile eſt opinari 10, 97, 10
facilius eſt, vt — quam P. 44, 3. 87, 5
facilitas 8, 2, 8 magis quam facultas 6, 29, 5
facilitas principis P. 2, 7
factionibus vexari 10, 43, 1
factioſus Regulus 1, 5, 15
factioſiſſimus 4, 9, 4
factiratum 6, 23, 2
facultates, *opes* 10, 111, 2
fallax anni fides, *ſterilitas* P. 32, 5.
nec me fallit augurium 7, 33, 1
nec fallebatur 1, 5, 2
falſi genus improbiſſimum 2, 20, 5.
fama coniungere Rhenum Euphratemque P. 14, 2
fama optima frui 5, 15, 3
fama circumfert quid 3, 6, 1
fama ſerpit 9, 33, 3 praeceſſit 2, 3, 1 virtute ac meritis prorogatur P. 5, 10 principem inuitum manet ibid. ſummam rerum nuntiat, non ordinem 4, 1, 16
famae adſignare quem 6, 23, 2 ſubtrahit quies & modeſtia 7, 25, 1
famam laedere 1, 5, 7 & 3, 7, 3 ferre iuſtitiae 4, 9, 21 flagitii auertere P. 28, 1
familiare mihi eſt 4, 24, 7 familiare & hoc 9, 34, 1 familiares amici 9, 34, 1 9, 37, 1
fando inauditum P. 86, 2
fas eſt 2, 1, 10. 2, 5, 5. 7, 9, 9 an fas erat, *decebat prouidentiam?* P. 5, 2
fas non puto 1, 5, 7
fas publicum, *ius* 9, 13, 3
faſcis 3, 9 faſces dimiſſi P. 61, 7
faſtidium circa hoſpitia P. 20, 3
faſtidioſa res 6, 17, 5
faſtidioſiſſimus 8, 6, 14

ad faſtigium augendum cui nihil ſupereſt &c. P. 71, 4
in faſtigio collocare 1, 7, 1
faſtos referare, *conſulem fieri* P. 58,4
fatalis mors *a naturalibus cauſſis, non a voluntate hominis profecta* 1, 12, 1
fato quaſi datum 8, 18, 5
faucibus praedonis eripi P. 94,3
fauere, *verbum Circenſe* 9,6,2 n.
faueo ſaeculo, ne 5, 17, 6
dii faueant, vt 6, 25, 5
fauonios accipit *locus* 2, 17, 19
fauorabilem facere 4, 9, 22
fauorabile 4,9,18
fax tumultus P. 8,5
febri ardentiſſima peruſtus 7, 1, 4
febricula 10, 28, 1
Felicis nomen fortunae datum P. 88, 5
felices nos! felicem illum! P. 2. 8 non magis ſine te nos eſſe felices, quam tu ſine nobis potes P. 72,2 felicior antequam feliciſſimus fieret 5, 18,1 n.
felicitas temporum 10, 7 edicit quaedam 10, 66,7 vera felicitate dignum videri P. 74, 1 felicitas eſt quantum velis poſſe, magnitudinis velle quantum poſſis P. 61, 4
fellis & ſalis plurimum in ſcribendo habere 3,21,1
feneſtrae & valuae *differunt* 2, 17, 5. 5,6,19
ferae clauſtris fractae P. 81,3
ferax arborum terra 2, 17, 15 miraculorum 8, 20, 2 bonis artibus ſaeculum 4, 15, 8
feracius & vberius ad laudem P. 43, 3
feraciſſimae terrae P. 30, 1
fercula *triumphi* P. 17,2
feriatus dies eſt 3,14,6
feriatos dies plures menſis habet 10, 24,3
ferrea frons P. 35, 3
ferre acceptum vid. h. v. fructum conſcientiae, *referre* 5,1,11 laudibus 8,6,9 prae ſe 6, 8, 2 quod petiimus, *conſequi* 5,13,2 tulit aetas hos, *genuit* 5, 15, 6 fert via eodem 2,17,2 ferentes venti P. 31, 4 nihil quod ad Bithynos ferretur, *pertineret, applicari poſſet* 10, 71,2
feruefcentibus aeſtibus 8,1,1
feſſis rebus P. 8,3
feſtinantius *aduerb.* 5,17,1
feſtinare *cum infin.* 10, 1, 1 feſtinata ſenectutis inſignia P. 4, 7 feſtinatis honoribus amplificare P. 69, 5
fideliores 3, 14,3
fidelitas temporum P. 67, 3 *vid.* ſecuritas.
fidelius iudicare 6, 24,3
fideliſſima cuſtodia principis innocentia P. 49,3
fidere ingenio ſuo 4,13,12 parum ingenio 8,21,4
fides auctoris magna 9,33,1 in oculis, habitu, geſtu P. 67,1 diuinitatis P. 11, 3 rara in amicitiis 6, 10,5 ſi ita duxerit 5,1,4
fidem dare vocibus, *facere* P. 74,3 detrahere, ibidem. fecit mihi poenitentiae 9,21,1 liberare 5, 11, 1 implere *rei* 3, 14, 2 exſoluere 2, 12, 6 obſtringere ſuam cui 4,13,11
in fidem ditionemque venire P. 32, 1
fiduciam cuius de ſe deſtituere 2, 17, 10 habere diligentiae cuius 10, 82, 2 reponere in quo 3, 9, 16
figurae orationis 1,2,2
figurare varie 3, 13,3
figuratum opus 2, 20,2
per filium mereri triumphalia, caelum P. 89, 3 filium *quomodo* caſtigare *fas ſit* 9, 12
fingere & formare ſibi principem P. 4, 4
finiri morbo, *mori* 1, 12, 2
finem facere lacrimis 5, 9, 6
Firmani, colonia 6,18,1

firma-

firmator diſciplinae 10, 38
firme & grauiter reſpondere 6, 13, 3
firmiſſimus pro veritate, *conſtans* 2, 11, 19
firmitas corporis P. 4, 7
fiſcus & aerarium *differunt* P. 36, 3. 42, 1
fiſcum cohibere P. 36, 3
flagitia committere 1, 5, 1
flagitioſiſſimum factum 9, 13, 12
flagrantiſſimus amor 6, 8, 2
flagrare inuidia apud 9, 13, 21
flamen, *ſacerdos* 2, 13, 4 flamine colere diuum 11, 3
flexibile ingenium 1, 16, 1
flexibiles ducimur in P. 45, 5
in flore primo exſtingui 5, 9, 5
flore ſenatus & equeſtris ordinis circumfuſus P. 23, 3
florem nouitatis praecerpere 5, 20, 8
florere fama gloriaque 7, 20, 4
floret vrbs ſtudiis 1, 10, 1
floreſcit patria 5, 12, 2 vetuſtate P. 55, 9
fluitare 8, 8, 4. 8, 20, 6
fluitantia vela P. 81, 4
flumen amat alueum P. 31, 4
flumina gelu rigentia, ſuperflua campis, deferentia P. 82, 5
fluxum ſpectaculum, enerue P. 33, 1
foecundiſſima gens P. 31, 6
foediſſimae tempeſtates 3, 18, 4
fomento dolor adquieſcit 2, 21, 4 fomentis adquieſcere, *ſolatio* 6, 7, 2
fons oritur 4, 28, 1
fontis mira natura 4, 30
e fonte repetere, *altius* 4, 13, 10
fontes patrii P. 15, 3
fonticulus 5, 6, 22, 40
forma negandi 5, 20, 6
formam ſcribere, *ideam delineare* 9, 39, 5
formare mores principaliter P. 47, 1 verſus meos cantat formatque cithara 4, 19, 4
formari, *inſtitui*, 1, 14, 3
formator morum 8, 23, 2
formidoloſus tremor 6, 20, 3
fortis, *bonae valetudinis* 1, 12, 12 & 2, 21, 4 & 4, 1, 7 & 7, 22, 1. 10, 1, 2
fortes fortuna iuuat 6, 16, 11
fortuna dominatur in vtramque partem 5, 20, 2
ſi fortuna hunc ſeruauerit 2, 21, 4
fortuna magna nihil rectum habet P. 83, 1
fortuna imperii meliore vultu aliquem reſpexit 10, 66, 9 praemonet vt P. 15, 1 principum abeſt ab humilitatis periculo P. 71, 5 indiget amicitiis P. 85, 6
fortunae hactenus licet, vt 4, 8, 2 fortunae malignitas 10, 95, 2
Forum Iulii. quae Foroiulii poſſides 5, 19, 7
foſſam ducere 10, 69, 4 percutere 10, 50, 4 premere 10, 69, 4
fouere effuſius pantomimos, quam 7, 24, 4 exhortationibus 1, 14, 1 animos rectos viuidosque P. 44, 6 larga manu P. 26, 6 ſancte iudicium alicuius P. 87, 3
fracta pronuntiatio 2, 14, 12
fracti fluctus 2, 17, 5
fraenata lingua P. 66, 5
fraenator animus P. 55, 9
fraenos laxare 9, 26, 7
fragilitas mortalitatis 4, 24, 2
fragilitatis humanae vices horrere P. 27, 1
frangere animos virorum P. 81, 4
fraudare ſtudia fructu 2, 10, 8
fraxinus 8, 8, 4
frequens ſententia, *multis adprobata* 2, 11, 6
frequentare nuptias 1, 9, 2
frequentatur homo, *a multis inuiſitur* 2, 9, 6
frequentiſſime clamitabat 4, 11, 7 ſcribere 6, 7, 3
frigida & inania 4, 17, 4 negotia 9, 2, 1
frigidae res, *ineptae* 1, 9, 3
frigidiſſimus fons 4, 30, 3

frigidaria cella 2, 17, 11 & 5, 6, 26
frons exſanguis, ferrea P. 35, 3
fronte graui P. 41, 3
frontem abſtergere, *lacrymas* P. 73, 5
frontem remittere, *ſeueritatem* 2, 5, 5
frontis mollities, *pudor* 6, 29, 6
fructus honeſtatis in conſcientia 1, 8, 14
fructuoſum omnibus opus 10, 50, 2
frugaliſſimus princeps P. 51, 1
frugalitas principis an tantas vires habet P. 41, 1 priſca 1, 22, 4 valetudinis 5, 19, 9 contrahit tempus epularum P. 49, 5
ex frugalitate reditus 6, 8, 5
frugalitate monſtrabantur Piſones P. 88, 6
frugaliter viuere 10, 40, 3
frugi coena 3, 1, 9 & probi exiſtimantur P. 88, 2 mancipes 3, 19, 7
frui deſidia, ſtudiis 2, 2, 3 per amicos P. 58, 6
frumentorum comparatio 10, 37
fruſtrari ſpes improbas cuius 8, 18, 3
fugaces blanditiae 7, 4, 6
fugitiuus rei familiaris 9, 28, 4
fuiſſe, *vixiſſe* 8, 5, 1
fulgurat oratio 1, 20, 19
fulmine adflare P. 90, 5
fulminibus ambuſtus 3, 11, 3
fulturae & ſubſtructiones 6, 48, 2
fulturis corporis ſuſtinetur animus 1, 9, 4
functus procuratione 7, 25, 2
fundamentum iacere 4, 9, 4
fundare ſalutem & libertatem P. 8, 1 reditus ciuitatis P. 70, 1
fundata adminiculis domus 4, 21, 3
funditus exſtinctum 2, 14, 12
funebre opus 6, 34, 1
funebres laudationes 8, 12, 5
fungi pio munere, ibidem
funus parare cui 3, 16, 3 publicum 2, 1, 1
furcifer 7, 29, 3
futile tempus 3, 7, 14
futura ex praeteritis prouidere 1, 5, 16

G.

Gaditanus aliquis Liuium videre geſtit 2, 3, 8 Gaditanae puellae 1, 15, 3 n.
ganea clandeſtina P. 49, 6
gaudendi neceſſitas P. 23, 6
gaudio cogendi vis ineſt P. 73, 2 gaudio eſt tibi, ſi 2, 11, 1 magno 4, 19, 1 gaudium adferre 10, 2, 1 percipere 2, 10, 6
gelidum caelum 5, 6, 4
gemmea prata 5, 6, 11. 1, 3, 1
gemmeus Euripus 1, 3, 1
gemunt gubernacula 9, 26, 4
generaliter 1, 8, 3 & 4, 20, 1
genialis torus P. 8, 1
genitus Ioue P. 14, 5
genius amnium P. 32, 3 principis P. 52, 5
gentilitate mereri *hereditatem* P. 37, 2 gentilitates ſparſas atque laceras colligere P. 39, 3
gentilitium eſt ei 6, 15, 1
genus ducere a quo 9, 22, 1
gerere honores 7, 27, 2
Germaniae *munimenta naturalia* P. 14, 2
geruſia 10, 42, 1 n.
geſtari equo 9, 36, 5
geſtatio, *locus* 2, 17, 13. 1, 3, 1. 9, 7, 4 *motus* 9, 15, 3
geſtator delphinus 9, 33, 8
geſtiebant rogari P. 39, 2
geſtus effeminati P. 54, 1
geſtu manuque demonſtrare 8, 14, 20
gigno. dies, qui genuit hunc diem P. 23, 5 genueris an elegeris, *quid interſit* P. 7, 7
glaciei *deſcriptio* P. 12, 3
glacie duratus fl. ibidem.
gladiatoriae crudelitatis excuſatio P. 33, 1
glebula ex metallo 10, 16, 3

gloria duci 4, 12, 6 laetus *i. e. conſcientia bene facti* P. 8, 4
gloria lata, *ampla* 4, 12, 7
gloria, laude virtutis florens 10, 89 numeroſa P. 28, 1
gloria ſequi, non appeti debet 1, 8, 14
glorioſiſſimus fructus P. 68, 1
graciles vindemiae 8, 15, 1 & 9, 10, 2
gracilitas corporis 2, 11, 15
gradata buxus 5, 6, 17
gradatim definire 2, 14, 14 & diſtincte tractare 8, 2, 8 amicos habere 2, 6, 2
gradum addere, *ſequi, una ire* 6, 20, 12 ſcopulis inferre P. 81, 1
gradus equeſter 2, 13, 4 cognationis remotus, iamque deficientis affinitatis P. 39, 6
Graecia vera & mera 8, 24, 2
Graecis volubilitas & longae periodi 5, 20, 4
Graeculi indulgent gymnaſiis 10, 49, 2
Graeculus magiſter P. 13, 5
grandine excuti 4, 6, 1
grandis natu 8, 23, 7
granditas 6, 21, 5
gratia malorum infida 1, 5, 15 perit ſi repoſcatur 1, 13, 7 villae 2, 17, 1 gratia valere 1, 17, 2
gratiam adimere 2, 5, 8 nouitatis exuere 1, 2, 6 retinere 1, 8, 7
in gratiam vxoris P. 7, 4
gratias agere ob quid 9, 31, 2 gratias agere rogandi genus efficaciſſimum P. 70, 9
gratiarum actione celebrari 7, 32, 2
gratioſiſſimus reus 3, 9, 25
gratulari temporibus 4, 27, 5
gratae terrae, *fertiles* P. 31, 1 gratior poteſtate libertas P. 87, 8
grauari *id* quod depopoſciſti 1, 8, 2 dominum, *ob dominum* P. 45, 3 materiam 3, 18, 6
grauis ſupellex, *pretioſa* 8, 17, 4
grauitas humanitate temperata P. 4, 6 ſententiarum P. 67, 1
gubernacula recta in locum tenere 6, 16, 10 reip. 10, 1, 1 gubernaculis publicae ſalutis admouere P. 6, 2
gubernator *nauis* 9, 26, 5
gulae temperare 2, 6, 5
guſtatorium 5, 6, 37
gymnaſium *corporis* 2, 17, 7. 10, 49, 2 gymnaſia ſectari, *literarum & philoſophiae docendae cauſſa* 1, 22, 6
gymnicus agon 4, 22, 1
gyro anguſtiſſimo ingeniorum impetus refringere 9. 26, 7

H.

Habeo adnumeranda vulnera P. 15, 4 certandum 1, 7, 6 enitendum 1, 8, 12 facienda, tradenda 8, 14, 4 conſulendum 10, 28, 1 imitandum 8, 13, 2 impetrandum 10, 95, 2 tibi fiduciam diligentiae 10, 82, 2
habes quod agas 4, 14, 10
habet, tenet, poſſidet 1, 16, 1
habet me hoc inquietum 2, 9, 1
habere artes in complexu, oculis, auribus P. 47, 2 in conſilio P. 62, 5 per amicos P. 50, 6
habitator P. 50, 3
habitu corporis praeferre quid 1, 22, 6 diuerſi poſtulantium habitus P. 56, 6
hactenus, vt, *eatenus* 4, 8, 3 & 7, 9, 3
hactenus, quod 9, 15, 3
hactenus, *eatenus, eo modo, ſine Vt* 7, 6, 13. 7, 31, 6
Haec hactenus 3, 14, 5
haeret animo penitus 1, 5, 11. P. 75, 6 haeret tibi 10. 96
haereat nobis illud 10, 31, 2
haerere, *dubitare* 10, 116, 1 *comitari* 7, 27, 2 n. lateri cuius P. 24, 3 pedibus 9, 21, 1
haeſitabundus 1, 5, 13
haeſitare, *dubitare* 1, 22, 3. 10, 30 & 40

haeſita-

haeſitatio, *dubitatio* 6, 27, 1
haeſitatione liberare quem 10, 54
haeſitator in edendo *libros* 5, 11, 2
hama 10, 42, 2
hamata munera 9, 30, 2
hamus cibus illitus P. 43, 5
hebetari gladios retundique P. 18, 3
hebetes & tardi 6, 2, 6
heliocaminus 2, 17, 20 *locus a ſole vaporatus.*
hemicyclus *in villa* 5, 6, 33
hendecaſyllabi 4, 14, 2. 7, 4, 1
Heracleotae *Bithyni* 10, 79, 2
heres neceſſarius P. 7, 6 ſcriptus & nuncupatus P. 43, 1 n.
heredem inſtituere 5, 7, 1 relinquere 4, 10, 1
heredibus bonis defunctorum voluntatem intellexiſſe pro iure eſt 4, 10, 3
hereditarii agri 7, 11, 1
hereditas obuenit 7, 11, 5
hereditatem adire 2, 4, 1 & 10, 79 cernere 10, 79, 2 transmittere cui 8, 18, 7 hereditatum vicaſimae P. 37 ſq.
heroicum carmen 7, 4, 3
hetaeria 10, 43. 97, 7
hibernaculum 2, 17, 7
hilarius ſcribere, *adu.* 3, 18, 10
hippodromus 5, 6, 19
Hipponenſis colonia 9, 33, 2
hiſcere quis audebat? P. 76, 3
Hiſpania citerior 2, 13, 4
hiſtoriae & orationis *comparatio* 5, 8, 9 ſq.
hiſtoriam componere 1, 1, 1 proſequi 2, 5, 5
hiſtrio P. 54, 1
Homerici verſus 1, 7, 5
hominem ſe & hominibus praeeſſe meminit P. 2, 4
honeſtauit aliquem toga P. 4, 5 honeſtare lacrumis templisque *mortuum* P. 11, 1
honeſtas pro neceſſitate 4, 10, 3
honorarium, *quod datur pro introitu* 10, 114
honorem omnem cui praeſtare P. 88, 3
honores, *tituli* 3, 6, 5
honos verus vbi reponi debeat P. 84, 8 otioſus & vacans P. 57, 2
in horas expectare 3, 17, 3
horrea *ſtatuarum*, *imaginum* 8, 18, 11
horrere vices fragilitatis humanae P. 27, 1
horreſcere turpi formidine P. 82, 1
horridior 3, 3, 5
horror in cultu 1, 10, 7
hoſtiarum largus cruor P. 5, 3
ex hoſtico raptum P. 29, 3
hoſtilia cum facerent, timebant P. 18, 3
humanitas grauitate mixta P. 4, 6
humanitas *a iudicio diuerſa* 5, 3, 9
humanitatem cui exhibere 5, 19, 2
humeris attolli P. 57, 5
humeris huius ſedet imperium P. 10, 6
humeſcentes oculi P. 73, 4
humilis radix, *non profunda* 8, 20, 5
humile nihil principi, niſi odiſſe P. 85, 7
humiles & ſordidae curae 1, 3, 3
humilia loca 10, 46, 2
humilior timidiorque 1, 5, 1
humilius iter 9, 26, 2
humillime deprimi 6, 24, 1
humilitas, vitium P. 71, 5 humilitate captare amorem P. 4, 5
hyperbaton facere 8, 7, 2
hypocauſtum 5, 6, 24
hypodromus *v.* hippodromus

I.

Iacere grauiter, *aegrotare* 2, 20, 1 infra laudes cuius 8, 6, 2 neglectum 1, 1, 2
iacent otioſae pecuniae 10, 62, 1
iactantiae ſtudere 1, 8, 13
iactantior 9, 23, 6
iactis fulminibus 3, 11, 3
iacturam facere 1, 12, 1

ianuam famae cui patefacere 1, 18, 4
Ianuarius menſis celeberrimus 2, 11, 10
iatraliptes 10, 4 & 22
ibit in ſaecula P. 55, 1
Icaria inſula 7, 4, 3
idem interpretationi tuae 10, 84, 1
identidem 1, 13, 4. 6, 7, 2 & 6, 20, 16. P. 2, 5
idolon 7, 27, 5
idyllia 4, 14, 9
ieiuna materia P. 66, 1
ieiune & infirme 1, 20, 21
ignarus adulationis nullus locus P. 54, 1
ignes coërcere, *incendia* 10, 43, 2
ignominia adfici 2, 12, 3
illaudatus 9, 26, 4
illibata, integra P. 25, 1
illiteratum eſt, *erudito indignum, ſequente infin.* 2, 3, 8
non illiteratus 7, 27, 12
illiteratiſſimae literae 1, 10, 9
illiti cibis hami P. 43, 5
illud, *vt* Homericum illud 5, 12, 2
vſque illo 10, 29, 2
illunis nox 6, 20, 14
illuſtrius nihil 7, 19, 9
Illyricum 3, 16, 7
imagini Caeſaris ture & vino ſupplicare 10, 97, 5 imaginem venerari 10, 97, 6 apud imagines conſalutare imperatorem P. 56, 8 imagines excoctae flammis P. 52, 4
imagines, *generis documenta* 5, 17, 6 clarorum virorum 1, 17, 3 ſubitae, *nouitas generis* 8, 10, 3 imaginibus onerari 3, 3, 7
imagines in bibliothecis 4, 28, 1
in imagine tua *h. e. cogitatione de te* 7, 5, 1
imaginor, *cogito* 1, 14, 9
imaginor, *videor mihi videre* 2, 10, 7. 5, 5, 5 omnia, *timeo* 6, 4, 4 imaginare Pallantem 8, 6, 11
imbecilli ingenio eſſe P. 79, 4
imbui ſtipendiis caſtrenſibus 8, 14, 5
imbutus honeſtis artibus 3, 3, 2
imitabilis 7, 20, 4
ad imitandum proponere 1, 5, 12
imitationis imitatio difficillima 4, 28, 31 ardor accendit P. 13, 4
immaniſſima bellua P. 48, 3
immanitas temporum P. 47, 1
immenſa iuga P. 81, 1
immerens 3, 9, 20
immigrare in nobilium ſedes P. 50, 3
imminet conuiuis ſpectator adnotatorque P. 49, 6
imminuere auctoritatem P. 77, 4
immite caelum 8, 17, 1
immorari laudibus P. 54, 3
immortalitatis candidatus P. 63, 1
immortalitati proſpicere 1, 17, 4
immotus dies *ſerenus & tranquillus* 2, 17, 16
immundiſſima adſpectu 10, 99, 1
impatienter 2, 7, 6
impatientius carere 6, 1, 1
impatientiſſime dolere 9, 22, 2
impedimento eſſe cui 6, 28, 1
impedimentum pati 2, 12, 6
impendium principe dignum, quod erogatur in poſteros P. 26, 4
impendia, *expenſa* 10, 28, 3 & 52, 1 impendio modico 10, 91, 1
impendium reddere 1, 15, 2 quod impenſum eſt in principem edicto ſubiiciendum P. 20, 5
impenſe petere 6, 23, 1 rogare 7, 14, 1
impenſius rogo 6, 4, 5 & 8, 6, 8
imperare dolori 8, 19, 2 voci 5, 19, 6 imperaturus omnibus debet eligi ex omnibus P. 7, 5
Imperator Iupiter P. 5, 2
imperatorium nomen P. 12, 1
imperitat animus corpori P. 82, 6
imperio Senatus P. 1, 2 imperio & inſtinctu P. 73, 2
imperſpicua ingenia iudicum 1, 20, 17
impetum caloremque perdere 2, 19, 2 fractum reſumere 7, 9, 6
impietas, *crimen laeſae maieſtatis* P. 33, 3

implacabilis 8, 22, 3
implere amaritudinem inimici 7, 33, 5 fidem aduocati ibid. oculos ſpectaculo P. 22, 2 officium 10, 52, 2 officii partes 10, 56, 3 tectum magnus hoſpes *dicitur* P. 15, 4 *add.* 50, 6. 7; 24, 9
impleuit annum LX 1, 12, 11 nondum XIV 5, 16, 2
impleri conſpectu ſobolis oculis tuis laetiſſimum P. 26, 3
implicitare 9, 33, 5
implicitus morbo 7, 27, 3 neceſſitudinibus 7, 16, 1 ſuſpicionibus 3, 9, 19
importare foecunditatis bona P. 31, 2
importari & inuehi P. 22, 1
importuoſum litus 6, 31, 7
imprimere ſaeculo dedecus, reip. vulnus P. 6, 1
improbe, *ruſtice* 6, 28, 1
improuida tela 4, 22, 5
improuiſus turbo perculerat P. 66, 3
impudentia eo peruenit 4, 7, 5 multo rubore perfuſa P. 48, 4
impudentiſſime 4, 9, 14
impulſores 2, 11, 22
impune dixiſſe liceat, *venia ſit verbo impio* 8, 11, 2
imputabis tibi, ſi 6, 20, 21 & 9, 31, 26
imputare, *vt beneficium* 8, 21, 4. P. 68, 6 & 71, 2
inacceſſa P. 49, 3
inadfectata veritas verborum P. 67, 1
inadſcenſus ſuperbiae locus P. 65, 3
inaequalius nihil aequalitate 9, 5, 2
inamabile 9, 10, 3
inareſcit liberalitas 2, 4, 4
incanduit terra alto puluere P. 30, 1
incautus & ſimplex 4, 9, 6
incaute 9, 13, 10 incautius coenare 1, 15, 4 ſic 8, 4, 8
incendium Nicomedienſe 10, 42
incendia compeſcere 10, 42, 2
incerta fortunae 3, 19, 4
inceſtus princeps P. 52, 2
inceſtae noctes P. 63, 7
inceſti damnare 4, 11, 6
inceſto polluere quam, ibid.
incidere in ſpeciem ambitionis 1, 8, 17 in tempora 8, 6, 17
incidit occupationibus ſpecies ſeueritatis P. 82, 9
incidere in aere P. 75, 1
incidi *in tabulas* P. 26, 3. 28, 6
incipientia & cohaerentia *opponuntur* 9, 4, 2
incitare ſtudium 2, 9, 3
inclaruiſſe artibus P. 82, 7
inclinato die 2, 17, 12 & 5, 6, 31
includere ſecum ſcelerum vltorem Deum P. 49, 1
incomprehenſibilis in diſputando 1, 20, 6
inconcuſſus & immotus P. 82, 2 ſtetit P. 94, 4
incongruens 4, 9, 19
inconſulte 6, 1, 2
inconſultius adſumta vxor P, 83, 4
increpare quem grauiter 3, 9, 36
increſcit ingenium operibus 8, 4, 3 tuſſis 7, 19, 3 valetudo 1, 12, 9
incumbere in aliquem *de accuſatore* 3, 9, 4 in quid 4, 7, 1 ſtilo 7, 27, 9
incunabula haec tibi & rudimenta P. 14, 1
incurioſi proximorum 8, 20, 1
incuſtoditus 6, 29, 10
indagine incluſus P. 35, 2
indeflexa maturitas P. 4, 7
indecent 3, 1, 2
indecora ſaeculo ſtudia P. 46, 4
indictionibus preſſi P. 29, 4
indignatiunculam capere 6, 17, 1 effundere, ibid.
indigniſſime 6, 6, 7
indomitus indefeſſusque P. 14, 5
indormire deſidiae 1, 2, 3
inducere in animum 9, 13, 6 exemplum P. 6, 2
inducere in ſenatum, *introducere* 2, 12, 2. 3, 4, 4
induci *abſol.* pro, *in ſenatum* 2, 11, 9

inducunt venti nubilum 2, 17, 7
induciae *in foro* 8, 14, 14
inducias inire P. 11, 5
induere praetextam P. 59, 2
induitur terra ſegetibus P. 30, 1
indulgere amori 1, 14, 10 precibus cuius 4, 15, 11 & 9, 24 & 10, 2, 1
indulgentia materna 8, 11, 1 peculiaris 10, 2, 2
qua indulgentia meos tractem 5, 19, 1
indulgentiam experiri 10, 3, 1 deorum mereri P. 74, 4
indulgentiae fortunae molliunt quem, *plur.* P. 82, 6
indulgentiſſimus imperator 10, 5, 2 & P. 90, 4 parens P. 38, 1
induruiſſe obſtinare 1, 12, 10
inedia vitam finire 3, 7, 1
inediam ferre P. 13, 1
inerrare montibus 1, 6, 2 oculis 7, 27, 6
inertia, *ſtudia* 1, 6, 1 *oppo.* labori P. 3, 4
inertiae crimen effugere 3, 1, 12
ineuitabile malum P. 42, 4
inexpertum nec ſatis tritum 8, 14, 11
inexplicabilis morbus 5, 9, 2
inexpugnabile munimentum, non egere munimento P. 49, 3
inexſpectata ſunt 8, 18, 2
infamia domeſtica P. 83, 4
infantes, quae 4, 21, 2 infantium turba, populus futurus P. 26, 1
infecta victoriis maria P. 12, 1
infectum reddere, quidquid fieri non oportuit P. 80, 4
inferre *de tributo* P. 39, 6 aerario 2, 11, 20 delubris carmen, mentem caſtam P. 3, 5 gradum P. 81, 1 hiemem ſuam barbaris P. 3, 4 ſideribus imperatorem P. 11, 2
inficere mores cuius 4, 22, 7
infigere, *ſedulo docere* 1, 20, 2
infinita cunctatio 2, 10, 8
infirme 1, 20, 21
infirmitas, *morbus* 10, 6, 1
inflexibilis obſtinatio 10, 97, 3
influentibus negotiis P. 81, 1
infra laudes cuius iacere 8, 6, 2
infringere laudem 7, 31, 3
infructuoſae preces 8, 23, 6
ingenium, *homo pollens ingenio* 1, 3, 5 excelſum 2, 13, 7 rectum, peruerſum 4, 7, 3 inſanum, ibidem 4
ingenio valere P. 44, 8 parum fidere 8, 21, 4
ingenia noſtrorum temporum 6, 21, 1 ſtudiorum varietate recoluntur 7, 9, 7 coenarum exquiſita *i. e. coenae ingenioſe excogitatae* P. 49, 7 *ſic* ingenio munificentiae P. 25, 5
ingenioſior ſimulatio veritate P. 55, 2 ad excogitandum ibid.
ingerere ſe, *ambire* P. 86, 2
inglorius 9, 26, 4
ingraueſcit, *inſalubris ac peſtilens fit* 2, 17, 19 *grauius aegrotare incipit* 2, 20, 5
inhabilis ſtudiis 8, 1, 2
inhaerent memoriae preces 10, 7, 1
inhoſpitale litus P. 34, 5
inieci manum quieti eius 10, 19, 2
iniquitas temporis 3, 19, 7
inire rationem 10, 24, 5
initiatus literis 5, 15, 8
initium dicendi capere a precibus P. 1, 1
iniungere cui, *mandare* 2, 18, 1 & 4, 9, 4 & 4, 13, 11 laborem ſibi 7, 21, 1 tormentum ſibi P. 86, 1
iniunget dies nobis laborem 7, 6, 14
iniungere neceſſitatem faciendi 10, 74
iniungit mihi officium, vt 3, 18, 1 iniungo mihi 10, 55
iniungimus tibi, *rogamus* P. 94, 3
iniuria ſterilitatis P. 30, 2 iniuriae orbitatis P. 38, 5
innatat flumen campis 8, 17, 2
innixa ſaluti tuae 10, 60

innixus praeſenti tibi P. 8, 4
innocentia principis fideliſſima cuſtodia P. 49, 3
innocentiſſimus P. 35, 2
innutritus mari 9, 33, 6
inoffenſus 6, 4, 2
inopinans 3, 2, 5
inprimis eruditus 6, 15, 1
inquam. inquit *ante principium orationis* 1, 5, 13
inquietari libellis ruſticorum 9, 15, 1 rumoribus 1, 9, 5
inquietus ventus 2. 17, 16
inquirere in ſecreta ciuium P. 68, 6
inquiſitio *forenſis* 5, 20, 6
inquiſitor 3, 9, 29 & 10, 39, 2
inſalubres Tuſci, *villa* 5, 6, 1
inſaluberrimum tempus 4, 2, 6
inſanabilis dolor 1, 12, 2 clauus 3, 7, 2
inſatiabiliter 9, 6, 3
inſcriptio, *ars cuius praecipua*, *titulus* 5, 19, 3
inſectari vitia 1, 10, 7. 6, 21, 5 malos P. 53, 2
inſectatio flagitii P. 28, 1
inferi publicanum his nominibus impie P. 37, 7
inſerta agris meis praedia 5, 19, 1
inſeruiam reuerentiae veſtrae P. 95, 6
inſidet auribus clamor P. 61, 7 inſedit Iupiter caelum, templum, terras P. 1, 5 inſidere vias P. 26, 1
inſidioſa interrogatio 1, 5, 7 tranquillitas P. 66, 3
inſidioſiſſimus princeps P. 95, 4
inſignia ſenectutis feſtinata, *cani* P. 4, 7
inſigniter dicere 2, 11, 18 facere 9, 29, 1
inſinuare cuius animo quem penitus P. 62, 2
inſiſtere honoribus cuius, *ſuccedere* 4, 8, 4
inſiticius & inductus *ſermo* 4, 3, 5 n.
inſolitus clamor 2, 14, 10
inſpectio rationum 10, 57, 1
inſpicere quem familiariter P. 87, 3 penitus & domi 1, 20, 2 propius 7, 21, 3 altiſſime 5, 15, 5
inſtanter petere 7, 22, 1 & intente 5, 19, 6 & grauiter 4, 9, 14
inſtantia, *diligentia* 3, 5, 18
inſtare operibus P. 18, 2 ferro P. 52, 3 verecundiae cuius 4, 11, 13
inſtinctu & imperio P. 73, 2
inſtituerunt capere P. 1, 1
inſtitui bene P. 84, 1
inſtruere iter ad bonam famam P. 75, 5 cauſſam 10, 85, 3 ignorantiam 10, 97, 1 ſe 6, 25, 3
inſtrumenta ruris 8, 17, 4
in inſulam relegari 3, 9, 33 & 6, 22, 5
inſuperabilis valetudo 1, 22, 8
inſurgere publicis vtilitatibus P. 66, 2 n.
intactus adfectione P. 33, 2 honor 8, 23, 8
integerrime 7, 25, 2
intelligentia 7, 9, 3
intelligens principis 6, 27, 2
intemperanter 1, 5, 5
intemperantius amare P. 68, 7
intempeſtiuae amoenitates 1, 2, 4
intendere animum hucusque 3, 10, 6 ad quid 7, 27, 7 eruditionem ſuam 7, 27, 15 libro 8, 19, 2 telum in iugulum 3, 9, 21 quod intenderam obtinui 9, 13, 22
intendi vehementius *labore* 2, 11, 15
intenta & accincta in omnia bonitas P. 30, 5
intente & inſtanter 5, 19, 6
intentio, *ſtudium* 4, 7, 3 P. 78, 3 humanitatis P. 71, 5 & adfectus 1, 8, 13 rei familiaris obeundae 1, 3, 2
intentionem ſcribentis libro alicuius accommodare 2, 5, 2
qua intentione legeris 9, 18, 1
inter coenam 4, 14, 2
interaeſtuans 6, 16, 19
intercapedo, *interuallum temporis* 4, 9, 11

poſt intercapedinem longam 3, 9, 6
— temporis 9, 15, 2
intercedere, *prohibere* P. 4, 2 caſibus P. 25, 5 iniquitatibus magiſtratuum P. 80, 4
interceptum mare P. 16, 5
intercipi mortalitate 10, 50, 4
intercipit obliuio P. 75, 1
interdicere cui vrbe & Italia 2, 11, 19 & 3, 9, 18
interdictum cui aqua & igni 4, 11, 3
interdum & ſemper *opponuntur* 7, 15, 1
intereſt multum 6, 24, 1 & 11, 33 parum P. 20, 3 mea nihil 7, 20, 6 publicae pietatis P. 21, 3 exempli, vt 9, 13, 25
intereſt inter te & illos P. 91, 2
intereſſe officio 1, 9, 2 funebribus laudationibus 8, 12, 5 poſteritati 2, 1, 2
interfari quem 1, 23, 2
inrerfuſum mare P. 16, 5
interiacere 2, 17, 9
interiacens ſolum P. 14, 2
interim *interdum* 3, 20, 7
intermiſſus mos 9, 13, 21 intermiſſa tecta 2, 17, 27
interpretatio ambigua P. 59, 1
interquieſcere 8, 21, 2
interrogare teſtes in reos, *contra* 1, 5, 6
interrogare ſolet Plinius, & ſibi reſpondere 8, 14, 24 n.
interſcribere 7, 9, 5
interſita peregrinatio 3, 19, 4
interuentu ſubuenire 10, 68
inteſtatorum vindicatio 10, 88
vſque in intimam familiaritatem 2, 13, 10
intimus pacis ſinus P. 56, 4
intra vos futura, *non oſtendenda aliis* 3, 10, 4
intribuere 10, 35
pro introitu dare 10, 113, 3 ob introitum 10, 48, 5
introſpicere vitam (ſuam) P. 74, 3
intueri in quid P. 55, 8
intumeſcere ſecundis rebus 7, 31, 3
inturbatus P. 64, 2
inuadere imperium P. 11, 4
inuaſit homines cupido 9, 30, 4
inuenire praeclare & barbari ſolent 3, 13, 3
inuentioni ſuae quisque fauet 1, 20, 13
inuicem diligere 7, 20, 7 deſiderio teneri 4, 1, 2 ornamento eſſe 4, 15, 10 praeſtitiſtis rem maximam P. 6, 4 ſcribere 8, 18, 12
inuidere gloriae 1, 8, 6 ſibi laude 2, 10, 2 alii bono 1, 10, 12. Add. 2, 20, 8. 3, 8, 2. 7, 28, 2. 9, 13, 6
inuidioſior 2, 11, 9
inuidus alienae virtuti P. 14, 5
inuigilare publicis vtilitatibus P. 66, 2
inuiſus virtutibus, *ob virtutes* 2, 1, 3
inuiſiſſimus cui 2, 20, 2
inuitantia limina P. 49, 1
inuitat pretium 8, 2, 1
inuitatus amnis 8, 17, 3
inuitatio benigna *inter coenam* P. 49, 8
magis inuitus 9, 15, 1
inuitiſſimus 8, 18, 5
inumbrare dignitatem P. 19, 1
inundatio Tiberis 8, 17
inuoluere ſe laqueis, *captionibus* 1, 5, 7
inurbane 2, 14, 5
inuſitato enituit P. 5, 2
Io, io 2, 9, 13
ira in oculis P. 48, 4
irarum irritamentum P. 8, 5
iratum principem cui precari 4, 25, 2
ire in ſaeculum P. 55, 1 in ſententiam 2, 11, 22
irreligioſum 4, 1, 5. 9, 35, 1
irrepit impudentia 3, 20, 8
irreuerens operis 8, 21, 3
irreuerenter agere 6, 13, 3 & temere 2, 14, 2
irreuocabilis conſtantia 3, 7, 2
irritamentum irarum P. 8, 5
irritae preces P. 26, 2

in irritum vindicare 10, 112
irrogatione dupli multare P. 40, 5
irrogatum tributum P. 37, 1
irruptio ferarum campis ſubmota P. 81, 2
iſelaſtica certamina 10, 119
Iſſus *publicum opus Nicomediae* 10, 42, 1
Italicus 9, 23, 2
iter ad principatum P. 7, 1
iterum iterumque P. 78, 1
iterum ac tertio 4, 30, 4
itinere decedere 1, 2, 4
iuba *orationis* 5, 8, 10
iubeor ea, *ſc. facere* 6, 29, 11
iuberi *de manufactis* 7, 9, 11
iudices petere, dare 2, 11, 2
iudicia ſuprema, *teſtamenta* 7, 20, 7. 7, 31, 5
iugulum cauſſae videre, premere 1, 20, 14
iugum excutere P. 11, 5
iugo pari niti 3, 9, 8
iuga montium P. 81, 1
Iulio menſe lites quieſcunt 8, 21, 2
iunctis diebus, *continuis* 1, 9, 1
Iupiter conditor & conſeruator imperii P. 1, 6 Optimi prius deinde Maximi nomine colitur P. 88, 8 Clitumnus 8, 8, 5 n. Imperator P. 5, 4
iura, *amicitiae* 7, 11, 4 & 8. 9, 13, 3
iurgaturi 6, 5, 7
ſine iurgio, *placide* 8, 5, 1
ius principis, occupare P. 10, 2 Quiritium 10, 22, 1. 10, 4 & 6 & 105 Latinorum 10, 105 patronorum in libertos 10, 6, 2 trium liberorum 2, 13, 8. 7, 16, 2 n. 10, 2, 1 in ius veni, *ſequere ad tribunal* P. 36, 3
ad ius peruenire 2, 9, 2
pro iure amicitiae 6, 8, 5
ius iurandum praebere *an* praeire? cui P. 64, 3 n.
ius iurandum cui religioſiſſime cuſtodiendum? P. 65, 2
iuſtitiam promere & exercere 1, 10, 10
iuuat, *delectat* 8, 6, 17 & *ſaepe*
iuuaturus 4, 15, 13 *auctoritates alias laudat hic Cortius.*
iuuenes confuſa quaedam non indecent 3, 1, 2
iuuenior 4, 8, 5 n.

L.

Labore refici ac reparari P. 77, 5 adſequi 2, 5, 9
laboris mutatio inſtar refectionis P. 77, 6
laboribus conteri 3, 1, 11
laborioſus homo, *vexatus moleſtiis* 4, 9, 1
laborare *onere* P. 22, 4
laborantia tecta P. 22, 4
laborauì amari 1, 10, 2
labrum marmoreum 5, 6, 20
lacerare quem (*calumniis*) 1, 5, 3
lacertorum durities P. 82, 6
lacrymas cohibere 3, 16, 5
lacrymae parentum vectigales P. 38, 3 *Xerxis* 3, 7, 13
de lacu muſtum 9, 20, 2
laeum Larium *ſuum vocare ſolet Plinius, propter vicinum Nouum Comum. Vid.* 2, 8, 1. 6, 24, 2. 7, 11, 5. 9, 7, 1
lacus Vadimonis *deſcrib.* 8, 20, 3
laedere famam 1, 5, 7
laetus *de fruticibus* 5, 6, 38 n.
laguncula 1, 6, 3. 2, 6, 2
lambere ſanguinem P. 48, 3
langueſcit ſeueritas 3, 9, 10
languidus dies 6, 20, 6
lapis, *milliarium* 2, 17, 2. 10, 24, 6
intra primum lapidem 7, 29, 2
lapſus frequentior currentibus quam reptantibus 9, 26, 2
laquei praeda operti P. 43, 5
laqueis inſidioſae interrogationis ſe inuoluere 1, 5, 7
laqueos abrumpere, *non ſoluere* 2, 8, 3
lar anguſtus P. 47, 6
largiſſime ſuppetit 9, 2, 2
largitionis comes poenitentia 1, 8, 8
Larius lacus V. lacus

laſſa natura 6, 21, 1
laſſitudo ſedendi 6, 17, 2
latere in ſolitudine 2, 12, 13
latibulis clauſi tenentur P. 12, 4
Latini, *liberti* 10, 105
latitudo Platonis 1, 10, 5
per Latium venire in ciuitatem P. 37, 3 *add.* 39, 2
lator legis 3, 20, 1
latus credere omnibus P. 23, 2 lateri conſulere 2, 11, 15 *add.* 3, 9, 9 ex alio latere 2, 17, 10
latus clauus 2, 9, 2 lata gloria 4, 17, 7 oratio 1, 20, 19
latius imperare 10, 33
latiſſima nauis 6, 31, 16 praedicatio 6, 8, 2
latiſſimum pratum 9, 39, 6
latiſſime ſerpere 5, 4, 3
laudare *funebre verbum* 2, 1, 6
laudari ineptum putamus, poſtquam laudanda facere deſiimus 3, 21, 3 laudans laudatus 9, 8, 1 *laudando monemus* P. 4, 1
laudabilius teſtamentum 8, 18, 7
laudabiliora 9, 31, 2
laudatio funebris 8, 12, 5
laudator eloquentiſſimus, *qui parentat* 2, 1, 6
laudator & teſtis P. 15, 5
Laudicoeni 2, 14, 5
Laurentina villa Plinii 2, 17
laurus Parthica P. 14, 1 laurea e Pannonia allata in gremio Iouis collocata P. 8, 3
laus acerrimus monendi ſtimulus 5, 17, 4
laus *pro virtute* P. 70, 6 n.
in laude ponere 7, 4, 4
laudibus cumulare 3, 11, 8
infra laudes cuius iacere 8, 6, 2
lautius facere *oppon.* feueritati 2, 5, 6
laxamenta curarum P. 82, 9
laxare animum 7, 24, 5 intentionem 4, 13, 2
laxior domus P. 50, 5
laxius tempus 4, 9, 14
lectitandi non legendi libri 2, 17, 8
lector 1, 15, 2. 3, 5, 12. 9, 17, 3. 9, 20, 2. 9, 34, 1. *add.* 5, 19, 3
lectulo mane contineri 3, 1, 4
legatus conſularis 6, 31, 4 imperatoris P. 9, 4 & 19, 1
legatis proſequi 8, 18, 2
legere magiſtratus ex ſubtrahentibus P. 86, 2
legitime peragere liberalitatem 10, 3, 2
legionarius 10, 82, 1
lemma *argumentum* 4, 27, 3 n
leniſſimi 4, 29, 3
lenocinatur neceſſitas 1, 8, 6 nouitas libro 2, 19, 7
lente & grauiter dicere 2, 14, 10
lepos cui deeſt 6, 21, 5
leuamentum doloris ſtudia 8, 19, 1
lex ambitus 6, 5, 2 *annalis in Bithynia* 10, 83, 1 *Romae* 7, 16, 2 n. Iulia de adulteriis 6, 31, 6 alia P. 42, 1 Pompeia Bithynis data 10, 83 *it.* 113 & 115 repetundarum 4, 9, 16. 6, 5, 2 ſcholaſtica 2, 10, 9 tabellaria 3, 20, 1 Voconia P. 42, 1
legem ſibi dicere 2; 16, 2 legibus cautum eſt 3, 9, 30 prouiſum eſt 3, 9, 6 fundata ciuitas ne euertatur legibus P. 34, 2
libelli ruſticorum queruli 9, 15, 1
libentius *adu.* 7, 9, 14
libentiſſime 7, 7, 1 & 10, 50, 2
liber, *vna oratio* 5, 20, 2 n.
libera omnia ſibi ſeruare, *integra* 1, 5, 15
liberales ioci P. 49, 8
liberalitas eſt, cui ratio conſtat P. 38, 4
liberalitas profuſione inareſcit 2, 4, 4
e liberis minorem 3, 7, 2
libertas & principatus *opp.* P. 44, 6
liberti magni indicium principis non magni P. 88, 2 *vid.* 8, 6 *int.*
librare tela P. 13, 1
libramentum 4, 30, 10
librator *aquae* 10, 50, 3
Liburnica nauis 6, 16, 7
licentia temporum 3, 3, 5

licentem

licentem inter, vendentemque conueniat P. 29, 5
licet huic rei in mores noſtros, *poteſt mutare* 7, 1, 1
lictores ſilentes & quieti P. 23, 3
ligna & materiae *diff.* 10, 50, 2
lima atteri 5, 11, 3 ſplendeſcere ibid. perſequi quid 1, 8, 3
limam cuius intendere, *ad corrigendum incitare* 1, 2, 5 extremam operiri 8, 4, 7
limandum ſe permittere 1, 10, 11
limatioris ingenii 1, 20, 21
limen inſederat P. 5, 4
extra limen ſtudia proferre 3, 5, 3
limine tenere *opp.* in publicum proferre P. 83, 2 limina dura & obſtantia P. 47, 4 inuitantia P. 49, 1
lingere alienos digitos 8, 18, 9
linguam malis frenatam reſoluere P. 66, 5
liquet, *manifeſtum eſt* 2, 2, 1. 5, 1, 3
liquet mihi futurum, vt 5, 12, 3
lis intenditur cui 2, 17, 11
litibus teri 2, 3, 5
litare publico gaudio P. 52, 4
literae vberrimae, *longae epiſtolae* 2, 12, 7
in literis ſolatium 8, 19, 1
liuor & malignitas P. 58, 5 benignitati *oppon.* P. 3, 4
locare agros 7, 30, 3
locationes 10, 109, 1
locum praecipuum vindicare 10, 3, 1
loca *in circo adiecta* P. 51, 4
longe illi tum diuinitas ſua P. 49, 1
longiſſimae literae 2, 2, 2
longiſſime occurrere cui 10, 5, 2
loquacitas epiſtolae 5, 20, 8
loquentia 5, 20, 5
loqui ſecum & cum libellis, *ſtudere* 1, 9, 5
lubricus locus, *metaph.* 1, 8, 6 in diſputando 1, 20, 6
lubricum aetatis 3, 3, 4
lubricitas *ſuſpectae latinitatis* 3, 3, 4 n.
in lucem & diem proferri P. 45, 2
lucernis illatis 4, 9, 14
luctuoſiſſimum genus mortis 1, 12, 1
luctus recens continet Plinium limine 9, 13, 4
lucubrare 3, 5, 8
ludi ſacerdotales 7, 24, 6 Circenſes 9, 6 *int.* quinquennales 10, 79, 2
ludicrae artes P. 54, 2
ludicrum, *ludi* 6, 5, 5
per ludum ac iocum 5, 14, 10
ludificari mala 6, 20, 19
Lugduni bibliopolae 9, 11, 2
lumen poſteris praeferre 5, 17, 4 vmbra commendar 3, 13, 4
luminibus orbatus, *oculis* 2, 22, 5
luridus ſol 6, 20, 18
luſtrare flumen nauigiis P. 82, 5
luſus calculorum 7, 24, 5
luſus, *plur. carmina* 7, 9, 10
luſtro priore 9, 37, 2
lux *in ſtilo* 1, 16, 4
lymphatus 6, 20, 19
lyrica *carmina* 7, 17, 3
lyriſtes 1, 15, 2, & 9, 17, 3 & 9, 36, 4

M.

Maceria muniri 5, 6, 17
machinari caedem, exilia P. 63, 3
macie confectus 7, 27, 5
macte gloria P. 46, 5 vtrerque merito P. 89, 3
maculare ſcelere 4, 11, 4
magis ac magis 10, 28, 3
magiſtratum gerere 10, 83, 2 ſuſcipere, ponere P. 65, 3
Magni nomini inuidia ineſt P. 88, 5
tam magnum, *tantum* 5, 8, 6
magnitudinis eſt, velle quantum poſſis P. 61, 4
maieſtatis crimen vnicum eorum, qui Crimine vacant P. 42, 1 crimina collecta in arena P. 33, 4 verae inſcia ambitio P. 63, 4
maioribus *comprehenduntur etiam* parentes P. 38, 7

in maius extollere 3, 11, 1
Malea, ὑπὲρ μαλέαν 10, 26
maledicere Chriſto 10, 97, 6
maligne dictum 1, 5, 12
maligni ſermones 7, 26, 2
malignior terra, *ſterilior* 2, 17, 15
malignitas fortunae 10, 95, 2 interpretantium 5, 7, 6
malignitatis famam conſequi 9, 5, 2
malus. tranquilliſſimus ſtatus, vbi mali nec timent nec timentur P. 46, 7 malos deteſtantur etiam qui faciunt P. 44, 1
malum ſterilitatis P. 33, 2
mancipare 7, 18, 2
mancipes 2, 14, 4 & 3, 19, 7
mandare memoriae literisque P. 86, 2
mandata principis, quibus vetatur, prohibetur 10, 111, 1 & 112
plane mane 1, 5, 8
manes rite conditi 7, 27, 11 funeſtorum principum a poſterorum exſecrationibus non quieſcunt P. 53, 6
manet inuitum fama P. 55, 10 te admiratio 2, 10, 7
manicis muniri 3, 5, 15
manifeſtum in re ipſa facere 10, 98, 2
manifeſtus ac praeſens Deus P. 1, 5
mannuli 4, 2, 3
manus. *in* manibus eſſe 1, 2, 6
in manus ſumere 1, 10, 3. 9, 22, 1
in manu hominum eſſe, *poteſtate* 4, 8, 6
inter manus quid habere 2, 5, 2
manus multas poſcit opus 10, 50, 2
manumittere 7, 16, 3 & 8, 16, 1
marcidi ſomno P. 63, 3
mare infidum, *principum blanditiae* P. 66, 3 maria infecta victoriis P. 12, 1
margarita *pl.* 5, 16, 7
margo fluminis, *ripa* 8, 8, 6
Mater Magna Deum 10, 58 & 59
materia beneficiorum 2, 13, 2 larga & intacta benefaciendi P. 38, 3 obligandi numeroſa P. 39, 4
matronalis grauitas 5, 16, 2
matureſcunt virtutes cuius 5, 9, 5
maturiſſime 5, 9, 2. 6, 26, 3. 8, 17, 6. 9, 1, 1
maturrime 9, 1, 1 n.
maturitas aetatis 5, 15, 5 indeflexa P. 4, 7
mederi errori 8, 14, 10. P. 46, 8
medicatus ſapor 8, 20, 4
Mediolanum *ſtudiorum ſedes* 4, 13, 3
meditari, *exercere*, P. 13, 1 n.
meditata proferre 1, 16, 2
meditatum carmen P. 3, 5
meditatio campeſtris, *exercitatio* P. 13, 1
meditatione ingenium recolere 7, 9, 7
mediterraneae copiae 2, 17, 28
in medium promere P. 66, 4
medium tenere 4, 9, 9
medius annus, *interiectus, intercedens* P. 59, 4 in medio relictum 9, 13, 15
μεγαλοφωνότατος 2, 3, 11
melior optimo P. 92, 4 ſemper melior aliquis accendit alios P. 13, 4
mella Homerici ſenis 4, 3, 3
membrum, *pars domus* 2, 17, 9 & 5, 6, 15
membra truncata *ſtatuarum* P. 52, 5
memini me recitaſſe 3, 18, 9
meminiſſe, *mentionem facere* 1, 5, 13
memoriae debere *mortuorum*, 2, 18, 3 inhaeret 10, 7, 1 recurrit quid P. 88, 10
memoriam cuius prorogare & extendere 7, 31, 5 reducere 3, 10, 2 proſequi 3, 10, 3
memoriter tenes 6, 33, 11
Memphiticus nomos 10, 5, 1
mendoſum exemplar 10, 75, 4
menſa communis P. 49, 5

menſor 10, 28, 5. 10, 29, 3
menſuram beneficii intelligere 10, 12, 2
menſtruum meum, *officii demenſum* 10, 24, 3
mentita ſagacitas, *paſſiu.* P. 81, 3
mentiti terrores, *ficti* 6, 20, 15
mera Graecia 8, 24, 2
mereri honorem, *dignum eo ſe praeſtare* 1, 8, 12 P. 21, 1 iudicium P. 72, 3 locum P. 87, 5 ſecunda omnia P. 31, 1 merenti gratias agere facile eſt P. 3, 4 *conſequi* 1, 8, 4. 10, 3, 4. 10, 19, 3 per filium triumphalia, caelum P. 89, 3
meridianus ſomnus 9, 40, 2
meritoria balinea 2, 17, 26
meritus bene ac fortiter in toga P. 60, 5
ſupra meritum 3, 11, 1
merx peregrina 4, 14, 1
μεσέχορος 2, 14, 6
metallum, *fodina* 10, 16, 3
in metallum damnatus 2, 11, 8
metiri ſe ſua fortuna P. 88, 3
metri neceſſitate deuinctus 7, 9, 14
metro ſolutus 1, 16, 6
merulae 5, 6, 35
metus infidelis magiſter P. 45, 6
metus perferre *plur.* 6, 20, 1
metum ponere 5, 6, 3
metu ſolutus 6, 16, 10
in metum redire 8, 11, 1
metuentes fingunt, quae abominantur 6, 4, 4
μικροκίτιος 2, 2, 1
militares turmae P. 13, 1
militiis equeſtribus functus 7, 25, 2
milliaria ala 7, 31, 2
milliarium 10, 91, 1
mimi, *verſus* 5, 3, 2
mimiambi 6, 21, 3
mimica & inepta 7, 29, 3 mimici currus P. 16, 3
minaciter 7, 19, 5
Minerua in montibus 1, 6, 2
miniſter precum 6, 9, 2
miniſtrae, *diaconiſſae* 10, 97, 8
minor XXX annorum 10, 83 & 84 annis 10, 83, 4
minus quinque millia P. 28, 4
minutiſſima ſidera 5, 6, 43
miraculorum ferax 8, 20, 2
mirari quem ſingulariter 1, 22, 1
mirifica res 6, 15, 1
mirificus *eſt* ſenatus 6, 13, 3
mirifice agere 4, 9, 15
mirum in modum 4, 12, 6
miſcere comitatem ſeueritatemque 8, 21, 1 gentes commercio P. 29, 2 imperatorem commilitonemque P. 19, 3 res diuerſiſſimas P. 24, 1
Miſenum 6, 20, 1
miſeratio ſubit me 3, 7, 10
miſeros ambitionis P. 58, 5
miſſo ſenatu 4, 9, 22
mitigare leges 4, 9, 17 morbum temperantia 1, 12, 9 mitigari arte curaque 8, 4, 4
mitiſſimus vir 8, 22, 3
mitium dominorum metus exoleſcit 1, 4, 4
mittere in acta publica P. 75, 1 in conſilium P. 67, 6
mobile ingenium 2, 11, 22
mobilitas 9, 22, 2
moderari cupiditates P. 24, 4 poteſtatem fortunamque P. 10, 3
modeſtiſſime vti 1, 19, 3
modeſtius vti quo 10, 105
modica cultu vxor P. 83, 7
modus ruris 1, 24, 3
modum adhibere 2, 5, 13. P. 55, 5 excedere 2, 10, 8 imponere dolori 9, 13, 16 ſeruare 1, 20, 20 tenere 9, 5, 3
modus optimus eſt 1, 20, 20
in modum fluminis 9, 33. 2
moenia, *munia* P. 18, 2 n.
molem curae ſubire P. 44, 4
mollire ac frangere animos virorum P. 33, 1
mollis locus, *paluſtris* 10, 91, 1
molle exſilium 4, 11, 13

molle *impudicum* 9, 17, 2
mollior affectus 8, 11, 1 ſententia 2, 11, 21
molliſſimae aures, *verecundae* P. 68, 7
molliter quem habere 5, 19, 1
mollius quem tractare 8, 24, 5
mollities frontis, *pudor* 6, 29, 6
per momenta 4, 30, 8
momentis certis, *temporibus* 4, 30, 3
quae monentur pueri, reddunt P. 26, 1
monimentum, *ſepulcrum* 3, 7, 8 ſibi vetat fieri Frontinus 9, 19, 1 *ſepulcri titulus* 9, 19, 1 *liber* 2, 10, 4 *literae*, *teſtimonium* 10, 40, 4
monimentis aeternis inſculpi 8, 6, 14
monitor, *nomenclator* P. 23, 1
monitu aruſpicum 9, 39, 1
monſtrum, *ſpectrum* 7, 27, 6
monſtrabilis 6, 21, 3 *dignus qui monſtretur.*
monſtrabantur frugalitate Piſones P. 88, 6
mora repulſae ſimilis P. 91, 2
morbus a capite diffuſus, grauiſſimus 4, 22, 7 ſuperat 7, 1, 3
morbi per ſucceſſiones quasdam traduntur 1, 12, 4
morborum vtilitas 7, 26
moriones 9, 17, 1
mors arceſſita 1, 22, 2 fatalis 1, 12, 1 opportuna 2, 11, 9 ſemper immatura illorum, qui aliquid immortale parant 5, 5, 4 *mortis voluntariae exempla* 1, 12. 3, 7, 2. 3, 16. 6, 24
mortes *plur.* 8, 16, 1
mortalitas finitur morte 2, 1, 10
mortalitate intercipi 10, 50, 4
mortifere aegrotare 3, 16, 3
mos eſt plerisque 5, 20, 4 intermiſſus 9, 13, 21 vſurpandus colendusque P. 1, 2 a maioribus traditus 9, 5 motis erat, 2, 19, 8 antiqui fuit 3, 21, 3 hoc habet 1, 12, 7 de more P. 5, 3
mores ſanctiſſimi 10, 20 3
moribus meis, *inſtituto* 7, 11, 6 non conuenit 5, 1, 3
pro moribus temporum 8, 18, 3 morum formator 8, 23, 2 probitas 6, 21, 3 ſanctitas non diſtat ordinibus 5, 3, 6 ſimilitudo vinculum amicitiarum 4, 15, 2
motus conſilii 3, 4, 9
mouere lacrymas 2, 11, 9
mulieres duae concordes in vna domo P. 84, 3
Nec multa 2, 20, 11
multum, non multa 7, 9, 15
multam dicere cui 4, 29, 2 remittere ibidem.
multare morte 8, 14, 15
multiplicata ſemina P. 32, 5
municeps noſter 6, 24, 2
munificentia 1, 8, 5
munimentum inexpugnabile munimento non egere P. 49, 3
munire ſe terrore 48, 3
munitio viarum 10, 41, 2
munus. muneris illius eſt 52, 6 munera viſcata hamataque 9, 30, 2 regum hami cibo illiti, operti praeda laquei P. 43, 5
munuſcula 4, 9, 7 & 6, 32, 2
muralis corona P. 13, 5
muſculi orationis 5, 8, 10
muſſantes *tergiuerſantes*, *loqui dubitantes* 7, 1, 5. 3, 10, 2
Muſas latine loqui credas 2, 13, 8
μυστᾶον 1, 9, 6
muſteus liber 8, 21, 6
muſtum nouum 9, 16, 2 *otioſo epitheto*, *vt quum dicitur* liberum arbitrium, *Liu.* 32, 37 &c. Cellar.
mutare arma, equos P. 15, 3 praetextam paludamento P. 56, 4
myſteria peregrinae ſuperſtitionis P. 49, 8

N.

Nando ſuperare P. 82, 5

Narni-

Narnienſe praedium 1, 4, 1
narratiunculae 6, 33, 8
naſci *de ingenii foetu* 8, 4, 6
naſcitur ſol 2, 17, 13
natalis *principis in prouinciis* celebratus 10, 28, 2 Virgilii celebratus a Silio 3, 7, 8
natalis carminis 7, 4, 3
natale ſolum 4, 13, 9
natales celebrare 6, 30, 1 clari 6, 23, 3
natalium ſplendor 10. 3, 5 natalibus clara 8, 18, 8 reſtituere 10, 77
natura laſſa & effoeta 6, 21, 1
naufragia *metaph.* P. 66, 3
nauicula piſcatoria 3, 16, 9
nauigabile ſtagnum 9, 33, 2
nauium patiens fluuius 5, 6, 12
ne *ἐκβατικῶς poſitum* 8, 23, 8
ne *interr. praepoſitum* 10, 119, 3
ne *encl. pro nonne* P. 88, 4. 3, 16, 13. 3, 21, 6
Neapolis 3, 7, 8
nec dum P. 14, 2. P. 56, 2
nec — et 9, 35, 2. P. 70, 7
nec ne 8, 14, 1
neceſſarius heres P. 7, 6
neceſſitas pars rationis 6, 29, 7 incidit 7, 9, 8 rupit 10, 121, 1 neceſſitati parere 6, 29, 7 veniam precari 3, 9, 15 *ex* neceſſitate ſolatium 1, 12, 2
neceſſitates, *neceſſaria ad vitam* 5, 19, 9
neceſſitates officii 3, 4, 4
neceſſitudo publica, *officii cognatio* 5, 15, 5 & 7, 16, 1 ſanctiſſima P. 37, 7
neceſſitudinum caſus *i. e. neceſſariorum* 8, 23, 7
nectar *de oratione* 4, 3, 3
nefas ſummum 8, 14, 8
negant congruens eſſe 4, 9, 9
negare exitum, *impedire* 6, 16, 14
ſi negatur ſoluere, *non fas eſt* 2, 8, 3
neglectum iacere 1, 1, 2
negligentia Deorum P. 67, 8
negligimus ſub oculis poſita, longinqua ſectamur 8, 20, 1
negligentius viuant 1, 12, 12
negotiatores 8, 2, 1
negotiis diſtineri 7, 7, 3
negotium exhibere cui 9, 18, 1
neminem *in fine periodi* 6, 30, 3
nempe enim P. 62, 2
nepotes ingentium virorum P. 69, 5
nequiſſimus bipedum 1, 5, 14
Nicea *Bithyn.* 10, 48, 1
Nicenſes 10, 48, 4. 10, 49, 1 & 2
Nicomedia 10, 16. 40. 42
Nicomedenſes 10, 43. 46, 1. 47. 50, 2. 58, 1
nidulus ſenectutis 6, 10, 1
nigrior 5, 6, 33
nihil ad me 7, 17, 12
Nilus parens fecunditatis P. 30 & 31
nimium priuatis, quod ſatis eſt principi P. 78, 6 nimius in laudibus P. 3, 3
niſi quod, *praeterq.* P. 86, 5 n.
nitescunt armenta 2, 17, 3
nitor ſaeculi 10, 34, 2
nitoris neceſſitatem imponit officium 6, 32, 1
niti ad gloriam 3, 18, 2
niti ſententia cuius 1, 5, 5 mandatis cuius 10, 111, 1
nix in conuiuiis 1, 15, 2 niuibus hibernis ſimilis oratio 1, 20, 22
nobilitas non obſcuratur, ſed illuſtratur a principe P. 69, 5
nocentiſſimus P. 35, 2
in noctem, *vsque in* 4, 9, 14
nolito quaerere 3, 9, 27
nomen (*Conſul*) quod primum inuenit recuperata libertas P. 78, 4 nomina ingentia ducum P. 17, 1 magna P. 84, 8 nominis non nullius in literis 7, 20, 23
in nomen adſumere, *adoptare* 8, 18, 5 nomen & vmbra libertatis 8, 24, 4
nomenclatores 2, 14, 6
nominationis dies 4, 8, 3
nomos, *praefectura Aegypt.* 10, 23
non modo — ſed ne 4, 14, 4

noſci-

noſcitare vocibus 6, 20, 14. P. 17, 1
noſti reliqua, *apoſiopeſ.* 3, 9, 11
nota *diſcriminis* 2, 6, 3 ex eadem nota 9, 26, 9
notas quasdam familiaritatis addere ſalutatis P. 23, 1
notae, *ſtigmata* P. 35, 3
notam cenſoriam inurere 9, 13, 16 *add.* P. 91, 2
notis certis augurari 3, 11, 3
notabilis res 7, 6, 1
notabilem ſe facere 9, 13, 10
notabiliter 1, 5, 13 & 5, 17, 4
notarius 3, 5, 15 n. 9, 20, 2 & 9, 36, 2
notatus, *multatus* 2, 12, 4
in notitiam perferre 10, 15 & 18
notus periculis 4, 9, 22
nouercam inducere 6, 33, 2
nouitas lectorem intentum habet 3, 13, 2 lenocinatur libro 2, 19, 7 omnis conſumta adulatione P. 55, 3
nouitatis gratia 1, 2, 6 & 5, 20, 8
nouitatibus excitari 1, 4, 4
nouus. noua nouo metu permouent 2, 11, 11 nouiſſima valetudo 2, 1, 9 nouiſſime 2, 11, 5. 2, 14, 11. 4, 30, 4. 8, 3, 1
nox illunis 6, 20, 14 aeterna & nouiſſima 6, 20, 15
nubilum, *ſuppreſſa caeli voce* 2, 17, 7
nuda verba 4, 14, 4 *laſciua.*
nulla erat resp. P. 66, 4 nullum neque — neque P. 3, 1
num *pro nonne* P. 56, 2 n.
numerantur ſententiae, non ponderantur 2, 12, 5
numerare quem inter maiores ſuos 6, 15, 1 mortalium facta inter opera diuina P. 80, 5
numero praeualere 8, 14, 24 vincere 5, 20, 7
numerum inire 9, 16, 1
in numeros diſtribuere *ordines milit.* 10, 38
in numeros referre, *in matriculam* 3, 8, 4 *omnes* numeros comitatis obire P. 71, 6 *omnibus* numeris pudoris cadere 4, 11, 9 *omnibus* numeris abſolutus, *perfectus* 9, 38
numeroſa domus, *familia* 4, 15, 4 gloria P. 28, 1 ſubſellia 2, 14, 6 & 6, 33, 3
numeroſae manus 9, 37, 4
numeroſum agmen 3, 9, 11
numeroſius gymnaſium 10, 48, 4
numeroſiſſima cauſſa 3, 9, 22
nuncupare heredem P. 43, 1 vota 10, 45. 101. P. 67, 3. 94, 5
nunquam niſi 2, 7, 1
nutantia templa P. 51, 1 nutaturum caput P. 26, 6
nutatio reip. P. 5, 6
nutriri ſanguine P. 27, 6
nutu regi cuius P. 88, 1
nutu ac renutu 1, 7, 2

O.

Oberrare oculis P. 61, 7
oberrat imago menti, oculis 9, 13, 25 menſis principum obſcena petulantia P. 49, 8
obeſſe ſalubritati 10, 100
obfirmare animum 7, 27, 8
obiacens mare 6, 31, 16
obices nullae P. 47, 5
obiectare (*vt bolum cani*) tumentibus animis P. 28, 3
obiectu 2, 17, 7
obiicitur cui femina, *accuſatur ſtupri* 4, 11, 10
obire comitia P. 77, 1 diem primum conſulatus *amici* 9, 37, 5 omnes numeros rei, *perfecte praeſtare* P. 71, 6 omne munus conſulis P. 59, 3 rem familiarem 1, 3, 2 oculis exercitum, *luſtrare* 3, 7, 13 oculis ſolis opes 8, 18, 9 vadimonia 8, 12, 3
oblidi pondere 6, 20, 16
obligare amicos P. 85, 8 dantem P. 6, 4 fidem cuius 6, 18, 3
obligari cui pro quo 10, 3, 1
obligatum ſe non putat princeps, aut, ſi putat, non amat P. 60, 6
obliuio intercipit P. 75, 1 mortuorum

rum parata 6,10,5 ſtatuas obſcurat P. 55, 9
obliuiſcenda 8, 14, 7
obluctans anima 4, 31, 6
obrepit ſomnus 7, 4, 4 obrepere vrbanis 9, 20, 2
obſecrare precibus 4, 9, 12
obſeptum ſeruitute P. 66, 5
obſequenter parere 4, 11, 15
obſequentiſſime 7, 24, 3
obſequi conſilio cuius 1, 8, 18 voluntati 8, 16, 12
obſequii gloria maior in eo, quod quis minus velit P. 9, 5 vxori ſufficit P. 83, 7 obſequia hoſtium confeſſa P. 16, 3
obſeruantiſſimus mei 10, 11, 1 officiorum 7, 30, 2
obſeruator P. 40, 1
obſidione ferarum liberare agros P. 81, 2
obſoleuit in pace P. 4, 5
obſonium, *praemium* 10, 119, 2
obſtat, quo minus P. 91, 3
obſtinate induruiſſe 1, 12, 10
obſtinatio inflexibilis 10, 97, 3
obſtinatum tibi, *propoſitum* P. 5, 6
obſtrepere ſtudiis 2, 17, 24
obſtricta iure noſtro ciuitas 10, 94
obſtringere fidem ſuam cui 4, 13, 11 officio 6, 18, 1
obtendere turpitudini rationem 8, 6, 15
obtinere proximam ſideribus ſedem P. 89, 2
obturbari *reclamando* 9, 3, 19
obuenit hereditas 7, 11, 5 legatum mihi 5, 1, 1
obuerſari foribus P. 48, 4 limini 6, 16, 13
obuius & expoſitus, *humanus* 1, 10, 2 obuia oſtentatio 1, 8, 17
obuiam mittere indulgentiam dubitantibus 10, 66, 8
occalleſcere patientia 2, 15, 2
occaſione oblata 7, 32, 1
occupare pecunias emtionibus 8, 2, 3
occupationes aſſiduae 7, 2, 1
occupationibus diſtentus 6, 18, impediri 7, 2, 1
occupatior 2, 2, 2
occupatiſſimus vir 4, 26, 2. 9, 35, 1
occurrere, *obuiam ire* 7, 23, 1. 10, 5, 2 oſculo alicui P. 71, 1 deſideriis, precibus P. 79, 6
occurſare Numinibus P. 81, 1 fortunae P. 25, 5
occurſat animo 5, 5, 7 occurſant verba 2, 3, 2
occurſum cuius reuereri 1, 10, 7 reformidare ibid.
Oceani natura, impelli reſorberi 4, 30, 7
Ocriculanum *praedium* 1, 4, 1
Ocriculum 6, 25, 1
octo & decem 8, 18, 5
octogenarius pater 6, 33, 2
paullo minus octogeſimo aetatis anno 7, 24, 1
oculos circumferre 4, 15, 8
ante oculos habere, *conſiderare* 2, 10, 4 habe, *venerere* 8, 24, 4 oculos ſpectaculo implere P. 22, 2 oculis obire quid 8, 18, 9 *in* oculis habere artes P. 47, 2 *ſub* oculis parentum 4, 13, 4 poſita 8, 20, 1
offecit, quo minus 6, 29, 6
offendiculum 9, 11, 1
ſine offenſa 8, 5, 1 offenſas ſubire 2, 18, 5 & 3, 9, 26 ſuſcipere in re 2, 18, 5
officioſiſſime *adu.* 10, 32
de officio foederis, *ex foedere* 10, 94 in officio praetoris 1, 5, 11 officia antelucana 3, 5, 9. 3, 12, 2
offundere caliginem cui 3, 9, 16
olim, *a longo tempore* 1, 11, 1 & 8, 9, 1 n.
oliuae Baeticae 1, 15, 2
omen accipere P. 5, 4
ominari cui honores 4, 15, 5
ominoſa res accidit 3, 14, 6
omnino tres *i. e. nec plures nec pauciores* 8, 14, 17
ὄναρ ἐκ Διός ἐστι 1, 18, 1
onerat te fama tua 8, 24, 8 in-

troitus P. 24, 1 modeſtiam meam 1, 8, 5 onerare poſteros *difficili virtutis imitatione* P. 73, 6
onerofa donatio 2, 4, 3
onerofum non eſt 2, 6, 5 onerofum ſuccedere bono principi P. 44, 4 *de modeſtia* P. 78, 6. P. 91, 4
perquam onerofum 2, 11, 13
onus ſubire 3, 9, 8
oneris partem ſuſcipere 2, 9, 6
opacior 5, 6, 33
data opera 7, 12, 6
operas ſuas locare cui 10, 16, 1
opima meſſis 5, 6, 8
opima *ſpolia, abſolute* P. 17, 3
opiſthographus 3, 5, 17
oppletae viae P. 22, 4
opponere totum campum, totum exercitum P. 17, 3
opportunitas loci 2, 17, 1. 10, 75, 2 *plur.* P. 15, 3
Optimi cognomen P. 2, 7. 88, 4
opus, *aquaeductus* 10, 91. 92
opus publicum, *aedificium* 3, 4, 2
opera, *aedificia* 10, 42. 79, 2
opuſculum 7, 9, 13
orare, *perorare* 7, 9, 7
orariae naues 10, 26, nauiculae 10, 28, 2
oratio & actio *differ.* 1, 20, 9
oratio digna conſule, principe, ſenatu P. 1, 6 orationes principum in aes inciſae P. 75, 2 Ciceronis breuius editae, quam habitae 2, 7, 8
orator vir malus dicendi imperitus 4, 7, 5 *oratoris virtutes* 6, 11, 2
oratorium eſt 7, 6, 7
orbe quodam ſocietatis ambire homines 9, 30, 3
orbitas 4, 15, 3
orbus, *ſine liberis* 1, 8, 12 *add.* 8, 18, 3 n.
ordinare ſtatum ciuitatum 8, 24, 2 ordinatura plures annos locatio 9, 37, 1
ordinatio comitiorum P. 72, 1 rerum omnium 10, 66, 6 ſtatus 10, 24, 6 vitae 9, 28, 4
ordo ampliſſimus, *ſenatus* 10, 3, 2
ordine temporis ſeruato 1, 1, 1
in ordinem cogi 1, 23, 1 redigere 2, 6, 5
ordines cui impetrare, *honores militiae* 6, 25, 3 ordinibus diſtare 5, 3, 6 ordinum & dignitatum diſcrimina cuſtodire 9, 5, 3
origo, *naſcendi conditio* 10, 39
oritur fons 4, 28, 1
ornamento eſſe 4, 15, 10
ornamentum regionis *vir* 7, 21, 2 ſaeculi 8, 12, 1 ornamenta praetoria 7, 29, 2
ornare quem ſuffragio 2, 1, 8 teſtimonio P. 91, 1
os planum *oratoris* 6, 11, 2 per ora hominum ferri 2, 10, 2 ora ſeruitute obſepta referare P. 66, 5 oris dignitas, *vultus* P. 4, 7
oſculo occurrere P. 71, 1 dimitti P. 23, 1
oſtentare bellum 2, 7, 2 *bonos*, quaſi ſpecimen & exemplar P. 45, 4
oſtentatio armorum, togarum P. 56, 7 doloris 4, 2, 3
Oſtienſis colonia 2, 7, 26
oſtrea *in conuiu.* 1, 15, 3
otium dulce, honeſtum 1, 9, 6 pingue altumque 9, 3, 1 ſtudioſum 1, 21, 11 ferre 4, 23, 1 n.
otio prodimur P. 82, 9 ſe inuoluere 7, 3, 4
otioſus & vacans conſulatus P. 57, 2
otioſae iacent pecuniae 10, 62, 1 otioſum eſſe ſatius, quam nihil agere 1, 9, 8 otioſiſſimae occupationes 9, 6, 4 otioſiſſima vita 9, 32, 1
oues delicatiſſimae 2, 11, 25

P.

Paciſcor illud iam 8, 4, 6
qua pactione 6, 14, 1
paedagogium 7, 27, 13
Paete, non dolet! 3, 16, 6
pagani & milites 10, 18, 2

paganus

paganus cultus 7, 25, 6
palanti amne P. 30, 3
pallor femineus P. 48, 4
palmam dare cui de quo 7, 4, 6
panarium 1, 6, 3
ex Pannonia laurea P. 8, 3
pantomimi 7, 24, 4 P. 46, 1
Paphlagonia *ferax frumenti* 10, 36
par. parem gratiam referre 4, 7, 6 paria facere pro P. 6, 7 cum negotiis P. 81, 1
παράβολα audacia 9, 26, 4
parare. Paro ſcribere 8, 4, 1
parata obliuio 6, 10, 5
parato animo P. 9, 5
paratum eſt templum, *exaedificatum* 4, 1, 5 paratum & in medio poſitum P. 88, 4
paratus fructus, *praeſens* 2, 10, 8 paratus vir 4, 9, 3 ſubitis, *extemporalis facultatis* 3, 9, 16 dare 4, 13, 6 ſcribere 5, 8 extr.
paratiſſime 3, 9, 32
parcere ſumtibus 2, 6, 5
parcus ſomnus cui eſt P. 49, 8
parcus in laudibus P. 3, 3
parca comitatu *Plotina* P. 83, 7
parcior & preſſior 9, 19, 6
parcius dicere 7, 20, 3 laudare 2, 17, 8 computare 9, 28, 6
parciſſime delibare P. 54, 3
parciſſimi ſomni eſſe 3, 5, 8
parciſſimi honores P. 55, 5
parciſſimus honorum 10, 25
parens generis humani *imperator* P. 6, 1 publicus P. 26, 3 mundi P. 80, 5 omnium communis P. 39, 6
parere auctoritati cuius 9, 24 voluntati 3, 8, 4
parere *de foetu literario* 2, 3, 10
parietibus claudi P. 75, 2
parietaria herba Traianus ad P. 51, 3
pariter, *eodem tempore* 9, 28, 1
partem oneris ſuſcipere 2, 9, 6
partes implere, *officium* 10, 21
Parthica laurus P. 14, 1
particulae, *partes* 1, 8, 3
parua ad aemulandum P. 44, 5
paruos ingenio homines 6, 29, 4
paruuli ciues P. 26, 7
paruulum refert, an 8, 14, 14
parum commode 2, 15, 2
paſſerculi 9, 25, 4
Patauini municipii *mores* laudantur 1, 14, 6
pater familiae 9, 15, 3
pater familias ex Homero expreſſus 5, 19, 2
in patris poteſtate eſſe 10, 6, 2
patet omnibus gloriae campus P. 70, 7
pati, *concedere* 7, 15, 2, & 8, 4, 7 & 10, 25
patiens nauium 5, 6, 12 & 8, 8, 3
patientiores ſeruitutis P. 45, 1
patientiſſima 8, 18, 8
patientiae reprehenſio *in marito adulterae* 6, 31, 5
patrius ſermo 4, 3, 6 morbus, *hereditarius* 1, 12, 4
patrona 10, 4, 1
paullo minus octogeſimo anno 7, 24, 1
pauperes amant ſtudia 7, 21, 2
pauimentum lubricum 2, 1, 5
pax certa fori, *quidam legunt* P. 56, 7 pacis intimus ſinus P. 56, 4
peculiaris ratio 1, 8, 16
pecunias accipere, *corrumpi* 2, 11, 2 & num. 23
pellere ſolitudinem P. 50, 4
penates parui P. 47, 6
penatibus expellere, *domo* P. 35, 3
in penatibus meis, *domo* 8, 23, 6
pendeo, dubito 6, 6, 2 diu pependit reus 4, 9, 1 attentus & pendens 1, 10, 7
penitus & domi inſpicere 1, 10, 2 P. 83 1 diu penitus perdiſcere, quae mox praecipias P. 15, 1
penſitare, *conſiderare* 4, 14, 6 cum quo 7, 17, 7 diu aliquid 4, 15, 8
per aetatem, *propter* 6, 6, 3 biduum 4, 5, 2 Latium in ciuitatem venire P. 37, 3 per Ticinum petere Baeticam 7, 16, 3

peracto

peracto corpori intexere noua membra 7,9,6 *ſic mox* peragere librum.
peracta mors 3,14,2 re 8,14,16
peractus magiſtratus P. 70,8
peraeque 1, 2, 1
peracerbum mihi 6,5,6
peragere librum 9,1,2 *ſic modo,* peracto corpori. partes ſuas 7,33,5 reum 3,9,30
peragrare orbem terrarum pedibus, laudibus P. 14,1
percipere laetitiam 10, 12, 1 legatum 10,79,2
percommode 4,12,2
percopioſus 9,31,1
percurrere honores 1,14,7
percurſare ripas P. 12,4
percutere foſſam 10, 50, 4
perdere diem 1,13,4 gloriam P. 4,5 horas 3,5,16
male perdere 10, 46, 1
peregrinae conditionis eſſe 10, 4, 1
perferre publicam gratiarum actinem P. 90, 3 *i. e. referre* 9,13,6
Pergamus 10, 28, 1
perhibere teſtimonium P. 71, 6 & 95, 1
periclitabuntur eſſe priuatae P. 84, 5
periculum eſt, ne 4,9,11. P. 3, 3
in periculum adduci 8,10,1 vocari, *accuſari* 10, 97, 9
pericula *forenſia* 4,9,22
perimere ſententiam 8, 14. 17, 22
periodos contorquere 5, 20, 4
periſtylium 10, 75, 2
perirus mouendarum lacrymarum 2, 11, 3
peririſſime 3,15,3
perlara grariarum actione P. 90,3
permirum 8,14,24
permittere ſe expoliendum & limandum 1,10,12
peropportune 1, 8, 1
perpetuitatem adde muneribus P. 94, 1
perpolire 2,5,1
perquam honorificum 3, 4, 3 oneroſum 2,11,13 velim 7, 27,1
perrogare 6,22,5. P. 60,1
perſeueranriſſime diligere 2, 21, 3
perſeuerare in ſententia 6, 13, 5
perſeuere 9,5,1
perſonatur lyra libellus 7, 4, 9
perſonam ſibi imponere 1, 23, 5 mutare 2, 20, 8 ſumere cuius 8, 7, 2
perſtare in ratione propoſiti P. 62, 9
perſtringere carptim & breuiter P. 25, 1
pertica non vna omnes tractare 8, 2, 8
pertinaciter 6, 5, 1 amare P. 86, 2
pertinaciſſime quem exercere, *vexare* 7, 6, 2
pertinax valetudo 1, 22, 1 & 7, 1, 1
pertinet ad animum meum 10, 27 honorem meum 10, 66, 2
Haec eo pertinent, vt 4, 15, 4 P. 53, 1
peruagari ſpatiis 2, 10, 2
peruenire ad ſtipendia P. 26, 5
peruigil & inſomnis P. 63, 3
Peruſinum praedium 1, 4, 1
peruſtus febri 7, 1, 4
pes. pedes amplecti P. 24, 2 ducunt 7, 5, 1 n. pedum vſum amiſiſſe, *vbi ſemper* P. 24, 5 pedibus aduolutus 9, 21, 1 *pedibus ſuis vrbem ingreditur Traianus* P. 22, 1
petulanria effraenata 4, 25, 5 obſcena menſis oberrat principum P. 49, 8
in petulantiam procedere 8, 21, 1
petulantiora 4, 14, 4
phantaſmata 7, 27, 1
philoſophi ab vrbe ſemoti 3, 11, 2 *notati* 1, 22, 6. 3, 11, 6 vacatione *ciuilium munerum vſi* 10, 66, 1
philoſophiae pars pulcherrima publicum munus agere 1, 10, 10
piaculari *dato* 3, 9, 9
piaculares victimae P. 34, 4
piaculum P. 82, 2

pietas Metelli P. 88, 6 *in patrem* 10, 1, 1. P. 10, 3 *in liberos* 5, 16, 8 *in fratrem* 2, 19, 1 *in patriam* 2, 5, 3 *in principem* 10, 25 P. 24, 5
pignora, *liberi*, *agnati* 1, 12, 3. P. 37, 4 publicae neceſſitudinis 10, 11, 1
pigrior riuus 4, 30, 9 *Horat. 2 od.* 14 flumine languido. *Cell.*
pigrius nihil delicatis 9, 32
pila moueri 3, 1, 8
pilae adiiciuntur 6, 31, 17
pilorum haſtarumque honore circumdatus P. 56, 5
pingue & altum otium 9, 3, 1 altus pinguisque ſucceſſus 1, 3, 3 pinguis vita 7, 26, 3
placabilem ſe cui praeſtare 9, 24
placet factum, quod placuit ante quam fieret P. 10, 2
placide leniterque 7, 1, 6
planiſſimus campus 6, 20, 8
plane mane 1, 5, 8
planum os 6, 11, 2
platea 10, 99, 1
πλατανὼν 1, 3, 1
Plautinae comoediae 6, 21, 4
plebe neglecta fruſtra proceres tueri P. 26, 6
pleniſſime 5, 8, 3
plenus annis 2, 1, 7 honoribus ibid. humanitate 1, 10, 2 & ructans P. 49, 6
podium 5, 6, 22
poëmatia 4, 14, 9. 4, 27, 1
Poena cuſtodias perfregit P. 49, 4
poenas luere 6, 29, 8
poenitentia dignum 7, 1, 3 poenitentiae 7, 10, 3
poenitentiae locum non relinquere 1, 24, 5
poenitet conſilii, obſequii 1, 1, 2 omnes non poſterorum modo, ſed ſui parentumque P. 27, 2
poëtarum laſciuorum catalogus 5, 3, 5
poëtica deſcriptio 7, 9, 8 materia 8, 4, 1
poëticum ingenium 9, 33, 1
poëtice, *ars* 7, 4, 2
poëtice proſequi, *adu.* 2, 5, 5
poëtis *ſolemne* deos inuocare 8, 4, 5 *an verſus incaſtos facere liceat* 4, 14, 5 *add.* 4, 3, 5 furere conceſſum 7, 4, 10 mentiri licet 6, 21, 6 poëtarum prouentus 1, 13, 1
polite & ornate 1, 16, 2
politiſſimum cubiculum 2, 17, 10
polliceri impunitatem male conſultis P. 70, 7
polluere auſpicia P. 63, 7
poma inſerta, *arbores* 5, 6, 35
pondus accedit 1, 20, 3
ponere, *apponere in conuiuiis* 2, 6, 2 calculum cum imperio P. 20, 5 magiſtratum P. 65, 3
ponere in laude 7, 4, 4
ponte transmittitur flumen 8, 8, 5
pontes fluminibus iniecti 8, 4, 2
Pontifex maximus, Imperator, 4, 11, 6. 10, 73 cognoſcit in cauſſis Veſtalium 4, 11, 6
populare gratumque audientibus P. 77, 4
populus *Ro.* gentium victor P. 51, 3 populi tumentes P. 80, 3
porrigi in ſolem 2, 17, 23
porticus verna ſemper 1, 3, 1 Liuia 1, 5, 6 in figuram literae O 2, 17, 4
portus alicuius, *auxilium* 8, 12, 1 *Traiani* 6, 31, 15
poſitio loci 10, 59
poſſeſſione immenſa circumuenire P. 50, 1
poſſidere omnes annos P. 58, 5 *de conſulatibus continuatis imperatorum.*
poſt ſe quoque reip. prodeſſe P. 78, 2
poſteri libertatis P. 69, 5 quod erogatur in poſteros impendium principe digniſſimum P. 26, 4
poſteritati intereſſe 2, 1, 2

poſteritatis memoriam reformidare 5, 8, 2
poſtponere rationem cuius 10, 19, 2
poſtulare veniam 1, 2, 5
poſtulare *in iure petere* 10, 77 *add.* P. 56, 6. 60, 2
poſtulationum libelli 10, 85, 5
potentia velox P. 30, 5
poteſtas fatorum occulta P. 1, 5 ſeruandorum hominum P. 6, 1 tui P. 56, 3 poteſtates duas ſimul capere P. 59, 6
potiſſimum apud me eſt 4, 4, 1
praebere copiam emendi P. 50, 7 ius iurandum P. 64, 3 n.
praebentem pertractare 9, 33, 6
praecerpere florem 5, 20, 8
praecerptus & praefloratus P. 58, 5
praeceſſit fama quem 2, 5, 1
praecidere cunctationem 9, 1, 5
praecingi teſtaceo opere 10, 48, 4
praecipere, *ante capere* 5, 7, 1 & 10, 79, 2 no. *docere* 8, 14, 6
praeceptio, *anticipatio* 5, 7, 1
praecurrere *cum accuſ.* 3, 4, 4
praecurſio & praeluſio 6, 13, 6
praecurſoria epiſtola 4, 13, 2
praecurſorum tumultus P. 76, 7
praedicatio breuis & pudenda P. 54, 2
praedicator 7, 33, 2
praedium. praedia vrbana 10, 43, 2 me tractant parum commode 2, 15, 2 praediolum 1, 24, 5
praefatione excuſare 4, 14, 8
praefationes terſae 2, 3, 1. 4, 11, 14
praefectura aerarii 5, 15, 5 morum P. 45, 4
praefectus orae Ponticae 10, 18 & 32 praefecti aerario P. 92, 1 praetorio 10, 65, 2 praefectus *ſimpliciter pro praefecto praetorii* P. 67, 8
praeferre, *prae ſe ferre* 1, 22, 6 laudem pecuniae P. 43, 5
praefinire tempus 10, 24, 6
praefloratum purpurae decus P. 58, 5
praeire *de ſolennibus verbis* 10, 60. 61. 97, 5. 102. carmen P. 82, 3 iusiurandum P. 64, 3 n. P. 64, 4
praeiudicium 7, 6, 6. 5, 1, 2
praeloqui 4, 5, 3 & 8, 21, 3
praeloquendi cauſſa 8, 21, 3
praeluſio certa 6, 13, 6
praemia maiora improbitas, quam virtus habet 2, 20, 12 bonorum malorumque bonos & malos faciunt P. 44, 7 *add.* 70, 5
praemonere ſub exemplo P. 53, 5
praemoneri exemplo 3, 18, 2
Praeneſtina praedia *Plinii* 5, 6, 45
praenuntius clamor P. 61, 7 futurorum 7, 27, 2
praeparare vocem, *meditari orationem* 2, 1, 5
praepediuntur adiumenta 2, 19, 4
praepoſtere 3, 9, 28
praeſens numen, *auxilians* 8, 8, 5. P. 1, 5
in re praeſenti *oculis ſubiecta* 10, 49, 1 *in re* praeſenti eſſe, *oculis inſpicere* 10, 85, 7
praeſentia in taedium venire P. 87, 6
praeſidere ludis 7, 11, 4 comitiis P. 92, 3 publicae laetitiae P. 79, 3
praeſidium validiſſimum P. 14, 5
praeſtabilius munus Deorum P. 1, 3
praeſtare aliquem ſoſpitem P. 67, 5 *bonum* P. 83, 3 alimenta, tributa P. 31, 3 honorem cui P. 88, 3 inuicem rem maximam P. 6, 4 obſequium alicuius 10, 21 conſulatui, vt P. 59, 1 ſibi P. 48, 2. 58, 1. 68, 5
praeſtruas, ad quod hortaris, *viam munias* 5, 8, 14
praeſumere gaudium pro aliquo 2, 10, 6 laetitiam 8, 11, 1. P. 79, 4 officia heredum, *ante facere*, 6, 10, 5 voto & cogitatione 3, 1, 11
praeſumtio 4, 15, 11 famae 9, 3, 1
praeterit me, *neſcio* 1, 5, 15
praetereundus 1, 7, 6

praetextam induere P. 59, 2 paludamento mutare P. 56, 4
praetextatus, *puer* 4, 13, 3
praetexunt ſaxa ſomnum P. 15, 4 praetexi poſtibus P. 52, 1
Praetoris ludi 7, 11, 4
Praetoria ornamenta 7, 29, 2
praeualet ſententia 2, 11, 6
praeuaricaretur 3, 9, 27
praeuaricatio 1, 20, 2. 7, 33, 8
praeuaricator 3, 9, 30
praeuertere accuſationem morte 3, 9, 5 praeuertor ad, *potius me conuerto* 5, 15, 7
praſina factio 9, 6, 2 n.
pratulum 5, 6, 35
precari aetatem longam nomini filii P. 10, 3 mortem, *optare* 6, 20, 14 pro rebus quem P. 94, 1
precario ſtudere 7, 30, 4
preces accuratae P. 3, 5 adhibere 3, 15, 1 extendere 2, 13, 10 irritae P. 26, 2 infructuoſae 8, 23, 6
precibus adnuere P. 72, 3 indulgere cuius 4, 15, 11 adiutorem accedere, ib. 13 cuius ſuas iungere 9, 21, 4
precum miniſter 6, 9, 2
premere immerentem 3, 9, 20 odium P. 62, 5 premit valles fluuius 8, 17, 2
prenſare amicos 2, 9, 5
preſſa cunctatio 1, 22, 3
preſſus ſermo ex epiſtolis petitur 7, 9, 8 ſtilus 1, 8, 5 preſſior, *moderatior* 9, 19, 6 color 8, 20, 4 oratio 1, 16, 4 preſſius quiddam 7, 12, 4
preſſe dicere 5, 20, 6
preſſius ſcribere, *adu.* 3, 18, 10. 4, 14, 3 *vbi opp.* elatius.
pretium accedit agris 6, 19, 1 adridet 1, 24, 3 viſum eſt curae 8, 6, 2
pretia viuendi, *cauſſae* 1, 12, 4
primipilaris 10, 19, 1
primum, deinde, poſtremo 1, 8, 8. 4, 28, 2
princeps Altinatium 3, 2, 2 Epheſiorum 6, 31, 3 generis humani P. 57, 4 auctoritate 4, 3, 1 magnus P. 60, 6 in principem ſe recipere P. 76, 5 principem gerere priuato iudicio P. 44, 2
principes ciuium domini, libertorum ſerui P. 88, 1
principales copiae, *Caeſaris* P. 82, 6
principaliter, *vt principem decet* P. 47, 1
principatus & libertas eodem foro vtuntur P. 36, 4
priores, *maiores* 3, 4, 5. 4, 27, 4
priuatus principi *oppon.* P. 7, 3. 9, 3. 10, 4. 60, 3
priuilegium habere 10, 56, 1. 110. priuilegiis ſaluis 10, 57, 2
probantur milites 10, 39, 2 probari domino per alios laborant ſerui 1, 4, 4
probatiſſima vxor 6, 34, 1
probe diſcere 2, 18, 2
probiſſimus 2, 9, 3
procedere, *promoueri* 8, 6, 3
procedit ſeueritas in triſtitiam 8, 21, 1 proceſſit eo inſolentia P. 16, 5
proceres ſine plebe P. 26, 6
procera nemora 5, 6, 7
proceriora corpora P. 61, 2
proceritas corporis P. 4, 7 & 22, 2
procoeton 2, 17, 10 & 23
procumbere foeda vaſtitate P. 50, 3
cum procuraret in Hiſpania 3, 5, 17 *i. e. Caeſaris procurator eſſet.*
procuratio prouinciae 7, 25, 2
procurator Caeſaris 10, 17. 10, 88 villae 3, 19, 2 *maior actore* P. 36, 2
prodere, *proferre, producere* 4, 14, 1
prodigia, *cinaedi, ſcurrae* 9, 17, 3
producere adoleſcentem *ad famae auſpicia* 2, 14, 3
ad profectum tuum pertinet, *incrementum ſtudiorum* 8, 13, 2
proferre e tenebris & ſilentio 9, 14 fines imperii P. 54, 4 gaudium oculis P. 75, 6 robur cor-

 poris

poris in maria P. 81, 4 ſe 1, 13, 1. 9, 13, 2 tempus ſtudiis 3, 7, 14
proferri debuit vita anguſta ſtatuae immortalitate 2, 7, 4
proficitur emendatione memoriae 9, 40, 2
proficiſci ab amore 6, 12, 5
profiteri, *docere* 2, 18, 3. 4, 11, 1 odium bonorum P. 95, 4
profundere pecuniam P. 28, 1
progredi longius ſermone 1, 5, 15
proiicere ſpem ſalutis 7, 27, 3
prolixe cumulateque P. 55, 11
promere in medium P. 66, 4 manum cunctanter & pigre P. 71, 2 in vſum reip. P. 69, 5 iuſtitiam 1, 10, 10
promereri iudicia hominum 10, 95, 2 principem P. 62, 8
promittere ad coenam 1, 15, 1
promotus ad procurationes 7, 31, 3
promouere in ordinem ampliſſimum 10, 3, 2
promtiſſime 2, 17, 11
prona ad aemulandum P. 44, 5
prona virtutibus tuis *h. e. ſuperatu* facilia P. 16, 5
pronum ad ſimultates P. 84, 2
pronuntiatum eſt de quo, *decretum eſt* 1, 5, 7
pronuntiationis adiumenta 2, 19, 4
prooemiari 2, 3, 3
in propatulo, 1, 8, 16
properantur delubra occulta celeritate P. 51, 3
propinquitate arcta complecti 4, 4, 1
propitium Caeſarem precari cui 6, 2, 5
propnigeon 2, 17, 11 *praefurnium, πνιγεὺς enim furnus eſt.*
proponere ad imitandum 1, 5, 12
propoſitum reprehendendi habere 9, 19, 7
proprietas exercitationis 7, 9, 2
propulſare bellum P. 17, 4
prorogare famam titulis 9, 19, [illegible] memoriam 7, 31, 5 ſpiritum [illegible] *vitam* 2, 20, 7 prorogatur fama meritis P. 55, 10
proruta opera 8, 17, 5
proſcribere agros 7, 11, 1 domum 7, 27, 6
proſecare agrum, *proſcindere* 5, 5, 10
proſequi alloquio blando 1, 8, 12 digredientem P. 86, 3 mentionem cuius cum honore 8, 6, 5 quem legato 8, 18, 2 ſtilo 1, 8, 8 teſtimonio quem 10, 17
proſpectare P. 82, 4
proſpicere aduentum 1, 2, 1 memoriae defuncti 2, 7, 5
proſterni campum & materiam tuis virtutibus P. 31, 1.
protinus facere 10, 85, 3
protopraxia 10, 109, 1
prouehere quem in lucem famamque 9, 14 in primum locum P. 10, 4
prouehi altiſſime 9, 33, 3 ad dignitatem 10, 8, 1
proueniunt ſtudia hilaritate 8, 19, 2
prouentus poëtarum 1, 13, 1 orationis 9, 13, 18
prouidenter P. 1, 1
prouidentia 3, 19, 9
prouidentiſſimus 2, 17, 10 & 8, 17, 2
prouidentiſſime, *aduerb.* 10, 69, 1
prouidere exemplum in poſterum P. 75, 4 futura ex praeteritis 1, 5, 16
prouiſum eſt legibus 3, 9, 6
prouinciae, quibus Procoſſ. praeſunt 10, 77
prouocare ad populum 7, 17, 11 virtute quem 2, 7, 4
prouocat circus pulchritudinem templorum P. 51, 3
proxime, *nuper* 8, 8, 1
proximus diis 9, 26, 4
prudentia illa miſera ex periculis

facta

facta P. 66, 4 prudentiam tuam elegi, *te prudentem* 10, 119
Pruſa *Bithyniae* 10, 75, 1 Pruſenſes 10, 76 ad Olympum 10, 85, 1
pſephiſma 10, 52, 1
publicani viceſimae *exactores* 7, 14. P. 37, 7 publicanum pati P. 39, 6
publicare bona cuius 4, 11, 13 librum 1, 8, 3 & 4, 27, 5 epiſtolas 1, 1, 1
publice praeberi 8, 8, 7
publici ſerui 10, 30, 1 publicum funus 2, 1, 1
pudicius, *aduerb.* 4, 13, 4
pudorem cuius tueri 5, 1, 6
puellaris ſuauitas 5, 16, 2
puellae, *quae pepererunt* 4, 21, 2 *binc*
puellariter 8, 10, 1
pueriliter 9, 6, 2
pugillares *cerati* 1, 22, 11. 7, 27, 7 & ſtilus 1, 6, 1
pugnax oratio 2, 19, 4 ſtilus 7, 9, 7
pullati & ſordidi 7, 17, 9
pulpito & ſcena dignum 4, 25, 4
puluinar Iouis P. 8, 1. 11, 3
puluinaribus colere P. 11, 3
puluis ſudorque miſtus P. 13, 1
pumicatus homo 2, 11, 23
punctum temporis P. 56, 2
puncta, *ſtigmata* P. 35, 3
punire morte 8, 14, 12
punire *i. e. interficere* 8, 14, 19 & 21
purgationes cloacarum, 10, 41, 2
puriſſimus dies 5, 6, 33
purpurae decus, *conſulatus* P. 58, 5
putare tanti 2, 3, 8 & 2, 9, 6
putrefactum corpus 7, 27, 11
Pyrenaeus P. 14, 2

Q.

Qua — qua 3, 5, 8. 9, 2, 2
quadrato lapide 10, 46, 2
quadringenties 10, 3, 2
quadruplici iudicio 4, 24, 1. 6, 33, 2
quaere quod agas, *formula* 4, 14, 10
quaerendus, *deſiderandus poſt mortem* 2, 1, 7. *Sic* requiro 2, 7, 6 *Eſt tamen minus quam* deſiderare 6, 2, 1
quaerere amorem impendio P. 28, 2 triumphos ex omni occaſione P. 16, 1
quaerere *forenſe* 2, 11, 3 per tormenta 10, 97, 8
Quaeſtor ſorte lectus 4, 12, 2 Caeſaris 7, 16, 2 *Quaeſtoris & praeſidis neceſſitudo* 4, 15, 10. 8, 23, 5
in quaeſtu habere 4, 9, 4
quam *admodum* 5, 4, 4. vid. Fab. *quantum*, quam iuuat 8, 6, 17 *poſtquam* 6, 33, 3 n.
quamlibet 2, 14, 6 & 10, 97, 2. P. 61, 2
quandocunque P. 17, 4
quandoque, *quandocunque* 2, 10, 3. 4, 13, 6
quandoque, *olim futur.* 3, 18, 10. P. 10, 5 P. 28, 5
quantaslibet 4, 9, 9
quantulum 4, 13, 5
quantulumcunque 7, 25, 2
quantum ampliſſimum potes 2, 13, 10
quantum in me fuerit 3, 2, 1
quantum ad principem, *ſuppreſſo* pertinet, P. 93, 2
quantum ratio exegerit 2, 5, 4
quare ego vero 3, 8, 4 & 4, 17, 11 *ſic* quamquam tu vero 8, 8, 7
quatenus, *quandoquidem* 3, 7, 14
quatiuntur altiſſima quaeque P. 94, 3
ſine querela corpuſculi tui 10, 29, 1
queri de mora 7, 10, 1
queruntur homines de nullo principe minus, quam de quo maxime licet P. 46, 7
Qui *cauſſam ſignificans cum Indicatiuo* 7, 13, 2 n.
Quid multa? 7, 25, 5
quidem *pro* tamen 3, 15, 4 *pro* ſaltem P. 43, 5

quidquid — omnia P. 70, 3
quieti ſe dare, *ſomno* 6, 16, 13
quietiſſimus, *non ambitioſus* 10, 7
quincunx 7, 11, 1
quin etiam 2, 1, 9
quin immo 1, 8, 4 & 2, 11, 11 & 4, 9, 18
quinquennales agones 10, 79, 2
Quinqueuiri 2, 1, 9
quiritantibus ſociis P. 29, 3
quiritatus infantium 6, 20, 14
quis *pro* aliquis *ſine* particula 1, 22, 6
quis qualisque 7, 21, 1
quisque. Eruditiſſimus quisque 2, 19, 9 quisque poſtulauerant 9, 13, 4 n. *pro* quicunque P. 56, 2 n.
quod *pro* vt P. 83, 1 quod tamen ſi quis 2, 5, 6
quotocuique 3, 20, 8
quum tamen 7, 6, 4 — tum 7, 8, 3 n.

R.

Radiatum caput P. 52, 1
rapere legiones *raptim ducere* P. 14, 3
rapientibus omnia deſunt omnia P. 41, 2
rapi *morte* 6, 6, 7
rariſſimus emtor 10, 97, 10
ratio, *ſing. Computationes* 10, 28, 5 *plur.* 10, 29, 3 conſtat mihi tentandi aliquid 1, 5, 16 obſequio 10, 20, 3 rei mihi conſtat 7, 6, 4 ſapientiſſimis pro neceſſitate 1, 12, 3 rationis eſt 10, 100 rationem exigere 10, 85, 1 excutere 10, 86, 2 habere alicuius 2, 12, 2 inire 10, 24, 5
rationes exhibere 7, 6, 2
ratum ſeruare quid 7, 11, 1
recaleſcere 7, 9, 6
recedere ab oculis 2, 1, 11
recens nuntius 4, 11, 1
receptaculum aduerſus tempeſtates 2, 17, 4 praedarum P. 36, 1 receptacula clarorum virorum P. 50, 3
receptui aetatis canere 3, 1, 11
recipere ſe in principem P. 76, 5 in otium P. 82, 8 recepi me, dormiturus 7, 4, 4 epiſtolas tuas 9, 28, 1
recitare 1, 13, 1. 2, 10, 6. 2, 19, 1 librum 1, 5, 4
recitandi ſua cuique ratio 7, 17, 1 cauſſae 5, 3, 8
recitator 1, 13, 2
recitatio 3, 15, 3. 3, 18, 4
reclamare 9, 13, 18
recludere receſſus intimos P. 83, 1
recognoſcere, quae facere debeas P. 4, 1 librum 4, 26, 1
reconciliare quem cui 1, 5, 8
recordatio ſubit 1, 9, 3
recreare labores otio P. 79, 5
ad recta tendere 6, 11, 3
rectus vir 2, 11, 5 & 7, 31, 1 auditor 2, 19, 6
rectiſſimus iudex 7, 21, 2
rector & cuſtos 3, 3, 4
rectores boum, aratri 8, 17, 4
recumbere *ad menſam* 4, 22, 4 & 4, 30, 3
recuperatoria iudicia 3, 20, 9 n.
recurret appellatio memoriae P. 88, 10 retro eadem aequitas P. 38, 7
recurſum celerem precari P. 86, 4
recuſare laborem 1, 8, 1 honores omnes, ambitionis eſt P. 55, 5 recuſabas imperare, quod bene erat imperaturi P. 5, 5
reddere epiſtolam, *reſpondere* 2, 11, 25 itinera terris P. 29, 2 iura ciuibus P. 56, 7 maioribus ſuis *aequales* P. 69, 5 nomen 9, 23, 3 pacem foro P. 34, 2 quae monentur P. 26, 1 ſermones P. 49, 5 vicem 2, 9, 6
redditus votis publicis P. 60, 1
redimere culpam congiario P. 28, 2

redintegrare laetitiam P. 61, 9
reditum percipere de quo 10, 75, 2
reditus decreſcit 6, 3, 1 ex frugalitate 6, 8, 5
reditûs iuſtiſſimum genus, quod terra, caelum, annus refert, 9, 37, 3
in reditum mihi eſt, *lucroſum*, 4, 6, 2
reducere adulationem P. 75, 5 intermiſſum morem 9, 13, 21
reductor ac reformator literar. ſeneſcentium 8, 12, 1
reductus in patris poteſtatem P. 37, 7
redundanter 1, 20, 21
redundares heſterna coena P. 63, 3
redundat ad me 5, 12, 1
refectionis inſtar P. 81, 1
refectiones P. 15, 4
refert plurimum 3, 3, 2. 6, 29, 2 paruulum, an 8, 14, 14
referre os, vultum patris 5, 16, 9 mores cuius, ibid. ad conſcientiam, oſtentationem 1, 22, 5. multa ex patrimonio in imperium P. 50, 2
referſiſſe horrea P. 31, 6
reficere in melius & maius 9, 39, 1
refici labore P. 77, 6
refocillatus 3, 14, 4. 3, 16, 12
reformare mores P. 53, 1
reformator literarum 8, 12, 1
reformidat vulnus medentium manus 5, 16, 11
refouere exſtincta ſtudia 3, 18, 5 lapſam diſciplinam caſtrorum P. 18, 1
refragatur materia 2, 5, 5
refrigeſcere. refrixit amor 6, 8, 2
refringuntur aculei iudicii 3, 15, 3
refudimus Nilo ſuas copias P. 31, 3
regere dubitationem cuius 10, 119, 3 cunctationem 10, 97, 1 haeſitantem 10, 30, 1 exercitum 2, 13, 2 P. 9, 2
regi conſiliis & nutu cuius P. 88, 1
regio *patria* 2, 1, 8. 7, 22, 2
regnare, *libere in villis agere*, 7, 3, 2
regnum arcere & ſubmouere P. 55, 7
reiicere ſanguinem 8, 1, 2
releuare caput 1, 24, 4
religato nauigio P. 82, 2
religio aequitatis *religioſa obſeruatio* P. 77, 3
religione debita diem celebrare 10, 103 ſalua 10, 58, 2 religionibus dedita ciuitas P. 74, 5
religioſius celebrare diem 3, 7, 8 cuſtodire P. 65, 2
religioſiſſime venerari 3, 15, 2 cuſtodire mortuorum voluntatem 4, 10, 3 hiſtorias ſcribere 5, 8, 5
relinquere heredem 4, 10, 1 poenae quem 2, 11, 20
relinqui ſuſpicionibus 6, 31, 11
reliqua, *debita*, 3, 19, 6. 9, 37, 2
reliqua noſti, *apoſiopeſ.* 3, 9, 11
reliquiae *mortuorum, cineres*, 6, 10, 3. 10, 73
reluxit 6, 20, 16
remetiri morbum conualeſcendo 8, 11, 2
remiſſiones, *ſtudia minus ſeuera*, 4, 3, 1 remiſſionibus intereſt ſocialitas P. 49, 4 *colonis faciendae* 8, 2, 6. 9, 37, 2. 10, 24, 5 *debitorum* 8, 2, 6
remiſſus, *conualeſcens*, 7, 1, 4
remiſſius aliquid legere, *iucundius*, 3, 1, 8
remiſſius contendere, *adu.* P. 78, 2
remittere annum 7, 16, 2 collationes P. 41, 1 *debitum* 8, 2, 7 metum P. 70, 3
remittitur animus 7, 9, 13
quum remittor, *feria depono*, 1. 16, 7 remitti carmine, *poſt feria poëticen tractare* 7, 9, 9
renuntiare inertiae P. 59, 2 officiis 2, 1, 8 conſules P. 92, 3 legationem 4, 9, 20
renatus 1, 7, 2

reparatur terra amne P. 30, 3
repercuſſus maris 10, 69, 4
repeto *recordor* 3, 5, 16. 7, 6, 7 & 13
repetundarum lex 2, 11, 3 & 20
reponere in conſcientia honeſtatis fructum 1, 8, 14
reponere in quo vigiliam & ſomnum 1, 3, 3 honorem non in ſplendore titulorum, ſed in hominum iudiciis P. 84, 8 reponuntur honeſte facta in obſcuritate & ſilentio 1, 8, 6
repraeſentare adfectum fratris amiſſi 2, 19, 1 *ſibi abſentem* 9, 28, 3
reprehenduntur patientius nulli quam qui maxime laudari merentur 7, 20, 1
reprehenſioni nemini fuit 5, 3, 1
reprimere pactiones 5, 21, 6 ſe ab omni contagione vitiorum P. 83, 2
reprimi oratione 1, 8, 10
reptare 9, 26, 2
repudiare honores P. 55, 4
repulſa illius mea eſt 6, 6, 9
repulſae ſimilis mora P. 91, 2
requirere *mortuum, deſiderare*, 2, 7, 6
reſcindere acta 10, 64, 4
reſciſſum vulnus 7, 19, 9
reſcribere orationes *retractare* 5, 8, 7
reſcriptum 10, 2, 1
reſcripti libellus 10, 108
reſedit dolor 8, 1, 3 ventus 6, 16, 12
reſerare faſtos, *conſulem fieri Kal. Ian.* P. 58, 4
reſerata templa P. 47, 5
reſido 9, 13, 10
reſiduum libertatis nomen 8, 24, 4
reſpicere caelum *auxilii cauſſa* P. 30, 3 exiſtimationes clandeſtinas P. 62, 9 vehiculum P. 14, 3
reſpondere ius 6, 15, 3 voto cuius 1, 7, 2
reſp. Ita verſemur in re publica, vt credamus eſſe rem publicam P. 93, 3
reſtrictius *modeſtiae* 9, 19, 6
reſtrictiſſime 5, 8. 13
reſtringere neceſſitates 5, 19, 9 ſumtus 6, 19, 4
reſtrinxit natura homines ad 1, 8, 9
reſultant nomina verſibus 8, 4, 3 *repugnant.*
reſultantia vocibus tecta P. 73, 1
reſumere aetatem dulciſſimam, *facere quod in adoleſcentia fecimus* 2, 18, 1
retinacula vitae abrumpere 1, 12, 8
retorquere gubernacula P. 86, 5
retractare, *emendare*, 4, 9, 23. 5, 8, 6 & 8, 21, 6 gaudium, *recordari* 7, 24, 7
retractius cubiculum 2, 17, 6
retro abir pretium 3, 19, 7 recurrere P. 38, 7
reuehere famam ex prouincia 8, 24, 8
reuerentiam amittere P. 8, 6
reuerentior operis 6, 17, 5 ſenatus P. 69, 3
reuerentiſſimus mei 10, 18, 1
reuerentiſſime *adu.* 10, 32
reuerentius *adu.* 8, 21, 5
reuerearis, non reformides 1, 10, 7
reuerſus in vrbem 7, 4, 7
reuexiſſe famem 8. 24, 8
reuincto nauigio P. 82, 2
reuocare pecunias 3, 9, 17
reuoluere librum 5, 5, 5
reum peragere quem 3, 9, 4 & 30
reus capillos ſubmittit 7, 27, 14
rhetor & orator *differunt* 4, 11, 1
rhetorices munia 3, 13, 3
rigentia gelu flumina P. 82, 5
robora ingentia virorum P. 34, 3
rogare quem ſententiam 3, 7, 12
rogatu alicuius 1, 5, 5
in rogum tura & odores 5, 16, 7 circa rogum trucidata *animalia vino cara* 4, 2, 3
Romana lingua 2, 10, 2
Roſtra *ſuggeſtus Rom.* 2, 1, 6 P. 65, 1 & 4

ruens

ruens imperium ſuper imperatorem P. 6, 3
ex rugis aliquid remittere 9, 17, 2
ruitura 7, 19, 8
rumpere ſilentium P. 55, 4
rurſus & rurſus 3, 9, 36
ruſticitas antiqua *in laude* 1, 14, 4

S.

Sacella 8, 8, 5
ſacerdotales ludi 7, 24, 6
ſacerdotium, *auguratus* 2, 1, 8 *Vid.* 4, 8, 1
ſacra. ſacrorum ſocietas P. 37, 2
ſacramentum militare 10, 38
ſacrificium facere 2, 20, 5
ſacroſancta memoria 7, 11, 3
ſaeculum ferax bonis artibus 4, 15, 8 Imperatoris 10, 1, 2 ſterile & effoetum 5, 17, 6 illuſtrare 4, 11, 6 ſaeculi ornamentum 8, 12 1 tranquillitas 10, 20 ſaeculo fauere 5, 17, 6 gratulari 7, 33, 9 tuo digna 10, 1 ibit in ſaecula P. 55, 1
ſaeuire ſecuribus P. 52, 3
ſagacitas 6, 25, 5
ſagacitate mentita P. 81, 3
ſagaeius, *adu.* 10, 69, 5
ſalarium 4, 12, 3
ſales humani 7, 4, 6
ſalis plus habere 3, 21, 1
ſaliens aqua 2, 17, 25
ſaltatae laudes imperatoris P. 54, 1
ſalua dignitate 4, 9, 16 religione 10, 58, 2
ſaluis priuilegiis 10, 57, 2
ſalubre exemplo 2, 11, 1
ſaluberrimus montium Apenninus 5, 6, 2
ſaluberrime refici, *aedes*, 6, 30, 2 *de pretio mediocri*
ſalubriter emere 1, 24, 5
ſalubritas caeli 8, 1, 3
ſalubritati obeſſe 10, 100
per ſalutem & aeternitatem principis petere 10, 67
ſalutare, *inuiſere*, 4, 13, 3
ſalutari 3, 7, 4
ſalutationes P. 48, 3
ſanctus vir 2, 9, 4 & 2, 11, 5
ſanctiſſimus vir 3, 3, 1
ſanctiſſime imperator 10, 1, 1
ſanctitas, *caſtitas* 1, 12, 5
ſanguis ſtetit 8, 1, 3
ſanguinis in ore tantum, quantum in animo pudoris P. 73, 4
ſanguinem recipere & ſpiritum P. 47, 1 reiicere 5, 19, 6 & 8, 1, 2
ſanus *proprie* 7, 1, 2
ſanitatis dubiae ho mo 6, 15, 3
niſi ſapiens non poteſt perſpicere ſapientem 1, 10, 4
ſapientiae ſtudium habitu corporis praeferre 1, 22, 6
ſarcinulas adligare 4, 1, 2
ſatis abundeque eſt, ſi P. 44, 7 habet, dum 7, 9, 4
ſatius eſt, *cum infin.* 1, 9, 8 & 9, 29, 1
Saturnalibus miſſa & accepta munuſcula 4, 9, 7 *ſeruis data licentia* 2, 17, 24 Saturnalia extendo, *nondum ad ſtudia redeo* 8, 7, 1
Saturni aerarium 10, 20, 1
Sauromates rex 10, 14
ſaxa quae ſomnum praetexerint P. 15, 4
ſaxeum dorſum 6, 31, 17
ſaxeus ferreusque es 2, 3, 7
ſcazontes *verſus* 5, 11, 2
ſcena & pulpito digna 4, 25, 4
ſcenae ſilebunt P. 54, 2
ſchola res inermis, innoxia 2, 3, 6 *ceſſat Saturnalibus* 8, 7, 1 Caſſiana 7, 24, 8
ſcholaſtica lex 2, 20, 9 *eius vitae laus* 2, 3, 5 ſq.
ſcholaſtici, *ſtudioſi* 1, 24, 4
ſcholaſticis nihil ſincerius 2, 3, 5
ſcholaſticae & vmbraticae literae 9, 2, 3
ſcindere ſanctiſſimas neceſſitudines P. 37, 7 ſcinditur actio, *abrumpitur* 2, 11, 16
ſcis, quem virum, 4, 15, 1
ſciamus, *ſcire cupimus* 9, 13, 7

ſcribere heredem P. 43, 1 & 2
ſcrinium, *ſcriptorum receptaculum* 4, 6, 2
ſcrinia *principis* 10, 71, 3
ſcriptitare 5, 3, 3
ſcrupuloſa volumina 3, 5, 7
ſcrupulum eximere cui 3, 17, 2. 6, 8, 7
ſcurrae 9, 17, 1
ſcurriliter ludere 4, 25, 3
ſecedere *in villam* 2, 10, 1. 1, 9, 3
ſeceſſit villa ab vrbe, *diſtat*, 2, 17, 2
ſeceſſus, *remiſſionis locus*, *villa*, 1, 13, 7 & 2, 17, 29
ſeceſſus *plur. villae* 1, 1, 8, & 4, 23, 4 intimi, *cubicula*, P. 83, 1
ſecretum petere 1, 5, 11 in ſecreta noſtra non inquirunt principes, niſi quos odimus P. 68, 6
ſecta, *viuendi ratio*, P. 45, 4. 85, 7
ſecunda, *proſpera pl.* 2, 11, 14 & 7, 27, 3 felices, aduerſa magnos probant P. 31, 1
ſecundi caſus, *felices*, 5, 20, 3
ſecundiſſimus ventus 6, 16, 12
ſecundum quem dare, *pro quo pronuntiare* 7, 6, 9, n
ſecurus offenſae gratiaeque P. 18, 2 magnitudinis ſuae P. 71, 4
ſecurior P. 6, 4
ſecuritas temporum P. 50, 7 *eadem quae* fidelitas temporum P. 67, 3
ſecuritati cuius proſpicere P. 35, 4
ſecuritatem cuius ſubruere 10, 112
ſecure ac negligenter 1, 4, 3
ſecurius *aduerb.* 2, 17, 6
ſedentaria aſſentiendi neceſſitas P. 76, 3
ſedere *iudicum eſt* 5, 1, 2. 6, 33, 3. 10, 85, 4. P. 80, 1 ſedere in omnium ore, oculis, animo *firmiter haerere* P. 55, 10 quam bene humeris tuis ſederet imperium P. 10, 6 qui ſedentes agunt, hoc quaſi debilitantur 2, 19, 3. 5, 1, 2 & 6, 33, 3. add. 10, 85, 4. P. 80, 1
ſed tamen, *in correctione eleganter poſitum* 2, 17, 23. 3, 11, 9. P. 87, 2. *Adde* Tamen.
ſeductus, *in villa degens*, 7, 25, 5
ſedulo vitaſti hunc caſum P. 8, 1
nihilo ſegnius 6, 20, 5
ſella vehi 3, 5, 15
ſemel atque iterum 4, 3, 1 & 6, 16, 18.
ſemeſtris 4, 4, 2.
ſemitam terere 1, 24, 4
ſequente ſenatu, *alio conſeſſu* 6, 5, 1 *alio* ſenatu 5, 4, 2
ſenatorii honores 2, 12, 3
ſenatorium ius 2, 11, 9. 8, 14, 1 ſenatorium, ciuile P. 2, 7
ſenatorius decor 1, 14, 8 'mos 8, 14, 6
ſenex grauitate 6, 26, 1
ſenectus in homine venerabilis, in vrbibus ſacra 8, 24, 3 ſenecturis inſignia *cani* P. 4, 7 *cum* ſenectute pugnare 3, 1, 8
ſeneſcit ſpiritus, *venti impetus remittit* 6, 16, 6
ſenſum voluptatemque percipere 1, 10, 12
ſenſus reconditi 2, 3, 2
ſententia mollior, ſolutior &c. 2, 11, 21 ſq. non prima, ſed melior vicit P. 76, 2 ſententiae pretium P. 80, 1 ſententiam rogare P. 61, 1 diuidere 8, 14, 5 ſententiae numerantur non ponderantur 2, 12, 5
ſentire bene, male de 1, 5, 5
ſeptemuir epulonum 2, 11, 12 n.
ſeptemuiratus 10, 8
ſeptus caritate P. 49, 3
de ſepulcrorum impenſa 9, 19
ſequaces ſumus P. 45, 5
ſequi, *de cera cedente*, 7, 9, 11 mores cuius 10, 95, 1 oculis vela P. 81, 4 oculos animo 9, 36, 2 ſequuntur aures quem, *libenter audiunt* 8, 1, 2 ſequenti ſenatu, *alio*, 6, 5, 1

ſeria noſtra ille 8, 1, 2 feriae dierum partes P. 49, 4
ſermonem habere 1, 8, 2
ſermunculi 5, 8, 4 & 7, 17, 14
ſerpere latiſſime 5, 4, 3
ſerpit fama per 9, 33, 5
ſeruare ordinem 1, 1, 1 principem nepotibus & pronepotibus P. 94, 5
ſeruatio, *obſeruantia* 10, 121, 1
ſeruiens euripo lacus 1, 3, 1 ſeruit piſcina feneſtris 5, 6, 23
ſerui *milites ſupplicio affecti* 10, 38 & 39 in dominorum capita ſubornati P. 42, 4 libidinum 8, 22, 1 publici 10, 30, 1 ſeruis domus ciuitas 8, 16, 2
ſeruile bellum, *licentia accuſandi dominos* P. 42, 3
ſeruulus P. 7, 6
ſeſquihora 4, 9, 9
ſeſtertium *cum aduerbiis neutrum ſingulare* 9, 29, 2
ſeueriſſima res P. 46, 5
ſeueriſſime, *adu.* 7, 24, 3
ſeueritas aurium 3, 18, 9 mitis P. 80, 1 prouida P. 34, 2
ſexaginta annis maiorem otio reddunt leges 4, 23, 3
ſexcenties 2, 20, 13
Si vales, *formula* 1, 11
ſic quoque abunde miſera res eſt P. 38, 5
ſicut eſt, *formula* 5, 15, 2
ſidus alit *fruges* P. 29, 4 patrium P. 15, 3 ſidere ſuo armantur gentes P. 12, 3 ſideris velociſſimi more omnia inuiſere P. 80, 4 ſidera parua maiorum ortu obſcurantur P. 19, 1
ſiderum ſignificatio 2, 20, 5
ſideribus inferre P. 11, 2 ſi non ſidera, proximam tamen ſideribus obtines ſedem P. 89, 2
ſignare teſtamenta 2, 20, 8 nominum honore P. 23, 1 teſtamentum 2, 20, 8 & 10 vota 10, 44
ſignum, *ſtatua*, 3, 6, 1 deae, *ſimulacrum* 9, 39, 4
ſilenda facete, *turpia*, 1, 18, 15
ſilentio animus alitur 9, 36, 1 praeterire 5, 20, 6
ſilentium acre & intentum 2, 10, 7 oratorium 7, 6, 7 incitamentum cogitationis 1, 6, 2
intra ſilentium ſe tenere 2, 17, 8, & 7, 6, 7
ſimia Stoicorum 1, 5, 2
ſimilitudo morum 4, 15, 2
ſimillimus diis P. 1, 3 de ſimillimo dicta in nos dicta interpretamur P. 53, 4
ſimplex & incautus 4, 9, 6
ſimplicitas, *integritas*, 3, 4, 9. 3, 10, 5. 4, 14, 10. 6, 12, 5 ſimplicitas veritasque P. 54, 5 non eſt ſimplicitatis meae diſſimulare 10, 24, 5 ſimplicitate puer 6, 26, 1
ſimpliciter & libere 1, 13, 2
ſimplicius, *ſine adfectatione* 1, 15, 4. 3, 10, 4. 5, 19, 1
ſimulacra falſae victoriae P. 16, 3
ſimulatio ingenioſior veritate P. 55, 2 conuictus ſuperba P. 49, 6 ne ſimulationem quidem liberae ciuitatis ſerues P. 63, 5
ſimultas *plus quam* offenſa 2, 18, 5
ſincerius genus P. 3, 1
ſingularis adoleſcens, *eximius* 7, 24, 2
ſingulariter amare 4, 15, 1
ſingultus ampullae 4, 31, 6
ſiniſter volatus auium P. 5, 3
ſiniſtri ſermones 1, 9, 5
ſiniſteritas 6, 17, 3 & 9, 5, 2
Sinopenſes 10, 91
ſinuentur baptiſteria 2, 17, 11
ſinus & portus, *praeſidium* 8, 12, 1
ſinus intimus pacis P. 56, 4
in ſinu recumbere 4, 22, 4
in ſinum cuius congerere P. 45, 2 confugere cuius P. 6, 3 cuius mittere 6, 25, 3

ſi-

e ſinu vxoris ſucceſſorem accipere P. 7, 5
ſipho 10, 42, 2
ſiphunculi 5, 6, 23
ſiſtere ruinas P. 50, 4
ſitus regionum P. 15, 3
ſitu abſtruſus P. 45, 2 deterſo P. 50, 4
ſocialitas P. 49, 4
Socratici ſermones 3, 12, 1
ſocrui meae 10, 12, 1
ſodale quid iucundius? 2, 13, 6
ſol naſcitur, conditur, 2, 17, 13
ſole vtitur *locus* 5, 6, 31
ſolem tenet *locus* 2, 17, 17
ſoles, *labores in ſole* 9, 2, 4
ſoleae, *piſces* 2, 17, 28 ſoleas poſcit 6, 16, 5 *ſic* calceos.
ſolatia adhibere 1, 12, 13
ſolemne eſt mihi 10, 97, 1
ſolemnia comitiorum P. 64, 1
ſolitaria coena P. 49, 6
ſolitudo incitamentum cogitationis 1, 6, 2 ſolitudinem facere P. 48, 5
ſollicitare, *aduocare* 4, 13, 11 ad emendum 3, 6, 4 quem ſpe 1, 9, 5 ſtomachum 1, 24, 3
ſollicitat otium 9, 33, 3
ſollicitior P. 6, 4
ſollicitius, *adu.* 1, 4, 2, & 1, 19, 4, & 7, 17, 7
ſollicitudo Conſularis P. 41, 1 ſollicitudinis ingenium P. 72, 7
ſollicitudinem adire pro quo 2, 9, 1 pati, ibidem. praeſtare cui rei 2, 5, 2
ſolum detinens ac ſupinum P. 30, 4
ſolo contineri, *praedio*, 6, 19, 4
ſolus. ſola *omiſſum ad* fides P. 58, 5
ſolutus metu 6, 16, 10
ſolutior ſententia 2, 11, 21
ſomnium in bonum vertere, *interpretari* 1, 18, 5
ſomnus obrepit 7, 4, 4
ſomni parciſſimi eſſe 3, 5, 8
ſomnum ſaxa praetexunt P. 15, 4
ſonantior meatus animae 6, 16, 13 quod eſt ſonantius *in oratione* 7, 12, 4
ſordidus & ſumtuoſus 2, 6, 1
ſordidi & pullati 7, 17, 9
ſordidae curae 1, 3, 3
ſordide honores gerere 3, 9, 2
ſordium damnatus 2, 12, 4
ſors ſeponit ac ſeruat 8, 14, 21
ſorte obtingere 4, 12, 2 ſorte & vrna datus iudex P. 36, 3
ſortes, *oracula* 8, 8, 5
ſortiri alium dominum 1, 3, 4 prouinciam 4, 9, 2
ſortitio prouinciae 2, 12, 2
ſparſa ſacella *hinc inde aedificata* 8, 8, 5
ſpatioſa domus 7, 27, 4
ſpatioſiſſima clepſydra 2, 11, 14 ſedes P. 63, 7
ſpatioſius, *aduerb.* 3, 18, 1
ſpecies adulationis P. 1, 6 facti 10, 64, 4 ſeueritatis P. 82, 9
in ſpeciem incidere rei cuius 10, 118
ſpecimen indolis dare 3, 11, 5 ingentis animi P. 61, 4
ſpecioſius titulis omnibus P. 54, 7
ſpecioſiſſima porticus 5, 12, 1
ſpectaculum fieri P. 33, 3 oculis exhibere 2, 1, 1
ſpectatior 6, 8, 1
ſpectrum Curtii & Athenodori 7, 27
ſpecula altiſſima 2, 12, 3 amicitiae P. 86, 4
ſpecularibus 2, 17, 4 & 21
ſpeculum morum teſtamenta 8, 18, 1
ſpes Romani nominis P. 26, 4 *liberi.*
ſpes *plur.* Tot ſpes 8, 23, 7
ſpes improbas fruſtrari 8, 18, 3 noſtras moratur 10, 3, 4
ſpe exerceor 6, 6, 2
ſpem concipere de quo 1, 10, 3 proiicere 7, 27, 3

in ſpem adduci 2, 19, 5 & 3, 18, 9
ſphaeriſterium 2, 17, 12. 5, 6, 27
ſpiritum & ſanguinem recipiunt ſtudia P. 47, 1
ſpiritum prorogare, *vitam* 2, 20, 7
ſpiritu obſtructo 6, 16, 19
vno ſpiritu 5, 20, 4
ſpiritus igneus 6, 20, 9 viget 7, 19, 3
ſplendide natus 6, 33, 2 & 7, 21, 2
ſplenium, *faſcia* 6, 2, 2
ſpoliarium P. 36, 1
ſpoliator P. 90, 5
ſpondeo fide mea 1, 14, 10 ſolicitudini tuae 6, 23, 4
ſpondeas ei de animo meo 1, 7, 4 ſpondere ſibi 10, 66, 7
ſponte accuſare 3, 7, 3
ſportulae 10, 118 dantur 2, 14, 4
ſquillae 2, 17, 28
Stabiae 6, 16, 11
ſtabulum, *diuerſorium* 6, 19, 4
ſtare in acie 2, 7, 1 ante gremium conſulis P. 64, 2
ſtat Clitumnus 8, 5, 5 ſtare auro & ebore P. 52, 1 ſtat magno *pretio* 8, 2, 8
ſtatio laborioſa & exercita P. 86, 3 Nicomedenſis 10, 16, 1
ſtationem capeſſere, *officium* P. 7, 3 *de imperio.*
ſtationes, *locus Romae* 1. 13, 2. 2, 9, 5
ſtatuae Caeſaris ex *aere* P. 55, 6 ponendae *alicui venia a Caeſare impetranda* 1, 17, 1 triumphalis decreta a Senatu 2, 7, 1 in bibliothecis 4, 28, 1. 10, 85, 7 ad ſtatuam principis confugere 10, 16, 1
ſtatuere monumenta moderationis *&c.* P. 78, 2
ſtatus reditus 3, 19, 5 ſtato die 9, 39, 1 ſtatis auctibus creſcere 4, 30, 2
ſtatus tranquilliſſimus ciuitatis P. 46, 8 ſtatus ordinatio 10, 24, 6
ſterilitates continuae 10, 24, 5
ſterilitatis mala exturbare P. 32, 2
ſtibadium *triclinium ſemicirculare* 5, 6, 36
ſtigmoſus cicatrice 1, 5, 2
ſtilo adſequi 2, 3, 3 & 4, 3, 2 proſequi 1, 8, 8 incumbere, *ſcribere* 7, 27, 9 ſtilus preſſus demiſſusque 1, 8, 5 pugnax & bellatorius 7, 9, 7
ſtimulare & accendere 6, 5, 5
ſtimulus acerrimus 5, 17, 4
ſtipatus ſatellitum manu P. 23, 3
ſtipatum tribunal 6, 33, 4
ſtipatione tenetur *loco* 4, 16, 1
ſtipendia caſtrenſia 8, 14, 5
per ſtipendia decem, *expeditiones* P. 15, 3
ſtipes iacere 8, 8, 2
ſtipulari de quo 2, 11, 23
ſtirps antiqua, *genus* P. 69, 5
ſtomachus inualidus 6, 16, 19 obtuſus 7, 3, 5 recuſat 2, 5, 8 ſtomachum ſolicitare 1, 24, 3
ſtomachi mei haec natura eſt, *guſtus* 6, 14, 2. 9, 17, 2
ſtrangulatus in carcere 2, 11, 8
ſtropham inuenire *verſutiam, artem* 1, 18, 6
ſtudere, *literis, abſolute* 2, 8, 10. 2, 13, 5. 4, 13, 3 quomodo ſtudere oporteat *docet* 7, 9 commodis communibus 1, 8, 13
ſtudium armorum a manibus ad oculos translatum P. 13, 5
ſtudium fauorque 9, 6, 2
ſtudia humanitatis profeſſus P. 47, 3
ſtudia, *literae* 1, 13, 5 & 6. 2, 8, 1
ſtudia hilaritate proueniunt 8, 19, 2 ad ſtudia confugere, doloris leuamentum 8, 19, 1 ex ſtudiis nomen & famam petere 6, 11, 3
ſtudioſi, *literati* 4, 13, 11
ſub hoc exemplo 1, 18, 5. 2, 6, 6. P. 53, 3. 76, 1 ſub titulo gratiarum agendarum P. 4, 1
ſubdere in locum cuius 3, 8, 4 & P. 25, 3

ſubdolum nihil P. 66, 5
ſubductum ventis, *remotum a* 2, 17, 10
ſubiecti, *ſubditi* P. 85, 3
ſubire defenſionem cuius 9, 19, 2
ſubire molem curae P. 44, 4 offenſas 3, 9, 26 onus 3, 9, 8 ſimultates 2, 18, 5 ſubit indignatio 6, 10, 3 ſubit me miſeratio 3, 7, 10 indignatio 6, 10, 3 recordatio 1, 9, 3 & 4, 24, 1 voluptas, *laeta cogitatio* P. 22, 3
ſubita proferre 1, 16, 2
ſublimiter 4, 27, 1
ſubmittere capillos 7, 27, 14 orationem ad modeſtiam principis P. 3, 2 ſubmittendo ſe princeps creſcit P. 71, 4
ſubmitteris in amicum ex imperatore P. 85, 5
ſubmouere, *lictoris munus* P. 76, 8
ſubmoueri vrbe, *relegari* 3, 11, 1
ſubmota campis irruptio ferarum P. 81, 2
ſubnotare libellos 1, 10, 9
ſubornare quem in caput cuius P. 42, 4
ſubruitur ſecuritas 10, 112, 1
ſubſeciui temporis aliquid 3, 15, 1
ſubſellia numeroſa 2, 14, 6
ſubſequi, *obedienter imitari* P. 84, 5
ſubſidet apud me pecunia 2, 16, 4. 4, 12, 2
ſubſigno apud te, *te teſtem promiſſi conſtituo* 3, 1, 12
ſubſignare fidem pro quo 10, 3, 4
ſubſtituere crimini, *accuſare* 6, 31, 8
ſubterraneum cubiculum 4, 11, 9
ſubtilis lector 4, 14, 7 vir 2, 11, 17
ſubtrahere tempus ſtudiis 3, 15, 1
ex ſubtrahentibus legere praefectum praetorii P. 86, 2
ſubtraxit *reum* mors cognitioni 2, 11, 9
ſuburbana prouincia 8, 24, 9
ſuburbanum amoeniſſimum, *praedium* 1, 3, 1
tanquam ſucceſſor a malo principe timetur, quisquis eſt dignior P. 68, 3 *ſucceſſorem* ſe meliorem eligere magni animi eſt P. 89, 1
ſucceſſorem accipere 9, 13, 23
ſucceſſus actionis 4, 9, 10
ſuccingere ſe terrore P. 49, 3
ſuccurrit *in memoriam* 1, 12 fin. 3, 9, 28
ſudore adſequi 2, 7, 1 ſudorem pulueremque miſcere P. 13, 1 ſudores campus hauſit P. 15, 4
ſufficere, *parem eſſe* 10, 19, 3 indulgentiae 10, 19, 3 labori 7, 31, 3 ſpei cuius 6, 23, 4
ſuffecerit vnum, *exemplum* 1, 10, 1
ſufficit abunde ei 4, 12, 5 verecundiae meae vnus 2, 13, 3 his, ſi P. 88, 2
ſuffragator 3, 20, 5 & 4, 17, 6 & P. 92, 3
ſuffragio ornare quem 2, 1, 8
ſuffugium imbris, ſolis 9, 39, 2
ſuggerit lacus piſcem, feras ſiluae, ſtudia ſeceſſus 2, 8, 1
ſuggeſtus P. 51, 4
ſulco nono 5, 5, 10 n.
ſumere. ſumſeris tibi familiaritatem noſtram ad ornamentum 6, 18, 2
in ſumma 1, 12, 2 & 6, 21, 7. 9, 21, 1
ſumma imperii P. 56, 3 valetudinis 1, 22, 8 votorum 7, 26, 3. P. 74, 4
ſummo die, *vltimo* 6, 31, 14
ſumtibus atteri 9, 33, 10
ſumtus annuus in quid 1, 8, 10
ſumtuoſa dignitas 2, 4, 3
ſumtuoſe colere quem 10, 53
alia ſuper alia 7, 8, 1 *v. Alius.*
ſuper coenam 3, 5, 11 & 4, 22, 6
ſuper omnia eſt, quod P. 26, 7
ſuper haec, *praeterea* 4, 26, 2 & 8, 4, 2 & P. 74, 4
ſuper omnia eſt, quod P. 26, 7 omnia praedicandum P. 93, 1
ſuper tanta re 2, 11, 11 & 2, 18, 3
ac ſuper iſta, *inſuper* 9, 25, 2

ſuperare iuga montium P. 81, 1
ſuperbus dominus 3, 14, 1
ſuperbum & regium P. 7, 6
ſuperbius, *aduerb.* 6, 33, 1
ſuperbiſſimus titulus 8, 6, 2 vultus P. 52, 3
ſupercilio triſti P. 41, 3
ſupercurrit ager vectigal 7, 18, 3
ſupereſt, vt, *in votis* 1, 1, 2. 1, 21, 2, 1, 22, 11
Quod ſupereſt 2, 18, 3
ſuperflua campis flumina P. 82, 5
ſuperfundi ripis 8, 17, 1
ſuperuacuum 7, 17, 5
ſuperuixit gloriae ſuae 2, 1, 1
ſupina ora P. 34, 3
ſuppetit largiſſime 9, 2, 2
ſuppliciter 1, 5, 8
ſupplicium vltimum 7, 14, 24 ſupplicia lenta P. 34, 4
ſupprimere epiſtolas, *non edere* 1, 1, 2
ſupra modum, *valde* 6, 2, 6
ſuprascriptum 7, 12, 3
ſurdas aures adſtrepere P. 26, 2
ſuſcipere curam & intentionem 2, 10, 5 defuncti famam, pudorem 2, 4, 2 taedium & laborem 1, 8, 11 tela vibrata P. 13, 1
ſuſpendere quem exſpectatione 2, 20, 3
ſuſpenſus exſpecto 7, 6, 14 & attonitus P. 68, 2 ſuſpenſum & inſtabile veſtigium P. 22, 4
ſuſpenſum quem dimittere 7, 27, 16 ſuſpenſa manu commendare 6, 12, 1 ſuſpenſa nox, *periculis dubia* 6, 20, 19 *in* ſuſpenſo relinquere 10, 40, 4
ſuſpicere *plus quam* amare 3, 3, 1 *add.* P. 62, 7
ſuſpicionibus haerere 3, 9, 20 implicitus ibid. 19 relinqui 6, 31, 11
ſuſpicor futurum, vt 7, 12, 4
ſuſtentare ſe & patriam humeris alicuius P. 8, 4
non ſuſtineo, *in verecundiae deſcriptione* P. 60, 5 *ſic non* ſuſtineo negare petitioni 10, 23
ſuſurri nullis magis, quam audientibus inſidiantes P. 82, 9
Syllepſis numeri 1, 10, 10 ipſi doceant, *praeceſſit* philoſophia.

T.

Tabellaria lex 3, 20, 1 *add.* 4, 25 *int.*
tabula rerum venalium P. 50, 5
tabulae *teſtamentorum* falſae, iniquae P. 43, 1 nouae 2, 20, 7 *mutatum teſtam.*
tabulae *picturae* 8, 18, 11
tacere interdum oratorium 7, 6, 7 de magnis reuerentius, quam pauca dicere P. 25, 2
tale aliquid 2, 6, 6 & 9, 13, 22
tamen *in correctione eleganter* 1, 18 extr. 3, 11, 9. 6, 28, 1. 7, 30, 4. 9, 25, 3. 9, 30, 3. 10, 25. *Vide &* Sed tamen.
tanti putare 2, 9, 6 fuit! P. 6, 2
tantum non P. 23, 1
in tantum, — in quantum P. 95, 5
ne tantulum quidem 2, 20, 8
tantundem 5, 1, 10
tardiſſime 10, 1, 1
tarditas literarum P. 68, 4 tarditate adire periculum capitis P, 48, 1
tecta referta & laborantia P. 22, 4
tectum nihil habet magna fortuna P. 83, 1
tectiora flagitia 1, 5, 1
temetarium ſecundis contentum non eſſe 4, 9, 10
temperamentum ſeruare 6, 29, 6. P. 3, 1 tenere, vt 1, 7, 3
temperans gaudii feraeque laetitiae P. 52, 5
temperantiſſimus 7, 1, 1
temperare mihi non poſſum, quo minus 6, 17, 1. 9, 5, 3 curſum aquae cataractis 10, 69, 4

temperare gulae 2, 6, 5 a cibo 2, 5, 8 titulos P. 55, 8
tempeſtas commendat ſerenitatem P. 5, 8
templa nutantia P. 51, 1 reſerata P. 47, 5
tempus eſt, *cum infin.* 7, 3, 3 ſtudendi auferre 7, 9, 16 perit quod ſtudiis non impertitur 3, 5, 16
temporis ſpatium commendat, *diuturnitas* P. 24, 1
ex tempore dicere 2, 3, 1 & 4
temporaria grauitas 6, 13, 9 ſimulatio 8, 14, 13
tenaciſſima memoria 10, 7, 1
tenaciſſimum vinculum 4, 15, 2
tendere ad recta 6, 11, 3
tenebrae obliuionis P. 69, 6 tenebris ac ſilentio alitur animus 9, 36, 1
tenere curſum hunc P. 43, 3 formam figuramque *impreſſam* P. 55, 11 lectorem, *adſicere* 2, 5, 6 lumine, *continere* P. 67, 2 medium 4, 9, 9 ſe *in loco* 3, 7, 6 in hortis 4, 2, 5 in gradu quodam 3, 2, 4 intra grauitatem 9, 23, 1 intra ſilentium 2, 17, 8. 7, 6, 7 tenet, habet, poſſidet 1, 16, 1 nos domi aliquid P. 48, 2 tenebit ſemper, quod ſuaſerit, *obtinebit* P. 67, 2 teneri deſiderio cuius 4, 1, 2 & 7, 5, 1 lege, *obſtringi* 4, 9, 16 ſpectaculis, *delectari* 9, 6, 1 n. natandi ſtudio 9, 33, 3
tenor vitae idem P. 84, 4 congruens P. 91, 6
tenuata caligo 6, 20, 18
tenuis & pauper 2, 20, 12
tenuiter 4, 27, 1. 6, 21, 3
Terentianae comoediae 6, 21, 4
terere inaſcenſum ſuperbiae locum P. 65, 3 teruntur habitatore ſeruo receptacula clarorum virorum P. 50, 3 teri litibus 8, 12, 3 in turba 7, 3, 3
tergum fluminis, *glacies* P. 12, 3 *poſt* tergum relinquere P. 34, 5
terminus ſermonis, *finis* 1, 5, 14
terſae praefationes 2, 3, 1
terſum opus, *elegans* 9, 22, 2 *quam* terſa, quam Latina? 7, 25, 4
terrae motus 6, 20, 3 terrae diſiunctiſſimae P. 15, 1
terrificae vaticinationes 6, 20, 19
terrore fruſtra ſe ſuccinxerit, qui ſeptus caritate non fuerit P. 49, 3 terror & reuerentia *oppon.* P. 46, 1
teſtaceo opere 10, 46, 2
teſtamenta an ſpeculum morum? 8, 18, 1
teſtem adhibere P. 75, 3
teſtificatio accedit 5, 1, 13
teſtimonium perhibere P. 71, 6 & 95, 1 reddere cui 6, 22, 5
teſtimonio proſequi 10, 17
teterrimus odor 10, 99, 1
tetrica Minerua 3, 21, 5
theatralis opera 7, 24, 7
theatrum Nicomediae 10, 48, 1 theatra *ſpectatores* male docuerunt canere muſicos 3, 18, 9 *add.* P. 54, 2
θρεπτοὶ 10, 71
Tianorum ciuitas 10, 79, 2
Tiberis alueum exceſſit 8, 17 *int.*
Tiburtina praedia Plinii 5, 6, 45 via 7, 29, 2
Ticinum *opp.* 7, 16, 3
Tifernum Tiberinum *opp.* 4, 1, 4
timere pro quo 3, 17, 3
timeri fortius amore eſt 1, 5, 15
timide vti quo 1, 8, 2
timor emendator acerrimus 7, 17, 13 in ſtudiis magis decet quam fiducia 5, 17, 3 cauſſa timoris longior 7, 27, 6
tirunculus 3, 6, 4
titulus, *inſcriptio* 5, 11, 3. 5, 13, 3. 7, 27, 7. 7, 29, 3. 6, 10, 3 officii 8, 24, 7 tituli caduci & mortales P. 55, 8 titulis omnibus ſpecio-

ſpecioſius P. 54, 7 titulorum ſplendor P. 84, 8 tituli ſupremi 9, 19, 3 pietatis 3, 8, 2
taedio cui eſſe 9, 17, 1 plenum 7, 9, 6 *cum* taedio recubare *ad menſam* 9, 17, 3 *in* taedium praeſentia venimus P. 87, 5
toga feriata *ruri* 7, 3, 2 *add.* 5, 6, 45 *in* toga verſari, *ciuilibus officiis* 1, 22, 6
togae virilis officium 1, 9, 2. 10, 117, 1
togae iure carent, quibus aqua & igni interdictum 4, 11, 3
togati, *vrbani* 6, 30, 4
tollere animos P. 11, 5 liberos P. 27, 1
tonat oratio 1, 20, 19
topiarii 3, 19, 3
torculum 9, 20, 2
tormento eripere, *ſolicitudine* 6, 1, 1
tormenta, *deſideria* 7, 5, 1 *Sic* tormentum tibi iniunxiſti P. 86, 1 *moeror* 8, 23, 9
torpor inſitus P. 66, 4 & ſilentium P. 82, 1
torquere *deſiderio* 6, 7, 3 ſe, *triſtari* 7, 12, 4 torqueri 7, 30, 1
torus genialis P. 8, 1
totus eſt pietatis 5, 16, 8
trabibus inciditur nomen P. 54, 7
tractabilior 5, 1, 10
tractatu ipſo, *dum de re agitur* 10, 97, 4
tradere ſe ſtudiis 1, 9, 7
traduntur per ſucceſſiones morbi 1, 12, 4
trahi arte, *delectari* 9, 6, 2
Traiani portus 6, 31, 15
tranquilliſſimum otium 7, 25, 2
tranſcribere in exemplaria 4, 7, 2
transfretare P. 81, 4
tranſigere diem ſermonibus 3, 7, 4
tranſilire *oratione* P. 56, 2. 66, 1
transire quaſi breuem militiam P. 15, 2
tranſitum praebere 10, 81, 3
translaricia 9, 37, 1
transmiſſum diſcrimen remetiri 8, 11, 8
transmittere *conſulatus* decus praeceptum praefloratumque P. 58, 5 tempus inter libellos 9, 6, 1 transmittitur ponte fluuius 8, 8, 5
Transpadana regio 4, 6, 1
transportat bella tergo Danubius P. 12, 3
transuectio ſaxorum P. 51, 1
tremoribus nutant tecta 6, 16, 15
tribuere nihil voluptatibus 3, 11, 6 vacationem petentibus P. 87, 2
tribunal viridi ceſpite extructum P. 56, 5 pro tribunali ſedeo 1, 10, 9
tribunatus ſemeſtris 4, 4, 2 n.
in tribunatu *pleb.* an cauſſas agere deceat? *diſp.* 1, 23
tribunorum auxilium 9, 13, 19
triclinium 2, 17, 5, 6
triclinia popularia 1, 3, 1 paucorum ibid.
triſtitia 1, 10, 7
triumphalis *pater Traiani* P. 9, 2
ſi triumpharetur P. 11, 4
triumphus grauis ſpoliis P. 17, 1
tropaea P. 59, 2
truncata membra P. 52, 4
truncus amputatusque P. 39, 5
tuitus ſum 6, 29, 10
tum maxime 9, 13, 5
tumentes plebis animi P. 28, 3 populi P. 80, 3
tumidius *adiect.* 7, 12, 4
turba negotiorum 9, 25, 1
turbatus, *triſtis* 8, 19, 1
Tuſci *fundi Plinii* 5, 6 *int.* 9, 36, 1
Tuſculanum *Plinii* 4, 13, 1. 5, 6, 45
tutela villae non ſumtuoſa 2, 17, 4 tutelae cauſſa equites dati 10, 36 in tutelam recipere P. 94, 3 tutela generis humani *imperium Traiani* 10, 103 & ſecurites 10, 60
tutor cui relictus 2, 1, 8
in tuto eſſe 7, 18, 3
tympana & cymbala 2, 14, 13

V.

Vacare a ſcribendo 3, 7, 5 culpa P. 87,

P. 87, 4 corpori 1, 9, 4 ſermoni, *orationi emendandae* 1, 8, 2 caelo tantum vacat Iupiter P. 80, 6
vacat locus *praeturae* 10, 7 auguratus 10, 8 cui 1, 10, 11
non vacat venari 9, 16, 1 *add.* 1, 22, 11
vacuo animo 8, 19, 2
vadimonia 8, 12, 3
Vadimonis lacus 8, 20 *int.*
valentior amor, quam timor 8, 24, 6
valentiores P. 38, 7
valentiſſimus P. 81, 4
valere auctoritate, gratia 2, 9, 5 eloquentia 3, 3, 6 commode 3, 20, 12
valetudo pertinax 1, 22, 1. 7, 1, 1 nouiſſima 2, 1, 9 inſuperabilis 1, 22, 8 iniqua 1, 12, 4 perpetua 1, 12, 11
valetudinem contrahere 7, 19, 1 *in* valetudinem aduerſam incidere 7, 1, 3
validus gratia, facundia 3, 9, 12
validior corpore animus P. 82, 6
validiſſime cupio 9, 35, 1 diligo 3, 15, 2. 4, 4, 1 vereor 6, 8, 9
valuae *vid.* feneſtrae.
vaneſcit nubes in latitudinem 6, 16, 6
varietas commendat 2, 5, 7
vaſtitas interiacentis ſoli P. 14, 2 foeda P. 50, 3
vberare & fouere P. 32, 2
vberior oratio 9, 28, 5
vbertas *orationis* 2, 3, 1
vectigal infringit pretium agrorum 7, 18, 4 vectigalia temperare P. 41, 1
vectigales lacrimae P. 38, 3
vel *etiam, adeo* 1, 7, 5
vela dare indignationi 6, 33, 10 fluitantia P. 81, 4 implere 2, 11, 3
velis ingenii dolorisque vectus 4, 20, 2 obductis 7, 21, 2
velo diſcreta 4, 19, 3
velanda corporis 6, 24, 3
velare nihil, *loqui aperte* P. 56, 1
velint, nolint P. 20, 6
velociſſimi ſideris more P. 80, 4
venabulum 1, 6, 1
venae latentes 4, 30, 9
venales *ſerui* 1, 21, 2
venationis laus P. 81 *int.*
venatorium inſtrumentum 3, 19, 5
venatu corpus exercere 5, 6, 46
veneficii reus 7, 6, 8
venia ſit dicto 5, 6, 46 recuſandi laboris 1, 8, 1
veniam dare facto 4, 9, 17 obſecrari 9, 29, 3 poſtulare 1, 2, 5 tribuere errori 8, 14, 10 verecundiae P. 59, 2
venire in obliuionem, taedium P. 87, 5
ventoſa & inſolens natio P. 31, 2
ventus reſedit 6, 16, 12 miſerationis 2, 11, 3 ventis detineri 7, 4, 3 contrariis retentus 10, 28, 2
venuſtus, *iocoſus* 3, 9, 3 n.
verecundia debilitat recta ingenia 4, 7, 3 exigendi 1, 8, 1 vetat 4, 15, 6 reluctata, tandem ceſſit P. 60, 4
verecundus vltra modum 7, 31, 1
vereor, quam in partem accipiant 5, 7, 2
vergentia & prona 4, 30, 6
veriſſime dicitur 7, 5, 1 amare 9, 22, 2 ſcribere 1, 5, 14
veriſſimus liber 9, 27, 1 vir 9, 25, 2
veriſſimo ſomno quieuit, *non ſimulato*, 6, 16, 13
veritas lacrimarum, *non fictae lacrimae* P. 73, 1
vero *reſpondentis cum adſeueratione* 6, 12, 1. 6, 15, 2 *it.* 3, 8, 4. 9, 20, 1. 9, 23, 5
Veronenſes 6, 34, 1
verſari in memoria hominum, in ſermone 2, 1, 11 nobiſcum & inter nos P. 24, 4 in republica P. 93, 4
verſiculi, *carmina* 5, 3, 1 ſeq.
verſus, *linea ſcripti*, 4, 11, 16
in urbem verſus, 10, 82, 3
vertat curas in gaudium Deus 7, 19, 11
vertere conſilium, *mutare ſententiam* 6, 16, 9

vertere e Graeco in Latinum 7, 9, 2 honores in notam & pudorem P. 91, 2
veſpera incluſit actionem 2, 11, 18
Veſtalis aegrota 7, 19, 2 *defoſſa* 4, 11, 6
veſtigium ſuſpenſum & inſtabile P. 22, 4 veſtigio fallente 2, 1, 5 nullius, *qui praeeat* adiutus P. 81, 1 victoris premere campum P. 56, 7 veſtigiis inſtare 6, 11, 2
veſtire *de arboribus & floribus* 8, 8, 4
vetuſtas amicitiae 10, 19, 1
vetuſtate floreſcit contemtor ambitionis animus P. 55, 9 vexari 6, 30, 2
vetuſtior miles, *ſenior* P. 15, 5
vetuſtiſſimus, *natu maximus* 8, 14, 6
vexari factionibus 10, 43, 1
vexata vetuſtate villa 6, 30, 2
vexatae rationes 10, 29, 3
viam corripere 4, 1, 6
viarum cura 5, 15, 1 n.
viatores, *lictores* P. 76, 8
vice ſua fungi erga quem P. 80, 6 alterna 9, 33, 2 vicibus alternis 4, 30, 7 vicem reddere 2, 9, 6 *per* vices 8, 14, 4 vices rerum 4, 24, 5 vices has habet mortalium conditio, vt P. 5, 9
viceſima hereditatum 7, 14, 1 P. 37 *int. & ſq.*
victimae piaculares publicae ſolicitudinis P. 34, 4
victor gentium populus P. 51, 3
victuri nominis fama 9, 19, 3
vides hunc? 9, 23, 4
videre quem domi, *inuiſere* 1, 5, 8
Viennenſes 4, 22, 1
vigeſima *vid.* viceſ.
vigilabantur noctes 7, 27, 6
vigilans vir 3, 9, 16
vigilanter 6, 19, 3
vigor animi durat 5, 16, 4 vigor corporis conſentaneus moribus animi 2, 19, 2 vigor integar 3, 1, 10
viliſſima tunica 9, 6, 2
ad vilitatem ſui peruenire 9, 3, 2
villula 2, 17, 29
vincti, *ſerui* 3, 19, 7
vinculis eximere 1, 8, 9
vindemias graciles colligo 8, 15, 1
vindicare damnum 6, 8, 9 ſibi curam aliquam 2, 18, 4 in irritum 10, 112 praecipuum locum 10, 3, 1
vindicarunt Dii Neruam caelo P. 10, 4
vindicta liberare manumiſſos 7, 16, 4
viribus ſuis adſequi, *pecunia efficere* 10, 92
virginalis verecundia 5, 16, 2
viridior color 8, 20, 4
viridiſſima laurus 5, 6, 4
viridiſſimi agri 6, 31, 15
virtutes laeduntur confinio vitiorum P. 4, 5 virtutibus tuis prona P. 16, 5 abundat, qui alienas amat 1, 17, 4
vis, *intentio obtinendi* 4, 7, 3
viſcata munera 9, 30, 2
vita recta & ſincera 1, 9, 6 principis cenſura eſt P. 45, 6
vitia remediis fortiora 4, 25, 5
vitia qui odit, homines odit 8, 22, 3
viticulae 1, 24, 4
viua vox adficit 2, 3, 9
viuidos animos amare, non contundere P. 44, 6
viuit viuetque ſemper 2, 1, 11
vixdum 6, 6, 3. 7, 33, 7
vlceribus putreſcere 6, 24, 3
vltima poena 2, 11, 8
vltimum ſupplicium 8, 14, 24
vltio parata 6, 22, 7
vltor Deus P. 49, 1
vltra modum 7, 24, 1 laudare 7, 28, 1 verecundus 7, 31, 1
vltro dantem obligaſti P. 6, 4 vltro datus honor 5, 15, 2 requirere 5, 16, 11 rogare 7, 17, 14
vlulatus 2, 14, 13
vmbra inanis 1, 23, 1 libertatis reliqua 8, 24, 4
vmbraticae literae 9, 2, 3
vnctuarium hypocauſton 2, 17, 11
vnctus, *in febri* 7, 1, 4

vnco & ignibus expiare voluptates P. 33, 5
vndecunque 9, 4, 2
vndeuiceſimo anno 5, 8, 8
vnguentarium 2, 11, 23
vnice diligo 5, 3, 1 & 6, 29, 1 laetor 7, 32, 1 probo 9, 9, 1
vnicum doloris leuamentum ſtudii 8, 19, 1
vniuerſale 10, 71, 2
vniuerſitas, *totum opus* 1, 8, 3 & 9, 4, 2
in vniuerſum, *generatim* 10, 114
vnus atque idem 8, 14, 18. 22
vnus aut alter 2, 13, 3. P. 45, 1
vnus ſolusque P. 76, 4
vnum ſe ex nobis putat P. 2, 4
vocaliſſimus 4, 7, 2
vocare ad computationem P. 38, 3
vocari *ad nuptias* 5, 16, 6
Voconia lex P. 42, 1
volo. vis tu remittere aliquid ex rugis? 9, 17, 2
volubili orbe 4, 24, 6
volubilitas *dicendi* 5, 20, 4
voluntaria mors 1, 22, 9 & 3, 9, 5
voluntates variae 1, 20, 12
voluptas dolendi 8, 16, 5
voluptati eſſe cui 6, 11, 2
voluptates aurium, oculorum 1, 8, 10 feriae & intentae P. 82, 8
voluptuoſum 3, 19, 2
voto Deus adeſt 1, 12, 8 meo ſufficit 5, 8, 3 praeſumere 3, 1, 11 *ne* voto quidem fingi melior poteſt 6, 26, 2 voti ſummam conſequutus 10, 2, 2
votorum ſumma 7, 26, 3. P. 74, 4
ſupra votum eſſe 5, 8, 3
vota nuncupare 10, 45. P. 67, 3 ſuſcipere 9, 39, 2. 10, 101 reddere 9, 39, 2 ſignare 10, 44 ſoluere ibid. & P. 67, 5 perſoluere 10, 101 *ad* vota confugere 10, 12, 2
vota, quae non palam ſuſcipiuntur, *dirae* P. 67, 5
Vota *dies 3 Ian.* 10, 44
vox. vocem praeparare, *orationem meditari* 2, 1, 5
vrbanus, *vrbi adfixus* 2, 17, 29
vrbani, *ſerui ex vrbe* 9, 20, 2 *iocantes* 8, 6, 3
in vrnam coniici, *ſortiri* 10, 20, 2
vſquequaque, *ſemper, vbique* 1, 7, 5 & 7, 12, 5
vſquequaque laudandus 9, 30, 3
vſurpata collium P. 30, 4
vſus egregius magiſter 1, 20, 12 optimus magiſter 6, 29, 4
vſu receptum 7, 17, 4
in vſu mihi eſt *cum infin.* 1, 17, 3 habere 1, 10, 10
vſucapere 5, 1, 10
vt, *quamuis* 6, 8, 8
vt qui 9, 22, 2 vt quae 5, 5, 4
vt, ἐκβατικῶς P. 6, 2 *ſicut* Quo 5, 16, 5
vtcunque ſe habent iſta 6, 2, 4 & 7, 33, 10
ex vtilitate omnium P. 94, 5
in vtramque partem diſputare 7, 27, 16
Vulcanalia 3, 5, 8
vulnus, *de luctu* 2, 7, 3 & 8, 5, 1 imprimere reip. P. 6, 1
vultus ſuperbiſſimos illidere ſolo, *de ſtatua* P. 52, 4
vuluae *in cibo* 1, 15, 3
vxor cedit tibi in decus & gloriam P. 83, 4
vxori ſufficit obſequii gloria P. 83, 7

X.

Xenia mittere 6, 31, 14
xeniis abſtinere 5, 14, 8 n.
xyſtus *ſubdialis ambulatio* 2, 17, 17. 5, 6, 19 ſpatioſiſſimus 9, 7, 4
in xyſtum me confero 9, 36, 3

Z.

Zotheca 2, 17, 21
zothecula 5, 6, 38

INDEX

INDEX*
GRAECORVM.

Ἀγαθὴ δ' ἔρις 3, 7, 15
ἀγώνισμα 5, 8, 11
ἀκοινώνητον 3, 9, 8 n.
ἄκουσμα ἥδιστον 7, 32, 2
ἀκροάματα 6, 31, 13
ἀμαθία 4, 7, 3
ἀμετροεπῆ 1, 20, 22
ἀπεχοινισμένος 9, 26, 9
ἀρχέτυπον 1, 20, 9
ἀφιλόκαλον 2, 3, 8
βουλὴ, *bule* 10, 111
βουλευτὴς, *buleuta* 10, 113, 115
βοάχε 9, 26, 6
γερουσία, *geruſia* 10, 42
διανομὴ 10, 117 n.
δυσκαθαίρετον 1, 5, 15
εἷς οἰωνὸς κ. τ. λ. 1, 18, 4
ἐστήλασαν 10, 119, 1
ἐν δ' ἰῇ τιμῇ κ. τ. λ. 8, 2, 8
ἐνθυμήματα 2, 3, 3
ἕξις 1, 3, 4
ἔπαινος ἄκουσμα ἥδιστον 7, 32, 2
ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα 1, 20, 22
ἐπίσταθε 6, 31, 12
ἔρις ἀγαθὴ 3, 7, 15
ἐρωτοπαίγνιον 5, 17, 2 *legebatur: ſed rectius* κατασερισμῶν.
ζήλῳ 1, 2, 1
ἦ καὶ κυανέῃσιν κ. τ. λ. 1, 7, 4
ἥδιστον ἄκουσμα 7, 32, 2
ἠέρι δ' ἔγχος ἐκέκλιτο 9, 26, 6
ἤπιος πατὴρ 5, 19, 1
θαύματα non ῥήματα 9, 26, 9
θηρίον, *Demoſthenes* 2, 3, 11
θρεπτοὶ 10, 71
κακόζηλοι 7, 12, 2
κατὰ κεφάλαια 6, 22, 2
κατασεριςμῶν 5, 17, 2
κεῖται Πάτροκλος 4, 11, 12
κέκρικα 1, 12, 10
κτῆμα 5, 8, 11
κυανέῃσιν ὀφρύσι 1, 7, 6
λαμπροφωνότατος 2, 3, 10 n.
λαρυγγίζων 4, 7, 6
λατάγιον 2, 11, 23. 2, 12, 1
λήκυθοι 1, 2, 4
λιγέως 1, 20, 22
λίθον πάντα κινῶ 1, 20, 15
λογισάμενος 1, 18, 4
μεγαλοφωνότατος 2, 3, 10
μεσόχορος 2, 14, 6
μικραίτιος 2, 2, 1
μουσεῖον 1, 9, 6
νιφάδεσσι 1, 20, 22
νοήματα 2, 3, 3
νομὸς 10, 5, 1
οἰωνὸς ἄριστος 1, 18, 4
ὄκνος 4, 7, 3
ὄναρ ἐκ Διὸς 1, 18, 1
ὀπισθόγραφος 3, 5, 17
οὔτις ἐμεῦ ζῶντος 6, 8, 3
οὗτός ἐστι Δημοσθένης 5, 23, 5
οὐχ ὁσίη φθιμένοισι 9, 1, 3
πάντα λίθον κινῶ 1, 20, 5
παράβολα 9, 26, 4
πατὴρ ἤπιος 5, 19, 1

* Loca maiora ex 9, 26 huc referre omnia ſuperuacuum viſum eſt

Index Graecorum.

παῦρα μὲν ἀλλὰ μάλα λιγέως
πάτροκλος κεῖται 4, 11, 12
1, 20, 22
πειθὼ 1, 20, 17, 18
πλατανῶν 1, 3, 1
πολλὴν πρόνοιαν ἔχειν, εὐσχήμως
πεσεῖν 4, 11, 9
πρόδρομος 4, 9, 23
προκοιτών, *procoeton* 2, 17, 10
προπνίγειον, *propnigeon* 2, 17, 11
πρωτοπραξία 10, 109, 1
σεμνῶς 2, 11, 7
Σοφοκλῆς 2, 1495
τὴν γὰρ ἀοιδὴν κ. τ. λ. 5, 20, 7
τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος 4, 27, 6
τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε 1, 7, 1
ὑπὲρ Μαλέαν 10, 26
Φιλόκαλος 3, 7, 7
ψήφισμα, *pſephiſma* 10, 52, 1
ὦ γέρον, ἦ μάλα 9, 13, 20
ὡς δ' ὅτε χείμαρροι 9, 26, 6
ὡς ὑπὲρ Κτησιφῶντος 6, 33, 11

FINIS.

IO. MATTHIAE GESNERI

AD

IO. AVGVSTVM ERNESTI

COLL. THOM. APVD LIPSIENSES

RECTOREM

EPISTOLA

QVA SVAM

PLINII IVNIORIS

EDITIONEM

VEL EMENDANDI VEL DEFENDENDI

CAVSSA RETRACTAT.

Digitized by Google

Quo tempore reducem e Lipſienſi prelo Plinium accipio, vna mihi redditur epiſtola tua, ERNESTI, vir doctiſſime, et animo meo cariſſime. Non dico, iucundam fuiſſe: ſatis eſt, quod a te fuit. Sed amplius quiddam in ea reperi, quod non ad meae tantum voluptatis fructum, ſed ad aliorum quoque vtilitatem referendum, ſtatim iudicabam, cum vna mihi ſignificaret Caſpar Fritſchius noſter, ſi quid Plinio adiiciendum haberem, tempus adhuc eſſe, paucisſimis eius exemplis manu quaſi emiſſis. Statim, inquam, conſilium arripui errores vel meos vel operarum, de quibus nos admonuiſti, ſententiam de quibusdam locis tuam a mea diſcedentem, et ſi quid aliud occurreret ſalutanti poſtliminio quaſi ad me redeuntem Plinium; ea omnia, epiſtola quadam comprehenſa, ad te mittendi: quod tanto magis mihi placuit conſilium, cum eodem tempore ad me perueniſſet, quem auide diu expectaueram, Panegyricus Plinianus, quem tu propter negotia tua non attigeras, a Cl. Arntzenio editus, e quo decerpere quaedam lectoribus Plinii profutura, & noſtra inde vel augere vel emendare, liceret.

Age igitur, quae addita, detracta, immutata, defenſa, vellem in Plinianis curis noſtris, apud te breuiter perſequar; quod obuerſans animo meo tua imago cum dulcius mihi, quidquid hoc eſt laboris, faciet, tum ſi qui ſunt igniculi in nobis ingenii, eos leni quaſi ſpiritu excitabit. Non vereor, ne voluntatem tuam offendam, ſicubi a tua ſententia diſceſſero. Melius inter nos de maximis rebus conuenit, quam vt minuta diſputatiuncula animorum coniunctionem ſanctiſſimis adſtrictam vinculis, labefactare poſſit aut conuellere.

Caete-

Caeterum non eius modo breuitatis hic memor ero, quam ipſa quaſi imperat neceſſitas; ſed totius etiam conſilii huius editionis. Cum enim non eo ſpectet labor noſter, vt integritati Plinii ſcrupuloſa diligentia conſulatur, quam prouinciam, quantum ad epiſtolas, pulchre ornatam ſciebam a Cortio, & qui ſuccenturiatus illi fuit Longolio; in Panegyrico autem, (ne de Cel. Schwarzio hic dicam) id quod ſperaueram futurum, praeclare eadem functum video doctiſſimum Arntzenium, qui viri ſuo labore in futurum quoque proſpexerunt, proſpicientque, ne temere, vel impune adeo, graſſari in Plinium poſſit critica licentia; ſed vt commodius legatur ſcriptor venuſtiſſimus, atque intelligatur, quod ipſum in epiſtola ad Illuſtriſſimum Ruthenum Comitem profeſſus ſum: propter has cauſſas venia nobis dabitur, quod non moroſe & ad vnguem perſequimur omnia, cum in libro ipſo, tum in hoc quaſi eius ſpicilegio. Sed ne faciamus ianuam domo maiorem, rem, age, ipſam aggrediamur.

1, 8, 12 Cum de *munere* hic ſermo ſit, placet tibi, Erneſti doctiſſime, non ad medicorum, de quibus alioquin hic agitur in protaſi, pilulas referri verbum *inducere*; ſed eo ſumi intellectu, quo *inducuntur*, h. e. producuntur, oſtenduntur, commendantur, ſpectatoribus ludorum publicorum perſonae, ipſaque adeo munera: Cumque Graeci eadem ratione dicant *εἰσάγειν*, inde ais explicari forte non abſurde poſſe locum in Epiſtola ad Hebraeos 1, 6.

p. 15, b v. 5. leg. prolata.

1, 9, 1 Praefers *iunctisque*, aut *cunctisue*, pro diuerſa oppoſitionis ratione, ex qua ſingulis opponendi ſint aut *plures iunctique*, h. e. plures, & ii quidem non ſinguli, ſed iunctim conſiderati, aut *plures*, atque adeo cuncti, h. e. *cunctiue*. Mihi creſcere videbatur oratio. Singulis diebus per officia vrbana transactis ſic ſatis conſtat ratio; minus conſtat *pluribus*; omnium minime *cunctis* h. e. vel ſimpliciter omnibus, vel certe pluribus illis in vnam ſummam collectis. Sunt enim *cuncti*, quod Feſtus & Aſconius docent, *ſimul omnes*, quaſi *coniuncti*.

1, 9, 5 pro *niſi vnum me* iubet Cl. Arntzenius ad Pan. 94, 3 legere nos, *niſi tamen me.*

1, 12, 1 Vetas me dubitare, vir doctiſſime, quo *iacturae* appellatio reſpiciat, cum doceat ipſe Plinius 2, 1, 10. At ipſum hoc nempe dubitabam ego, vtrum conſolandi argumentum initio ponere voluerit, & in luctu deſinere.

p. 22, b v. 3 leg. mitigari.

1, 20, 7 ad *ſubſcriptiones cenſorias* hic reſpici putas; nec intercedo, cum in hoc conueniat & *accuſatoris*, *δίκην γρά́φοντος*, *ſubſcriptio*, & *cenſoria*, vt cauſſa vel crimen breuiter deſignetur.

1, 20, 10 *Orationis* retinendum cenſes, vbi ego *oratoris* praetuli. Neque profecto temere. Nempe h. l. *actio* non conſideratur, ais, quatenus ab *oratore* pendet; ſed quatenus ab *oratione*: defenditurque a Plinio, nunquam *bonam orationem* eſſe *ſine bona actione*; & ſi bona *oratio* ſit bona *actione* deſtituta, propter temporis ad agendum dati anguſtias, quibus actio frangatur, cum timeat orator, ne tempus conſtitutum excedat, non eſſe *orationis* culpam, neque propterea illud, quod poſuerat de naturali bonae *orationis* & *actionis* coniunctione negandum; ſed *iudicis*. Praeclare iſta. Sed vide, ὦ φιλότης, qua parte ego conſiderauerim. Imaginabar hanc ſpeciem, breuem nimis diem conſtitutam oratori, non datum eſſe tempus domi otioſe commentandi & ſcribendi orationem; vnde neceſſario ei ſit ex tempore agendum: qua re fiat, vt *actio* talis ſimilis eſſe *orationi* cuicunque ſcriptae, animo certe antea comprehenſae non poſſit. Hoc ergo tum non accidit culpa *oratoris*, qui volebat, niſi impeditus eſſet parare *orationem*, quam *actione* deinde exprimeret.

1, 20, 17 De Eupolidis in Periclem verbis etiam dicta quaedam ad Quinctil. 10, 1, 82.

2, 3, 2 *Ponit controuerſias* tibi placet, cum alias non intelligatur, quomodo elegerint auditores. Mihi etiam ſine dubitatione placeret, niſi extemporalitatem laudaret Plinius: quae ſuſpecta ſane eſt, ſi ipſe declamator controuerſias *ponit*: ſuſpecta etiam eſt, ſi de pluribus quas *popoſcit*, vnam *ipſe eligat*; poteſt enim conſtitutum habere cum eo qui poſuit; poteſt certe facillimam deligere. Suſpicio omnis abeſt, ſi primo *poſcit* controuerſias plures; tum de pluribus illis electionem permittit auditoribus, qui vel ſententiarum numero, vel forte adeo decidere poſſunt. Mea hic culpa eſt, qui, dum breuis eſſe volui, abrupte nimis locutus ſum, vt tu etiam dubitare poſſes, qui tot perplexa ſoluis quotidie.

p. 51, b, v. 2 leg. Iſocrates.

2, 5, 6 Pro aduerbio *laetius*, contra alterum *lautius*, propugnas hoc modo, non tantum vt illi locum hic eſſe oſtendas, quod facile dedi; ſed huic vt eſſe neges. Ponis autem, hic ſermonem eſſe de *copia* orationis, ad quam *lautus* vix referatur. Cum vero videas, hoc non ſatis firmum eſſe, & *lautos homines* etiam dici *copioſe ornatos*; nec de ſola hic copia agi: negas *ſeuero* & *triſti* opponi

poſſe

poſſe *lautum*; opponi *laetum* a noſtro 3, 18, 10. Verum hoc quoque aliter ſe habere, mihi videbatur. *Seueri & triſtes* iidem ſunt *ſqualidi*, *immundi*, vt in ieiunio Phariſaei: hilares contra *lauti*, *vncti*, *nitidi* &c. quales vult eſſe Saluator ſuos, cum ieiunant etiam. Denique non probabile eſt, pro *laetius* aliquem ſubſtituiſſe *lautius*: ſed hoc illi iuſſum cedere a correctoribus, vel ipſa tua diſputatio indicat.

p. 65, b, v. 1 Obſcure locutus ſum. Hoc volo, *tres clepſydras vnius horae ſpatio effluxiſſe*.

2, 11, 25 leg. *ſcribe, quid arbuſculae agant*. Quamquam enim ſatis frequens eſt, poſt interrogatiua, obliqua etiam, poni indicatiuum: Cortius tamen, credo bonis auctoribus, *agant* poſuit.

p. 76, a, v. 10 leg. interpretantur.

2, 17 pr. Mones me, qui es oculus meus, conſulenda etiam eſſe, quae de ſitu Laurentini contra Holſtenium diſputat Fabrettus Inſcr. antt. p. 752.

p. 82, b, v. 2 leg. incidere.

p. 83, a, v. antepen. leg. *vinea*.

p. 92, a, v. 10 leg. cogitatae.

p. 92, b, v. 5 a fine, leg. Amunia.

p. 93 ad finem illud allcui, quod melius docuerint ICti, Cauſſa diuerſitatis haec eſſe videtur, quod dictantem audit teſtator ac teſtes; qui ſcribit poteſt fallere facilius.

p. 95, b. Abiecit heu! humana omnia Baierus. Itaque non eſt, quod paruulum illud ab eo ſperemus, qui multo maiora deſtituerit.

3, 5, 8 *Parciſſimum ſomnum*, vigilantiſſimus homo, merito defendis contra eum, qui *paratiſſimo ſomno* ſe gaudere non diffitetur, his rationibus nixus, primo, quod verba, *erat ſane parciſſimi ſomni* relationem ad antecedentia, & tanquam concluſionem indicent; ibi autem de *parco* ſomno, non *parato* actum ſit: deinde quod *ſomnus inter ſtudia & labores*, adeoque alieno tempore & loco, praeter opinionem, cum hoc non agitur, vt dormiamus, *inſtans*, non poſſit *paratus* dici, ſed *obrepens*, *opprimens*; quod autem idem praeter opinionem inſtans & obrepens ſomnus cito deſerat hominem, id ipſum non eſſe *parati* ſomni, ſed *parci*; neque tam hic reſpici a Plinio ad id, quod etiam *inter ſtudia inſtet*, ſed quod, cum hominem oppreſſerit, *mox* tamen *deſerat*. Haec tu pro *parciſſimo ſomno*. Non autem de hoc inter nos diſputatur, vtrum *parciſſimi ſomni* fuerit Plinius? hoc ſatis docet illius filius: ſed an *paratiſſimus* dici potuerit ſomnus, qui *inſtat* ille quidem ſemper, vt *grauis aduerſaria exſpectatio conſtituta & parata Curioni* ap. Cic. Fam. 2, 4. vt *paratus moechus* ap. Ter. Andr. 2, 1, 16; ſed etiam *deſerit*; commoda ſane natura in homine negotioſo, qui ſit *parci* ille quidem ſomni, & vigilans; verum idem etiam *parati*, quod fere conſequens eſſe in hominibus ſanis ſolet. Neque enim molles puluillos expectat, qui poſt moderatum ſomnum multis horis vel animo vel corpore agitato atque exercito fuit &c. Non puto ego nimis me ſomniculoſum hominem; ſed gratias ago naturae meae

 auctori,

auctori, quod *paratum* illum ſemper blandum inſidiatorem experior, ſatis tamen modeſtum eundem, qui recedere cum opus eſt, ſoleat.

3, 14, 2 *Feruens pauimentum* explicari debebat, quod bene mones, duobus verbis, ſi quis forte non meminiſſet, balnea illa fuiſſe ὑπόκαυςα, penſilia, fornicibus impoſita, in quibus accenſus ignis pauimentum primo calefaceret. Pictura paſſim proſtat v. g. apud Fabricium ad Sext. Empir. p. 30.

p. 127, a, v. vlt. leg. *mucrone*, *ne refringatur*.

3, 16, 11 praeclare obſeruas, *male mori* alias dici, qui in aqua, aut a turpi imbellique beſtia pereant, de quo Cuper. Obſſ. 1, 8.

4, 7, 1 Crebra repetitio τȣ̃ *illum* ſcholaſtica tibi non magis, φιλτάτη κεφαλή, quam mihi videtur. Nempe bona pars Plinii eſt ſcholaſtica, h. e. ornatius ſtudioſiusque, quam ſolet in promiſcuo epiſtolarum vſu fieri, ſcripta: ſcripta nempe non amicis, ſed poſteritati, cuius ſe faſtidio illa ſua accuratiore oratione mederi putabat. Pone igitur tantisper, non epiſtolam eſſe, ſed ſatiram, quam legimus, & anaphoran illam pronominis facilius concoques. Peccat, ſi ita vis, Plinius; ſed peccat, dum nimis placere nobis poſtulat.

p. 156, a, v, 19 leg. κομιϛῇ & v. 25 ἐξάγει.

ad 4, 11, 14 adnotationem obſcurauit praepoſitionis *in traiectio.* Hoc volebam, Quas *praefationes* vocat Plinius, eas a recentioribus vocari *proluſiones*, item *diſputationes in ſtudiorum inſtauratione habitas.*

4, 14, 1 leg. at ego, quaſi.

p. 165, a, v. 11 leg. partam.

4, 16, 2 Nihil mirum ais, adſtare aliquem tunica ſciſſa, salua tamen, qua illa tegatur, toga. Quid enim illum pudeat ſciſſurae repentinae, ſed tamen toga tectae? Quomodo vero tectam toga ſciſſuram inter agendum vidit Plinius? At id ipſum indecorum, ſuſpectum, ſingulare certe & obſeruabile, aliquem ita ſe inuoluere toga, vt tunica nusquam appareat. Cogita Comicas perſonas in Molerii Auaro maculas & ſciſſuras veſtium pileo, patina, habitu corporis tegentes &c.

p. 181, b, extr. del. verbum *Repromitto.*

4, 27, 6 Mauis Plinio tribui voces redundantes γινώσκων ὅτι, quam indocto librario, quem vix credibile ſit, eas adieciſſe: & eodem modo redundare τὸ *inquit* 6, 33, 1. Videndi ergo Codices.

4, 30, 1 Putauit hanc quaeſtionem altiſſima eruditione ſua digniſſimam coniunctiſſimus collega meus I. A. Segnerus, quem apud te, qui noueris, laudare ſuperuacuum eſt. Duobus enim programmatis illam explicatam dedit, inter inauguralia Academiae noſtrae ſacra autumno ſuperioris anni editis, in quibus acutiſſime perſecutus eſt, qua ratione, conſeruatis naturae motusque legibus, effici atque exiſtere ſtati illi auctus atque deminutiones potuerint, atque eo demum euadit, ſiphonis cuiusdam a natura inter lapides & argillas fabre-

fabrefacti ope totum illud peractum fuiſſe. Ponam ipſius verba ea, e quibus, qui non alieni ſunt ab geometricis, hydraulicisque rationibus, tu praeſertim, vir doctiſſime, de ſumma rei iudicare poterunt.

„Vas cape quodlibet perforatum ad aliquam a fundo altitudi-„nem, & ſi lubet, non longe a ſupremo margine per foramen „ſiphonem transmitte, ita vt crus eius breuius intra vas, ad ali-„quam a fundo diſtantiam, pateat, longius extra illud habeatur, & „foramen circa ſiphonem occlude. Adfluat deinde in vas aqua ae-„quali celeritate. Aſſurget in vaſe pedetentim, donec ſiphonem „totum tegat, itaque eum replebit, ac iam aqua per ſiphonem ef-„fundetur. Quodſi ergo ſipho eius fuerit ſtructurae, vt eodem tem-„pore plus aquae fundat quam in vas accedit, decreſcet pedeten-„tim aquae altitudo, donec a ſiphone non amplius contingatur. „Iam enim aëre repletus ſipho agere deſinet, & aqua in vaſe aſſur-„get denuo, dum eae, quas iam diximus conditiones, redeant. „Sicque, ſi adfluxus perpetuus fuerit, etiam alterna aquae in vaſe „incrementa atque decrementa abſque fine redibunt. Sed aqua ex „vaſe conſtanti tenore non effluet: quod ipſum tamen, ſi velis, effi-„cere poſſis facile. Inſculpe vaſi quod diximus, foramen aliud, „circa fundum, quod, vbi aqua vaſis ſummum tenet, minus tamen „eius reddat, quam influit; ita tamen, vt, ſi aqua per ſiphonem & „foramen coniunctim fluat, plus eius effluat, quam in vas eodem „tempore influit: quod qua ratione obtineri poſſit, harum rerum „periti facile perſpicient: efficietur vt, influente in vas aqua, pri-„mum per foramen circa fundum ſolum effluat: quod cum minus „transmittat, quam adfluit, aſſurget aquae in vaſe ſuperficies, ſed „paullatim, ſi exceſſus eius quod influit, ſupra id quod effluit, par-„uus fuerit. Sed tamen ſiphonem tandem teget, efficietque, vt per „eum quoque aqua fluat, eoque facto cum plus effluat quam influit, „deſcendet viciſſim ea ſuperficies, lente pariter, ſi ſipho cum fora-„mine ad fundum paullo tantum plus effluere patitur, quam in vas „afluenit. Si vas aquam ex priori effluentem excipiat, & retentam, „transmittat per foramen aliquod, aut rimam ſuperne apertam, in „iſto aqua augebitur tum, cum in priori vaſe minuitur, minuetur, „cum in priori augetur, ſicque hic quoque, quae PLINIVS in „fonte obſeruat, omnia perfecte contingent. Stata erunt augmen-„ta imminutionesque, ad eandem ſurget aqua altitudinem, aequali-„bus abſoluentur die nocteque temporibus, & pro diuerſa viatum „magnitudine, quocunque numero & tempore redire poterunt pe-„riodi, vt rem leuiter conſideranti pateſcit.

„Cum ergo reliquae cauſſae quas finximus omnes, & quarum „plures excogitari non poſſe videntur, nihil noſtro fonti ſimile „producant; ea vero quam iam poſuimus, ita ea, quae de eo „commemorantur, efficere poſſit, vt nihil plane relinquat: veram „eſſe hanc rei cauſſam, exiſtimandum eſt. Neque enim id obeſſe „poteſt, quod ſiphones concipimus, qui artis opus non naturae „haberi debeant. Cum enim ſiphonem conſtituere poſſit quilibet „meatus inter lapides, aſſurgens paullulum, indeque aliquantum

„magis deſcendens, quales maximo numero inter petras reperias, „nec praeter hunc quidquam requiratur, quam vt aqua ad ſcaturi-„ginem, vel in antro, vel in aperto fonticulo colligatur: nihil aſ-„ſumtum eſt, quod non efficere natura poſſit, & multis locis ef-„fecerit ſeparata, vt coniuncta quoque nihil habeant mirandum.„ Atque ſic explicatum arbitror egregie, quomodo exiſtere talis fons potuerit. Vtrum conciliari iſta cum *libramento abdito & caeco* Plinii poſſint? quod aliquando probabile nobis videbatur, iam valde dubito. Nimis aperte ille putat, aquam adfluentem viam ſibi non nunquam praecludere &c.

5, 6, 36 *acanthum hinc inde lubricum & flexuoſum* quomodo explices, vt cognoſcant lectores, patere. Ratio, inquit, dicendi petita eſt a ſerpente, qui eſt lubricus, & flexuoſus, cum ſpiralis lineae figuram aſſumit. Sic acanthus ſatus fuit primo lineis curuis & ſpiralibus, ſed nulla certa figura, mox in certas figuras vocatus per aliquantum ſpatii, mox iterum ſine figura curuus & inflexus, ſicuti velorum aulaeorumque fines filamentis ſericis diuerſi coloris ornantur, vt mox flexuoſa ſint & ſpiralia, mox figurata &c.

5, 16, 11 leg. Sic recens animi dolor.

p. *222*, a, v. *3* leg. in ſidera relat. & b, v. vlt. Galei. Caeterum quod hic negabam *καταςερισμῶν* nomen a me obſeruatum, feſtinabam. Laudaui ipſe, cum vix Lipſiam iſta miſſa eſſent, in programmate quod habes de Diua Carolina Eratoſthenis *καταςερισμὸς*, inter opuſcula mythologica, phyſica, ethica, Galei p. 97 ſqq. editos.

5, 20, 4 Quae eſſet *rigida* periodus explicari negabat poſſe Cortius. Tibi *frigus* de periodis, qua ſunt periodi, & quatenus pronuntiantur, dici non videtur. Age ponamus, quae tibi ſit *rigida* periodus; quam ego *frigidam* interpreter: caetera, in auctoritate manuſcriptorum fere pari, permittamus lectoribus. Eſt tibi igitur *rigida periodus*, in qua ita ſibi implicata eſt & pendet oratio, vt non poſſint voce tanquam inciſiones fieri, ſed tota ſit, quamuis longa, vno ſpiritu contorquenda. Quaedam contra periodi, quamquam longae, tamen flexibiles ſunt, ſi non pendet per totas oratio, adeoque non vno ſpiritu pronuntiandae ſunt. Mihi *volubilitas* non ſatis conuenire *rigido*; *frigida* porro *periodus* videbatur fieri ipſa longitudine & productione non neceſſaria, qua perit & diſperditur dicentis impetus, & auditoris attentio; cum otioſa epitheta, periphraſes, exergaſiae, otioſam, tardam, & inefficacem re vera reddant orationem, quantumuis magna volubilitate contorqueatur.

6, 2, 3 *Quaſi deprehenſum* non ſatis, vt video, explicaui. *Deprehenſi* quidem notio ſatis clara, & ſi quis dubitat, inſpicere licet Quinctil. 1, 12, 4. 6, 3, 100. 10, 7, 29. 12, 9, 20. Ergo *quaſi deprehenſus* eſt, qui habet eandem excuſationem, veniam, commoditatem, quam deprehenſus. Qui ex tempore dicere cogitur, hoc eſt enim *deprehendi*, culpam coniicit in eos, qui coëgerunt ipſum dicere: qui cum Regulo dicunt, quidquid peccatur, in ipſum poſſunt coniicere, longas moras, corrogatos auditores &c.

6, 8, 3 leg. *δερκομένοιο*:

6, 16, 15 *conſultant*, *an intra tecta.* Illud *an* male hic ſeruatum, in Indice monetur.

p. 259, 7 leg. conſilium.

p. 260, a, v. 2 leg. *Quiritatus*, & illud add. etiam Cl. Arntzenium ad Pa. 29, 3 *queritatus* non improbare.

6, 20, 15 Elegans eſt, quod tibi in mentem venit, forte dediſſe Plinium, *Aderant, qui Miſenum fuiſſe* &c. ex illo poëtae, *Fuit Ilium.* Caeterum verba, *Aderant qui* antiquo, quem typographi vocant charactere, non curſiuo, debebant in contexto Plinianae epiſtolae exprimi.

p. 267, 1 leg. HISPANO.

6, 32, 2 De h. l. nos nuper diſputare vidiſti ad Quinctilianum praef. §. 9 & 11.

p. 287, b, v. 1 leg. gloriari, & v. 8 *Furta* etiam.

7, 12, 2 Rectum videtur tibi *ὑμᾶς γὰρ κακόζηλοι.* Nimirum vt *diſperdendi* verbo iocoſe vſus eſt, ſic etiam *κακόζηλον* vocat, te iudice, Minucium, h. e. nimis ſtudioſum ſiccitatis, & ſalubritatis Atticae. Et ſane *κακοζηλίαν* etiam in Atticiſmi illa nimia affectatione ineſſe poſſe, certum eſt. Pendeo; & ad te transirem; niſi ſcirem, me tui amore etiam corrumpi poſſe.

7, 17, 3 leg. requiſierim.

7, 17, 13 *emendator acerrimus*, cum Ciceronianum eſſe putas, & comparas, cum *acerrimo aurium iudicio*, mecum, vt in ſexcentis aliis, ſentis.

p. 306, a, v. 2 leg. *aſperam.*

p. 308, b, v. 2 delendum *ſe.*

p. 314, b, v. 9 leg. *ὀρχήσεως.*

7, 27 Ad hanc epiſtolam reſponſum eſſe a perſonato Guſtauo Ianſono in Noua Bibl. Hal. 34, 2 bene facis cum me admones.

p. 337, v. 8 leg. SENATVI.

8, 6, 14 leg. aere ſignari.

8, 7 extr. E libro Mediceo iam magis placet legere, *quod nihil ex meis* &c.

8, 14, 6 Vis, Vir Clariſſime, non tam illam *diſtinctionem ſententiarum* ab vno dictarum intelligi; quae a me poſt Catanaeum explicata eſt, & cui fauet ſ. 15: quam illam, quae propius ad quaeſtionem & ſpeciem in hac epiſtola propoſitam pertinet, de qua praeſertim ſ. 21, vbi plures *pugnantes ſententiae* ad ſuperandam vnam iunguntur. Et facile tibi aſſentior magis ad hanc reſpici, quod *pugnantes* vocantur, i. e. quae vna conſiſtere non poſſunt, quod de priori genere ita ſimpliciter dici non poteſt; poteſt tamen cum relatione ad alios, qui duas eiusdem hominis ſententias, vno quaſi ſpiritu prolatas, ſimul probare nolunt.

Caeterum in fine notae, de qua agimus, leg. Conr.

8, 23, 5 Pro *intellexit*, malle te ſcribis *dilexit.* Ego putabam ſignificare Plinium hoc, *intellexit* Auitus, & aſſecutus eſt, quantus vir eſſet Seruianus, quam dignus obſeruatione atque obſequio.

386, b, v. 1 in Nubium principio laudari debebat Ariſtophanes.

9, 13, 4 quod pro *deſeruiſſet* malis, ſi addicerent libri, *reſediſſet*; in eo tibi aſſentior.

9, 23, 5 Verbo noſcitare poſt Cortium tribuis vim demonſtrandi, vt & τῷ *noſcere* Pan. 22, 3: non, quo proprie hanc poteſtatem habeat; ſed quod infantes, pueri, plebs, cum *noſcunt*, ſolent digito id, quod *noſcunt*, ſimul demonſtrare. Sic, ais, mulier, cum agnoſceret Demoſthenem, alteri demonſtrabat &c. Mihi videtur, Plautinis locis & aliis ita ſtabilitam vim, quam hic tribui verbo, vt dubitare equidem non poſſim: demonſtrandi ſignificationem adhuc deſidero aliunde adſeri. Certe in panegyrico quam illud conuenit, *paruulos*, qui nondum vidiſſent, videre certe meminiſſent, peregrinatum adhuc Traianum, *noſcere* h. e. cognoſcere velle, interrogare, *quis eſt? hic ne eſt? Iuuenes* autem illum *oſtentare?* Si *noſcere* eſt *oſtentare*, pueri & iuuenes hic idem faciunt. Epiſt. 6, 20, 14 *vocibus ſuos noſcitant*, non profecto demonſtrant; res enim agitur in tenebris, ſed aut agnoſcunt, aut, quod malim, attendendo, requirendo, agnoſcere cupiunt. Inſpice locum vtrumque, candidiſſima anima mea, & vide an dubitare poſſis. Poteſt *monſtrare* digito, qui *noſcitat* aliquem; ſed ideo *noſcitare* non ſignificat proprie *demonſtrare*. Nempe neque tu hoc vis.

10, 2, 3 Non attendi ad temporum conſecutionem, cum pro *malui* ſuſpicatus ſum, legendum *malunt* vel *malim*. Libenter tibi, vt plurima, hoc debeo, mi Erneſti, quod feſtinationem emendare licet in ipſo adhuc libello. Si coniecturae locus ſit, *maluere* vel *maluerunt* ſubſtituendum fuerit.

10, 18, 2 *teſtimonium retribuerunt*) Melius iam videtur, quod ex antiquis editionibus hic protulit Cortius *pertribuerunt*, cum etiam Pan. 95, 1 *pertribuiſtis* e Voſſiano dederit Cl. Arntzenius, pro aliorum *perhibuiſtis*. Vtroque in loco ea vis eſſe poteſt, ad vnum omnes, a primo ad vltimum, teſtimonium tribuiſſe.

p. 454, a, v. 8 leg. qua ſtatura.

p. 458, b v. 2 leg. *Parilia*.

p. 461, a v. 1 leg. plurium.

10, 48, 5 ita emendandum cenſes, *quam buleutae qui ſunt beneficio tuo:* eleganter profecto; & quod meae coniecturae, ſi non praetulerim, certe nec auſim poſthabere.

10, 50, 4 de Bithynicis aliquem *regem* intelligere malle te ais. Quaerendi otium iam deeſt, & forte eſt hoc e numero τῶν ἅπαξ λεγομένων.

Iam ad Panegyricum veniamus, in quo nihil tuae adnotationis nobis impertiiſti; ſed tanto plura dedit Cl. Arntzenius, cui, quod humane, & vt decet literas noſtras, mecum egit, gratias ago; quod a ſcripto ſe vix ac ne vix quidem demoueri patitur, laudo, & commode accidere Plinio arbitror; quod ſeorſim a me ſentit aliquoties, non miror; non aegre fero quaedam paullo inclementius dicta; ſi quid ipſi excidit, non exagito. Sed neque futurum puto, vt iraſcatur vir humaniſſimus, ſi eodem candore,

quo

quo mea ipſius errata non diſſimulo, eademque qua ipſe in meis vtitur, libertate nec mihi vndique probari, quae ipſe dixit omnia, profitear, & quaedam eorum hic indicem, vt ſtatim illud, quod

2, 5 retinet quidem *dignosque nos illius vſu probemus*; ſed ortam ſuſpicatur hanc lectionem ex repetitis, more alias ſolenni, duabus literis VS in vocibus duabus perpetuo tenore ſcriptis ILLIVSV, cum tamen ſimpliciter legi debuerit *illi vſu.* Non vereor, ne hoc probes prae ea lectione quam nos dedimus, quamque Perizonio etiam probatam, Cl. Arntzenius docet. Sed non reprehendo, quod religioni ſibi duxit vir doctiſſimus adſumere verba, quae ſtatim ſequuntur, *quam ſit indignum*, quorum nondum alius fundus, quam Cuſpiniani editio, proditus ſit. Neque non facile fero, quod

3, 1 *aemulemur* dedit, vbi nos, Liuineio & Lipſio auctoribus, *aemuletur*, quod melius nimirum intelligebam, & intellecturos ſperabam alios. Plane autem laudo, quod

4, 1 ex libris antiquis poſuit, *ſed parendum eſt Senatusconſulto, quod* &c.

4, 3 tuetur vulgatum, *ſed ab agentibus habetur*, & quaerit, Cur talis honor agentibus gratias a Traiano non ſit habitus alias quoque? Reſpondeo, quia de illis priuatis gratiis non interceſſerat SCtum, interceſſerat de publicis. Senatui ergo honorem habet, cum ipſius auctoritati. etiam contra naturam ſuam & commodum, cedit. Firmat ſententiam noſtram, quod ſequitur, *tibi audire neceſſe eſt.*

p. 521, b v. 6 a fine leg. τῆς δὲ πολιᾶς.

5, 8 *illum tumultum praeſaeuiiſſe* ex Voſſiano libro dedit vir celeb. quod elegans ſane & vix a librarii ingenio profectum. Sic placet, cum

5, 9 *ex aduerſis ſecunda naſcantur* etiam ideo praefert, quia *ſeminum* ſtatim mentio ſubiicitur.

9, 2 Non ſatis accurate rationes ſubduxi in *Patricii* explicatione, cum poſt locum Taciti ſubieci verba, *quis autem conſule clarior?* Hoc enim in Traianum patrem an conueniat, vehementer incertum eſt, cum non conſtet, an eius quoque pater, id eſt auus Principis Optimi, conſulatu functus fuerit? tacentibus Faſtis, tacente ipſo Plinio. Itaque ſolicitor legere h. l. *Credentne poſteri, Patricium, & Conſulari — genitum.* Nihil fuit facilius, quam conformari ſibi a librario caſus proximos.

11, 4 Verba, *cuius pulſi fugatique* &c. per σύνεσιν ad *hoſtes* refert Cl. Arntzenius, & non vult ſub iniquiſſima ſaepe Grammaticorum tyrannide ſeruire. At hic quidem, quod ſciam, non de Grammatica ſermo eſt. Syneſin eiusmodi, ſiue ſyntheſin malimus, generoſiſſimi quique ſcriptores vſurparunt. Verum ſententia multum fit acrior, & ad ſatiram magis accedit, h. e. ad Plinianum in talibus characterem, ſi dicas, ex ipſo triumpho (vt hodie, cum Ambroſiano Hymno Deum iuſſi ciues non nunquam laudant) intellexiſſe homines, *pulſum fugatumque* eſſe *imperium* h. e. cum exercitu ſuo Imperatorem, vt hodie *Portam Turcicam*, vel *Imperium Ruſſorum* qui victum, pulſum, fugatum diceret, in ſubliniori prae-

ſertim

ſertim oratione, ab omnibus intelligeretur, reprehenderetur forte a nemine.

14, 1 In vexato loco de *ferocia Parthorum* an *barbarorum?* laudat Schwarzianam coniecturam merito, ſed tamen ſuo more lectionem vulgaram retinet, & hoc modo interpretari conatur, „Iam „eas res geſſeras, propter quas eodem iure ex deuicta gente agno„men aſſumere potuiſſes, quo poſtea id feciſti de Germanis.„ Vide, perſpicaciſſime vir, an videre hic aliquid poſſis. Sic poſſeſſione longi temporis tuetur etiam illud quod ſtatim ſequitur, & legit.

14, 2 *Germaniamque* (*quam cum* — *dirimuntque*) *Per hoc omne ſpatium* &c. vt ſit hyperbaton a parentheſi. Neque tamen repugnare ſe ait, ſi quis malit breuius, *Germaniam, quam* &c. Mihi ea ratio nimis contorta, & a politula illa Plinii facilitate aliena videtur. Sed ingenioſum, quod

15, 2 coniicit vir Cl. *breuemque militiam quaſi tranſiliſſe contentus*, pro vulgato *tranſiſſe*.

p. 538, b v. 5 leg. Ἐβάδιζεν.

17, 3 *nec* non *modo telorum tuorum:* omittit *non;* nec habeo, quo defendam, praeter rationem Grammaticam, quae negationem ante vel poſt *non modo* non omitti ſuadet, niſi in proximo membro aliud *non*, vel *ne quidem* ſequatur. Vid. ad Quinctil. 11, 1, 2. Sed ſcilicet, ſi plura id genus loca inueniantur, & afferantur, cedet merito Grammatica. Hic quidem, ſublato illo *non*, videtur hic eſſe nexus propoſitionum, *ſi quis regum venire in manus audeat*, & *non* (illud enim eſt *nec*) *modo telorum tuorum*, *ſed etiam oculorum* — *coniectum* — *perhorreſcat:* quod ſententiae aperte contrarium eſt.

17, 4 pro *quandocunque*, quod habent omnes editi, recte reponit ex MS. *quandoque*, eodem intellectu.

19, 4 vbi nos *probabantur* poſt Lipſium & alios, *probantur* legit, quod patior: ſed quomodo nexus orationis, quod dicit, illud poſtulet, non video.

23, 4 extr. leg. *voluptatem operis ſui pere*.

23, 5 *Anguſta victimis cuncta* bene ſe habere nihil dubitabam: videtur enim ipſa multitudo hoſtiarum ad religioſam quandam reuerentiam aliquod momentum habere. Sed vide, vir doctiſſime, an non melius ſit, quod Cl. Arntzenius e MS. Guelf. dedit *anguſta*. Laudare poterat ad firmandam hanc lectionem infra 52, 7.

24, 2 ſeruat *eademque omnia illa* &c. ſed me nondum poenitet dediſſe *eadem quae*. Iudicabis, vter melius. Hic nullum in libris praeſidium eſſe, probe intelligis, cum neque voces ſeparent, neque diphthongos explanent.

24 extr. Bene legit *humus iſta communis*, pro *ita* aliorum. Sic etiam

25, 4 *expectatus eſt*, quod ſine cauſſa accommodarunt ſequenti *promiſumque*.

26, 6 poſt *amplectitur* excidit apud nos etiam *occaſum imperii*, quod facile fuit, cum ſtatim ſequatur *occaſum reipublicae*.

p. 554, b v. 5 leg. habent — mittant. Quod

30, 3

30, 3 *mergi repararique palanti amne*, combinatis diuerſorum codicum lectionibus dedimus; non probabile videtur Cl. viro, quosdam librarios hanc, alios alteram vocem omiſiſſe. Mihi adhuc placet illa ratio, quod *palanti*, in quibusdam libris repertum, eruditius eſt, quam vt librario tribui poſſit: *repararique* autem & ipſum magnis auctoritatibus aſſeritur. Mox

30, 4 pro *detinenti ſolo* dedit ex MS. *clementi*, quod damnare non auſim certe: multo minus

31, 1 *campumque praeſterni*, pro alreto *proſterni*: duriuſculum aurem, quod

31, 6 *Ita beneficio tuo nec benigna tellus & obſequens Nilus* legit, pro *maligna*: duriuſculum, inquam, ſed ex MSS. tamen; & ita explicat, etiam non benigna tellus obſequens eſt non minus quam Nilus.

33, 3 Legit Arntzenius, *Nemo & ſpectator & ſpectaculum factus.* Vide, an non incommodum hoc habeat ea lectio, quod *ſpectator* nullo ſenſu etiam ad *factus* ſic refertur. Quanto lenius & propius ad Schwarzianum codicem, *e ſpectatore ſpectaculum factus?*

35, 4 Nondum poeniret dediſſe, *tot res illis adiecisti*, *propter quae* &c. licet *illi* tueatur Cl. Arntzenius: qui etiam in eo mihi non ſatisfacit, quod mox legit, *perquam magna quaedam edicto Tibi adſtruxerat*, *nihilque reliquiſſe*, niſi *tibi videbatur;* atque illud *niſi* argutum putat, & valde Plinianum. Equidem conciliare eam exceptionem, illud *niſi*, non poſſum cum verbis *hoc magis arduum fuit*. Difficile eſt rebus, quae ad faſtigium iam perductae videntur, aliquid addere: ceſſat admiratio, ſi addat is, cui reſeruatum conſilio eſt, vt addat. Conf. c. 38, 1.

36, 4 Ne admittenda ſit emendatio ſoli coniecturae debita, Cl. Arntzenius *Tribunal excogitatum cruciatui*, ſuſpenſo pede (laudo modeſtiam) ita tentat exponere: *Tribunal* illud, in quo ſub ſuperioribus Imperatoribus fiſcales cauſſae agebantur, *excogitatum cruciatui*, h. e. inuentum ad vexandos & lacerandos miſeros reos, ſub optimo principe nunc *par eſt caeteris* &c. Non voluit profecto intelligi a poſteris Plinius, ſi hoc illis verbis dicere voluit. Eadem puto de eo, qui iam ponetur loco,

40, 1 vbi retinet vitioſam, vt mihi videtur ſcripturam, *cuiuscunque modi ea pecunia* &c. & ita explicat, Quocunque iure aut nomine ad aliquem peruenerit pecunia.

45, 5 ponit, *quod fruſtra ſperauerunt diſſimiles*, pro *ſperauerint*; quod Gruteri & Bongarſii coniecturae debitum ſecuti ſunt caeteri. Et pulchram atque veram hic dicit ſententiam contra nimiam emendandi libidinem: ſed quae me tamen non deterreat, vt non malim hic legi *ſperauerint*. Nec ignoto, aoriſtorum Graecorum vim habere, apud Senecam praeſertim, interdum praeterita. Non multo poſt illam in criticos orationem, nempe ad

48, 3 vbi *immaniſſima bellua* Domitianus vocatur, „Eam, inquit, elegantiam„ (neſcio autem quae elegantia ſit, homini *belluae* nomen tribuere) „credo periſſe apud Senecam Suaſ. 6 p. 36 *Videbis* „*illum non hominis, ſed belluae ciuilis vultum.* Editur nunc *belli.*

„ſed

„ſed ita non ſatisfacit oppoſitio, quae apertior eſt *hominem* inter & „*belluam.*„ Sermo eſt de Antonio triumuiro; quaeritur, an Cicero illum adire, illi ſupplicare debeat? Sed poteſne tu, humaniſſime Erneſti, hic non aliquantulum ridere *belluae ciuilis vultum?* Equidem non loquor de impuris manibus, quibus laceretur Seneca, vt aliquis ad hunc panegyricum 90, 6. Redeamus in viam, h. e. ad Plinium, & humanitatem. De 49, 4 dicemus ad 56, 2.

49, 6 *plenus ipſe & ructans* quod placuit Liuineio, Perizonio, Schwarzio, mihi quoque, non patitur venire in locum compoſiti & *ἀσυνδέτως plenus ipſe eructans.* Et ſane feſtinaui, cum in adnotatione poſui, e libro Schwarzii eſſe, quod erat e coniectura.

49, 8 *peregrinae ſuperſtitionis myſteria* e MS. Guelf. mutat in *miniſteria*, intelligitque pueros ex Aegypto, ſuperſtitioſa procul dubio gente. Sed num ſuperſtitionis cauſſa arceſſiti? *Alexandrinas delicias* ad alia omnia petitas nouimus. An ita pauper eſt Plinius, vt ſolius augendae orationis, & epitheti cauſſa *ſuperſtitionis* mentionem inculcauerit? Sed hoc ipſe ſentit vir doctus: & hanc ipſam mutandi cauſſam fuiſſe putat deſcriptoribus. Contra apud Petronium c. 118 *Deorum illa miniſteria* per quae *praecipitandus* eſt *liber* poëtae *ſpiritus*, ſimplici coniectura, qua ſeuere adeo interdicit aliis, in *myſteria* mutatum it, in quo minus etiam illi aſſentiar. Nimirum neque ille Gronouio, Schwarzio, mihi, cum ex optimis libris

50, 4 legimus *domini ſcientis*, quod ſeuere damnat, neque putat, Romanum quemquam ſic loqui potuiſſe. Sed

50, 5 retinet vulgatum, *quod ſit deteſtanda auaritia* &c. aitque, ſine vlla difficultate recte poſſe exponi. Vellem feciſſet. Nam laborarunt Liuineius, Lipſius, reliqui, qui *quo ſit* maluere: laborauit Perizonius, cui videbatur legendum *quo ſit.* Vide, ὦ φιλότης, an non

51, 1 legendum ſit *Idem tam parcus es?* Verbum *es* facile abſorpſit ſyllaba praecedens.

51, 2 ex MSS. dedit *Magnum reiicere aliquid* &c. Cl. Arntzenius, & in loco vexato

52, 2 *cum deorum ipſe non ſis adeptus*, in quo adſentitur Celeb. Schwarzio. Iuuat explicationem noſtram illud, quod obſeruat vir diligentiſſimus *Dei* plur. & *Deis* in libris antiquis inueniri.

52, 5 pro *abiectas* legit Arntzenius optimis auctoribus *obiectas*, & iungit cum *flammis.*

56, 2 Cum ſcripſi, non ſtatim ad manus eſſe exemplum, vbi *num* pro *nonne* ponatur, alterius auctoris putaui, & indubium. Alioquin enim erat in proximo, nempe 49, 4, vbi ipſe dedi ex editione Salmur. 1671, 12 *num remiſſionibus tuis eadem frequentia* &c. Quo in loco non illud modo membrum, ſed reliqua omnia a *num* incipiunt in antiquis editionibus. Minime autem probabile eſt, *num* poſituros fuiſſe primos editores, ſi *non* inueniſſent in ſuis libris. Verum Faber, alii, & iam Cl. Arntzenius ibi quoque *non* dederunt. Hic *nonne* ea cauſſa magis placuit, quia ob ſequentem vocalem

lem facile inter dictandum excidere potuiſſe encliticam *ne* arbitrabar. Caeterum eiusdem originis, certe ſignificationis, eiusdemque fere pronuntiationis vocabula *num* & *non* ita miſceri certum eſt, vt vix vnquam in interrogationibus certum ſit, vtra ſit praeferenda. *Non* hoc intellectu occurrit etiam 58, 3 it. 63, 3.

57, 4 pro *ſexies* coniicit vir Cl. *ſepties*, vt referatur ad C. Marium. At hunc excludunt verba ipſa Plinii, qui neget de iis ſe agere, *qui exſpirante iam libertate per vim ac tumultum creati ſint.*

60, 7 leg. *niſi vt ſemper obliges, obligeris.*

61, 2 Suſpicor legendum, pro *decreſcant*, *decreſcunt*, priusque *vt* ſimilitudinis tantum & comparationis eſſe.

61, 8 Seruat vir Cl. & contra Schwarzium i. e. codicem Pariſienſem, meque defendit veterem lectionem, *indulgentiam tuam neceſſitas aemuletur*, eamque magis cum panegyrico laudandi genere putat conuenire. Sed ſi vera eſt illa lectio, aemulata eſt neceſſitas illud, quod nondum fuit. Nonne vero indulgentis eſt, ea vltro dare, quae alias ſola extorqueat neceſſitas ? Neceſſitas non imitatur, non circumſpicit exempla, ſed ruit, rumpit, frangit, ſine lege, ſine more modoque, omnia.

63, 7 pro *ſpatioſiſſima* iam priore editione coniiciebam legendum *ſpecioſiſſima*, quod in altera hac monere oblitus ſum: monuit me, cum probat, vir doctiſſimus. Sed idem

64, 1 non perſuadet, cum praefert *Vides, quam neceſſarium fuit.* Nimis facile eſt apicem poſt *fu'*, quo ſyllabam *er* notant librarii, periiſſe.

67, 6 extr. leg. *electus es.* & in nota ad

69, 2 v. 3 pro *Atticum*, *Antonium.*

70, 6 Sic conſtituit locum mihi dubium ex bonis libris Cl. Arntzenius: *Vides enim, ſi quid bene fecero ſciet Caeſar? aut ſi ſcierit, teſtimonium reddet?* Et illud *Vides enim* eleganter inſeruire ait ſententiae. At ego, culpa forte mea, elegantiam nondum video.

71, 3 Locum vexatum bene h. e. quam proxime ad MSS. conſtituit; quem proponam cum interiectis ſupplementis, & interpretatione noſtra. *Contigit ergo oculis noſtris inſolita ante facies, Princeps & candidatus, aequi tum* (aequales in ea cerimonia) *& ſimul ſtantes; intueri* (contigit) *parem* (priuatis) *accipientibus honorem* (& magiſtratum, Principem) *qui* (honorem illum) *dabat.*

72, 1 leg. *bene ac feliciter eueniret.*

72, 7 leg. *ſed quae appareat.*

p. 624, a v. vlt. leg. dicantur.

77, 2 leg. *ante conſulis ſteterat.*

80, 6 *Qua nunc parte liber*, omiſſo nomine *curarum*, edi curauit vir doctus, & inutilem plane vocat vocem, quae inuito auctori obtrudatur. Sed non ſoli Cuſpiniano deberi, ſatis apparet ex his, quae ipſe recudenda curauit.

81, 3 pro *clauſtris* ex MS. ponit *clathris*; recte. Non item, puto, quod

81, 4

81, 4 extr. pro *tranſire obſtantia freta* ponit *tranſfretare*, quae gloſſa totius formulae videtur. Sic

82, 1 *Teporem* ponit pro *torporem* ex duobus MSSt. contra omnes reliquos. Et facile illi fuit probare, a calore & *tepore* celebrari Baias; hue facere *teporem* prae *torpore*, illud vero non oſtendit.

82, 9 Illud *incidat*, quod, a Grutero & Cellario acceptum, mihi non ſatisfacere dixi, mutat in *inſidat* ex MS. Guelf. & coniectura Perizonii. Aldus & alii, *inſidat*. Fateor tamen, mihi magis placere meum *inſit*; at &c.

86, 6 dedit, *vt maxima fructus* (ſ. fruitus eſt) *ſuſcepti* &c. nempe *maxima* iungit cum *gloria*. Nondum adducor, vt haec praeferam ei lectioni, quam e Cl. Schwarzii libro edidi. Nec facere poſſum, vt

90, 6 lectionem, quam repraeſentat, *eſſ minus vt bonos promouere vellet*. Iactantiam ait vir doctus admiratione dignam, ſi Plinius ſe & collegam *bonos* viros vocet. Quid audio? Et voluiſſe Neruam promouere *minus bonos?* vel ne calumniari videar, potuiſſe alio reſpectu eos promouere, quam *vt bonos?* & nonne *bonos* vel inde collegit, quod inuiſi eſſent malo principi? Egregia laus boni principis, ſi ſolo quaſi ſtudio contradicendi ſuo anteceſſori promoueat quosdam, non *vt bonos*, ſed vt illi inuiſos. Deinde quorſum referemus illud, quod ſtatim ſequitur de voto latendi? Non auſim ego iurare, Plinium totidem ſyllabis ſcripſiſſe, quod coniecit Lipſius, ſed in hanc ſententiam ſi ſcripſit, incommode ſcripſiſſe nego, & melius ſcripſiſſe aio, quam, vt modo reſtitutum eſt. Non iraſcor, mi cariſſime Erneſti, optimo Arntzenio, quod tuetur integritatem Plinii; laudo quod non patitur pro Plinii verbis ad poſteritatem dari cogitata vel eruditiſſimorum hominum. Sed *impuras manus*, & *varios ſententiarum gurgites* impingi viris de ſententia ſcriptorum, propter quam ſolam totus ille noſter apparatus Criticus adhibetur, optime meritis, illud leniter certe, & ſeruata literarum noſtrarum verecundia, animaduertendum mihi videbatur. Vltra fere, quam pro huius editionis ratione non nunquam prouectus ſum, dulcedine tecum, ὦ φιλότης, vt alias coram ſolebamus, diſputandi, cuius me quaſi praeſentis cogitatio, quod futurum praeuidebam, ſuſtentauit, vt non nimis iucundo labore, mea quaſi, menta caedendi, & retractandi ea, quae manu emiſſa gaudebam, alacrius defungerer. Quae alias in fine epiſtolarum dici ſolent, iis facile caret amicitia noſtra. Itaque vale, & me, memoriam Lipſienſibus amicis, praeſertim Patrono noſtro illuſtri STIGLIZIO, viro immortaliter de patria ſua merenti, commendare ne deſinas.

Scr. Kal. Nou. cIↄ Iↄ CC XXXVIII
Gottingae.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google